

שבוע פרשת ראה

(13 - 19 August 17)

כ"א - כ"ז מנחם-אב תשנ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְרֶנּוּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוְנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גוֹתַן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוְנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצִּוְנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכֵל לְבָבְךָ וְכָכֵל נַפְשְׁךָ וְכָכֵל
מֵאָדָּר. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְנַתְּם לְבַיְתְּךָ וּדְפַרְתְּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרַתְּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבְּתֶם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, כָּכֵל
לְבַבְכֶם וְכָכֵל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלֻקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלְתָה וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעֵצֶר אֵת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֵת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבְּתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמוֹכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתָּיִם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֵת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֵת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרִינִי מִקְּבֶל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֵת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל יוד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקים - המשנה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריא קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניתנם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אֶזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אַקְרָא אָנְהָ יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מִרְחָם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבֵי נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלַיְכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדְּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הַיֵּאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּן פֶּלֶאֱדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַפְּוֹתָה לְחִסְדֵּי: טז אָנְהָ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְכַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֵרוֹת |
כִּי יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מנ"א, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתך מיום ההולדת שלו, הנני בזה לברכו שיתגבר מזלו וימצא פרנסתו בנקל ויוכל לפרנס את אשתו ואת כל ילדיו שיי במנוחת הנפש ומנוחת הגוף, וכן יחזק השי"ת את הנה"א שלו הנמצאת במיצר שיוכל לפעול למטה מעשרה טפחים לסדר את השלום בית שלו, אשר נפלאותי בתמי"י אחר תמי"י איך אינו רואה הוא, הנראה במוחש לכל, שזהו עצת היצה"ר ההולך ומתגבר בענין זה.

וכבר אמרתי לו כמה וכמה פעמים, והנני לשנות עוד הפעם אשר עליו להשתדל בהשתדלות היותר גדולה בענין השלום בית בינו ובין זוגתו תחמי אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הסכים על השידוך שביניהם, וידוע מרז"ל נשים דעתם קלה, ואשה דמענה מצו"י ולכן עליו להיות המוותר ובפרט במילי דעלמא, ואם בכל עת הפליגו רז"ל במעלת השלום בית, עאכו"כ בעש"ק. ואנו עתה כולנו בתוך כלל ישראל בעש"ק לאחר חצות, שקרב קץ גלותנו וביאת משיח צדקנו.

מובן שההעלם וההסתער ביותר הוא בנוגע לשלום בית, כי ידוע שגדול השלום וכל התורה כולה דרכי" דרכי נועם וכל נתיבותי שלום, ובפרט בגלות זה האחרון שכמרז"ל ביומא ט' ע"ב בא בסיבת העדר השלום, וכל כמה שמתקרב קץ הגלות הרי ההתאבקות מצד שכנגד הוא ביותר בנוגע שלא להניח לעשות שלום בעולם בכלל ובין איש ואשתו דלמטה שלהם בדוגמת איש ואשה דלמעלה בפרט, אבל לפום גמלא שיחנא, ובודאי נותנים הכחות ע"ז לעמוד בניסיון, ועייגי"כ קונטרס החלצו.

בברכה ליר"ש ולשלום בית.

מפתח כללי

א) סדר הנחות תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת תענית	קפט
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז	ג	כא) מסכת סנהדרין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ראה אנכי		מדף כח עד דף לד	קצ
ה) שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, היתשי"ז	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :	
ד) שיחת שבת פרשת ראה,		כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
מברכים החודש אלול היתשי"ז	יט	אדמו"ר הזקן	רכב
ה) שיחת שבת פרשת ראה,		כג) שולחן ערוך הלכות פסח	
מברכים החודש אלול היתשי"ז	כו	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רכב
ו) משיחת שבת פרשת ראה,		כד) לקוטי תורה	
מברכים החודש אלול היתשי"ז	מב	אדמו"ר הזקן	רכה
ז) לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט	מט	כה) שערי תשובה	
ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		אדמו"ר האמצעי	רל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נב	כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ראה	נג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רלא
י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ראה	נה	כז) תורת שמואל תרל"ב	
יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה	פז	אדמו"ר מוהר"ש	רלא
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
לשבוע פרשת ראה	פח	אדמו"ר מוהרש"ב	רלב
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה	צו	כט) ספר המאמרים ש"ת	
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צט	אדמו"ר מוהרי"צ	רלג
שיעורי רמב"ם			
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה	קב	לא) אגרות קודש	
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה	קסא	אדמו"ר מוהרי"צ	רלה
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה	קעו	לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ו	רלו
יח) נביאים וכתובים		לג) חומש לקריאה בציבור	רלז
ישעיה פרק מה, איוב פרק כט-ל	קעט	לד) קריאת התורה למנחת שבת קודש	רמה
יט) משיניות – מסכת שקלים		לה) לוח זמנים לשבוע פרשת ראה	רמו
ביאור קהתי	קפא	לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רמז

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה את השאלה האחרונה, מדוע נאמר
 2 "תשמעו" ולא "תעשו", על־פי מה שכתוב במדרש³ על הפסוק⁴
 3 שָׁמְעוּ דְבַר הַרְוֵי בֵּית יַעֲקֹב, מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי
 4 כּוֹסוֹת כּוֹ', [לשון המדרש הובא להלן] כִּף אָמַר הַקָּב"ה: שְׁתֵּי
 5 כּוֹסוֹת מְזַגְתֶּם לִפְנֵי בְּסִינִי,
 6 "נַעֲשֶׂה" וְ"נִשְׁמַע", שְׁבַרְתֶּם
 7 "נַעֲשֶׂה", הִזְהָרוּ בִּנְשִׁמָּע",
 8 הָדָא הוּא דְקְתִיב זֶה שְׁכַתוֹב
 9 שָׁמְעוּ דְבַר הַרְוֵי בֵּית יַעֲקֹב.
 10 וזה לשון המדרש: משל למלך שאמר
 11 לעבדיו, שמרו לי שתי כוסות הללו,
 12 והיה דיאטריטאי [עלי זוכתי יקרים].
 13 אמר לו: הוי והזרי בהם. עד שהוא
 14 [המלך] נכנס לפלטיין [לארמון], היה
 15 עגל אחד שריו על פתח הפלטיין, נגח
 16 [העגל את] העבד ונשבר אחד מהם
 17 [מהכוסות], והיה העבד עומד ומרתת
 18 [רועד ומפחד] לפני המלך. אמר לו:
 19 למה אתה מרתת? אמר לו: שנגחתי
 20 עגל ושבר אחד משני הכוסות. אמר לו
 21 המלך: אם כן, דע והזהר בשני. כך
 22 אמר הקב"ה: שני כוסות מזגתם בסיני,
 23 "נעשה" ו"נשמע". שברתם "נעשה",
 24 עשיתם לפני עגל, והזרו ב"נשמע".
 25 הוי, שמעו דבר ה' בית יעקב.
 26 וְעַל־פִּי־זֶה לפי המדרש האמור
 27 אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ מַה שֶׁנֶּאֱמַר
 28 כָּאֵן "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", ולא
 29 "אשר תעשו" דְּכִינּוֹן שִׁפּוֹס שֶׁל
 30 נַעֲשֶׂה' נִשְׁבַּר, בחטא העגל שפגם
 31 בנושא קיום המצוות במעשה בפועל,
 32 ו'שבר' את הנעשה' שאמרו ישראל
 33 במתן תורה, כך שרק הנשמע' נשאר
 34 הָרִי עֵקֶר הָעֵבוּדָה שְׁתּוֹבְעִים
 35 עֲכָשׁוּ הִיא לְהִזְהַר בִּכּוֹס שֶׁל
 36 נִשְׁמַע', שִׁזְהוּ אוֹמְרוֹ "אֲשֶׁר
 37 תִּשְׁמְעוּ".
 38 אָמְנָם, הסבר זה אינו מהווה מענה
 39 ראוי לשאלה, למה לא נאמר בכתוב
 40 "אשר תעשו", כי דְּבַרִּי הַמְדַרְשׁ
 41 גּוֹפֵא [עצמו] צְרִיכִים בְּאוֹר,
 42 שְׁהָרִי אִי־אֶפְשָׁר לומר שְׁעַכְשָׁו [מאז חטא העגל ואילך] לֹא

ביאור בדרך אפשר

1 הקב"ה אומר לבני ישראל:
 2 רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְלָה, אֶת הַבְּרָכָה
 3 אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת הַרְוֵי אֲלֵקִיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
 4 אֹתְכֶם¹. כלומר, אם תשמעו אל מצוות ה' תזכו לברכה. וְצָרִיף לְהִבִּין²
 5 מַה שְׁכַתוֹב "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ",
 6 מדוע המצב בו בני ישראל שומעים אל
 7 מצוות ה' נקרא "אשר תשמעו"
 8 דְּלִכְאוּרָה, מִצַּד סַגְנוֹן הָעֲנִין
 9 הַנְּהִי־לִיה־לְמִימַר היה לו לומר,
 10 כלומר היה צריך להיות כתוב "אם
 11 תִּשְׁמְעוּ", כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּצַד
 12 הַהֶפְכִי המצב ההפוך מ"תשמעו",
 13 הגורם את היפך הברכה, "אם לא
 14 תִּשְׁמְעוּ", וְלָמָּה נֶאֱמַר "אֲשֶׁר
 15 תִּשְׁמְעוּ" ולא בסגנון מקביל למצב
 16 ההפוך, היינו "אם תשמעו"?
 17 גַּם צָרִיף לְהִבִּין מַה שְׁכַתוֹב
 18 "אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם", מַהוּ
 19 עֲנִין "אֲנִי" וְ"לִפְנֵיכֶם" שהרי
 20 כל דבר בתורה מדויק, וכיון שהכתוב
 21 לא נאמר בלשון "אשר אני נותן לכם"
 22 וכדומה, אלא דווקא בשימוש
 23 בביטויים "אנכי" ו"לפניכם", צריך
 24 להבין מה המשמעות הפנימית של
 25 הביטויים הללו?
 26 וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶׁאוֹמַר
 27 "תִּשְׁמְעוּ", כי במבט ראשון גם
 28 ביטוי זה לא מתאים לתוכן וסגנון
 29 הכתוב דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שְׁכַתוֹב
 30 זֶה מְדַבֵּר בְּעֲנִין הַמִּצְוֹת
 31 (כְּסִיּוֹם הַכְּתוֹב בוּ מִפּוֹרֵשׁ
 32 שהביטוי "תשמעו" מתייחס: אֶל
 33 מִצְוֹת הַרְוֵי אֲלֵקִיכֶם אֲשֶׁר
 34 אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם), וְעַקֵּר
 35 עֲנִין הַמִּצְוֹת הוּא הַקִּיּוֹם
 36 הַנְּהִי־לִיה־אִם־כִּן הוּא־לִיה־
 37 לְמִימַר היה לו לומר "אֲשֶׁר
 38 תַּעֲשׂוּ", וְמַהוּ אוֹמְרוֹ "אֲשֶׁר
 39 תִּשְׁמְעוּ" ולכן צריך להבין את
 40 המשמעות הפנימית של הביטוי
 41 "תשמעו" שבגללה הכתוב נקט בלשון
 42 זו, ולא לשון "תקיימו" או "תעשו".

בס"ד. שבת פרשת ראה, מברכים החדש אלול, ה'תשי"ז (הנחה בלתי מוגה)

1 רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְלָה, אֶת
 2 הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת הַרְוֵי
 3 אֲלֵקִיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם¹. וְצָרִיף לְהִבִּין²
 4 מַה שְׁכַתוֹב "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", דְּלִכְאוּרָה, מִצַּד
 5 סַגְנוֹן הָעֲנִין הַנְּהִי־לִיה־לְמִימַר "אם תִּשְׁמְעוּ",
 6 כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּצַד הַהֶפְכִי "אם לא תִּשְׁמְעוּ",
 7 וְלָמָּה נֶאֱמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ". גַּם צָרִיף לְהִבִּין מַה
 8 שְׁכַתוֹב "אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם", מַהוּ עֲנִין "אֲנִי"
 9 וְ"לִפְנֵיכֶם". וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶׁאוֹמַר
 10 "תִּשְׁמְעוּ", דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שְׁכַתוֹב זֶה מְדַבֵּר
 11 בְּעֲנִין הַמִּצְוֹת (כְּסִיּוֹם הַכְּתוֹב: אֶל מִצְוֹת הַרְוֵי
 12 אֲלֵקִיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם), וְעַקֵּר עֲנִין
 13 הַמִּצְוֹת הוּא הַקִּיּוֹם וְהַעֲשִׂיָה, אִם־כִּן הוּא־לִיה־
 14 לְמִימַר "אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ", וְמַהוּ אוֹמְרוֹ "אֲשֶׁר
 15 תִּשְׁמְעוּ". וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי מַה
 16 שְׁכַתוֹב בַּמְדַרְשׁ³ עַל הַפְּסוּק⁴ שָׁמְעוּ דְבַר הַרְוֵי
 17 בֵּית יַעֲקֹב, מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי כּוֹסוֹת כּוֹ',
 18 כִּף אָמַר הַקָּב"ה: שְׁתֵּי כּוֹסוֹת מְזַגְתֶּם לִפְנֵי
 19 בְּסִינִי, "נַעֲשֶׂה" וְ"נִשְׁמַע", שְׁבַרְתֶּם "נַעֲשֶׂה",
 20 הִזְהָרוּ בִּנְשִׁמָּע", הָדָא הוּא דְקְתִיב שָׁמְעוּ דְבַר
 21 הַרְוֵי בֵּית יַעֲקֹב. וְעַל־פִּי־זֶה אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ מַה
 22 שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", דְּכִינּוֹן שִׁפּוֹס שֶׁל
 23 נַעֲשֶׂה' נִשְׁבַּר, הָרִי עֵקֶר הָעֵבוּדָה שְׁתּוֹבְעִים
 24 עֲכָשׁוּ הִיא לְהִזְהַר בִּכּוֹס שֶׁל נִשְׁמַע', שִׁזְהוּ
 25 אוֹמְרוֹ "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ". אָמְנָם, דְּבַרִּי הַמְדַרְשׁ
 26 גּוֹפֵא צְרִיכִים בְּאוֹר, שְׁהָרִי אִי־אֶפְשָׁר לומר

(1) ריש פרשתנו (ראה יא, כו-ז). (2) בכלל הבא לקמן – ראה ד"ה ראה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שצו ואילך). וראה אוה"ת פרשתנו ע' תרסח ואילך. וראה גם ד"ה לך אמר לבי דש"פ נצו"י שהוא המשך למאמר זה (תו"מ ח"כ ע' 253 ואילך).
 (3) שמו"ר פכ"ז, ט. 4) ירמ"י, ב, ד.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

1 תֹּבְעִים אֶת עֲנַן הָעֲשָׁיָה, וְכָל עֲנַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עֲכָשׁוּ
 2 הוּא רַק בְּעֲנַן הַשְּׂמִיעָה בְּלִבְדּוֹ, כִּי בְּאֶמֶת הִנֵּה אֲדַרְבָּה, לֹא זֶה
 3 בְּלִבְדּוֹ שֶׁגַם עֲכָשׁוּ נִדְרַשְׁתָּ הָעֲשִׂיָה אֲלֵא כָּל עֲנַן הַלְמוּד וְהַשְּׂמִיעָה
 4 הוּא רַק בְּשִׁבִיל הָעֲשָׁיָה, שֶׁהָעֲשָׁיָה הִיא הָעֵקֶר⁵, וְכַמְאָמֵר
 5 רְבוּתֵינוּ ז"ל⁶ הַלּוּמֵד שְׁלֵא
 6 עַל-מִנְתַּלְעֵשׂוֹת, נַח לֹו שְׁעֲכָשׁוּ לֹא תֹבְעִים אֶת עֲנַן הָעֲשָׁיָה, וְכָל עֲנַן
 7 שֶׁתִּתְּהַפֵּף שְׁלִיתֹו עַל פְּנָיו, 2 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עֲכָשׁוּ הוּא רַק בְּעֲנַן הַשְּׂמִיעָה
 8 וְעִדִּיף שֶׁלֹא יוּלֵד כֻּלָּ לְפִי שְׁפָל
 9 עֲנַן הַשְּׂמִיעָה הוּא רַק
 10 בְּשִׁבִיל הָעֲשָׁיָה, וְאִם-כֵּן אֵיךְ
 11 אֶפְשֵׁר לֹוּמֵר דְּמַעַכְשָׁו
 12 תֹּבְעִים מְלַמְעֵלָה רַק אֶת עֲנַן
 13 הַשְּׂמִיעָה בְּלִבְדּוֹ, "אֲשֵׁר
 14 תִשְׁמְעֵנוּ". וּמֵאַחַר שְׁבוּדָאֵי גַם
 15 עֲכָשׁוּ תֹבְעִים אֶת הָעֲשִׂיָה וְאֲדַרְבָּה
 16 הִיא הָעֵיקֶר, חֹזֶרֶת הַשְּׂאֵלָה מִדּוּעַ נֵאמַר
 17 בְּכַתּוּב שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ לְבִרְכָה "אֲשֵׁר
 18 [אִם] תִּשְׁמְעֵנוּ" וְלֹא "אֲשֵׁר תִּעֲשׂוּ"?
 19 וְהִדְרֵי יוֹבֵן בְּהַקְדַּמַּת בִּיאור הַמְשַׁמְעוֹת
 20 הַפְּנִימִית שֶׁל הַמוֹשָׁגִים "שְׂמִיעָה"
 21 וְ"עֲשִׂיָה" וְהַהֲבֵדֵל בֵּינֵיהֶם.
 22 (ב) וְהִנֵּה בְּעֲנַן חֲלוּקֵי
 23 הַמְּדַרְגּוֹת דְּ"שְׂמִיעָה"
 24 וְ"עֲשָׁיָה", אֵיחָד בְּזֵהר⁷,
 25 שְׂמִיעָה בְּהַאי אֶתֶר תְּלִיא
 26 [הַשְּׂמִיעָה תְּלוּיָה בְּמִקּוֹם הַזֶּה]. עֲשָׂיָה
 27 לְעִילָא [לְמַעְלָה]. וּפְרָשׁוּ
 28 הַמְּקַדְּשׁ מְלָךְ וְהֵרָמָז
 29 [מִפְרָשֵׁי הַזֶּהר הַמְּקוּבָלִים רַבִּי שְׁלוֹם
 30 בּוּזְגָלוֹ מַחְבֵּר הַסֵּפֶר 'מְקַדְּשׁ מְלָךְ', וְרַבִּי
 31 מִשֵּׁה זְכוֹת] שְׂמִיעָה בְּהַאי אֶתֶר
 32 תְּלִיא, בְּבַחֲנֵינָה מְלָכוֹת, עֲשָׂיָה
 33 לְעִילָא, בְּחִינַת בִּינָה. כְּלוּמַר
 34 שְׂרַגְתָּ הַשְּׂמִיעָה בְּרוּחָנוֹת הִיא
 35 בְּבַחֲנֵינָה מְלָכוֹת [הַאֲחֻרוֹנָה מַעֲשֵׂר
 36 הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת], וְדִרְגַת הָעֲשִׂיָה
 37 בְּרוּחָנוֹת הִיא בְּבַחֲנֵינָה בִּינָה [הַשְּׂמִיעָה מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת].
 38 וְצִרִיף לְהִבְיִן⁸, וְהִלָּא בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת מְבַאֵר הַפֶּה הַנִּלְ, 39
 39 בְּנִיגוּד לְמַבּוּאֵר כִּאֵן שֶׁהַשְּׂמִיעָה קְשׁוּרָה בְּסַפִּירַת הַמְּלָכוֹת וְהָעֲשִׂיָה קְשׁוּרָה
 40 בְּסַפִּירַת הַבִּינָה, מְבּוּאֵר בְּמִקּוּמוֹת אַחֵרִים בְּדִוּק לְהִיפֵךְ - דְּעֲנַן הַשְּׂמִיעָה
 41 הוּא בְּסַפִּירַת הַבִּינָה, פְּדִדּוּעֵ⁹ שְׂ"חֻכְמָה-וּבִינָה" הֵם בְּחִינַת
 42 רְאִיָּה וְשְׂמִיעָה, עֲנִינֵי הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת מְבּוּאֵרִים בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּתוֹרַת
 43 הַחֲסִידוֹת, לְפִי מִשְׁלֵים וְדוּגְמָאוֹת מִנְפֵשׁ הָאֲדָמָה שִׁישׁ בַּה עֶשֶׂר כּוֹחוֹת מְקַבְּלִים
 44 לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת. וְכֵן גַּם בְּעֵינֵי זֶה שֶׁל הַשִּׁיכוּת הַמִּיּוּחָדֶת שֶׁל הַ"חֻכְמָה" לְרִאִיָּה,

ביאור בדרך אפשר

45 וְשֶׁל הַ"בִּינָה" לְשְׂמִיעָה: תְּפִיסַת וְקִלְטַת דְּבַר בְּשֶׁכַל נִקְרָאת גַּם בְּשֵׁם רִאִיָּה, כְּפִי
 46 שְׁמוּבֵן מִהֶבְטִיּוֹ רִאִיָּה בְּעֵינֵי הַשְּׁכָל' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ תְּפִיסָה וְקִלְטָה שֶׁל דְּבַר
 47 בְּעוֹרָה בְּרוּרָה, וּוְדָאִית וְבַחֲרִיהָ כֵּאלִילוֹ הַדְּבַר נִרְאָה בְּעֵינֵינִים. וְבוֹנוּשָׁא זֶה יֵשׁ
 48 הַבְּדֵל מֵהוֹתִי בֵּין הַקִּלְטָה וְהַתְּפִיסָה כִּכּוֹחַ הַחֻכְמָה לֹוּ שְׁבִכּוֹחַ הַבִּינָה. וְקִלְטָה
 49 בַּאֲמַצְעוֹת הַחֻכְמָה דּוּמָה לְרִאִיָּה, וְאִילוֹ
 50 קִלְטָה בַּאֲמַצְעוֹת הַבִּינָה דּוּמָה
 51 לְשְׂמִיעָה, בְּמוּבֵן זֶה שֶׁהַחֻכְמָה מְסוּגֶלֶת
 52 לְהַבִּינָן אֶת הַדְּבַר בְּרִמָּה גְבוּהָה יוֹתֵר שֶׁל
 53 בַּהִירוֹת בְּעֵינֵי הַשְּׁכָל', וְלִגְרוּם לְאֲדָם
 54 לְחֹושׁ קְרוֹב לְנוּשָׁא הַמוּבֵן, יוֹתֵר מֵאֲשֵׁר
 55 הַבְּנָה שֶׁל הַבִּינָה בְּלִבְדּוֹ, שְׁבַח הַנוּשָׁא
 56 אֲכַן מוּבֵן אֲבָל הוּא פְּחוֹת מֵאִיר וְבַחֲרִי
 57 וּפְחוֹת קְרוֹב. וּמְדוּבֵר בְּהַבְּדֵל גְּדוּל
 58 וּמֵאֵד מֵהוֹתִי, כְּמוֹ הַהֲבֵדֵל בֵּין רִאִיָּת
 59 דְּבַר בְּעֵינֵינִים לְשְׂמִיעָתוֹ בְּאוּוֹנֵינִים,
 60 שְׁכּוּמֵן הַקִּירְבָּה וְהַמוֹחֲשִׁיּוֹת בְּרִאִיָּה
 61 הִיא גְּדוּלָה לְאֵין שִׁיעוֹר. וּמְבּוּאֵר
 62 בְּקִבְלָה וְחִסְרוֹת כִּי שֵׁם הוֹי' הַמּוֹרְכָב
 63 מֵאַרְבַּע הָאוֹתִיוֹת ' ה' ו' ה' מוֹפִיעַ
 64 בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת, בְּהַתָּם לְמִילּוֹי שֶׁל
 65 הָאוֹתִיוֹת. הָאוֹת ה' לְמַשֵּׁל יְכוּלָה הִיּוֹת
 66 בְּמִילּוֹי' ה' וְלֹאֲכַתּב כֶּךָ - ה"ה, וְהִיא
 67 יְכוּלָה הִיּוֹת בְּמִילּוֹי אֲלֵיף - ה"א, או
 68 בְּמִילּוֹי יוֹד - ה"י. וְאַחַת הַצּוּרוֹת הִיא
 69 שֵׁם הוֹי' בְּמִילּוֹי יוֹדִין, הֵינּוּ יוֹדִי ה"י
 70 וְאִוִּי ה"י, שְׁעוּלָה בְּנִימְטְרִיא 63 וְנִקְרָא
 71 שֵׁם ס"ג, וְשֵׁם זֶה מְכוּוֹן כְּנֶגֶד סְפִירַת
 72 הַבִּינָה. וּמֵאַחַר שֶׁסְּפִירַת הַבִּינָה קְשׁוּרָה
 73 בְּנוּשָׁא הַשְּׂמִיעָה, כִּנ"ל -
 74 וְלִכֵּן אֵינָן שְׂמִיעָה אֵיבֵר הַשְּׂמִיעָה
 75 בְּנִימְטְרִיא ס"ג עִם ה"י¹⁰,
 76 וּבְעֲנַן הָעֲשָׂיָה מְבַאֵר בְּכַמְהָ
 77 מְקוּמוֹת שֶׁהִיא בְּסַפִּירַת
 78 הַמְּלָכוֹת, וְלִכֵּן נִקְרָאת מְלָכוֹת
 79 דְּאֲצִילוֹת בְּשֵׁם 'עֲשָׂיָה'
 80 שְׂבַאֲצִילוֹת', וְאִם-כֵּן, הִרִי זֶה
 81 הַפֶּה הַמְּבַאֵר כֵּאֵן שְׂ"שְׂמִיעָה" הִיא בְּסַפִּירַת הַמְּלָכוֹת
 82 וְ"עֲשָׂיָה" בְּסַפִּירַת הַבִּינָה.
 83 יֵשׁ לְהַבִּינָן אֲפּוֹא אֶת הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הָאֲמוּר לְעִיל בְּשֵׁינֵי הַפְּרָטִים, גַּם שֶׁהַשְּׂמִיעָה
 84 הִיא בְּסַפִּירַת הַמְּלָכוֹת, דְּבַר שְׁעוּמֵד בְּסִתִּידָה לְמַבּוּאֵר בְּמִקּוּמוֹת אַחֵרִים
 85 שֶׁהַשְּׂמִיעָה הִיא בְּסַפִּירַת הַבִּינָה, וְגַם אֶת הָאֲמוּר שֶׁהָעֲשִׂיָה הִיא בְּסַפִּירַת הַבִּינָה,
 86 דְּבַר שְׁטוֹרָה אֶת הָאֲמוּר בְּמִקּוּמוֹת אַחֵרִים שֶׁהָעֲשִׂיָה הִיא בְּסַפִּירַת הַמְּלָכוֹת.
 87 וְהִנֵּה, לְפַחוֹת חֶלֶק אֶחָד מֵהַשְּׂאֵלָה מֵהַ שְׂכָתוּב בְּזֵהר שְׂ"שְׂמִיעָה
 88 בְּהַאי אֶתֶר תְּלִיא", הֵינּוּ בְּסַפִּירַת הַמְּלָכוֹת, אֶפְשֵׁר לְבַאֵר

(5) ראה אבות פ"א מ"ז. (6) ירושלמי ברכות פ"א ה"ב. (7) ח"ג קח, ב. (8) מק"מ שם. (9) תו"א משפטים עה, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁאִין זֶה סוֹתֵר לְמָה שְׁכָתוֹב בְּכֹמָה מְקוֹמוֹת שְׁשִׁמְיָעָה' 1
 2 הִיא בְּחִינַת בִּינָה, לְפִי שְׁזָה תְלוּי בְּחִלּוּקֵי הַמְדַרְגּוֹת שְׁבָהֶם 2
 3 מְדַבְרִים. כִּידוּעַ, יִתְכַן שְׁאוֹתוֹ דְּבַר עֲצֻמוֹ יוֹגֵד בְּהַגְדֵרוֹת שׁוֹנוֹת בְּהַתָּאם 3
 4 לְנוֹשֵׁא הַנִּידוּן, וּבמִיּוֹחַד כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּהַגְדֵרַת דְּרַגָּה מְסוּיֵמַת לְעוֹמַת הָאֲחֵרוֹת, 4
 5 שְׁאוֹתוֹ דְּבַר עֲצֻמוֹ יִכּוֹל לְקַבֵּל הַגְדֵרָה 5
 6 אַחַת לְעוֹמַת דְּרַגָּה מְסוּיֵמַת, וְהַגְדֵרָה 6
 7 שׁוֹנָה בְּהַשׁוּוּאָה לְדְרַגָּה אַחֵרוֹת. כְּמוֹ, 7
 8 לְמִשְׁלַל, הָאֵם דְּבַר מְסוּיִם מוּגֵדֵר גְּבוּה 8
 9 אוֹ נִמְנֹךְ, מוּבֵן בְּפִשְׁטוֹת שְׁאוֹתוֹ דְּבַר 9
 10 עֲצֻמוֹ נִחְשָׁב גְּבוּהָ בִּיחַס לְמִשְׁוֵה נִמְנֹךְ 10
 11 מִמֶּנּוּ, וְבָה בַעַת יִכּוֹל לְהִיּוֹת מוּגֵדֵר 11
 12 נִמְנֹךְ בִּיחַס לְדְבַר גְּבוּהָ מִמֶּנּוּ. וּבַעֲנִינוּ 12
 13 – הַקְּבִיעָה שְׁשִׁמְיָעָה הִיא אֲכַן בְּסַפִּירַת 13
 14 הַבִּינָה נִכּוֹנָה כְּפִי שְׁזָה מְדַבְרִים 14
 15 בְּעִנְיָן הַהַבְדֵּל בֵּין 'חֻקְמָה' 15
 16 וּבִינָה, אָזִי 'רְאֵיָה' הִיא 16
 17 בְּ'חֻקְמָה' – וּ'שְׁמִיעָה' 17
 18 בְּ'בִינָה', כִּי בִּיחַס לְבִהּוּרוֹת וְהָאוֹר 18
 19 שֶׁל הַשְּׁכָל בְּסַפִּירַת הַחֻקְמָה, שֶׁנִּמְשָׁל 19
 20 לְרֵאִיָּה, קְלִיטָה וְתַפְסִיטָה הִרְעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי 20
 21 בְּסַפִּירַת הַבִּינָה דּוֹמָה לְשִׁמְיָעָה, כְּנִ"ל. 21
 22 וְעַם זֹאת – וּכְשִׁמְדַבְרִים בְּעִנְיָן 22
 23 'זְעִיר־אֲנִפִּין' נִפְתָּיִם קְטָנוֹת, כִּינּוּי 23
 24 בְּקַבְלָה לְשֵׁשֶׁת הַסַּפִּירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת: 24
 25 חֶסֶד גְּבוּרָה תְּפָאֵרַת נֶצַח הוֹד יִסּוּד, 25
 26 הַמְשַׁפְּיעוֹת אוֹר לְסַפִּירַת הַמַּלְכוּת 26
 27 וְנִחְשָׁבוֹת בְּחִינַת זָכַר, לְעוֹמַת הַמַּלְכוּת 27
 28 הַמְקַבֵּלֶת אֶת הָאוֹר וְנִקְרָאת נִקְבָּה [- 28
 29 וְנוֹקְבָא, אָזִי 'רְאֵיָה' הִיא 29
 30 בְּחִינַת זְעִיר־אֲנִפִּין, 30
 31 וּ'שְׁמִיעָה' בְּחִינַת מַלְכוּת. 31
 32 וְהִינוּ שְׁלֵגְבֵי הַ'חֻקְמָה' הִנֵּה 32
 33 'שְׁמִיעָה' הִיא בְּ'בִינָה', וְלִגְבֵי 33
 34 'זְעִיר־אֲנִפִּין' – 'שְׁמִיעָה' הִיא בְּ'מַלְכוּת'. נִמְצָא שְׁלִפְחוֹת לִגְבֵי 34
 35 מִיּוֹקְמָה שֶׁל בְּחִינַת הַשְּׁמִיעָה בְּסַפִּירוֹת – הַסְּחִירָה מִיּוֹשֶׁבֶת, כִּי אֲכַן יֵשׁ בְּחִינַת 35
 36 שְׁמִיעָה גַּם בְּסַפִּירַת הַבִּינָה וְגַם בְּסַפִּירַת הַמַּלְכוּת. בִּינָה – בִּיחַס לְ'חֻקְמָה' 36
 37 שְׁהִיא בְּחִינַת רֵאִיָּה, וּבִ'מַלְכוּת' – בִּיחַס לְבְּחִינַת זְעִיר־אֲנִפִּין, שְׁבִיחַס לְמַלְכוּת 37
 38 בְּחִינַת זְעִיר־אֲנִפִּין הִיא רֵאִיָּה. 38
 39 וּכְפִי שְׁמִיעָה דְּגָמָא לְדָבָר – שְׁאוֹתוֹ עִנְיָן עֲצֻמוֹ מִשְׁתַּיִךְ פַּעַם לְסַפִּירָה 39
 40 כּוֹז וּפַעַם לְסַפִּירָה אַחֵרוֹת, שְׁכֵן תְלוּי לִגְבֵי מֵה מְדוּבְרִים – בְּעִנְיָן 'זָה' 40
 41 'וְכֹה', בְּלִשׁוֹנוֹת הַפְּסוּקִים בְּתַנְיָךְ מִצִּינוֹ פַּעַמִּים רַבּוֹת הַבִּיטוּיִים "זֶה" (כְּמוֹ) 41
 42 "זֶה הִדְבַר אֲשֶׁר צוּה הִ" ("כֹּה" (כְּמוֹ "כֹּה אִמַר ה'")) דְּלַפְעָמִים מְבַאָר 42
 43 שְׁבְּחִינַת 'זָה' הִיא בְּ'חֻקְמָה' וּבְחִינַת 'כֹּה' בְּ'בִינָה', דְּהִנֵּה 43

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁰ כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּ'כֹה' (הַלְשׁוֹן 44
 הַרְגִּיל בְּנִבּוּאֵת הַנְּבִיאִים בְּתַנְיָךְ הוּא "כֹּה אִמַר ה'", כְּנ"ל) וּמִשָּׁה נִתְנַבְּא 45
 בְּ'זָה' (כְּמוֹ בְּפִסּוּק הַפּוֹתָת אֶת פְּרִשְׁת מִטּוֹת: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה... זֶה הִדְבַר אֲשֶׁר 46
 צוּה ה'") וּמְבַאָר בְּזָה¹¹, בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁנִבּוּאָת מִשָּׁה ('זָה') 47
 הִיא בְּ'חֻקְמָה', כִּי אוֹר הַשְּׁכָל כְּפִי 48
 שְׁהוּא בְּסַפִּירַת הַחֻקְמָה, גְּדוֹל יוֹתֵר 49
 וּמֵאִיר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אוֹר הַשְּׁכָל כְּפִי 50
 שְׁהוּא בְּסַפִּירַת הַבִּינָה, לִכֵּן בְּנִבּוּאֵת 51
 מֹשֶׁה שְׁהִיא נְעֻלִית יוֹתֵר נִאֲמַר "זֶה", 52
 בִּיטוּי שְׁמִשְׁמַעוֹ רֵאִיָּה קְרוּבָה וּמוֹחֲשִׁית, 53
 בְּדוּמָה לְדְבַר הַנִּמְצָא מוֹל עֵינֵי הָאָדָם 54
 וְהוּא יִכּוֹל לְהַצְבִיעַ עֲלָיו וְלוֹמַר "זֶה", 55
 אֲבָל וּנְבִאוֹת שְׁאָר הַנְּבִיאִים 56
 ('כֹּה') הִיא בְּ'בִינָה', שְׁבָה 57
 קְלִיטָה וְתַפְסִיטָה הַדְּבָרִים הִיא בְּרַמָּה 58
 יוֹתֵר נִחוּתָה שֶׁל בְּהִירוֹת וּמוֹחֲשִׁוֹת, 59
 וְכֹאמֹר לְעִיל שְׁסַפִּירַת הַבִּינָה לְעוֹמַת 60
 סַפִּירַת הַחֻקְמָה הִיא כְּשִׁמְיָעָה לְעוֹמַת 61
 רֵאִיָּה, וְלִכֵּן שְׁאֵר הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ 62
 בְּ'כֹה', בִּיטוּי שֶׁלֹּא מִלְמַד עַל אוֹתָה 63
 רִמָּה שֶׁל קְרִבָּה וּמוֹחֲשִׁוֹת כְּמוֹ "זֶה", 64
 אֲלֹא פַחוֹת מִכֵּן ו – פְּדוּעָה¹² 65
 דְּשָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הַנְּבִאוֹתָה בְּדֶרֶךְ 66
 כִּלְלִי, לְמַעַט נְבוּאוֹת מֹשֶׁה רַבְּנוּ הִיא 67
 מְסַפִּירַת הַבִּינָה. וְלַפְעָמִים 68
 מְבַאָר שְׁהַמּוֹשְׁגִים "זֶה" וְ"כֹה" 69
 מִתְיַחֲסִים לְדְרַגּוֹת אַחֵרוֹת לְחַלּוּטֵיךְ – 70
 שְׁבְּחִינַת 'זָה' הִיא בְּ'זְעִיר־ 71
 אֲנִפִּין', שֵׁשֶׁת הַמִּידוֹת, כְּנ"ל כְּמוֹ 72
 שְׁכָתוֹב¹³ זֶה אֵלֵי, הַבִּיטוּי שְׁבו 73
 הַשְׁתַּמְשׁוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַת קְרִיעַת יַם־ 74
 סוּף כְּשִׁהִיָּתָה הַתְּגַלּוֹת שֶׁל הַמִּידוֹת 75
 הָעֲלִיוֹנוֹת וּבְחִינַת 'כֹּה' הִיא 76
 בְּסַפִּירַת הַמַּלְכוּת, "כְּדַמוֹתֵנוּ"¹⁴ כְּמוֹ שְׁכָתוֹב לִגְבֵי בִּרְיַת הָאָדָם 77
 נִעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ", כְּמוֹ ("כֹּה") דְּמוֹתוֹ וְהַכּוֹנֵה לְבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, 78
 כְּמִבּוּאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁהַבְּרִיאָה וְהַתְּהוּוֹת (בֹּאֵה מִהַקְּב"ה בְּעֲצֻמוֹ, אֲבָל הִיא בֹּאֵה 79
 וְיורֵד בְּפּוֹעֵל) עֲלִידֵי סַפִּירוֹת הַמַּלְכוּת. נִמְצָא שְׁאוֹתוֹ מוּשָׁג יִכּוֹל לְשַׁמֵּשׁ 80
 בְּמִשְׁמַעוֹת שׁוֹנוֹת – וְהִינוּ, שְׁבְּעִנְיָן 'חֻקְמָה וּבִינָה', כֹּאשֶׁר מְדוּבָר 81
 בְּסַפִּירַת הַחֻקְמָה בִּיחַס לְסַפִּירַת הַבִּינָה וְעַל סַפִּירַת הַבִּינָה בִּיחַס לְסַפִּירוֹת 82
 הַחֻקְמָה, הִנֵּה 'חֻקְמָה' הִיא בְּחִינַת 'זָה', וּ'בִינָה' הִיא בְּחִינַת 83
 'כֹּה'. וּבְעִנְיָן 'זְעִיר־אֲנִפִּין וְנוֹקְבָא', כֹּאשֶׁר מְדוּבָר עַל הַמִּידוֹת 84
 ("א) בִּיחַס לְסַפִּירַת הַמַּלְכוּת (נוֹקְבָא), וְעַל סַפִּירַת הַמַּלְכוּת בִּיחַס לְמִידוֹת 85
 ("א) הִנֵּה 'זְעִיר־אֲנִפִּין' הוּא בְּחִינַת 'זָה', וּ'מַלְכוּת' בְּחִינַת 86

(10) ראה עץ חיים שער ד (שער אח"פ) פ"ג"ה. (11) ראה ספרי ופרשי" ר"פ מטות. (12) ראה אוה"ת מטות ע' א'רפג ואילך.
 (13) ראה תקו"ז תכ"א (מט, א). (14) בשלח טו, ב.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'כה' - ולכן העובדה שפעם המושגים "זה" ו"כה" מתייחסים לחכמה
 2 ובינה, ופעם אחרת הם מתייחסים למידות ומלכות אינה מהווה סתירה, כי
 3 ב"זה" ו"כה" יש כמה דרגות, ואין פלא בכך שפעם הכוונה לענין זה ופעם
 4 לענין אחר ומוכן, דִּהְגַם שִׁבְחֵינִת 'כה' דְּבִינָה' היא לְמַעַלָּה
 5 מִבְּחֵינִת 'זה' דְּזַעֲרֵי-אַנְפִּין',
 6 כי סוף סוף ספירת הבינה היא בדרגה
 7 יותר גבוהה מאשר המידות (כמבואר
 8 בהרחבה בתורת החסידות, כיצד בנפש
 9 האדם המוחין הן מקור המידות, ועל-
 10 דרך-זה למעלה, כביכול, וגם הדרגות
 11 הנמוכות יחסית במוחין הם בדרגה
 12 גבוהה יותר מהדרגות היותר גבוהות
 13 של המידות), מְּלִמְקוֹם נִקְרָאת
 14 סְפִירַת הַבִּינָה 'כה', באותו
 15 ביטוי שמשמש בהודמוניות אחרות
 16 לספירת המלכות ביחס למידות לפי
 17 שְׁלֹגְבֵי בְּחֵינִת 'זה' דְּחֻקְמָה',
 18 הֵנָּה סְפִירַת הַבִּינָה היא
 19 בְּחֵינִת 'כה'.
 20 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כמו שנתבאר לעיל
 21 לגבי "זה" ו"כה" יוֹכֵן גַּם בְּעֵנֶן
 22 רְאִיָּה וְשְׁמִיעָה, דְּבַעֲנֵן
 23 'חֻקְמָה וּבִינָה' כאשר מדובר על
 24 ספירת החכמה ביחס לספירת הבינה,
 25 ועל ספירת הבינה ביחס לספירת
 26 החכמה הֵנָּה 'חֻקְמָה' היא
 27 בְּחֵינִת רְאִיָּה, וּבִינָה' היא
 28 בְּחֵינִת שְׁמִיעָה, וְהִינּוּ
 29 שִׁבְמִדְרָגָה שְׁה'חֻקְמָה'
 30 תּוֹפְסֵת בְּבְחֵינִת רְאִיָּה, רְאִיָּת
 31 הַמַּהוּת, שהיא תפיסה בהירה
 32 ומוחשית ביותר הנובעת מהבנה
 33 והשגה בעצם מהותו של הדבר המושג,
 34 הדומה לראיה בעיניים הֵנָּה בְּאוֹתָהּ
 35 הַמְדַרְגָּה תּוֹפְסֵת 'בִּינָה' רק
 36 בְּבְחֵינִת שְׁמִיעָה, יְדִיעַת
 37 הַמְצִיאוֹת בלבד ללא השגה במהות
 38 הדבר, שהיא תפיסה הרבה פחות
 39 מוחשית ורחוקה יחסית, כריחוק
 40 השמיעה מהראיה.
 41 אֲמָנָם מַה שְׁה'זַעֲרֵי-אַנְפִּין'
 42 הוא בְּחֵינִת רְאִיָּה, אֶף
 43 שִׁבְחֵינִת זַעֲרֵי-אַנְפִּין היא
 44 בְּוֵדָאֵי לְמִטָּה מִבְּחֵינִת בִּינָה, הָרִי זֶה לְפִי שְׁהָרְאִיָּה בבחינת
 45 זַעֲרֵי-אַנְפִּין היא בְּמִדְרָגָה אַחֲרַת לְגַמְרֵי מהראיה שבמדרגת החכמה.
 46 וְהִינּוּ, דִּזָּה שְׁבִינָה' היא בְּחֵינִת שְׁמִיעָה הנחותה ורחוקה מאד
- מבחינת ראייה הרי זה לגבי המדרגה שְׁה'חֻקְמָה' תּוֹפְסֵת
 בְּבְחֵינִת רְאִיָּת הַמַּהוּת, שִׁבְמִדְרָגָה זֹאת תּוֹפְסֵת ה'בִּינָה' רק
 בְּבְחֵינִת שְׁמִיעָה וְיְדִיעַת הַמְצִיאוֹת. אֲמָנָם מַה שְׁזַעֲרֵי-
 אֲנַפִּין' היא בְּחֵינִת רְאִיָּה, הָרִי זֶה בְּמִדְרָגָה אַחֲרַת, נמוכה
 בהרבה מאותה דרגה שבספירת הבינה
 היא נתפסת בדרך שמיעה בלבד,
 ואותה דרגה נמוכה שִׁבְבְּחֵינִת
 זַעֲרֵי-אַנְפִּין היא נִתְפַּסֵּת
 בְּבְחֵינִת רְאִיָּת הַמַּהוּת,
 ובבחינת מלכות היא פְּאָה רק
 בְּבְחֵינִת שְׁמִיעָה וְיְדִיעַת
 הַמְצִיאוֹת.
 וְעַל-פִּי-זֶה יִתְפָּרֵשׁ מֵאֲמַר
 הַזֶּהר שְׁשְׁמִיעָה' היא
 בְּסְפִירַת הַמְּלֻכוֹת, שְׁאִין זֶה
 סוֹתֵר כִּלְל לְמַה שִׁפְּתוּב
 בְּמִקּוֹם אַחֵר שְׁשְׁמִיעָה' היא
 בְּסְפִירַת הַבִּינָה.
 ובכך מבואר חלקה הראשון של
 הסתירה שהובאה לעיל, הכיצד במקום
 אחד נאמר ששמיעה היא בבחינת
 בינה, ובמקום אחר נאמר ששמיעה
 היא בבחינת מלכות, שכן יש שמיעה
 ויש שמיעה. בדרגה גבוהה, ביחס
 לראיה שבבחינת חכמה, בחינת בינה
 היא שמיעה בלבד. ובדרגות הנמוכות
 יותר, ביחס לראיה של בחינת זַעֲרֵי-
 אֲנַפִּין, השמיעה היא בבחינת המלכות.
 אֲמָנָם, אֶף שביאור זה מספק מענה
 לחלק אחד של השאלה, עדיין דרוש
 הסבר לגבי החלק השני של השאלה,
 הכיצד ניתן להבין את דברי זוהר
 ששמיעה היא בבחינת המלכות, ועשיה
 היא בבחינת הבינה, והרי במקומות
 אחרים מבואר להיפך, ששמיעה היא
 בבחינת הבינה, ועשיה היא בבחינת
 המלכות: מַה שְׁמִסִּים בְּזֶהר
 'וְעֵשִׂיָּה לְעֵילָא', הִינּוּ
 שְׁבַעֲנֵן 'שְׁמִיעָה' וְעֵשִׂיָּה'
 גּוֹפָא, הֵנָּה ה'עֵשִׂיָּה' היא
 לְמַעַלָּה מִה'שְׁמִיעָה', אִינוּ
 מוֹכֵן לְכַאוֹרָה, שְׁהָרִי זֶה הַפֶּךָ
 הַמְבָאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת
 שְׁשְׁמִיעָה' היא בְּסְפִירַת הַבִּינָה
 הַמְּלֻכוֹת, הִינּוּ שְׁשְׁמִיעָה' היא לְמַעַלָּה מִבְּחֵינִת עֵשִׂיָּה.
 כלומר, הדבר תמוה הן בגלל חוסר ההתאמה עם המבואר במקומות אחרים,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וגם לגופו של ענין, שכן בחינת שמיעה היא דרגה גבוהה יותר מבחינת עשיה,
 2 ולכן מסתבר ומתקבל על הדעת ששמיעה היא בבחינת הבינה, דרגה עליונה
 3 בספירות, ועשיה היא בבחינת המלכות, הדרגה התחתונה והאחרונה בספירות
 4 וצריך להבין מה שכתוב בזהר "שמיעה בהאי אתר תליא
 5 ועשיה לעילא" [שהשמיעה
 6 תלויה במקום זה, בחינת המלכות.
 7 ועשיה למעלה, בבחינת בינה] שמוזה
 8 משמע שיש מדרגה בעשיה'
 9 שהיא למעלה מבחינת
 10 שמיעה. ולכן יתכן לייחס את
 11 העשיה לדרגה גבוהה, ואת השמיעה
 12 לדרגה נמוכה (ברומה לאמור לעיל,
 13 שברוך כלל בחינת "זה" נעלית
 14 מבחינת "כה", אבל יש דרגה ב"זה"
 15 שנמוכה מבחינת "כה").
 16 (ג) ויובן כל זה על-פי מה
 17 שמצינו במתן תורה בענין
 18 'הקדמת נעשה לנשמע'¹⁵,
 19 דבכללות יש בזה שלש
 20 בחינות בעבודה בעבודת ה'
 21 'נשמע', 'נעשה', ו'הקדמת
 22 נעשה לנשמע'. כלומר, העובדה
 23 שבמתן-תורה בני ישראל הקדימו נעשה
 24 לנשמע היא לא רק ענין אחד, אלא
 25 נושא שכולל בתוכו שלושה ענינים
 26 שונים בעבודת השם: א) 'נשמע'. ב)
 27 'נעשה'. ג) הקדמת נעשה לנשמע.
 28 והענין בזה, דהנה, 'נשמע'
 29 הוא ענין קבלת על מלכות שמים,
 30 שזהו היסוד ללמוד התורה
 31 וקיום המצוות, והינו, שלמוד
 32 התורה וקיום המצוות אמנם
 33 כולל הבנה והשגה של דברי התורה
 34 וקיום המצוות מתוך חיות והתלהבות,
 35 אבל היסוד והבסיס לכל זה אינו
 36 מצד הטעם-ודעת שמבין
 37 ומשיג שכן צריך להיות, אלא
 38 עבודתו היא בקבלת על. וכמו
 39 עבודת העבד לאדונו, שאין
 40 זה מצד הטעם-ודעת, והעבד
 41 ממלא את הפקודות של אדונו בכלל שהוא מבין ומשיג בשכלו שהפקודות
 42 מובנות ומצדקות אלא אדרבה - שלעבד אינו נוגע כלל לא חשוב לו
 43 ולא אכפת לו אם הוא מבין את הענין אם לא, אלא הוא מקבל
 44 עליו את עלו של האדון, שכל מה ששומע מהאדון צריך

45 לקיים מבלי התחשב כלל עם הבנתו והשגתו וגם אם לפי הבנתו
 46 של העבד הפקודות של האדון לא מוצדקות, הוא מבצע אותן בפועל ללא
 47 היסוס, כי הוא מבטל את עצמו ואת המציאות האישית שלו לגבי המציאות
 48 והרצונות של אדונו. וזהו ענין 'נשמע', שהוא הבטול ד'קבלת
 49 על', שאינו נוגע לו כלל אם
 50 יש לו הבנה בענין אם לאו,
 51 להיותו בתנועה ד'קבלת על',
 52 'נשמע', ששומע (ער הערש
 53 זיף צו = הוא מקשיב) לכל דברי
 54 האדון ומקימם.
 55 והנה, הבטול ד'קבלת על'
 56 הוא יסוד העבודה בלמוד
 57 התורה וקיום המצוות, פי
 58 כאשר עבודתו היא על-פי
 59 טעם-ודעת, היינו מצב בו האדם
 60 לומד תורה ומקיים מצוות בהתאם
 61 להבנה וההשגה שלו, ומבלי לבטל את
 62 מציאותו כלפי הקב"ה ומצוותיו, אזי
 63 אין קיום לעבודה, שהרי
 64 אפשר שמצד השגתו יטעה
 65 אין כל ודאות שתמיד השכל והרצונות
 66 האישיים שלו אכן יתאימו לרצון ה',
 67 ויתכן שיגיע למסקנות מוטעות עד
 68 שיעשה הפך רצון העליון
 69 בחשבו שכן צריך להיות
 70 ובמצב כזה הוא יכול לסור מהדרך
 71 הנכונה ולבוא לידי כך שלתורה
 72 ולמצוות שלו לא יהיה קיום.
 73 וכמו שמצינו גבי שאול המלך
 74 שעבודתו היתה על-פי טעם-
 75 ודעת ("שאול מרחיבות
 76 הנהר"¹⁶, שהוא ענין הבינה
 77 לעומת בחינת החכמה שבה הרעיון
 78 השכלי הוא עדיין בבחינת נקודה,
 79 בחינת הבינה היא הרחבה של הרעיון
 80 בתוספת פרטים, עומק ורוחב, כמו נהר
 81 מים רחב, והכתוב "שאול מרחיבות
 82 הנהר" (שאמור במלכי עשו, ולפי
 83 פשוטו לא מדבר בשאול המלך) נדרש
 84 בקבלה וחסידות כרמו לכך ששאל
 85 המלך היה בעל הבנה והשגה גדולה ורחבה, ועבר את ה' על-פי טעם-ודעת),
 86 הנה מצד השגתו נכשל כו', וכאשר נצטוו להרוג את עמלק
 87 ולהמית גם הבהמות של עמלק, למעשה הוא חמל על מיטב הצאן והבקר
 88 ולא הרג אותם. וזאת, משום שמעשיו התנהלו על-פי טעם-ודעת - דכיון

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׂיַדַע וְהַשִּׁיג אֶת גְּדֹל מַעְלַת עֲנִינַן הַקְּרָבָנוֹת, דִּי־רָזָא
2 דְּקַרְבְּנָא עוֹלָה עַד רִזָּא דְאִי־סוּף¹⁷, כְּדַבְרֵי הַזֶּהוּר שְׁסוּד
3 הַקְּרָבָנוֹת עוֹלָה עַד סוּד הַאִי־סוּף, חָשַׁב שְׁכַּאֲשֵׁר הַקְּרָבָנוֹת יִהְיוּ
4 מַעְמָלְק, מִ'עֲמָק תַּחַת', אַזִּי תַהֲיֶה הַעֲלִיָּה לַמַּעְלָה יוֹתֵר, כִּי
5 בִירוֹ וְהַעֲלָאָה שֶׁל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה
6 שִׁירוּ עֲמוֹק יוֹתֵר וְלַמְטָה יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ
7 חֲשִׁיבוֹת וְעֵדִיפוֹת לִגְבֵי בִירוֹר נִיצוּצוֹת
8 שֶׁלֹּא יִרְדוּ עַד כַּדִּי כִךְ. וְזָהוּ זֶה
9 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית בְּכֵךְ שֶׁשְׂאוֹל
10 הַמֶּלֶךְ אָמַר לְשִׁמוּאֵל הַנְּבִיא, כַּחֲסָבֵר
11 לִכְךָ שֶׁלֹּא קִיִּים אֶת הַהוֹרָאָה לְהַרְוֹג גַּם
12 אֶת הַבְּהֵמוֹת שֶׁל עַמְלֵק - שְׂאָמַר
13 הַקְּיִמְתִּי אֶת דְּבַר הַיְוָי¹⁸,
14 דְּפָרוּשׁ "הַקְּיִמְתִּי" הוּא עַל-
15 דֶּרֶךְ מַה שְׁכַּתּוּב¹⁹ וַתִּקְּמוּ אֶת
16 דְּבַרְיָךְ כִּי צָדִיק אָתָּה, הִינּוּ,
17 שְׁכַּבְחִינָת דְּבַר הַיְוָי' שְׁהוּא
18 עֲנִינַן סְפִירַת הַמַּלְכוּת, כַּמְבֹאֵר
19 בַּבְּבֵלָה וְחֲסִידוֹת, שֶׁסְּפִירַת הַמַּלְכוּת
20 הַמְּבִיאָה לִידֵי גִלְיֹו וְהַמְּשַׁכָּה אֶת
21 הַסְּפִירוֹת שֶׁלְּמַעְלָה הִימְנָה, הַמְּנוֹחֵן
22 הַהַמִּידוֹת, נִמְשָׁלָה לְכוּחַ הַרִיבּוֹר
23 שֶׁבְּאַרְסֵי הַמַּגְלָה אֶת מַה שֶׁנִּמְצָא בַּמּוֹחוֹ
24 וּבְלִיבּוֹ, וְכִינּוּן שֶׁסְּפִירַת הַמַּלְכוּת הִיא
25 הַסְּפִירָה הָאֲחֵרוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה בִּיּוֹתֵר
26 צָרִיף לְפַעַל בַּהּ קִימָה וְעֲלִיָּה,
27 וְזָהוּ שְׂאָמַר הַקְּיִמְתִּי אֶת דְּבַר
28 הַיְוָי', כַּחֲנִיַת הַרִיבּוֹ, וְזֹאת לְמִירוֹת
29 שֶׁבְּפּוֹעֵל הִיפֵר אֶת דְּבַר ה' כִּי
30 "הַקְּמוֹתִי" לֹא מִתְּפָרֵשׁ (רַק) בַּמּוֹבֵן שֶׁל
31 קִיּוֹם אֵלֶּא בַּמּוֹבֵן שֶׁל קִימָה וְעֲלִיָּה
32 לְפִי שְׁחָשַׁב שְׁעַל-יְדֵי בְּרוּר
33 הַנִּיצוּצוֹת דִּ'עֲמָק תַּחַת'
34 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלוּ בְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת
35 תַּהֲיֶה הַקְּיִמָּה וְהַעֲלִיָּה
36 בְּכַחֲנִיַת 'עֲמָק רוּם' וְשְׂאוֹל חָשַׁב
37 בְּטַעוֹת שְׂדוּקָא הַקְּרָבָנוֹת שִׁקְרִיבּוֹ
38 מִהַצָּאן וְהַבְּקֵר שֶׁל עַמְלֵק יִגְרַמוּ נַחַת-
39 רוּחַ לַמַּעְלָה. וְהָרִי הָאֲמָת הִיא
40 כְּפִי שְׂאָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל שְׁעֲנִינַן
41 זֶה שֶׁל הַשְּׂאֵרָת הַצָּאן וְהַבְּקֵר שֶׁל עַמְלֵק בְּחִיִּים הִיָּה הַפָּזֵן רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן
42 וּבְנִיגוּד לְהוֹרָאָה מְפֹרֶשֶׁת שֶׁנִּתְּנָה לוֹ מֵאֵת ה' עַל-יְדֵי שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא - ...
43 וְהַמַּחֲתָה... מְשׁוֹר וְעַד שֶׁה...".

17) לשון הכתוב — וישלח לו, לז. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. 18) ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב. — ראה גם סד"ה והקרייתם (ת"מ ח"כ ע' 193). 19) שמואל-א טו, יג. 20) נחמי' ט, ח. 21) שמואל-א שם, כב. 22) בהר כה, נה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ עוֹד מֵעֵלָה בְּעִבּוּדָה שְׁמֵצָד קִבְּלַת-עַל עַל הָעִבּוּדָה
 2 שְׁמֵצָד הַהִשְׁגָּה, דָּגַם פְּאֶשֶׁר הָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה' עַל-פִּי הַהֲבֵנָה
 3 וְהַהִשְׁגָּה שְׁלוֹ, וְלֵעוֹלָם לֹא יִטְעָה בְּהִשְׁגָּתוֹ וַיִּקְיָם כָּל הָעֲנִינִים
 4 בְּכָל הַפְּרָטִים כְּפִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּמִבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה בְּפוּעַל אֵין כַּל
 5 פָּנָם בְּהַנְּגָתוֹ, וְאִם-כֵּן לְכַאוּרָה אֵין כַּל
 6 יִתְרוֹן בְּעִבּוּדָה בְּקִבְּלַת-עוֹל עַל הָעִבּוּדָה
 7 שְׁעַל-פִּי טַעַם-וּדְעַת מִכָּל-מְקוֹם, 2
 8 פְּאֶשֶׁר חִסֵּר אֲצִלוֹ הַבְּטוּל
 9 דְ'קִבְּלַת עַל', אֲזִי חִסֵּר כָּל
 10 תְּכָלִית עֲנִין הָעִבּוּדָה דְקִיּוּם
 11 הַמְצִוֹת. כִּי יִתְכַן מִצַּב שְׁבוּ הַמַּעֲשֵׂה
 12 בְּפוּעַל הוּא בְּשִׁלְמוֹת, וּבְכַל זֹאת
 13 הָעִבּוּדָה הִיא בְּעֵלַת חִסְרוֹן מֵאֵד מְהוּתִי,
 14 עַד שֶׁחִסֵּר כָּל "תְּכָלִית עֲנִין הָעִבּוּדָה".
 15 וּלְבִיאוֹר הַדְּבָרִים יֵשׁ לְהַקְדִּים וּלְבִאֵר
 16 מֵהוּ אִכּוֹן "תְּכָלִית עֲנִין הָעִבּוּדָה",
 17 כְּדַלְהֵן.
 18 דְּהִנֵּה, תְּכָלִית עֲנִין הָעִבּוּדָה
 19 מִבְּאֵר בְּזֵהרָה²³ שְׁעַל-יְדֵי
 20 הָעִבּוּדָה "אֲסַתְּלַק יִקְרָא
 21 דְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלְהוּ
 22 עֲלִמִין". כַּאֲשֶׁר הָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה',
 23 וּבְמִיּוּחַד כַּאֲשֶׁר הוּא כּוֹפֵה אֶת יִצְרוֹ
 24 הָרַע וּמִתְגַּבֵּר עֲלָיו, כְּבוּדוֹ (וְאוּרוֹ) שֶׁל
 25 הַקְּבִי"ה מִתְעַלֶּה בְּכַל הָעוֹלָמוֹת וַיְדוּעַ
 26 דְמָה שְׁפָתוֹב "בְּכֻלְהוּ עֲלִמִין"
 27 הֵינְנו שְׁעִלִיית הָאוֹר שְׁנַפְעֵלַת עַל-יְדֵי
 28 עִבּוּדַת הָאֵדָם הִיא "בְּכַל הָעוֹלָמוֹת"
 29 הַפְּנוּנָה הִיא עַל אוֹר ה'סוֹבֵב
 30 כָּל עֲלִמִין שְׁהוּא "בְּכֻלְהוּ
 31 עֲלִמִין" בְּשִׁוְהָ²⁴, הַשְּׁפַעַת
 32 הַקְּבִי"ה בְּעוֹלָמוֹת הִיא בְּשֵׁנִי אוֹפְנִים גַּם
 33 יַחַד: בְּצוּרָה מִצּוּמְצֻמַּת וּמוֹתָאמַת לְכַל
 34 פֵּרַט בְּבִרְיָאָה בְּהַתָּאם לְעֵנִיּוֹ וּמְהוּתוֹ
 35 הַמִּיּוּחָדִים, וְאוֹפֵן זֶה נִקְרָא "מִמְלָא כַּל
 36 עֲלִמִין" עַל שֵׁם שְׁהָאוֹר מִתְּלַבַּשׁ
 37 בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים בְּצוּרָה פְּנִימִית ר'מִמְלָא' אוֹתָם. וּבְצוּרָה נּוֹסַפ־ת בַּהּ הָאוֹר
 38 מֵאִיר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְעַל כָּל הַבְּרָוִאִים בְּמִידָה שׁוֹה, כִּי אֵינּוּ יוֹרֵד וּמִתְּלַבַּשׁ
 39 בְּכַל אַחַד לְפִי עֲנִינוֹ אֲלֵא מֵאִיר בְּהֵם מִלְּמַעְלָה בְּרוּךְ 'מִקִּיף', וְאוֹפֵן זֶה נִקְרָא
 40 "סוֹבֵב כָּל עֲלִמִין" הֵינְנו הַמְּשַׁכְּת הָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה מִסְּפָד
 41 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת בְּשׁוּנָה מֵאוֹר ה'מִמְלָא' שְׁהוּא אוֹר שְׁבֵא וְיוֹרֵד מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
 42 בְּסִדְרַת הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַדְּרוֹת זֶה מוֹז כְּשִׁלְשֵׁלַת (שְׁרַשְׁרַת) הַמּוֹרַכְכַת
 43 מַחְוִלּוֹת רְבוֹת שְׁכַל אַחַת קְשׁוּרָה בְּרֹאשָׁה בְּקַצָּה חֻוִּלְיָה שְׁמַעֲלִיָה.
- 1 וַיֵּשׁ עוֹד מֵעֵלָה בְּעִבּוּדָה שְׁמֵצָד קִבְּלַת-עַל עַל
 2 הָעִבּוּדָה שְׁמֵצָד הַהִשְׁגָּה, דָּגַם פְּאֶשֶׁר לֹא
 3 יִטְעָה בְּהִשְׁגָּתוֹ וַיִּקְיָם כָּל הָעֲנִינִים בְּכָל הַפְּרָטִים
 4 כְּפִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, מִכָּל-מְקוֹם פְּאֶשֶׁר חִסֵּר אֲצִלוֹ
 5 הַבְּטוּל דְ'קִבְּלַת עַל', אֲזִי חִסֵּר כָּל תְּכָלִית עֲנִין
 6 הָעִבּוּדָה דְקִיּוּם הַמְצִוֹת. דְּהִנֵּה, תְּכָלִית עֲנִין
 7 הָעִבּוּדָה מִבְּאֵר בְּזֵהרָה²³ שְׁעַל-יְדֵי הָעִבּוּדָה
 8 "אֲסַתְּלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלְהוּ
 9 עֲלִמִין". וַיְדוּעַ דְמָה שְׁפָתוֹב "בְּכֻלְהוּ עֲלִמִין"
 10 הַפְּנוּנָה הִיא עַל אוֹר ה'סוֹבֵב כָּל עֲלִמִין שְׁהוּא
 11 "בְּכֻלְהוּ עֲלִמִין" בְּשִׁוְהָ²⁴, הֵינְנו הַמְּשַׁכְּת הָאוֹר
 12 שְׁלִמְעֵלָה מִסְּפָד הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת. וּבְכַדְי שְׁתַּהֲיָה
 13 הַמְּשַׁכְּת הָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה מִסְּפָד הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
 14 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הָעִבּוּדָה לְפִי אִפְּן הַהִמְשָׁכָה, הֵינְנו,
 15 שְׁגַם הָעִבּוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְמַעְלָה מִסְּפָד
 16 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבִנְפָשׁ הָאֵדָם. דְּהִנֵּה, יֵשׁ בְּחִינַת
 17 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבִנְפָשׁ, וּכְמוֹ הַשְּׁכָל וּמַדּוּת שְׁהֵם
 18 בְּדִרְךָ הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעֲלוּל, דְכָמוֹ שְׁבַעֲנִין
 19 עֲלָה וְעֲלוּל הַסְּפָד הוּא שְׁבַתְחֻלָּה כְּלוּל הָעֲלוּל
 20 בְּעֲלָתוֹ, וְאַחַר-כֵּן מִתְּגַלָּה לְמַצִּיאוֹת בְּפִנְיֵי-עַצְמוֹ,
 21 כְּמוֹ-כֵן הוּא גַם בְּשִׁכְל וּמַדּוּת, שְׁהַמַּדּוּת כְּלוּלוֹת
 22 תְּחֻלָּה בְּשִׁכְל, וְהוּא עֲנִין הַמַּדּוּת שְׁבַשְׁכְּל,
 23 וְאַחַר-כֵּן מִתְּגַלָּה לְמַצִּיאוֹת שֶׁל מַדּוּת, וְהֵינְנו
 24 לְפִי שְׁהַשְּׁכָל וְהַמַּדּוּת הֵם בְּדִרְךָ הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 25 עֲלָה וְעֲלוּל. וְכֵן הוּא גַם פְּאֶשֶׁר הַשְּׁכָל מִתְּגַלָּה
 26 עַל-יְדֵי הַמַּדּוּת וְנִמְשָׁף לְמַטָּה יוֹתֵר, בְּמַחְשָׁבָה
 27 וְעֲלוּל – סִיבָה וְתוֹצֵאָה. וְכֵן הוּא גַם בְּשִׁכְל הַבָּא שֶׁל הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת כַּחוֹת
 28 הַנִּפְשָׁה זֶה מוֹז פְּאֶשֶׁר הַשְּׁכָל מִתְּגַלָּה עַל-יְדֵי הַמַּדּוּת יִצִּירַת
 29 וְהַתְּהוּוֹת הַמִּידוּת הִיא בְּאִמְצַעוֹת הַשְּׁכָל, אֲךָ לְאַחַר הַהִמִּידוּת הַתְּהוּוֹת יֵשׁ בְּהֵם
 30 מֵאוֹר הַשְּׁכָל (שְׁהוּא הָעִילָה וְהַסִּיבָה לְהַתְּהוּוֹתוֹ), וְהַמִּידוּת מְמַשְׁכֶּת וּמְגַלֶּת
 31 אֶת אוֹר הַשְּׁכָל לְחֻוִּלִּית הַבָּאוֹת בְּסִדְרַת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הַכּוֹחוֹת וְהַלְבוּשִׁים
 32 שֶׁל הַנִּפְשָׁה - וְנִמְשָׁף לְמַטָּה יוֹתֵר, בְּמַחְשָׁבָה דְבוּרָה וּמַעֲשָׂה,
 33 שְׁאִינֵם בְּכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנִּפְשָׁה, אֲבָל הֵם ה'לְבוּשִׁים' שְׂדוּכִים וּבְאִמְצַעוֹתָם

(23) ראה ויק"ר פ"ב, ב. 24) בתניא פכ"ז ובלקו"ת ר"פ פקודי מצייין לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מצייין גם לזהר שם סו, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 אופנים: הדרגה הגבוהה יותר היא עבודת ה' למעלה מטעם-ודעת, להיות
 48 מסור למילוי רצון הקב"ה מבלי כל התחשבות בהכנה והשגה, והדרגה היותר
 49 נמוכה היא שאמנם אינו עובר את ה' למעלה מטעם-ודעת, אבל גם אינו עובר
 50 על-פי טעם-ודעת, וממשיך ומבאר את שני האופנים **דְּהִינּוּ או שְׁתִּהִיָּה**
 51 **עבודתו מצד רעותא-דלְבָא**
 52 [רצון הלב] **שְׁלֹמְעָה מטעם-**
 53 **וְדַעַת** כי הרצון הוא למעלה מהשכל, והוא הכוח שבנפש שהוא בדוגמת אור
 54 ה'סובב כל עלמין, לעומת כוחות
 55 השכל (והמידות) שהם בדוגמת אור
 56 ה'ממלא כל עלמין, והעובד את ה'
 57 בכוח הרצון "רעותא דליבא" הרי
 58 עבודתו היא למעלה ממדידה והגבלה
 59 או על-כַּל-פְּנִיָּם שעובד למעלה
 60 מהגבלה בדרגה היותר נמוכה
 61 שעבודתו היא מצד **הַבְּטוּל**
 62 דְּקַבְּלַת עלִי שְׁלֹא על-פי
 63 טעם-וְדַעַת, שְׁאֵז בשני האופנים
 64 **עבודתו בנפש היא בבחינה**
 65 **שְׁאִין בַּה** התחלקות בניגוד
 66 לכוחות הנפש המלוכשים בשכל (או
 67 במידות) שהם מחולקים ומתאימים
 68 לפי ערך השכל (או המידות) בדומה
 69 לאור ה'ממלא כל עלמין, וְעַל-יְדֵי-
 70 זֶה נַעֲשִׂית גַּם הַהֲמַשְׁכָּה לְפִי
 71 אֶפֶן הַעֲבוּדָה, שְׁנִמְשָׁךְ אֹר
 72 ה'סובב כָּל עֲלָמִין שֶׁהוּא
 73 "בְּכִלְהוּ עֲלָמִין" בְּשׂוּהָ והוא
 74 אֹר שְׁאִין בו התחלקות. עד כאן נתבאר
 75 הענין הראשון מבין שלושת הנושאים
 76 שביהקדמת נעשה לנשמע' – בחינת
 77 "נשמע", וכעת מוסיף לבאר את
 78 הדרגה הבאה – בחינת "נעשה".
 79 (ד) אָמְנָם בְּבִטּוּל דְּקַבְּלַת עלִי
 80 גּוּפָא יֵשׁ פְּמָה מְדַרְגּוֹת.
 81 דְּהַגָּה, מַה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל
 82 בְּעֵנִין הַבְּטוּל שְׁבִכְחִינַת
 83 'נִשְׁמַע', הָרִי בְטוּל זֶה הוּא
 84 לְרַצּוֹן הָעֲלִיּוֹן כְּפִי שְׁבָא
 85 בְּגִלּוּי, לאחר שהקב"ה גילה את
 86 רצונו ונתן לבני ישראל ציוויים
 87 והוראות שְׁהָרִי הָעֵנִין דְּנִשְׁמַע' (צוהערן זיף = להקשיב ולציית)
 88 שִׁיף לֹמַר רַק פְּאָשֶׁר יִשְׁנֹו כְּכָר אִיזוּ מְצִיאוֹת שֶׁל דְּכָר
 89 הַנִּשְׁמַע, שְׁזָהוּ הָרַצּוֹן הַגִּלּוּי.
 90 אָמְנָם יְדוּעַ שְׁהָרַצּוֹן הוּא רַק חִיצוֹנִיּוֹת בְּלָבָד, וכמו שרואים
 91 בנפש האדם אשר למרות שהרצון הוא כוח כללי בנפש ואינו מלוכב באברים
 92

1 הנפש פועלת בנוף, הנה גם המְחַשְׁבָּה וְדְבוּר וּמַעֲשֵׂה הֵם בְּדַרְךָ
 2 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעֲלוּל מִהַמְדוֹת וְהַשְׁכָּל, וְהִינּוּ, דְעַם
 3 הַיּוֹת שֶׁהַמְחַשְׁבָּה וְדְבוּר וּמַעֲשֵׂה עֲצָמָם הֵם נִפְרָדִים
 4 מִהַמְדוֹת וְהַשְׁכָּל וכאמור אינם בכלל כוחות הנפש, וגם בניגוד ליחס
 5 שבין השכל והמידות, שההתבוננות
 6 השכלית מחייבת באופן טבעי 'הולדה'
 7 והיווצרות של רגש בלב, היחס בין
 8 השכל והמידות לשלושת הלבושים,
 9 המחשבה ודיבור ומעשה, הוא כזה
 10 שהלבושים הם מהות נפרדת מהשכל
 11 והמידות, מְכַל-מְקוּם, כַּח
 12 הַמְחַשְׁבָּה וְכַח הַדְּבוּר עַד גַּם
 13 כַּח הַמַּעֲשֵׂה הֵם בְּדַרְךָ
 14 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעֲלוּל,
 15 שֶׁהֵם בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הַמְדוֹת וְגַם
 16 לְגַבֵּי הַשְׁכָּל. כלומר, הם אמנם
 17 נפרדים מבחינת מהותם ואופן התפקוד
 18 שלהם, אבל סוף סוף גם היחס שלהם
 19 אל מול השכל והמידות הוא יחס של
 20 עילה ועלול, ואפילו כח המעשה
 21 שמבחינת מהותו הוא רחוק מהשכל
 22 ומהרגש עוד יותר מאשר הדיבור
 23 והמעשה, גם הוא מתייחס לשכל
 24 ולמידות בדרך עילה ועלול, ויש
 25 ביניהם ערך ויחס (בשונה מדברים
 26 שנוצרים ממקורם לא בדרך עילה
 27 ועלול אלא בדרך יש מאין ואין בין
 28 הבורא והנברא כל ערך וכל יחס).
 29 לְכֹן, עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
 30 שְׁמַהֲשָׁכַל וְלַמְטָה שֶׁהֵם בְּדַרְךָ
 31 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, נִמְשָׁךְ הָאֹר
 32 דְּסִדְרֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּהִינּוּ
 33 אֹר ה'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין,
 34 שִׁישׁ בוּ הַתְּחַלְקוֹת בֵּין עוֹלָם
 35 לְעוֹלָם, וְאִינוּ מְאִיר בְּכָל
 36 הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּהָ. כאמור,
 37 שעבודת ה' ברמה מוגבלת ממשיכה
 38 אֹר מוגבל, ובכדי שְׁתִּהִיָּה
 39 הַמְשַׁכֵּת אֹר ה'סוֹבֵב כָּל
 40 עֲלָמִין שְׁלֹמְעָה מְסַדֵּר
 41 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהוּא "בְּכִלְהוּ
 42 עֲלָמִין" בְּשׂוּהָ, היינו אור אלוקי שלמעלה ממדידה והגבלה צְרִיכָה
 43 לְהִיּוֹת גַּם הַעֲבוּדָה בְּנִפְשָׁא בְּאֶפֶן שְׁלֹמְעָה מטעם-וְדַעַת או
 44 עַל-כַּל-פְּנִיָּם שְׁלֹא עַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת, לעיל נתבאר שהעבודה
 45 למעלה מהגבלות היא עבודה שלא על-פי טעם-ודעת, אלא כעבד העובד את
 46 אדונו מתוך ביטול וקבלת עול, וכאן מוסיף ומפרט שבענין זה יש כמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פרטיים, הרי ביחס לנפש עצמה הוא נחשב חיצוניות וְיִשְׁנוּ פְּנִימִיּוֹתוֹ
 2 שֶׁל הָרְצוֹן, וְהוּא הַתַּעֲנוּג, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹתוֹ וְטַעְמוֹ שֶׁל
 3 הָרְצוֹן כִּי סוּף סוּף הָאָדָם רוֹצֵה דַבְּרַר מִסוּיִם כִּי דַבֵּר זֶה מִיִּסָּב לּוֹ עוֹנֵג,
 4 וְאִם-כֵּן כּוֹחַ הַתַּעֲנוּג הוּא הַסִּיבָה, הַטַּעַם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל כּוֹחַ הָרְצוֹן. וְכַמֵּרְכֵן
 5 גַּם לַמַּעֲלָה בְּאַלְקוֹת, כְּבִיכּוֹל, וְהֵינּוּ,
 6 דַּעַם הֵיחָד שֶׁהָרְצוֹן דְּמָצוֹת
 7 הוּא רְצוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מִהַטַּעַם, וְהוּא הַתַּעֲנוּג, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹתוֹ וְטַעְמוֹ שֶׁל
 8 הָרִי זֶה לְמַעְלָה מִטַּעַם שְׂכָלִי הוּא הָרְצוֹן. וְהֵינּוּ, דַּעַם הֵיחָד שֶׁהָרְצוֹן דְּמָצוֹת הוּא
 9 דְּנֶקְא, הָרְצוֹן לַמְצוֹת הוּא לַמַּעֲלָה
 10 מִטַּעַם הַמּוֹכֵן וּמוֹשֵׁג בְּשִׂכְלִי, אָבָל
 11 עֲדִיין אֵינּוּ רְצוֹן בְּלִי כָל טַעַם וְסִיבָה
 12 כָּלל, כִּי מִפְּלִי-מִקּוֹם יִשְׁנוּ טַעַם
 13 כְּמוֹס לְרְצוֹן, דְּהֵינּוּ הַתַּעֲנוּג
 14 שְׁבוּ, וּבְלִשׁוֹן הַזֵּהרָה²⁵ נֶקְרָא
 15 'מוֹחָא עֲלָאָה סְתִימָאָה
 16 דְּעִתִּיקָא' [הַמּוֹחַ הַעֲלִיין וְהַסְתוּם
 17 (שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל גִּילוּי) שֶׁבְּכַחֲנֵת עִתִּיק,
 18 בַּחֲנֵה שֶׁלְּמַעְלָה מִהַסְּפִירוֹת הַכּוֹלָלוֹת
 19 אֶת הַמּוֹחֵין וְאֶת הַמִּידוֹת, וְבִעִתִּיק'
 20 נִמְצָאִים הָרְצוֹן וְהַתַּעֲנוּג].
 21 וְכֵּן הִיא מַעְלַת הַבְּטוּל
 22 דְּנִעְשָׂה' עַל הַבְּטוּל
 23 דְּנִשְׁמַע', שֶׁהַבְּטוּל דְּנִשְׁמַע'
 24 הוּא הַבְּטוּל לְרְצוֹן כְּפִי שְׂבָא
 25 בְּגִלוּי, הַבְּטוּל אֶל הַקְּב"ה לְאַחַר
 26 שְׂרַצוֹנוֹ (הַנוֹבַע מִהַתַּעֲנוּג) בֶּא לִידֵי
 27 גִּילוּי בְּמַצּוֹת וּבַחֲרוּת שֶׁגַם זֶה בִּיטוּל
 28 נִעְלָה, כַּעֲבַד הַבְּטוּל לְאַדּוּנוֹ וְאֵין לוֹ
 29 מַצִּיאוֹת מִשְׁלוֹ, כִּנ"ל, וּבְכָל זֹאת יִשְׁנוּ
 30 בִּיטוּל נִעְלָה עוֹד יוֹתֵר - וְהַבְּטוּל
 31 דְּנִעְשָׂה' הוּא הַבְּטוּל לְבַעַל
 32 הָרְצוֹן עֲצָמוֹ, וְהֵינּוּ, שֶׁהוּא
 33 מְסוּר וְנִתּוֹן כָּל עֲצָמוֹתוֹ
 34 וּמַהוּתוֹ לְבַעַל הָרְצוֹן עֲצָמוֹ,
 35 וּבְמִילָא מוֹכֵן הוּא שְׂפָאָשֵׁר
 36 יְהִיָּה אֵיזָה רְצוֹן, אָזִי יִקְיָם
 37 הַכֹּל. כְּלוּמֵר, בְּבִיטוּל אֶל הָרְצוֹן,
 38 הַיְהוּדִי מִתְבַּטֵּל לְכָל צִיּוּי וְהוֹרָאָה שֶׁל
 39 הַקְּב"ה בְּפִנֵי עֲצָמָם, כְּמוֹ עַבְדֵי שֶׁמִּצִּיית לְכָל הוֹרָאָה וְצִיּוּי שֶׁל אֲדוּנוֹ, וְהַבְּטוּל
 40 מִתְבַּטֵּא בְּכֵן שֶׁהוּא לֹא מַעֲרֵב אֶת שְׂכָלוֹ וְאֶת מַצִּיאוֹתוֹ הַעֲצָמִית אֶל־אֵל הוּא מְסוּר
 41 לְחַלּוּטִין לְמִלּוּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה. וְכַאֲמֹר, עַבְדוּהָ זֶה נִחְשַׁב לְעַבְדוּהָ
 42 בְּלִי-גְבוּל הַמַּמְשִׁיכָה אֲוֵר בְּלִתי מוֹגְבֵל, לַמַּעֲלָה מִסְּדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲבָל
 43 הַבְּטוּל אֶל בַּעַל הָרְצוֹן הוּא בִּיטוּל הַרְבֵּה יוֹתֵר עֲמוּקִי, כִּי כֹּאן לֹא מְדוּבָר

(25) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"א (סה"מ ה'ש"ת ע' 111). (26) ח"ג רפח, סע"ב (אד"ז). (27) ברכות לה, ב. (28) תהלים קיט, קעב.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא הבטול שבפנימיות הנפש לבעל הרצון, והוא
2 הבטול ד"בכל מאדך"²⁹, שהוא ביטול ללא הגבלה למעלה מאהבת
3 ה' "בכל לבבך", שזהו הבטול שמצד 'יחידה' שבנפש שהיא עצם
4 הנפש שלמעלה גם מכוח הרצון הקשורה עם בחינת יחיד³⁰, שהיא
5 מכוונת כלפי הקב"ה בעצמו הנקרא
6 "יחיד", ותואר זה הוא נעלה יותר
7 מבחינת "אחד", שמשמעו שהעולמות
8 והנבראים בטלים אל הקב"ה, ואילו
9 "יחיד" משמעו שמלכתחילה אין שום
10 מציאות מלבדו שעל-ידי זה על
11 ידי הביטול העמוק הזה, ביטול בלי
12 גבול, "עושים ומעוררים את רצונו
13 של מקום" בקיום המצוות.
14 וזהו שאמר רבותינו ז"ל³¹
15 שפרשה ראשונה דקריאת-
16 שמע היא בזמן "שעושים
17 רצונו של מקום", ופרשה
18 שניה דקריאת-שמע היא
19 בזמן "שאינ עושים רצונו של
20 מקום", בהמשך אותה סוגיה
21 בגמרא מדובר על סתירה נוספת בין
22 שני פסוקים. כתוב אחד אומר "ועמדו
23 זרים ורעו צאנכם", ופסוק אחר אומר
24 "יאספת דגנך" (בעצמך, ללא סיוע של
25 אחרים), והביאור – אם אין עושים
26 רצונו של מקום אוספים את דגנם
27 בעצמם. ואם עושים רצונו של מקום,
28 הדבר נעשה בידי משרתים זרים.
29 שואלים על כך בחסידות: איך יתכן
30 שפרשה שניה של קריאת-שמע שנאמר
31 בה "ולעבדו בכל לבבכם ובכל
32 נפשכם" מדברת באין עושים רצונו של
33 מקום? ועונים: כיון שבפרשה זו לא
34 נזכר "בכל מאדך" כמו בפרשה
35 ראשונה, הרי למרות שמדובר בה על
36 עבודת ה' "בכל לבבכם ובכל נפשכם",
37 עדיין הדבר נחשב "אין עושים רצונו
38 של מקום", דאף שגם בפרשה
39 שניה כתיב³² "והיה אם שמע תשמעו", ובנוסף לכך שלפי
40 פשוטו הכוונה למצב בו כן מקיימים את המצוות, הכתובים מדברים בדרגה
41 גבוהה למדי של עבודת ה', וכמבאר במקום אחר³³ שפרוש
42 ד'שמיצה' אינו רק ענין ההבנה והשגה, אלא בענין

השמיצה נכלל גם-כן הבטול ד'קבלת על' (ועד גם בחינת
רעותא-דלפא [רצון הלב] שלמעלה מטעם-ודעת, כפי שנתבאר
לעיל באופן השני של עבודת ה' בביטול, למעלה מטעם-ודעת), מפל-
מקום, פיון שחסר הבטול ד'בכל מאדך", שהוא הבטול
שמצד עצם הנשמה לבעל
הרצון, הרי זה בבחינת "אין
עושים רצונו של מקום", ורק
בפרשה ראשונה שבה נאמר
"בכל מאדך", הגה על-ידי
הבטול לבעל הרצון
ממשיכים ומגלים ומעוררים
ו"עושים רצונו של מקום".
זו, אפוא, הדרגה השניה בעשה
ונשמע' – הביטול דבחינת 'עשה'
שהוא ביטול לבעל הרצון, הנעלה יותר
מהביטול דבחינת 'שמע' שהוא ביטול
אל הרצון.
(ה) והנה החלוק בין שתי
הבחינות ד'נשמע' (ביטול כלפי
רצונו של הקב"ה) ו'נעשה' (ביטול
כלפי הקב"ה בעצמו, בעל הרצון)
הוא על-דרך המבאר בענין
שתי הבחינות ד'יראה'. כשם
שבביטול יש דרגות שונות (אף
שבאופן כללי כל הדרגות הם אופנים
שונים בביטול), כך מבואר בתורת
החסידות ביחס לענין היראה שיש בו
דרגות שונות, ובאופן כללי – שתי
בחינות.
דהנה כתיב³⁴ ועתה ישראל
מה הו' אלוקיך שאל מעמך
כי אם ליראה את הו'
אלוקיך, ואיתא בגמרא³⁵
ש"יראה מלתא זוטרתא ודבר
קטן היא", הינו ד'היראה היא
התחלת העבודה וכיון שמדובר
בהתחלת העבודה הנדרשת גם ממי
שטרם הגיע לדרגת גבוהות, היראה
נקראת "דבר קטן". אבל מצד שני - וכתיב³⁶ ויצונו הו' לעשות
את כל החקים האלה ליראה את הו', שמזה משמע
שהיראה היא תכלית העבודה והדרגה שמגיעים אליה רק אחרי
עבודה רבה בקיום "כל החוקים האלה", דכל ענין החקים הוא

(29) משנה מכות ספ"ג. (30) ואתחנן ו, ה. (31) ראה לקו"ת פרשתנו כה, א. ועוד. (32) ברכות שם ובחדא"ג מהרש"א שם. אור תורה להרב המגיד נג, ד. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. (33) עקב יא, יג. (34) ראה סה"מ תרכ"ט ע' שו. ועוד. (35) עקב י, יב. (36) ברכות לג, ב. מגילה כה, א.

ביאור בדרך אפשר

45 וְהִתְחַלַּת הָעֲבוּדָה והכוננה לקבלת עול וביטול כלפי רצונו של הקב"ה,
46 כעבד הבטל לציוויים ולהוראות של אדונו פנ"ל הוא בְּחִינַת יְרָאָה־
47 תַּתְּאָה, וְאַחֲר־כֵּן מִתְעַלָּה בְּעֲבוּדָתוֹ עַד שֶׁבָא לְבְחִינַת
48 הַבְּטוּל ד'נַעֲשֶׂה' הוא הביטול העמוק יותר, ביטול לבעל הרצון, שְׂהוּא
49 בְּחִינַת יְרָאָה־עֲלֵאָה.

50 (ו) וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁹
51 מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שָׂבָא לְמַדִּינָה,
52 וְאָמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה גִזֹּר
53 עָלֵינוּ גְזֵרוֹת. אָמַר לָהֶם
54 הַמֶּלֶךְ: בְּתַחֲלָה קִבְּלוּ מַלְכוּתִי
55 וְאַחֲר־כֵּן קִבְּלוּ גְזֵרוֹתַי. וּשְׁנֵי
56 הָעֲנָנִים דְּקִבְּלַת הַמַּלְכוּת
57 וְקִבְּלַת הַגְּזֵרוֹת הֵם שְׁנֵי
58 הָעֲנָנִים ד'נַעֲשֶׂה' ו'נִשְׁמַע'.
59 וְהִנֵּנוּ, ש'נַעֲשֶׂה' הוא עֲנֵן
60 קִבְּלַת הַמַּלְכוּת, נִתְבָּאָר לְעִיל
61 בְּהַרְחַבָּה שֶׁהַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן
62 (בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', שְׁעִינוּ הוּא 'יִרְאָה
63 עֵילָאָה') הוּא הַבְּטוּל הַנְּעֵלָה יוֹתֵר,
64 וְבֹא אַחֲרֵי שֶׁהָאֵדָם מִתְעַלָּה בְּעַבְדוּתוֹ,
65 וְאֵילוֹ הַבְּטוּל לְרַצוֹן (בְּחִינַת 'נִשְׁמַע',
66 שְׁעִינוּ הוּא 'יִרְאָה תַתְּאָה'), הוּא
67 בְּטוּל נִמּוּךְ יוֹתֵר. אֵךְ כַּאֲן מְבֹאָר
68 שֶׁמְבֹמְבֵן מִסְּטוּיִם הַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן
69 ('נַעֲשֶׂה') קוֹדֵם לְבְטוּל לְרַצוֹן
70 (נִשְׁמַע'), כִּי סוּף סוּף קִבְּלַת מַלְכוּתוֹ
71 שֶׁל הַקֶּב"ה קוֹדֵמַת לְקַבְּלַת גְּזֵרוֹתָיו, כִּי
72 לֹא קִבְּלַת הַמַּלְכוּת לֹא יִכּוֹל לְהִיּוֹת
73 מֶלֶךְ הַגּוֹזֵר גְּזֵרוֹת וְכַנְּ"ל שֶׁהַבְּטוּל
74 ד'נַעֲשֶׂה' הוּא הַבְּטוּל לְבַעַל
75 הָרַצוֹן שְׁעַל־יְדֵי־זֶה 'עוֹשִׂין
76 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם', כִּפִּי שְׁהוּסְבֵר
77 לְעִיל, הַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן הוּא לֹא רַק
78 בְּטוּל עֵמוּק וְנַעֲלָה יוֹתֵר, אֲלֵא גַם
79 הַבְּטוּל שְׁעוֹשֶׂה וּמַעוּרֵר אֶת הַרְצוֹן
80 לְמַעֲלָה, כְּכִיכּוֹל, וְכַךְ גַּם לְעֵנִן קִבְּלַת
81 הַמַּלְכוּת וְהַתְּכַרֵּת הַקֶּב"ה לְמֶלֶךְ -
82 שְׂהוּא הַבְּטוּל הַעֵמוּק לְבַעַל הַרְצוֹן
83 עֲנֵן הַמְּשַׁכֵּת הָרַצוֹן לְמַלּוּכָה.
84 וְזֶהוּ "בְּתַחֲלָה קִבְּלוּ
85 מַלְכוּתִי", שְׂהָרִי לֹא שִׁפְךְ
86 עֲנֵן קִבְּלַת הַגְּזֵרוֹת, שְׂהוּא
87 הַבְּטוּל לְרַצוֹן, כִּי־אִם פְּאָשֵׁר
88 "עוֹשִׂין" תַּחֲלָה אֶת הָרַצוֹן

ביאור בדרך אפשר

1 בְּשִׁבְלֵי לְבֹא לְיְרָאָה. וְנִשְׁאַלַת הַשְּׂאֵלָה: מַה־אִם־כֵּן הַהֲגֵדָרָה שֶׁל יִרְאָה,
2 הֵאֵם הִיא דְּרַגָּה נְמוּכָה שְׁשִׁיכַת בְּתַחֲלֵת הָעַבְדוּה אוֹ שְׁמֻדוּבֵר בְּדִרְגָּה גְבוּהָה
3 שְׂהִיא תַכְלִית וְשְׁלִימוֹת הָעַבְדוּה?

4 וּמְבֹאָר בְּזֶה³⁷ שְׁשֵׁנֵי הַדְּבָרִים אִמַּת, כִּי יֵשׁ שְׁתֵּי דְרַגּוֹת בִּירְאָה. דְּמָה
5 שְׂפְתוּב "כִּי אִם לְיְרָאָה",
6 ש'יְרָאָה מְלַתָּה זּוּטְרָתִי הִיא",
7 קָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־תַתְּאָה
8 [יִרְאָה תַתְּחִנָּה, נְמוּכָה], שְׂהִיא
9 הַתְּחִלַּת הָעַבְדוּה. וּמָה שְׂפְתוּב
10 "וְיַעֲזוּבוּ גו' לְיְרָאָה", קָאֵי עַל
11 יְרָאָה־עֲלֵאָה [יִרְאָה עֲלִינָה],
12 שְׂהִיא תַכְלִית הָעַבְדוּה.
13 וְזֶהוּ גַם־כֵּן מָה שְׂפְתוּב³⁸
14 "אִם אֵין יְרָאָה אֵין חֲכָמָה,
15 אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יְרָאָה",
16 וְגַם כַּאֲן נִשְׁאַלַת אוֹתָהּ שְׂאֵלָה, מִמָּה־
17 נִפְשָׁךְ: אִם הִירְאָה הִיא הַקְּדָמָה וְתַנְאִי
18 לְחַכְמָה, וְלִכֵּן "אִם אֵין יִרְאָה אֵין
19 חַכְמָה", מָה פֶּשֶׁר הָאִמְרִיָּה "אִם אֵין
20 חַכְמָה אֵין יִרְאָה". וְאִם הַחַכְמָה הִיא
21 הַקְּדָמָה וְתַנְאִי לִירְאָה, וְלִכֵּן "אִם אֵין
22 חַכְמָה אֵין יִרְאָה", מָה פֶּשֶׁר הָאִמְרִיָּה
23 הַהַפּוּכָה לְכַאוּרָה ש'אִם אֵין יִרְאָה אֵין
24 חַכְמָה"? וְגַם כַּאֲן הַתְּשׁוּבָה זֶה: תְּלוּ
25 אִם מְדוּבֵר עַל יִרְאָה־תַתְּאָה אוֹ עַל
26 יִרְאָה־עֵילָאָה - ד'חֲכָמָה" קָאֵי
27 עַל הַחֲכָמָה הָאֲמִתִּית שְׂהִיא
28 חֲכָמַת הַתּוֹרָה, וְעַל־זֶה אָמְרוּ
29 "אִם אֵין יְרָאָה אֵין חֲכָמָה",
30 דְּקָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־תַתְּאָה
31 שְׂהִיא דְּרַגָּה נְמוּכָה שְׁשִׁיכַת כְּבֵר עַם
32 הַתְּחִלַּת הָעַבְדוּה, הִנֵּנוּ,
33 שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי יְרָאָה־תַתְּאָה
34 בְּאִים ל"חֲכָמָה" שְׂהוּא עֲנֵן
35 הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת. וּמָה שְׂפְתוּב
36 "אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יְרָאָה",
37 קָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־עֲלֵאָה,
38 שְׂהִיא דְּרַגָּה גְבוּהָה וְהִיא תַכְלִית
39 הָעַבְדוּה.
40 וְהִנֵּה, שְׂתֵּי בְּחִינּוֹת ד'נִשְׁמַע'
41 ו'נַעֲשֶׂה' הַנְּ"ל, הֵן בְּכִלְלוֹת
42 מְקַבְּלוֹת ל- שְׂתֵּי הַבְּחִינּוֹת
43 ד'יְרָאָה־תַתְּאָה ו'יְרָאָה־עֲלֵאָה.
44 הִנֵּנוּ, ש'נַעֲשֶׂה' שְׂהוּא יְסוּד

1 הַחֲקִים הוּא בְּשִׁבְלֵי לְבֹא לְיְרָאָה. וּמְבֹאָר בְּזֶה³⁷
2 דְּמָה שְׂפְתוּב "כִּי אִם לְיְרָאָה", ש'יְרָאָה מְלַתָּה
3 זּוּטְרָתִי הִיא", קָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־תַתְּאָה,
4 שְׂהִיא הַתְּחִלַּת הָעַבְדוּה. וּמָה שְׂפְתוּב "וְיַעֲזוּבוּ גו'
5 לְיְרָאָה", קָאֵי עַל יְרָאָה־עֲלֵאָה, שְׂהִיא תַכְלִית
6 הָעַבְדוּה. וְזֶהוּ גַם־כֵּן מָה שְׂפְתוּב³⁸ "אִם אֵין
7 יְרָאָה אֵין חֲכָמָה, אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יְרָאָה",
8 ד'חֲכָמָה" קָאֵי עַל הַחֲכָמָה הָאֲמִתִּית שְׂהִיא
9 חֲכָמַת הַתּוֹרָה, וְעַל־זֶה אָמְרוּ "אִם אֵין יְרָאָה אֵין
10 חֲכָמָה", דְּקָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־תַתְּאָה שְׂהִיא
11 הַתְּחִלַּת הָעַבְדוּה, הִנֵּנוּ, שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי יְרָאָה־
12 תַתְּאָה בְּאִים ל"חֲכָמָה" שְׂהוּא עֲנֵן הַתּוֹרָה
13 וּמַצּוֹת. וּמָה שְׂפְתוּב "אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יְרָאָה",
14 קָאֵי עַל בְּחִינַת יְרָאָה־עֲלֵאָה, שְׂהִיא תַכְלִית
15 הָעַבְדוּה. וְהִנֵּה, שְׂתֵּי בְּחִינּוֹת ד'נִשְׁמַע' ו'נַעֲשֶׂה'
16 הַנְּ"ל, הֵן בְּכִלְלוֹת שְׂתֵּי הַבְּחִינּוֹת ד'יְרָאָה־תַתְּאָה
17 ו'יְרָאָה־עֲלֵאָה. וְהִנֵּנוּ, ש'נַעֲשֶׂה' שְׂהוּא יְסוּד
18 וְהַתְּחִלַּת הָעַבְדוּה פַּנְ"ל הוּא בְּחִינַת יְרָאָה־
19 תַתְּאָה, וְאַחֲר־כֵּן מִתְעַלָּה בְּעֲבוּדָתוֹ עַד שֶׁבָא
20 לְבְחִינַת הַבְּטוּל ד'נַעֲשֶׂה' שְׂהוּא בְּחִינַת יְרָאָה־
21 עֲלֵאָה.

22 (ו) וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁹ מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שָׂבָא
23 לְמַדִּינָה, וְאָמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה גִזֹּר
24 עָלֵינוּ גְזֵרוֹת. אָמַר לָהֶם הַמֶּלֶךְ: בְּתַחֲלָה קִבְּלוּ
25 מַלְכוּתִי וְאַחֲר־כֵּן קִבְּלוּ גְזֵרוֹתַי. וּשְׁנֵי הָעֲנָנִים
26 דְּקִבְּלַת הַמַּלְכוּת וְקִבְּלַת הַגְּזֵרוֹת הֵם שְׁנֵי
27 הָעֲנָנִים ד'נַעֲשֶׂה' ו'נִשְׁמַע'. וְהִנֵּנוּ, ש'נַעֲשֶׂה' הוּא
28 עֲנֵן קִבְּלַת הַמַּלְכוּת, וְכַנְּ"ל שֶׁהַבְּטוּל ד'נַעֲשֶׂה'
29 הוּא הַבְּטוּל לְבַעַל הָרַצוֹן שְׁעַל־יְדֵי־זֶה 'עוֹשִׂין
30 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם", שְׂהוּא עֲנֵן הַמְּשַׁכֵּת הָרַצוֹן
31 לְמַלּוּכָה. וְזֶהוּ "בְּתַחֲלָה קִבְּלוּ מַלְכוּתִי", שְׂהָרִי
32 לֹא שִׁפְךְ עֲנֵן קִבְּלַת הַגְּזֵרוֹת, שְׂהוּא הַבְּטוּל
33 לְרַצוֹן, כִּי־אִם פְּאָשֵׁר "עוֹשִׂין" תַּחֲלָה אֶת הָרַצוֹן

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

1 על-ידי הבטול ד'נעשה' שעל-ידי-זה "עושין רצונו של
2 מקום". ומבחינה זו הביטול של "נעשה" קודם לביטול של "נשמע"
3 (וכנראה קטע זה מתייחס לאמור לעיל שהדרגא השלישית ב'נעשה ונשמע'
4 היא הקדמת נעשה לנשמע).

5 וזהו גם-כן פללות ענין
6 העבודה דראש-השנה,
7 כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁰ אמרו
8 לפני בראש-השנה כו'
9 מלכות פדי שתמליכוני
10 עליכם, הינו, שצריך
11 להמשיך ולעורר ולגלות רצון
12 למלוכה, דכיון שבראש-
13 השנה מדי שנה בשנה נעשה
14 עלית וסלוק המלכות
15 שמתעלית למקורה ושרשה
16 עד לעצמותו יתברך, לכן
17 צריכה להיות העבודה
18 דראש-השנה לפעל אצל
19 הקב"ה, כביכול, המשכת רצון
20 עצמי למלוכה, שהוא ענין
21 ב'נן המלכות', כי כאשר יש
22 התעוררות מחודשת למלוכה, לאחר
23 הרצון הקודם נתעלה ונסתלק,
24 המלכות שכביכול נתרוקנה מאור
25 והשפעה של חיות לעולמות, חזרת
26 ו'נבנית' מחדש והוא על-ידי
27 הבטול ד'נעשה' שהוא
28 הבטול לבעל הרצון.

29 אמנם, עבודה זו שבה הביטול לבעל
30 הרצון, הוא הביטול העמוק בבחינת
31 "נעשה" היא עבודה מיוחדת דראש-
32 השנה, בעוד שכל השנה כולה אין זה
33 סדר העבודה הרצוי והרגיל, כי בכדי
34 שיגיע בעבודתו לבטול לבעל
35 הרצון, צריכה להיות תחלה
36 העבודה ד'ראש-תתאה,
37 הביטול של בחינת "נשמע" ו'אחר-
38 כן מתעלה בעבודתו עד
39 שבא לבחינת 'ראש-על'אה
40 היא הביטול של בחינת "נעשה"
41 (פנ"ל).

42 וזהו שהעבודה דראש-השנה
43 היא לאחרי הקדמת העבודה
44 ד'נשמע' במשך כל השנה,

ביאור בדרך אפשר

45 ובפרט בחדש אלול, שעל-זה נאמר⁴¹ לך אמר לבי בקשו
46 פני, ועל-ידי-זה מגיעים אחר-כך בראש-השנה לעבודה
47 ד'נעשה', שעל-ידיה ממשיכים רצון עצמי למלוכה.
48 ועל-פי כל הנ"ל יתפרש גם-כן מאמר הזהר "שמיעה
49 בהאי אתר תליא, עשיה
50 לעילא", ונשאלה השאלה: איך
51 יתכן שעשיה תהיה יותר נעלית
52 משמיעה, ומקומה בסדר הספירות
53 יהיה יותר גבוה, אבל לפי המבואר
54 לעיל השאלה מיושבת - שהוא ענין
55 מעלת העבודה ד'נעשה' על
56 העבודה ד'נשמע' ואף שמבחינת
57 ההבנה וההשגה, ברור ששמיעה נעלית
58 מהמעשה בפועל, אבל הכוונה לדרגות
59 השונות של הביטול. ומשמעות דברי
60 הזוהר הם שהביטול בבחינת "נעשה"
61 הוא "לעילא" ונעלה יותר מהביטול
62 שבבחינת "נשמע".

63 (ז) וזהו "ראש אנכי גו' אשר
64 תשמעו", ומעתה מיושבת גם
65 השאלה הנוספת שנשאלה בתחילת
66 המאמר - איך יתכן לומר שהעיקר היא
67 השמיעה ("אשר תשמעו"), וכי כעת
68 לא נדרש המעשה? - דעקר
69 העבודה שתובעים עכשו היא
70 אכן העבודה ד'נשמע', שהוא
71 ענין הבטול לרצון וביטול זה
72 הוא תחילת העבודה ועיקר העבודה
73 בכל ימות השנה ובפרט בחדש אלול,
74 וכדברי המדרש במשל שתי
75 הפסוֹת ד'נעשה' ו'נשמע',
76 "שברתם נעשה", הנהרו
77 ב'נשמע'".

78 והינו, שחטא העגל שהוא
79 ענין פללי, נגע ופגע' (עס)
80 האט אנגערייט) בבחינת
81 בעל הרצון ובדרך כלל האדם לא
82 מגיע לביטול העמוק והנעלה של
83 בחינת "נעשה", ולכן עכשו עקב
84 המצב הירוד אין תובעים פני-אם
85 העבודה ד'תשמעו',
86 "הנהרו בנשמע" על-פל-
87 פנים.
88 אמנם, כיון שתכלית הפונה

1 על-ידי הבטול ד'נעשה' שעל-ידי-זה "עושין
2 רצונו של מקום". וזהו גם-כן פללות ענין
3 העבודה דראש-השנה, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁰
4 אמרו לפני בראש-השנה כו' מלכות פדי
5 שתמליכוני עליכם, הינו, שצריך להמשיך רצון
6 למלוכה, דכיון שבראש-השנה נעשה עלית
7 וסלוק המלכות שמתעלית למקורה ושרשה עד
8 לעצמותו יתברך, לכן צריכה להיות העבודה
9 דראש-השנה לפעל המשכת רצון עצמי
10 למלוכה, שהוא ענין ב'נן המלכות', והוא
11 על-ידי הבטול ד'נעשה' שהוא הבטול לבעל
12 הרצון. אמנם, בכדי שיגיע בעבודתו לבטול
13 לבעל הרצון, צריכה להיות תחלה העבודה
14 ד'ראש-תתאה, ואחר-כך מתעלה בעבודתו עד
15 שבא לבחינת 'ראש-על'אה (פנ"ל). וזהו
16 שהעבודה דראש-השנה היא לאחרי הקדמת
17 העבודה ד'נשמע' במשך כל השנה, ובפרט
18 בחדש אלול, שעל-זה נאמר⁴¹ לך אמר לבי
19 בקשו פני, ועל-ידי-זה מגיעים אחר-כך בראש-
20 השנה לעבודה ד'נעשה', שעל-ידיה ממשיכים
21 רצון עצמי למלוכה. ועל-פי כל הנ"ל יתפרש
22 גם-כן מאמר הזהר "שמיעה בהאי אתר תליא,
23 עשיה לעילא", שהוא ענין מעלת העבודה
24 ד'נעשה' על העבודה ד'נשמע'.

(ז) וזהו "ראש אנכי גו' אשר תשמעו", דעקר
העבודה שתובעים עכשו היא העבודה
ד'נשמע', שהוא ענין הבטול לרצון, וכדברי
המדרש במשל שתי הפסוֹת ד'נעשה' ו'נשמע',
29 "שברתם נעשה", הנהרו ב'נשמע'". והינו,
30 שחטא העגל שהוא ענין פללי, נגע (עס) האט
31 אנגערייט) בבחינת בעל הרצון, ולכן עכשו אין
32 תובעים פני-אם העבודה ד'תשמעו', "הנהרו
33 ב'נשמע" על-פל-פנים. אמנם, כיון שתכלית

(40) מכילתא יתרו כ, ג (בשינוי לשון). (41) ר"ה טז, א. לד, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היא שִׁיְהִיהָ גַם הַבַּטּוּל דְּנִעְשָׂה, שְׁהָרִי הַבַּטּוּל דְּנִשְׁמַע' וְיִרְאֶה-תַּתְּאָה [תחתונה] הוא רק הַתְּחֵלֶת הָעֲבוּדָה, אָבֵל
2 תְּכֵלִית הָעֲבוּדָה הִיא לְבֹא לַבַּטּוּל דְּנִעְשָׂה וְיִרְאֶה-עַלְאָה
3 [עליונה] - הִנֵּה עַל-זֶה נֹאמֵר "אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ",
4 שֶׁהוּא עֲנִינַן הַבְּרָכָה וְנִתְיַנַּת
5 כַּח פְּעֻבָּדָה ד'תִּשְׁמְעוּ" 1 הַכּוֹנֵנָה הִיא שִׁיְהִיהָ גַם הַבַּטּוּל דְּנִעְשָׂה, שְׁהָרִי
6 שְׁמִמְנָה יִגִיעַ גַּם לְבַחֲיַנַּת 2 הַבַּטּוּל דְּנִשְׁמַע' וְיִרְאֶה-תַּתְּאָה הוּא רַק הַתְּחֵלֶת
7 נִעְשָׂה. ועל-דרך האמור לעיל 3 הָעֲבוּדָה, אָבֵל תְּכֵלִית הָעֲבוּדָה הִיא לְבֹא לַבַּטּוּל
8 שעל-ידי העבודה כל השנה כולה 9 דְּנִעְשָׂה וְיִרְאֶה-עַלְאָה, הִנֵּה עַל-זֶה נֹאמֵר "אֵת
9 הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", שֶׁהוּא עֲנִינַן הַבְּרָכָה
10 בְּכַחֲבִינַת "נִעְשָׂה". וְזֶהוּ מַה 6 וְנִתְיַנַּת כַּח פְּעֻבָּדָה ד'תִּשְׁמְעוּ" שְׁמִמְנָה יִגִיעַ גַּם
11 בְּכַחֲבִינַת "רְאֵה אֲנֹכִי נִתָּן 7 לְבַחֲיַנַּת נִעְשָׂה". וְזֶהוּ מַה שְּׁכָתוּב "רְאֵה אֲנֹכִי
12 לְפָנֶיכֶם", "לְפָנֶיכֶם" הֵינּוּ פְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ⁴², 8
13 פְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ⁴², שֶׁהִיא 9 שֶׁהִיא בְּחִינַת 'יְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ' הַקְּשׁוּרָה עִם
14 בְּחִינַת 'יְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ' 10 בְּחִינַת יְחִיד, שֶׁהוּא בְּחִינַת "אֲנֹכִי", שְׁמַצַּד
15 שֶׁהוּא בְּחִינַת "אֲנֹכִי", שְׁמַצַּד 11 בְּחִינָה זֹו בְּאֵה הָעֲבוּדָה דְּנִעְשָׂה' שֶׁהִיא תְּכֵלִית
16 הָעֲבוּדָה. אִף בְּכַדִּי לְהִגִיעַ לְזֶה צְרִיכָה לְהִיּוֹת 12 הָעֲבוּדָה ד'תִּשְׁמְעוּ", שֶׁזֶּהוּ שְׁהַתְּחֵלֶת הָעֲבוּדָה
13 הִיא בְּכַחֲבִינַת 'נִשְׁמַע', אֲלֹא שִׁישׁ בְּרָכָה וְנִתְיַנַּת 14
14 כַּח שְׁמִינָה יוֹכַל לְהִגִיעַ לְעֲבוּדָה דְּבַחֲיַנַּת נִעְשָׂה'. 15
15 וְעַל בְּרָכָה זֹו נֹאמֵר "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", שְׁלֹא נֹאמֵר 16
16 "אִם תִּשְׁמְעוּ" אֲלֹא "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", "אֲשֶׁר" 17
17 לְשׁוֹן וְדָאִי, הֵינּוּ שְׁבִרְכָה זֹו שְׁתִּהִיָּה הָעֲבוּדָה 18
18 ד'תִּשְׁמְעוּ", וְשְׁמִבְּחִינַת "תִּשְׁמְעוּ" יִגִיעַ גַּם 19
19 לְבַחֲיַנַּת נִעְשָׂה, הוּא דְּכָר וְדָאִי, שְׁאִין בְּזָה סִפְקָ 20
20 וְהַעֲנִינַן בְּזָה, דְּהִנֵּה יְדוּעַ בְּעֲנִינַן הַהֶפְרָשׁ 21
21 שְׁבִין בְּרָכָה לְתַפְלָה⁴³, שְׁבִרְכָה הִיא הַמְּשָׁכָה 22
22 מִהַשְׂרָשׁ וּמִקּוּר בְּלָבָד, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב⁴⁴ אִישׁ אֲשֶׁר 23
23 כְּכַרְכְּתוֹ בְּרֶף אוֹתָם, וְתַפְלָה הִיא הַמְּשַׁכַּת רְצוֹן 24
24 תְּדַשׁ שְׁלִמְעָלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, "יְהִי רְצוֹן", 25
25 לְרַפְּאוֹת הַחוּלִים וּלְכַרְךָ הַשְּׁנִים. אֲמַנָּם, לְאִידֶךָ 26
26 יֵשׁ מַעְלָה בְּכַרְכָּה עַל תַּפְלָה, שְׁבִרְכָה הִיא 27
27 בְּדֶרֶךְ צְוִי, כְּמוֹ שְׁכָתוּב⁴⁵ בְּכַרְכָּךְ גּו', וְצְוִי הוּא 28
28 עֲנִינַן שֶׁל וְדָאִי, מִהַ-שְּׁאִין-כֵּן תַּפְלָה הִיא בְּדֶרֶךְ 29
29 בְּקִשָּׁה, וּבְקִשָּׁה הוּא עֲנִינַן שֶׁל סִפְקָ, שְׁהָרִי סִפְקָ 30
30 הַדְּבָר אִם יִצְלִיחַ שְׁיִמְלְאוּ לוֹ אֵת בְּקִשְׁתּוֹ. וְשִׁנִּי 31
31 וְהַבִּטּוּל בְּכַחֲבִינַת "רְאֵה עִילָאָה". 35
32 וּמַעַתָּה מִיּוֹשְׁבַת שְׁאֵלָה נּוֹסֶפֶת 36
33 שְׁנִשְׁאֵלָה בְּתַחֲלִילַת הַמַּאמֵר: מְדוּעַ 37
34 נֹאמֵר "אִשֶׁר תִּשְׁמְעוּ" וְלֹא "אִם 38
35 תִּשְׁמְעוּ" (בְּאוֹתָהּ מְטַבַּע לְשׁוֹן שְׁנֹאמֵר 39
36 בְּהַמְשָׁךְ - "אִם לֹא תִשְׁמְעוּ"? כִּי דְבָרִי 40
37 הַכְּתוּב הֵם בְּרָכָה וְנִתְיַנַּת כַּח - וְעַל 41
38 בְּרָכָה זֹו נֹאמֵר "אֲשֶׁר 42
39 תִּשְׁמְעוּ", שְׁלֹא נֹאמֵר "אִם תִּשְׁמְעוּ" אֲלֹא "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ",
40 "אֲשֶׁר" לְשׁוֹן וְדָאִי, הֵינּוּ, שְׁבִרְכָה זֹו שְׁתִּהִיָּה הָעֲבוּדָה 44

(42) תהלים כז, ח. (43) ראה לקו"ת פרשתנו יח, ד. (44) לקו"ת שם יט, א. ובכ"מ. (45) ויחי מט, כח.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חדש. ב) שמילוי הבקשה בתפילה הוא ספק, וקיום הברכה הוא וודאי
2 תלויים זה בזה, דברכה שהיא המשכה שבסדר
3 השתלשלות, ותכליתה להמשיך ולגלות דבר שכבר קיים הוא ענין
4 ודאי, ותפלה שהיא המשכה
5 חדשה שלמעלה 1 חלוקים אלו תלויים זה בזה, דברכה שהיא
6 מהשתלשלות, הוא ענין של 2 המשכה שבסדר השתלשלות, הוא ענין ודאי,
7 ספק ואין וודאות שהמתפלל אכן 3 ותפלה שהיא המשכה חדשה שלמעלה
8 יצליח לפעול המשכה חדשה ממקור 4 מהשתלשלות, הוא ענין של ספק. ועל-פי-זה
9 עליון כל כך. ואף שברוך כלל ברכה 5 מוכן שמה שכתוב "את הברכה אשר תשמעו",
10 ותפלה חלוקת זו מזו, ויש בזה מה 6 הינו, שיש בזה שתי המעלות, דהגם שזוהי
11 שאין בזה, הברכה האמורה כאן היא 7 המשכה דבחינת 'נעשה' שלמעלה מסדר
12 שונה ומיוחדת. 8 השתלשלות, מכל-מקום הרי זה בדרך ברכה
13 ועל-פי-זה מוכן שמה 9 שהיא באפן ודאי, שזהו אומרו "אשר תשמעו",
14 שכתוב "את הברכה אשר 10 לשון ודאי. וטעם הדבר, דכיון שהמשכה היא
15 תשמעו", הינו, שיש בזה 11 מבחינת "אנכי", שהוא עצמותו יתברך, הרי
16 שתי המעלות, גם המעלה של 12 לפניו יתברך מעלה ומטה שוין, שלמעלה
17 תפילה – כי מדובר בהמשכה שלמעלה 13 מהשתלשלות הוא כמו סדר השתלשלות, ולכן
18 מסדר השתלשלות, וגם המעלה של 14 גם ההמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות היא
19 ברכה שהיא בוודאות - דהגם 15 דבר ודאי. וזהו "את הברכה אשר תשמעו",
20 שזוהי המשכה דבחינת 16 שהוא דבר ודאי שתהיה העבודה דבחינת
21 'נעשה' שלמעלה מסדר 17 'נשמע', ושל-ידי-זה יגיעו בראש-השנה
22 השתלשלות, מכל-מקום, 18 לבחינת 'נעשה', שיהיה
23 הרי זה בדרך ברכה שהיא 19 ועל-ידי-זה פועלים את 'בנין המלכות' משרשה
24 באפן ודאי, שזהו אומרו 20 העצמי, ותהיה המשכה חדשה ורצון חדש
25 "אשר תשמעו", לשון ודאי. 21 שלמעלה מסדר השתלשלות, לשנה טובה
26 וטעם הדבר, כי לכאורה תמוה: 22 ומתוקה, בכני חיי ומזוני רויחי.
27 נתבאר לעיל שאם ההמשכה המיוחדת
28 היא למעלה מסדר השתלשלות, אזי
29 אין וודאות שיצליחו לגלות ולהמשיך
30 אותה, כי זוהי המשכה חדשה ולא רק
31 גילוי דבר שכבר קיים בהעלם, והסיבה שבגללה ברכה היא וודאית בניגוד
32 לתפילה שקיומה הוא בספק, היא בגלל שמדובר בהמשכה מתוך סדר

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' א

1 שעל כן רחוק יותר לחשוש שפא איהויה וכתבוהו, דלא מרע
2 לשפריה – שהי אין אדם רוצה להרע את שטרו, ואם התאריך
3 הכתוב בשטר אינו יום ההלואה בדווקא, אלא ההלואה היתה
4 קודם לכן והם איחרו את הכתיבה, לא היו כותבים את השטר בזמן
5 כזה, שאין רגילות להלות בו, והכל מרננים על שטר שנכתב ביום
6 כזה ואומרים שהוא מזויף. ואפילו הכי בין השבועית רק בסופה
7 היא משפטה, ויש מעט אנשים שמלויים גם בניסן, ועדיין יש מקום
8 לתלות שמא איחרוהו, לפיכך מתרצים את דבריהם ומקשרינן –
9 מכשירים את השטר. ונמצא שהברייתא אמרה חידוש גדול יותר
10 בסברא זו, ולכן העדיף המקשן להקשות דווקא מהברייתא.
11 אומרת הגמרא: מכל מקום – בין שנקשה מהמשנה בשביעית ובין
12 שנקשה מהברייתא, קשיא כנוכר על דין משנתינו.
13 אומרת הגמרא: הסימן לשמות האמוראים שמתרצים את הקושיא
14 להלן, הוא חרפ"ש – רבי חנינא, רבא, רב פפא, רב אשי.
15 מתרצת הגמרא: אמר רבי חנינא, דבר תורה אחר דיני ממונות ואחר
16 דיני נפשות חייבים בדיקרה, שאמר (ויקרא כד כג) 'משפט
17 אחר יהיה לכם', וכמבואר במשנתינו. אבל חכמים תינקו שבדיני
18 ממונות לא יצטרכו דרישה וחקירה, ובמשנה בשביעית ובברייתא
19 מדובר לאחר תקנת חכמים. ומה הפעם שאמרו חכמים שבדיני
20 ממונות לא בעינן – אין צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול
21 דלת בפני לזין – שחששו שהלויים לא ימצאו מי שילוח להם,
22 משום שאנשים ימנעו מלהלות, שמא הלוח יכחיש את ההלואה,
23 וכשהמלוה יביא עדים על ההלואה, יכשלו העדים בדרישות
24 ובחקירות, ולא יוכל המלוה לקבל את כספו בחזרה.
25 מקשה הגמרא: אלא מעתה שהסקנו שבדיני ממונות אין דרישה
26 וחקירה,

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. ב'לקוטי תורה'¹ דיבור המתחיל 'אני לדודי ודודי לי ראשי-תיבות אלול, מבואר, ש"באלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים", ואף-על-פי-כן, "הן ימות החול, ואינם יום-טוב כמו שבתות וימים-טובים . . . ובוודאי יש הפרש גדול בין יום הכיפורים ובין אלול".

ומבאר: "אך הנה יובן על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין . . . לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם", והיינו, שכאשר המלך נמצא ב"היכל מלכותו", אזי "איין נכנסים כי-אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה", ויש צורך בכמה וכמה הכנות, מה-שאין-כן בהיותו בשדה, רשאים ויכולים כולם לגשת אל המלך ולהגיש לו בקשותיהם כו'.

ודוגמתו בנמשל – שחודש אלול מותר ב"עובדין דחול" השייכים ל"שדה", והיינו, שלא נמצאים ב"בית" – "כתפארת אדם לשבת בית"², וגם לא נמצאים ב"עיר" – "עיר אלקינו"³, דקאי על אותיות התורה והתפילה שנקראות "אבנים" שמהם נעשים "בתים" ומריבוי ה"בתים" נעשית "עיר"⁴, אלא נמצאים ב"שדה" – "עשו גו' איש שדה"⁵, ששם עוסקים ב"עובדין דחול", ובאופן שלא נרגש בזה הענין ד"בכל דרכיך דעהו"⁶, (שהרי כאשר העסק בעובדין דחול הוא מתוך הרגש ד"בכל דרכיך דעהו", אזי עושים מה"עובדין דחול" – "עיר", וגם "בית"), שלכן נמצאים ב"שדה", במעמד ומצב של "איש שדה". ואף-על-פי שנמצאים "בשדה" – בא המלך שם, שזהו תוכן הענין דהארת י"ג מדות הרחמים. ואף-על-פי-כן "הן ימות החול, ואינם יום-טוב כמו שבתות וימים-טובים" – שהרי נמצאים בשדה, ב"עובדין דחול".

ב. בסיום המשל הנ"ל מוסיף רבינו הזקן: "ובלכתו העירה הם הולכים אחריו". ולכאורה אינו מובן⁷: לשם מה מוסיף רבינו הזקן תיבות אלו – הרי כדי לבאר את הענין שימי חודש אלול הם ימות החול, נוגע רק הענין ד"מלך בשדה", ולא הליכתו לעיר?

אך הענין הוא – שבתבות אלו מבאר רבינו הזקן את התכלית שבדבר: מלבד המעלה שבעצם הענין שהמלך בא לשדה ומתגלה לכולם, שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"איש שדה" יכולים לראות את המלך, יש בזה מעלה עמוקה יותר – שעל-ידי-זה יוצאים סוף-כל-סוף מהמעמד ומצב ד"שדה", וכאשר המלך הולך העירה, "הם הולכים אחריו".

וטעם הדבר – כיון שבהיות המלך בשדה, נתקשר ה"איש שדה" אל המלך, באופן שאינו יכול להפרד ולהתנתק ממנו, וכיון שכן, הרי היכן שהמלך הולך, הולך גם הוא אחריו.

וכמו כן ברוחניות – שהארת י"ג מדות הרחמים שבחודש אלול פועלת לא רק שבהיותו עסוק ב"עובדין דחול" מאירות אצלו י"ג מדות הרחמים, שהרי לא זו היא התכלית; התכלית היא – שיצא מהמעמד ומצב ד"עובדין דחול" ויבוא אל עיר המלוכה עד להיכל (בית) המלך.

ג. והנה, הענין ש"בלכתו העירה הם הולכים אחריו" – נעשה בראש השנה כו', ואילו בחודש אלול נמצאים עדיין בשדה;

אבל אף-על-פי-כן, כיון שכל ענין דורש הכנה והקדמה, – כמו ענין השבת שההכנה לזה היא מערב שבת, ויתירה מזה, מהתחלת השבוע, כפי שאומרים "היום יום ראשון בשבת", כיון שאז מתחילה כבר ההכנה ליום השבת⁸. וכמו כן ביום-טוב, כמבואר ב'לקוטי

(5) תולדות כה, כז. וראה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך).

(6) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(7) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1344.

(8) ראה רמב"ן יתרו כ, ת.

(1) פרשתנו לב, א ואילך.

(2) ישע"י מד, יג.

(3) תהלים מח, ב.

(4) ראה יהל אור עה"פ (ע' קצט ואילך).

- 1 תורה⁹ שהגילוי שהיה מאיר בבית המקדש בכל יום-טוב "היה נמשך . . עד הרגל הבא אחריו", ונמצא,
2 שההכנה ליום-טוב היתה מתחילה עוד מהיום-טוב שלפניו –
- 3 הנה ההכנה להליכה אחריו בפועל בראש השנה – מתחילה כבר בחודש אלול, ועוד לפני-זה, בשבת
4 מברכים חודש אלול, שמיניה מתברכין כולהו יומין¹⁰, והיינו, שהחל משבת מברכים, ובפרטיות יותר,
5 החל מראש חודש אלול, צריכים להתחיל להתכונן לצאת מהשדה ולילך לעיר.
- 6 בחיצוניות ובגלוי נמצאים עדיין בשדה, אבל בפנימיות נקודת הנשמה נרגש כבר שצריכים לצאת מהשדה
7 ולילך אחר המלך העירה.
- 8 ההליכה ל"עיר" ו"בית" בפועל היא אמנם בראש השנה, ואילו בחודש אלול נמצאים עדיין ב"שדה";
9 אבל בפנימיות הנשמה נעשה כבר בחודש אלול הענין ש"בלכתו העירה הם הולכים אחריו".
- 10 וזהו תוכן אמירת המזמור "לדוד ה' אורי" בחודש אלול¹¹, שבו אומרים "בקשו פני", היינו, לעורר
11 את פנימיות הנשמה, ועל-ידי-זה – "את פניך הוי' אבקש"¹².
- 12 ולאחרי ההכנה בחודש אלול – הרי זה נמשך בפועל ובגלוי בראש השנה (שהוא יום-טוב בגילוי),
13 וגמר ההמשכה היא ביום הכיפורים בתפילת נעילה, ואחר-כך נמשך בגילוי בקו השמחה בחג הסוכות
14 עד לשמיני-עצרת, שבו מקריבים "פר אחד איל אחד"¹³, "ישראל ומלכא בלחודוהי"¹⁴, "יהיו לך לבדך
15 ואין לזרים אתך"¹⁵.
- 16 ד. וזהו הטעם שבשבת מברכים חודש אלול (או בראש חודש אלול) קורין פרשת ראה – "ראה אנכי
17 נתן לפניכם"¹⁶;
- 18 כיון שהעבודה דחודש אלול היא "בקשו פני", לכן קורין בתורה "ראה גו' לפניכם", מלשון פנימיות¹⁷,
19 שזוהי הנתינת-כח על העבודה ד"בקשו פני".
- 20 וממשיך בכתוב: "ברכה וקללה" – שהם ב' הקוין ד"סור מרע ועשה טוב", מצוות-עשה ומצוות
21 לא-תעשה, ב' הקוין שבהם נחלקת כללות העבודה דקיום המצוות.
- 22 ועל-זה נאמר "לפניכם גו' ברכה וקללה" – שהעבודה בב' הקוין הנ"ל צריכה להיות "לפניכם",
23 בפנימיות הנפש. והיינו, שאין הכוונה לשלול רק את העבודה בדרך "מצות אנשים מלומדה"¹⁸, אלא
24 הכוונה היא לשלול גם את העבודה שעל-פי טעם ודעת, כי טעם ודעת אינם פנימיות, ואילו העבודה
25 צריכה להיות באופן של פנימיות דוקא – "בקשו פני".
- 26 והכח לזה נתבאר בהתחלת הפסוק – "אנכי נתן לפניכם":
- 27 "אנכי" – קאי על עצמותו יתברך, ועצמותו יתברך אומר: "אנכי נתן – הנני נתן את עצמי ("איך
28 גיב זיך אוועק") – לפניכם", שהוא ענין התקשרות עצמותו עם עצם הנשמה, שעל-ידי-זה קשורה
29 הפנימיות של איש ישראל עם עצמותו יתברך.
- 30 ומצד זה נרגש בפנימיות הנפש – שהיכן שהמלך הולך, מוכרח גם הוא ללכת אחריו, להיותו קשור
31 עם עצמות המלך.
- 32 ה. וזהו גם דיוק הלשון "ראה גו'" – שהעבודה צריכה להיות באופן של ראייה דוקא:
- 33 ענין הראייה הוא שעל-ידי נעשית ההתאמתות היותר חזקה, כידוע החילוק בין שמיעה לראייה¹⁹ –
34 אינה דומה שמיעה לראייה²⁰ – שאף שגם על-ידי שמיעה מתאמת אצלו הדבר, הרי זה רק בחיצוניות

(15) משלי ה, יז. וראה סה"מ מלוקט ח"ה ריש ע' כג. וש"נ.

(16) ריש פרשתנו.

(17) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(18) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.

(19) ראה ד"ה פדה בשלום תשי"ג פ"ג (תו"מ ח"ז ע' 199).

וש"נ.

(20) מכילתא יתרו יט, ט.

(9) ברכה צח, ב.

(10) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(11) ראה גם שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול דאשתקד

בתחלתה (תו"מ ח"ז ס"ע 166). וש"נ.

(12) תהלים כז, ח. וראה יהל אור עה"פ (ע' קד ואילך).

(13) פינחס כט, לו.

(14) ראה זחר ח"א סד, א-ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

1 הנפש, ולכן על-ידי קושיא נחלש אצלו הענין, ועד שיכול לבוא לידי החלטה הפכית ממה ששמע, 1
2 מה-שאיין-כן בראיה, הנה כמה קושיות שישאלו אצלו, ישיב: אני בעצמי ראיתי זאת, והיינו, שזוהי 2
3 התאמתות שבפנימיות הנפש, ששם אין מקום לקושיות.

4 קושיות ותירוצים תופסים מקום רק בחיצוניות הנפש, ולכן, בענין שכל התאמתותו היא רק על-ידי 4
5 שמיעה שמגעת בחיצוניות הנפש בלבד, שייך לומר שעל-ידי קושיא תהיה חלישות בדבר, ועל-ידי תירון 5
6 יחזור הדבר לאיתנו; מה-שאיין-כן ראה שמגעת בפנימיות הנפש – הרי שם אין נתינת מקום לקושיות 6
7 וכו'; קושיא אינה פועלת חלישות, ותירון אינו מוסיף מאומה.

8 וזהו "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקלה" – שהעבודה בב' הקוין דסור מרע ועשה טוב צריכה 8
9 להיות באופן של ראה ("ראה"), הקשורה עם פנימיות הנפש ("לפניכם").

10 והכח לזה הוא ממתן-תורה²¹ – שהרי הענין דמתן-תורה היה באופן ש"ענינו ראו ולא זר" (כלשון 10
11 הרמב"ם²²), והיינו, שהאמונה בתורה אינה מצד אות ומופת, אלא זהו ענין שכל בני ישראל (כל הנשמות 11
12 שהיו בשעת מתן תורה²³) ראו בעצמם, ועל-ידי-זה נתאמת הענין דתורה ומצוות אצל כל בני ישראל 12
13 בפנימיותם.

14 בפנימיות מונח אצל כל אחד מישראל שהיכן שהמלך הולך מוכרח גם הוא לילך אחריו, ופנימיות 14
15 זו ישנה אצל כל בני ישראל. אבל יש צורך לעורר פנימיות זו, וזוהי העבודה דחדש אלול – "בקשו 15
16 פני" – לבקש ולחפש את הפנימיות, ועבודה זו היא ההכנה שענין זה יאיר בראש השנה בגילוי, ומזה 16
17 נמשך גם על כל השנה, שקיום התורה ומצוות לא יהיה בדרך "מצוות אנשים מלומדה", וגם לא עבודה 17
18 שעל-פי טעם ודעת, אלא מצד פנימיות הנשמה.

19 וזהו גם הכלי להמשכת שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך, בגשמיות וברוחניות.

* * *

20 ו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' ראה אנכי נותן לפניכם גו'.

* * *

21 ז. אודות הענין ד"ראה אנכי גו'" נאמר הלשון "נותן" – ד"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"²⁴, והיינו, 21
22 שנותנים את כל הענינים.

23 ובפרטיות יותר:

24 בענין הראיה גופא ישנן ב' מדריגות: (א) ראה שעל-ידי העין, (ב) ההבטה שמצד העצם שלא על-ידי 24
25 העין, כמו שכתוב²⁵ "אם יוצר עין הלא יביט", שפירושו הלא יביט בעצמו שלא על-ידי העין²⁶.

26 וזהו "ראה אנכי נותן" – שהקב"ה נותן לבני ישראל גם המדריגה היותר נעלית שבראיה.

27 ח. והענין בזה:

28 נתבאר לעיל (סעיף ה) אודות מעלת הראיה בכלל (כולל גם ראה שעל-ידי העיניים) לגבי שמיעה, 28
29 שעל-ידיה נעשית ההתאמתות היותר חזקה.

30 וזהו גם ש"אין עד נעשה דין", ומהטעמים לזה – לפי שהדין צריך להביט על הענין בב' קוין 30
31 שקולים, לזכות ולחוב, וכיון שהוא בעצמו ראה את הדבר, "לא מצו חזו ליה זכותא"²⁷.

(25) תהלים צד, ט.

(26) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' איתי. ועוד.

(27) ר"ה כו, רע"א.

(21) ראה גם לקמן ס"ט.

(22) הל' יסוה"ת רפ"ח.

(23) ראה פרדר"א פמ"א. ועוד.

(24) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

1 כלומר: בשעה שהדיין שומע מפי עדים, הרי אף-על-פי שההתאמתות שעל-ידי עדות היא גדולה יותר
 2 מההתאמתות שעל-ידי השגה, שהרי השגה היא כמו שמיעה, ואילו עדות הוא ענין של "גזירת הכתוב"²⁸
 3 שלמעלה מהשכל, מכל-מקום, כל זמן שלא ראה את הדבר בעצמו, יכול עדיין למצוא לו זכות;
 4 מה-שאינ-כן כאשר ראה את הדבר בעצמו, "לא מצו חזו ליה זכותא".

5 ונמצא, שההתאמתות שעל-ידי ראייה היא נעלית יותר לא רק מהשגה (שמיעה), אלא גם מקבלת עדות.
 6 ואף-על-פי-כן, יש בראייה עצמה ב' מדריגות:

7 (א) ראייה שעל-ידי ממוצע – ממוצע העין הגשמית, שבה מלוכש כח הראייה, אחד מחמשת החושים,
 8 שעל-ידו נתפס הדבר במוח; או ממוצע רוחני, שהוא ענין ראייה דחכמה, ובשני האופנים, כיון שהראייה
 9 היא על-ידי ממוצע, אין זה נוגע בפנימיות הנפש ממש.

10 (ב) "הלא יביט" – בעצמו שלא על-ידי ממוצע, שזוהי הראייה שמצד עצם ופנימיות הנפש.
 11 ויש להביא הוכחה להאמור שראייה שעל-ידי ממוצע אינה נוגעת בפנימיות הנפש ממש:

12 הכלל ש"אין עד נעשה דיין" הוא בדיני נפשות דוקא, מה-שאינ-כן בדיני ממונות – "עד נעשה דיין".

13 ומזה מוכח שגם ראיית העין ("עד") אינה ענין שנוגע בפנימיות נפשו ממש – שהרי בענינים שנוגעים
 14 לעצמו או לקרובו הרי הוא פסול לדין, כיון שזוהו ענין שנוגע בפנימיות הנפש ממש, וכיון שבדיני ממונות
 15 נעשה דיין אף-על-פי שראה את הדבר, על-כרחך צריך לומר, שראיית הדבר אינה נוגעת בפנימיות נפשו
 16 ממש (ורק הראייה שבבחינת "הלא יביט", שלא על-ידי ממוצע, הוא ענין שנוגע בפנימיות הנפש ממש).

17 וזהו "ראה אנכי נותן גו" – דכיון ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ניתן לבני ישראל גם המדריגה
 18 השניה שבענין הראייה, וענינו בעבודה – שקיום המצוות צריך להיות לא בדרך "מצות אנשים מלומדה",
 19 ולא באופן של השגה, וגם לא באופן של ראייה כפי שרואים דבר זר, אלא באופן של ראייה כזו שנוגעת
 20 בפנימיותו ממש.

21 ט. והכח על זה הוא ממתן-תורה:

22 כאשר הקב"ה אמר "אנכי הוי' אלקיך"²⁹, הרי כיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה³⁰, אזי נעשה
 23 כן אצל כל אחד ואחד מישראל – ש"אנכי" נעשה "הוי' אלקיך", כחך וחיותך, היינו, שהכח והחיות של
 24 כל אחד מישראל הוא – "אנכי".

25 וכיון שכן, הרי מובן, שענין התורה ומצוות אינו כמו מי שרואה דבר שחוץ הימנו (כמו בבחינה הא'
 26 שבראייה), אלא כמו דבר שהוא קרוב אליו, ולא רק קרוב אליו, אלא זה הוא בעצמו, כמבואר בתניא³¹
 27 שנשמתו של כל אחד מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש".

28 וזהו אמיתית הפירוש ד"ראה אנכי נותן לפניכם" – "לפניכם" היינו הפנימיות דפנימיות שבנפש,
 29 שנמשך ובה מבחינת "אנכי".

* * *

30 י. בנוגע למה שכתוב בפרשת השבוע "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו' את הברכה אשר תשמעו
 31 גו'", הנה בכדי לקבל את הברכה יש צורך ב"כלי", וה"כלי" לקבל את הברכה הוא – כדברי המשנה³²:
 32 "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר³³ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו
 33 בשלום", והיינו, שה"כלי" לקבלת הברכה הוא – שלום.

34 בפסוק זה – שממנו מביאה המשנה ראייה ששלום הוא כלי המחזיק ברכתו של הקב"ה – נאמרו שני
 35 ענינים:

(31) רפ"ב.

(32) עוקצין בסופה.

(33) תהלים כט, יא.

(28) ראה לקו"ש חכ"א ע' 62. וש"נ.

(29) יתרו כ, ב.

(30) ראה שבת קיט, רע"ב. ב"ר פמ"ד, כב.

1 (א) "ה' עוז לעמו יתן", היינו, שהקב"ה נותן לבני ישראל (ובני ישראל מקבלים מהקב"ה) תורה, 1
 2 שנקראת עוז, כמאמר רבותינו ז"ל³⁴ "אין עוז אלא תורה".
 3 (ב) "ה' יברך את עמו בשלום", היינו, שבני ישראל אינם מסתפקים בכך שקיבלו את התורה מהקב"ה, 3
 4 אלא הם לוקחים את התורה ויוצאים עמה לעולם, להאיר את העולם באור התורה, שזהו ענין השלום.
 5 וזהו גם גודל המעלה ד"כינוס של צדיקים"³⁵. צדיקים הם אלה שעושים צדקה³⁶, דהיינו, אלה 5
 6 שלומדים תורה ומקיימים מצוות, שהרי תורה ומצוות נקראים "צדקה", כמו שכתוב³⁷ "כל מצוותיך צדק" 6
 7 (כמו שנתבאר לעיל במאמר³⁸). וכאשר "צדיקים" מתאספים יחדיו מתוך התאחדות, שלום וקירוב 7
 8 הלבבות, להתחזק בתורה ולהאיר על-ידה את העולם, הרי זה "כינוס של צדיקים" ושלום האמיתי 8
 9 שעל-ידו נוטלים את ברכתו של הקב"ה.
 10 יא. וכיון שבשבוע זה מתקיים כינוס כדי להוסיף חיזוק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט, לפעול 10
 11 שהמעיינות דפנימיות התורה יהיו באופן של הפצה עד לחוצה,
 12 והרי המשכת הברכה על כל העינים היא מיום השבת, דמיניה מתברכין כולהו יומין,
 13 יתן השם-יתברך שתומשך ריבוי ברכה בכינוס זה, שכל העינים יהיו בהצלחה, והעיקר – שתהיה 13
 14 הצלחה במילוי הכוונה העיקרית, שזהו ענין הפצת המעיינות חוצה.

* * *

15 יב. יום השבת-קודש לאחרי חצות שייך גם לפרשה הבאה – שלאחרי פרשת ראה באים לפרשת 15
 16 שופטים.
 17 והענין בזה – שלאחרי כל העילויים שבענין הראיה, כולל גם בחינה הנעלית שבראיה (כנ"ל), אין 17
 18 זה מספיק עדיין, אלא יש צורך לעבור לפרשת שופטים, כדי להמשיך את העינים בפועל ממש.
 19 ועל-דרך המבואר³⁹ בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק⁴⁰ "ויעש כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא 19
 20 שינה" – דלכאורה: מהי המעלה והשבח שבזה ביחס לאהרן? – שהחידוש בזה הוא, שאהרן לא שינה, 20
 21 ועשה את כל העינים בדיוק בפועל ממש, למרות שבשעת העבודה כיוון את כל הכוונות, ולא רק שכיוון 21
 22 את הכוונות ("סתם מכוון געווען"), אלא שאכן הגיע והיה נמצא (ער האָט טאַקע געהאַלטן דערביי און 22
 23 געווען) באותן מדריגות שכיוון אותם.
 24 – להרב המגיד⁴¹ היה חבר עוד מקודם שנתקרב אל הבעל-שם-טוב, וכאשר נפגשו לאחר זמן, הבחין 24
 25 החבר שהמגיד מאריך בתפילתו, ושאל אותו לפשר הדבר, שהרי גם הוא מכוון את כל כוונות התפילה 25
 26 (בהיותו "מקובל"), ואף-על-פי-כן, לא מתארכת תפילתו זמן רב כל כך? והשיב לו המגיד על-פי משל: 26
 27 אצל חבריו של המגיד היה הסדר, שבמשך כל השנה היה יושב ולומד תורה, ורק פעם בשנה היה 27
 28 נוסע אל ה"יריד" בעיר לייפציג, לקנות סחורה עבור החנות שהיתה זוגתו מנהלת במשך כל השנה, לצורך 28
 29 פרנסתם.
 30 וישאל אותו המגיד: כמה זמן נמשכת הנסיעה ל"יריד"? והשיב, שהנסיעה נמשכת כמה שבועות, 30
 31 והפטיר באנחה על הביטול-תורה הכרוך בכך, שכן, אף שגם בהיותו בדרך לומד הוא בעל-פה, ובבואו 31
 32 לאכסניא לומד הוא בספרים שלוקח עמו, אבל אף-על-פי-כן, מצד בלבול הדרך כו' אינו יכול להתרכז 32
 33 בלימודו כדבעי כמו בהיותו בביתו.

(39) ראה תו"מ חי"ח ע' 83. וש"נ.

(40) בהעלותך ח, ג.

(41) ראה סה"ש תר"ץ ע' 132 ובהערה 2 שם. מגיד דבריו

ליעקב בהוספות ס"ב (ב). וש"נ.

(34) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

(35) ראה סנהדרין עא, סע"ב (במשנה).

(36) ראה לקי"ת מסעי צא, א. שה"ש טז, רע"ג. ובכ"מ.

(37) תהלים קיט, קעב.

(38) פ"ד (לעיל ע' טז ואילך).

- 1 ויאמר לו המגיד: למה לך לבזבו זמן רב כל כך – הנך יכול להשאר בבית ולהתבונן ולצייר במחשבה
 2 כיצד הנך נמצא בתחנה פלונית ופלונית, על ה"יריד" וכו', וכך לא יתארך הדבר זמן רב? – והשיב: אבל
 3 הנני צריך את הסחורה...
- 4 ועל-פי-זה הסביר לו המגיד, שכדי "להשיג את הסחורה", לא די ב"כוונות" בלבד, היינו, שהוא עצמו
 5 יהיה נמצא היכן שהיה נמצא עד עתה, ורק יכוון אודות מדריגות נעלות, אלא הוא אכן צריך להיות שם,
 6 ובשביל זה יש צורך בריבוי זמן, ודוקא באופן כזה משיגים את הסחורה. –
- 7 וכן הוא בענין פרשת ראה ופרשת שופטים: לאחרי כל העילויים שבענין הראיה, אומרים ליהודי,
 8 שלא ישכח אודות הפועל ממש – ליקח את ה"סחורה", להביאה לעולם הזה, ולהמשיכה בחיי היום-יום.
 9 יג. אודות הענין ד"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"⁴² – איתא בספרי מוסרי⁴³ וחסידות⁴⁴ (על
 10 יסוד מה שכתוב בספר יצירה⁴⁵) ש"שעריך" הם ז' השערים שבאדם: שתי עינים, שתי אזנים, הפה וכו',
 11 ועליהם יש למנות שופטים ושוטרים.
- 12 שופטים – הם "דיינים הפוסקים את הדין", ושוטרים – הם "הרודין את העם אחר מצוותם . . . עד
 13 שיקבל עליו את דין השופט"⁴⁶, והיינו, שתפקיד השוטרים הוא להבטיח שהפסק-דין של השופטים יקויים
 14 בפועל ממש.
- 15 ועל-דרך-זה בעבודת כל אחד מישראל – שצריך להיות ה"שופט" שבו, היינו, לפסוק כל דבר על-פי
 16 התורה, ואחר-כך צריך להיות ה"שוטר" שבו, היינו, להתגבר על טבעו ולקיים את הוראת התורה בפועל
 17 ממש.
- 18 והנה, מקומם של השופטים היה בלשכת הגזית⁴⁷, ושם היו פוסקים את השאלות שהגיעו מחוץ
 19 ללשכת הגזית – כי, בכדי לכוון ההלכה לאמיתתה יש צורך בנתינת-כח, וענין זה נעשה על-ידי ישיבתם
 20 בבית המקדש – "ומקדשי תיראו"⁴⁸, שזהו ענין יראת שמים, שעל-ידי-זה זכו לפסוק הלכה לאמיתתה.
 21 וכן הוא ב"שופט" שבכל אחד מישראל – שה"משפט" צריך להיות קשור עם בית המקדש שבנפשו
 22 פנימה, דהיינו, מתוך יראת שמים.
- 23 ובפרטיות יותר – שלא מספיק לימוד גליא דתורה, אלא צריך להיות גם לימוד פנימיות התורה,
 24 נשמתא דאורייתא⁴⁹.
- 25 יד. וזהו גם ענינה של ישיבת תומכי-תמימים שנתייסדה בחודש אלול – שבה קבעו שיהיה הלימוד
 26 באופן של תורה תמימה, גליא דתורה ביחד עם פנימיות התורה⁵⁰.
- 27 וענין זה קשור גם עם חודש אלול – שהרי "אלול" ראשי-תיבות אני לדודי ודודי לי⁵¹, וסיומא דקרא⁵²
 28 "הרועה בשושנים", שיש בזה ב' פירושים⁵³: (א) "ששונים בתורה"⁵⁴ – גליא דתורה, (ב) "מה שושנה אית
 29 לה תליסר עלין כו"⁵⁵, י"ג מדות הרחמים – פנימיות התורה.
- 30 טו. בנוגע לשושנה נאמר⁵⁶ "כשושנה בין החוחים", והיינו, שאף שהחוחים הם קוצים כו', מכל-מקום
 31 מוסיפים הם יופי לשושנה.

(50) ראה שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט (בהוספות לסה"מ תרנ"ט). ועוד.

(51) אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו).

(52) שה"ש ו, ג.

(53) ראה לקו"ת פרשתנו לג, א ואילך. ובכ"מ.

(54) שבת ל, ב. וש"נ. זח"ב כ, ב. ועוד.

(55) הקדמת זוהר בתחלתה.

(56) שה"ש ב, ב.

(42) ר"פ שופטים.

(43) ש"ך עה"ת ר"פ שופטים. של"ה ס"פ שופטים.

(44) ראה ד"ה שופטים ושוטרים דאשתקד פ"ב (תו"מ ח"ז ריש ע' 81. וש"נ).

(45) פ"ד מי"ב.

(46) פרש"י עה"פ.

(47) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב.

(48) קדושים יט, ל.

(49) זח"ג קנב, א.

1 וזהו גם ענין הקליפות כפי שהיו בתחילת הבריאה – שלא זו בלבד שלא היו מנגדים, אלא אדרבה, 1
2 שהיו כמו קליפה ששומרת על הפרי⁵⁷.

3 ועל-דרך מה שכתוב⁵⁸ "ברוך תהיה מכל העמים" – "ש"מכל העמים" גופא נעשה הענין ד"ברוך"⁵⁹.
4 וענין זה קשור עם חודש אלול – כי, סופי-תיבות ד"אני לדודי ודודי לי" הם ד' יודיין, כנגד הארבעים
5 יום מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שענינם הוא עבודת התשובה, שעל-ידה נעשה "סלחתי
6 כדברך"⁶⁰, ונעשה ענין הכפרה, כמו שכתוב ב'אגרת התשובה'⁶¹ בפירוש לשון כפרה, שענינה הוא "להיות
7 נחת רוח לקונו", שיהיה "מרוצה וחביב לפניו יתברך", כמו ארבעים יום הראשונים שהיו ברצון⁶², ובאופן
8 נעלה עוד יותר.

9 והענין בזה – שהתשובה פועלת שה"חוחים" עצמם פועלים תוספת עילוי ויופי.
10 והיינו, שגם הארבעים ימים האמצעיים שהיו שלא ברצון – הנה על-ידי עבודת התשובה מתהפכים
11 הם באופן שהם עצמם גורמים רצון עמוק יותר מכמו ארבעים ימים הראשונים.
12 ועל-ידי-זה נמשכת ממילא כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

13 טז. דובר פעם⁶³ שהעבודה דאלול ותשרי צריכה להיות בשמחה. וכיון שיום השבת מיניה מתברכין
14 כולהו יומין, צריכה השמחה להתחיל החל משבת מברכים.

15 ואף-על-פי שבכללות הנה שבת ענינו עונג, ויום-טוב ענינו שמחה⁶⁴, וכדאיאת בתשובת הגאונים⁶⁵
16 ש"שבת כיון דעונג כתיב ביה, לא כתיב ביה שמחה", מכל-מקום הרי מפורש בספרי⁶⁶: "וביום שמחתכם
17 – אלו השבתות".

18 ויש לומר, ששבת מצד עצמו ענינו עונג הבלתי מורגש (שהרי זהו כללות החילוק שבין שמחה לעונג,
19 ששמחה היא בהתגלות, ועונג הוא בהעלם), ובפרט בזמן סעודה שלישית, רעוא דרעוין⁶⁷, אבל על-ידי
20 עבודה ממשיכים בחינת העונג בגילוי, שזהו ענין השמחה.

21 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השם-יתברך שתומשך השמחה על כל חודש אלול ועל ראש
22 השנה, ותהיה שנה שמחה בגשמיות וברוחניות.

ח"ט ע' 149). ובארוכה – תו"מ ח"ו ע' 158 ואילך.
64 ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130 ובהערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א שם.
65 שערי תשובה ס"ו ל'.
66 בהעלותך יו"ד, יו"ד. וראה לקו"ש חל"ג ע' 62. וש"נ.
67 זח"ב פח, סע"ב. וראה המשך תרס"ו ע' תקמב ואילך.
ועוד.

57 ראה לעיל ע' 181. וש"נ.
58 עקב ז, יד.
59 ראה אוה"ת עה"פ (ע' תקח ואילך).
60 שלח יד, כ. וראה פרש"י עקב ט, יח.
61 רפ"ב.
62 פרש"י עקב שם.
63 ראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשי"ג בסופה (תו"מ

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום ראשון עמ' ב

9 בְּיָמֵי, ומדוע צריכה התורה לכתוב 'אשר יהיה בימים ההם, אֲלֵא
10 וְהַמְדוּבָר בְּשׁוֹפֵט שְׁהֵיָה קְרוֹב וְנִתְבַּחֵק, כמו שהיה חתנו ומתה בתו,
11 וכוננת הפסוק לומר, שכיון שכשבתא אליו הוא התרחק, רשאי
12 אתה לדון לפניו. אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנִיָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלֵכָה כְּרַבִּי
13 יוֹסִי הַגְּלִילִי, שְׁדִיין שְׁהִיָּה קְרוֹב וְנִתְרַחֵק כִּשְׁר לְדוֹנוּ.
14 הגמרא מביאה מעשה שמתבאר ממנו שאין הלכה כרבי יהודה:
15 כְּנִי חֲמוּה דְמַר עֲוֹקְבָא – בני חמיו של מר עוקבא,

1 הֲלֵכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, אלא כיון שמתה בתו אין חתנו נחשב לקרוב
2 שלו, וְכֵן אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנִיָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִין הֲלֵכָה כְּרַבִּי
3 יְהוּדָה.
4 הגמרא מביאה דעה שדברי רבה בר בר נזה נאמרו על דין אחר:
5 אִיבָא דְמַתְנִי לֵה לְהָא דְרַבָּה בַר בַּר חֲנִיָּה אֲהָא – על ברייתא זו, אֵת
6 זו דְרַשׁ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, כְּתוּב בְּתוֹרָה (דברים יז ט), וְכָאֵת אֵל
7 הַכְּתוּבִים הַלּוּיִם וְאֵל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר יִתְּיָה בְּיָמֵים הָהֵם, מקשה רבי יוסי
8 הגלילי, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לומר שְׁאֵדָם הוֹלֵךְ אֲצֵל שׁוֹפֵט שְׁלֵא הָיָה

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשמ"ז.

בלתי מוגה

א. אודות ענינו המיוחד של חודש אלול - המתברך בשבת-קודש הזה, שבת מברכים חודש אלול -
מבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה' בפרשתנו¹ (הפרשה החסידית) דיבור-המתחיל "אני² לדודי ודודי לי
ראשית-יבות אלול"³, ש"באלול מתחיל בחינת "אני לדודי", דהיינו בחינת אתערותא דלתתא, עד
ראש-השנה ויום הכיפורים שהם בחינת המשכת אלקותו יתברך למטה בבחינת התגלות.. ודודי לי".
אמנם, כדי שיוכל להיות הענין ד"אני לדודי", בחינת אתערותא דלתתא, יש צורך בנתינת-כח מלמעלה
- "באלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים", שזוהי הנתינת-כח מלמעלה לעבודה ד"אני לדודי"⁴.
וממשך, "ולהבין זה, כי למה הם ימות החול ואינם יום-טוב, כמו שכתות וימים-טובים שבהם
התגלות אלקות בחינת הארת אלקותו יתברך, ובפרט בעת זמן י"ג מדות שהם הארות עליונות מאד
כו"⁵?

ומבאר, "אך הנה יובן על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו
בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסכר פנים יפות ומראה
פנים שוחקות לכולם.. וכך הענין על-דרך-משל בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה כו".
וביאור התירוץ⁵ - שהאור האלוקי שמתגלה בשבת ויום-טוב הוא באופן שאינו בהתלבשות כל-כך
בגדרי העולם, ואדרבה - העולם הוא באופן של עליה, ולאחרי עלייתו נעשה מוכשר לקבלת האור,
ודוגמתו בעבודת האדם - שאינו שייך לעובדין דחול (על-דרך ש"בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כי-אם
כו"): מה-שאין-כן באלול - הגילוי די"ג מדות הרחמים נמשך גם "בשדה", היינו, שהמלך בא לשדה,
ואם-כן גם אנשי השדה רשאיין ויכוליין⁶ להקביל פניו בהיותם במעמד ומצב ד"אנשי השדה", שעוסקים
בעניני השדה, ובלבושי השדה כו' (עוד לפני שיתעלו להיות אנשי העיר⁷), וגם אותם מקבל המלך בסכר
פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות.

ב. ויש להוסיף בביאור פרטי המשל ד"מלך בשדה" - בעומק יותר. ובהקדמה:
כללות הענין ד"משל למלך" (כפי שמצינו בריבוי מקומות במדרשי חכמינו ז"ל "משל למה הדבר
דומה למלך בשר-ודם", כולל מלך דאומות העולם), שמבארים את הענינים דלמעלה על-פי משל
מהענינים דלמטה, אף שעיקר ואמיתת המציאות היא בענינים דלמעלה, ומהם נשתלשלו⁸, נבראו, נוצרו
ונעשו גם הענינים דלמטה, הוא - כדי לבאר את הענינים דלמעלה גם להתחתונים (עוד לפני שיתעלו להבין
את הענינים דלמעלה), ובסגנון האמור - בשביל אנשי השדה, שאי-אפשר לבאר להם את הענינים
דלמעלה כי-אם על-ידי הקדמת משל ממלך בשר-ודם וכיוצא בזה, ועד כדי כך, שגם אצלם יובן ויתאמת
הדבר בבחינת "מראה באצבעו ואומר זה"⁹.

[ועל-דרך כללות הענין ש"דיברה תורה כלשון בני אדם"¹⁰, היינו, עם היותה מן השמים, ולמעלה
מזה - חכמתו ורצונו של הקב"ה, מכל-מקום נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה כו"¹¹, גם בלשון בני אדם,
ובזה נתלבש כל עצמיות התורה כו'. ועל-דרך-זה בנוגע להשגת אלקות - "מבשרי אחזה אלקה"¹², בשר

שמצד העצם והפנימיות (מצד הנשמה) ה"ה אנשי העיר, אלא שירדו למטה למעמד ומצב שבגלוי ובחיצוניות ה"ה אנשי השדה (כדלקמן ס"ו). ומצד מעלתן העצמית שהם אנשי העיר, הרי גם בהיותם בשדה מרגישים הם את התגלות המלך, התגלות י"ג מדה"ר (ראה לקו"ש ח"ד שם).

(8) ראה תניא רפ"ג.

(9) ראה גם לקמן סי"ד.

(10) ברכות לא, ב. וש"נ. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט.

(11) ראה תניא פ"ד (ת. ב).

(12) איוב יט, כו. וראה אגה"ק רסט"ו.

(1) לב, א ואילך. וראה גם מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה פרשתנו ע' תתכה ואילך.

(2) ש"ה ש. ו. ג.

(3) שער הפסוקים עה"פ. אבודרהם סדר תפילת ר"ה (בשם הדרשנים). ועוד.

(4) ראה לקו"ש שם כה, ב. לג, ג.

(5) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1343.

(6) הוספת כ"ק מו"ח אדמו"ר בסד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת

(סה"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'שי"ת ע' 285).

(7) ומ"ש בלקו"ת "יוצאין אנשי העיר כו" - הרי זה מפני

1 דאדם התחתון, ולא דוקא דישאל, אלא גם כללות מין האנושי. ו"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹³ -
 2 שהסברת עניני התורה לתלמיד קטן כו' היא באמצעות המשל. ולא עוד, אלא מכיון שבתחתונים גופא
 3 יש חילוקי דרגות - יש לבאר זה באופן המוכן גם לתחתון שאין למטה ממנו, שלכן מביאים משלים גם
 4 מענינים נמוכים ביותר, גם מבהמות וחיות טמאות משלש קליפות הטמאות, ולדוגמא: "מלפנו מבהמות
 5 ארץ . . צניעות מחתול וגזל מנמלה כו"¹⁴ או סיפור הגמרא¹⁵ אודות התרחבות העצם ("שמועה טובה
 6 תדשן עצם"¹⁶) של אספסיינוס קיסר, מלך גוי, שעליו נאמר¹⁷, "והלבנון באדיר יפול", שהחריב את בית
 7 המקדש¹⁸, וכיוצא בזה.

8 ומזה מוכן גם בענינו - שהמשל ד"מלך בשדה" כולל גם את הדרגה הכי נמוכה בשדה (אף שלא
 9 נתפרש במשל, כדי לתת מקום לתלמיד ותיק לגלות ולבאר ענין זה¹⁹ על-ידי יגיעתו כו', "יגיעת
 10 ומצאתי"²⁰), שגם שם מתגלה המלך כו', כדלקמן.

11 ג. ביאור הענין:

12 בתואר ד"אנשי השדה" ישנם חילוקי דרגות, ולדוגמא - עבודת חרישה זוריעה בשדה דקדושה²¹, או
 13 עבודת השדה ("שש שנים תזרע שדך"²²) כפשוטו ממש, היינו, התעסקות בעובדין דחול.

14 ונוסף לזה, ישנו עוד אופן ב"אנשי השדה" - תכלית הירידה, תחתון שאין למטה ממנו - שהנהגתם
 15 היא על-דרך וברוגמת "עשו.. איש שדה"²³ (ההיפך בתכלית מ"יעקב איש תם יושב אהלים"),
 16 רחמנא-ליצלן, עד כדי כך, שבגלוי ובחיצוניות לא רואים חילוק ביניהם, ובלשון רבינו הזקן בתניא²⁴
 17 בנוגע לגוף החומרי - "הנרמה בחומריותו לגופי אומות העולם".

18 ומכיון שגם דרגה זו נכללת בתואר ד"אנשי השדה", הרי המשל ד"מלך בשדה" [שכל ענינו של המשל
 19 לבאר גם לתחתונים, עד לתחתון שאין למטה ממנו, כנ"ל סעיף ב] מכיון גם לשייכים לדרגה זו, היינו,
 20 עם היותם במעמד ומצב ד"אנשי השדה" בתכלית הירידה כו', יש להם הנתינת-כח להקביל פני המלך,
 21 והמלך מקבלם בסבר פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות, וענינו בנמשל - שגם אצלם נעשה הנתינת-כח
 22 לשוב אל המלך (לאחרי ש"יוצאים"²⁵ מהמעמד ומצב ד"איש שדה" בתכלית הירידה²⁶), עד "שיהיה עיקר
 23 פנימיות רצונו (בגילוי ובפועל ממש) אליו יתברך לדבקה בו בלב ונפש כו'" באופן ד"אני לדודי ודודי
 24 לי".

25 ד. וענין זה מרומז גם בדיבור-המתחיל "אני לדודי" הנ"ל:

26 המשל ד"מלך בשדה" הוא ביאור על זה שימי חודש אלול הם "ימות החול ואינם יום-טוב" (כנ"ל
 27 סעיף א), על-דרך חג הפורים שמותר במלאכה שהגילוי אלקות שבו הוא בהתלבשות כו'²⁷.

ש"כובש כו'" (ששותק כו'), שאין מתחשבים עם מציאותם, אלא
 יתירה מזה, שמציאותם גופא "מסכימה" ו"מוכיחה" את האמת
 שבתורה.

19 ע"פ כללי התורה, כמוכּן, שאחד הכללים (בנדר"ד) הוא
 - שההוספה והביאור במשל צ"ל למעליותא דוקא.

20 מגילה ו. רע"ב.

21 ראה ביאורו² לאדהאמ"צ קכט, ד ואילך. ובכ"מ.

22 ר"פ בהר.

23 תולדות כה, כז. וראה אוה"ת תולדות עה"פ (כרך א' קמב,
 ב ואילך).

24 פמ"ט (ע, רע"א).

25 יציאה מהמצב הרוחני שלפנ"ז, ע"ד לשון חז"ל "צא
 ולמד".

26 ראה לקמן הערה 31.

27 ראה בארוכה תו"א מג"א ד"ה חייב איניש כו' (ק, א).
 ובלקו"ת ד"ה אני לדודי (לב, ד) מציין לד"ה חייב איניש הנ"ל.

13 זח"ב קסא, רע"ב.

14 איוב לה, יא. עירובין ק, סע"ב.

15 גיטין נו, ב.

16 משלי טו, ל. - ומזה מוכן גם בנוגע להרחבה מצד

התענוג בלימוד התורה, "מעטן עצמו" (מו"ק טז, סע"ב), תכלית

העילוי.

17 ישע"י יו"ד, לד. גיטין שם.

18 ויש להוסיף, שע"י שמביאים משל ורא"י מענינים הכי

תחתונים על ענינים הכתובים בתורה, מתגלה אמיתת אחדותו ית'

שאין לה הגבלה כלל. שגם הדברים הכי תחתונים, עד לגקה"ט

[שלא נעשו מעצמן חו", "לי יאורי ואני עשיתיני", אלא נתהוו

ע"י הקב"ה, ואדרבה - התהוות מציאות העולם והסתר אינה

יכולה להיות אלא מדרגה נעלית יותר כו'], "מסכימים"

ו"מוכיחים" על עניני התורה (ועפ"ז מוכן בפשטות צורך המשל

ורא"י - אף שמפורש הדבר בתורה).

ולהעיר ממארו"ל (יל"ש נחמ"י רמו תרעא. וראה גם יומא

ט. ס. ב) "הן הן גבורותיו." ו"ל שבנדודי, הרי זה לא רק באופן

- 1 אבל, עדיין צריך ביאור: מדוע אומרים תחנון באלול, דלכאורה, הגילוי אלקות שבחודש אלול, עם
2 היותו בהתלבשות, היה צריך לשלול על-כל-פנים הענין דאמירת תחנון, ו'מאי שנא' מפורים?!
- 3 ויש לומר הביאור בזה, שהכוונה במשל ד"מלך בשדה" היא גם לבחינת "שדה" הכי תחתון, שגם
4 הנמצאים שם רשאים לקבל פני המלך ומראה להם פנים שוחקות כו'. ולכן אומרים בהם תחנון - הקשור
5 עם ענינים בלתי-רצויים חסו-שלום, שצריך כפרה עליהם²⁸, היינו, שגם במצב כזה רשאים לקבל פני
6 המלך כו'. ויש לומר, שזהו גם מה שמוסיף בהמשך המאמר²⁹ ש"יש באדם בחינת עיר מושב, ובחינת
7 שדה ומדבר. 'מדבר' היא ארץ לא זרועה, שהם המעשים והדיבורים והמחשבות אשר לא לה' המה", ועל
8 זה נאמר³⁰ "ובקשתם משם", "שיפשפש במעשיו ודיבוריו ומחשבותיו.. אשר לא טובים, וזהו ובקשתם
9 משם.. מקום ומשכן הקליפות נקרא שם, כלומר עמוק מאד למטה", דיש לומר, שהכוונה בזה היא לרמז
10 גם למעמד ומצב ד"אנשי השדה" בתכלית הירידה (עד לבחינת 'מדבר'), על-דרך "איש שדה" הנ"ל, שגם
11 אצלם שייכת הנתינת-כח דחודש אלול³¹, לשוב ולהתקרב ולהתאחד עם הקב"ה באופן ד"אני לדודי ודודי
12 לי".
- 13 ה. ויש להוסיף בזה - בביאור הקשר והשייכות ל"אני לדודי ודודי לי", הדגשת התואר "דודי" דוקא:
14 התואר "דודי" מורה על ענין האהבה, ובלשון ה'בית חדש'³² - בביאור הענין ד"אני לדודי ודודי לי"
15 ראשית-יבות אלול - שבימים אלו "לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לקבל תשובתו מאהבה".
16 ונמצא, שעיקר ההדגשה בהתגלות המלך ובואו לשדה בחודש אלול היא - על ענין האהבה, שעל שם
17 זה נקרא הקב"ה "דודי", כלומר, נוסף לכך שבמשך כל השנה כולה ה' נצב עליי.. ובוהן כליות ולב
18 כו'³³ (שזוהי ההתבוננות המביאה "לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך"³³), הנה בחודש אלול
19 הרי זה באופן של אהבה דוקא.
- 20 וענין זה מודגש בתואר "דודי" דוקא - שכן, התואר "מלך" ("מלך בשדה") מדגיש את הריחוק
21 וההבדלה של המלך מבני המדינה, אפילו אנשי העיר, ועל-אחת-כמה-וכמה אנשי השדה, ולכן כדי
22 להדגיש את ענין הקירוב והאהבה - נרמז הענין בראשית-יבות ד"אלול" בתואר "דודי", ד"אני לדודי
23 ודודי לי", ענין האהבה.
- 24 והחידוש הוא - שגם תנועת הקירוב והאהבה דהקב"ה ("דודי") היא לכל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט
25 על מעמדו ומצבו, אפילו אם הוא במעמד ומצב ד"אנשי השדה", כולל גם בתכלית הירידה, דוגמת "איש
26 שדה" הנ"ל.
- 27 ו. ובעומק יותר - שתוקף האהבה העצמית (למעלה מטעם-ודעת) של הקב"ה לישראל מתגלה ומתבטא
28 בעיקר אצל "אנשי השדה" דוקא:
- 29 "אנשי העיר", יהודים שעבודתם בעניני התורה ומצוות היא באופן נעלה כו' - הרי, אהבת הקב"ה
30 אליהם היא גם על-פי טעם-ודעת, מצד גודל מעלתם גם בכוחות הגלויים כו'.
- 31 אמנם, "אנשי השדה", ובפרט "אנשי השדה" שבתכלית הירידה, עד כדי כך שבגלוי ובחיצוניות לא
32 ניכר ההבדל בינם לבין "עשו.. איש שדה" - הרי, על-פי טעם-ודעת לא רואים אצלם מעלה מיוחדת
33 שבגללה יהיה רגש של אהבה, אלא מצד האהבה העצמית של הקב"ה לישראל, למעלה מטעם-ודעת, ועד
34 לענין הבחירה³⁴. שכן, בחירה אמיתית היא בשני דברים שקולים, אשר מצד השכל והרגש כו' יכולים
35 לרצות את שניהם, ואף-על-פי-כן בוחרים באחד מהם.

המלך (הארת יגמה"ר) צריך להיות היציאה מהמדבר, ועד"ז
בנוגע לבחי' "איש שדה" בתכלית הירידה, שהוא בדוגמת בחי'
מדבר (משא"כ בנוגע לבחי' שדה סתם).

(32) או"ח הל' ר"ה סתקפ"א (ד"ה והעבירו).

(33) תניא רפמ"א.

(34) כידוע (ראה לקו"ש ח"א ע' 5 ואילך. ובכ"מ) שענין
הבחירה הוא למעלה מאהבה העצמית דאב ובן.

(28) וגם אצל אלו שאינם שייכים לענין של חטא - ש"לכן
אמר האריז"ל כל פרטי הוידויים שחטא אחד מישראל", מצד
ההתאחדות וההתכללות דכל ישראל (ספהמ"צ להצ"צ מצות
אהבת ישראל).

(29) פ"ב.

(30) ואתחנן ד, כט.

(31) אבל, ענין זה נתבאר בפרק בפ"ע, כי בכדי לקבל את פני

- 1 ובלשון הכתוב³⁵ "הלוא אח עשו ליעקב", היינו, שמדובר אודות יהודים שנמצאים במעמד ומצב
 2 שבגלוי ובחיצוניות לא רואים חילוק בינם לבין עשו, "אח עשו ליעקב", ואף-על-פי-כן "ואוהב את יעקב",
 3 לא מצד טעם-ודעת, אלא מפני שבחר בהם, "ובנו בחרת מכל עם ולשון"³⁶.
- 4 ועל-דרך שמבאר רבינו הזקן²⁴ שעיקר ענין הבחירה הוא ביחס ל"גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי
 5 אומות העולם", מה-שאי-כן בנוגע לנשמה שלהיותה "חלק אלקה ממעל ממש"³⁷, "בנים אתם לה'
 6 אלקים"³⁸, אין בה (אינה זקוקה ל) מעלת הבחירה, אלא שעל-ידי הבחירה בגוף החומרי, נתגלה מעלת
 7 הבחירה גם ביחס לנשמה.
- 8 ונמצא, שלא זו בלבד שאהבת הקב"ה ("דודי") היא גם לאלו הנמצאים במעמד ומצב ד"אנשי
 9 השדה", אלא יתירה מזה, שדוקא אצלם מתגלה תוקף האהבה העצמית שאינה על-פי טעם-ודעת, ועד
 10 לענין הבחירה, ועל-ידי-זה נתגלה מעלת האהבה העצמית ביחס לאנשי העיר, שמלבד האהבה שעל-פי
 11 טעם-ודעת, ישנה גם האהבה העצמית שלמעלה מטעם-ודעת, מצד ענין הבחירה.
- 12 ז. ומזה באים לענין נוסף - שכל הירידה ל"שדה" אינה אלא כדי לבוא לעילוי (ירידה צורך עליה)
 13 ד"אני לדודי ודודי לי":
- 14 נשמות ישראל קודם ירידתן למטה, הן בבחינת "אנשי העיר"³⁹, ואף-על-פי-כן ירדו למטה למעמד
 15 ומצב ד"אנשי השדה", לעסוק בעובדין דחול כו', ועד כדי כך, שיש אפשרות לירידה גדולה ועצומה
 16 ביותר וביותר, עד לבחינת "איש שדה" הנ"ל.
- 17 אמנם, ירידה זו היא צורך עליה, עד לתכלית העילוי - גילוי האהבה העצמית של הקב"ה לישראל
 18 שלמעלה מטעם-ודעת (גם במעמד ומצב שעל-פי טעם-ודעת אין מקום חס-ושלום, לענין האהבה), מצד
 19 ענין הבחירה.
- 20 ועל-דרך-זה בעבודת האדם - שעל-ידי-זה נעשה יתרון ותוקף האהבה לה', "אני לדודי", בדוגמת
 21 מעלת האהבה דבעלת-שובה, ש"צמאה נפשו ביתר עוז מצמאון נפשות הצדיקים", "אהבה רבה וחשיקה
 22 ונפש שוקקה כו"⁴⁰.
- 23 וענין זה שייך במיוחד לחודש אלול⁴¹ - שהרי "בראש-חודש אלול אמר הקב"ה למשה: עלה אלי
 24 ההרה⁴², שאז עלה לקבל לוחות אחרונות"⁴³, שבזה מודגש הענין דירידה צורך עליה, שבירת לוחות
 25 ראשונות כדי לבוא לעילוי דלוחות אחרונות, "כפלים לתושיה"⁴⁴ (על-ידי עבודת התשובה), שלכן,
 26 "תוקעין בראש-חודש אלול.. וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה"⁴⁵.
- 27 ח. על-פי-זה יש להוסיף בביאור הטעם שרבינו הזקן מבאר את הענין של חודש אלול על-פי משג
 28 ל"מלך בשדה", ולא עוד, אלא שמאריך בפרטי המשל - אף שזה דבר נדיר ביותר בדרושים שלו:

נתחדש הענין דשמות החדשים, ונקבע ע"פ "מנהג ישראל תורה
 היא" * (ונפק"מ לדינא - בנוגע לכתיבת שטרות ע"פ תורה), כולל
 ובמיוחד - העילוי המודגש בשם "אלול". ר"ת אני לדודי ודודי
 לי, כנ"ל בארוכה.
 (42) עקב יו"ד, א.
 (43) טואו"ח שם - מפרדר"א פמ"ו.
 (44) שמו"ר רפמ"ו.
 (45) טואו"ח שם.

(35) מלאכי א, ב.
 (36) נוסח ברכות ק"ש.
 (37) תניא רפ"ב.
 (38) פרשתנו יד, א.
 (39) לשון אדה"ז בלקו"ת. וראה לעיל הערה 7.
 (40) תניא פ"ז (יב, א).
 (41) נוסף לכללות הענין ד"שמות החדשים עלו בידם מבבל"
 (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ועוד), היינו, שע"י הירידה לבבל

(* ולהעיר מהעילוי המיוחד דמנהג ישראל, אף שאין זה אלא מנהג בלבד (ראה לקו"ת דרושים לסוכות ג, ו. ובכ"מ). ע"ד הענין דערבין וחמורין
 דברי סופרים יותר מדברי תורה (ראה סנהדרין פח, ב - במשנה. ועוד). וגם ענין זה קשור עם ירידת הגלות (ירידה צורך עלי) כידוע שרוב
 הסיגים והגזירות דד"ס נתחדשו לאחרין חורבן בית ראשון (לקו"ת דרושים ל"ה נ, ג. ובכ"מ). ויש לומר, שבסוף הגלות, חושך כפול ומכופל
 דעקבות משיחא - ניתוסף יותר בחומר ועריבות דד"ס.

ידוע⁴⁶ שאף שהמשל מצד עצמו הוא למטה מהנמשל, ונשתלשל ממנו כו' (כנ"ל סעיף ב), מכל-מקום
 "שרשו נעלה יותר", כי כדי להלביש את השכל בדבר גשמי (ובפרט בדבר תחתון כו'), יש צורך בחכם
 מופלא בחכמתו כו', שמכיון שמכיר את המושכל לאמיתתו, מוצא את העומק שבו גם בענינים זרים
 ותחתונים.

ונמצא, שעל-ידי ירידת המשל להסביר גם לאלו שאינם יכולים להבין לולי המשל - ניתוסף עליו
 גדול יותר, שמתגלה עומק המושכל (ובמילא, נעשה עליו גם אצל אלו שאינם זקוקים למשל).

ויש לומר, שלכן מאריך רבינו הזקן במשל ד"מלך בשדה" - כדי לרמז על החידוש והעילוי שניתוסף
 על-ידי המשל, בהתאם לתוכן הנמשל כאן, שעל-ידי הירידה של "אנשי העיר" ל"שדה", עד לבחינה
 היותר תחתונה ד"איש שדה", מתגלה ענין חדש ונעלה יותר - אהבת הקב"ה לישראל מצד ענין הבחירה,
 כנ"ל בארוכה.

ט. ויש להוסיף, שהענין ד'ירידה צורך עליה' מודגש ביותר בקביעות שנה זו - שראש-חודש אלול
 חל ביום השלישי וביום הרביעי:

ענינו של יום השלישי - "שהוכפל בו כי טוב, אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום"⁴⁷,
 היינו, הירידה שלא נאמר "כי טוב" ביום השני מפני שנבראת בו מחלוקת⁴⁸, שהיא צורך עליה - הוכפל
 בו "כי טוב".

וענינו של יום הרביעי - שבו נתלו המאורות, "שני המאורות הגדולים"⁴⁹, ואחר-כך "המאור הגדול"
 ו"המאור הקטן"⁵⁰, היינו, הירידה דמיעוט הירח, כדי לבוא לעילוי גדול יותר - תכלית העילוי דספירת
 המלכות (לבנה), "נקבה תסובב גבר"⁵¹, העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים.

י. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע לפועל:

כאשר יהודי עושה חשבון-צדק בחודש אלול, חודש החשבון והתשובה - הרי, מכיון שידע איניש
 בנפשיה מעמדו ומצבו, אשר לפי-ערך המעמד ומצב שנדרש ממנו הרי הוא בבחינת "אנשי השדה",
 ועל-אחת-כמה-וכמה מי שהוא במעמד ומצב ד"איש שדה" הנ"ל - יכול ליפול ברוחו כו'.

ובפרט כשמתבונן שבגללו נמצאים עדיין בגלות כל בני ישראל, ביחד עם השכינה, "שכינתא
 בגלותא"⁵², מכיון שממתינים עד שחוא ישרים את עבודתו [אשר ענין זה שייך גם למי שנמצא במעמד
 ומצב נעלה, מכיון שגם הוא לא השלים עדיין עבודתו בצחצוח הכפתורים]⁵³ - הרי אין לך ירידה גדולה
 מעיכוב הגאולה אפילו לרגע אחד בלבד!

ועל זה אומרים לו: בחודש אלול מתגלית האהבה העצמית של הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל,
 מבלי הבט על מעמדו ומצבו בחיצוניות ובגלוי, עד כדי כך, שהקב"ה בא אליו לשדה, בהיותו במעמד
 ומצב ד"איש שדה", ומגלה את אהבתו וחיבתו אליו ("דודי") - גם בעצם בואו לשדה, בבחינת "בכל
 צרתם לו צר"⁵⁴, ש"השכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותן"⁵⁵, כולל שמעכב את הגאולה שלו, כביכול,
 וגאולת ששים ריבוא מישראל חסר אחד, אך ורק בשביל⁵⁶ - כדי שיתעורר לשוב אליו (להקב"ה)
 ולהתאחד עמו (גם בפועל ובגלוי) באופן ד"אני לדודי ודודי לי".

ומכיון שכן, אין מקום לנפילת הרוח, ועל-אחת-כמה-וכמה ליאוש חסו-שלום, ובלשון הידוע - בדרך
 הצחות - "יאוש שלא מדעת", היינו, שתנועת ה"יאוש" היא "שלא מדעת",

(53) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר - ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(54) ישעי' סג, ט. וראה תענית טז, א. ועוד.

(55) פירש"י נצבים ל, ג.

(56) דאפילו אילו הי' "מורם מעם", הרי זה גם חידוש גדול

שבשביל אחד מעכבים את גאולת כלל ישראל וגאולת השכינה

(מצד גודל חיבתו), ועאכו"כ כשידע בנפשי' מעמדו ומצבו כו'.

(46) דרמ"צ ז, א. ובכ"מ.

(47) ב"ר פ"ד, ו. פירש"י בראשית א, ז.

(48) ב"ר שם.

(49) בראשית א, טז.

(50) ראה פירש"י עה"פ.

(51) ירמ' לא, כא.

(52) זח"ג ד, ב. ועוד. וראה מגילה כט, א.

1 אלא אדרבה - לנצל את התגלות אהבת הקב"ה לישראל ("דודי") להתקרב להקב"ה באופן ד"אני
2 לדודי ודודי לי".

3 יא. והוראה נוספת - בנוגע לפעולה על הזולת: כשם שהקב"ה יוצא מעיר מלכותו ובה לשדה, לאנשי
4 השדה, ומקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, צריכה להיות גם הנהגתם של
5 ישראל בדוגמת זה - שיהודי שנמצא במעמד ומצב ד"אנשי העיר" (בערך וביחס לאלו שנמצאים במעמד
6 ומצב ירוד כו'), צריך לצאת ממקומו, עיר המלכות ("עיר אלקינו"⁵⁷), ולבוא לשדה, כדי לפעול על
7 היהודים שבבחינת "אנשי השדה" שיתקרבו לה', "אני לדודי". ולא עוד, אלא שצריך לעשות זאת בסבר
8 פנים יפות ובפנים שוחקות כו'.

9 ומכיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה⁵⁸, הרי על-ידי התעסקותו עם הזולת באופן האמור,
10 מוסיף הקב"ה בגילוי ד"סבר פנים יפות ופנים שוחקות" כלפיו, ו"באור פני מלך חיים"⁵⁹ - שעל-ידי-זה
11 ניתוסף בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה לו ולבני ביתו, בתוככי כלל ישראל, בגשמיות
12 וברוחניות גם יחד.

13 יב. והנה, המשכת הברכה והנתינת-כח לכל זה היא - בשבת מברכים חודש אלול, שבו מברכים
14 ראש-חודש אלול (ביום השלישי וביום הרביעי) וכל ימי החודש בכל עניני ברכה, כולל ובמיוחד - בנוגע
15 לעבודת חודש אלול, "אני לדודי ודודי לי", "מלך בשדה", כנ"ל בארוכה.

16 וענין זה נעשה על-ידי עבודתם של ישראל - שמתאספים עשרה מישראל, "עדה קדושה"⁶⁰ בכל מקום
17 שהם, ופועלים את ברכת החודש - "יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל", בכל עניני ברכה,
18 עד "לישועה ולנחמה" - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

19 ויש להוסיף, שהברכה "לישועה ולנחמה" שייכת במיוחד לשבת מברכים חודש אלול - להיותו בחודש
20 "מנחם-אב", ענין הנחמה, ובפרט לאחר שבת נחמו, "נחמו נחמו עמי", "נחמה בכפלים"⁶¹, ובהמשך לזה
21 - שבועה נחמתא, שסיומם וחותמם (שלימותם) בחודש אלול.

22 וכן תהיה לנו - גאולה האמיתית והשלימה ובנין בית המקדש תיכף ומיד ממש, בעיצומו של יום
23 השבת-קודש מברכים אלול, ובדרך ממילא, בבוא ראש-חודש אלול, ועל-אחת-כמה-וכמה ראש-השנה
24 כו', יהיה כבר מעמד ומצב של ימות המשיח וימי הגאולה, ולאחרי-זה - בקשר ובשייכות לשנה זו, שנת
25 השמיטה - "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות את פני ה'
26 אלקיך במקום אשר יבחר.. הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו'"⁶², ולפני-זה - "קהל גדול ישובו
27 הנה"⁶³, תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁶⁴.

28 * * *

29 יג. נוסף על האמור לעיל אודות כללות הענין של שבת מברכים חודש אלול, המשכת הברכה בנוגע
30 לעניני עבודת חודש אלול, "מלך בשדה" - יש הוראה נוספת שנלמדת מהקביעות של שבת מברכים
31 חודש אלול בשנה זו⁶⁵ - הן מצד הקביעות בפרשת השבוע⁶⁶, והן מצד הקביעות בימי החודש, כדלקמן.
32 ובהקדמה:

33 דובר כמה פעמים שגם לימוד והוראה מקביעות שנה זו היא הוראה נצחית, ובנידון-דידן, לימוד
34 והוראה לשבת מברכים חודש אלול של כל השנים⁶⁷, אלא שעיקר ההדגשה בזה היא בשנה זו.

(57) תהלים מח, ב.
(58) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
(59) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, ב. ובכ"מ.
(60) ראה ברכות כא, ב. וש"נ.
(61) ישע"י מ, א. וראה איכ"ר ספ"א. יל"ש עה"פ (רמז תמה בתחלתו).
(62) וילך לא, י"ב.
(63) ירמ"י לא, ז.
(64) מכילתא ופירש"י בא יב, מא. ועוד.
(65) נוסף על האמור לעיל (ס"ט) ע"ד הקביעות דר"ח אלול ביום השלישי וביום הרביעי.
(66) כתורת אדה"ז ש"צריכים לחיות עם הזמן", פרשת השבוע - "היום יום" ב' חשוך. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.
(67) כולל גם - לימוד והוראה לכל שאר השבתות שגם הם מתברכים משבת מברכים החודש, ומיום השבת - לכל ימי השבוע שמתברכים ממנו.

1 [דוגמא לדבר: חידושו של תלמיד ותיק (כנ"ל סעיף ב), שעם היותו חידוש שלו, "תלמיד ותיק עתיד
 2 לחדש"⁶⁸, ו"נקראת על שמו"⁶⁹, הרי לאחר שזה נתגלה על-ידו נעשה שייך לכל ישראל, לא מיבעי בדורו
 3 ובדורות שלאחריו-זה, אלא אפילו בדורות שלפני-זה, מכיון שחידוש זה נאמר למשה מסיני⁶⁸].
 4 ו'נפקא-מינה' לפועל - לדעת יוקר ומעלת היום, עד כדי כך, שממנו לוקחים ענין זה על כל השנים
 5 כו', ואם-כן יש לנצל כל רגע ורגע במילואו כו'.
 6 יד. ההוראה מהקביעות בפרשת השבוע - פרשת ראה: שם הפרשה - "ראה" - מדגיש את מעלת
 7 הראיה, שעל-ידה מתאמת הדבר בתכלית התוקף, באיין-ערוך לגבי שמיעה⁷⁰.
 8 וכפי שמצינו גם בנוגע ללימוד התורה - שתכלית השלימות של לימוד התורה, לעתיד-לבוא, "תורה
 9 חדשה מאתי תצא"⁷¹, יהיה באופן של ראייה, כמבואר בדרושי חסידות⁷².
 10 ומביאים דוגמא לדבר⁷² - כדי לקרב יותר אל השכל כו' - שהאריז"ל השיג בשעה אחת מה שצריך
 11 לומר בדיבור שמונים שנה, מכיון שהשגתו היתה בבחינת הראיה.
 12 והנה, מכיון שכל עשרה מישאל קוראין בתורה (בשבת זו) פרשת ראה, ובברכה לפניה ולאחריה -
 13 בהכרח לומר שאין זה "הלכתא למשיחא", אלא שגם עתה שייך ענין הראיה, על-כל-פנים אפס קצהו
 14 ושמן מנהו מהראיה דלעתיד-לבוא.
 15 טו. והענין בזה - בנוגע לשבת מברכים חודש אלול: הקביעות של שבת מברכים חודש אלול בפרשת
 16 ראה, מהווה הוראה ונתינת-כח שעבודת חודש אלול, "אני לדודי ודודי לי", צריכה להיות באופן של
 17 ראייה. היינו, לא רק ששומע, אלא כאילו רואה בעיניו ממש שהמלך בא אליו, ומקבלו בסבר פנים יפות
 18 ומראה לו פנים שוחקות, שאז העבודה היא ביתר שאת וביתר עוז, עד לעילוי שבאיין-ערוך.
 19 ועל-דרך-זה בנוגע לפעולה על הזולת - שלא מספיק שפועל אצל "אנשי השדה" הענין ד"אני לדודי",
 20 אלא צריך גם להביאם לתכלית השלימות, כמו בנוגע לעצמו - באופן של ראייה (כפי שמבאר כ"ק מו"ח
 21 אדמו"ר בכמה מקומות⁷³ שהשפעה אמיתית היא באופן שהמושפע נעשה כמו המשפיע).
 22 ומזה מובן גם בנוגע לכללות השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לעסוק בהפצת התורה
 23 והיהדות והפצת המעיינות חוצה - שמילוי השליחות הוא באופן שרואה בעיניו ממש שמטילים עליו
 24 שליחות זו, שאז הוא ממלא את השליחות במילואה ובשלימותה, ובאופן ד"נרות להאיר"⁷⁴.
 25 והרי, מילוי השליחות דהפצת המעיינות חוצה, ממחר ומזרו את ביאת משיח צדקנו - כדברי
 26 הבעל-שם-טוב⁷⁵ ששאל אצל משיח, בהיכל משיח, "אימת אתי מר". והשיב לו, לכש"יפוצו מעיינותיך
 27 חוצה" - שאז יהיה שלימות ענין הראיה, "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גוי"⁷⁶.
 28 טז. וההוראה מהקביעות בימי החודש - ז"ך מנחם-אב: לכל לראש - הענין ד"זך", זפות ובהירות,
 29 הקשור גם עם ענין הראיה כו'. ונוסף לזה, שיעור היומי בתהלים כפי שנחלק לימי החודש (משיעורי
 30 חומש-תהלים-תניא⁷⁷) - ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים:
 31 "שיר" - הוא ענין העליה⁷⁸, ובזה גופא - "שיר המעלות", עילוי אחר עילוי כו'.

32 ובפרטיות יותר: ט"ו שיר המעלות מכוונים כנגד ט"ו מעלות מעזרת נשים לעזרת ישראל⁷⁹. כלומר,
 33 נוסף לעילוי ד"הר הבית" ("המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר"⁸⁰), החל משער הר הבית,
 34 ונוסף לזה העליה מן החיל לעזרת נשים (בשתיים-עשרה מעלות)⁸⁰ - ישנן חמש-עשרה מעלות מעזרת

(75) אגה"ק שלו הידועה - נדפסה בכש"ט בתחלתו.

(76) ישע"י מ, ה.

(77) מתקנות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ובהדגשה יתירה

- בבית-הכנסת ובית-המדרש שלו.

(78) ראה לקו"ת פינחס עז, ג. ברכה צח, א. ובכ"מ.

(79) סוכה נא, ב - במשנה.

(80) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ו.

(68) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 הע' 21. וש"נ.

(69) ע"ז יט, א.

(70) ראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ.

(71) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(72) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

(73) ראה סה"מ תש"ט ע' 51 (הב'). תש"י ע' 13. ועוד.

(74) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.

1 נשים לעזרת ישראל, כנגד ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים
2 שירה?⁷⁹.

3 וההוראה מזה בשייכות לעבודת חודש אלול - שגם מי שנמצא במעמד ומצב נעלה ביותר, "בית
4 המקדש", עליו להוסיף ולהתעלות עוד יותר, בעילוי אחר עילוי, כולל גם - שפועל עילוי זה אצל
5 המושפעים כו'.

6 והוראה נוספת ממספר ט"ו (ט"ו שיר המעלות) - גימטריא י"ה⁸¹, שענינו בעבודה - לא רק מעשה
7 בפועל, "הנגלות", אלא גם "הנסתרות לה" אלקינו, דחילו ורחימו דבמוחא ולבא⁸², היינו, שעניני עבודת
8 חודש אלול נעשים גם מתוך אהבה ויראה, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה על הזולת. וכל זה שייך
9 גם בזמן ובמצב של גלות - כדאיתא במדרש⁸³ ש"ט"ו שיר המעלות אמרם יעקב בהיותו בבית לבן, כמו
10 שכתוב⁸⁴ יאמר נא ישראל, ישראל סבא (ש"נקראת על שמו"), ואדרבה - ירדת הגלות היא צורך עליה,
11 שעל-ידי-זה באים לט"ו שיר המעלות שאומרים בבית המקדש השלישי, תכלית העילוי.

12 יז. ויהי-רצון שעל-ידי קבלת החלטות טובות בשבת מברכים, בנוגע לכל עניני עבודת חודש אלול,
13 כולל ההוראות שלמדים מפרשת ראה, ומשיעור היומי בתהלים - נזכה בקרוב ממש לתכלית השלימות
14 בראיית ("ראה") אלקות ("דודי") - "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו", גילוי שם הוי' באופן ד"כשם
15 שאני נכתב, כך אני נקרא⁸⁵,

16 ויתירה מזה - "ביום ההוא יהיה גו'⁸⁶, שתי פעמים י"ה (ט"ו)⁸⁷, מכיון שמבטלים לגמרי את קליפת
17 עמלק שענינה להפריד בין י"ה לו"⁸⁸, "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור"⁸⁹ (שעל-ידי-זה
18 מבטלים לגמרי את "היד שנשתלחה במקדשך"⁹⁰).

19 ואז - "שופטים ושוטרים תתן-לך בכל שעריך"⁹¹ (כפי שהולכים לקרוא בתפלת מנחה), כי יקויים
20 היעוד⁹² "ואשיבה שופטיך כבראשונה גו'", סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית (לאחרי ש"בטבריא⁹³ עתידין
21 לחזור תחילה"⁹⁴, בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו, במהרה בימינו ממש.

* * *

23 יח. ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר ב'לקוטי דיבורים'⁹⁵ שמתאר את הרוח והאוירה בליובאוויטש
24 החל משבת מברכים חודש אלול, אשר גם לאחרי היציאה מהעיירה ליובאוויטש, ויתירה מזה, היציאה
25 מהמדינה (שבה היתה העיירה ליובאוויטש) כולה, למקום שונה, ונוסף לזה, גם זמן שונה כו' - סיפר
26 אודות אופן ההנהגה בליובאוויטש, כדי ללמוד מזה כו'.

27 ובין הענינים מזכיר גם אודות מאמרי החסידות שנאמרו בשבת מברכים חודש אלול - שהיו גם
28 מאמרים שהתחלתם (לא בפרשת השבוע, ובנידון-דין פרשת ראה, אלא) "אני לדודי ודודי לי
29 ראשית-יבות אלול", אף-על-פי שעדיין לא הגיע ראש-חודש אלול, כִּי-אם שבת מברכים חודש אלול.

30 וכפי שרואים בספרי המאמרים הנדפסים - שישנם כמה וכמה מאמרי רבותינו נשיאינו משבת פרשת
31 ראה, מברכים החודש אלול, שהתחלתם "אני לדודי ודודי לי, ראשית-יבות אלול", אשר אבוהון דכולהו
32 הוא דיבור-המתחיל "אני לדודי ודודי לי" הראשון שב'לקוטי תורה' פרשת ראה.

(88) ראה לקו"ת פרשתנו יח, ג. לקו"ש חכ"א ע' 195. וש"נ.

(89) ס"פ בשלח ובפירש"י. ועוד.

(90) נוסח תפילת מוסף דיו"ט.

(91) ר"פ שופטים.

(92) ישע"י א, כו.

(93) להעיר מהשייכות לפ' ראה - שהרי "טבריא" היא ע"ש

ש"טובה ראיתיה" (מגילה ו, א).

(94) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב.

(95) ח"א קטו, ב ואילך.

(81) ראה אוה"ת ואתחנן ע, קטז: ט"ו שיר המעלות שאמר יעקב . . . כדי להמשיך בחי' י"ה.

(82) ראה תקו"ז ת"י (כה, ב). ת"ע (קכט, א). לקו"ת פרשתנו כט, א. ובכ"מ.

(83) ב"ר פס"ח, יא. פע"ד, יא.

(84) תהלים קכד, א.

(85) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

(86) זכרי' יד, ט.

(87) ראה לקו"ת פרשתנו כז, ב. אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקכה). ועוד.

1 יט. מאמר דיבור-המתחיל "אני לדודי ודודי לי, ראשי-תיבות אלול".

2 * * *

3 כ. נהוג בכל התוועדות שביום השבת-קודש, ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין
4 בהערות אאמו"ר על הזהר, ענין בשיעור היומי ברמב"ם, ובשבתות הקיץ - גם משנה ב'פרקי אבות',
5 ובשבת זו - בפרק ששי, שצורף בכל הסידורים לחמשת הפרקים של מסכת אבות.

6 בנוגע לפירוש רש"י - נהוג להתעכב על ענינים שהעירו אודותם, ומפני הריבוי אי-אפשר להתעכב
7 על כולם, אלא על אחדים מהם.

8 ובזה גופא - ענין הדורש ביאור בפשטות הכתובים שרש"י אינו מבאר, ונוסף לזה, דיוקים בפירוש
9 רש"י, אשר לפי דעת המעוררים-השואלים דורשים ביאור והסבר, כדלקמן.

10 כא. הענין הראשון - בפסוק⁹⁶ "לא תשמע אל דברי הנביא שהוא או חולם החלום ההוא, כי מנסה
11 ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם".

12 וכאן שואל ה'בן חמש למקרא' שאלה פשוטה: וכי הקב"ה זקוק לנסיון כדי "לדעת הישכם אוהבים
13 גו" - בוודאי יודע הקב"ה גם ללא נסיון? !

14 ופלא גדול יותר - שבשביל זה עושה הקב"ה ענין של נס [ובא האות והמופת אשר דיבר אליך
15 גו"⁹⁷, ש"נותן⁹⁸ לו הקב"ה ממשלה לעשות אות"⁹⁹, שהסיבה היחידה לכך היא, כהמשך הכתוב, "כי
16 מנסה גו' לדעת גו"'] - היפך הכלל ש"לא עביד קודשא-בריך-הוא ניסא למגנא"¹⁰⁰, שהרי בוודאי יודע
17 הקב"ה בלא-הכי. ואכן, פשטני המקרא - רבי אברהם אבן-עזרא, רמב"ן, ספורנו ועוד - מתעכבים על
18 הפירוש ד"לדעת", כל אחד לפי דרכו כו', ואילו רש"י - "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹⁰¹ -
19 אינו מפרש מאומה.

20 ואין לומר שרש"י סובר ש"לדעת" קאי על המנוסה, "אתכם" (על-דרך הפירוש שהובא בפשטני
21 המקרא) - דאם-כן היה לו לרש"י לכתוב זאת בפירושו, מכיון שפשטות לשון הכתוב הוא ש"לדעת" קאי
22 על המנוסה, הקב"ה.

23 כב. הענין השני - בנוגע למעשר שני, "ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר
24 ובכל אשר תשאלך נפשך"¹⁰², ומפרש רש"י, "בכל אשר תאוה נפשך, כלל. בבקר ובצאן וביין ובשכר,
25 פרט. ובכל אשר תשאלך נפשך, חזר וכלל. מה הפרט מפורש ולדודת הארץ וראוי למאכל אדם וכו'".
26 ושאלו על זה:

27 פירוש רש"י אינו ספר של הלכות, אלא פשוטו של מקרא, ולכאורה, מהו הקושי בפשוטו של מקרא
28 שבגלל זה צריך רש"י לבאר את ההלכה של כלל פרט וכלל, מה הפרט מפורש כו'?

29 ולאידך - רש"י אינו מסיים את ההלכה שלמדים מה'כלל ופרט וכלל' (כבספרי ובגמרא¹⁰³), למעט
30 מים ומלח, כמהין ופטירות!

31 כג. והענין השלישי - בסיום הפרשה, "שבעת ימים תחוג לה' אלקיך גו' והיית אך שמח"¹⁰⁴, ומפרש

96 יג, ד.

97 שם, ג.

98 פירש"י עה"פ.

99 ועד"ז בנוגע ל'חולם חלום' - שהקב"ה מראה לו בחלום ענין פלוני, שכן אע"פ שאין אדם רואה אלא מהרהורי לבו (ברכות נה, סע"ב), היינו, שחולם בלילה מה שחושב ביום, הרי ה'בן חמש למקרא' (נוסף לכך שלא למד את דברי הגמרא) רואה במוחש שיתכן שיחשוב על ענין מסויים (סוכרי' וכיו"ב) במשך

כל היום כולו, ואעפ"כ, לא יחלום על זה!

100 ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966).

וראה לקו"ש (ח"ה ע' 124 ואילך. ח"ו ע' 49 ועוד) שכ"ה גם בדרך הפשט.

101 פירש"י בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד.

102 יד, כו.

103 עירובין כז, ב. ב"ק סג, ב ובפירש"י.

104 טז, טו.

1 רש"י, "והיית אך שמח, לפי פשוטו אין זה לשון ציווי (שהרי כבר נאמר לפני-זה¹⁰⁵ "ושמחת בחגך"),
2 אלא לשון הבטחה. ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות לילי יום-טוב האחרון לשמחה".
3 וצריך להבין:

4 (א) מדוע לא מסתפק רש"י בפירוש הראשון, ומוסיף גם פירוש שני?

5 ובפרט שרש"י כותב בעצמו שהפירוש הראשון הוא "לפי פשוטו", ואילו הפירוש השני הוא "לפי
6 תלמודו", ומכיון שכן, מדוע אינו מסתפק בפירוש ש"לפי פשוטו", ומוסיף גם פירוש "לפי תלמודו"?

7 (ב) כיצד למדים ממה שכתוב "והיית אך שמח" "לרבות לילי יום-טוב האחרון לשמחה" - הרי הלשון
8 "אך" הוא מיעוט, "כל אכין ורקין שבתורה מיעוטיין"¹⁰⁶, ולא ריבוי?

9 (ג) ולאידך, אם הלימוד הוא לרבות כו', מניין שהריבוי הוא על "לילי יום-טוב האחרון לשמחה",
10 לילה דוקא ולא יום?

11 (ד) ומזה באים לשאלה נוספת: מכיון שרש"י מדייק 'לילה' ולא 'יום', יש מקום לומר, לכאורה,
12 שכוונתו ללילה שלאחר היום-טוב (מוצאי יום-טוב), ואם-כן זה שייך לא רק בסוכות, אלא גם בשבועות
13 ופסח¹⁰⁷, ורש"י סותם, לכאורה, ואינו מפרש כך.

14 וכפי שיתבאר לקמן.

15 כד. בנוגע להערות אאמו"ר, הנה על הזוהר בפרשת 'ראה' אין הערות, אבל בהערות למסכת
16 קידושין¹⁰⁸ מבאר אאמו"ר את הענין דהענקת עבד עברי שנאמר בפרשתנו¹⁰⁹ - "הענק תעניק לו מצאנך
17 ומגרנך ומיקבך גו'".

18 ומבאר אאמו"ר פרטי הענינים בדרך הקבלה, אבל אינו מבאר את הלימוד וההוראה בעבודת האדם
19 לקונו, מכיון שענין זה מובן מעצמו על-פי המבואר בחסידות כו'.

20 וכפי שיתבאר לקמן.

21 כה. בפרק ששי במסכת אבות - שמסיימים בשבת זו - שנינו¹¹⁰: "רבי שמעון בן יהודה משום רבי
22 שמעון בן יוחאי אומר, הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים, נאה לצדיקים ונאה
23 לעולם, שנאמר כו'".

24 וכבר נתבאר במקום אחר¹¹¹ פרטי הענינים במשנה זו, אבל עדיין לא נתבאר בנוגע לפסוק האחרון,
25 "ואומר¹¹² וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד",
26 דלכאורה, מכיון שפסוק זה מובא כראיה לענין הכבוד של צדיקים, "ונגד זקניו" ("זקן שקנה חכמה"¹¹³)
27 כבוד, מדוע מעתיק התנא גם את התחלת הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר
28 ציון ובירושלים", בה בשעה שהראיה אינה אלא מסיום הפסוק, "ונגד זקניו כבוד"?

29 ואין לומר שהתנא מביא את כל הפסוק משום ש"כל פסוקי דלא פסקי משה, אנן לא פסקינן"¹¹⁴ -
30 שהרי בריבוי מקומות בש"ס הובאו רק חלקי הפסוקים הדרושים לאותו ענין.

31 ולדוגמא - במסכת אבות¹¹⁵: "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר¹¹⁶ אלקים
32 נצב בעדת א-ל", ואינו מביא את סיום הפסוק "בקרב אלקים ישפוט". ולאידך, בהמשך המשנה, "ומנין
33 אפילו שלשה, שנאמר¹¹⁶ בקרב אלקים ישפוט", ואינו מביא את התחלת הפסוק "אלקים נצב בעדת א-ל".

(105) שם, יד.

(106) פירש"י תשא לא, יג. אמור כג, כז. מטות לא, כב.

(107) אף שבפסח לא נתפרש שמחה בכתוב, דלא כשבועות

שמפורש בקרא (פסוק י"א) "ושמחת לפני ה' אלקיך גו'".

(108) תורת לוי'צ' ע' קיז ואילך.

(109) טו, יד.

(110) פ"ו מ"ח.

(111) ביאורים לפרקי אבות ע' 226 ואילך.

(112) ישעי' כד, כג.

(113) קידושין לב, ב.

(114) מגילה כב, א. וש"נ.

(115) פ"ג מ"ו.

(116) תהלים פב, א.

1 לכאורה, יש לתרץ שבמשנה הנ"ל ("עשרה כו' ומניין אפילו שלשה כו'") אי-אפשר להביא את כל
 2 הפסוק בכל בבא, כי חציו הראשון של הפסוק ("אלקים נצב בעדת אל") הוא ראייה והוכחה ל"עשרה
 3 שיושבין ועוסקין בתורה", ואילו חציו השני של הפסוק ("בקרוב אלקים ישפוט") הוא ראייה והוכחה
 4 ש"אפילו שלשה", ולכן בבבא הראשונה, "עשרה שיושבין כו'", אי-אפשר להביא את סיום הפסוק דקאי
 5 על שלשה. ובבבא שלאחר-כך "אפילו שלשה", אי-אפשר להביא את התחלת הפסוק דקאי על עשרה,
 6 דהוי סתירה מיניה וביה.

7 אמנם, כד דייקת שפיר, הרי תירוץ זה מחזק יותר את השאלה במשנתנו, מדוע הובאה גם התחלת
 8 הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה גו":

9 "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים" - הוא מהיעודים דלעתיד-לבוא.
 10 ואילו הענין ד"הנוי והכח והעושר והכבוד כו' נאה לצדיקים ונאה לעולם", שייך גם בזמן הזה, כסיום
 11 המשנה, "רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובבניו".

12 ועל-פי-זה, כשהתנא מביא ראייה והוכחה בנוגע לענין הכבוד ממה שכתוב "ונגד זקניו כבוד", הרי
 13 ההקדמה להתחלת הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים", היא
 14 בסתירה לראיה אודות הכבוד של הצדיקים בזמן הזה ("נתקיימו ברבי ובבניו") - שהרי בהתחלת הפסוק
 15 מודגש דקאי על הזמן דלעתיד-לבוא, שעדיין לא נתקיים בזמנו של התנא שכתב "כולם נתקיימו ברבי
 16 ובבניו" (אף שהתנא ציפה לכך בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא"), ולא עוד, אלא שמאז ועד היום
 17 עברו ריבוי שנים, ועדיין לא נתקיים יעוד זה.

18 ואם-כן, מתחזקת יותר השאלה האמורה - שהתנא היה צריך להביא את הראיה מסיום הפסוק בלבד,
 19 "ונגד זקניו כבוד", ומדוע מביא גם את התחלת הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות
 20 בהר ציון ובירושלים" ?!

21 וכפי שיתבאר לקמן.

22 כו. שיעור היומי ברמב"ם - סיום הלכות תמורה וספר קרבנות - נדפס לקמן.

23 כז. והנה, בהמשך להאמור (בסיום הלכות תמורה) אודות ההשתדלות להתבונן ולתת טעם אפילו
 24 בנוגע לחוקים שהם גזירות, הרי על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין שיש בו טעם, ולא עוד, אלא טעם
 25 שיש בו עריכות ("א געשמאקער טעם").

26 ולדוגמא בנידון-דידן - ענין ה"לגימה", "גדולה לגימה שמקרבת"¹¹⁷, ועל-דרך-זה כללות ענין
 27 ההתועדות, כידוע¹¹⁸ מאמר רבינו הזקן ש"פתקא משמי שמיא נחיתא" בנוגע לגודל העילוי של
 28 התועדות חסידית, שפועלת עוד יותר ממלאך מיכאל, מפני גודל הנחת רוח' והשמחה שנעשה למעלה
 29 על-ידי אחדותם של ישראל.

30 ובהמשך לזה - יגשו עתה כל אלו שהכניסו משקה ("לגימה") עבור התועדות ומסיבות בקשר
 31 לעניני תורה ומצוותיה, ויאמרו "לחיים", ויחלקו מהמשקה בין המסובים, ויזמינו את כל המסובים,
 32 בתוככי כלל ישראל, להשתתף כו', כמדובר כמה פעמים, ולכן אין צורך לחזור עוד פעם את כל הנוסח
 33 הארוך. וביחד עם זה, בוודאי לא יעשו זאת כדי לצאת ידי חובתם בלבד, אלא מתוך חיות ועריכות כו',
 34 מצד הטעם שבדבר.

35 וההירצון שבקרוב ממש נזכה לזמן ד"כולה משקה", כמאמר רבינו הזקן "ההירצון שנזכה לשתות
 36 כשהיה כולה משקה"¹¹⁹ - לעתיד-לבוא, כשיקויים היעוד "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים
 37 גו"¹²⁰, "ומעין מבית ה' יצא והשקה גו"¹²¹.

(120) זכרי' יד, ח.

(121) יואל ד, יח.

(117) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(118) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' תיג. וש"נ.

(119) המשך וככה תרל"ז רפמ"ו. וראה סה"ש תש"ד ע' 129.

1 והעיקר - שענין הנ"ל לא ישאר בשיחה, אלא יומשך ויתגלה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים,
2 בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
3 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

4
5 כח. הביאור בפירוש רש"י - שלא מפרש את הפסוק "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת גו":
6 דובר כמה פעמים אודות דרכו של רש"י שאינו מוכרח לחזור ולפרש דבר שכבר פירש לפני-זה, אלא
7 יכול לסמוך על ה'בן חמש' שזוכר מה שלמד לפני-זה. ואם הדברים אמורים בכל ענין, הרי בענין שיש
8 בו פלא וחידוש כו', שמצד ההפלאה והחידוש שבו, בוודאי נחקק ונחרט בזכרונו של ה'בן חמש' -
9 על-אחת-כמה-וכמה.

10 ובנוגע לענינו:

11 כאשר ה'בן חמש' לומד את הפסוק "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם", נזכר מיד אודות הנסיון הראשון -
12 "והאלקים נסה את אברהם וגו'"¹²², נסיון העקידה.

13 וכאמור, מצד גודל הפלא והחידוש שבדבר - שלאחרי שסוף-כל-סוף זכה להתברך בלידת בנו יצחק
14 בהיותו בן מאה שנה, ציוה לו הקב"ה "קח נא את בנך את יחידך גו' והעלהו שם לעולה"¹²³ - נחקק
15 ונחרט הדבר בזכרונו, כך שגם כאשר לומד ספר דברים, הוא זוכר עדיין את סיפור העקידה שבספר
16 בראשית (אפילו אם עדיין אינו אומר פרשת העקידה בתפילת כל יום).

17 ובפרט בלמדו את הפסוק "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת" - דבר פלא וחידוש שהקב"ה זקוק
18 לנסות את ישראל כו', ועד לעשיית נס מיוחד - שמזכיר לו גם את הנסיון הראשון שיש בו פלא וחידוש,
19 כנ"ל.

20 ולכן, לא צריך רש"י לפרש מה שכתוב "כי מנסה גו' לדעת הישכם אוהבים גו'" - מכיון שכבר תירץ
21 זאת בפרשת העקידה:

22 גם בפרשת העקידה נאמר "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"¹²⁴, ומפרש רש"י: "מעתה יש לי מה
23 להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חיבתי אצלך, יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלקים
24 אתה"¹²⁵, כלומר, רש"י מפרש שמה שכתוב "עתה ידעתי גו'", אין זה ביחס לידיעתו של הקב"ה בעצמו,
25 שבוודאי יודע גם ללא הנסיון, כי-אם ביחס לידיעה שיש בה פתחון פה להשיב לשטן ולאומות העולם,
26 על-ידי-זה שנתפרסם הדבר בכל העולם.

27 ומזה מובן הפירוש גם בפסוק "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם
28 בכל לבבכם ובכל נפשכם" - שאין הכוונה בנוגע לידיעתו של הקב"ה בעצמו, שבוודאי יודע גם ללא
29 הנסיון, כי-אם בנוגע לידיעה שיש בה לגלות ולפרסם בכל העולם טעם חיבתו של הקב"ה לישראל,
30 מכיון שנתפרסם ונודע ("לדעת") שאתם "אוהבים את ה' גו'".

31 כט. הביאור בפירוש רש"י "בכל אשר תאוו נפשך וגו'", כלל ופרט וכלל - מובן בפשטות, ולפלא
32 על ה'מערכת' שהדפיסו את השאלה שבדבר:

33 הפסוק "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך
34 וגו'" - תמוה ביותר: מכיון שכבר נאמר "בכל אשר תאוו נפשך", לשם מה מוסיף הכתוב ומפרט "בבקר
35 ובצאן וביין ובשכר", שהם בכלל "כל אשר תאוו נפשך"? ולא עוד, אלא שאחר-כך מוסיף וכופל עוד
36 פעם "ובכל אשר תשאלך נפשך"!!

. . אחר דבריו של שטן כו', "קח נא, אין נא אלא לשון בקשה,
אמר לו, בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו
הראשונות לא ה' בהן ממש".

(122) וירא כב, א.

(123) שם, ב.

(124) שם, יב.

(125) בהמשך לפירושו בתחילת הפרשה: "אחר הדברים האלה

ולכן, מוכרח רש"י לבאר שפסוק זה נכתב בדרך 'כלל ופרט וכלל', ללמדנו שה'כלל' צריך להיות
 'מעין הפרט'¹²⁶, "מה הפרט מפורש ולדודות הארץ וראוי למאכל אדם וכו'", כלומר, "בכל אשר תאווה
 נפשך, כולל את כל הדברים, אלא שאחר-כך מפרט הכתוב "בבקר ובצאן וביין ובשכר", למעט שאר
 הדברים, ואף-על-פי-כן מכיון שלאחר-זה "חזר וכלל", אין הפרט ממעט את כל הדברים מלבד בקר
 וצאן ויין ושכר, כ"אם שצריך להיות מעין הפרט, "מה הפרט מפורש וכו'".
 ועל-פי-זה מובן גם מדוע רש"י לא מסיים בפירוש מהו הדבר שנתמעט על-ידי הלימוד ד'כלל ופרט
 וכלל' - מכיון שפירוש רש"י על התורה אינו ספר של הלכות, כ"אם פירוש פשוטות הכתובים, ולכן צריך
 לפרש רק את כפל הלשון בפסוק, ותו לא מידי.
 ל. בנוגע לענין ההענקה שבפרשתנו - כותב אאמו"ר¹²⁷: "ויש לומר שג' דברים הכתובים בהענקה,
 צאנך גרנך יקבך, הם לנגד המוחין כו'", כפי שמבאר פרטי הענינים בזה.
 ובביאור הלימוד וההוראה בעבודת האדם - יש לומר בפשטות, ובהקדמה:
 הדין בהענקה - בעבד עברי ובאמה העבריה - עם היות שבפשטות, על-פי נגלה, אין זה שייך לכל
 אחד ואחד מישראל, כ"אם לעבד עברי ואמה העבריה דוקא, מכל-מקום בפנימיות הענינים, על-פי תורת
 החסידות, הרי זה שייך גם לכל אחד ואחד מישראל¹²⁸, ככל פרטי הענינים דעבד עברי ואמה העבריה
 שישנם גם בעבודה הרוחנית, כמבואר בארוכה בדרושי רבותינו נשיאינו¹²⁹, ובפרט בדרוש הידוע שה'צמח
 צדק' כותב עליו¹³⁰ ש"הדרוש הזה מרבינו הגדול נשמת-רעזן כו' והוא דרוש נכבד מאד וכו'".
 ולכן, כשלומדים ויודעים את פרטי הענינים דעבד עברי ואמה העבריה בעבודה הרוחנית, אזי נוגע
 גם הענין בהענקה, כולל גם שצריך להיות "מצאנך מגרנך ומיקבך", ענין המוחין (כביאור אאמו"ר).
 ויש להוסיף, שבענין זה יש גם הוראה כללית בנוגע לפעולה עם הזולת (שזהו על-דרך ענין ההענקה)
 - שאין להסתפק בכך שמשפיעים עליו בענין מסויים, אלא צריך ליתן ולהשפיע לו מכל הענינים, עד
 לענינים הכי נעלים, בחינת המוחין.
 לא. הביאור בפרקי אבות:
 חציו הראשון של הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה גו'", לא זו בלבד שאינו בסתירה לראיה
 בנוגע לענין הכבוד, "ונגד זקניו כבוד", אלא אדרבה, על-ידי-זה ניתוסף עוד יותר במעלת הכבוד.
 והביאור בזה:
 כל היעודים דלעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו בזמן הזה, "היום לעשותם, ולמחר, לעולם
 הבא, ליטול שחרם"¹³¹.
 ועל-דרך-זה יש לומר בנידון-דין, שקיום היעוד "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות
 בהר ציון ובירושלים" נעשה על-ידי נתנית הכבוד לזקנים, "ונגד זקניו כבוד".
 ולכן מביא התנא גם את חציו הראשון של הפסוק - כדי להוסיף בגודל מעלת הכבוד, "ונגד זקניו
 כבוד", שעל-ידי-זה זוכים לקיום היעוד "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' גו'".
 ועוד יש לומר, שבחציו הראשון של הפסוק, "וחפרה הלבנה ובושה החמה", מודגש גם אופן הכבוד
 שצריכים ליתן לזקנים ("נגד זקניו כבוד") - כבוד גדול שלא בערך לגבי הכבוד הקשור עם מעלת הלבנה

קא. ב. פירש"י פינחס כה, יג), אבל בפנימיות הענינים, ע"פ תורת החסידות, הרי גם עניני כהונה שייכים לכאור"א מישראל, בנוגע לעבודה הרוחנית.

129) ראה ד"ה ואלה המשפטים תשל"ח פ"ד (סה"מ מלוקט ע' שח). וש"נ.

130) אוה"ת משפטים ע' א'קכז.

131) ס"פ ואתחנן ובפירש"י. עירובין כב, א. וש"נ.

126) דלא כבכלל ופרט, שאין בכלל אלא מה שבפרט, או פרט וכלל, שהכלל מרבה הכל, אלא כלל ופרט וכלל שאי אתה דן אלא כעין הפרט.

127) תורת לוי"צ קידושין ס"ע קיט.

128) ועד"ז בשאר ענינים כיו"ב. ולדוגמא, דיני כהונה, שבפשטות ע"פ נגלה, אינם שייכים אלא לכהנים בלבד, משא"כ מי שלא נולד כהן, לא יתכן אצלו דיני ועניני כהונה (מלבד בפניחס, להדעה ש"לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי" (זבחים

- 1 והחמה, כפי שמשבחים את הקב"ה בקידוש לבנה וברכת החמה, עד כדי כך, ש"חפרה הלבנה ובושה
2 החמה" בראותם ש"נגד זקניו כבוד" הוא שלא בערך לגבי הכבוד הקשור עם מעלתם¹³².
- 3 לב. הביאור בפירוש רש"י - "והיית אך שמח":
- 4 בפסוק "והיית אך שמח" - נשאלת שאלה: מכיון שכבר נאמר "ושמחת בחגך", מדוע נכפל עוד פעם
5 "והיית אך שמח"?
- 6 ומתריך רש"י, "לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הבטחה", היינו, שהתורה מבטיחה שיהיה
7 שמח.
- 8 אמנם, תירוץ זה אינו מספיק, כי:
- 9 (א) ישנם ריבוי ציוויים בתורה שלא נתפרש בהם ענין של הבטחה, ומדוע בענין זה דוקא - אחד
10 הפרטים מדיני הימים טובים - נתפרשה הבטחה "והיית אך שמח"?
- 11 (ב) מדוע נאמרה הבטחה זו בלשון "והיית אך שמח", לשון של מיעוט?
12 ולכן, מוסיף רש"י פירוש נוסף "לפי תלמודו", שעל-פי-זה יתורצו השאלות בפירוש "לפי פשוטו".
- 13 לג. "ולפי תלמודו - למדו מכאן לרבות לילי יום-טוב האחרון לשמחה": לפי תלמודו - אין זה לשון
14 הבטחה, כי-אם הוספת ציווי בנוגע לענין השמחה בשייכות ליום-טוב האחרון שלא נתפרש לפני-זה.
15 והביאור בזה:
- 16 בנוגע לחג הסוכות - הרי מלבד שבעת ימי הסוכות ("חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים גו'"¹³³)
17 ישנו יום-טוב נוסף, "יום-טוב האחרון" - שמיני עצרת, מה-שאינ-כן בחג הפסח, שמלבד שבעת ימי
18 הפסח אין יום-טוב נוסף, ועל-אחת-כמה-וכמה חג השבועות שאינו אלא יום אחד בלבד.
- 19 והנה, מכיון שבפרשה זו נזכר רק אודות שבעת ימי הסוכות, ולא נזכר אודות שמיני-עצרת (שלא
20 כבשאר פרשיות המועדים שלפני-זה, בפרשת פינחס¹³⁴ ובפרשת אמור¹³⁵, שנזכר גם שמיני-עצרת) - יש
21 מקום לומר שחיוב השמחה ("ושמחת בחגך") אינו אלא בשבעת ימי הסוכות, ולא בשמיני-עצרת.
- 22 וזהו החידוש ד"תלמודו", שמה שכתוב "והיית אך שמח", "למדו מכאן לרבות לילי יום-טוב האחרון
23 לשמחה" - חיוב של שמחה גם בנוגע לשמיני עצרת (אבל רק בלילה, "לילי יום-טוב האחרון", ולא
24 ביום, כדלקמן).
- 25 לד. אמנם, עדיין אינו מובן: מדוע השמיט הכתוב שמיני-עצרת, וריבה על-ידי לימוד מהפסוק "והיית
26 אך שמח" - הרי הכתוב היה יכול להוסיף לכתחילה ובפירוש גם שמיני-עצרת?!
- 27 והביאור בזה - שכוונת הכתוב להדגיש גם ענין של מיעוט, "והיית אך שמח", ובשתים:
- 28 (א) למעט את שמיני-עצרת משאר הענינים דשבעת ימי הסוכות, שעם היותו בהמשך לשבעת ימי
29 הסוכות (שלכן נקרא "שמיני עצרת") - אין בו אלא ענין השמחה ("והיית אך שמח"), מה-שאינ-כן מצות
30 סוכה שאינה אלא בשבעת ימי הסוכות בלבד, ולא ביום-טוב האחרון, היינו, שממעטין כל שאר הענינים
31 מלבד ענין השמחה¹³⁶.
- 32 (ב) בשמחה גופא - למעט את יום שמיני-עצרת, היינו, שהשמחה היא רק בלילי יום-טוב האחרון,
33 בלילה ולא ביום, כי שמחה זו אינה מצד גדר היום-טוב דשמיני-עצרת מצד-עצמו, כי-אם להיותו יום-טוב
34 האחרון דשבעת ימי הסוכות (מוצאי שבעת ימי הסוכות, וביחד עם זה, גם ליל יום-טוב). ולכן, חיוב
35 השמחה אינו אלא ב"לילי יום-טוב האחרון", מה-שאינ-כן ביום¹³⁷.

134) כט, לה ואילך.

135) כג, לו.

136) ראה גם תורה תמימה כאן.

137) ראה גם ספר הזכרון כאן.

132) להעיר ממארו"ל "מפני לומדי" עומדים, מפני" לא
כל-שכן" (קידושין לג, ב), ויתירה מזה - "כמה טפשי שאר
אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה כו"
(מכות כב, ב), שכבודו של "גברא רבה" גדול מכבוד התורה.
133) פרשתנו טז, יג.

1 וזהו פירוש הכתוב "לפי תלמודו" - "והיית אך שמח", "לרבות לילי יום-טוב האחרון לשמחה", ריבוי
2 בציווי השמחה, אבל באופן של מיעוט, "אך", רק "לילי יום-טוב האחרון", ולא יומו, ורק "לשמחה",
3 ולא לשאר הענינים דשבעת ימי הסוכות.

4 לה. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם - נדפס לקמן.
5 לו. ויהי-רצון שהלימוד בכל הענינים האמורים, כולל ובמיוחד ענין החוקים ומשפטים כו' (בשיעור
6 היומי ברמב"ם), יביא לידי תוספת הידור כו' בקיום כל עניני תורה ומצוותיה.
7 ועל-ידי-זה שמשלימים את מעשינו ועבודתנו בכל עניני התורה ומצוות - זוכים בקרוב ממש לגאולה
8 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

9 ובפרט כאשר מוסיפים גם בציפיה לגאולה, כולל גם הבקשה והצעקה "עד מתי"..."
10 וכן תהיה לנו - "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", ובאופן שזוכים לראות ("ראה") בעיני בשר,
11 "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים", ולא רק "ותחזינה", בלשון עתיד, אלא בלשון הווה, ברגע זה
12 ממש, ובמילא, ברגע שלאחרי-זה כבר חזו עינינו, בלשון עבר, וכאמור, תיכף ומיד ממש.

13 * * *

14 לו. בהמשך להמדובר לעיל אודות ההוראה מהקביעות דשבת מברכים חודש אלול בפרשת ראה -
15 יש להוסיף עוד ענין:

16 בנוגע לעבודת חודש אלול, חודש החשבון והתשובה כו' - יכול משהו לחשוב שנמצא במעמד ומצב
17 נעלה, והראיה, שהעומדים סביבו מכבדים אותו וכו', הרי כל האמור לעיל אינו שייך אליו.

18 ועל זה באה ההוראה מהקביעות דשבת מברכים חודש אלול בפרשת ראה - שכל זמן שהענין ד"מלך
19 בשדה" לא נעשה עדיין באופן של ראייה, כאילו רואה בעיניו ממש שהמלך בא אליו ומראה לו פנים
20 שוחקות כו', עדיין לא התחיל בעבודת חודש אלול כפי שהיא קשורה עם פרשת ראה.

21 יהי לו אשר לו, ויתברך בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחא, הן בגשמיות והן ברוחניות, אבל בנוגע
22 למעמדו ומצבו האמיתי - אם רק אינו מרמה את עצמו, ומהי ה'חכמה' לרמות טיפש (כפתגם הידוע¹³⁸)
23 - עליו לדעת שעדיין לא התחיל בעבודת חודש אלול כדבעי. זאת ועוד:

24 להיותו אדם מכובד, נותנים לו עליה מכובדת, שלישי שישי או מפטיר - הרי כל הנמצאים סביבו
25 מסתכלים עליו, ולכן הם עושים חשבון שאם בשביל יהודי מכובד כמותו מספיק כך וכך, הרי עבורם
26 (אלו שמסתכלים עליו) מספיק פחות מזה, למחצה לשליש ולרביע.

27 ומכיון שכן, גדולה יותר האחריות שעבודתו תהי' בשלימות נעלית יותר, שתספיק גם עבור הנמצאים
28 סביבו, גם כאשר יעשו חלק ממנו.

29 לה. ובאותיות פשוטות:

30 צריכים לדעת ולהרגיש, עד כאילו רואה בעיניו ממש, שהמלך בא אליו, וממתין שיתפנה מעסקיו כדי
31 לפנות אליו כפי שפונים למלך...

32 ובאופן כזה מבקשים ממנו כל המצטרך, מכיון שידועים שהדבר תלוי במלך. ודוגמתו בנמשל - בנוגע
33 לתפילה על צרכיו, שאין הכוונה שלאחרי שעושה כל התלוי בו, עם כל ה'דרייעריי" וכו', מוסיף עוד
34 דבר - קאפיטל תהלים, בחשבו, שמכיון שמדובר אודות "השקעה" של דקות ספורות בלבד, אין לו מה
35 להפסיד, "אם לא יועיל לא יזיק"... אלא שידוע שמילוי צרכיו תלוי ברצון הקב"ה, ולכן הוא מתפלל
36 ומבקש באמיתיות.

- 1 לט. ונוסף לזה, כאמור, שהחידוש דחודש אלול, "אני לדודי ודודי לי", הוא בנוגע לענין האהבה:
- 2 גם בכל השנה כולה צריך להיות "שויתי ה' לנגדי תמיד"¹³⁹, "והנה ה' ניצב עליי.. ובוהן כליות ולב
- 3 אם עובדו כראוי", שלכן "צריך לעבוד לפניו באימה ובריאה כו".
- 4 - ופשיטא, שלילת הענין ד"אין פחד אלקים לנגד עיניו"¹⁴⁰, היינו, אף שיש אלקים לנגד עיניו,
- 5 מכל-מקום "אין פחד אלקים לנגד עיניו", על-דרך "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא"¹⁴¹, ויתירה מזה,
- 6 לא זו בלבד ש"אין פחד אלקים לנגד עיניו", אלא ש"אין אלקים לנגד עיניו", היינו, שמונח בעסקיו עד
- 7 כדי כך שאינו חושב כלל אודות הקב"ה,
- 8 ובאמת, יש סברא גם להיפך - וצריך עיון מי מהם ("אין פחד אלקים לנגד עיניו", או "אין אלקים
- 9 לנגד עיניו") גרוע יותר, שכן המצב ש"אין פחד אלקים לנגד עיניו" (אף ש"יש אלקים לנגד עיניו") הוא
- 10 על-דרך "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו"¹⁴²,
- 11 ובכל אופן, יהי-רצון שלא יהיה נוגע כל השקלא-וטריא הנ"ל, מכיון שאצל כל אחד ואחד יהיה פחד
- 12 אלקים לנגד עיניו -
- 13 אלא, שבחודש אלול ניתוסף בזה עוד יותר - ענין האהבה, "אני לדודי ודודי לי", "דודי" דייקא, תואר
- 14 הקשור עם אהבה (כנ"ל בארוכה).
- 15 מ. ומזה באים לענין נוסף - שלילת הענין ד'מרה שחורה': מכיון שהמלך מגלה את אהבתו אליו,
- 16 ומקבלו בסבר פנים יפות ומראה לו פנים שוחקות - הרי, מובן וגם פשוט, עד כמה מושלל בתכלית
- 17 שיתהלך עם פנים זועפות בפני המלך, דבר הכי מופרך, שאין המלך סובלו!
- 18 ואם בכל השנה כולה צריכים לחשוב בכיוון הטוב (במקום לבלבל את עצמו ובני ביתו בעניני 'מרה
- 19 שחורה' כו), ועל-ידי-זה נעשה כן בפועל ממש, כידוע הפתגם¹⁴³ "טראכט גוט וועט זיין גוט" - בחודש
- 20 אלול, שהמלך מראה לו פנים שוחקות, על-אחת-כמה-וכמה.
- 21 משל למה הדבר דומה - כאשר ה'עורך דין' שלו מופיע בפנים שוחקות, ובפיו דברים מעודדים, הרי
- 22 בוודאי לא ירגז עליו ויראה לו פנים זועפות, אלא ישמע את דבריו בשימת לב הראויה, ולכל היותר,
- 23 יציע בפניו גם את חוות-דעתו בזה, וה'עורך דין' יחליט מה צריכים לעשות בפועל; ועל-אחת-כמה-וכמה
- 24 כשמדובר אודות פנים שוחקות של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי בוודאי ובוודאי שצריך לפעול גם
- 25 אצלו פנים שוחקות, ולא רק כלפי חוץ, שכותב "פתקא" שאינו מודאג כו', אלא שנעשה אצלו מנוחת
- 26 הנפש ומנוחת הגוף באמת.
- 27 מא. והיה-רצון שכל אחד ואחד יעסוק כדבעי בכל עניני עבודת חודש אלול, ובפרטיות (נוסף על כל
- 28 האמור לעיל) - כמדובר כמה פעמים¹⁴⁴ שבראש-יבות של 'אלול' מרומזים כל עניני העבודה, ג' הקוין
- 29 דתורה עבודה(תפילה) וגמילות חסדים, ענין התשובה, וכן ענין הגאולה - "אשירה"¹⁴⁵ לה' ויאמרו
- 30 לאמר"¹⁴⁶,
- 31 ומזה באים לגאולה האמיתית והשלימה ובנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, כן תהיה לנו -
- 32 תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין", ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 33 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן "שיבנה בית המקדש". אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

143) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' קצו. וש"נ.
144) ראה קונטרס משיחות ש"פ ראה מבה"ח אלול תשמ"ו.
וש"נ.

145) בשלה טו, א.
146) שו"ע האריז"ל ר"ח אלול.

139) תהלים טז, ח. רמ"א בשו"ע ובהתחלתו ממש: סעיף א'
בסימן א' בחלק הא' דהשו"ע - ולהעיר מצוואת הריב"ש
בתחילתה.

140) תהלים לו, ב.
141) ברכות סג, א - ע"פ גירסת הע"י.
142) ע"ד פירש"י נח יו"ד, ט. בחוקתי כו, יד. ועוד.

בס"ד. משיחת שבת פרשת ראה, מברכים ה'תשמ"ז

- סיום הלכות תמורה וספר קרבנות להרמב"ם*

בלתי מוגה

- 1 א. בסוף הלכות תמורה - כותב הרמב"ם:
- 2 "אף-על-פי שכל חוקי התורה¹ גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה², ראוי להתבונן בהם, וכל מה
- 3 שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים³ שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים
- 4 של כל חוקי התורה"
- 5 וממשיך לבאר בפרטיות בנוגע להלכות תמורה⁴ - "יראה לי שזה שאמר הכתוב⁵ והיה הוא ותמורתו
- 6 יהיה קודש, כענין שאמר⁶ ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו, ירדה תורה לסוף
- 7 מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף-על-פי שנדר
- 8 והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משויו, אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אם
- 9 הקדיש בהמה קדושת הגוף, שמא יחזור בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה, ואם
- 10 תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא
- 11 יחליף, וקנסו אם החליף. ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצרו
- 12 ולתקן דעותיו."
- 13 ומסיים, "ורוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק⁷ מגדול העצה⁸ לתקן הדעות וליישר כל המעשים,
- 14 וכן הוא אומר⁹ הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת
- 15 לשולחך."
- 16 ב. והנה, תוכן הלכה זו - דורש ביאור והסבר:
- 17 בסוף הלכות מעילה (שמזכיר כאן) מבאר הרמב"ם את החילוק¹⁰ שבין "משפטים" ל"חוקים"¹¹ -
- 18 "המשפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה.. והחוקים הן המצוות שאין טעמן
- 19 ידוע. אמרו חכמים¹², חוקים חקקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן", שלכן, צריכה להיות שמירה וזהירות
- 20 מיוחדת, "השמירה שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים."
- 21 אמנם, על-פי ביאורו כאן שגם בנוגע ל"חוקים" "ראוי להתבונן בהן"¹³. אתה יכול ליתן לו טעם תן לו
- 22 טעם.. המלך שלמה¹⁴ הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה", נמצא, שגם ב"חוקים" יש טעם.
- 23 ועל-פי-זה צריך עיון וביאור טעם וגדר החילוק בין "חוקים" ל"משפטים".

10 וראה גם שמונה פרקים להרמב"ם (פ"ו) - שבחוקים "לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב כו', אלא אפשי, ומה אעשה אבי שבשמים גזר עלי", ובמשפטים - "הנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו הרעות", עיי"ש בארוכה.

11 לאחר ההקדמה ש"ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינים כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו כו', ק"ו ממעילה וכו'.

12 תנחומא שם ג. ח. במדב"ר שם, א. ח. וראה יומא סז, ב.

13 משא"כ בסוף הלכות מעילה - "ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה כו'".

14 ומזה ראי' בנוגע לכא"א - "לקטן ולגדול" (כלשונו בהקדמתו לספרו) - ש"אתה יכול ליתן לו טעם, ובמילא, ישנו חיוב בזה - "תן לו טעם".

* שיעור היומי (במחזור זה) - להמנהג שנתפשט ללמוד ג' פרקים ליום.

1 להעיר, שהלכה זו היא הסיום דכל ספר קרבנות, וע"פ מ"ש בסוף ה' מעילה "וכל הקרבנות כולם מכלל החוקים הם". הרי, "כל חוקי התורה" קאי גם על כל הדינים דספר קרבנות.

2 נעתק לקמן ס"ב.

3 תנחומא חוקת ו. במדב"ר פי"ט, ג. וראה עירובין כא, ב.

4 שבהם מסיים וחותם ספר קרבנות.

5 בחוקותי כז, יד.

6 שם, טו.

7 ל' הכתוב - ישע' כה, א.

8 ל' הכתוב - ירמ' לב, יט.

9 משלי כב, כ"א.

- 1 ג. ויש להוסיף ולדייק גם בפרטי הענינים בהלכה זו:
- 2 (א) הרמב"ם אינו כותב שהמלך שלמה הבין את הטעמים של רוב חוקי התורה, אלא מדייק בלשונו
- 3 ("לשון ברורה ודרך קצרה"¹⁵) וכותב ש"המלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה", היינו,
- 4 שהבנתו היתה בכל חוקי התורה, אלא שהבין "רוב הטעמים", ולא כולם.
- 5 וצריך להבין:
- 6 (1) מפורש במדרשי חכמינו ז"ל¹⁶ "אמר שלמה על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדומה חקרתי
- 7 ושאלתי ופשפשתי, אמרתי¹⁷ אחכמה והיא רחוקה ממני", היינו. שטעם פרה אדומה לא הבין גם שלמה
- 8 המלך¹⁸, ואיך אומר הרמב"ם ש"המלך שלמה הבין את רוב הטעמים של כל חוקי התורה", כולל גם פרה
- 9 אדומה¹⁹?
- 10 (2) מהי כוונת הרמב"ם ש"הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה", רוב הטעמים ולא כולם?
- 11 (ב) מהו כפל הלשון ("וכל דיני התורה אינם אלא) עצות מרחוק מגדול העצה (לתקן הדעות כו") – ב'
- 12 לשונות משני פסוקים?
- 13 (ג) דיוק הלשון "וכן הוא אומר הלא כתבתי לך גו" – דלכאורה, הלשון "וכן הוא אומר" מתאים על
- 14 ראייה נוספת ("שנאמר כו", וכן הוא אומר כו"), מהשאיין-כן בנידון-דידן, מכיון שהרמב"ם לא הביא
- 15 עדיין ראייה לדבריו מפסוק [שהרי, "עצות מרחוק מגדול העצה" הוא רק לשון הכתובים (שהקב"ה נקרא
- 16 "גדול העצה", ונותן "עצות מרחוק"), ואין זו ראייה לתוכן דברי הרמב"ם ש"עצות מרחוק מגדול העצה"
- 17 קאי על "דיני התורה" (כי בפסוקים הנ"ל לא קאי על דיני התורה)] – הוה-ליה-למימר "שנאמר הלא כתבתי
- 18 לך גו" (או "הרי הוא אומר"), ומדוע כותב "וכן הוא אומר כו"?
- 19 ד. ויש לומר הביאור בזה:
- 20 החילוק שבין "משפטים" ל"חוקים" הוא - ש"משפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם
- 21 ידועה" (כלשון הרמב"ם), כלומר, שאין צורך בהתבוננות כו' לידע טעמן וטובת עשייתן בעולם, מכיון
- 22 שהדבר גלוי וידוע²⁰:
- 23 ואילו "חוקים, הן המצוות שאין טעמן ידוע", אלא ש"ראוי להתבונן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן
- 24 לו טעם תן לו טעם", היינו, שיש צורך להתבונן ולחפש ולתת טעם. ולא עוד, אלא שגם כאשר מוצאים
- 25 טעם לאחרי ההתבוננות כו' (עד כדי כך, ש"המלך שלמה הבין את רוב הטעמים של כל חוקי התורה")
- 26 - אין זה טעם המתחייב ומוכרח בשכל הפשוט.
- 27 ובלשון הרמב"ם - "עצות מרחוק מגדול העצה", היינו, שה"טעמים" שאתה יכול ליתן ל"חוקים" הם
- 28 (לא טעמים ממש, כי-אם) "עצות" הבאות "מרחוק", "מגדול העצה", כדלקמן.
- 29 ה. וממשיך לבאר את הטעם לדין של תמורה - "יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה
- 30 קודש, כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו.. אפשר שחזר בו וניחם
- 31 ויפדה בכחות משויו.. וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף, שמא יחזור בו.. ואם תתן לו רשות להחליף
- 32 הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא".
- 33 ולכאורה, טעם זה אינו מובן:
- 34 מכיון ש"אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאות"²¹, ולא עוד, אלא ש"מכריזין²² עליהם בפני כל

(נעתק לקמן ס"ז) כותב בפירוש "וכבר ידעת הדבר המפורסם
אצלנו כי שלמה נודעו לו כל טעמי המצוות פרט לפרה אדומה".
(20) וההתבוננות בהם ("ראוי לאדם להתבונן במשפטי
התורה") היא – "לידע סוף ענינם כפי כח".
(21) רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ח ה"ב.
(22) שם ה"ג.

(15) כלשונו בהקדמתו לספר הי"ד.
(16) תנחומא ובמדב"ר שבהערה 3.
(17) קהלת ז, כג.
(18) ורק למשה רבינו אמר הקב"ה "לך אני מגלה טעם פרה"
(תנחומא שם ת. במדב"ר שם, 1).
(19) ודוחק גדול לומר שהרמב"ם מצא מדרז"ל החולק על
במדב"ר ותנחומא הנ"ל, ופסק כוותי. ובפרט שבספרו מו"ר

1 הבאין לפדות, אמר אחד הרי הם שלי בעשר סלעים, ואמר אחד בעשרים כו' בחמישים" 23 - כיצד יתכן
2 ש"יפדה בפחות משויו", עד כדי כך, שחוששים שיפחית חומש, "רביע הקרן" 24 (שלכן חייבוהו להוסיף
3 חומש, להבטיח שלא יגרע משויו) - הרי "כל הבאין לפדות" יציעו סכום גדול יותר, ועל-אחת-כמה-וכמה
4 שה"שלשה בקיאין" לא יניחו לפדות בפחות משויו, עד "רביע הקרן" 25?!

5 ויתירה מזה - בביאור הטעם לדין של תמורה "יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא":
6 בפדיון הקדש - החשש הוא רק שיפדה בפחות משויו, ואילו בתמורה - החשש הוא ש"אם תתן לו
7 רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא", היינו, לא רק פחות משויו, כ"אם בקצה
8 ההפכי לגמרי, "יחליף היפה ברע"!

9 וכל זה - לאחר שרואים שהקדיש ממונו (על-ידי-זה שהתגבר על יצרו וטבעו להרבות קנינו²⁶), ולא
10 עוד, אלא שגם לאחר-יזה רוצה להוסיף עוד יותר, "להחליף הרע ביפה", ואף-על-פי-כן חוששים שמא
11 לאחר זמן יתהפך מן הקצה אל הקצה השני בתכלית - "יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא"!

12 והביאור בזה - שטעמים אלו הם "עצות מרחוק מגדול העצה": מצד השכל הפשוט, אין זה דבר
13 המוכרח ומתקבל כו', אלא ש"ירדה תורה לטוף מחשבת האדם וכו'", שכן, הקב"ה שברא את האדם
14 ותכונותיו כו', יודע את טבעו של האדם, שמכיון ש"טבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו..
15 אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משויו", עד כדי כך, שיטה את שכלם של "כל הבאין לפדות", שגם
16 הם לא יתנו אלא "פחות משויו" (עד כדי רביע הקרן), ולא עוד, אלא שיטה גם את שכלם של "שלשה
17 הבקיאין", שהסכום שמציע (פחות רביע הקרן) יתקבל גם על דעתם!

18 וכמו-כן בנוגע לתמורה - ש"ירדה תורה לסוף מחשבת האדם" שיתכן אפילו ש"יחליף הטוב ברע
19 ויאמר טוב הוא"!

20 ונמצא, ש"טעמים" אלו אינם טעמים המחוייבים ומוכרחים בשכלו של אדם, כ"אם "עצות מרחוק"
21 שניטנו "מגדול העצה", היינו, שרק הקב"ה יכול ליתן "עצות" אלו²⁷.

22 ו. ויש לומר, ש"עצות מרחוק מגדול העצה" הם שני אופנים בטעם החוקים, "רחוק" או "גדול",
23 בהתאם לשני הטעמים שנתבאר בהלכה זו: "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" - "עצות מרחוק", "ואם
24 המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו" - "מגדול העצה".

25 ובהקדמה:

26 הרמב"ם כותב "יראה לי, שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, כענין שאמר ואם
27 המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו", ומבאר הטעם של הוספת חומש בפדיון הקדש,
28 ואחר-כך ממשיך לבאר את הטעם של תמורה.

29 ולכאורה אינו מובן: פרטי הדינים שהמקדיש הגואל את ביתו מוסיף חומש - לא נתבאר בהלכות
30 תמורה, אלא בהלכות ערכין וחרמין שלפני-זה, ואם-כן מה ראה הרמב"ם לבאר את הטעם של תוספת
31 חומש בסוף הלכות תמורה, כהקדמה לביאור הטעם ד"והיה הוא ותמורתו יהיה קודש"?

32 והביאור בזה - שהטעם של תמורה הוא "כענין שאמר.. ויסף חמישית גו'", כלומר, הדין של תמורה
33 קשה ביותר לבארו בשכל הפשוט, ולכן בהכרח להקדים תחילה את הטעם של תוספת חומש, שגם הוא
34 אינו טעם ממש, אלא שבערך לתמורה קל יותר להבינו [שהרי בחומש החשש הוא רק שיפדה בפחות
35 משויו, ואילו בתמורה חוששים שיחליף היפה ברע, מן הקצה אל הקצה, כנ"ל סעיף ה], ולאחרי

(כבנרוד, רביע הקרן), ש"אין הדעת טועה כלל" (שו"ע אדה"ז חו"מ הל' אונאה ס"ד).

26 כמ"ש בסוף ערכין וחרמין "ראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהי' כלי כו'".

27 אלא, שאחרי שניטנו דינים אלו ע"י הקב"ה בתורתו, נצטוונו "להתבונן בהן" ולמצוא את טעמיהן, "כל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

23 אלא, ש"הבעלים קודמים לכל אדם מפני שהם מוסיפים חומש", כאשר מוסיפין על מה שנתן האחרון (שם ה"ה).

24 "צריך שיהא הקרן עם התוספת חמשה, שנמצא שהוסיף רביע הקרן" (שם פ"ד ה"ה).

25 אף שגם במכירה סתם, אם הפחית משויו שתות ה"ז הונאה, ואם הפחית יתר על השתות בכל שהוא (פחות מרביע), בטל המקח (רמב"ם הל' מכירה פ"ב ה"ב-ד), ועאכו"כ יתר מזה

- 1 שמבארים את הטעם של חומש, מרחיקים לכת ומוסיפים גם את הטעם של תמורה, על־דרך ובדוגמת
2 ("כענין שאמר") הטעם של חומש.
- 3 ועל־פי־זה יש לומר, שהטעם של חומש הוא "מגדול העצה", והטעם של תמורה הוא "עצות מרחוק"
4 - דמכיון שהטעם של תמורה קשה יותר להבין בשכל הפשוט, לא מספיק טעם שהוא "מגדול העצה"
5 (עצה גדולה יותר, אבל באותו סוג), אלא יש צורך ב"עצות מרחוק" (עצה שהיא באיכות אחרת לגמרי).
- 6 ז. ויש לומר עוד ענין - בביאור טעם החילוק שבין "משפטים" ל"חוקים". ובהקדמה:
7 בספרו 'מורה-הנבוכים'²⁸ מאריך הרמב"ם בביאור כללות הענין של טעמי המצוות, וזה-לשונו: "כל
8 ציווי ואזהרה.. המטרה בו תכלית מסויימת (ולא רק "תוצאות הרצון המוחלט", "סתם רצון לא לבקשת
9 תכלית"). כל המצוות.. יש להם טעם, כלומר, שיש לאותו הציווי או האזהרה תכלית מועילה, מהן מה
10 שנתברר לנו אופן התועלת בהן.. ומהן מה שלא נתבררה תועלתן כמו אלה ("אם מחמת קוצר שכלנו או
11 לחוסר ידיעתנו"). אותם אשר תועלתם ברורה אצל ההמון נקראים משפטים, ואלה שאין תועלתם ברורה
12 אצל ההמון נקראים חוקים".
- 13 וממשך, "ואומרים תמיד כי לא דבר ריק הוא"²⁹, ואם ריק הוא - מכס'³⁰, כלומר, שאין הציווי הזה
14 דבר ריק שאין בו תכלית מועילה, ואם נראה לכם בדבר מן המצוות שהוא כך - הרי החסרון בהשגתכם.
15 וכבר ידעת המפורסם אצלנו כי שלמה נודעו לו טעמי כל המצוות, פרט לפרה אדומה כו".
- 16 וממשך לבאר, שכל האמור הוא בנוגע לכללות המצוה, מה-שאינ-כן בנוגע לפרטי המצוה³¹:
17 "כלל המצוות יש להם טעם בהחלט, ובגלל תועלת מסויימת צוה בהן", מה-שאינ-כן בנוגע לפרטי
18 המצוות שאין בהם טעם, ולדוגמא, "הציווי בהקרכת הקרבן יש לו תועלת גדולה ברורה.. אבל היות
19 הקרבן הזה כבש וזה איל, ושיהיה מנין מנין מסויים, לזה אי-אפשר ליתן טעם כלל", היינו, שפרטי
20 המצוות הם - בלשונו בספר הי"ד - "חוקה"³².
- 21 ועל־פי־זה, מכיון שבכל המצוות ישנם פרטים שאי-אפשר ליתן להם טעם, נמצא, שבכל המצוות -
22 גם "משפטים" - יש ענין של "חוק"?

ובפשטות צ"ל דאילו לשיטתיה שדבר שהוא מוכרח אינו
בכוונה (ראה מו"נ ח"א פע"ב). ועפ"ז: לפי מ"ש הרוג'צ'ובי -
אף שהחשיב את הרמב"ם לרבו - שגם דבר הכרחי הוא מכוון*
(ראה מפענ"צ פ"ז ס"א). עכצ"ל שכן הוא גם בנוגע לפרטי
המצוות. שאין זה מצד ההכרח, אלא - "חוקה".
ומ"ש במו"נ שפרטי המצוות הם מצד ההכרח - יש לומר,
ע"פ הידוע שבטעמי המצוות כמה דרגות: הטעמים כפי שהם
מצד חכמתו ית"י** כפי שהיא אצלו ית' (דטעמים אלו אינם
מושגים לנו כלל, מכיון שחכמתו ית' היא למעלה משכל
הנבראים): והטעמים מצד חכמתו ית' כפי שנתלכשה בשכל
הנבראים (ובזה גופא כמה דרגות - שכל המלאכים וכו', עד לשכל
האנושי). ועפ"ז י"ל, שבמו"נ נחית לבאר טעמי המצוות כפי
שנתלכשו בשכל דעוהו, שבדרגא זו אין צריך לטעם בפרטי
המצוות. מכיון שהסדר דעולמ' (בחיצוניות, כפי שנראה מצד
העולם) הוא שהפרטים הם הכרחיים, משא"כ מצד הסדר דתורה
- בודאי שגם הפרטים הם בכוונה מכוונת כו', אלא שזהו"ע של
"חוקה".

(28) ח"ג פכ"ו.
(29) האזינו לב, מז.
(30) ירושלמי שבת פ"א ה"ד. וש"נ.
(31) ראה גם אגה"ק ס"י"ט (קכח, א) - "טעמי מצות לא נתגלו
והם למעלה מההבנה וההשגה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה
ונתפרש איה טעם המובן לנו כו'" (וראה הערה הבאה), די"ל
שכוונתו ב"טעמי מצוות לא נתגלו" - לטעמים דפרטי המצוות,
דאל"כ הרי רוב המצוות (לא רק "באיזהו מקומן") הם בסוג
דמשפטים ועדות.
(32) במו"נ שם, "ודע כי החכמה חייבה, ואם תרצה אמור כי
הצורך גרם שיהיו שם פרטים שאינם ניתנים להטעמה. וכאילו
הוא דבר נמנע בעצם המצוה .. כי אמרך למה נעשה זה כבש ולא
נעשה איל. אותה השאלה עצמה מתחייבת אילו נאמר איל במקום
כבש, והרי יש הכרח במין כל שהוא .. וכאילו שזה דומה לטבע
האפשרי אשר לא יתכן בלעדי אחת האפשרויות, ואי אפשר
לשאול מדוע נעשה האפשרי הזה ולא נעשה זולתו מן האפשרויות,
כי שאלה זו מתחייבת אילו היה הנמצא במציאות האפשרי השני
במקום זה".

(* ולהעיד מהמבואר בד"ח לאדהאמ"צ (שער התשובה פ"ט יג, א"ב) שגם הרמב"ם סובר שכל הפרטים (גם בדצ"ח) הם בהשגחה, ומ"ש במו"נ
(ח"ג פ"י"דיח) שההשגחה בדצ"ח אינה אלא על כללות המין - הכוונה בזה **לדרגת אופן** ההשגחה (ראה לק"ש ח"י"ח ע' 199).
(** לאחרי שרצון העליון ית' נתלכש בבחינת החכמה, שהרי המצוות הם **רצוני** ית' שלמעלה מהחכמה (וראה הערה הבאה).

1 והביאור - שהחילוק בין "חוקים" ל"משפטים" הוא מה גובר ומכריע, הטעם שבמצוה, או החוקה: 1
 2 ב"חוקים" - גוברת החוקה על הטעם, וב"משפטים" גובר הטעם על החוקה.

3 ועל-פי-זה, הטעם שמצוות מסויימות נקראות בשם "חוקים", אף שאתה יכול ליתן להם טעם, הוא
 4 - לא מפני שאין זה טעם המוכרח בשכל הפשוט, כאמור, "עצות מרחוק מגדול העצה", אלא - מפני
 5 שיש חלק שאינו מובן לגמרי, חוק וגזירה ממש³³, שגובר ומכריע את החלק המובן שבמצוה.

6 ח. ובפרטיות יותר - כמה אופנים בזה³⁴:

7 א) כללות המצוה - יש לה טעם ידוע, אלא שריבוי הפרטים (השייכים לגדר המצוה עצמה) שאין בהם
 8 טעם - גובר על הטעם שבכללות המצוה.

9 ולדוגמא - קרבנות:

10 כללות המצוה יש לה טעם ("הציווי בהקרבת הקרבן יש לו תועלת גדולה ברורה") - "כדי שיחשוב
 11 אדם.. כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו
 12 תמורה וכיפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש כו"³⁵.

13 אמנם, מכיון שרבו כל-כך פרטי הדינים (שקרבן זה צריך להיות באופן כך וקרבן זה באופן כך כו'),
 14 איל או כבש וכיוצא בזה - פרטי דינים בגדר המצוה עצמה) שאין בהם טעם, הרי זה גובר על הטעם
 15 דכללות המצוה, ולכן, "כל הקרבנות כולם מכלל החוקים הן".

16 ב) כללות המצוה - אין טעמה ידוע, ואפילו אם יש טעם לפרטים מסויימים, גובר ומכריע העדר
 17 ההבנה דכללות המצוה.

18 ולדוגמא - בטומאה וטהרה:

19 "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו,
 20 והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה
 21 שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא"³⁶.

22 כלומר, אף-על-פי שיש טעם והסבר לענין פרטי, עד לפרט שהוא בבחינת "כלל גדול", כבענין
 23 הטבילה, "רמז יש בדבר, כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף-על-פי שלא נתחדש דבר בגופו,
 24 כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות.. כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו
 25 במי הדעת הטהור, טהור" - מכל-מקום גובר ומכריע העדר ההבנה בכללות המצוה.

"אפשי"? והביאור, ע"פ האמור, שחוקים הם למועלה גם מחמתו ית', ונמצא, שבבשר בחלב אין תכונות רעות כו'. כ"אם שכך גזר רצונו ית'. ולכן קיום מצוות אלו צ"ל באופן ד"אפשי ומה אעשה אבי שבשמים גזר עלי".

34 ועפ"ז יובן שאף ש"כל הקרבנות כולם מכלל החוקים הם", וכן הציווי דחומש ותמורה. וכן ה"טומאות והטהרות .. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים". מ"מ, כשמביא דוגמא ל"חוקים .. המצוות שאין טעמן ידוע", כותב "כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח", ואינו מזכיר למשל, קרבנות (אף שבהמשך הלכה זו עצמה מסיים ש"כל הקרבנות כולם מכלל החוקים הן") - מכיון שיש חילוקי דרגות בחוקים, כדלקמן בפנים.

35 רמב"ן ויקרא א, ט. ולהעיר גם מדברי הרמב"ם במו"נ (ח"ג פ"ב. פמ"ו) - הביאו הרמב"ן, ודחה את דבריו, עיי"ש.

36 רמב"ם סיום וחותם ספר טהרה. ונעוץ סופן בתחילתן - התחלת ספר טהרה בשיעור היומי.

33 מלשון הרמב"ם "החוקים הן המצוות שאין טעמן ידוע". משמע שגם חוקים יש להם טעם. ומה שאין טעמן ידוע" הוא, לפי שטעמים אלו הם מצד חכמתו ית' כפי שהיא בעצמותו (שלא נתלבשה בשכל הנבראים). ו"אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא" (הלי' תשובה פ"ה ה"ה).

אמנם, ע"פ המבואר בכו"כ מקומות בחסידות - כל המצוות הם רצונו ית', דרצון הוא למעלה מהחכמה (למעלה גם מחמתו ית'), אלא שהרצון דעדות ומשפטים נתלבש גם בחכמתו ית', שלכן יש להם טעם (ולאחרי שחכמתו ית' נתלבשה בשכל הנבראים, נעשה בהם גם טעם ע"פ שכל הנבראים), והרצון דחוקים לא נתלבש בחכמה, (גם לא בחכמתו ית').

ועפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם בח"פ שבחוקים (כמו בשר בחלב וכיו"ב) צ"ל "אפשי ומה אעשה אבי שבשמים גזר עלי" (כנ"ל הערה 10) - דלכאורה, אם נאמר שגם בחוקים יש טעם (אלא שאין טעמן ידוע, נמצא שגם בשר בחלב הוא דבר רע ומאוס [ואדרבה, ה"רע" שמחוייב ע"פ השכל דחכמתו ית' - גרוע הרבה יותר מה"רע" שמחוייב ע"פ שכלנן], ולמה נצטוונו לומר

- ט. וישנו עוד אופן בסוג החוקים שכללות המצוה יש לה טעם, אלא שהעדר ההבנה בפרטים גובר ומכריע: 1 2
- אפילו כאשר יש טעם (לא רק לכללות המצוה, אלא) גם לפרטי הדינים (שבגדר המצוה), אלא שישנם תנאים מסויימים (בענין צדדי, לכאורה, שהוא מחוץ לגדר המצוה עצמה) שאין בהם טעם, הרי גם העדר ההבנה בתנאי מצוה זו (שנקבעות על-ידי מצוה המצוות) יכול שיגבר על הטעם דכללות המצוה ופרטי הדינים שבה. 3 4 5 6
- ואדרבה - מכיון שכללות המצוה יש לה טעם, ופרטי הדינים שבה יש להם טעם, ואף-על-פי-כן קבע מצוה המצוות תנאים מסויימים (בענין צדדי שאינו מגדר המצוה עצמה) שאין בהם טעם, ועד כדי כך, שתנאי צדדי זה מעכב את עיקר המצוה - הרי זה מדגיש עוד יותר את ה"חוקה" שבדבר. 7 8 9
- ויש להביא מעין דוגמא לדבר³⁷ - בחומש ותמורה, שהטעם הוא לא רק על כללות המצוה, אלא גם על פרטי הדינים השייכים לגדר המצוה, אלא שישנם תנאים מסויימים (בענין צדדי שאינו מגדר המצוה) שאין בהם טעם כלל. 10 11 12
- י. על-פי-זה יש לבאר מה שכתב הרמב"ם ש"המלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה": 13
- "רוב הטעמים" - רוב, ולא כולם, שהרי גם בחוקים שהבין הטעם דכללות המצוה - נשאר ריבוי פרטי המצוות³⁸ שלא הבין טעמם³⁹. 14 15
- "(רוב הטעמים של) כל חוקי התורה" - גם פרה אדומה, שכן מה שאמר שלמה "חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" - קאי על הטעם דכללות המצוה, "והיא (כללות המצוה) רחוקה ממני", אף שבפרטים מסויימים הבין הטעם. 16 17 18
- יא. והנה, לאחר שהרמב"ם מבאר שגם חוקי התורה "ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם" (וביחד עם זה, הרי הם "חוקים", כנ"ל בארוכה), ומבאר את הטעם של תמורה וכו' - מסיים "וכן הוא אומר הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך": 19 20 21 22
- מפסוק זה מביא הרמב"ם ראייה והוכחה לדבריו ש"כל חוקי התורה.. ראוי להתבונן בהם.. תן לו טעם.. המלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה" - שהרי מפורש בכתוב שכל דברי התורה ("שלשים", תורה נביאים כתובים⁴⁰) הם "במועצות ודעת", אלא שבחוקים צריך "להתבונן בהן", כדי למצוא את הטעם. 23 24 25 26
- ועל-פי-זה מובן גם דיוק הלשון "וכן הוא אומר כו'" - כי הראיה מפסוק זה היא רק בנוגע לענין ד"מועצות ודעת", ואין זה שייך לאריכות דבריו (לפני-זה) בנוגע לחילוקי הטעמים, "עצות מרחוק מגדול העצה" ("גדול" או "רחוק"), ועל-דרך-זה הענין ד"לתקן הדעות וליישר כל המעשים". 27 28 29
- יב. ויש להוסיף ולבאר את ההוראה מכל האמור - ב"לתקן הדעות וליישר כל המעשים": 30
- מטבע האדם שציווי שיש בו טעם ("משפטים") - קיומו ביתר חיות ותענוג, וציווי שאין בו טעם ("חוקים") - קיומו ביתר קבלת עול כו', חוק וגזירת המלך. 31 32
- אמנם, מכיון שגם ב"חוקי התורה.. ראוי להתבונן.. "ליתן לו טעם", ולאידך, גם במשפטי התורה ישנם ענינים של חוקים, פרטי המצוות שלא נתגלה טעמן - נמצא, שגם המצוות ד"חוקים" צריך לקיימם 33 34

39) במו"נ שם: "והטעם שנתברר לשלמה הוא תועלת אותה המצוה באופן כללי, ואין לחקור על פרטיהן", אבל כאמור לעיל (הערה 32), במו"נ קאי מצד סדר העולם, שאין תכלית ומכוון בפרטים, והמבואר בפנים הוא ע"פ האמת, שגם בפרטים יש תכלית ומכוון, אלא שזהו"ע של "חוקה".

40) פירש"י עה"פ משלי שם.

37) ולא ממש, כי בחומש ותמורה, גם הטעם לכללות המצוה הוא באופן ד"עצות מרחוק מגדול העצה", כנ"ל בארוכה.

38) לא רק מיעוט דמצוה אחת (פרה אדומה), שהרי לא מסתבר שבלשון "רוב" ימעט רק אחד (נוסף לכך שא"פ לומר שממעט פרה אדומה, שהרי כתב ש"הבין כל חוקי התורה", כנ"ל).

- 1 מתוך חיות ותענוג כמו "משפטים"⁴¹, ולאידך, שגם המצוות ד"משפטים" צריך לקיימם (לא מצד הטעם
2 השכלי, אלא) מצד רצון הקב"ה, "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו", כמו "חוקים"⁴².
- 3 יג. ויהי-רצון שמהסיום דהלכות קרבנות ("כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו"⁴³) - נזכה בקרוב
4 ממש לקיום הלכות קרבנות בפועל ממש, בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו ממש,
5 ואז, יהיה גם הלימוד דהלכות קרבנות (וכל התורה כולה) בתכלית השלימות - מכיון שלעתיד-לבוא
6 יתגלו גם טעמי תורה⁴⁴, כמו שכתוב⁴⁵ "ישקני מנשיקות פיהו", "מובטחים מאתו לבאר להם סוד טעמיה
7 ומסתר צפונותיה"⁴⁶, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שילמד תורה את כל העם כולו⁴⁷
8 (כולל גם שלמה המלך, ש"הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה", וכן משה רבינו, שרק לו בלבד
9 נתגלה טעם פרה), ויתירה מזה - "תורה חדשה מאתי תצא"⁴⁸,
- 10 ובלשון הרמב"ם בסיום וחותם ספר הי"ד - "יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים,
11 וישיגו דעת בוראם.. שנאמר⁴⁹ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

הנסיונות נעשה בחי' "לדעת" (ראה לקו"ת ואתחנן יט, ב ואילך),
די"ל, שע"ז יכולה להיות ידיעה גם בפרטי המצוות (ראה לקו"ש
חי"ד ע' 106 הערה 33).
45) שה"ש א, ב.
46) פירש"י עה"פ.
47) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. לקו"ת צו יז, א. שער
האמונה פנ"ו. סה"מ תרצ"ט ע' 194. ועוד.
48) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
49) ישע"י יא, ט.

41) וי"ל שענין זה מרומו גם בלשון הרמב"ם - "אמרו חכמים
ליתן שמירה ועשי' לחוקים כמשפטים . . שיוהר בהן ולא ידמה
שהן פחותין מן המשפטים".
42) ראה ד"ה למען דעת תר"ץ פ"ה (סה"מ קונט' ח"א פד,
א). ד"ה הוי' לי בעוזרי תרצ"א (תרפ"ז) פ"ג (סה"מ שם קפ, א).
סה"מ אידיש ע' 46. ועוד.
43) מנחות בסופה. שו"ע אדה"ז אר"ח מהד"ת סוס"א. מהד"ק
שם סי"א. הל' ת"ת פ"ב הי"א. ועוד.
44) להעיר גם מהקשר לפרשת השבוע (פ' ראה) - שבה נאמר
"כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת גו"י" (יג, ד), היינו, שע"י

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מנ"א, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'
מהו"ר משה יצחק שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבי' עקב והקודמים לו:

... בשמחה גדולה הנני לבשרו שסו"ס בא לפועל התחלת הרעיון שעורר הוא בשנת תש"ה והוא
שידפיסו את מאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ע"ח המתנדבים אז (ומפני כמה סבות
מניעות העלמות והסתרים נתאחר הדבר) ושלשום ערב כ' מנ"א הביאו מבית הכורך את הכרך הראשון
של מאמרים אלו, והוא כרך מאמרי קיץ היש"ת וחמרא למרי וטיבותא לשקי' והוא עורר את הרעיון
אשר עתה התחיל להתגשם בפוי"מ, מתי יודפסו ויוכרכו הכרכים הבאים אינני יודע מפני רוב הטרדות
וגודל העבודה.

אבל בכ"ז תקותי חזקה שיהי' זה בעתיד הקרוב לפי"ע.

ספר המאמרים הנ"ל נשלח לו בחבילה בפ"ע ביחד עם קונטרס עסקנות ציבורית, ובודאי יאשר
קבלתם.

בברכה ופי"ש כב"ב שי.

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

23 אמך". ובמיוחד כאשר הביטוי "אשר כנפשך" הוא
24 ההגדרה הפשוטה של "רעך", ורש"י צריך היה לפרש,
25 שפשט הפסוק הוא: "או אשר כנפשך".

26 אפשר להסביר, במדה מסויימת של דוחק, ששני
27 הפרטים נכללים ב"רעך אשר כנפשך" לא כשני ענינים
28 שונים, אלא, שבמילים "רעך אשר כנפשך" הכוונה לכל
29 סוגי הרעים "אשר כנפשך" (גם רעך כפשוטו), ורש"י
30 מפרש רק את החידוש והתוספת על הפשט, הדרגה
31 הגבוהה ביותר של "רעך אשר כנפשך" – "זה אביך"⁷,
32 ולפי זה כולל "רעך אשר כנפשך" את דרגות
33 הביניים "אמך" "אחותך"⁸.

34 אך עדיין קשה: (א) מדוע נמנים כל שאר הקרובים
35 בנפרד, ודוקא "אמך" ו"אחותך" נכללות ב"רעך אשר
36 כנפשך"?

37 (ב) יתך מכך: אם "פירש לך הכתוב את החבובין
38 לך"⁹, הרי ודאי היה צריך לפרט את "אמך" שהיא
39 חביבה יותר מ"אחך בן אמך", ואף יותר מ"אביך",
40 ועליה סביר יותר החשש "כי יסיתך". כפי שמפרש
41 רש"י לפני כן, בפרשת קדושים¹⁰, על "איש אמו ואביו
42 תיראו", ש"בכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו
43 שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו
44 בדברים"¹¹.

ג.

**"דיבר הכתוב בהווה" - מפורטים רק הקרובים
שייתכן ש"יסיתך"**

45 ההסבר לכך הוא: רש"י כבר ציין מספר פעמים¹²
46 את הכלל "דיבר הכתוב בהווה". גם בפסוק זה עצמו

א.

הקושי בפסוק "כי יסיתך", ודברי רש"י על
הפסוק

1 על הפסוק¹ "כי יסיתך אחיך בן אמך או בןך או
2 בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר
3 נלכה ונעבדה אלקים אחרים..." מפרש רש"י "אחך –
4 מאב. או² בן אמך – מאם. אשר כנפשך – זה אביך...".
5 צריך להבין: מדוע אין התורה מונה בין הקרובים גם
6 את אמך ואחיותך³? כמדובר מספר פעמים⁴, מתרץ
7 רש"י כל קושי המתעורר בפשוטו של מקרא, וכאשר
8 אין לו הסבר לפי הפשט הוא אומר "איני יודע"⁵
9 וכדומה. וכיון שהקושי הנ"ל קשה לפי פשוטו של
10 מקרא, ורש"י אינו מסבירו, יש לומר שלדעת רש"י
11 מובן הדבר מעצמו בדרך הפשט, או שהוא מובן לפי
12 פירוש קודם של רש"י⁶.

ב.

**לכאורה נכללות כל הדרגות ב"רעך אשר
כנפשך"**

13 לכאורה ניתן לתרץ זאת, אך לשם כך יש להקדים
14 שאלה אחרת: התורה מונה כאן, כדברי רש"י, את מי
15 ש"חביבין לך", ומדוע, איפוא, לא יימנה ביניהם מי
16 שחביב לך כפשוטו, "רעך"?
17 הרא"ם אומר, שלזאת מתכוון רש"י בפירושו "אשר
18 כנפשך, זה אביך" – "ויחסר או", שזה כאילו היה
19 כתוב "רעך או אשר כנפשך (זה אביך)", ולפי זה נכלל
20 בפסוק גם רעך כפשוטו.

21 אך קשה להסביר כך את פירושו של רש"י, שאם כך היה
22 רש"י כתב מפורשות, כפי שהוא כתב לפני כן "או בן

– אבל (נוסף ע"ז שזה רק לפי פירושו דרעך אשר כנפשך הוא רק ריע
כפשוטו. משא"כ לפרש"י ד"זה אביך" הרי אא"פ לתרץ כן. ועוד – גם
לפירושו קשה): (א) הו"ל לקרא להשמיענו מהו הדין באם יסיתך אביך
או אמך. (ב) עדיין קשה מדוע לא נאמר גם "אחותך".

(7) ראה גו"א כאן.
(8) וגם עפ"ז מובן מה שלא נאמר בפירושו בהכתוב אביך – ראה פני
כאן.

(9) פרש"י כאן.

(10) יט, ג.

(11) באדרת אלי' להגרא"א מפרש "או רעך – זה אב, אשר כנפשך –
זו אם כו'".

(12) משפטים כא, כח. כב, יז. כא. ל. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו
[מתורגם] ע' 137 ואלך, על השינויים והצורך בכל הפירושים.

(1) פרשתנו יג, ז.

(2) בהדפוסים שראיתי נעתקה תיבת "או" באותיות גדולות, כהתיבות
רש"י מעתיק מהכתוב! ואולי י"ל שטעות הבחור הועצער הוא וגם בזה
שצ"ל ד"ה והמשך אחד: אחיך, מאב או בן אמך, מאם. ויש לברר
ברפוסים אחרים ובכת"י.

(3) שגם אלו נמנו בהז' קרובים בר"פ אמור. ולהעיר דשם מקדים
"אמו" ל"אביו".

(4) ראה לקו"ש ח"י ע' 13. וש"נ.

(5) כבפ' תולדות כח, ה. ועוד.

(6) באברבנאל כתב: ואולי התורה לא חששה לזכור האב והאם אם
לפי שלא יזהיר את הבנים לשוב מאחרי ה' ואם לפי שלא יפול עליהם
המשפט כי הרג תהרגו ידך תהי' בו בראשונה כי איך יצוה את האדם
שיהרוג בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כ"כ בכבודם ומוראם כו'.

25 אלה הם, באופן כללי, שני הסוגים שמונה התורה:
 26 במקרה של "אחיך מאב או בן אמך מאם" – ההסתה
 27 בדרך כלל היא על ידי טעמים בשכל ובאמונה, ויותר
 28 מזה האב שיש לו השפעה רבה ביותר על בנו בעניני
 29 אמונה. ואילו במקרה של "בנך או בתך או אשת חיקך"
 30 ההשפעה אינה על ידי הסברים בשכל ובאמונה, אלא
 31 על ידי הקשר הקרוב שבין הילדים והאשה לבין האב
 32 והבעל, שהרי זהו ההיפך מהרגיל ש"בנך" או "בתך"
 33 או "אשת חיקך" ישפיעו בדרך של שכל ואמונה על
 34 האב והבעל לעזוב את עבודת ה' וללכת ל"אלקים
 35 אחרים אשר לא ידעת...".

36 אך כיון שגם הדרך הראשונה של יסיתך "בסתר",
 37 על ידי טעמים בשכל ובאמונה, רגיל בדרך כלל כאשר
 38 יש קירבת משפחה ביניהם, כדלעיל, לכן כוללת התורה
 39 את שני האופנים ביחד ובסדר מלמטה למעלה
 40 בקירבה: אחיך מאב (שהוא בעל משפחה כשלעצמו)
 41 – שהם קשורים ביניהם בהיותם יורשי האב, וכך הם
 42 באים במגע זה עם זה. בן אמך מאם – אליו הקשר
 43 חזק יותר, כי יש להם אם אחת, כפי שרואים
 44 במציאות¹⁸. יותר מכך – הקירבה והשייכות שבין בנך
 45 או בתך לאביהם. יותר מכך – הקירבה של "אשת
 46 חיקך"¹⁹. ומעל לזאת²⁰ – "רעך אשר נפשתך". ולפיכך
 47 מונה אותם התורה בסדר זה²¹.

ה.

"אחות" ו"אם" אינן יכולות להשפיע בדרך כלל בענין זה

48 לפי זה מובן בפשטות מדוע אין התורה מזכירה את
 49 "אחותך" ו"אמך": בדרך כלל, אדם מבוגר ובעל

1 אומר רש"י על המילה "בסתר" – "דיבר הכתוב בהווה
 2 שאין דברי מסית אלא בסתר". כלומר, הכלל של "דיבר
 3 הכתוב בהווה", לפי רש"י, אינו חל רק כאשר יש שתי
 4 אפשרויות להתבטא ואז בוחרת התורה בלשון של
 5 "הווה", אלא שמשום כלל זה אף מאריכה התורה
 6 בלשונה. ובעניננו, היא מוסיפה את המילה "בסתר".

7 ובדומה לכך: בפסוק "כי יסיתך..." מדובר על אדם
 8 שלגביו ייתכן ש"יסיתך בנך או בתך או רעך אשר
 9 כנפשך (זה אביך)"¹³. כלומר, אדם מבוגר בעל משפחה
 10 וילדים מבוגרים מצוי יותר "בהווה" כרגיל¹⁴ שהענין
 11 של "יסיתך" יגיע רק מן הקרובים המוזכרים בפסוק,
 12 ולא מאחותו או מאמו¹⁵.

ד.

שני סוגי ההסתה של האדם מצויים בדרך כלל בקרובים

13 ההסבר לענין זה הוא: ההסתה "נלכה ונעבדה
 14 אלקים אחרים..." אפשרית בשתי דרכים: א) על ידי
 15 סיבות בשכל ובאמונה – אדם שהוא בעל כח השפעה
 16 על זולתו בעניני אמונה וכדומה, ומסיתו "נלכה
 17 ונעבדה אלקים אחרים". ב) עקב עסקי שכנות¹⁶
 18 וידידות גדולה של האחד לשני בחייהם – יכול אדם
 19 לשכנע ולפתות את זולתו לעבוד עבודה-זרה, גם ללא
 20 סיבות בהגיון ובאמונה¹⁷.

21 אך מובן, שגם הדרך הראשונה של "יסיתך... נלכה
 22 ונעבדה אלקים אחרים" כרוכה בדרך כלל בקירוב
 23 ביניהם עקב קירבת משפחה המאפשרת "יסיתך" לדבר
 24 חמור כל כך כעבודה-זרה, ובמיוחד – "בסתר".

17) ומובן שאי"ז מצד דיבורו (נלכה ונעבדה גר') לבד (ראה דעת זקנים מבעלי התוס' בשם הרב בכור שור), שהרי נאמר "כי יסיתך" שפרש"י "נודוי (אגרייצן)". וראה מלבי"ם לספרי כאן.

18) ראה קדושין פ, ב. רב"ע ובעלי התוס' כאן. וראה וירא כ, יב. ולהעיר מפרש"י תולדות כז, כט.

19) להעיר מפרש"י חיי שרה כד, טז. ולהעיר דבר"פ אמור נאמר תחלה "לשאר הקרוב אלי" – אשתו (פרש"י) גם לפני "לאמו ולאביו".

20) באברבנאל מפרש בסדרם בכתוב הוא מלמעלה למטה בסדר הקורבא: אשת חיקך רחוקה מקורבת האדם מן האחים והבנים וזכר הרע באחרונה כו'. – אבל: א) זהו לפי פירושו ד"רעך אשר כנפשך" הוא רעך כפשוטו ולא האב. ב) גם לדבריו, צ"ל שבנך או בתך קרובים יותר מאחיך בן אמך אלא שלפירושו "יותר רחוק שיתפתה אדם מהם כי הם ראויים לקבל את מוסר האב כו'. ג) לפי רש"י "פירש לך הכתוב את החביבין לך" – הרי נראה במוחש שהנאמר מאוחר בהכתוב חביב יותר.

21) עפ"ז מובן מה שרעך כפשוטו (שנכלל ברעך אשר כנפשך כנ"ל) חשיב לאחר בנך או בתך או אשת חיקך, כנראה במוחש שלרע חביב עליו – יש השפעה גדולה יותר מבני המשפחה. וראה אברבנאל.

13) הטעם בזה י"ל ע"ד הפשט, כי העונש "ידך תהי' בו בראשונה להמית" יתכן בזה דוקא שסיפק בידו לעשות, משא"כ זקן או צעיר ביותר.

או י"ל דענין "כי יסיתך גר' אשר לא ידעת" שייך ע"ד הרגיל בזה דוקא, משא"כ בגיל צעיר שאינו בדעה וידיעה רבה כ"כ. וכן לאידך באדם זקן אין רגיל (שאחרים ינסו להשפיע עליו) לשנות אופן החיים שלו ובפרט עד כדי לעבוד ע"ז ש"לא ידעת גר'".

14) ועפ"ז מה שכתב רש"י "פירש לך הכתוב את החביבין לך ק"ו לאחרים" – דלכאורה כיון ד"דבר הכתוב בהווה" אין צריך לזה – י"ל ע"ד משנ"ת בלקו"ש ח"ו שם (ס"ט) ש"דבר הכתוב בהווה" מתאים בכלל בדוגמא אחת ולא כשהכתוב מביא ב' דוגמאות ויותר. ולכן הוצרך רש"י לפרש "פירש לך הכתוב את החביבין לך כו" כדלקמן. ובפשטות י"ל דרש"י שולל הטעות דרק אלה שפירש הכתוב (וטעמו וההוכחה – זיל בתר טעמי).

15) ובפרט שהכתוב נאמר בסגנון של סיפור שבזה יותר מסתבר לומר שהוא מצד "דבר הכתוב בהווה". ראה לקו"ש שם ע' 143 ואילך (ס"ז) ובהערה 35 שם.

16) ראה פרש"י במדבר ג, כט. שם, לה.

20 דרגת החכמה²⁴ השוללת את ענין העבודה-זרה, כפי
21 שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא²⁵, ולמרות זאת באה
22 ההוראה עד כמה צריך לקיים "אל תאמין בעצמך"²⁶,
23 שאפילו מצד הדרגה של אב, חכמה שבנפש, אי אפשר
24 להיות בטוחים בהמנעות מעבודה-זרה, כיון שמתערבת
25 כאן נגיעה אישית – "כנפשך"²⁷, וגם מדרגה זו אפשרי
26 ענין של "יסיתך".

27 ורואים זאת בקל-והומר²⁸ מן המבואר²⁹ לגבי רבי
28 יוחנן בן זכאי, שאמר³⁰ "איני יודע באיזו דרך מוליכים
29 אותי", למרות שהוא לא הלך ארבע אמות בלא תורה
30 ובלא תפילין³¹, ושמונים שנה למד ולימד תורה³² –
31 אך היה בו ספק מצד פנימיות ועצם נפשו³³, כמבואר
32 בתורת החסידות.

33 וכדי להישמר מ"יסיתך... ונעבדה אלקים אחרים",
34 יש צורך בעבודה של מסירות נפש – מסירת הרצון,
35 הנעלה מן החכמה. ואז משפיע הדבר גם על הכחות
36 שמתחתיו³⁴, החל מדרגת החכמה – אב, ולמטה מזאת
37 "אחיך בן אמך..."³⁵, ולא זו בלבד שיישמרו מ"יסיתך",
38 אלא אדרבה – "אחרי³⁵ ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו
39 ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו
40 תדבקו"³⁶.

(משיחת ש"פ ראה תשל"ב)

1 משפחה משלו אינו קשור מאוד לאחותו, שגם לה יש
2 בדרך כלל משפחה משלה, עד כדי כך שתוכל להשפיע
3 עליו "בסתר" ולהסיתו "נלכה ונעבדה אלקים אחרים
4 אשר לא ידעת..."

5 וכך גם לגבי אמך: אמנם, אליה יש לו קירבה, אך
6 אין לה השפעה עליו בעניני אמונה. וגם מצד הרגשות,
7 כאשר מדובר באדם מבוגר, שיש לו כבר ילדים
8 מבוגרים, הרי בדרך כלל – "בהווה" – אין רגשותיו
9 כלפי אמו באופן כזה של התקרבות חזקה, עד כדי כך
10 שתוכל לשכנעו למצב של עבודה-זרה²². מה-שאינ-כן
11 בת או אשה שאתם הוא חי כל הזמן, וקשור אליהם
12 באופן שתיתכן השפעה בענין זה.

ו.

יש צורך במסירות נפש

13 אחת מההוראות שאפשר ללמוד מכאן היא:

14 כל הדרגות המנויות של "אחיך..." הן דרגות
15 בכחות האדם²³ – מדות, שכל וכו'. מזה מובן, שמצד
16 כל הדרגות הללו שבנפש ייתכן ענין של "יסיתך".
17 כלומר, בעבודת ה' אי אפשר לסמוך רק על העבודה
18 שלפי המדות והשכל (טעם ודעת).

19 יותר מכך: "רעך אשר כנפשך זה אביך" – אב היא

להבין כו' ה' בעיניך, קיצורים לתניא ע' מא ואילך). וראה לקו"ת מסעי
(צ, ב) באור"א.

(30) ברכות כח, ב.

(31) סוכה כח, א.

(32) ר"ה לא, סע"ב. סנהדרין מא, א.

(33) ומה שנאמר בזה הל' "יחידה" (ראה אוה"ת שם) אף שבבואה
דבבואה לית להו – הכוונה לבחי' מקיף דחי', ומצד בחי' יחידה שבנפש
אין שום נתינת מקום לההיפך ח"ו – ראה ד"ה אשורנו שם ונק' ג"כ יחידה
בד"כ (ראה ספר המאמרים עת"ר ע' קסב).

(34) ראה ד"ה אשורנו שם.

(35) פרשתנו יג, ה. ולהעיר שג"ז נאמר (בפרשה שלפנ"ז) בהמשך
לזה שלא תשמע אל הדברים – "נלכה אחרי אלקים אחרים אשר לא
ידעתם גו'".

(36) פ"י דרגות אלו – בדושים עה"פ: לקו"ת פרשתנו יט, ב ואילך.
סידור כג, סע"ד ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' תרפ ואילך.

(22) להעיר מפסל מיכה – שופטים יז. ושם, ג: "ותאמר אמו גו' מידי
לבני לעשות פסל גו'". אבל שם י"ל: א) שהיא לא השפיעה עליו לעבוד
ע"ז כי ה' עובד בלא"ה, ורק לעשות הפסל (ראה שם, ה: "והאיש מיכה
לו בית אלקים גו'"). וראה פרש"י תשא לב, ד. סנהדרין קג, ב. ובפרש"י
שם. ב) מקרה בלתי רגיל שגנב מתחלה מאמו, ועוד י"ל. ולהעיר מצורו
המור כאן.

(23) ראה אוה"ת כאן. בביאורי חסידות ב"ארצך מולדתך בית אביך"
– ד"ה לך תרס"ו, תרס"ז, תש"ב, תש"ה. ובכ"מ.

(24) תניא פ"ג.

(25) פ"ח.

(26) אבות פ"ב מ"ד.

(27) ועפמ"ז: כי השוחד יעוור עיני חנומים (שופטים טז, יט).

(28) שהרי בנוגע לריב"ז הוא לענין גורל שבנפש, בחי' עצם הנשמה,
כמבואר במקומות שבהערה הבאה.

(29) אוה"ת פנחס ע' אינ"ט ואילך. וראה גם ד"ה אך בגורל תרכ"ו
ותשל"ה. וראה לקו"ת ויקרא ג, סע"ד. ד"ה אשורנו תרפ"ח ותרצ"ו (סד"ה

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' א

4 כן מְצַרְפִּינֵנו לְהוֹ. לכן הַכָּא נְמִי כשהעיד השני למחר, לִיְצַרְפִּינָהּ.
5 וְאִיִּצְרִינֵנו אִמָּא קְרָא, נאמר 'וְהוּא עַד אִו רָאָה וְגו' אִם לֹא יִגִּיד, וְנִשְׁאָ
6 עֲזוּנֵי' – אִם יִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר שֶׁאִינוּ יוֹדְעֵי עֲדוּת, יֵשׁ לוֹ עוֹן.

1 הַרִי לֹא אֲתִי, ולכן אֵין לְצַרֵּף אֵת הַעֲדוּוֹת לְחִיּוּב מִמּוּן. וְאִדָּךְ – ר"נ
2 סַבֵּר, אֲשֶׁן 'וּכְיֵן כִּי אֲתִי בְּהַרִי הַרְדִּי וְיִחַד, בְּחַד שׁוּמָא קָא מְסַהְרִי –
3 הָאֵם מְעִידִים בְּפֶה אֶחָד, הַרִי אֶחָד מְעִיד רֵאשׁוֹן, אֶלָּא אֵף עַל פִּי

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, יב: ותמנע | היתה פילגש דאליפו בן עשו ותלד לאליו את עמלק אלה בני עדה אשת עשו:

צג

רמזים "תמנע" בני "מחה אמחה תמחה" הכתוב ב"עמלק" – גבורות קשות, ומעם לגי מחיות שיהי השם והכסא שלם

מחייית עמלק שהם מח"ה אמח"ה תמח"ה¹, מספר ב'² פעמים פ"ר, והוא בן תמנע"ע פלגש דאליפו, שהיא ב' פעמים פ"ר גבורות³ קשות דקליפה.

(1) שמות יז, יד; "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים". דברים כה, יט — "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

(2) מחה (בג"י 53) + אמחה (54) + תמחה (453) = 560, וכן ב' פעמים פ"ר (280 x 2) = 560.

(3) פירושו: חיבת "פר" מרמזת על ענין הגבורות, וכמ"ש בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד ק "טבע הגבורות להתפרד זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד ע"ש. מנצפ"ך שהם הה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירור, דהיינו התחלקות ופירוד".

ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (פרק טז, יב) "שְׁלוֹ הַיַּיִת וְיִפְרְפְּרֵנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל: שלו, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפרורים. ע"ש.

וזהו ג"כ הלשון פרפר ומת" (ראה איכה רבה פרשה ב', יב. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא). ראה ליקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קלד.

(4) תמנע"ע בגי' 560, וכן ב' פעמים פ"ר כנ"ל. (ראה ליקוטי תורה מהארז"ל פרשת שופטים מצות לא ירבה לו נשים).

(5) כידוע פ"ר בגי' אותיות מנצפ"ך דמורה על גבורות, ראה גם תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס ע' רכז, פ"ר בגי' "גבורה דין". ועיין מאורי אור מערכת מ"ם וז"ל מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות. ועיין גם קהלת יעקב ערך מנצפ"ך, וב' פעמים מנצפ"ך מורה על גבורות קשות.

הנה המן מזרע עמלק יצא מתמנע"כמ"ש ותמנע היתה פלגש דאליפו כו' ותלד לאליו את עמלק וכו'.

זהו פרים⁷ לשון רבים, ב' פעמים פ"ר. לנגדם⁸ הוא ג' הנפילות האמורות בהמן, החלות⁹ לנפול כו' נפול תפול לפניו וכו'.

וצורך ג' המחיות, ג' הנפילות הוא, כי עמלק הוא המנגד ורוצה למחות ו"ה¹⁰ משמו של הקב"ה וא' מכסא.

לכן תמחה, שרוצה למחות הא' דכסא. מחה אמחה, בשביל שרוצה למחות ו"ה מהשם. וגם המן שמזרעו רוצה כזאת שישאר רק¹¹ כס י"ה,

בלי א' ו"ה, כמספרו המ"ן.

לכן, לנפול, כמו תמחה.

נפול תפול, כמו מחה אמחה וכו'.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומחז"ל עמוד צט

(6) מבאר, ד"תמנע" הוא בגי' ב' פעמים מנצפ"ך — גבורות קשות, וממנה בא הקן, ומרמז בזה כמה דברים בשייכות לחג פורים, ונפילת הקן.

(7) הכוונה חג פורים, דאינו נקרא פור אלא "פרים" לשון רבים, דהמן מזרע עמלק. וראה סימן צד.

(8) היינו לנגד ג' פעמים מח"ה אמח"ה תמח"ה לעיל הערה 1. ועיין ליקוטי לוי יצחק שם עמוד פט דג' פעמים "נפילה" הוא תמורת ג' דברים "להשמיד להרוג ולאבד" — מדה כנגד מדה.

(9) אסתר פרק ו פסוק יג: "ויאמרו לו חכמיו וורש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו". [עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, הטעם שכתוב "לנפל" חסר ואו, "נפול תפול" מלא ואן].

(10) שמות יז, טז: "ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ופרש"י: כי יד על כס יה, ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו וכו'. ראה ליקוטי שיחות חלק ו עמוד 95. (11) כ"ס (בגי' 80), + י"ה (15) = 95, וכן המ"ן 95.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שני עמ' א

9 מְהֵבֵא למדנו זאת, שנאמר (שמות כה ט) 'אֲמַתִּים וְחָצִי אֲרֵבֹ' של הארון, והגורע אות כותב 'מְתִים'. והוספת אות גורעת אורכו ממאתים אמה לשתים. רב אשי אָמַר מקור נוסף, שנאמר (שמות כו ט) 'עֲשֵׂתִי עֲשֶׂה' [אחת עשרה] וְרִיעַת' במשכן, והגורע אות כותב 'שתי עשרה'. והוספת אות גורעת יריעה אחת. הגמרא שבה לדון במודה החוזר מהודאתו: אָמַר אֲבִי, לא שָׁנוּ שהמודה חוזר בו, אֶלָּא באופן דְאָמַר 'מְשַׁמָּה אֲנִי בְּךָ'. אֲבָל אם אָמַר

1 לה לאכול מהעץ, ה' 'הרב' ציוה לא לאכול, וסברתי שלא
2 תאכל, ואין זו אשמתי שאכלה.
3 הגמרא מבארת מנין יצא חטא זה: אָמַר חֻזְקִיה, מְנִיין שְׁכָל הַמְּוִסִּיף
4 על דבר מדה, גִּרְעָע – עלול לבוא לגרוע בו, שְׁנַאֲמַר (בראשית א ג)
5 בדברי חוה 'ומפרי העץ וגו' אָמַר אֱלֹהִים לא תאכלו מִמֶּנּוּ וְלֹא תִנְעֻוּ
6 בו, פֶּן תָּמֹתוּ, והרי ה' לא אסר נגיעה. ומהוהוסיפה באו לגרוען,
7 שהנחש דחפה שתיגע בעץ, ואמר 'בשם שלא מתת בנגיעה, כך
8 לא תמותי באכילה, וכך התפתחה לאכול. רב מְשַׁרְשָׂא אָמַר,

לצל כשירי', והלא הם דברי בית הלל, וכי להורות כדברי בית הלל בא.

אלא ע"כ צרכינן לומר שהוא כבית שמאי הלכה, שבסוכה העשויה לצל אינו יוצא ידי חובתו, שמצינו בגמרא כל האזרח בישראל כו' להוציא את הנשים. וכתב האלשי"ך הטעם כדי שלא יטעו ויסברו ששיבת סוכה היא לצל ולעונג ואינו לשם מצוה רק הוא כדי להציל מן החום ולישיבת בצילה לעונג.

אם כן אם יעשו הסוכה דווקא כ' אמה אז יטעו נמי ויאמרו ששיבת סוכה לצל ולעונג, דאם לא כן אלא לשם מצווה קשה מה לי כ' אמה ומה לי למעלה מכ"א אמה, אלא מאי עושה לשם עונג להנצל מן החום ע"כ עשו דוקא עשרים אמה כי למעלה מך' אין אדם יושב בצל סוכה כנ"ל, אבל אם היא עשו' למעלה מך' אז יאמרו לשם מצוה דאם לא כן אלא לצל והלא למעלה מך' אין אדם יושב בצל סוכה, ודו"ק.

אם כן הלכה כבית שמאי שסבר סוכך גנב"ך העשו' לצל אינו יוצא ידי חובתו כי סוכה העשו' לצל היא רק עשרים אמה כי אין יושב בצל סוכה כנ"ל, קמ"ל סוכת גנב"ך יוצא ידי חובתו, כי מעיקרא דדינא פירכא דהלכה כתנא קמא שסובר סוכה שהיא למעלה מך' אמה פסולה ודו"ק.

העולה מזה דטעמא דבית שמאי הוא שמצרך לעשות סוכה לשם סוכה היא משום שסבר שיעשו סוכה למעלה מך', כדי שלא יטעו שלא לשם מצוה עבדו כנ"ל ויזכרו ישיבת סוכה דענני כבוד.

והמדרש שהותר לנו סובר כבית שמאי שאמר בני הי' עושים סוכה כדי לדור בתוכה ז' ימים, ר"ל בשעת עשיית הסוכה צריך לעשות לשם סוכה כדי לדור בתוכו, אבל אם היו עושין סוכה משום צל ועונג אינו יוצא ידי חובתו. וקשה לבעל המדרש והלא בית שמאי במקום בית הלל אינו משנה, לזה אמר כדי שתהיו נזכרים לפניכם הניסים שעשיתי לכם במדבר שצריכים לישב בסוכה כדי שתהיו נזכרים וכו', ואם כן אם יעשו כ' אמה דווקא ויטעו כנ"ל ולא יהי' נזכרים הניסים ודו"ק.

וקשה לבעל המדרש אם כן שצריכים לעשות סוכה למעלה מך' אמה והא כתיב וסוכה תהי' לצל יומם כקושית הגמרא כנ"ל, ומשני כתירוץ הגמרא כל מי שמקיים מצות סוכה וכו' ודו"ק היטיב, ואף על פי שאתם עושים עצמכם את הסוכה ואינו יוצאים בסוכה של גוים אם כן ע"כ צריך אתה לומר שיעשו הסוכה למעלה מך' אמה כנ"ל.

ואם כן קשה קושית הגמרא והא כתיב למען ידעו וגו', ומשני כתירוץ הגמרא הוי יודעין שאין אתם גומלין אלא פורעים לא בידיעה' בישיבת הסוכה קאמר אלא בידיעה שאין אתם גומלין וכו' שנאמר כי בסוכות הושבתי ודו"ק.

ולפי זה יהי' הקושיא של ר' אלעזר בר מרוס על נכון, אך נקדים מה שכתוב הטור בהלכות סוכה למה ציוה הקב"ה לעשות סוכה בתשרי ולא בניסן, כי הנס הי' בניסן כשיצאו ממצרים וכו' שלא ידעו שישבו לשם מצוה כי אז דרך טבע לישב בסוכה לצל יומם בימי קציר, אך בהיות בזמן האסיף

טז, יג – חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך

א

ביאור מדרש ילקוט תמוה, כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז הקב"ה מושיבו בסוכה של לוויתן לע"ל וכו', אמר הקב"ה לבניי, היו עושים סוכה כדי שתהיו נזכרים הניסים שעשיתי לכם, ומפלפל בזה עפ"י הגמ' (סוכה ב.) ור' זירא אמר מהכא וסוכה תהי' לצל יומם וגו', ההוא לימות המשיח וכו'

להקדים מדרש תמוה בילקוט, וגם איתא בשוחר טוב בקצת שינוי לשון, כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה הקב"ה מושיבו בסוכה של לוויתן לעתיד שנאמר וסוכה תהי' לצל יומם וגו', א"ל הקב"ה לישראל, בניי, היו עושים סוכה כדי לדור בתוכה ז' ימים כדי שתהיו נזכרים לפניכם הניסים שעשיתי לכם במדבר, ואף על פי שאתם עושים את הסוכה הוו יודעין שאין אתם גומלים אלא פורעים לי שנאמר למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי כו', אמר ר' אלעזר בר מרוס למה אנו עושים סוכה אחרי יום כפור, אתה מוצא בראש השנה יושב הקב"ה בדין על באי עולם וביום כפור הוא חותם הדין שמא יצא דינו של ישראל ח"ו גלות לכך אנו עושין סוכה וגולים מבתיהם לסוכה והקב"ה מעלה עליהם כאילו גלו גלות עכ"ל.

המדרש הזה הוא תמוה מאד, בפרט ר' אלעזר שמקשה למה אנו עושים סוכה, זיל קרי בי' רב הוא שאנו עושין סוכה אחר יום כפור משום שכך צווי ה', ואם קושיתו למה ציוונו אלקינו כך, הגדיל הקושי' יותר ופליאה בעיני, למה לא מקשה גם כן למה ציוה הקב"ה שיעשו שבועות אחר הפסח, כי לשון למה אנו עושין אינו מדוקדק יפה, כך הוה לי' למימר למה כתיב בתורה יעשו סוכה אחר יום כיפור.

ומצינו במסכת סוכה, סוכה שהיא למעלה מן כ' אמות פסולה ור"י מכשיר ומביא רא"י ע"ש, וקאמר שם בגמרא מנא הני מילי אמר רבה אמר קרא למען ידעו דורותיכם וגו' עד עשרים אדם יודע שדר בסוכה למעלה מך' אין אדם יודע שדר בסוכה, וקאמר התם כולהו כרבה לא אמרי דיליף מלמען ידעו דורותיכם ההוא ידיעה לדורות, ר"ל לאו בידיעה ישיבת סוכה קאמר אלא בידיעה דורות הבאים הקיף סוכות ענני כבוד שנקף לאבותינו קאמר התם בגמרא, ור' זירא אמר מהכא כתיב וסוכה תהי' לצל יומם עד כ' אמה יושב בצל סוכה וכו', וקאמר התם כר' זירא נמי לא אמרו ההוא לימות המשיח הוא דכתיב אותן סוכות יהי' לצל עונג ולמסתור, אבל סוכות מצוה אינו לעונג ולצל, מה לי כ' או מה לי כ"א או מה לי יותר מכ"א.

ותו מצינו בגמרא ת"ר סוכה גנב"ך כשרה וקשיא לי מאי קאמר בית שמאי אומרים סוכה העשו' לצל אינו יוצא ידי חובתו לשם מצות סוכה ובית הלל אומרים אף סוכה העשו' לצל יוצא ידי חובתו גם כן. ובית שמאי במקום בית הלל אינו משנה, ואם כן מאי קאמר סוכה גנב"ך העשו'

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ראה

הכל מאספים תבואתם לביתם מפני הגשמים והם יעשו הסוכה אז יודעים כי במצות ית' הם עושין. ולפי זה הקשה ר' אלעזר למה אנו עושין סוכה, ר"ל למה אנו צרכינן לעשות ואין אנו יוצאים בסוכה של גוים העשויים לצל, אלא וודאי צרכינן לעשות למעלה מן' אמות כדי שידעו שבמצות הש"י אנו עושין הסוכה ולא לצל יומם כנ"ל, אם כן למה אנו עושין סוכה אחרי יום כיפור ולא בניסן. בשלמא בלא זה הייתי סובר כדעת הטור אם יעשו בניסן אז לא ידעו מה שאנו יושבים הוא על פי ציווי השם שהוא לצל יומם, אבל עכשיו תירוץ הטור אינו שהרי עשות

למעלה מן' אמה כדי שידעו שהוא לשם מצוה שהרי יותר מן' אינו לצל ע"כ יעשו סוכות כדי בזמנו אחר פסח. ומשני בראש השנה יושב בדין וכו' ושמו יתחייבו גלות וקשה קושית שהקשו בגמרא במסכת שבת בפ' ר"ע אהא דאמרינן מכאן מודעה רבה לאורייתא שכפה עליהם הר כגגית והוקשה התוספת אם כן למה גלו ישראל מארצם לבבל, ותי' נתתי להם ארצות גוים בעבור ישמרו תורת ע"ש... נמצא כשהם חוטאים אזי חייבים גלות כתירוץ התוספות כנ"ל ע"כ צריכין לעשות סוכה אחר יום כיפור כנ"ל.

עיר דוד אות תנו, תעו

אגרות קודש

בי"ה, י"ט מני"א, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

להנהלת כפר חב"ד ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתביהם מז' מני"א ומיום ו' ערש"ק פ' דברים,

... מודיעים אשר החליטו לשלוח לכאן שליח מיוחד כבא כח מאנ"ש דכפר ספריא חב"ד, אבל אינם מודיעים תכלית השליחות, גם לא יכולתי להבין בנוסח מכתבם אם זהו הודעת החלטה או שאלה אם כדאי לעשות כן, ואם זהו הודעת החלטה, אזי מטובם להודיע עדי"ז עוד הפעם בקרוב וישתדלו בהשגת הניירות.

אבל אם זהו בתור שאלה, אין דעתי נוחה כלל מהצעתם זו, כי אין אני רואה בזה תועלת גדולה, בה בשעה אשר בחודש תשרי בפרט ובראשית שנת השמיטה והשינויים בההתיישבות שלהם בכלל אין השעה מתאימה כלל וכלל אשר איש פעיל ובעל השפעה יסע משם לאיזה שבועות, ובטח חלק גדול ממה שאפשר לפעול ע"י ביאה לכאן אפשר לפעול ג"כ על ידי מכתבים וכו'.

ד) במשך שבועיים הבאים יבקרו באה"ק ת"ו ראשי מנהיגי המגבית המאוחדת דכאן, וראשי המגבית לאה"ק ת"ו והדזיוינט. ולפי דעתי מהנכון הי' במאד מאד (א) להשתדל שיבקרו בהכפר ולערוך בשבילם קבלת פנים מתאימה (ב) שאחר כך, כטוב לב הנ"ל וכו' יבקרו אצלם באי כח אנ"ש מהכפר, וכדי לחזק הדבר יהיו ג"כ באי כח אגודת חב"ד ובתי הכנסיות דאנ"ש וכו', כדי להראות להם שזהו כח ניכר באה"ק ת"ו - (אם לא יבקרו באי כח ממוסדות שונים, הרי על כל פנים ימלאו ידי המשלחת שתבקרו את הנ"ל לדבר גם בשמם) - ואחרי הרצאת דברים המתאימה ידרשו מהנ"ל בכל תוקף, וכמובן בנחת ובשקט עזר מיוחד לשנת השמיטה. ובתוך הדברים אפשר כדאי ג"כ להבליע אשר בטח נודע להם שאפשר לעשות מגבית פומבית מליובאוויטש לקרן השמיטה באה"ב.

אבל מתעכבים מזה, כי בטח יהי' גרעון עי"ז בקופת המגבית הכללית שלהם. ובמילא עליהם להכיר באמיתת התביעה לעזר לשמיטה, ואין זה גרעון בקופתם, אלא אדרבה, וכו' וכו'. כמובן כל זה יש לו מקום רק אם אין מפלגה אחרת או מוסד אחר מדבר כבר בשם הכפר ע"ז עזר לשמיטה.

בברכה.

♦ יום ראשון כ"א מנחם-אב ♦

יא (כו) רֵאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: כו חזי די אָנָּה יֵהֵב קְדָמִיכוּן יוֹמָא דִּין בְּרַךְ וּלְטִין:

כ"א רֵאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִירוֹת בְּהַר גְּרָזִים וּבְהַר עֵיבֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ראה תשי"ג - תורת מנחם התנועדותיות ט עמ' 143)

שְׁמִסְפֹּר עַל הָאֲרִיז'ל, שְׁפַעַם בְּעַת שְׁנָתוֹ שָׁמַע בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה מַעֲלָה מִדְּרַגַּת שְׁמִיעָה וּבְנֵה, כַּמֵּאֵמֶר אֵינּוּ דוֹמָה שְׁמִיעָה לְרֵאֵה. מוֹשֶׁה רַבְּנוּ פִּעַל בִּישְׂרָאֵל מַעֲיִן שֶׁל דְּרַגָּה זוֹ, וּשְׁלִמוּתָהּ תִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. (אֵת גְּדֵל הַהַבְּדֵל בֵּין רֵאֵה לְשְׁמִיעָה נֹתֵן לְרֵאוֹת בְּמִוֶּה)

רֵאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן (יא, כו)
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם אֵת ה'רֵאֵה', דְּרַגַּת הָרֵאֵה בְּאֵלְקוֹת, שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִדְּרַגַּת שְׁמִיעָה וּבְנֵה, כַּמֵּאֵמֶר אֵינּוּ דוֹמָה שְׁמִיעָה לְרֵאֵה. מוֹשֶׁה רַבְּנוּ פִּעַל בִּישְׂרָאֵל מַעֲיִן שֶׁל דְּרַגָּה זוֹ, וּשְׁלִמוּתָהּ תִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. (אֵת גְּדֵל הַהַבְּדֵל בֵּין רֵאֵה לְשְׁמִיעָה נֹתֵן לְרֵאוֹת בְּמִוֶּה)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי-שיחות חלק ו"ט עמוד 133 - מתוך 'לקראת שבת')

משמעות היסודיים לפי התרגום

אֲרַמִּית וְכִיּוּצָא בְּזֵה, הוּא מִצַּד הַשְּׁעֵבּוּד וְהַגְּלוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה צָרָף לְפָרֵשׁ הַתּוֹרָה לְשׁוֹנוֹת אַחֲרִים שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם, וּבְעֵנֵן הַשְּׁעֵבּוּד וְהַגְּלוּת עֲצָמוּ יֵשׁ ב' אֹפְנִים: עַל-פִּי תַרְגּוּם אֲוִינְקְלוֹס, הַתַּרְגּוּם שֶׁל בְּבַל - מְקוֹם שְׁבוּ הָעַלְם וְהַסְתַּר הַגְּלוּת הִיָּה בְּתַקְפָּה, שֶׁם רָאוּ אֵת יִסּוּרֵי הַגְּלוּת כְּפִי שֶׁהֵם נִרְאִים בְּפִשְׁטוּת: "לְטִין - קְלָלָה". מַה-שְּׂאִין-כֵּן עַל-פִּי תַרְגּוּם יוֹנָתָן וִירוּשְׁלַמִּי, שֶׁהִיוּ תַרְגּוּמִים

רֵאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: (יא, כו)
בַּתְּבוֹת "בְּרָכָה וּקְלָלָה" פִּרֵּשׁ בְּתַרְגּוּם אֲוִינְקְלוֹס - "בְּרַךְ וּלְטִין", אֵף בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן בְּפָרְשֵׁתוֹ תַרְגָּם "וּקְלָלָה" "וְחִילוּפָא". וְצָרִיף לְהַבִּין דְּלִשׁוֹן חִילוּפָא, פְּרוּשׁ חִלוּף שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים, אֵף שֵׁשׁ שִׁיכוֹת בִּינֵיהֶם, אֲבָל אֵיךְ אֲפָשֶׁר לְהַגִּיד שֶׁקְלָלָה הִיא 'חִילוּפָא' שֶׁל בְּרָכָה? וַיֵּשׁ לְבָאֵר בְּזֵה: דְּהַנָּה כְּלָלוֹת עֲנִין תַּרְגּוּם הַתּוֹרָה לְלִשׁוֹן

כלי יקר - עזי והדר

מִצַּד הַמְקַבְּלִים, "וּמִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת וְהַטּוֹב" (איכה ג טו), כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ שֶׁהִבִּיא בְּעַקְדָה בְּפָרָשָׁה זוֹ, וְאִמְרֵתִי לְקַבְּעוּ בְּמִלַת הַיּוֹם: **דְּבָר** אַחַר, לְפִי שְׁמַצִּינוּ לְרַבּוּתֵינוּ וְ"ל שְׁאֲמָרוּ (גדרים ט) 'אֵין גִּיהַגִּם לְעֵתִיד לְבָא, אֲלָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתִיקָה כו', שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג ט) "וְלֵהֲטָ אֶתֶם הַיּוֹם הַבָּא", וְהַיּוֹם הַיְנוּ הַשְּׁמֵשׁ, אֲבָל בְּצַדִּיקִים כְּתִיב (שם ג כ) "וְנִרְחַק לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהֶ". לְכָךְ נֶאֱמַר הַיּוֹם **בְּרָכָה וּקְלָלָה**, מִן גְּלִיל הַיּוֹמִי תִמְשָׁף בְּרָכָה וּקְלָלָה, כִּי בְּהֵאֵי עֲלִמָּא שְׂכַר מִצְוָה לִיבָא' (קידושין לוט). וְלְכָךְ נֹתֵן סִימָן **אֲחֵרֵי דְרַךְ מְבוֹא הַשְּׁמֵשׁ וְגו'** (פסוק ט) בְּפִסּוּק זֶה נֹתֵן סִימָנִים וּמְצָרִים יוֹתֵר מִן הַמוֹכָר שְׂדֵהוּ, וְדְרַךְ **מְבוֹא הַשְּׁמֵשׁ** לְמִוֶּה לִי, אֲלָא שְׂבָא לְרַמּוּ שְׁעָרָה קְבֻלַּת הַשְּׂכָר וְהַעֲנֵשׁ עַל יְדֵי מְבוֹא הַשְּׁמֵשׁ: תורה כו

הַטַּעַם שֶׁנִּתְבָּרַר: **וְנִקְטָ לְשׁוֹן הַיּוֹם**, אֵף עַל פִּי שְׁזֵמֶן קְבוּעַ לְקַבְּלַת הַשְּׁבוּעָה **כִּי וּבִיאָה ה' אֵל הָאָרֶץ** (פסוק כט). מְקַבֵּל מְקוֹם נִקְטָ לְשׁוֹן הַיּוֹם, לֹאמַר שְׁמִי הַיּוֹם עַד אוֹתוֹ וְזֵמֶן יֵשׁ לָכֶם שֶׁהוּא לְהַפְלֵךְ כְּדִי שְׂלֹא יֵאֱמָרוּ אֲנוּסִים הֵינּוּ, כְּדִרְךָ כָּל שְׁבוּעָה שְׁנוֹתֵנִים וְזֵמֶן פֶּן יִנָּחַם הָאֵלֶשׁ, כִּי נֹתֵן לָהֶם זֵמֶן שְׂלֹא יֵאֱמָרוּ הַמָּקָם וְעַרְבָבָם וְאֵלּוּ הִיָּה לָהֶם שֶׁהוּא לְהַפְלֵךְ לֹא הִיָּה עוֹשִׂין: **דְּבָר** אַחַר, בְּמִלַת הַיּוֹם רַמּוּ אֵל הַגְּלִיל הַיּוֹמִי, וּסְמַכּוּ אֵל הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה, לֹאמַר לָךְ כִּמוֹ הַשְּׁמֵשׁ שֶׁהוּא בְּאֶחָד וּפּוֹעֵל שְׁנֵי הַפְּכִים, מִתִּיר הַשְּׁעָרָה וּמְקַפֵּיא הַבִּיצָה, מְשַׁחֵר פְּנֵי הַכּוֹבֵס וּמְלַבֵּין הַבְּגָד, וְכָל הַשְּׁנוּיִים הַלְלוּ אֵינָן בָּאִים מִצַּד הַשְּׁמֵשׁ כִּי אִם מִצַּד הַמְקַבְּלִים. כִּי הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת הַבָּאִים מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵינָן מְחַבְּבִים שְׁנוֹי בּוֹ יִתְבָּרַךְ כִּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג ט) "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי", אֲלָא הַשְּׁנוֹי בָּא

רֵאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. 'רֵאֵה'
כַּמְדַּבֵּר לְיָחִיד, 'לְפָנֶיכֶם' כַּמְדַּבֵּר לְרַבִּים. לְפִי שְׁאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל (קידושין טו) 'לְעוֹלָם יִדְמָה לְאָדָם כְּאֵלוֹ הִיָּה כָּל הָעוֹלָם מְחַצֶּה עַל מְחַצֶּה וְכִיּוֹת וְעוֹנוֹת, עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת הַכְרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת', לְכָךְ אִמְרָ אֵל כָּל יָחִיד **רֵאֵה**, שִׁירָאָה בְּעֵינֵי שְׂכָלוֹ כִּי כָּל מַעֲשֵׂי יַחֲזִירוּ לְפָנֶיכֶם, לְכַלְכֵּם. וְהַזְכִּיר עֲנִין זֶה בְּפָרָשָׁה זוֹ הַמְדַּבֵּר מַעֲנִין הַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבֵל, כִּי שֶׁם נַעֲשׂוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עַרְבִים זֶה בְּעַד זֶה (ראה סוטה לו), וּמִצַּד הָעַרְבוֹת רַבִּים נִתְפָּסִים בְּעֵינֵי הַיָּחִיד. וַיֵּשׁ בְּדַמוֹת רַמּוֹ לְזוֹה, מַוֶּה שְׁמִסְתִּיק בִּפְלִקוֹת בְּתַחֲלוֹת פְּרָשָׁה זוֹ (רמז תתע"ה), מְשַׁל לְאֶחָד שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב עַל פְּרֶשֶׁת דְּרָכִים, וְהִיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי שְׁבִילִין כו', הַתְּחִיל בְּדְרָכִים הַכְּבוֹשִׁים לְרַבִּים, וְסִיִּם בְּשְׁבִילֵין הַכְּבוֹשִׁין לְיָחִידִים. אֲלָא שֶׁהַצִּיעַ מְשַׁל זֶה עַל הַפְּסוּק הַמְתַּחֵל בְּיָחִיד וְסִיִּם בְּרַבִּים מִן

ועל-דרך מה שכתוב וְעַנְךָ וְיַרְעִיבֶךָ גו' כי פֶּאֶשֶׁר יִיטַר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ מִיִּסְרֶךָ - כְּדִי שִׁיְהִיָּהּ - וְשִׁמְרַתְּ אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֶיךָ גו' מביאך אל ארץ טובה גו', היינו, שהתכלית של היסורים הוא כְּדִי שִׁבְנִי וְשָׂרָאֵל יִדְבְּכֻוּ וְיִוְכַלּוּ לִקְבַּל אֶת הַגְּלוּיִים הַנִּעְלָמִים שֶׁל הַגְּאוּלָּה.

של ארץ ישראל - ששם לא היה העלם והסתיר כל-כך כבבבל - ראו יותר הפנימיות של יסורי הגלות שהם באמת רק "חילופא" שפרושו חלופה של שני דברים שבאותו סוג, כי באמת היסורים בפנימיותם הם גם טוב כמו הברכות, רק שמתחלפים באופן המסתתרים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'תורת מנחם - התעודות' תש"ד חלק ד עמוד 173 - מתוך 'לקראת שבת')

ראיה ושמיעה

מה-שאין-כן כשאדם שומע דבר, אפילו אם שומעו ממקור נאמן ומסמך ביותר, יכולים להתעורר בלבו ספקות באמתות הדבר, ואין זה מחלט אצלו פבראיה. וזהו שמן-היר הכתוב: שלמוד התורה וקיים המצוות אשר אנכי נתת לפניכם היום" צריך להיות אצל האדם באופן של "ראה", שלא יהיו רק כדבר ששומע או מאמין שקף הוא, אלא זה צריך להתאמת ולהתאחד בו כמו דבר שהוא רואה, שהוא בטוח לגמרי באמתיות הדבר, ולא שיג שיהיו בזה שנויים.

ראה אנכי נתן לפניכם היום (יא, כו)
יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:
איתא בגמרא (ראש השנה כו, א) "אין עד נעשה דין" ד"פיון דחזיוהו כו' לא מצו חזי ליה זכותא". מה-שאין-כן כשהדינים שומעים את הדבר מעדים - אף שברור להם שהעדים אומרים אמת - חזו ליה זכותא. ונמצא שבראיה מתאמת הדבר הנראה אצל האדם לגמרי, עד שאי-אפשר שיפרך אצלו הדבר, מפיון שהוא עצמו ראה את זה.

כִּי־נָתַתְּ בְּרַכָּה דִּי תִּקְבְּלוּן לְפָנֹדְיָא דִּיִּי אֱלֹהֵיכֹן דִּי אָנָּא מְפַקֵּד יְהִיכֹן יוּמָא דִּין :

(כו) אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:

ש"י ◀ אֶת-הַבְּרָכָה • עַל-מְנַת אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ.

כלי יקר - עזו והדר

את הברכה, כל 'את' לרבות בא, כי הברכה באה לרבות המעשה שיוכל לבא על ידו. אבל בקלה נאמר לשון 'אם', בעבור וסרתם מן הדרך בפעל שאמר אחר **לא תשמעו**, כי בזה היה מספק אם יהיה או לא, כי יכול להיות שיתרשלו בפעל, כי וסרתם מן הדרך פרוש על **לא תשמעו**, שאין הכונה בו שמיעה במחשבה לבד, אלא שמיעה שיש בה עשייה:
ויש אומרים שלכך הקדים הברכה קדם למעשה, שהרי כל הברכות היו ברוף האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה' (ראה סוטה לב), ואם בן כל שעה הוא קם בלא יעשה, שאם אתה אומר שמא יעשה לאחר זמן, אם בן אין לדבר סוף, ואימתי תחול הברכה. ומסכים זה לדעת האומרים (קידושין ח) 'כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי', ומלת **אשר תשמעו** הינו על מנת אשר תשמעו, והוא מורה על הקדמת השכר למעשה, וכן הוא אומר (החלים קה מה) 'ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו, בעבור ישמרו חקיו'.

ודאי לא תחול עד אחר שלא תשמעו וסרתם מן הדרך ממש, אבל הברכה תחול מיד אחר השמיעה לבד, כדי שקבלת הברכה יהיה לו לעור, לשייכל להוציא מן הכח את מחשבתו הטובה על ידי הסרת המונעים:
וכה שנאמר **אשר תשמעו** ולא אמר 'אם תשמעו', לכבודו של ישראל אמר בן, כאלו אינן חשודים בעניניו שלא ישמעו ולא יקבלו עליהם לעשות מצות ה' אפלו במחשבה, 'כלי האי לא פקר' (ע"פ סנהדרין מד), ומסתמא כל איש מישראל יחשב לעשות המצוה, כי המחשבה קלה מאד, אף בעשייה היה מספק בהם, כי אולי "תכבד העבדה" עליהם ויתרשלו בעשייתה. לכן אמר **את הברכה אשר תשמעו**, כי ידעתי ודאי שתשמעו ותקבלו בלבבכם לעשותו, ואי ישלח ה' את הברכה כְּדִי שֶׁעַל יְדֵהּ יִסְרוּ מִמְּכֶם כָּל הַמוֹנְעִים שֶׁמְבַחוּץ וְתוּכְלוּ לְהוֹצִיא מִמְּחֻשְׁבָּה אֶל הַפְּעֵל, כִּי הָאָדָם הַמִּתְהַיֵּל וְהַיְגָמֵר עֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (החלים טו) "לֹאֵל גָּמַר עָלָי". לכן נאמר

(כו) את הברכה אשר תשמעו וגו'.
בכל מקום שהזכיר השמיעה, יש אחריו עשייה ושמירה או עבודה, ויהיה עקב תשמעו וגו' ושמרתם ועשייתם" (לעיל א, א), ויהיה אם שמע וגו' ולעבדו בכל לבבכם" (שם יא ג), לפי שהשמיעה אין בה כי אם קבלת דברים במחשבה לבד שיקבל עליו לעשותו, אבל מכל מקום אין די בזה, אלא צריך גם עשייה בפעל, שכן נאמר (פסוק כח) **והקלה אם לא תשמעו וגו' וסרתם מן הדרך.** ואם בן קשה, היה לו לומר 'את הברכה אשר תשמעו וגו' והלכתם בדרך', וכי יש די בשמיעה לבד בלא עשייה:
והנה שא נא ענין וראה" (ע"פ בראשית יג) מה שכתבנו למעלה פרשת לך לך (שם יב א) במה שנאמר 'ואברכה מברכך ומקללך אאר', שלכך הקדים ברכתו למברכים, לפי שמחשבה טובה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, אבל מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (קידושין מ). ולפי זה הדרך אין צריך באור באן, כי הקלה

כח וְלֹטֵטֵא אִם לֹא תִקְבְּלוּן לְפָקוּדֵיָא דִּי
אֲלֵהֲכוּן וְתִסְטוּן מִן אַרְחָא דִּי אֲנָא מִפְקֵד
תִּכְבוּן יוֹמָא דִּין לְמִהָרָא בְּתַר טַעוֹת עֲמִמֵּיָא
דִּי לֹא יִדְעִיתוּן :

וְהִקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר
לֹא-יְדַעְתֶּם: ׀

אָמְרוּ: (ספרי) 'כָּל הַמּוֹדָה בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִים, כְּכּוֹפֵר
בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה'.

כ"א - מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם
לָלֶכֶת וְגו' • הָא לְמַדְתָּ שְׁפָל הַעוֹבֵד עִבּוּדַת כּוֹכְבִים,
הָרִי הוּא סָר מִכָּל הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּצְטוּי יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן

כט ויהי ארי ועלנף וי אלהיך לארעא די את
עלל תפון למירתה ותתן ית מברכיא על
טורא דגרוזין וית מלטטיא על טורא
דעיבל :

(כט) וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-
אָתָּה בֹא-שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-
הַר גְּרֹזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הַר עֵיבָל:

אָשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה וְגו'". כָּל הָאֲרוּרִים
שֶׁבְּפָרְשָׁה, אָמְרוּ תַחֲלָה בַלְשׁוֹן 'בְּרוּךְ', וְאַחֲרֵי-כֵן
הִפְכוּ פְנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה.

כ"א - וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרָכָה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'יֵת מְבָרְכֵיָא',
אֶת הַמְּבָרְכִים. עַל-הַר גְּרֹזִים • (סוטה לב) כְּלָפֵי הַר
גְּרֹזִים הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם, וּפְתָחוּ בְּבָרְכָה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ

כלי יקר - עזו והדר

'אם לא תשמעו מעין 'אשר תשמעו/
אמר וסרתם מן הדרך, כי מה
שאמרתי אם לא תשמעו הינו הסרה
מן הדרך בעולם הנה, ואינו מעין
'אשר תשמעו' המדבר בשכר עולם
הבא:

ומה שנאמר אשר אנכי מצוה אתכם
היום, לפי שאנכי ולא יהיה לך
מפי הגבורה שמענום' (מכות כד.) על כן
עשה שתי חלקות, ואמר שתחול
הקללה אם לא תשמעו אל מצות ה'
אלהיכם', דהינו אנכי ולא יהיה לך
שבאנשים שמעתם אותם מפי
הגבורה, ועל אלו פשיטא שתחול
הקללה אם לא תשמעו לקימם. אלא
אפלו אם תסורו מן הדרך אשר אנכי
מצוה אתכם' ותבטחו "על תהיו" לאמר
שמלבי בדיתי אותם, מכל מקום לא
תפטר בזה מן הענש ועדין לא פרח
מה הם המצוות ששמעו מפי הגבורה,
על כן אמר ללכת אחרי אלהים
אחרים וגו', כי זה כנגד אנכי ולא
יהיה לך, והוא מוסב על תחלת
המקרא שאמר אם לא תשמעו אל
מצות ה' אלהיכם. וכנה יתרוצו כל
הספקות אשר עליהם נתעוררו
המפרשים בפרשה זו: תורה כח

(תשובה פ"ח ה"א), אלא יקבלו ענש גדול
בפעל כדעת הרמב"ן (שער הגמול פרק ה'ז):
ובהצעה זו אתי שפיר מה שקשה,
הלא ברכה וקללה האמורה
כאן המה האמורות בהר גרזים והר
עיבל, ולמה נזכרו בפרשת כי תבא
(להלן כו ט"ב) כל הארורים "ארור האיש
אשר יעשה פסל" וגו', ולא נזכרו
הברכות. אלא ודאי שהברכה
האמורה כאן עקרה לעולם הבא, "כי
שם צנה ה' את הברכה" (תהלים קלג א.)
והפיתוב מפרש בהדיא מהות הברכה,
ואמר את הברכה, זו היא הברכה
אשר תשמעו לעתיד אל מצות ה'
אלהיכם, כי בעולם הזה "אנכי עמד
בין ה' וביניכם" (לעיל ה טז), והו שאמר
אשר אנכי מצוה אתכם היום בעולם
הזה, אבל לעתיד תוכו לשמע
בעצמכם כאמור:

אבל בקללה לא רצה לומר שאין
קללה אחרת כי אם מה שלא
יזכו לשלמות זה, כי לא די בזה, אלא
קללה ממש "על ראש רשעים תחול"
(ע"פ ירמיה כב יט), והם אותן הארורים
שנזכרו פרשת כי תבא, ואותה קללה
תחול אם לא תשמעו לקבל את מצות
ה' אלהיכם. וכדי שלא תטעה לפרש

ובסמוך יתבאר מלת 'אשר' בדרך
אחר:
את הברכה אשר תשמעו אל מצות
ה' וגו'. יש לדקדק, למה אמר
בברכות אשר תשמעו אל מצות ה',
אשר אנכי מצוה אתכם היום, פעם
תלה המצות בה' ופעם בעצמו.
ובקללות (פסוק כח) הפסיק ביניהם
במאמר וסרתם מן הדרך. ונראה
לפרש על דרך שמסיק בירושלמי
דמשכת שבת פ"ז ה"ט) 'אמר רבי ברכיה
עתידי הקדוש ברוך הוא לעשות מחצה
לצדיקים לפנים ממחצת מלאכי
השרת, ומלאכי השרת שואלים אותם
'מה פעל אל', שנאמר (במדבר כג כ)
'כעת יאמר לינקב ולישראל מה פעל
אל'. מכאן שלעתיד ישמעו ישראל
מפי הגבורה את אשר יצוה, לא
בעולם הזה שאמרו "אם יספים אנחנו
לשמע את קול ה' ונקטנו" (לעיל ה כב)
והצרכו לטרסור, ולעתיד יפה בהם עד
שהמה יהיו סרסורים בינו יתברך ובין
מלאכי השרת, ונהו עקר שכר
הצדיקים ותקות כל מקנה, "לחזות
בנעם ה' ולבקר בהיכלו" (תהלים כו ד).
אבל ענש הרשעים אין די בזה שלא
יזכו לחזות בנעם ה' כדעת הרמב"ם

(ל) הלא־המה בעֶבֶר הִירְדֵן אַחְרֵי דְרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאַרְצֵן הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעַרְבָה מִוֶּל הַגְּלִלָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מִרְה:
 ל הלא־המה בעֶבֶר הִירְדֵן אַחְרֵי דְרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאַרְצֵן הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעַרְבָה מִוֶּל הַגְּלִלָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מִרְה:

בְּמִשְׁפָּל וְהוּא דְגוּשׁ. וְאִם הִיָּה 'אַחְרֵי דְרֶךְ' דִּיבּוּר אַחַד, הִיָּה נִקּוּד "אַחְרֵי" בְּמִשְׁרֵת בְּשׁוֹפֵר הַפּוּף, וְ"דְרֶךְ" בְּפִשְׁטָא וְרַפְּהָ. מִוֶּל הַגְּלִלָּל • רְחוֹק מִן הַגְּלִלָּל. אֱלוֹנֵי מִרְה • שָׁכֵם הוּא, שְׁנַאָמֵר (בראשית יב): "עַד מְקוֹם שָׁכֵם, עַד אֱלוֹן מִרְה".

כִּי־**ל** הלא־המה • נְתַן בְּהֵם סִימָן. אַחְרֵי • אַחְרֵי הַעֲבֵרֵת הִירְדֵן, הַרְבֵּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "אַחְרֵי", כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמֵר "אַחְרֵי", מְפֻלָּג הוּא. דְרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ • לְהֵלֵן מִן הִירְדֵן לְצַד מַעְרֵב. וְטַעַם הַמְקַרָּא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים, שְׁנַנְקְדוּ בְּשְׁנֵי טַעֲמִים, "אַחְרֵי" נִקּוּד בְּפִשְׁטָא, וְ"דְרֶךְ" נִקּוּד

(לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הִירְדֵן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ:
 לא אַרְי אַתּוֹן עֹבְרִין יַת יִרְדְנָא לְמַעַל לְמִירַת יַת אַרְעָא דִּינִי אֶלְהִכּוֹן יְהִב לְכוֹן וְתִירַתּוֹן יַמָּה וְתִיתְבּוּן בָּהּ:

כִּי־**א** כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הִירְדֵן וְגו' • נָסִים שֶׁל יִרְדֵן יִהְיוּ סִימָן בְּיַדְכֶם שֶׁתּוֹבְאוּ וְתִירְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ.

(לב) וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֶת פְּלִי־הַחֲקִים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם:
 לב וְתִטְרוּן לְמַעַבְד יַת כָּל קְנִמְיָא וְיַת דִּינְיָא דִּי אָנָּא יְהִב קְדַמִּיכוֹן יוֹמָא דִּין:

כלי יקר - עזו והדר

ובנפלאות" (ע"פ תהלים קלא א), אלא בדרך ממצע בדרך שהערכה ממצע בין הר לשפלה:
ואף על פי שבל פסוק זה מדבר בהולכי דרכים ממש כי אין המקרא יוצא מידי פשוטו, וכדרך שפרש רש"י (סוטה סח) שצוה להם שילכו דרך הכנעני כי הוא ארץ מישור וישוב בדרך שהראה להם בראשונה. מפל מקום לא להינם חזר משה וזרום שנית על הנהגת הדרך, אלא כדי שילמדו מסתם דרך זה הנהגת דרך ה' בתורה ומצוה, אשר מצדם יזכו אל הברכות האמורות בהר גריזים בעולם הזה, ולשכר עולם הבא הבא אצל דרך מבווא השמש, אחר שקיעת שמשו של האדם בעולם הזה, וזרח הוא שם באור הנצחי. ואף אם כל זה דרך דרש, מפל מקום הענין מצד עצמו כזון וקרוב לשמע, "ישמע חכם ויוסף לקח" (משלי א ח: תורה לא

שלא היה לפניהם חלק בשדות וכרמים שלא יהיו טרודים בעבודת האדמה, אלא "שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" (מלאכי ב ז), ואשכחון כל התורה דאקרי 'דרך' כדאיתא מסכת קדושין פרק קמא (כ), כף כל הולכי דרך תורת ה' לא יתעסקו בשדות וכרמים:
בת שניה, הם הבעלי העוסקים בישוב העולם ומחזיקים ידי לומדי תורה. להם אמר בישוב לכו, שתמיד תהיו עסוקים בדברים שנים ישוב העולם, ולא בדברים בטלים דברי תהו כמדבר מקום תהו. זהו שאמר ולא במדברות, כדרך יושבי קרנות אשר כל משאם ומתנם בדברים בטלים ולשון הרע, ויכלל זה לשון מדברות:
בת שלישית, הם הבעלי שררה מלכי ישראל ונשיאי כל דור ודור ומנהיגייהם. להם אמר שלא ירום לרבם, אלא ב'ערכה ילכו' במישור, ולא בהרים וגבעות' לילך "בגדלות

(ל) אחרי דרך מבווא השמש וגו'. כל הסימנים והמצרים הללו נראין שאין בהם צרך כל כך, כי ההרים הללו אשר נקבו בשמות היו נפרים וידועים. ובמסכת סוטה פרק אלו נאמרין (ל) מסיק, 'הישוב בערבה, והלא בין הרים וגבעות היו יושבים, מול הגליל, והלא לא ראו את הגליל. רבי אליעזר בן יעקב אומר, לא בא הפתוב אלא להראות להם דרך בשניה כמו שהראה להם בראשונה. דרך, בדרך לכו ולא בשדות וכרמים. הישוב, בישוב לכו ולא במדברות. בערבה, במישור לכו ולא בהרים וגבעות'. וקשה לדבריו מה ענין זה להר גריזים ועיבל. ועל צד הרמז יש לפרש, שהורה שהברכות יהוולו על ראש שלשה כתות מישראל כשיילכו דרך ישרה:
בת ראשונה, הם "תמימי דרך ההלכים בתורת ה'" (תהלים קט א), מורי ההוראה בישראל. להם אמר בדרך לכו ולא בשדות וכרמים, בדרך

א אילין קמציא ודיניא די תטרוני למעבד
בארעא דיהב יי אלהא דאבהתך לך
למיתה כל יומיא די אתון קמין על
ארעא:

ב אבדא תאבדון ית כל אתריא די פלחו
תמן עממיא די אתון ירתינ יתהון ית
טענתהון על טריא רמיא ועל רמתא
ותחתו כל אילן עבוף:

יב (א) אֵלֶּה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לְךָ
לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָרֶץ:

(ב) אַבְדִּי תֹאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדְוּ־שָׁם
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אַתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם
עַל־הַהָרִים הַרְּמוֹם וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ
רַעֲנָן:

עבדו־שָׁם וגו' • ומה תאבדון מהם? "את
אלהיהם" אשר "על ההרים".

כ"א • אבד תאבדון • "אבד", ואחר-כך "תאבדון",
(ע"ז מה) מפאן לעוקר עבודה-זרה בארץ ישראל
שצריך לשרש אחריה. את-כל-המקמות אשר

ג ותתבעון את-מוצבתם ושבתם את-מצבתם
ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון
ואבדתם את-שם מן-המקום ההוא:

(ג) וּנְתַבַּעְתֶּם אֶת־מוֹצְבֹתְכֶם וּשְׁבַתְתֶּם אֶת־מִצְבֹּתְכֶם
וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדַּעוּן
וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמְקוֹם הַהוּא:

הנעבד. ואבדתם את-שָׁמם • (שם מה) לכנות להם
שם לגנאי: 'בית גלילא' קורין לה 'בית פריא'. 'עין
כל', 'עין קוי'.

כ"א • מזבח • של אבנים הרבה. מצבה • של אבן
אחת, והיא בימוס, (אלטאר) ששנוניה במשנה (ע"ז מה):
'אבן שחצבה מתחלתה לבימוס'. אשרה • אילן

ד לא תעשון פן ליהיה אלהיכם:

(ד) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

המזבח, או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל: וכי
תעלה על דעתך שישאל נותצין את המזבחות?
אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם
למקדש אבותיכם שיחרב'.

כ"א • לא-תעשון פן • להקטיר לשמים בכל מקום,
פי-אם במקום אשר יבחר. דבר אחר: "ונתצתם
את-מוצבתם ואבדתם את שם, לא תעשון פן",
(ספרי) אזורה למוחק את השם ולנותץ אבן מן

כלי יקר - עזו והדר

הרואה "ואין אתנו ידע עד מה" (ע"פ
תהלים ע"ט). וקרוי לשמע שלכך לא
גלהו, שלא ינהגו בניין בשילה ונב
וגבעון, כשדעו בברור שלא זו הנחלה
והמנוחה:
ותדע כי המפרשים אמרו שכאן נרמו
שילה ובית עולמים, והוכיחו זה
מחמת כמה שנויים שראו בפרשה. כי
מתחלה אמר על שילה **פי אם אל**
המקום וגו' לשום שמו שם (פסוק ה),
משמע שימה בעלמא לפי שעה, והיני
שילה, ואחר כך אמר (פסוק יא) **והיה**
המקום אשר יבחר ה' בו לשפן שמו
שם, 'לשפן' משמע קבע לדורות.

כבודו יתברך תלוי במקום, אלא
הקדוש ברוך הוא מכבד מקומו. לפיכך
לשכנו תדרשו (שם), לא תדרשו אל
המקום, אלא תדרשו לשכנו 'איה
מקום כבודו', פי הוא יתברך עקר
והמקום טפל לו:
ומה שנקמר (שם) **אשר יבחר ה'** ולא
גלה את המקום מיד, נתן הרב
המורה שלשה טעמים בדבר, וזכרם
מהר"י אברבנאל בספרו. ואומר אני
שיש סוד בדבר, כי אפילו לאברהם לא
גלה מיד ואמר "על אחד ההרים אשר
אמר אליך" (בראשית כב ב), וקרא שמו 'ה'
יקרא" (שם פסוק יד), כי הוא יתברך

יב (ד) **לא תעשון פן לה' אלהיכם**
וגו'. לפי שהאמות
בזרחים להם לטעותם **ההרים הרמים**
ועזו רענו (פסוק ו), כי אין האלילים
מכבדו את המקום אלא המקום
מכבדם, וההולכים אל הטעות
דורשים אל המקום יותר מאחר
הטעות, ולפי שהמקום טבה גדולה
לעבודה זו, על פן נאמר (פסוק ז) **אבד**
תאבדון את כל המקומות וגו'. אבל
אתם **לא תעשון פן לה' אלהיכם**, שלא
אתם תהיו הבזרחים במקום, **פי אם אל**
המקום אשר יבחר ה' וגו' (פסוק ח), כי
הוא יתברך הבזרח ולא אתם, כי אין

ה אלהן לאתרא די יתרעי יי אלהכון מכל שבטיכון לאשראה שכנתה תמן לבית שכנתה תתבעון ותיתון לתמן:

(ה) כִּי אִם-אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-שְׁבִטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:

כ"א - לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ • (פסוקי) זֶה מִשְׁבֵּן שִׁילָה.

ותיתון לתמן עלותיכון ונקסת קידשיכון ונת מעשרתיכון ונת אפרשות ידכון ונדריכון ונדבתיכון ובכורי תורכון וענכון:

(ו) וְהֵבֵאתֶם שָׁמָּה עֲלֵתֵיכֶם וּזְבָחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקֶרְבְּכֶם וְצֹאנֵיכֶם:

כ"ב: "ולקח הפהן הטנא מידך". ובכרת בקרבכם לתתם לפהן, ויקריבם שם.

כ"א - וְזְבָחֵיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חֹבֶה. מַעֲשְׂרֵתֵיכֶם • מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְאֹכֵל לִפְנֵים מִן הַחֹמֶה. תְּרוּמַת יִדְכֶם • אֵלוּ הַבְּכוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דברים

כלי יקר - עזו והדר

דהו גורמת לאדם הצלחה במקום קדוש זה ביתר שאת. ואמר (פסוק ז) ואכלתם שם לפני ה', שאפלו האכילה הגופנית 'לפני ה' היא שם, וקל וחומר השמחה שהיא בנפש. ואמר (שם) אתם ובתיכם, כי מסתמא בירושלים קנו להם "שלמים וכן רבים" (נחום א יב) בתיים חשובים, ובהו כלל כל בני ביתו.

ואחר כך אמר (פסוק י"א) ועברתם את הירדן וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו וגו', משמע שזה מדבר במקום שנבחר סמוך להעברת הירדן, דהינו שילה. ועליו אמר אשר יבחר בו', כי סופו לבחר במקום ההוא. לשבן שמו שם, לפי שעה, כי המשכן נקרא בשם זה לפי שהיה לפי שעה. ושמהתם שם לפני ה' (פסוק יב), דוקא השמחה שבנפש 'לפני ה' היא. וכל הענין מבאר מעצמו:

ומה שחזר ואמר (פסוק יד) כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיה, הינו גם כן שילה שהיה באחד מן השבטים ולא מכלם, ובא הכתוב לתן לא תעשה בדרך כפרוש רש"י (פסוק יג) אפלו בשילה, וקל וחומר בבית עולמים. ואלו לא חזר ואמר 'כי אם במקום' וגו', הייתי אומר מה שאמר (שם) השמר לה לתן לא תעשה בדרך, הינו דוקא בבית עולמים. ופרוש זה אמתי ונכון: תורה ה

תשים לפניהם" (שמות כא א), משמע שאיפכא מסתברא, שלשון 'שימה' מורה על דבר קבוע אשר לא יסור לעולם:

על כן אומר אני בהפך זה ובהו יתרוץ הכל, כי מה שנאמר (פסוק ה) כי אם אל המקום אשר יבחר ה' מכל שבטיכם לשום שמו שם, מדבר בבית עולמים שנגבה מכל השבטים, ואף על פי שהמקום הוא כבר נבחר מימות האבות, מכל מקום אמר 'אשר יבחר' לשון להבא, על שסופו לבחר בגבית הכסף שיהיה מכל שבטיכם. לכה לא נאמר 'יבחר בו מכל שבטיכם', כי 'בו' קאי על המקום והמקום כבר נבחר, ומה שנאמר 'אשר יבחר', הינו שיבחר הגביה מכל שבטיכם. לשום שמו שם, שימה של קבע, לשכנו תדרשו, רוצה לומר דרשו נא מזקנים ונבונים, ויגידו לה כי זה המקום נבחר לקדשה מימות עולם. ובאת שמה, לשון 'חיד', כי פסוק זה אזהרה לרבים אזהרה ליחיד, שלא יקריבו בכמה לא זו רבים שיש לחוש בהם שרצונם להבדל מעדת ישראל, אלא אפלו יחיד שאין בו חששה זו, מכל מקום לא יקריב בכמה: והבאתם שמה וגו' (פסוק ו), מה שלא אמר 'מבחר נדריכם' ללמד שביאי מן המבחר, לפי שהוא קל וחומר משילה. ועוד שאפלו הבאה כל

בראשון אמר ונדריכם (פסוק ו), ובבית עולמים ומבחר נדריכם (פסוק יא). והוסיף בו ושמהתם לפני ה' (פסוק יב), ובראשון לא הזכיר 'לפני ה'. בראשון אמר אתם ובתיכם (פסוק ז), ובבית עולמים הוסיף אתם ובניכם ובנותיכם (פסוק יב). בשני אמר אשר יבחר ה' אלהיכם 'בו' (פסוק יא) משמע במקום, ובראשון לא הזכיר 'בו':

ועל זה קשה לי, הרי בראשון נאמר (פסוק ה) מכל שבטיכם, משמע שגבה הכסף מכל השבטים, והוכיח רש"י זה סוף ספר שמואל (ב' כד כה) ממה שנאמר שם "שקלים חמשים", ובדברי הימים (א' כא כה) כתיב "משקל שש מאות", אלא שגבה חמשים שקל מכל שבט ושבט ועלה לשש מאות, ואם כן בודאי פסוק ראשון מדבר בבית עולמים אשר בנה דוד. ועוד קשה לי, הלא מימות עולם נבחר המקום של בית עולמים, וראיה מאדם שהקריב שם (ראה ב'ר לז ט), והמעשה של עקרת יצחק מוכיח זה, ומהו שאמר אשר יבחר ה' להבא משמע. ומה שאמר שלשון 'שימה' משמע שימה כל דהו, אין דעתי נוחה כפרוש זה, שהרי נאמר (הלל לא יט) "ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם", וכי צנה ה' לשום התורה בפייהם שימה כל דהו. ועין מה שפרש רש"י על פסוק "אשר

ז ומיכלון תמן קדם יי אלהכון ותחדון בכל אושטות ידכון אתון ואנש בתיכון די ברךך יי אלהך :

(ז) ואכלתם-שם לפני יהוה אלהיכם ושמתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכך יהוה אלהיך :

כ"י • אשר ברכך ה' • (ספר) לפי הברכה, הבא.

ח לא מעבדון בכל די אנחא עבדין הכא יומא דין גבר כל מן דכשר קדמוהי :

(ח) לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש כל הישר בעיניו :

להקריב בו חטאות ואשמות, נדרים ונדבות. אבל בכמה, אין קרב אלא הנדר והנדב, וזהו: "איש כל הישר בעיניו", נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על-ידי שישר בעיניכם להביאם, ולא על-ידי חובה, אותם תקריבו בכמה (ובחים קיז) •

כ"י • לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים וגו' • מוסב למעלה, על "כי אתם עוברים את הירדן וגו'", פשתעברו את הירדן, מיד מתרים אתם להקריב בכמה כל י"ד שנה של כבוש וחלוק. ובכמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא פשר

ט ארי לא אמתיון עד קען לבית גיחא ולאחסנא דיי אלהך זהב לך :

(ט) כי לא-באתם עד-עתה אל-המנוחה ואל-הנחלה אשר-יהוה אלהיך נתן לך :

כ"י • כי לא-באתם • (ספר) כל אותן י"ד שנה. עד-עתה • כמו עדין. אל-המנוחה • (ובחים קיט) זו שילה. הנחלה • זו ירושלים.

י ומעברון ית ירדנא ומיתבון בארעא דיי אלהכון מחסן יתכון ויניח לכון מפל בעלי דכביכון מסחור סחור ומיתבון לרחצון :

(י) ועברתם את-הירדן וישבתם בארץ אשר-יהוה אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מפל-איביכם מסבוב וישבתם-בטח :

(שופטים א) מן הגוים אשר הניח ה', לנסות בם את ישראל, ואין זו אלא בימי דוד. אז.

כ"י • ועברתם את-הירדן וישבתם בארץ • שתחלקוקה, ויהא כל אחד מפיר את חלקו ואת שבטו. והניח לכם • לאחר כבוש וחלוק ומנוחה

♦ יום שני כ"ב מנחם-אב ♦

יא ויהי אתרא די יתרעי יי אלהכון פה לאשרא שכתה תמן לתמן מיתון ית כל די אנא מפקד יתכון עלותיכון ונקסת קודשיכון מעשרתיכון ואפרשות ידכון וכל שפר נדריכון די תדיון קדם יי :

(יא) והיה המקום אשר-יבחר יהוה אלהיכם בו לשבן שמו שם שמה תביאו את כל-אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליהוה :

המלך אל-נתן הנביא: ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה". שמה תביאו וגו' • למעלה אמור לענני שילה, וכאן אמור

כ"י • והיה המקום וגו' • בנו לכם בית הבחירה בירושלים, וכן הוא אומר בדרך (ש"ב ט): "ויהי כישב המלך בביתו וה' הניח-לו מפל-איביו מסביב, ויאמר

לְעֵנָן וְרוּשְׁלַיִם, וְלִכְף חֶלְקֶם הַפְּתוּב, לִיתֵן הַתֵּר בֵּין זֶה לָזֶה: מִשְׁתַּרְבֵּה שִׁילָה וּבָאוּ לְנוֹב, וְחֻרְבָּה נוֹב וּבָאוּ
לְגַבְעוֹן, הָיוּ הַבְּמוֹת מִתְרוֹת עַד שְׂבָאוֹ לִירוּשָׁלַיִם.
מְבַחַר נְדָרֵיכֶם • מְלַמֵּד שְׂבִיאוֹ מִן הַמְּבַחַר.

לענן וירושלים, וליכף חלקם הפתוב, ליתן התר בין זה לזה: משתרבה שילה ובאו לנוב, וחורבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים. מבחר נדריכם • מלמד שביאו מן המבחר.

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 617)

בְּחֹזֶן לְאָרְץ. וּלְפִי זֶה מְבַאֵר מַה שְׂאֵמוֹרוֹ כֹּל הַדָּר בְּחֹזֶן לְאָרְץ כִּאלֹו אֵין לוֹ אֱלֹקָה, שֶׁהַפְּנוּה לְדִירַת קְבֵעַ, כְּאֲשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ חוֹשֵׁב כָּלֵל עַל הַגְּאֻלָּה. אֲבָל מִי שֶׁגָּר שָׁם וְחוֹשֵׁב אוֹדוֹת מִשִּׁיחַ וְאָרְץ יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ בַּעַת הַתְּפִלָּה שְׁפוּנָה לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָרִי מְקוֹמוֹ הוּא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יְבַחַר ה'.

המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם (יב) הקשה בספר החיים (לאחי המהר"ל), מדוע לא נאמר בשום מקום בתורה 'ירושלים' בפרוש. ותרגו, שבכל מקום שיהודי מתפלל לה', הרי זה מקום שה' בוחר בו. ולכן מתפללים לצד ירושלים, כי היא קיימת בכל מקום, גם

יבִּוּתְחִדוֹן קָדָם יי אֱלֹהִיכוֹן אֲתוֹן וּבְגִיבוֹן וּבְגִיבוֹן וְעִבְדִּיכוֹן וְאִמְהִיתִיכוֹן וְלוֹאָה דִּי בְּקִרְוִיכוֹן אָרִי לִית לָהּ חֶלֶק וְאַחְסָנָא עֲמִכוֹן:

(יב) ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם:

יג אַסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תַּסַּק עֲלוֹתְךָ בְּכָל אַתְרָא דִּי תַחְזִי:

(יג) השמר לך פן תעלה עלתיד בכל מקום אשר תראה:

יד כ"ג • השמר לך • (ספר) לתן "לא תעשה" על הדבר. בכל מקום אשר תראה • אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על-פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

יז אֱלֹהִין בְּאַתְרָא דִּי יַתְרַעִי יי בַּחַד מִן שְׂבִטֵיךָ תִּמְן תַּסַּק עֲלוֹתְךָ וְתִמְן תַּעֲבֵד כָּל דִּי אָנָּא מִסְּקִדְךָ:

(יז) כי אם בפמ"ק אשר יבחר יהוה באתר שבטיך שם תעלה עלתיד ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה:

יח הַגֵּרִן מְאַרְוֵנָה הַיְבוּסִי, גִּבְהַ הַזֶּהָב מִכָּל הַשְּׂבִטִים, וּמִכָּל־מְקוֹם הַגֵּרִן בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנֵימִין הָיָה.

כ"ג • באתר שבטיך • בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אומר: "מכל שבטיכם", הא כיצד? פשקנה דוד

טו לַחֹדֶד בְּכָל רְעוּת נִפְשָׁךְ תַּפּוּס וְתִכּוּל בִּשְׂרָא כְּבִרְפָמָא דְיִי אֱלֹהֵיךָ דִּי יְהִב לָךְ בְּכָל קְרוּיָךְ מִסְּאֵבָא וְדִכְיָא וְכַלְגָּה כְּכִשֵׁר טַבְיָא וְאַיִלָּא:

(טו) רק בכל-אות נפשך תזבח ו אכלת בשר כבירת יהוה אלהיך אשר נתן לך בכל-שעריך הטמא והטהור יאכלנו בצבי וכאיל:

יט לַחֹדֶד דִּמָּא לֹא תִכְלוּן עַל אֶרְעָא תַּשְׁדָּבָה כְּמִיָּא:

כ"ג • רק בכל-אות נפשך • במה הפתוב מדבר? אם בכשר תאנה, להתייר להם בלא הקרבת אמורים, הרי הוא אמור במקום אחר: "כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו'", במה זה מדבר? בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום, כל פדו על מום עובר? תלמוד לומר: "רק". תזבח ואכלת • (בכורות טו. יבמות עג) אין

כ"ג • לומר לך שאין צריך כסוי. דבר אחר: הרי הוא פמים, להכשיר את הנורעים • (ספר. חולין עד).

(כז) רק הדם לא תאכלו על-הארץ תשפכו כ"ג • רק הדם לא תאכלו • אף-על-פי שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו. תשפכו

יז לית לך רשו למיכל בקרניך מעשר
עבורך חמרה ומשקה ובכורי תורך וענך
וכל גררך די תצר ונדבמיה ואפרשות ידך:
(יז) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך
ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל גרריך אשר תדר
ונדבתיך ותרומת ידך:

המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על
שם העיר ששמה יבוס, כך מפרש בפרקי דרבי
אליעזר (פ' לו), והוא שנאמר (שמואל ב ה): "כי אם-הסירך
העורים והפסחים", צורות שכתבו עליהם את
השבועה. ובכרת בקרך • אזהרה לכהנים.
ותרומת ידך • אלו הבכורים.

כ"ג • לא תוכל • בא הכתוב לתן 'לא תעשה' על
הדבר. לא תוכל • רפי יהושע בן-קרחה אומר:
'יכל אתה, אבל אינך רשאי'. פיצא בו: (יהושע טו)
"ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה
להורישם", יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי
שפרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת

יח אלהן גדם יי אלהך תיכלנה באתרא די
תירעי יי אלהך ביה את ובך ובכרתיך ועבדך
ואמתך ולואה די בקרניך ותחדי גדם יי
אלהך בכל אושטות ידך:

(יח) כי אם לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום
אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך ושמהת לפני
יהוה אלהיך בכל משלח ידך:

מערש ראשון, תן לו מעשר עני! אין לך מעשר
עני, הזמינהו על שלמיה.

כ"ד • לפני ה' • לפני מן החומה. והלוי אשר
בשעריך • אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון

יט אסתמר לך דילמא תשובק ית לואי כל
יומיה על ארעך:

(יט) השמר לך פן תעזב את-הלוי כל-יומיה
על-אדמתך: ם

כ"ה • לא תעשה על הדבר. על-אדמתך • אבל בגולה, אינך מזהר עליו יותר
מעניי ישראל.

כ"ו • לא תעשה על הדבר. על-אדמתך • אבל בגולה, אינך מזהר עליו יותר
מעניי ישראל.

כ"ז ארי נפתי יי אלהך ית תחומך קמא די
מליל לך ותימר אכול בשרא ארי תירעי
נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך
תיכול בשרא:

(כ) כי ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך באשר דבר-
לך ואמרת אכלה בשר פיתאונה נפשך לאכל
בשר בכל-אות נפשך תאכל בשר:

כ"ח • אכל במקרב נאסר להם בשר חלין, אלא-אם-
כן מקדישה ומקריבה שלמים.

כ"ט • כי ירחיב וגו' • (חלין פד) למדה תורה דרך
אריך שלא יתאנה אדם לאכל בשר אלא מתוך
רחבת ידים ועשר. בכל-אות נפשך וגו' • (שס)

כלי יקר - עזר והדר

ירחק ממך המקום, גורם לך ש'חוק ה'
מבליותיך' (ע"פ זבחים יב ב), על כן כל היום
תתאנה תאנה, גם "בוש לא תבוש"
מלומר **אכלה בשר**:
הנני מתיר לך הדבר וזבחת מבקרך
וגו' **פאשר צויתך** (פסוק בא), לא
בכל עת, כי אם לפרכים בעת
התגברות התאנה, וזהו שנאמר (פסוק בב)
אף פאשר יאכל את הצבי ואת האייל

על מלכות שמים ולחקר איזהו מקומן
של זבחים' (ע"פ זבחים מז). והסבה לכל זה
הוא, **כי ירחק ממך המקום אשר יבחר**
ה' (פסוק בא), כי "כל הקרב הקרב" ביותר
"אל מקדש ה'" (ע"פ במדבר יז כח) יש עליו
מורא מלכות שמים ביותר, כמו
שנאמר "ומקדשי תיבאו" (ויקרא יט כט),
רוצה לומר מן המקדש נמשך שיהיה
עליך מורא מלכות שמים. אמנם פי

(כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך
ואמרת אכלה בשר. הורה
שאינן האדם הולך אחר התאוות כי
אם מתוך הרחבה יתרה, ואין ארי
נוהם כי אם מתוך קפה של בשר' (ברכות
לב). לכה אמר **כי ירחיב ה' את גבולך**,
וזה יביאך לידי הסרת מסנה הבושה
מעל פניך עד שתאמר בפה מלא
אכלה בשר, ודומה זה קצת לפריקת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1108 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות באכילה – שתהיה לשם שמים

לארץ, התחילו להתעסק עם עניינים גשמיים ולהעלותם לקדשה על-ידי העבודה ד"קל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו". ועל-זה מזהיר הכתוב, שפשיפנסו לארץ ויתר להם - לא רק בשר קדשים שיש בזה מצוה, אלא גם - "בשר תאווה", אכילה שאין בה מצוה, יש להזהר מאד "רק חזק לבלתי אכל הדם", ש"רתיחת הדמים" וחיית האדם לא תהיה ב"בשר" ובעניינים הגשמיים, אלא כל עסוקי בהם יהיה רק לשם שמים להעלותם לקדשה.

בְּלֹא-אוֹת נִפְשָׁן תֹּאכַל בֶּשֶׂר: . . רק חזק לבלתי אכל הדם (יב, כ - כג)
איתא בגמרא (חלין טו, א): "רבי ישמעאל אומר, לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה". שעד שנכנסו לארץ נאסר להם בשר תאווה, ורק בשר קדשים היה מתר להם. מה שאין-כן פשנסו לארץ, התר להם בשר תאווה. ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: כששהו בני ישראל במדבר לא התעסקו עם עניינים גשמיים, וכל עסקיהם היה רק בלמוד התורה וכיוצא בזה, ואף כשאכלו בשר היה זה רק בשר קדשים. אף כשנכנסו

כא ארי יתרחק מנף אתרא די יתרעי וי אלהיך לאשראה שכנתה תמן ותכוס מתוך ומענף די יתב וי לף קמא די שקדמך ותיכול בקרניך בכל רעות נפשך:

(כא) כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׁוּם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִשְׂעִירֶךָ כָּל אוֹת נִפְשָׁךְ:

(כב) למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמר למשה מסיני.

כ"ט ~ כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם • ולא תוכל לבא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשו שהמשכן הולך עמכם. וזבחת וגו' כאשר צויתך • (חלין

כב כרם קמא די מתאכל בשר טבאי ואילא כן תיכלגה מסאבא ודכיא כחדא יכלגה:

(כב) אַךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵיל בֵּן תֹּאכַלְנּוּ הַטֶּמְאָה וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכַלְנּוּ:

כ"ט ~ אף כאשר יאכל את-הצבי וגו' • אינך מזהר לאכלן בטהרה; אי מה צבי ואיל חלבן מתר, אף חלין חלבן מתר? תלמוד לומר: "אף".

כלי יקר – עזי והדר

ביותר שלא יהיה דבר גזול, כי על כן הזהיר יצחק את עשו שזביא לו מן ההפקר ולא מן הגזל (ראה רש"י שם) לפי שאולי הנצוד היו לו בעלים וברח מהם, על כן נאמר כאן (פסוק כא) וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן לך ה', וכי סלקא דעתך שזיבוח מן אותן אשר לא נתן לו ה', אלא שרצה לומר שיאכל דוקא בהזמנה זאת כי יצוד ציד חיה או עוף ויש לחוש בו על הגזל כאמור, על כן אמר אשר נתן לך ה', שהפילו במצודתך, לאפוקי הגזול אינו מאת ה'. ועל זה אמר כאשר צויתך, והזהרתיך על הגזל, או הוזהרתיך שלא תאכל בשר כי אם בהזמנה הזאת: תורה כא

החריה הזאת לטלטלו במקומות הסכנה. אלא שהיה מתנהג על פי הדרך ארץ אשר למדה התורה, שלא יאכל בשר כי אם בהזמנה זאת על ידי צידה דוקא, כדי שלא יהיה מרגל בו. לך נאמר אף כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בן תאכלנו, רוצה לומר אף, בתנאי זה שלא יהיה מרגל בו ויאכלו כאשר יאכל את הצבי ואת האיל, שמשטמא אינו מרגל בהם "כי חיות הנה" והם מחסרי צידה ומחמת הטרח הוא ממעט באכילתם, כך יאכל אפלו סתם בשר. וזה פרוש יקר, ומישב לשון אף יותר מפרושו של רש"י: ולפי שמצינו שבכל דבר הנצוד במקומות ההפקר יש בו לחוש

בן תאכלנו. לפי שנאמר (ויקרא יז א) כי יצוד ציד חיה או עוף, ונאמר רבותינו ד"ל (חלין פד) 'למדך תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר כי אם בהזמנה הזאת', באור הדבר הוא, שאם ירגיל האדם את עצמו לאכל מן הבהמות המצויין אתו בבית "שור או כשב או עז", אז כל היום ותאנה תאנה וירגיל עצמו באכילתו "דבר יום ביומו". אכל אם לא יאכל עד אשר יצוד ביצרות ובמדברות יציד חיה או עוף שיש לו סכנה וטרח גדול לצודם, אז תשקט תאוותו, כי אין האכילה שוה בגדל הצער והטרח. כי לא לחנם אמר יצחק לעשו ויצא השדה וצודה לי ציד" (בראשית כו א), וכי לא היה לו בבית דבר הנצוד כבד, ולמה חרד את כל

(כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש
ולא-תאכל הנפש עם-הבשר:

כג לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
בשרא:

במצות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין
אדם מתאנה לו, הצריך לחזקו באזהרתו, קל-וחמור
לשאור מצות. ולא-תאכל הנפש עם-הבשר • (חולין
קב. ספרי) אזהרה לאכר מן החי.

כ"ג ◀ רק חזק לבלתי אכל הדם • (ספרי) ממה
שאמר "חזק", אתה למד שהיו שטופים בדם
לאכלו. לפיכך הצריך לומר "חזק", דכרי רבי יהודה.
רבי שמעון בן עזאי אומר: לא בא הכתוב אלא
להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ראה תש"ז)

דנפש הבהמית, וצריך לבררם ולשונותם.
אבל רבי שמעון בן עזאי שעבודתו "היה בבחינת רצוא
דוקא, שכל חפצו ומגמתו היה לעלות למעלה כו' וכמו-כן
בעסק התורה שלו נפשו חשקה בתורה וכו'", ואשר לכן
כל ענין של תורה ומצות עשה באופן של ריצה והתחזקות,
כנ"ל, לדעתו "לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד
כמה אתה צריך להתחזק במצות", והינו שהכתוב לא בא
על ברור ושינוי מדות טבעיות – אלא להזהירך להתחזק
במצות, להזהירך מלשון זוהר ואור, הינו שעל האדם
להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי בענין
המצות –

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאנה לו,
הוצרך לחזקו באזהרתו", זאת-אומרת אם ענין כזה
שבלא-הכי אין אדם מתאנה לו מצד מדותיו הטבעיות
דנפשו הבהמית, ומובדל ממנו גם מצד טבע מדותיו,
מכל-מקום "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם כזה עליו
להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחינת אור אלקי, הינו
לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו –
"קל-וחמור לשאור מצות" בעניני מצות פאלו שנפשו של
אדם מתאנה להן – על-אחת-כמה-וכמה שעליו להתחזק
ולהתעלות להיות באופן של הבדלה מזה, ולהאיר נפשו
באור אלקי.

בטעם אזהרת איסור אכילת דם, מפרש הכתוב "כי הדם
הוא הנפש גו'". ובארו המפרשים, דאף שגם בבשר
הבהמה נמצאת הנפש, מכל-מקום ישנו הפרש בין הבשר
שבו נמצאת הנפש, לדם ש"הוא הנפש" עצמה.
דהנה, מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו, ולכן נקבע
באדם טבע המאכל שהוא אוכל.

וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה), הרי א' אין בזה
תוקף נפש (וטבע) הבהמית, ב' הבשר צריך להיות נלעס
ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר "ושב אל טבע
הניזון": אבל הדם שאין צריך עיפול וכו' כבשר וכיוצא בזה,
הרי על-ידי אכילתו הדם שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר
טבע ונפש הבהמה בנפש האדם - ויתעבה כנפש הבהמה.
והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית
שלחם הן פטבע נפש הבהמה.

וזהו ב' הפירושים שבפירוש רש"י:
בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם", ו"לפיכך הוצרך
לומר חזק", והוא הציווי על החזוק בתקון וברור מדותיו
הטבעיות של הנפש הבהמית.
ופירוש זה אומר רבי יהודה, כי רבי יהודה הוא מלשון
"הפעם אודה את ה'" שהוא בחינת הודאה וביטול, ומצד
זה העבודה היא בביטול וברור מדרגות הכי תחתונות,
עבודת אתפסא – הינו שיש לו שיכות למדות טבעיות

(כד) לא תאכלנו עלי-הארץ תשפכנו כמים:

כ"ד ◀ לא תאכלנו • (כריתות ד) אזהרה לדם התמצית.

כד לא תיכלנה על ארעא תשדגה כמאי:

אחריו
כה לא תיכלנה בדיל דייטב לך ולבניך
בתרף ארי תעבד דכשר קדם יי:

הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל-וחמור לגול
ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להם.

(כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך
ביתעשה הישר בעיני יהוה:

כ"ה ◀ לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האברים.
למען ייטב לך וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתן שכרן
של מצות: אם הדם, שנפשו של אדם קצה ממנו,

(כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו. פרט כאן
'לבניך אחריו', לפי שאמרו המפרשים שהדם מוליד אכזריות בגוף האוכל, וטבע האב נמשך גם לבנים ויהיו תולדותיהן פיוצא בהם, לך אמר,

יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבדיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחרים וישמידוך. איכה יעבדו לפי שלא ענש על עבודה-זרה אלא על זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, כמו שכתוב (שמות כב): "בלתי לה לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם דרפה של עבודה-זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחיב. אבל זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, אפלו שלא כדרפה חיב.

כ"י פן-תנקש • אינקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לדרקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נו"ן: (דניאל ה) "וארפכתה דא לרא נקשן", ואף זה אני אומר: "פן-תנקש אחריהם", פן תטרף אחריהם, להיות כרוף אחר מעשיהם. וכן (תהלים קט): "ינקש נושה לכל-אשר-לו", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. אחרי השמדם מפניך • אחר שתראה שאשמדם מפניך,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 368)

עבודה-זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוללים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרגה נעלית; וכך מדגשת אחדות ה' (שלילת עבודה-זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה-זרה.

יפן תדרש לאלקיהם (יב, ל) **שלא תשאל על דרך עבודתה היא** (רמב"ם עבודה זרה ב, ב) ואף-על-פי-כן יש חיוב על בית-דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עבודת כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתה (ג, ג). ויש לומר, שפאשר בית-דין קורין ספרי

לא לא תעבד פן קדם יי אלקהו ארי כל דמרחק קדם יי די סני עבדו לטעותהון ארי אף ית בניהון וית בנתיהון יוקדין בנורא לטעותהון:

(לא) **לא-תעשה כן ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שניא עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:**

כ"י פן גם את-בניהם • (ספרי) 'גם', לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד כוכבים שקפחו לאביו לפני כלבו ואכלו'.

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסוף עליו ולא תגרע ממנו: פ

א ית כל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תשריון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מנה:

כ"י את כל-הדבר • קלה כבדמורה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפרשה, שכל 'השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא

שאין לוקין על 'השמר' של 'עשה'. לא-תסוף עליו • (ספרי) חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בכרפת כהנים.

(ב) כ"י יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

ב ארי יקום בינך נביא או חלם חלמא ויתן לך את או מופתא:

כ"י ונתן אליך אות • בשמים, כענין שגאמר בגדעון (שופטים ה): "ועשית לי אות", ואמר (שם): "יהינא חרב אל-הגזה וגו'". או מופת • בארץ. [ספרים אחרים: ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית

דכתיב: "אם טל יהיה על-הגזה לבדה ועל כל-הארץ חרב, אף-על-פי-כן "לא תשמע לו", ואם תאמר: מפני-מה נותן לו הקדוש-ברוך-הוא ממשלה לעשות אות? "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

(ג) ויבא האות והמופת אשר-דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם ונעבדם:

ג וייתי אתא ומופתא די מליל עמך למימר נהך פתר טעות עממא די לא ידעתנן ונפלחנן:

כ"י ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית

ד לא תקבל לפתגמי נביא שהוא או לחלם חלמא שהוא ארי מנסי יי אלהכון ותכון למדע האייתכון רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון:

(ד) לא תשמע אל־דברי הנביא שהוא או אל־חולם החלום שהוא פי מנפה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את־יהוה אלהיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם:

ה בטר דחלמא דיי אלהכון תהכון ונתה תדחלון ונת פקודיה תשרון ולמיקרה תקבלון וקדמויה תפלוחון ובדחלמה תתקרבון:

(ה) אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון:

חסדים, קבר מתים, בקר חולים! כמו שפשה הקדוש־ברוך־הוא.

כ"ט◀ ואת־מצותיו תשמרו • תורת משה. ובקלו תשמעו • בקול הנביאים. ואתו תעבדו • במקדשו. ובו תדבקון • (סוטה יד) הדבק בדרךיו: גמל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק י"ד עמוד 53 עיירך)

הדבקות בדרךיו של הקב"ה

מצד מצוה וחיוב:

בקר חולים - גם במצב שהקב"ה בא לבקר את אברהם, וכמו שפרש רש"י "וירא אליו - לבקר את החולה", עם היות שבנדאי כמה מאנשיו ורעיו באו לבקרו, וכמו ממרא - שהקב"ה נגלה אליו בחלקו, ובני ביתו של אברהם. קבר מתים - הפנה בפשטות לקבורת אהרן שנאמרה כבר בכתוב, שהיתה על־ידי הקב"ה, שהרי הסתלקותו היתה במערה, ובפסוק נאמר רק "וימת אהרן שם בראש ההר (ומיד) ויכד משה ואלעזר" ולא נזכר שם כלום אודות קבורתו, כמו במרים שנאמר "ותקבר שם". אבל בפרשת עקב נאמר "ויקבר שם", ואם כן על־כרחך שהקב"ה התעסק בקבורתו, אף שרבים מבני ישראל היו בנדאי מוכנים להתעסק בזה.

אחרי יהוה אלהיכם גו' ובו תדבקון

הדבק בדרךיו, גמל חסדים, קבר מתים, בקר חולים, כמו שפשה הקב"ה (יג. ה. ובפירוש רש"י) ויש לבאר הטעם שדוקא ב"קבר מתים ובקר חולים" נעשית ההליכה בדרךיו של הקב"ה, דהנה אזרת "ובו תדבקון" באה בסוף כל הצוויים המנויים בכתוב, וביניהם גם "ואת מצותיו תשמרו", שמזה מובן שהצווי על דבקות זו הוא בדבר שחיובו אינו מצוה בין המצות, היינו שלולי הצווי "הדבק בדרךיו" לא היה עושהו מצד צווי מפרש אחר. ולכן מפרש רש"י "קבר מתים בקר חולים כמו שפשה הקב"ה", כי רק בדברים אלו אנו מוצאים שהקב"ה עשאם באופן שבדגמתם גבי האדם לא היה מחיב לגמל חסד זה

וינביא שהוא או חלם חלמא שהוא יתקטל ארי מליל סטיא על יי אלהכון די אפק יתכון מארעא דמצרים ודפרקה מבית עבדותא לאטעיותה מן ארעא די פקדה יי אלהך למהך פה ותפלי עבד דביש מבינה:

(ו) והנביא שהוא או חלם החלום שהוא וימת פי דבר־סרה על־יהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים להדיחת מן־הדרך אשר צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: ס

י(אבווענדונג) • והפך מבית עבדים • (ספרי) אפלו אין לו עליך אלא שפדך, דיו •

כ"ט◀ סרה • דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דיסטורנור"א בלע"ז

ז ארי ימלכנך אחוה בר אמך או ברך או ברך או אמת קמך או חברך די כנפשו בסתרא למימר נהו ונפלה לטעות עממיא די לא ידעת את ובכתך :

(ז) כי יסיתך אחיך בן-אמך או-בנד או-בתך או אשת חיקך או רעה אשר כנפשו בסתר לאמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ובכתך :

לאחרים. בסתר • דבר הכתוב בהנה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר (משלי ז) : "בנשף-בערב יום, באישון לילה ואפלה". אשר לא ידעת אתה ובכתך • דבר זה, גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמשרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמשרו לך אבותיך'.

כ"ג • כי יסיתך • אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (ש"א כז) : "אם ה' יסיתך ביי", אמיר"א בלע"ז (אן רייצען), שמשאיו לעשות כן. אחיך • מאב. בן-אמך • מאם (קידושין ט). חיקך • השוכנת בחיקך ומחוקה בך, אפקיט"א בלע"ז (אנהאנגענד), וכן (יחזקאל מג) : "ומחיק הארץ", מיסוד התקוע בארץ. אשר כנפשו • זה אביך, פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל-וחמר

ח מטעות עממיא די בסתריכוון דקריבין לך או דרחיקין מנך מסופי ארעא ועד סופי ארעא :

(ח) מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרובים אליך או הרחוקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ :

כשם שאין ממש בקרובים, כך אין ממש ברחוקים. מקצה הארץ • (ספרי) זו חמה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלכים מסוף העולם ועד סופו.

כ"ד • הקרובים אליך או הרחוקים • (סנהדרין סא) למה פרט קרובים ורחוקים? אלא כך אמר הכתוב: מטיבן של קרובים, אתה למד טיבן של רחוקים.

ט לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תרחם ולא תכסי עלוהי :

(ט) לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחום עינך עליו ולא-תחמול ולא-תכסה עליו :

עמו, לזה לא תעזב. ולא תחוס עינך עליו • לפי שנאמר: "לא תעמד על-דם רעך", על זה לא תחוס. ולא-תחמול • לא תהפך בזכותו. ולא-תכסה עליו • אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשתק. (ספרי)

כ"ה • לא-תאבה לו • (שם) לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר (ויקרא ט) : "ואהבת לרעך כמוך", את זה לא תאהב. ולא תשמע אליו • בהתחננו על נפשו למחל לו, לפי שנאמר (שמות כג) : "עזב תעזב

י ארי מקטל תקטלה ידך תהי בו בקדמיתא למקטלה וידא דכל עמא בכתרימא :

(י) כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל-העם באחרונה :

בו בראשונה • מצוה ביד הניסת להמיתו. לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר: "ויד כל העם וגו'".

כ"ו • כי הרג תהרגנו • (אם יצא מבית דין ופאי, התזירוהו לחובה), יצא מבית דין חייב, אל תחזירוהו לזכות (ספרי). ידך תהיה-

יא ותרגמנה באבניא וימות ארי בעא לאטעיותך מדחלתא ודי אלהך די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא :

(יא) וסקלתו באבנים ומת פי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים :

יב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוספו למעבד פשתמא בישא הדין בינך :

(יב) וכל-ישראל ישמעו ויראו ולא יוספו לעשות בדבר הרע הזה בקרבך :ם

(יג) כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרִיף אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לַשַּׁבָּת שָׁם לֵאמֹר:

יג אַרְי תִּשְׁמַע בְּחַד מִקְרֻיךָ דִּי יִי אֱלֹהֶךָ יְהִי לְךָ לְמַתְּב תַּמָּן לְמִימַר:

כ"ג • לְשַׁבַּת שָׁם • (ספרי) פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שְׁלֵא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי־תִשְׁמַע וְגו' לֵאמֹר • אוֹמְרִים כֵּן: "יִצְאוּ וְגו'".

(יד) יִצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקְרַבְךָ וַיְדַיְחוּ אֶת־יִשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גַּלְכָּה וְנַעֲבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתָם:

יד נִפְקוּ גְבֻרִין בְּנֵי רִשְׁעָא מִבִּינְךָ וְאַטְעִיזוּ יְתֵיבֵי קְרַתְהוֹן לְמִימַר נְהִי וְנַפְלַח לְטַעוֹת עַמְמֵיָא דִּי לֹא יִדְעָתוּן:

כ"ג • אֲנָשִׁים • (סנהדרין פה) וְלֹא נָשִׁים. בְּנֵי־בְלִיעַל • (שם) בְּלִי עַל, שְׁפָרְקוּ עַל־וּ שְׁל מְקוֹם. יִשְׁבֵי עִירָם • וְלֹא יוֹשְׁבֵי עִיר אַחֲרָת. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵינן נַעֲשִׂית

עִיר הַנְּדַחַת עַד שֶׁיְדַיְחוּ אֲנָשִׁים, וְעַד שֶׁיְהִי־וּ מִדִּיחָיָהּ מִתּוֹכָהּ'.

(טו) וַדְרִשְׁתָּ וַחֲקַרְתָּ וְשִׁאלְתָּ הַיֵּטֵב וְהֵנָּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

טו וַתִּתְּבַע וַתְּבַדּוּק וַתִּשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קִשְׁטָא כִּוְן פְּתֻגְמָא אַתְּעִבִידָא תּוֹעֵבָתָא הָדָא בִּינְךָ:

כ"ג • וַדְרִשְׁתָּ וַחֲקַרְתָּ וְשִׁאלְתָּ הַיֵּטֵב • (סנהדרין ט) מִכָּאן לְמַדּוּ שְׁבַע חֲקִירוֹת, מִרְבּוּי הַמִּקְרָא כָּאן יִשׁ ג': דְרִישָׁה, וַחֲקִירָה וְהִיטֵב; וְשִׁאלְתָּ, אֵינּוּ מִן הַמִּנְיָן, וּמִמְנֵו לְמַדּוּ בְדִיקוֹת. וּבְמִקוֹם אַחֵר הוּא

אוֹמֵר (דברים יט): "וַדְרִשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב", וְעוֹד בְּמִקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שם יז): "וַדְרִשְׁתָּ הַיֵּטֵב", וְלְמַדּוּ: 'הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב' לְגִזְרָה שְׁוֵה', לִיתֵן הָאִמּוֹר שֶׁל זֶה בְּזָה.

(טז) הִפְּהַ תִּפְּהַ אֶת־יִשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־חֶרֶב:

טז מִמְּחָא תַּמְחֵי יְתֵיבֵי קְרַתָּא הַהִיא לְפַתְגָּם דְּחֶרֶב גְּמַר יְתָה וְיָתָּה כָּל דִּי בַּהּ וְיָתָּה בְּעִירָהּ לְפַתְגָּם דְּחֶרֶב:

כ"ג • הִפְּהַ תִּפְּהַ • (ב"מ לא) אִם אֵינְךָ יָכֹל לְהַמִּיתָם בְּמִיתָהּ הַכְּתוּבָה בָּהֶם, הַמִּיתָם בְּאַחֲרָת.

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם לֹא תִפְּנֶה עוֹד:

יז וְיָתָּה כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לְגוֹ פְתִיחַ וְתוֹקֵד בְּנוֹרָא יְתֵיבֵי קְרַתָּא וְיָתָּה כָּל עֲדָאָה גְּמִירָה קְדָם יִי אֱלֹהֶךָ וְתַחֲזִי תַל חֲרִיב לְעֵלָם לֹא תִפְּנֵי עוֹד:

כ"ג • לַה' אֱלֹהֶיךָ • לְשִׁמוּ וּבִשְׁבִילוֹ.

(יח) וְלֹא־יִדְבַק בִּידְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנִתְּנָן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָנְךָ וְהִרְבֵּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ:

יח יִח וְלֹא יִדְבַק בִּידְךָ מִדְּעַם מִן חֲרָמָא כְּדִיל דִּיתוּב יִי מִתְקוּף רְגֻזָה וְיִתְּב לְךָ רַחֲמִין וְיִרְחַם עֲלֶיךָ וְיִסְגַּף כְּמָא דִּי קִיָּים לְאַבְתָּיךָ:

כ"ג • לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ • (ספרי) שְׁכַל זְמַן שְׁעֵבֹדֶת־כּוֹכְבִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בְּעוֹלָם.

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי וְהוֹה אֱלֹהֶיךָ: ם

יט כִּי אַרְי תִּשְׁמַע בְּקוֹל לְמִימַרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַשֵּׁר יְתֵיב כָּל פְּקוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מִפְּקוּדֶיךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבֵּד דְּכִשֵּׁר קְדָם יִי אֱלֹהֶךָ:

♦ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ♦

יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַדְּדוּ וְלֹא-תִשְׂיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת:

וְלֹא תִתְגַדְּדוּ • לֹא תִתְגַדְּדוּ וְשָׂרֵט בְּבִשְׂרֹכֶם עַל מַת, כְּדָרַךְ שֶׁהָאֲמֹרִיִּים עוֹשִׂין, לְפִי שְׂאֵתָם בְּנֵיוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִין לְהִיּוֹת נְאִים

וְלֹא גְדוּדִים וּמְקַרְחִים. בֵּין עֵינֵיכֶם • אֲצֵל הַפְּדַחַת, וּבְמִקוֹם אַחַר הוּא אֹמֵר (ויקרא כא): "לֹא יִקְרַחוּ קִרְחָה בְּרֵאשֵׁם", לַעֲשׂוֹת כָּל הָרֵאשׁ כְּבֵין הָעֵינַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענף 295)

עוֹסֵק בְּעֵינָיו חֲלִין, שְׂאִינָם לְפִי כְּבוֹדוֹ שֶׁל בֶּן מֶלֶךְ, אֲסוּר לוֹ לְשַׂכַּח שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקַּב"ה. וְכַמְבֹאָר בְּחִסְדוֹת, שְׂאִינָה דוֹמָה מַעֲלַת הַשָּׁר - אֲפִילוּ בְּהִיּוֹתוֹ בְּשִׁבְיָה - לְמַעֲלַת אִישׁ הַדְּיוּט.

בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם (יד, א) יְדוּעָה תוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב (כַּתָּר שֵׁם טוֹב - קה"ת - הוֹסֵפוֹת אוֹת קלג), שֶׁכֵּל יְהוּדֵי יִקְרָ בְּעֵינָיו ה' כְּבֵן יְחִיד שֶׁנּוֹלַד לְהוֹרִיין לַעֲת זְקֻנָתָם, וְעוֹד יוֹתֵר מִכֶּף. מוּבָן אֲפּוֹא, שְׂגַם כְּאֶשֶׁר הוּא

כִּי עִם קְדוּשַׁת אֵתָה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בַּחֲרָה יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: ׀

כִּי עִם קְדוּשַׁת אֵתָה • קְדֻשַׁת עֲצֻמָּךְ מְאֻבּוֹתֶיךָ, וְעוֹד: "וּבְךָ בַּחֲרָה ה'".

ג לא תיכול כל דמרחק:

שֶׁלֹּא יִשְׁחוּט וְיֵאֱכַל עַל אוֹתוֹ הַמוּם. בְּשֵׁל בְּשָׂר בְּחֻלָּב, הָרִי דָבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ, וְהִזְהִיר כָּאֵן עַל אֲכִילָתוֹ.

ג לא תאכל כָּל-תוֹעֵבָה: (ג) כִּי עִם קְדוּשַׁת אֵתָה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בַּחֲרָה יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: ׀

שֶׁלֹּא יִשְׁחוּט וְיֵאֱכַל עַל אוֹתוֹ הַמוּם. בְּשֵׁל בְּשָׂר בְּחֻלָּב, הָרִי דָבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ, וְהִזְהִיר כָּאֵן עַל אֲכִילָתוֹ.

שֶׁלֹּא יִשְׁחוּט וְיֵאֱכַל עַל אוֹתוֹ הַמוּם. בְּשֵׁל בְּשָׂר בְּחֻלָּב, הָרִי דָבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ, וְהִזְהִיר כָּאֵן עַל אֲכִילָתוֹ.

כלי יקר - עוז והדר

דְּמֻעוֹתַי קִרְחִים וְאֻבּוּדִים, וְאִינוּ כֵּן אֲלֵא גַם הַדְּמֻעוֹת נְתוּנִים בְּנֹאד כְּאֵמֹר:
וְיֵשׁ עוֹד לְפָרֵשׁ הַמּוֹרִיד דְּמֻעוֹת עַל אָדָם בְּשָׂר וְכו', מִסְתַּמָּא הַמְצַטְעֵר עַל הַעֲדָר בְּשָׂרוֹן הַמַּעֲשָׂה הָרִי הוּא יִרָא אֱלֹהִים, וְכַתִּיב (שעיה לג א) "יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ" הֵינּוּ אוֹצְרוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אֵין עוֹשִׂין אוֹצֵר כִּי אִם מִדְּבָר שְׂאִינוּ בְּנִמְצָא כִּי 'הַכֹּל בְּיַדִּי שְׂמַיִם חוּץ מִירְאֵת שְׂמַיִם' (ברכות לג), עַל כֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵיָנִים גַּם הַדְּמֻעוֹת בְּבֵית גְּנָזֵיו. וְיָמָה שֶׁנֶּאֱמָר לְעַם סֻגְלָה, קָאֵי גַם עַל בֵּין עֵינֵיכֶם הַמּוֹרָה עַל מְקוֹם הַדְּמֻעוֹת: תורה ב

בְּסִפְרָתְךָ". וְהַטַּעַם, לְפִי שְׂגַם הַנְּפֻשׁוֹת הֵם סֻגְלָה וְאוֹצֵר, עַל כֵּן שֵׁם יְהוּי גַם הַדְּמֻעוֹת בְּבֵית גְּנָזֵיו. וְיָמָה שְׂאֵמֵר 'הֵלֵא בְּסִפְרָתְךָ לְשׁוֹן בְּלִתִּי מוּבָן, אֹמֵר אֲנִי שְׂכָךְ פְּרוּשׁוֹ, כִּי מָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיאָן וּמְכַנִּיטָן בְּמִסְפָּר כְּבוֹכָבִים (ראה רש"י שְׁמוֹת א א) וְהַ מוֹרָה עַל חֲשִׁיבָתְךָ, כִּי כָּל דְּבָר חָשׁוּב יֵשׁ לוֹ מִסְפָּר. עַל כֵּן נִתֵּן טַעַם עַל סְפִירַת נוּדוֹ וְשִׁמַּת הַדְּמֻעוֹת בְּנֹאד וְאֹמֵר 'הֵלֵא בְּסִפְרָתְךָ', רוֹצֵה לֹמֵר הֵלֵא גַם הֵמָּה בְּעֲצֻמָּם הֵם בְּסִפְרָתְךָ שְׂאֵתָה מוֹצִיאָן וּמְכַנִּיטָן בְּמִסְפָּר, וְכַמוֹהֵם יְהוּי גַם הַדְּמֻעוֹת גְּנָזִים וְנִסְפָּרִים. וְאַחַר שְׂאִינוּ 'קִרְחָה מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן' (ע"פ ב"ק טו), עַל כֵּן אֵין נְכוּן לְשׁוֹם קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת, כִּי הַקִּרְחָה שֶׁבֵּין הָעֵינַיִם מוֹרָה כְּאֵלוֹ הִיוּ

יד (א) לֹא תִתְגַדְּדוּ וְגו'. לְפִי שֶׁהָאֲמֹת מְצַטְעָרִים בְּדִין עַל דְּבָר אָבָד אֲשֶׁר הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב. אֲבָל אֵתָה לֹא כֵן, כִּי בְךָ בַּחֲרָה ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה (פסוק ג), וְכָל סֻגְלַת מְלָכִים הֵינּוּ דְבָר שֶׁמְכַנִּיטִין לְאוֹצֵר, כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנִּיט לְאוֹצֵר נְפֻשׁוֹת הַצְּדִיקִים הַטְּהוֹרוֹת וְאִינוּ דְבָר הָאָבָד, וְלָמָּה יִצְטַעַר עַל דְּבָר שִׁישׁ לוֹ מְצִיאוֹת וְוֹרָח הוּא שֵׁם, וְרַק הַעֲרַב שֶׁמָּשׁוּ בְּעוֹלָם הַנְּהָ, אֲבָל אוֹכֵל הוּא תְּרוּמוֹתָיו בְּעוֹלָם הַנְּצִחִי:
וְרִבּוֹתֵינוּ ו"ל אֲמָרוּ (שבת קה) 'הַמּוֹרִיד דְּמֻעוֹת עַל אָדָם בְּשָׂר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹפְרָן וּמְנִיחָן בְּבֵית גְּנָזֵיו, שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים טו ט) "נְדִי סִפְרָתְךָ אֵתָה שִׁמְיָה דְּמַעֲתִי בְּנִאֲדָךְ הֵלֵא

(ד) זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה בשבים ושה עזים:
והדין בעיירה תיכלון תורין אמרין דרחלין וגדין דעזין:

(ה) איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר:
ה אילא וטביא ויחמורא ויעלא ורימא ותורפלא ודיצא:

פירש"י וז"ל «זאת הבהמה וגו'. איל וצבי ויחמור למדנו (ספרי. חולין עא) שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו (חולין עב) שהבהמה וחיה טמאה מרבה מן הטהרה, שבכל מקום פורט את המעט. ואקו מתרגם: 'עלא',

(איוב לט) יעלי סלע, הוא אשטנבו"ק (ת"א וחולין פ). ותאו • תורבל"א, (וכן פירש"י איוב ל"ט. ר"ה כו ב. וע"ע ברש"י חולין נט ב) תור היער. באל"א, יער בלשון ארמי.

(ו) וכל בהמה מפרסת פרסה ושמעת שסע שתני פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו:

ו וכל בעיירה דסדיקא פרסתא ומטלפא טלפין תרתין פרסתא מסקא פשרא בבעיירה יתה תיכלון:

כ"י «מפרסת • סדוקה, פתרגומו. פרסה פלאנט"ה (פוסטאהלע) • ושסעת • חלוקה בשתי צפונים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפונים, והיא

טמאה • בבהמה (חולין טט) משמע מה שנמצא בבהמה, אכל! מכאן אמרו (שם ע"ד) שהשלייל נתר בשחיטת אמו.

(ז) אך אתייה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את הגמל ואת הארנבת ואת השפן כי מעלה גרה תמה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם:

ז ברם ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא וממסדיקי פרסתא מטלפי טלפיה ית גמלא וית ארנבא וית טפזא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכוין:

כ"י «השסועה • גרה כד) בריה היא שיש לה שני גבין ושני שרירות; אמרו רבותינו: (חולין ס"א) 'למה נשנו?

בבהמות, מפני השסועה. ובעופות, מפני הראה, שלא נאמרו ב'תורת פהנים'.

(ח) ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו: ם

ח וית חזירא ארי מסדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכוין מבסרהון לא תיכלון ובנבלתהון לא תקרבון:

כ"י «ובנבלתם לא תגעו • (ת"א) רבותינו פרשו: ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל. יכל יהיו מזהרים בכל השנה? תלמוד לומר (ויקרא כא) "אמר אל

הכהנים וגו'", ומה טמאת המת חמורה, פהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים; טמאת נבלה קלה, לא כל-שפן?!

(ט) את זה תאכלו מפל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו:

ט ית דין תיכלון מפל די במי'א פל די לה ציצין וקלפין תיכלון:

(י) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם: ם

י וכל די לית לה ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב הוא לכוין:

(יא) כל צפור טהרה תאכלו:
כ"י «כל צפור טהרה תאכלו • (קידושין נז) להתיר משלחת שבמצרע.

יא כל צפר דקי'א תיכלון:

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶם וְהַעֲזוּבִיהַ:

כש"י וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם • לְאָסֵר אֶת הַשְּׁחוּטָה.

(יג) וְהִרְאָה וְאֶת־הָאֵיָהּ וְהִדִּיָּה לְמִינָהּ:

כש"י וְהִרְאָה וְאֶת־הָאֵיָהּ וְגו' • היא רָאָה, היא אֵיָהּ, היא דִּיָּה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'רָאָה' ? שְׁרוּאָה בְּיֹתֵר. וְלָמָּה הַזִּהְיָרָף בְּכָל שְׁמוֹתֶיהָ? שְׁלֹא לִיתֵן פֶּתַח־דָּבָר לְבַעַל דִּין לְחַלֵּק, שְׁלֹא יִהְיֶה הָאוֹסְרָה

קוֹרָא אוֹתָהּ 'רָאָה', וְהִבָּא לְהַתִּיר, אֹמֵר: 'זוֹ, דִּיָּה שְׁמָהּ, אוֹ אֵיָהּ שְׁמָהּ, וְזוֹ לֹא אָסֵר הַכְּתוּב'. וּבְעוֹפוֹת פֶּרֶט לָף הַטְּמְאִים, לְלַמֵּד שֶׁהַעוֹפוֹת הַטְּהוֹרִים מְרַבִּים עַל הַטְּמְאִים, לְפִיכָף פֶּרֶט אֶת הַמַּעֲט.

(יד) וְאֵת כָּל־עֶרְב לְמִינֹו:

(טו) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחֻמִּים וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַגִּזְּ לְמִינֵהוּ:

טו וְנִתְּ בַת נַעֲמִיתָא וְצִצְיָא וְצִפְרָא שְׁחָפָא וְנִצְצָא לְזוּנְהִיהַ:

(טז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמֵת:

כש"י אֶת־הַתְּנַשְׁמֵת • קַל־ב"א שוּרִי"ץ (פּלֶדֶרֶמְרוּז).

טז וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוּתָא:

(יז) וְהַקֵּאֵת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֹף:

כש"י שְׁלֹף • (חולין טז) הַשּׁוֹלָה דְּגִים מִן הַיָּם.

יז וְקֵתָא וּבִירְקָקָא וְשְׁלֵי נִנְיָא:

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף:

יח וְחִסְרִיתָא וְאֲבּוֹ לְזוּנְהַ וְנִגְרָא טוּרָא וְעֲטָלְפָא:

כש"י דּוּכִיפָת • הוּא תְּרַנְגוּל הַבֵּר, וּבְלַע"ז הַרוּפ"א (וּוִידֵעָה־אֶפֶס), וְכַרְבֵּלְתוֹ כְּפוּלָה.

(יט) וְכָל־שְׂרִיץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ:

יט וְכָל רַחֲשָׂא דְעוֹפָא מְסָאָב הוּא לְכוּן לֹא יִתְאָכְלוּן:

כש"י שְׂרִיץ הָעוֹף • הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִין, וְצִרְעִים וְחַגְבִּים טְמְאִים, הֵם קְרוּיִים 'שְׂרִיץ'.

(כ) כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ:

כ כָּל עוֹפָא דְכִי תִיכְלוּן:

כש"י כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ • וְלֹא אֶת הַטְּמֵא, בָּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֵׂה', וְכֵן בְּבַהֲמָה: אוֹתָהּ - 'עֲשֵׂה', לְעַבֵּר עֲלֵיהֶם בְּ'עֲשֵׂה' וְ'לֹא תַעֲשֵׂה'.

(כא) לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נְבִלָה לִגְרָ אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיָהּ תִתְּנֶנָּה וְאֹכְלָהּ אוֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוּשַׁת אֶתָּה לִיהוּהָ אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

כא לֹא תִיכְלוּן כָּל נְבִילָא לְתוֹתֵב עֵרֵל דִּי בְּקִרְוִיָּה תִתְּנֶנָּה וְיִיכְלֶנָּה אוֹ תִתְּנֶנָּה לְכֹר עִמְמִין אֲרִי עִם קְדִישַׁת אֶת קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכּוּל בְּשַׁר בַּחֲלָב:

בפניהם. לא-תבשל גדי • (תולין קיג) שלש פעמים, פרט לחיה, ולעופות ולבהמה טמאה. לא-תבשל גדי וגו'.

כשי- לגר אשר-בשעריך • גר תושב, שקבל עליו שלא לעבד עבודה-זרה ואוכל נבלות. פי עם קדוש אתה לה' • (ספרי) קדש את עצמך במתן לך, דברים המתרים ואחרים נוהגים בהם אסור, אל תתירם

♦ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ♦

(כב) עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל-תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה:

כב עשׂרא תעשׂר ית כל עללת זרעך דיפוק חקלא שמת בשמא:

סמוך להתבשל, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר (מלכים ב כו): "ושדפה לפני קמה", וכן לענין בכורים. שנה שנה • (ספרי) מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן.

וכו- עשׂר תעשׂר • (תנחומא) מה ענין זה אצל זה? אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישׂראל: 'לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה, עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשׂרים מעשרות פראוי, כשהוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י"ג תמוז תשי"ב - תורת מנחם התוועדות 1 עמ' 54)

השמים. וכן נפסק להלכה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שבכל דבר אסור נסות את ה', חוץ מדבר זה. והנה, הרמ"א שם הביא דעה שהדבר אמור רק במעשר. אבל הסכמת רב האחרונים, וכן איתא בספר חסידים (סקמ"ד), שמותר נסות את ה' גם בשאר צדקה.

עשׂר תעשׂר (י"ד, כב) עשׂר בשביל שתתעשׂר (תענית ט, א) מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשׂר מתר נסות את ה', אף דכתיב (ואתחננו ו טו) לא תנסו את ה', וכמו שנאמר (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית האוצר. . . ובחנני נא בזאת. . . אם לא אפתח לכם את ארבות

כלי יקר - עזי הדר

את ידך". על פן כל עניני הצדקה כפולים, אחת ביד ואחת בלב, ועל כל אחד מאלה הקדוש ברוך הוא קובע לו שָׂכָר בפני עצמו, לָכֵן נֶאֱמַר 'כי בָּרַךְ יְבָרְכֶךָ: ועל זה אמרו רבותינו ו"ל במדרש (איכה רבה א נז) 'חטאו בכפלים' כו', כי חטאו בצדקה שענינה כפול, כמו שנאמר (יחזקאל טו מט) "הנה זה היה עון סדם אחותך, יד עני ואביון לא החזיקה". וחטאו גם בשבתות כמו שנאמר (שם כב כו) "וימשבתותי העליו עיניהם", ובמדרש (תהלים צב א) שכל עניני שבת כפול. וחטאו גם בשלוח עבדים חפשי בימי ירמיה (לד יא), וכתיב בהם (להלן טו יח) "כי משנה שָׂכָר שְׂכִיר עבדך", וזהו חטאו בכפלים' כו'.

דָּבָר אחר, כל הכפולות באו לומר שאם נתן פעם אחד תנכה לתן, גם פעם שני, כי תנינה גוררת תנינה, וכן בלם: תורה כג

מעשׂר, וכן יעשה מדי שנה בשנה, זה שאמר היצא השדה שנה שנה: אף לפי שמצינו שכל עניני צדקה כפולים, עשׂר תעשׂר, "נתון תתן" (להלן טו ט), "פתח תפתח" (שם פסוק ח), "והעבט תעביטנו" (שם), וכן השָׂכָר כפול "כי בָּרַךְ יְבָרְכֶךָ" (שם פסוק ד), על פן נראה שכל עניני הצדקה כפולים, הנתינה ביד, והפיוס בפה על ידי שלא ירע לָכֵבו ויתן לו בסבר פנים יפות ובלב שלם, וירש לא שמע גערה" (משלי יג ח). כאמרו רבותינו ו"ל (ברכות ח) 'המתפלל ישעה כשעור בניסת שני פתחים' כו', והוא לקיים מה שנאמר (תהלים יז טו) "אני בצדק אֶחְוֶה פִּנְיָךְ" ומכאן למדו (ב"ב י), שקדם שיתפלל יתן פרוטה לצדקה, וזהו 'שעור שני פתחים' כמו שנאמר (להלן שם ח) "פתח תפתח את ידך", והינו פתיחת היד ופתיחת הלב שנוכר בפסוק הקודם (שם פסוק ז) "לא תאמץ את לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹץ

(כב) עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעְךָ וְגו' • לפי שנאמר (מלאכי ג א) "הביאו המעשר אל בית האוצר וגו' והריקתי לכם ברכה עד כלי ד', שיקלו שפתותיכם מלומר די (שבת לב), ובאור הענין הוא, שישפע להם רבוי תבואה הרבה יותר מפדי הצרף, ואם פן ידאי לא יוכלו לומר די, כי לשון די שוף לומר כשיש להם די מחסורם, אָבָל כשיש להם די והותר לא יוכלו לומר די, וזהו 'כלי די' וכלי הוא לשון 'לא', ורצה לומר שלא יאמר עליו די, והינו 'שיכלו שפתותיהם מלומר די', כי אין הפה יכול לדבר די כשיש די והותר. ועל אותו רבוי מפלג אמר כפל עשׂר תעשׂר, ורצה לומר אם 'עשׂר' שתתן מעשׂר בשנה זו עשרה ממאה, אָז תנכה שלשנה הבאה תעשׂר את כל תבואת זרעך של שנה זו, ויעשה לשנה הבאה אלף מדות ותתן מאה

כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא די יתרעי
לאשראה שכנתה תמן מעשר עבודך חמרך
ומשקה ובכורי תוךך וענך בדיל דתילף
למדמל קדם יי אלהך כל יומיא:

(כג) ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר
לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך
ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את יהוה
אלהיך בלתימים:

בכל מקום, שנאמר (סו): "ואכלתם אותו בכל
מקום"; על-כרחך זה מעשר אחר הוא.

כ"ג • ואכלת וגו' • זה מעשר שני, שפבר למדנו
ליתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר (במדבר יח): "כי
תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו

כד וארי יסגי מנף ארחה ארי לא תכול
למשלה ארי יתרחק מנף אתרא די יתרעי יי
אלהך לאשראה שכנתה תמן ארי יברכנך
יי אלהך:

(כד) וכיריבה ממך תדרך פי לא תוכל שאתו
פירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך
לשום שמו שם פי יברכך יהוה אלהיך:

כ"ד • פי יברכך • שתהא התבואה מרבה לשאת.

כה ותמן בכספא ותצור כספא בידך ותתן
לאתרא די יתרעי יי אלהך בה:

(כה) ונתתה בכסף וצרת הפסף בידך והלכת
אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

כו ותמן כספא בכל די יתרעי נפשך בתורי
ובענא ובחמר חדת ועתיק ובכל די
תשאלנך נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהך
ותחדי את ואנש ביתך:

(כו) ונתתה הפסף בכל אשר תאנה נפשך בבקר
ובצאן ובבין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך
ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמת אתה וביתך:

נפשך • (ספרי ב"ק סג) חזר וכלל: מה הפרט מפרש:
ולד ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו'.

כ"ג • בכל אשר תאנה נפשך • כלל. בבקר
ובצאן ובבין ובשכר • פרט. ובכל אשר תשאלך

כו ולואה די בקרויך לא תרחקנה ארי לית
לה חלק ואחסנא עמך:

(כו) והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו פי אין לו
חלק ונחלה עמך: ם

לגט, שכחה, ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק
עמך בהן כמורה, ואינן חביבין במעשר.

כ"ג • והלוי וגו' לא תעזבנו • מליתן לו מעשר
ראשון. פי אין לו חלק ונחלה עמך • (ספרי) יצאו

כח מסוף תלת שנין תפק ית כל מעשר
עלתך בשתא הדיא ותצנע בקרויך:

(כח) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר
תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך:

כ"ג • מקצה שלש שנים • בא ולמד, שאם השקה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיבערם
מן הבית בשלישית.

כט וייתי לואה ארי לית לה חלק ואחסנא
עמך וגירא ויתמא וארמלא די בקרויך
וייכלון וישבעון בדיל די יברכנך יי אלהך
בכל עובדי ידך די תעבד:

(כט) ובא הלוי פי אין לו חלק ונחלה עמך והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו
למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך אשר
תעשה: ם

פּוֹחֲתִין לְעַנֵּי בַגָּן וְכוּ'. וְאַתָּה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם
בְּמַעֲשֵׂר שֶׁל שָׁנָה ראשונה ושנייה שֶׁהַשְּׁהִיָּה,
וּמִתְּוֵדָה: (דברים כז) "בְּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת", כְּמוֹ
שֶׁמֶפְרָשׁ (שם) ב"כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר".

כִּי-יִבָּא הַלְוִי • וַיִּטַּל מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן. וְהִגִּיר
וְהִזְתוּם • וַיִּטְלוּ מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנֵי שֶׁל
שָׁנָה זו, וְלֹא תֹאכְלֶנּוּ אֶתָּה בִירוּשָׁלַיִם כְּדָרְךָ
שֶׁנִּזְמַקְתָּ לֶאֱכֹל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאָכְלוּ
וְשָׂבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבִיעָה, מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵינִן

♦ יום שישי כ"ו מנחם-אב ♦

טו (א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׂמִיטָה:

א מסוף שבע שנים תעבד שמיטתא:

לְהִלְוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֵיאָף הֵיאָף הֵיאָ קָרְבָּה? הָא
לְמִדָּת "שִׁבְעַת שָׁנִים" לְמַגִּין הַשְּׂמִטוֹת.

כִּי-יִבָּא מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים • יָכֹל "שִׁבְעַת שָׁנִים" לְכָל
מַלְוָה וּמְלוּוֶה? תְּלַמּוּד לֹאמַר: "קָרְבָּה שְׁנַת הַשִּׁבְעָה",
וְאִם אֶתָּה אוֹמֵר שִׁבְעַת שָׁנִים לְכָל מַלְוָה וּמְלוּוֶה

ב וְדִין פְּתִיגָם שְׂמִיטָתָא דְתַשְׁמִט כָּל גְּבַר מְרִי
רְשׁוֹ דֵי יִרְשֵׁי בְחִבְרָה לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרָה
וּמִן אַחֵוּהֵי אַרְי קָרָא שְׂמִיטָתָא קְדָם יי:

(ב) וְזֶה דְבַר הַשְּׂמִיטָה שְׂמוֹט כָּל-בְּעַל מִשֶּׁה יָדוֹ
אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אֲחִיו
כִּי-קָרָא שְׂמִיטָה לַיהוָה:

כִּי-יִבָּא שְׂמוֹט כָּל-בְּעַל מִשֶּׁה יָדוֹ • שְׂמִיטָתָא יָדוֹ שֶׁל כָּל בְּעַל מִשֶּׁה.

ג מן בר עממין תתבע ודי יהי לך עם אחוהך
תשמיט ידך:

(ג) אֶת-הַנְּכָרִי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת-אֲחִיךָ
תִשְׁמִיט יָדְךָ:

ד לְחֹדֶר אַרְי לֹא יְהִי כִּף מִסְפָּנָא אַרְי בְּרִכָּא
יְבִרְכֶנּוּ יי בְּאַרְעָא דִּי יי אֶלְהֵךָ יִהְיֶה לְךָ
אֲחֻסָּנָא לְמִירְתָּה:

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-כִּף אֲבִיוֹן כִּי-יִבְרַךְ יְבִרְכֶךָ
יְהוָה בְּאַרְץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ:

בְּכֶם. וּכְשֶׁאֵינִן אַתֶּם עוֹשִׂים רְצוֹנִי שֶׁל מְקוֹם,
אֲבִיוֹנִים בְּכֶם. אֲבִיוֹן, דֵּל מְעַנִּי, וְלִשׁוֹן 'אֲבִיוֹן'
שֶׁהוּא תָּאב לְכָל דְּבַר.

כִּי-יִבָּא אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-כִּף אֲבִיוֹן • וְלִהְלֹךְ הוּא
אוֹמֵר: "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן"? אֶלֶּא בְּזִמְנֵי שְׂאֲתָם
עוֹשִׂים רְצוֹנִי שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיוֹנִים בְּאַחֲרִים וְלֹא

רְצוֹנִי כְּמוּכָן מִלְשׁוֹן רַק אִם שְׂמוּעַ וְגו'.
וְכִשְׁאֲמַר כִּי יִהְיֶה כִּף אֲבִיוֹן מֵאַחַד
אֲחֵיר בְּאַחַד שְׁעָרֵי בְּאַרְצָה, כָּל
הָאֲחֵדִים הִלְלוּ מוֹרִים בְּאַצְבָּע. שְׂבוּמֵן
שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנִי שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ
הוּא אֲזֹ לֹא יִמְצָא שֵׁם אֲבִיוֹן, כִּי אִם
אֶחָד מְעִיר וְאֶחָד מִמְשַׁפְּחָה וְהוּא בְּלִתֵּי
שְׂכִיחַ כָּלֵל. וְכִשְׁאֲמַר כִּי לֹא יִחַדֵּל
אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ, מְדַבֵּר בְּחוּץ
לְאָרֶץ, וְהוּא הַזְּמַן שֶׁאֵינִן עוֹשִׂין רְצוֹנִי
מֵאַחַר שֶׁלֹּא עָלוּ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם
אֲחֵיהֶם, כְּמוֹ שְׂנַעֲשֶׂה בִימֵי עֲזָרָא
שֶׁרְבָם לֹא עָלוּ מִבְּבֶל, וְשֵׁם לֹא יִחַדֵּל

נְתִיבַת טַעַם הוּא שְׂאֲמַר עַל כֵּן אֲנִכִּי
מִצְוָה פִּתַח תִּפְתַּח, מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָן
פְּשִׁטָא, שֶׁאִם אֵינִן עֲנֵי לְמִי יִתּוּ. וְעוֹד
קִשָּׁה לְמָה הַתְּחִיל פְּרִשְׁתָּ כִּי יִהְיֶה כִּף
אֲבִיוֹן וְגו' 'בְּאַרְצָה' (פסוק ז), וְהֵלֵא
הַצְּדָקָה חוֹבַת הַגּוֹף וְנוֹהֲגַת אֶפְלוּ בְּחוּץ
לְאָרֶץ. וְכֵן מְסִים הַפְּרָשָׁה וְלֹא אֲבִינָה
בְּאַרְצָה (פסוק יא), וּבְפִסְטוֹק כִּי לֹא יִחַדֵּל
אֲמַר מִקְרֵב הָאָרֶץ, וְלֹא אֲמַר 'מִקְרֵב
אֲרָצְךָ'.
אֶלֶּא וְדַאי כִּף פְּרוּשׁוֹ, שְׂכָל עֲנֵי אֲרָצְךָ
רֵאוּי לְהַקְדִּים לְעֲנֵי חוּץ לְאָרֶץ,
וְכָל הַפְּרָשָׁה מְדַבֵּרַת בְּזִמְנֵי שְׂעוֹשִׂין

טו (ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה כִּף אֲבִיוֹן.
וְלִמְטָה נְאֻמַר (פסוק יא) כִּי
לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ, וְאָמְרוּ
רַבּוּתֵינוּ ו'ל (ספרי קלג) 'הָא בְּזִמְנֵי שְׂעוֹשִׂין
רְצוֹנִי שֶׁל מְקוֹם, הָא בְּזִמְנֵי שְׂאֵינִן עוֹשִׂין
רְצוֹנִי. וְהַעֲדַר עַל זֶה, מַה שְׂנַאֲמַר אָפֶס
כִּי לֹא יִהְיֶה כִּף אֲבִיוֹן וְגו' רַק אִם שְׂמוּעַ
תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה', רְצָה לֹאמַר אֶךְ וְרַק
בְּתַנְאֵי זֶה 'אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע':
אֲבָל מַה שְׂאֲמַרו בְּפִסְטוֹק כִּי לֹא יִחַדֵּל
אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ, צְרִיךְ בְּאוּר
מֵאִי מִשְׁמַע שְׂפִסְטוֹק זֶה מְדַבֵּר בְּזִמְנֵי
שְׂאֵינִן עוֹשִׂין רְצוֹנִי. וְעוֹד קִשָּׁה מַהוּ

ה רק אם-שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור לעשות את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:

כט"ו רק אם-שמוע תשמע • אז לא יהיה בך אביון. שמוע תשמע • שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה.

ו כי-יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר-לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו: ם

כט"ו פאשר דבר-לך • והיכן דבר? (דברים כח) "ברוך אתה בעיר". והעבטת • כל לשון הלואה, כשנופל על המלנה נופל בלשון מפעיל, כגון: "והלוית", "והעבטת", ואם היה אומר "ועבטת", היה נופל על הלנה, כמו "ולוית". והעבטת גוים • יכל שתהא

ו כי-יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצה אשר-יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את-לבבך ולא תקפץ את-ידיך מאחריך האביון:

כט"ו כי-יהיה בך אביון • התאב, תאב קודם. מאחד אחיך • אחיך מאביך קודם לאחייך מאמך. שעריך • עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת. לא תאמץ • יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן,

ח כי-פתח תפתח את-ידיך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו:

כט"ו פתח תפתח • אפלו כמה פעמים. כי-פתח תפתח • הרי 'כי' משמש בלשון 'אלא'. והעבט תעביטנו • אם לא רצה במתנה, תן לו בהלואה. די מחסרו • ואי אתה מצוה להעשירו. אשר יחסר לו •

כלי יקר – עו והדר

לאמור, כי האמירה עקר וטובה מן הנתינה, שהרי הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפוסס באחת עשרה ברכות (כ"ב טו). וזהו לאמור לו דברי רצוי ופייוס. ויש אומרים לאמור פתח תפתח, שגורו גם אחרים על הצדקה ויאמר להם פתח תפתח וגו': תורה ה

שעני חוץ לארץ יבואו אליך מארץ רחוקה אין נכון לדחותם ויהיו קודמים לעניי ארצה, על פן אנכי מצוה פתח תפתח את ידי לעניך ולאבינך 'בארצה', רצה לומר לך אמרתי לך למעלה 'בארצה', לגור אמר שהדין עם עניי ארצה, שהם קודמים לעניי חוץ לארץ אשר 'מקרב הארץ': ומה שאמר על פן אנכי מצוה

אביון מקרב הארץ, הינו מפלל הארץ, ולכך לא אמר 'ארצה': וכל פסוק פי לא יחדל אביון הוא תרוץ על פסוק ראשון שאמר פי יהיה בך אביון וגו' בארצה, למה נקט 'בארצה' והלא מצוה זו נוהגת גם בחוץ לארץ, על זה אמר במתוך פי לא יחדל אביון מקרב הארץ דהינו בחוץ לארץ, ותטעה לומר מאחר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 82 ואילך)

נתון תתן - אפילו מאה פעמים

ממשיך "כי פתוח תפתח", מדקבר על פתיחת הלב בנתינת הצדקה שתהיה בסבר פנים יפות וכיוצא בזה. אך בפסוק השני מדבר על נתינת הצדקה בפעל, שאם כש"קרבה שנת השבע" . ורעה עינך באחיו האביון ולא תתן לו" - "נתון תתן לו". ועל-פי-יזה מובן טעם השנוי בפרוש רש"י, כי רק על נתינה בפעל אפשר לצוות שתהיה אפילו מאה פעמים, אבל על פתיחת הלב (שהיא רגש שבלב) קשה לצוות שיפתח את לבו מאה פעמים! וקל-להבין.

כי-פתח תפתח את-יָדְךָ לוּ . . נתון תתן לו
 פתוח תפתח - אפילו כמה פעמים. נתון תתן - אפילו מאה פעמים (טו, ח . י . רש"י)
 יש לענין מדוע על הפסוק הראשון פרש רש"י דמלמדנו לפתח אפילו כמה פעמים, ולא כמו שפרש "נתון תתן" שהוא אפילו מאה פעמים?
 ויש לומר בפשטות:
 הפסוק "פתוח תפתח" בא בהמשך לפסוק שלפני-זה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך גו" ולא-תרי-זה

ט אסתמר לך דילמא יהי פתגם עם לך בך ברשע למימר קריבא שתא שביעתא שתא דשמטתא ותבאש עינך באחיו מספגא ולא תתן לה ויגרי עלך קדם יי ויהי בך חוקא :

(ט) **השמר לך פני-יהיה דבר עם-לבבך בליעל**
לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה ורעה
עינך באחיו האביון ולא תתן לו וקרא עליך
אל-יהיה והיה בך חטא:

עליך? ממחר אני ליפרע על-ידי הקורא, יותר ממי שאינו קורא.

כש"י וקרא עליך • (ספרי) יכל מצוה? תלמוד לומר (דברים כד) : "ולא יקרא". והנה בך חטא • מכל-מקום, אפילו לא יקרא. אם-כן למה נאמר: "וקרא

ימפן תתן לה ולא יבאש לך במתנה לה ארי בדיל פתגמא הדין יברכנה יי אללה בך עובדך ובכל אושטות ירך :

(י) **נתון תתן לו ולא-ירע לבבך בתתך לו כי**
בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל-
מעשך ובכל משלח ירך:

כ"י • נתון תתן לו • אפילו מאה פעמים. לו • בינו ובינה. כי בגלל הדבר • אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה.

כלי יקר - עוז והדר

אנשים כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, כי קרב הארץ מחיב ענין זה כפאמור, על פן אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את ירך לענינה, כדי שיתנו גם לך או לורעה. אבל לא לשניהם, כמו שפאמר (תהלים לו כה) "ולא ראיתי צדיק נעוב וירעו מבקש לחם", רצה לומר הוא וירעו, אלא או הוא או ורעו, וכזה אין פסוק זה סותר אמרו רבותינו ז"ל (שבת שם), או הוא או ורעו כאים לכלל מדה זו:
 ויש אומרים חסרון גימ"ל במלת 'בגלל', לומר שנה נמשך מעון מניעת גמילות חסד, כי גימ"ל דל"ת דרשו רבותינו ז"ל (שם סד) גמל דלים, וחסרון הגימ"ל לדלים מסבב הגלגל: תורה יא

א) לא, שבכל הנמצאים הולך הדבר בסיבוב בגלגל שכל אחד מהם נותן ומקבל, בלתי ה' לבדו הוא הנותן ובלתי מקבל:
 וטעמו של דבר נראה, שלא רצה ה' שיהיה האדם מתחזק בארץ הוא וירעו עד עולם, על דרך שנאמר (ויקרא כה כג) "והארץ לא תמכר לצממת כי לי הארץ". ואלו לא היה האדם בא לכלל מדה זו לעולם לא הוא ולא ורעו, היה מחזיק בארץ לצמיתות וישבח כי לה' הארץ, על פן הקדוש ברוך הוא מסבב שכל אדם בא לידי מדה זו או הוא או ורעו, לידע ולהודיע כי בלם כגרים על הארץ ול"ה תבל ומלאה". וזהו שאמר אחר פסוק כי בגלל לתן טעם למה הוא מתגולל על

(י) כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'. רבותינו ז"ל (שבת קנא) לקמו מן לשון 'בגלל', שגלגל הוא שחזור בעולם. ורבים תמחו על הלשון, כי 'בגלל' אינו לשון 'גלגל', שהרי גימ"ל אחת חסרה. ואומר אני שכונתם ז"ל לקרש 'בגלל' מלשון 'וגללו את האבן' (בראשית כט א), ורצה לומר בשיתגולל העני בין האנשים מזה לזה כמנהגו, אן יברכה ה' ויגרים שלא יתגולל ולא יתנפל עליהם כנפל על אנשים, וממילא שמעינו שהדבר מתגלגל בעולם בגלגל, שכל נותן סופו להיות מקבל. כי כך המדה בכל הנמצאים שבכל השלשה עולמות, שכל נותן ישוב להיות מקבל, כדרך שבארנו למעלה בפרשת בראשית בפסוק "יום הששי"

יִיא כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־פִּן אֲנֹכִי
מִצִּוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תְּפִתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֶיךָ לְעֵנְיֶךָ
וּלְאַבְיֹנֶךָ בְּאַרְצֶךָ: ם

כ"ט < על-פִּן • (ש) מִפְּנֵי כֵן. לֵאמֹר • (ספרי) עֲצֵה לטובתך אֲנִי מִשִּׂאֵךְ. לְאַחֶיךָ לְעֵנְיֶךָ • לֵאמֹר אַח? לְעֵנִי. • בְּיוֹד אַחַד, לְשׁוֹן עֲנִי אַחַד הוּא, אֲבָל עֲנִיֶיךָ בְּשֵׁנֵי יוֹדֵי"ן, שְׁנֵי עֲנִיִּים.

יב כִּי־יִמְכַר לְךָ אַחֶיךָ הָעֵבְרִי אוֹ הָעֵבְרִיָּה וְעַבְדְּךָ
שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מֵעִמְךָ:

כ"ט < כִּי־יִמְכַר לְךָ • (קידושין יד) עַל־יְדֵי אַחֵרִים, שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית־דִּין בְּגִנְבָתוֹ הַפְּתוּב מִדְּבַר, וְהָרִי כָּבֹד נֶאֱמַר (שמות כא): "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי", וּבִמְכָרוּהוּ בֵּית־דִּין הַפְּתוּב מִדְּבַר? אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ פָּאן: אַחַד, שְׁפָתוֹב "אוֹ הָעֵבְרִיָּה", אַף הִיא תִצָּא בְּשֵׁשׁ שָׁנִים, וְלֹא שְׁמִכְרוּהָ בֵּית־דִּין, שְׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכַרֶת בְּגִנְבָתָהּ, שְׁנֶאֱמַר: "בְּגִנְבָתוֹ", וְלֹא 'בְּגִנְבָתָהּ', אֲלֵא בְּקִטְנָה שְׁמִכְרָה אֲבִיהָ; וְלִמַּד פָּאן שְׂאֵם יִצְאוּ שֵׁשׁ שָׁנִים קֹדֶם שְׁתַּבְּיֵא סִמְנִין, תִּצָּא. וְעוֹד חִדְּשׁ פָּאן: "הָעֵנִי תִעֲנִיק".

יג וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:
יג וְאֵרִי תִפְטְרֶנָּה בַּר חוֹרִין מֵעִמְךָ לָא תִפְטְרֶנָּה רִיקָנִין:

יד הָעֵנִי תִעֲנִיךָ לֹא מִצִּיּוֹנְךָ וּמִגִּבְרֹתֶיךָ וּמִיִּבְרֵיךָ אֲשֶׁר
בְּרַבְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ:

כ"ט < הָעֵנִי תִעֲנִיךָ • לְשׁוֹן עַדִּי, בְּגִבְהָ וּבְמִקְרָאִית הָעֵינִין. דְּבַר שִׁיחָא נָכַר שֶׁהֵטִיבְתָּ לוֹ. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן הַטְעָנָה עַל צִיּוֹרוֹ. מִצִּיּוֹנְךָ וּמִגִּבְרֹתֶיךָ וּמִיִּבְרֵיךָ • יָכַל אֵינִי לִי אֲלֵא אֵלֹו בְּלִבְד? תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר בְּרַבְּךָ", מִכָּל מַה שֶּׁבְּרַבְּךָ בּוֹרְאֵךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק כ"ד עמוד 87 ואילך)

הענקה - חלק משחרור העבד

והחלוק ביניהם: נתינת האדון קשוּרָה למצבו הקודם - הפרת הטוב עבור עבודתו פעֶבֶד; מִה־שִׂאֵי־פֶן קבלת העבד קשוּרָה לחירותו והיא מהנה פֶרֶט וחלק משחרורו, אֲשֶׁר ב־פֶבֶד עִם יְצִיאָתוֹ הוּא מְקַבֵּל מִתְּנֹת, הַפֶּךָ הָעֵנִין דְּעַבְדוֹת, כִּי־אֵם חרות ורחב יָד. והנה בפסוק "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, עַל כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ גו'" מְדַגֵּשׁ עֲנִין הַשְּׁנֵי הַעֲנָקָה, שְׁלֵמוֹת שְׁחָרוֹר הָעֶבֶד, דְּכִמּוֹ שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל הָיוּ עֶבְדִּים וְהַקְבָּ"ה שְׁחָרְרָם לְגַמְרֵי, כֵּן מְחַיְבִים הֵם בְּשְׁחָרוֹר עֶבְדֵיהֶם. ובהיות שאֵין הַפְּדוּרָה פָּאן עַל חֵיֹוב הַנְּתִינָה שְׁעַל הָאָדוֹן אֲלֵא לְגַבֵּי שְׁלֵמוֹת הַשְּׁחָרוֹר שֶׁבְּהַעֲנָקָה, אֵינּוּ נוֹגַע אֲצֵל מִי הִיָּה עֶבֶד לְפִנְיֶיךָ, וְכֵן אֵינּוּ נוֹגַע מִי נוֹתֵן הַמִּתְּנָה, דָּגַם בְּקַבְּלַת הַמִּתְּנָה מֵאָדָם אַחַר מְרָגִישׁ הָעֶבֶד בְּמִצָּב שֶׁל חרות.

הָעֵנִי תִעֲנִיךָ לֹא . . וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם הָעֲנָקָתִי לְךָ וְשִׁנִּיתִי לְךָ, אַף אֶתָּה הָעֵנֶךָ לוֹ וְשִׁנֵּה לוֹ; מַה בְּמִצְרַיִם נִתְּנִי לְךָ בְּרַחֵב יָד, אַף אֶתָּה תִתֵּן לוֹ בְּרַחֵב יָד (טו). יד-טו. ובספרי) יֵשׁ לְעֵנִי: א. מִצְוֹת הָעֲנָקָה הִיא עַל הָאָדוֹן, וּמִדּוּעַ לְשׁוֹן הַסְּפָרִי הוּא "הָעֲנָקָתִי וְשִׁנִּיתִי" שְׁמוֹרָה שֶׁהַקְבָּ"ה הָעֵנִיךָ (כְּלוּמֹר גֵּרִם שֶׁהַמִּצְרַיִם יִתְּנוּ כְּלֵי כֶסֶף כו'), וְלֹא הַמִּצְרַיִם שֶׁהָיוּ הָאָדוֹן. ב. עֶבֶד הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים־וּמְזֹלוֹת אֵינּוּ בְּכָלֵל הָעֲנָקָה, וְאִיךָ אֲפֶשֶׁר לומר עַל הַרְכּוּשׁ שֶׁקָּבְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם - גָּדַר הָעֲנָקָה? וְיֵשׁ לְבָאֵר בְּזֵה: בְּמִצְוֹת הָעֲנָקָה יִשָּׁם ב' חֲלָקִים (א) נְתִינַת הָאָדוֹן - בְּתוֹר הַפְּרַת הַטּוֹב לְעֶבֶד עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ. (ב) קַבְּלַת הָעֶבֶד - הַהֲנָאָה וְהַתּוֹעֵלַת שֶׁל הָעֶבֶד מֵהַמִּתְּנָה.

טו ותדבר ארי עבדא הוימא בארעא
דמצרים ופרקו יי אלהי על פן אנא
מפקדו ית פתגמא הדין יומא דין :

(טו) וזכרת פי עבד ה' ב'ארץ מצרים ויפדו
יהוה אלהיך על-פן אנכי מצוה את-הדבר הזה
היום:

כ"ט ◀ וזכרת פי עבד ה' • והענקתי ושיניתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושינה לו.

טז ויהי ארי יימר לך לא אפוק מעמך ארי
רחמך וית אנש ביתך ארי טב לה עמך :

(טז) ויהי כ'י'אמר אליך לא אצא מעמך פי
אהבך ואת-ביתך פי טוב לו עמך:

יז ותסב ית מרצעא ותתן באדנה ויבדשא
ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך
מעבד פן :

(יז) ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ויבדלת ויהי
לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה-פן :

לה, יכל אף לרציעה השוה הכתוב אותה? תלמוד
לומר: (שמות כ"א) "ואם אמר לאמר העבד", עבד נרצע
ואין אמה נרצעת.

כ"י ◀ עבד עולם • יכל כמשמעו? תלמוד לומר
(ויקרא כ"ח): "ושבתם איש אל אחותו, ואיש אל
משפחתו תשובו", הא למדת, שאין זה אלא עולמו
של יובל (מכילתא). ואף לאמתך תעשה-פן • הענק

יח לא יקשי בעינך במפטך ותה פר חורין
מעמך ארי על חד תרין באגר אגירא פלחך
שית שנין ויברכנך יי אלהי בכל די מעבד :

(יח) לא יקשה בעינך בשלחך אתו חפשי מעמך
פי משנה שבר שכיר עבדך שש שנים וברכך
יהוה אלהיך בכל אשר תעשה: פ

שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו בלילה? רבו
מוסר לו שפחה כנענית, והולדות לאדון.

כ"י ◀ פי משנה שבר שכיר • מפאן אמרו: עבד
עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום כו סיון)

שיהיה הכל על-פי דיני התורה. ואז יהיה כלי לברכת ה',
ובשנים: א. תהיה לו פרנסה בריות. ב. הפרנסה תלך למקום
הראוי.

וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח)
על האדם רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו
שהכלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת של אונאה וכדומה, היינו

♦ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ♦

יט כל בוכרא די יתיליד בתוך ויבנך
דוקרין תקדש קדם יי אלהי לא תפלה
בבוכרא דתוך ולא תגזי בוכרא דענך :

(יט) כל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך ה'זכר
תקדיש ליהוה אלהיך לא תעבד בבכר שורך
ולא תגזי בכור צאנך:

ואי אפשר לומר: "לא יקדיש", שחרי כבר נאמר:
"תקדיש", הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עלוי,
ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו. לא תעבד
בבכר שורך ולא תגזי וגו' • אף החלוף - למדו
רבותינו (בכורות כ"ה) שאסור, אלא שדבר הכתוב בהנה.

כ"י ◀ כל-הבכור וגו' תקדיש • ובמקום אחר הוא
אומר "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כ"ה). הא כיצד?
אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה לומר:
'הרי אתה קדוש לבכורה' (ערכין כ"ט). דבר אחר: אי
אפשר לומר 'תקדיש', שכבר נאמר: "לא יקדיש",

(ב) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתְּהָ וּבֵיתְךָ:

מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך, מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוך שנתו. שנה בשנה • אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום, ויום אחד משנה אחרת; למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (ספרי).

כ"ט • לפני ה' אלהיך תאכלנו • לכהן הוא אומר, שפבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח): "ובשרם יהיה לך וגו'". שנה בשנה • מפאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכל יהא פסול משעברה שנתו? פבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך

(כא) וְכִי־יְהִיֶּה בּוֹ מוֹם פֶּסַח או עֹר פֶּל מוֹם רַע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט • מום • פסח או עור • פרט. כל מום רע • חזר וכלל, מה הפרט מפרש: מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שגלוי ואינו חוזר.

(כב) בַּשְּׂעִרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וַיְחַדּוּ בַּצִּבִּי וּכְאֵיל:

כב בקרויך תיכלנה מסאבא ודקיא פחדא בכסר טבאי ואילא:

כ"ט • רק את-דמו לא תאכל על-הארץ תשפכו כמים: פ

(כג) רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: פ

ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכל יהא אף הדם מתר? תלמוד לומר: "רק את-דמו לא תאכל".

כ"ט • רק את-דמו לא תאכל • שלא תאמר: הואיל וכלו היתר הבא מפלל אסור הוא, שהרי קדוש

א טר ית ירחא דאביבא ותעבד פסחא קדם יי אלהיך ארי ברחא דאביבא אפקך יי אלהיך ממצרים ועבד לך נסין בליילא:

(א) שְׂמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעֵשִׂיתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה:

"ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו'" אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר (שמות ב): "ויקרא למשה וליאהרן לילה וגו'".

כ"ט • שמור את-חודש האביב • מקדם בואו, שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העמר, ואם לאו, עבר את השנה. ממצרים לילה • והלא ביום יצאו, שנאמר (במדבר לג):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ד אגרת תתקצד - מתוך 'לקראת שבת')

שמור את חודש האביב - תמיד האדם ביצירה ופריחה

זמן של קיבוץ כחות, למען יופיעו אחר-כך אילנות מבלבלים ושדות עטופים ירק. וכן היה גם בעת יציאת מצרים, שאחרי התקופה הפורה של גלות מצרים - גלות הגוף וגלות הנשמה גם יחד, הנה במשך זמן מועט נתגלה בהם הזיכרון שפעל גלות מצרים בעם ישראל, ובחמשים יום נתעלו ממ"ט שערי טומאה לקבלת התורה מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! ומוסר השכל' בזה לכולנו, שאם יש בחיינו איזו תקופה

בפרשתנו כתוב "שמור את חודש האביב ועשית פסח גו" (טז, א). והינו, שסימן חג הפסח בפסוק הוא שצריך להיות בחודש האביב. ויש לבאר הענין בעבודת ה': על-פי סדרי הטבע, עם הופעת האביב, הנה כחות הטבע שהיו בהעלם במשך ימי החורף, עד שלעין הרואה נדמה שנפסקה החיות, יצירה צמיחה וגידול, הנה לפתע פתאום בחודש האביב מתגלה לעין כל, שלא היה זה אלא משך

תשמש לתוספת כח, וכמשל האביב - להוצאת פרח ולגמול פירות.

שאפשר לטעות בה שאינה תקופה של יצירה, צמיחה וגידול, קרוב לודאי שאין זה אלא טעות בדינו, וההפסקה

ב ותפוס פסחא קדם יי אלהיך מן בני ענא ונקסת קודשיא מן תורי באתרא די תרעי יי לאשראה שכנתה תמן :

(ב) וזכתה פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יהוה לשכן שמו שם:

מרבחה, מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השבע, ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה.

כ"ט - וזכתה פסח לה' אלהיך צאן • שנאמר: "מן הפכשים ומן העזים תקחו". ובקר • (ספר) תזבח לחגיגה, שאם נמנו על הפסח חבורה

ג לא תיכול עלוהי חמיצע שבקעא יומין תיכול עלוהי פטירי לחם עני ארי בבחילו נפקתא מארעא דמצרים בדיל דתדפר ת יומא מפקד מארעא דמצרים כל יומי חייך :

(ג) לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני פי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

אלא של מצרים, שכן הוא אומר (שמות יב) : "ותחזק מצרים על העם וגו'". למען תזכר • על-ידי אכילת הפסח והמצה, "את-יום צאתך".

כ"י - לחם עני • לחם שמזכיר את העני שנתענו במצרים. פי בחפזון יצאת • ולא הספיק בצק להחמין וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך הנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 921 ואילך)

מצה וחמץ - הבדל של אות אחת

פתח מלמעלה, מורה על אדם שאמנם נמצא במצב של "לפתח חטאת רובץ", אבל אף-על-פי-כן, יש לו פתח למעלה - שעל-ידו יכול לצאת ממצבו ולעשות תשובה. ואף שהפתח למעלה (באות ה"א) הוא פתח קטן ביותר - הרי אמרו רבותינו ז"ל (שהש"ר פ"ה, ב [ב]) "פתחו לי כחודו של מחט", ועל-ידי-זה - "ואני אפתח לכם כפתחו של אולם", פי על-ידי הרהור תשובה אחד, יכול האדם להשתנות - ברגע אחד - מרשע גמור לצדיק גמור. ונמצא, שחמץ מורה על גאון וישות, וגם על מי שאין לו פתח לתשובה, ומצה מורה על ביטול וגם על תשובה. וישני החילוקים שבין חמץ ומצה - תלויים זה בזה: דכאשר האדם מתגאה ומתנשא, לא יבוא לעולם לידי תשובה חס-ושלום, מפני שכל הזמן ימצא חשבונות להצדיק את כל הנהגותיו. מה-שאין-כן כאשר הוא בביטול ושלמות, אינו משתדל להצדיק את עצמו, ובמילא הרי הוא עושה חשבון-צדק מכל מעשיו, וכאשר נוכח לדעת שהנהגתו אינה באופן הראוי - עושה תשובה.

בפרשתנו פתוב בנוגע לחג הפסח "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות גו'" (טז, ג). והנה, מצה וחמץ חלוקים בכמה ענינים, ומהם: א. בחמץ - מתנשאת העיסה, ואילו במצה - נשארת העיסה כמות שהיא. ומשמעות הדבר ברוחניות: חמץ מורה על ישות והתנשאות, ומצה על ביטול ושלמות (ראה לקוטי-תורה צו יג, ג. שה"ש יד, ד. ובכ"מ). ב. "מצה" ו"חמץ" מורכבות מאותיות זהות, אלא ש"מצה" היא באות ה"א, ו"חמץ" באות ח"ת. ושתי אותיות אלו דומות אחת לשנייה, שהרי שתיהן מורכבות משלשה קוין ופתוחות מלמטה. אלא שהאות ח"ת סתומה בכל שלשת הצדדים לגמרי, ואילו האות ה"א יש לה פתח מלמעלה (ראה זח"ג רנב, א, ובכ"מ). ויש לבאר משמעות הדבר ברוחניות: הפתח מלמטה (שבשתי האותיות) - קאי על ה"לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד, ז). והאות ח"ת, שסתומה מכל שאר הצדדים, מורה על אדם ש"נקנס" זה ואין לו מקום ליציאה ממנה. מה-שאין-כן האות ה"א, שיש לה

ד ולא יתחזי לך חמירי בכל תחומך שבקעא יומין ולא יבית מן בסרא די תכוס ברמשא ביומא קדמאה לצפרא :

(ד) ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך שבעת ימים ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר:

אומר: שלמים הנשחטים כל שבועה, כִּלְנֵי בִּבְל תוֹתִירוּ, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וּלְלֵילָה, לְכֹף כְּתָב: "בְּעֶרְב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן". דְּבַר אַחֵר: בְּחִגֵּינַת י"ד הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עֲלֵיהָ שְׁנֵאֲכֵלְתָּ לְשָׁנֵי יָמִים, וְ"הָרֵאשׁוֹן" הָאָמֹר כָּאֵן בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹת הַמִּקְרָא: בְּשֵׁר חִגֵּינָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְב, לֹא יֵלִין בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן עַד בְּקָרוֹ שֶׁל שָׁנִי, אֲכָל נֶאֱכֵלְתָּ הִיא בִּי"ד וּבִט"ו, וְכֹף שְׁנוּיָה הִיא בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (ע"א).

כ"י • וְלֹא-יֵלִין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לְבִקְרָ • אֲזַהְרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דְּוֵרוֹת, לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רֵאשׁוֹן הָאָמֹר כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִיטָן, כְּמָה דְּאֵת אָמֹר: (שְׁמוֹת יב) "אֵף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבֵּיתְכֶם", וְלְפִי שְׁנִסְתַּלַּק הַפְּתוּב מֵעֲנִינֵנוּ שֶׁל פֶּסַח וְהִתְחִיל לְדַבֵּר בְּחֻקוֹת שְׁבַעַת יָמִים, כְּגוֹן: "שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיוֹ מִצּוֹת, וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שְׂאוֹר בְּכָל גְּבוּלְךָ", הַצִּדָּה לְפָרֵשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיחָה הוּא מְזַהֵר, שְׂאֵם כְּתָב: "וְלֹא יֵלִין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְב לְבִקְרָ", הֵייתִי

ה לית לך רשו למכס ית פסחא בתרא
מקרויף די אלהף יהב לך:

(ה) לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאֶחָד
אֲשֶׁר-יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:

ו אלהו לאתרא די יתריעי יי אלהף לאשראה
שכנתה תמן תכוס ית פסחא ברמשא כמעל
שמשא זמן מפקד ממצרים:

(ו) כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁבְן שְׂמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרְב כְּבוֹא
הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

תאכלהו, ומועד צאתך אתה שורפהו; כלומר,
נעשה נותר ויצא לבית השורפה.

כ"י • בְּעֶרְב. כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צֵאתְךָ
מִמִּצְרַיִם • (ספרי) הָרִי שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים חֲלוּקִים: בְּעֶרְב
מִשֶּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה זְבִיחָהּ, וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ

ו ותבשל ותיכול באתרא די יתריעי יי אלהף
בה ותתפגי בצפרא ותהד לקרויף:

(ז) וּבִשְׁלֵתָ וְאֶכְלָתָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בו ופנית בבקר והלכת לאחליף:

כ"י • וּבִשְׁלֵתָ • זֶהוּ צְלִי אֵשׁ, שְׂאֵף הוּא קְרוּי בְּשׁוּל. וּפְנִיתָ בְּבֹקֶר • (ספרי) לְבִקְרוֹ שֶׁל שָׁנִי; מִלְּמַד שֶׁשְּׁעוֹן
לֵינָה לִּילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב (חִגֵּינָה טז) •

(ח) שְׁשַׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרֶת
ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: ם

ח שתא יומין תיכול פטירא וכיומא
שביעאה כגש קדם יי אלהף לא תעבד
עבידא:

(ט) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת • וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא
אֹמֵר (שְׁמוֹת יב): "שְׁבַעַת יָמִים", שְׁבַעַת מִן הַיָּשֵׁן
וְשֵׁשׁ מִן הַחֹדֶשׁ. דְּבַר אַחֵר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצָּה
בְּשִׁבְעֵי, שְׂאִינָה חוֹבָה. וּמִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד לְשֵׁשׁ
הַיָּמִים, שְׁהָרִי שְׁבִיעִי בְּכָלֵל הֵנָּה, וְיִצְא מִן הַכֹּלֵל
לְלַמַּד שְׂאִין אֲכִילַת מִצָּה בּוֹ חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וְלֹא

ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כלו
יצא: מה שביעי רשות, אף כלם רשות, חוץ מלילה
הראשון שהפתיב קבעו חובה, שגאמר (שמות יב):
"בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". עֲצֵרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ • עֲצֵר
עֲצָמָךְ מִן הַמְּלָאכָה. דְּבַר אַחֵר: כְּנוֹפֵאֵי שֶׁל מֶאֱכָל
וּמִשְׁתָּה, לְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים יא): "נַעֲצָרָה-נָא אוֹתְךָ •"

(י) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת • וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא
אֹמֵר (שְׁמוֹת יב): "שְׁבַעַת יָמִים", שְׁבַעַת מִן הַיָּשֵׁן
וְשֵׁשׁ מִן הַחֹדֶשׁ. דְּבַר אַחֵר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצָּה
בְּשִׁבְעֵי, שְׂאִינָה חוֹבָה. וּמִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד לְשֵׁשׁ
הַיָּמִים, שְׁהָרִי שְׁבִיעִי בְּכָלֵל הֵנָּה, וְיִצְא מִן הַכֹּלֵל
לְלַמַּד שְׂאִין אֲכִילַת מִצָּה בּוֹ חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וְלֹא

ט שבועא שבויעין תמני לך מדשריות מגלא
בחצר עומרא דארמותא תשרי לממני
שבועא שבויעין:

(יא) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת • וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא
אֹמֵר (שְׁמוֹת יב): "שְׁבַעַת יָמִים", שְׁבַעַת מִן הַיָּשֵׁן
וְשֵׁשׁ מִן הַחֹדֶשׁ. דְּבַר אַחֵר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצָּה
בְּשִׁבְעֵי, שְׂאִינָה חוֹבָה. וּמִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד לְשֵׁשׁ
הַיָּמִים, שְׁהָרִי שְׁבִיעִי בְּכָלֵל הֵנָּה, וְיִצְא מִן הַכֹּלֵל
לְלַמַּד שְׂאִין אֲכִילַת מִצָּה בּוֹ חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וְלֹא

(י) וְעֲשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת גְּדֻבַת יֵדֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 י ומעבד חגא דשבעתא קדם יי אלהיך מסת גדבתי ידך די תתן קמא די יברכך יי אלהיך:

כ"י • מסת גדבתי ידך • די גדבתי ידך, הפל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכל.

(יא) וְשִׂמַחְתָּ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁבֵּן שְׂמוֹ שֵׁם:
 יא ומחדי קדם יי אלהיך את ובנך ובתך ועבדך ואמתך ולוואה די בקרוביך וגיורא ויתמא וארמלא די בינך באתרא די יתרעי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן:

כ"ג • והלוי והגר והיתום והאלמנה • ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך: "בנך ובתך ועבדך ואתה משמח את משמח שלי, אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך."

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ וילך, שבת שובה וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

היא טענה צודקת. וממשיך לספר: בהשמע דברי קדש הללו יוצאים מפי הוד כבוד-קדשת אדמו"ר - געה העם בבכיה. ואמר אחד החסידים: הלואי הייתי זוכה לבכות בתמימות כזו ביומי האחרון. ומוסיף כבוד-קדשת מורי-יחמי אדמו"ר לספר מה שאמר לו אביו (כבוד-קדשת אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן): "דעם טאטענס זשארגאן וערטער בעת זאגען חסידות דארפן ווערן חקוק לעד". ומסיים כבוד-קדשת מורי-יחמי אדמו"ר: פתגמו של אדמו"ר מהר"ש, שהעני טוען מדוע צריך להיות העני, והאשור שלו, שטענת העני היא אכן טענה צודקת - צריך לעמוד תמיד נגד העינים, וענין זה נותן פח ועז לעשות ולחזור ולעשות אף טוב לכל מי שאפשר בכלל, ולבני תורה ושומרי מצוה בפרט.

בענין מעלת תפלת העני, ישנו גם הספור שספר כבוד-קדשת מורי-יחמי אדמו"ר אודות אמירת המאמר דבור-המתחיל תפלה לעני כי יעטף גו' על-ידי אדמו"ר מהר"ש, ביום ו' תשרי תרכ"ט (שהיה אז ביום חול - עד כמה שאפשר לומר "יום חול" על עשרת ימי תשובה), בקישינב. תכן המאמר היה גבאור ענין משפיע ומקבל בכל הפרצופים הספירות והבחנות, וה'בכ' הוא משמוש זה צריך להיות גם בציור אדם עני ועשיר, להיותו ענין משפיע ומקבל, העני הוא המקבל, והעשיר הוא המשפיע. אבל - הרים כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש את הדרת קדשת קולו - ואמר (באידיש) - כמדבר בקול טענה - אמת הדבר שפנין שבכללות העולמות צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, לכן הנה גם למטה, בציור קומה של נשמות ישראל, צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, אבל העני טוען: מדוע צריך הוא להיות המקבל. וטענת העני

(יב) וּזְכַרְתָּ כִּי־עֲבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרַתָּ וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ
 יב ותדבר ארי עבדא הויטא במצרים ותשר ומעבד ית קלמיא האלין:

כ"ד • וזכרת כי-עבד היית וגו' • על-מנת-כן פדיתך, שתשמר ותעשה את החקים האלה.

(יג) חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאֶסְפָּד מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֹּךָ:
 יג חגא דמטליא מעבד לך שבועא יומין במכנשך מאדרך וממעצרתך:

כ"ה • באספך • בזמן האסוף, שאתה מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר: באספך מגרנך ומיקבך, למד שמשכנין את הספה בפסלת גרן ויקב (סוכה ב').

סבות - בחדש תשרי דוקא

היציאה לספה היא דרך העולם ודבר נוח הוא לאדם, אלא אף ורק כשנעשית בימי תשרי, ימות החרף, לאחר שתשש כחה של חמה, ובחויז נושבות רוחות קרות ויורדים גשמים, כן הוא גם בעבודה הרוחנית.

דבימות החמה, הינו, זמן שבו מאירה "שמש ה'" (תהלים פד, יב), וקדשת ה' יתברך נכרת בעולם, אזי כשיהודי יוצא מביתו לספה, שתכנה של יציאה זו הוא פדי להאיר בחויז - אין בכך משום מצוה. שכן, זהו דבר טוב ונוח ("ס'איז פשוט גוט");

דוקא ב"חדש תשרי", זמן ד"שמש ה'" אינה מאירה בתקפה, ועד לזמן שאין שמש ה' מאירה לגמרי, וחשך שורר בחויז, ולא עוד אלא שמנשבות רוחות קרות - אזי לשנו החיוב ומצוה שיהודי יצא מן הבית להאיר את הרחוב!

נצטוינו בפרשתנו "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים" (טז, ג).

וכתב הטור, ש"אף-על-פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צונו (ה' יתברך) לעשות ספה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות ספה לצל, ולא היתה נפרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי (תשרי), שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מספתו ולישב בביתו, ונאחזנו יוצאין מן הבית לישב בספה, בזה יראה לכל שמצות המקלף היא עלינו לעשותה" (טור או"ח סתרכ"ה).

ויש לבאר המוסר-השכל שלמדים מקביעות מצות ישיבת ספה בזמן הגשמים דוקא:

כשם שהיציאה לספה כפשוטה נפרת ונחשבת למצוה לא בחדש ניסן, ימות החמה, שהשמש מאירה בתקפה, ואז

יִדְּוּ וְתַחֲדֵי בַמִּקֵּף אֶת וּבְרֵךְ וּבְרַמֵּךְ וְעַבְדֵּךְ וְאֶמְתֵּךְ וְלוֹאָה וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאַרְמְלָא דִּי בְקַרְנֵיךְ:

(יד) וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֻגְךָ אֶתְּהָ וּבְנֵךְ וּבַתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֶמְתְּךָ וְהַלְוֵי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ:

טו שבעא יומין תחוג קדם יי אלהך באתרא די יתרעני יי ארי יברכנך יי אלהך בכל עללתך ובכל עובדי דך ותהי ביום חדי:

(טו) שבעת ימים תחוג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר יהוה פי יברכך יהוה אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אף שמח:

כז"א והיית אף שמח • לפי פשוטו, אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה. ולפי תלמודו: למדו מפאן לרבבות ליל יום-טוב אחרון לשמחה (סו).

טז תלת זמנין בשמא יתחזי כל דכורף קדם יי אלהך באתרא די יתרעני בחגא דפטיורינא ובחגא דשבויעינא ובחגא דמטליא ולא יתחזי קדם יי ריקנין:

(טז) שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את-פני יהוה ריקם:

כז"א ולא יראה את-פני ה' ריקם • אלא הבא עלות ראיה ושלמי חגיגה.

יז גבר פמתנת ידה ככרבתא דיני אלהך די יהב לך: ס ס ס

(יז) איש פמתנת ידו ככרפת אשר נתן-לך:

מרבנים הינו בניו ובני ביתו שנקראו 'כרפת ה' כמו שנאמר (תהלים קכח ג'ד) "בניך כשתלי ויתים סביב לשלחנך,

שמי שיש לו נכסים מרבנים יביא עולות מרבנים, ואם יש לו אוכלים מרבנים יביא שלמים מרבנים. ואוכלים

טז (יז) איש פמתנת ידו ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך. רבותינו ז"ל (חגיגה סז) למדו מן פסוק זה,

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חסלת פרשת ראה

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלב - רלה

כלי יקר - עזו והדר

ברוך הוא, אם מידו יתברך נתן לו
'נכסים מרבים', אז יחזר ויתן לו משלו
ו'יביא עלות מרבים':
ויבול להיות שאוכלין מרבים הינו
הגר והיתום והאלמנה וגו' (פסוק)
יד, ולצרכם יביא שלמים מרבין, ולא
ירע עיניו בתתף להם, אלא **כברכת ה'**
אלהיה אשר נתן לה, ולא משלף אתה
נותן כי אם משלו יתברך: תורה יח
חסלת פרשת ראה

לומר 'כמתנת ידך', ואמר 'ידו' בלשון
נסתר. ואולי קאי 'ידו' על הקדוש
ברוך הוא כמו שנאמר (דבר הימים א' בט
יד) 'כי ממך הכל ומיידך נתנו לה'.
ואמר לשון זה בעולות שכלם כליל
לגבוה, פן ירע עיניו מלתן משלו
לגבוה כל כך עולות הרבה, על כן
אמר שלא משלו הוא נותן, אלא ממנה
שקבל מידו של הקדוש ברוך הוא.
וזהו שאמר **כמתנת ידו** של הקדוש

הנה כי כן יברך גבר ירא ה". לך
אמר תחלה על העולות התלוים
בנכסים הן רב הן מעט **איש כמתנת**
ידו, הינו כפי נכסיו מסת נדבת ידו
וחילו, ואחר כך אומר על השלמים
התלויין באוכלין מרבים **כברכת ה'**
אלהיה אשר נתן לה, כי זה תלוי במה
שברך ה' וברך:
ולפי שבכל הפרשה משה ידבר
בנוכח לישראל, אם כן היה לו

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום רביעי עמ' א

1 את השטר, קנאתו והוא כשלה, ולכן נאמנת. אך לדעת חכמים
2 אינה נאמנת. אָמַר לִיה רב נחמן, שאני קָאָ - שונה הדין כאן, ואף
3 לדעת חכמים היא נאמנת ב'מיגו', משום דא' קָעִיָא קְלִתִּיה - שאם
4 היתה רוצה להפסיד את המלוה, היתה שורפת שטר זה.
5 אִיכָא דָאָמְרִי - יש שאמרו שמועה זו בנוסח אחר. לא הִימְנָה - לא
6 האמין לה רב נחמן. אָמַר לִיה רבא לרב נחמן, והא - והרי יש לנו
7 להאמינה ב'מיגו' אִי קָעִיָא

1 הוכחה שהם שקרנים.
2 מעשה נוסף שהיה בבית דינו של רב נחמן: הִיָא אִיתָהּ דַּנְפָּק
3 שְׁמָרָא מְתוּתֵי יָדָה - אשה שיצא שטר חוב מתחת ידה, שהאמינה
4 המלוה והלוה לשומריו, ואִמְרָה לִיה לרב נחמן, יִדְעָנָא קְהָא שְׁמָרָא
5 דַּרְרִיעַ תְּוָה - אני יודעת שהשטר פרוע. הִימְנָה - האמין לה רב
6 נחמן. אָמַר לִיה רבא לרב נחמן, כָּמָא - כדעת מי פסקת כך, האם
7 כַּרְבִּי, דָאָמַר (כ"ב עו.) שאותיות [יחוב] נקנות בַּמְסִירָה - הקונה שטר
8 חוב מחבירו, קנה בוה שמטר לידו המוכר את השטר. וכשמסרו לה

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

1 שהוא חי ושלם, ובהכחשה אין העדים הראשונים נהרגים, אלא
2 העדות בטילה, ולכך אין זה נחשב לחובתם של העדים. רב כְּהָנָא
3 אָמַר, אומרם להם לעדים 'מְדַבְרִיכֶם בעדותכם, נראה לעינינו
4 שְׁנַדְרָה פְלוֹנִי' ושופו של הנידון לצאת זכאי, ואחר כך נושאים
5 ונותנים בדינו. אִבְיִ וְרָבָא דָאָמְרִי תְרוּוּיָהוּ - שאמרו שניהם, אִמְרִינִן
6 לִיה לנידון, 'אִי לא קְמַלְתָּ לא תְהַל' - אם לא הרגת, ועדות העדים
7 אינה אמת, אל תפחד. רב אִשֵּׁי אָמַר, מכריזים, 'כָּל מי שִׁוְדַע לוֹ -
8 לנידון זכות, יבא לבית הדין ויִלְמַד עָלָיו, וזו היא הפתיחה בזכותו.
9 תִּנְיָא פְּוֹתִיָה [כמותם] דָאָבִי וְרָבָא, רבי אומר, נאמר בפסוק
10 בפרשת סוטה (במדבר ה ט) 'והשביע אתה הנהן ואמר אל האשה
11 אם לא שכב איש אותך ואם לא שָׁמִית וגו' טְמָאָה תַּתַּת אִישֶׁךְ הַנָּקִי
12 ממי המרים המאָרְרִים הָאֵלֶּה,

1 שְׁיָמַר הַדִּין, ואם כן כאן שעדיין לא נגמר הדין לחובתו של הנידון,
2 אין כאן חובה לעדים, שהרי אף אם יביא עדים שזימום לא יומתו.
3 אמר רבה, להסביר את קושייתו, חָכִי אִמְיָנָא - כך אמרתי, הרי אנו
4 מעוררים את הנידון לחפש עדי הזמנה, ואילו שְׁתִּיק חָאִי עַד דְּמִיָּמַר
5 דִּינָה - אם ישתוק הנידון וימתין עד שיגמר דינו, ולאחר שיגמר
6 הדין מִיָּתִי עֲדִים וּפְוִים לָהּ - יביא עדים שזימום את העדים
7 הראשונים, אזי יתחייבו הראשונים מיתה, ונמצא שהפתיחה
8 שפתחנו בזכותו של הנידון הִיָא לִיה חוֹבְתָא שָׁל זָה - הרי היא
9 חובה לעדים.
10 הגמרא מבארת באופנים אחרים כיצד פותחים לזכות: אִלָּא אָמַר
11 רבא, אִמְרִינֵן לִיה יֵשׁ לָךְ עֲדִים לְהַכְחִישׁוּ' -להכחיש את דבריהם
12 של העדים, כגון שיעידו שהם ראו את אותו שהעידו עליו שנהרג

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שישי עמ' א

1 מחזירים את הדין לחובה לדעת רב חסדא.
2 מיישבת הגמרא: אין מדובר במשנה בשני אופנים, אלא קָדָא קְתִיָּי
3 - מדובר רק באופן שחייב את הנתבע ולא נטל ונתן ביד, ומחזיר
4 את הדין לזכות. וכונת המשנה היא שדיני מְמוֹנָת מְתוּרִין לְזִכּוֹת,
5 אף על פי שאותה הזכות היא חוֹבָה לבעל דין השני, שמחייבים
6 אותו להחזיר את מה שקיבל.
7 שואלת הגמרא: אם כן, דְּכִנְוֹתָהּ אֵם כֵּן, דְּכִנְוֹתָהּ נָפִי נְפִשׁוֹת - כך נצטרך לבאר את
8 מה ששינו לגבי דיני נפשות, ש'מְתוּרִין לְזִכּוֹת

1 מְשַׁבְּחָת לָהּ - אפשר למצוא אופן שהדין חוזר, כגון דָאָמַר לִיה
2 מְעִיקָרָא - שהדין פסק תחילה 'חִיבִי אָתָּה', והדין לא נִטַּל וְלֹא נִתַּן
3 כִּידִי, ולכן כעת מחזיר את הדין ומזכה. אִלָּא לְחוֹבָה - כשמתחילה
4 טעה הדין וזיכה את הנתבע שלא כדון, ועכשיו צריך לחזור
5 ולחייבו, חִיבִי מְשַׁבְּחָת לָהּ שהדין חוזר, הרי הדין זיכה את החייב
6 על ידי דָאָמַר לִיה לנתבע 'פְּטוּר אָתָּה', וְהָאִמְרַת שְׁכִינִן דָאָמַר לִיה
7 הדין לנתבע 'פְּטוּר אָתָּה', כְּמוֹ שְׁנִטַּל וְנָתַן כִּידִי דְמִי, ורב חסדא
8 אמר שכשנטל ונתן ביד אין הדין חוזר, ואם כן באיזה אופן

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - כ"א מנחם-אב מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום רביעי - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום שני - כ"ב מנחם-אב מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	<p>יום חמישי - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום שלישי - כ"ג מנחם-אב מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום שישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>שבת קודש - כ"ז מנחם-אב פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ"י שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיא, ז אשרינו מה טוב... עד עמ' 222, ועלול וכו'.

1 ז. "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו בו". – דברים
2 אלה אומרים בסדר התפלה שלפני "הודו" – בהקשר לקירוב
3 ולקשר של הקב"ה ובני ישראל, אנו אומרים – אשרי לנו, מה
4 טוב הוא חלקנו, ומה נעים הוא גורלנו (ומסיימים) ומה יפה
5 ירושתנו. הביטויים "חלק"
6 ו"גורל" מתייחסים
7 להתגלות האלקית
8 ליהודי, וכמו שכתוב: "ה'
9 מנת חלקי וכוסי וגו'".
10 (ולאחר מכן כתוב):
11 "הכלים נפלו לי וגו'". –
12 חלקים בגורל נפלו לי בו'
13 (כפי שהוא מסיים
14 "בנעימים", שהחלקים
15 שנפלו לי בגורל, נעימים
16 לי. שכן, לפני כן הוא הרי
17 אמר "אתה תומך גורלי",
18 אתה, הקב"ה, תומך
19 גורלי, שיהיה לי החלק
20 (הטוב). הרי שמוצאים אנו
21 הלשון "חלק" על גורל,
22 על האלקות המאירה
23 בנשמתו של יהודי. להבין

שם מזבח". (ג) מה החידוש בענין "אל אלקי ישראל". על כך
מסביר רבנו הזקן, שה"פירוש" בפסוק הוא: **כי הנה באמת**
הקדוש-ברוך-הוא כשמו בן הוא, – הוא, שהוא "קדוש",
מובדל ומרום מהעולם, הוא "ברוך הוא" – הוא נמשך ומתגלה
(ברכה מלשון המשכה
והתגלות), שמה שהיה
לפני זה "הוא", נסתר
ונעלם, ירד בהמשכה
והתגלות, ובלשון רבנו
הזקן: **כי אף דאיהו**
ממלא כל עלמין
עליונים ותחתונים –
למרות שהוא ממלא כל
העולמות, העליונים
והתחתונים, **מיום**
המעלות – והמדריגות,
עד מתחת לארץ הלזו
התמריה, – ממלא
הקב"ה את כולם ונמצא
בכל מקום בשווה, שכן
כאן אין הכוונה ב"ממלא
כל עלמין" כפי שמוסבר
בדרך כלל בהקשר

למדריגה באלקות המצומצמת בכל עולם בהתאם למעלתו
ולמדריגתו, אלא כאן הכוונה היא למה שהקב"ה ממלא ונמצא
בכל העולמות, **כמו שכתוב: "הלא את השמים ואת הארץ**
אני מלא" – "אני" **ממש**, דהיינו מהותו ועצמותו **כביכול**
ולא כבודו לבד, – כפי שכתוב במקום אחר: "מלא כל הארץ
כבודו", שם מדובר אודות ה"כבוד" שלו וההארה מאתו יתברך,
ואילו כאן, שכתוב "אני מלא" – הכוונה לעצמותו ומהותו
יתברך, הרי, למרות שהקב"ה במהותו ועצמותו ממלא ונמצא
בכל העולמות, **אף-על-פי-כן הוא קדוש ומבדל מעליונים**
ותחתונים, – לא רק מהעולמות והנבראים התחתונים – אלא
גם מהעולמות העליונים, **ואינו נתפס כלל בתוכם חס'**
ושלום – שהעולמות יפעלו בו שיהיה מושפע מהם, **בתפיסת**
נשמת האדם בגופו על-דרך-משל, – הנשמה הנתפסת בגוף,
מושפעת מהשינויים שבגוף, ואילו הוא יתברך אינו נתפס
בעולמות, שתהיה להם חסי-שלום השפעה עליו, **כמו**
שכתוב במקום אחר באריכות⁸. **ולואת** – ולכן, כיוון
שהקב"ה קדוש ומובדל ולמעלה לגמרי מעולמות, **לא היו**
יכולים לקבל חיותם ממהותו ועצמותו לבדו כביכול

אגרת הקדש

ז אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו

בו' ה' מנת חלקי וכוסי וגו'. חבלים

נפלו לי וגו'. להבין לשון חלקנו וגורלנו צריך לבאר
היטב לשון השגור במארו"ל אין לו חלק באלהי
ישראל כי הגם דלכאורה לא שייך לשון חלק כלל
באלקות יתברך שאינו מתחלק לחלקים ח"ו. אך הענין
כמ"ש ביעקב ויקרא לו אל אלהי ישראל פירוש כי
הנה באמת הקב"ה כשמו בן הוא כי אף דאיהו ממכ"ע
עליונים ותחתונים מרום המעלות עד מתחת לארץ
הלזו החומרית כמ"ש הלא את השמים ואת הארץ
אני מלא אני ממש דהיינו מהותו ועצמותו כביכול ולא
כבודו לבד אעפ"כ הוא קדוש ומובדל מעליונים ותחתונים
ואינו נתפס כלל בתוכם ח"ו כתפיסת נשמת האדם
בגופו עד"מ כמ"ש כמ"א באריכות. ולואת לא היו
יכולים לקבל חיותם ממהותו ועצמותו לבדו כביכול

24 לשון "חלקנו" ו"גורלנו" – מדוע נקראת האלקות, המאירה
25 בנשמה של יהודי, בשם "חלק" ו"גורל", משמעותו של "חלק"
26 יכולה להיות שחלק אחד שוה לשני, ואילו "גורל" משמעו חלק
27 שהוא יוצא מן הכלל, ורק על פי גורל נקבע שחלק זה יהיה למי
28 שזוכה בגורל, צריך לבאר היטב לשון השגור במאמרי
29 רבותינו וכוונם לברכה: "אין לו חלק באלהי ישראל", כי
30 הגם דלכאורה לא שייך לשון "חלק" כלל באלקות יתברך,
31 שאינו מתחלק לחלקים חס' ושלום. – הקב"ה הוא הרי פשוט
32 בתכלית הפשיות, ופשיותו היא היפך מחלקים – הרי שלא
33 שייך באלקות הלשון "חלק", ובכל זאת משתמשים חכמינו ז"ל
34 בביטוי "חלק" באלקות, מכאן עלינו להבין, שלמרות שאלקות
35 היא ענין של פשיות, אך באלקות המאירה ויורדת לנשמות
36 ישראל – שייך הלשון "חלק". שכן, היא יורדת בהתגלות של
37 חלקים, כפי שסיביר להלן. אף הענין, – הוא, כמו שכתוב
38 ביעקב: "ויקרא לו אל אלהי ישראל", פירוש – שכן,
39 בפשטות ישנם בפסוק כמה דברים לא מובנים (א) עד לפסוק זה,
40 משתמשים בפרשה זו בשם "יעקב", ואילו כאן נאמר "אל-
41 אלקי ישראל". (ב) מה היא השייכות למה שכתוב לפני זה "ויצב

1. תהלים טז, ה. 2. שם, ו. 3. הרבי שליט"א מציין לתניא ח"א פי"ח. – שם מדובר, איך "אין-סוף ב"ה" "מלוּבש בבחי' חכמה שבנפש האדם יהי' מי שיהי' מישראל", "שהיא למעלה מן הדעת והשכל המובין". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לע"ע לא מצאתי אלא בתחומא ס"פ תזריע, אבל ככו"כ מקומות אי' לכם (ב"ר פ"ב, ד. ושי"נ. הובא בתו"א ל, רע"א) וכן "אין להם" (ברכות סג, ב). וי"ל שלא רצה להעתיק לי נוכח וגם לא לי רבים. וק"ל". 5. בראשית לג, כ. 6. ירמ' כג, כד. 7. ישעי' ו, ג. 8. בלק"א ח"א פמ"ב.

1 התפשטות החיות אשר הקדוש ברוך הוא מניח עליהם
 2 ותחתונים הוא, על-הדרך-משל, כמו הארה מאירה משמו
 3 ותקרה, - שהשם עצמו הוא גם כן הארה בלבד, ומדשם קורנת
 4 ומאירה הארה, שהוא ושמו אחד, - שלכן יש בכוח הארה
 5 משמו להחיות כל
 6 העולמות, וכמו
 7 שכתוב: "כי נשגב שמו" 1 רק התפשטות החיות אשר הקב"ה מחיה עליונים
 8 לברו", - שגם השם הוא 2 ותחתונים הוא עד"מ כמו הארה מאירה משמו יתברך
 9 "לברו" - למעלה 3 שהוא ושמו אחד וכמ"ש כי נשגב שמו לברו רק זיוו
 10 מהעולם, רק זיוו ו"הודו" 4 והודו על ארץ ושמים וגו'. והארה זו מתלבשת ממש
 11 - של השם, על ארץ 5 בעליונים ותחתונים להחיותם ונתפסת בתוכם על ידי
 12 ושמים וגו". - החיות של 6 ממוצעים רבים וצמצומים רבים ועצומים בהשתלשלות
 13 ארץ ושמים, היא הוד וזיו 7 המדרגות דרך עלה ועלול וכו'.
 14 בלבד - הארה משמו,
 15 שכאמור, השם כשלעצמו הוא גם כן הארה בלבד, כך שלמעשה
 16 חיות העולמות והנבראים היא הארה מהארה. והארה -
 17 מהארה זו מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים להחיותם, -
 18 כאן כבר מדובר על התלבשות ממש. לא רק שהיא נמצאת בהם,
 19 אלא התלבשות שהחיות מצומצמת ומותאמת בהתאם
 20 למדרגת העולם, ומתאחדת עם העולם, ונתפסת בתוכם על-

אגרת הקדש

יום שני כ"ב מנחם-אב
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 222, והנה הארה זו... עד עמ' 222, יספר מרוב.
 41 והנה, הארה זו, אף שלמעלה - בעולמות העליונים ביותר
 42 שלמעלה מהגבלה וגבול, היא מאירה ומתפשטת בכחינת
 43 בלי גבול ותכלית, - בלי גבול ובלי סוף, להחיות עולמות
 44 נעלמים לאין קץ ותכלית, - גם סוגי עולמות אלה הם בלי
 45 גבול, וגם כל עולם מהם
 46 הוא באופן של בלי גבול
 47 ותכלית, כמו שכתוב 8
 48 ב'אדרא רבא'¹⁰, - 9 שלמעלה היא מאירה ומתפשטת בבחי' בלי גבול
 49 שישנם עולמות נעלמים 10 ותכלית להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית
 50 לאין קץ ותכלית, אף- 11 כמ"ש באדרא רבא אעפ"כ ברדתה למטה ע"י צמצומים
 51 על-פירכין בדרתה - 12 רבים להחיות הנבראים והיצורים והנעשים היא נחלקת
 52 ברדת ההארה - למטה 13 דרך כלל למספר תרי"ג כנגד תרי"ג מצות התורה שהן
 53 על-ידי צמצומים רבים 14 הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור א"ס כ"ה להאיר
 54 להחיות הנבראים 15 לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח אברים ושם"ה גידים
 55 והיצורים והנעשים, - 16 אשר בעבורה הוא עיקר תכלית ירידת והמשכת
 56 הנבראים שבעולמות 17 הארה זו למטה לכל הנבראים והיצורים והנעשים
 57 "בריאה", "יצירה" 18 שתכלית כולן הוא האדם כנודע:
 58 "רעשיה". מכך מובן
 59 שלפני זה מדובר אודות עולם ה"אצילות" ועולמות איך-סוף
 60 שלמעלה מעולם ה"אצילות", היא נחלקת דרך כלל למספר
 61 תרי"ג, - 61, כנגד תרי"ג מצות התורה, שהן הן תרי"ג
 62 מיני המשכות הארה זו מאור איך-סוף ברוך-הוא, להאיר

1 והנה, מספר זה – תרי"ג (613) – כנגד תרי"ג מצוות התורה,
 2 הוא בדרך כלל, – באופן כללי מתחלקת ההארה לתרי"ג
 3 (613) חלקים, אבל בדרך פרט – הנה כל מצוה ומצוה
 4 מתחלקת לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי
 5 הלכות פרטיות שבכל
 6 מצוה שאין להם מספר,
 7 – אין מספר לפרטי
 8 ההלכות שבכל אחת
 9 מהמצוות, כמו
 10 שכתוב: "ששים המה
 11 מלכות" – דורשים
 12 חכמינו ז"ל: "הן ששים
 13 מלכות – הש"ס, כו",
 14 "ועלמות אין מספר" –
 15 דורשים חכמינו ז"ל: "הן
 16 ההלכות כו", – שהן בלי
 17 מספר, שהן המלכות
 18 רצון העליון כו". – וכיון
 19 שהרצון העליון הוא הרי
 20 בלי גבול, כך גם פרטי
 21 ההלכות, שהם פרטי המשכות מהרצון העליון – הם בלי גבול.
 22 וכשם שלגבי תרי"ג החלקים הכלליים בהם מתחלקת ההארה,
 23 אמר לעיל, שבנשמה, הקולטת אותם, ישנם תרי"ג ענינים, רמ"ח
 24 אברים וש"ה גידים, כך גם לגבי פרטי המשכות מההארה,
 25 שהם בלי גבול – יש לנשמות ישראל כלים פרטיים לקלט
 26 הפרטים מהארה והמשכה זו. ובלשון רבנו הזקן: "בין הוא ממש

בנשמת האדם. – שיש לנשמה כלים לקליטת הפרטים
 האיך-סופיים מהמשכה והארה זו. כי הנה, כל הנשמות
 שבעולם היו כלולות ב – נשמתו של אדם הראשון, ודרך
 כלל היתה נשמתו – של אדם הראשון, נחלקת למספר
 תרי"ג: רמ"ח אברים
 וש"ה גידים, אך דרך
 פרט נחלקת לניצוצות
 אין מספר, שהן נשמות
 כל ישראל מימות
 האבות והשקמים עד
 ביאת המשיח ועד
 בכלל, שיקים אז מה
 שנאמר: "והיה מספר
 בני ישראל כחול הים,
 אשר לא ימד ולא יספר
 מרב". – מכל האמור
 מובן, שנשמת אדם
 הראשון (המתחלקת
 לניצוצות אין ספור של
 נשמות) היה בכוחה
 להכיל הפרטים האיך-סופיים מההמשכה וההארה של הרצון
 העליון, האור והחיות האלקי הנמשך לנשמות ישראל. להלן
 יסביר רבנו הזקן מה שהזכיר לעיל, שביעקב כתוב "ויקרא לו
 א-ל אלקי ישראל", שגם ביעקב האירו בנשמתו כל הפרטים
 מההארה האלקית, כפי ועל-דרך שהיה הדבר באדם הראשון.
 ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

יום שלישי כ"ג מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 222, והנה שופרי' דיעקב... עד עמ' קיב, כמ"ש במ"א.

53 והנה, שופריה יעקב מעין שופריה האדם הראשון¹⁶, – יופיו
 54 ושלימותו של יעקב כעין יופיו ושלימותו של אדם הראשון, שתקן
 55 – יעקב, הטא אדם
 56 הראשון, והיתה נשמתו
 57 גם-כן כלולה מכל
 58 הנשמות שבין ישראל,¹⁵ דיעקב מעין שופריה דאדה"ר שתיקן חטא אדה"ר
 59 מעולם ועד עולם, – והיתה נשמתו ג"כ כלולה מכל הנשמות שבישראל
 60 כלומר, גם הנשמות
 61 מ"עלמא דאתכסיא"¹⁸ בשם אדם כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה
 62 (מהעולמות המכוסים).¹⁹ אדם וכו' וכמ"ש וזאת לפניו בישראל כו' אין זאת
 63 וגם הנשמות מ"עלמא
 64 דאתגליא" (מהעולמות
 65 הגלויים) היו כולן כלולות
 66 בנשמתו של יעקב, והיה מרכבה לתורה שלמעלה, שנקראת
 67 בשם "אדם", – "זאת התורה אדם"¹⁷, כמו שכתוב: "ועל

אגרת הקדש
 והנה שופריה
 דיעקב מעין שופריה דאדה"ר שתיקן חטא אדה"ר
 והיתה נשמתו ג"כ כלולה מכל הנשמות שבישראל
 מעולם ועד עולם והיה מרכבה לתורה שלמעלה שנק'
 בשם אדם כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה
 אדם וכו' וכמ"ש וזאת לפניו בישראל כו' אין זאת
 אלא תורה כו' שהיתה כלולה ומלובשת בנשמת
 ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות והוה ויקרא לו

אגרת הקדש

11. שה"ש ו, ח. 12. שהש"ר שם. ובכ"מ. 13. ראה ב"ר פ"מ, ב. ובכ"מ. 14. הושע ב, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סיום מפסוק אחר" (שם טז, י). 16. ב"מ פד, א. ובכ"מ. 17. חוקת יט, יד. 18. יחזקאל א, כו. 19. ראה זח"א עא, ב ואילך. 20. רות ז, ז. 21. זח"ג פא, ב.

1 אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - "אֵל" לְשׁוֹן הַמְשַׁכֵּת הַהֶאֱרָה - שְׁכֵן,
 2 השם א-ל רומז על מדת החסד, המשכה והשפעה, מְאֹרֵר אֵיךְ
 3 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִהֶעֱלָם אֵל הַגְּלוּי, - הכוונה לאור אינ-סוף
 4 המלוּבש בתורה, לְהַאֲדִיר בְּבַחֲיִית גְּלוּי בְּנִשְׁמָתוֹ, וְכִמּוֹ
 5 שְׁפָתַי וּבִנְיָן: "אֵל ה' וְיֹאֵר
 6 לְגוֹ"; - הרי ש"א-ל" הוא
 7 לשון הארה, וזהו "ויקרא
 8 לו א-ל אלקי ישראל",
 9 שיעקב קרא והמשיך
 10 מההארה
 11 הכללית של אור אינ-סוף,
 12 הכלל המכיל בתוכו כל
 13 הפרטים שבתורה ומצוות
 14 - שההתגלות תאיר
 15 בנשמתו. וְאֶחָרָיו כָּל יִשְׂרָי לִבְ²³, - אלה שהאור האלקי המאיר
 16 במוחם בא בלבם ואשר יש להם התערורות של אהבת ה' ויראת
 17 ה', המכניסה חיות בלימודם תורה ובקיומם מצוות, הַעוֹשִׂים
 18 בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, מְאִיר אֹרֵךְ ה' אֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּבַחֲיִית
 19 גְּלוּי בְּנִשְׁמָתוֹ, - "הארה" זו נקראת "חלקינו" (אשרינו מה טוב
 חלקינו). כלומר, ההארה האלקית הפרטית המאירה על ידי כל מצוה, שהיא חלק מההארה הכללית. וכפי שהוסבר לעיל, שהארה זו כשהיא יורדת למטה, היא באופן של התחלקות לתרי"ג (613) חלקים וכו' - הרי החלק שמההארה האלקית מאיר בנשמה של יהודי המקיים מצוה, ועל כך נאמר "אשרינו מה טוב חלקינו". וְזִמְנֵן גְּלוּי זֶה בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עֵץ הַהֶאֱרָה בְּמַחְסֵם וְלִפְנֵי הוּא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, כִּמּוֹ שְׂמִיכּוּאָר בְּמִקּוֹם אַחֲרָי. - שכן, על ידי סולם התפילה עולים מעשי המצוות של יהודי, ונמשך על ידי הסולם ההארה האלקית וההתגלות שבעקבותיה. עד כאן הסביר רבנו הזקן הלשון "חלקינו". להלן יסביר הלשון "מה נעים גורלינו", שגורל הרי מורה על חלק היוצא מן הכלל ורק על פי גורל זוכים בחלק היפה. ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

יום רביעי כ"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, והנה אף שגילוי... עד עמ' קיב, ממוש:

39 וְהִנֵּה, אֵף שְׁגִלוּי - אלקי, זֶה עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
 40 הוּא שׁוּה לְכָל נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ כָּלָל, כִּי תוֹרָה אַחַת
 41 וּמִשְׁפָּט אַחַד לְכָלֵנו - כל יהודי מחוייב בתורה ומצוות, ומצד
 42 ההארה שלמעלה הנמשכת על ידי התורה והמצוות, היא
 43 נמשכת לכל אחד
 44 מישראל בשהו, אֵף-עַל-
 45 פִּי-כֵן בְּדֶרֶךְ פְּרִט אֵין
 46 כָּל הַנְּפִשׁוֹת או -⁸
 47 המדריגה שלמעלה
 48 ממנה, הַרוּחוֹת וְ - או
 49 המדריגה שלמעלה
 50 ממנה, הַנְּשָׁמוֹת שׁוֹוֹת
 51 בְּעֵנֵן זֶה - בהארה
 52 והתגלות האלקית
 53 המאירה להם על ידי
 54 תורה וקיום מצוה, לְפִי
 55 עַת וְזִמְנֵן גְּלוּיָם וּבּוֹאֵם בְּעוֹלָם הָזֶה, - מרבית הנשמות של
 56 דורותינו אלה הן הרי נשמות שהיו כבר בעולם זה וירדו שוב
 57 לעולם הזה כדי לתקן ענין מסויים, הרי לפי הזמן והתקופה
 58 שהנשמה מתגלגלת ויורדת לעולם זה - באופן כזה מאירה לה

מלמעלה ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או זו. וְכִמּוֹאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנָם לְכַרְכְּבָהּ²⁵: "אֲבוּךָ כִּמּוֹ הוּי זְהִיר טָפִי, אֲמַר לִיָה בְּצִיּוֹת כּוֹ". - "אביך במה היה זהיר יותר?" וענה לו: "במצוות ציצית". הרי, שבמצוות ציצית האירה לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן היה זהיר בקיומה יותר מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶: "במאי הוי זהיר טפי" - במה האיר לו יותר האור האלקי. וְכֵן אֵין כָּל הַדּוֹרוֹת²⁷ שְׁוִין. - לא זו בלבד שישנם שינויים בין נשמה אחת לשניה, אלא ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו דורות שעבודתם העיקרית היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית היתה ענין הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות שבאותם דורות האירה התגלות מיוחדת בענינים אלה. כִּי כִּמּוֹ שְׂאֲבָרִי הָאָדָם, כָּל אֲבָרֵי יֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה פְּרִטִית וּמְיֻחָדָת, הָעֵנֵן לְרִאוֹת

אגרת הקדש

והנה אף שגילוי זה ע"י עסק התורה והמצוות הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל כי תורה אחת ומשפט א' לכולנו אעפ"כ בדרך פרט אין כל הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה לפי עת וזמן גלגולם ובואם בעוה"ז וכמארו"ל אבך כמאי הוי זהיר טפי א"ל בציצית כו' וכן אין כל הדורות שוין כי כמו שאברי האדם כל אבר יש לו פעולה פרטית ומיוחדת העין לראות והאזן לשמוע כך בכל תורה וקיום מצוה, לפי עת וזמן גלגולם ובואם בעולם הזה, - מרבית הנשמות של דורותינו אלה הן הרי נשמות שהיו כבר בעולם זה וירדו שוב לעולם הזה כדי לתקן ענין מסויים, הרי לפי הזמן והתקופה שהנשמה מתגלגלת ויורדת לעולם זה - באופן כזה מאירה לה

22. תהלים קיח, כו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דישראל אותיות ישר-אל" (ראה לקו"ת שלח מ, ג). 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקמן סכ"ד". 25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תשי"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ביעת וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט".

1 והאזן לשמע, כך בכל מצוה - הנקראות "אברין דמלכא"²⁹
 2 - "אברי המלך", מאיר אור פרטי ומיוחד מאור אינסוף
 3 ברוך-הוא. ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול
 4 לקום כל תרי"ג מצות, - כיצד מתאים, איפוא, לומר,
 5 שלנשמה של זמן זה

6 ודורות אלה מאירה,
 7 באופן אחר, ההתגלות
 8 האלקית, ונדרשת והירות
 9 מיוחדת וחוקה יותר
 10 במצוות פרטיות
 11 מסויימות? מכל-מקום
 12 לא נצרכה - הזהירות
 13 המיוחדת במצוה
 14 מסויימת, אלא להעדיפה
 15 וזהירות וריונות יתרה,
 16 ביתר שאת ויתר עז,
 17 כפולה ומכפלת,
 18 למעלה מעלה מזהירות שאר המצות. והוא שאמר
 19 הוי זהיר טפי טפי דיקא. - יותר, דיקא. - דוקא. שכן, והירות
 20 צריכה להיות בכל המצוות, השאלה כאן היא: באיזו מצוה היה

אגרת הקדש

מצוה מאיר אור פרטי ומיוחד מאור א"ס ב"ה ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג מצות מ"מ לא נצרכה אלא להעדיפה וזהירות וריונות יתירה ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מזהירות שאר המצות. והוא שאמר במאי הוי זהיר טפי טפי דיקא. והנה יתרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות אינו בכחינת טעם ודעת מושג אלא למעלה מבחינת הדעת שכך עלה במחשבה לפניו יתברך ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש:

גורלינו, שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסויים של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל" שלמעלה מטעם ודעת.

גורלינו, שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסויים של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל" שלמעלה מטעם ודעת.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, ח זורע צדקות... עד עמ' 224, נמוך כו'.

41 ח. "זורע צדקות, מצמיח ישועות". - מלשונות סדר התפלה.
 42 הנה מה שכתוב לשון "זריעה" במצות הצדקה, וכמו
 43 שכתוב בפסוק: "זרעו לכם לצדקה כו'", - ומסיים: "קצרו
 44 לפי חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת החסד, יובן על
 45 פ"י מה שאמרו רבותינו
 46 וזכרונם לברכה: "רבי
 47 אלעזר יהיב פרוטה
 48 לעני ויהרר מצלי, - ר'
 49 אלעזר נתן פרוטה (צדקה)
 50 לעני ולאחר מכן התפלל,
 51 דבתיבי: - שכן, כתוב: אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה
 52 אני בצדק אחזה פניך".
 53 פרוש, - מה שהוא קורא
 54 לתפלה "אחזה פניך",
 55 ומדוע זה דוקא על ידי
 56 ההכנה של צדקה, כי
 57 גילוי אלקותו יתברך
 58 המתגלה במחשבתו של
 59 אדם וכוונתו בתפלתו,
 60 כל חד לפום שיעורא
 61 דיליה, - כל אחד לפי
 62 שיעורו, הוא בתורת צדקה ו"חסד ה' מעולם ועד עולם על

יראיו כו'". - שמאירה ויורדת מהעולם העליון לעולם התחתון התגלות אלקית על יראי השם, כלומר, שאור ה', אינסוף ברוך-הוא המאיר למעלה בעולמות עליונים, בהארה רבה מבחינת גילוי רב - בכמות, ועצום, - באיכות, עד שבאמת - הנבראים שבעולמות העליונים, הן בטליון במציאות וכלא ממש השיבי קמיה - שהם חשים בביתולם ואיך שאין הם נחשבים לכולם לגבוי יתברך, ונכללין באורו יתברך, וכן הן החיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן, המבארים בזה הקדוש במקומותם למוקמותם בסדר התפלה שפירו לנו אנשי פנסת הגדולה, - בסדר התפלה מרומזים ההיכלות והמלאכים והנשמות שבהם, הנה ממש - מההתגלות האלקית המאירה בהם בעולמות העליונים,

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יובן ע"פ מה שארז"ל ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי' גילוי רב ועצום עד שבאמת הן בטליון במציאות וכלא ממש חשיבי קמיה ונכללין באורו ית' והן הן החיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים בוזה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שפירו לנו אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם על

- 1 מאיר האור "כי טוב" לעולם השפל הזה, על "יראי ה'
 2 וחושבי - מתבוננים ב-שמו", החפצים לעבדו ב"עבודה
 3 שבלב זו תפלה", - הנקראת "עבודה שבלב", וכמו
 4 שכתוב: "וה' יגיה חשבי". - שבעולם השפל הזה שהוא
 5 עולם חשוך שאינו מאיר
 6 בו גילוי אלקות, "הוי' יגיה
 7 חשבי", יאיר האור של 1
 8 שם הוי' את החושך שלי. 2
 9 והנה, ירדת הארה זו 3
 10 למטה לעולם הזה, 4
 11 נקראת בשם "חסד ה'", 5
 12 - שכן, זה בא על ידי
 13 עבודתו של יהודי, אך העבודה עצמה אינה בערך כלל
 14 שתמשך המשכה זו, אלא זה ענין של "חסד ה'" המאיר ליהודי
 15 גילוי זה, המכנה - "חסד ה'" מכונה, בשם "מים", היורדים
 16 ממקום גבוה למקום נמוך כו': - כמו טבע המים לרדת
 17 ממקום גבוה לנמוך, כך יורד אור ה' מהעולמות העליונים אל

אגרת הקדש

השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו בעבודה שבלב זו תפלה וכמו"ש וה' יגיה חשבי והנה ירדת הארה זו למטה לעוה"ו נקראת בשם חסד ה' המכונה בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך כו':

- 18 דלתתא" - ההתעוררות
 19 החסד שלמטה על ידי
 20 החסד שלמטה. ברם,
 21 לכאורה, כיוון שהארת
 22 גילוי זה הוא בין כה ענין
 23 של צדקה וחסד שלמעלה
 24 - הרי זה יכול להאיר גם
 25 בלי ה"אתערותא
 26 דלתתא" - ההתעוררות
 27 מלמטה - מהחסד של האדם למטה? מסביר רבנו הזקן, שגם
 28 למעלה ישנה מדת הגבורה והצמצום, לצמצם ולכסות על אורו
 29 יתברך, לכן זקוקים לחסד וצדקה של האדם כ"אתערותא
 30 דלתתא" לחסד ה', כדי שמדת הגבורה והצמצום לא תימנע את
 31 ההתגלות האלקית ליהודי בשעת התפלה, ובלשון רבנו הזקן:

יום שישי כ"ו מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 224, והנה מודעת... עד עמ' קיג, והארה וכו':

- 35 והנה, מודעת זאת, - ידוע הדבר, שיש למעלה גספון
 36 מדת הנבונה והצמצום, לצמצם ולהסתיר אורו ותברך
 37 לבל יתגלה לתחתונים. - לנבראים התחתונים. הרי, כיצד,
 38 אפוא, מאיר "חסד ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה
 39 והצמצום המפסיקה את
 40 ההתגלות? אך הכל
 41 תלוי ב"אתערותא" 6
 42 דלתתא", - בהתעוררות 7
 43 שלמטה. שאם האדם 8
 44 מתנהג בקסידות - 9
 45 במדת החסד, להשפיע 10
 46 חיים וחסד כו' - שהוא 11
 47 נותן צדקה המקיימת את 12
 48 העני בחיים, כך מעורר 13
 49 למעלה, - שתומשך 14
 50 מדת החסד שלמעלה 15

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת שיש למעלה גם כן מדת הגבורה והצמצום לצמצם ולהסתיר אורו יתברך לבל יתגלה לתחתונים אך הכל תלוי באתערותא שאם האדם מתנהג בחסידות להשפיע חיים וחסד כו' כך מעורר למעלה כמשארז"ל במדה שאדם מורד בה מודדין לו אלא דלכאורה זו אינה מן המדה כ"א להשפיע לו חיי העוה"ב לכד כנגד מה שהוא משפיע חיי עוה"ו אבל לא להשפיע לו חיי הארת אור ה' כמשארז"ל [נ"א א"ם ב"ה] ממש שיאיר ויגיה חשכו בעבודה שבלב זו תפלה שהוא בחינת ומדרגת תשובה עילאה כנודע שהרי היא למעלה מעלה מכל חיי עוה"ב כמשארז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעט כו' וכמ"ש במ"א באריכות דעוה"ב אינו אלא זיו והארה וכו':

- 51 בהתגלות האלקית אליו, 16
 52 כמו שאמר רבותינו 17
 53 וברונם לברכה: 18
 54 ב"מדה שאדם מורד -
 55 בה מודדין לו". - וכאשר הוא מתנהג במדת החסד -
 56 מתנהגים אתו כך גם מלמעלה, שנותנים לו חסד שלמעלה.
 57 אלא דלכאורה זו אינה מן המדה, - של אותו ענין, ב"אם
 58 להשפיע לו חיי העולם תבא לכד כנגד מה שהוא
 59 משפיע חיי עולם הזה, - שזה שבר מתאים - שבשעה
 60 שהוא משפיע ענין של העולם שלו, ענין של חיים גשמיים -

4. תענית בתחילתה. 5. שמואל ב כב, כט. 6. ראה תענית ז, א. 7. סוטה ה, ב. 8. אגה"ת פרק י'. 9. אבות פ"ד מ"ז. 10. בלקו"א ח"א ספ"ד. ועוד.

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, אך הענין הוא... עד עמ' קיג, האריו"ל.

47 הגרעין שנזרע, אלא - וגם מהותו ועצמותו של הפרות
48 מעלה בעליו רב ועצום למעלה מעלה מהותו ועצמותו
49 של הגרעין הנטוע. - הרי שלא זו בלבד שמגרעין אחד
50 צומחים הרבה פירות, אלא שהם גם במהות הרבה יותר טובה

51 ורמה, שמגרעין שאין בו
52 טעם - צומחים פירות ברי
53 טעם טוב והנאה, וכן
54 כהאי גנא - בדומה
55 לכך, בפרות הארץ
56 הגדלים מורענין פנין
57 גרעיניו, - של אילן עושה
58 פרי, כמו קשואים
59 וכהאי גנא. - והדומה
60 לו, שגם בהם כך,
61 שהפירות אינם מאותו
62 מהות של גרעיני הזרע,
63 אלא מהות שונה ונעלה
64 ביותר, שלא כמו
65 בתבואה, שהתבואה היא
66 אותו מהות ממש כמו
67 גרעיני התבואה שזרעו,
68 זרעו חטה וצמח חטה,
69 וכדומה. והכל - מה
70 שהצמיחה היא לא רק
71 בריבוי רב אלא גם במהות
72 נעלה ביותר מאשר גרעיני
73 הזרע שנזרעו, הוא, מפני

74 שעקר ושרש חיות הפרות נשפע מכה הצומח שבארץ,
75 הכולל חיות כל הפרות. - ומצמיח כל הפירות. אלא, אם כך,
76 לשם מה זקוקים לזריעת הזרע או הגרעין, ומדוע מ"כח הצומח"
77 שבכוחו להצמיח כל סוגי פירות, צומח דוקא אותו מין שזרעו?
78 - אלא, והגרעינין הוועים בארץ, אינן אלא פנין
79 "אתערותא דלתתא", - "התעוררות מלמטה", כשם שנדרשת
80 התעוררות מלמטה כדי להמשיך התעוררות מלמעלה,
81 הנקראת בשם "העלאת מיין נוקבין" בכתבי האר"י ז"ל:
82 - שד"נוקבא", "המקבל", מעלה "מיין נוקבין", כלומר, הוא יוצר
83 כלי שבו יומשך שפע מה"דכר", מהזכר והמשפיע. כך גם בקשר
84 לענינו, כוח הצומח עצמו הוא כוח רוחני הכולל כל סוגי
85 הפירות, וכן מצד רוחניותו הוא למעלה מאשר להצמיח פירות
86 גשמיים. מי ומה, איפוא, פועל שכוח רוחני זה ירד ויצמיח
87 בפועל אילן ופירות גשמיים, ומי זה שפועל שמהפרט של תפוח
88 למשל - שביכולת "כוח הצומח" להצמיח - יצמח בגילוי תפוח
89 ולא פרי אחר? - הרי זו פעולתה של "העלאת מ"נ" - "מיין
90 נוקבין" של הגרעין, המעוררת את "כוח הצומח", שיתגלה
91 בצמיחה בפועל, ומשפיעה שיצמח אותו מין פרטי שבדוגמת
92 הגרעין שנזרע. על כל פנים, הרי שענין הצמיחה הוא שמה

1 אך הענין הוא על-דרך-משל, כמו שזרעין זרעים - של
2 תבואה או חטה וכדומה, או נוטעין גרעין, - של עץ פרי
3 שיצמח ממנו אילן, שהשבלת - של התבואה, הצומחת
4 מהזרע, והאילן ופירותיו - הצומחים מהגרעין, אינן מהותן
5 ועצמותן של הזרע
6 והגרעין כלל, כי

7 מהותם ועצמותם - של
8 הזרע והגרעין, כלה
9 ונרקב בארץ, - הרי
10 שהצמיחה אינה באה
11 מהזרע או מן הגרעין אלא
12 - וכח הצומח שבארץ
13 עצמה - לא החלק של
14 כוח הצומח התגלה בזרע
15 או בגרעין, אלא "כוח
16 הצומח" הנמצא בארץ
17 עצמה, [נפש אחר: עצמו]
18 - "כוח הצומח" שבארץ,
19 הוא עצמו, הוא המוציא
20 והמגדל השבלת - שלא
21 היתה כלל בזרע, והאילן
22 ופירותיו. - שלא היו
23 בגרעין, "כוח הצומח" הוא
24 כוח אלקי המצמיח
25 דברים, ענין של "יש"
26 מאין: "מ"אין" נעשה "יש",
27 דבר גשמי מכוח רוחני.

28 ברם, אם כך הם פני הדברים, נשאלת השאלה: לשם מה זקוקים
29 לזריעת הזרע או הגרעין - הרי בין כה אין הצמיחה באה מהם,
30 אלא מ"כוח הצומח" שבארץ? והתשובה היא: רק שאינו -
31 "כוח הצומח" שבארץ, אינו מוציא ומגלה כחו לחוץ מהכח
32 אל הפעל, - מהיכולת להצמיח (בכוח), לצמיחה ממשית,
33 כ"אם על-ידי הזרע והגרעין - הפועלים שכוח היכולת
34 להצמיח הנמצא בארץ - יבוא בגילוי, להצמיח בפועל את
35 התבואה או את האילן ופירותיו. כיצד אכן, הם פועלים דבר זה?
36 שנקבין בארץ וכלה כל כחם - שבא מ"כוח הצומח"
37 שבארץ בשעה שהם צמחו מכוח הצומח, בכח הצומח
38 שבארץ, ונתאחדו והיו לאחדים, - הפרט של "כוח הצומח"
39 שבא לידי ביטוי בזרע או בגרעין, עם הכלל של "כוח הצומח"
40 שבארץ - נעשים לדבר אחד, ועל-ידיה מוציא כח הצומח
41 את כחו אל הפעל, ומשפיע חיות לגדל שבלת פנין הזרע,
42 - שנזרע בארץ, שבאם הזרע הוא של חטה - צומחת שבולת
43 של חטה, וכדומה. אבל ברבוי הרבה מאד בשבלת אחת, -
44 מגרעין חטה אחד צומחים הרבה גרעיני חטה בשבולת אחת,
45 וכן פרות הרבה על אילן אחד, - ובאשר לפירות האילן
46 מיתוסף עוד ענין, שלא זו בלבד שהם הרבה יותר מאשר

1 יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם שניהם
 2 עולמות, על כל פנים, הם אותו מהות, אלא כיון ש"מרובה מדה
 3 טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה שהוא השפיע
 4 ענין של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה שאדם מודד בה
 5 מודדין לו" – וזה נקרא ב"מדה", כלומר מאותו סוג מדה ומהות.

1 שצומח מהוריעה הוא למעלה מעלה, עד למהות אחרת ונעלית
 2 מאשר הזרע שנורע. בכך יסביר רבנו הזקן להלן, איך יש בכוח
 3 הצדקה והחסד שאדם עושה להמשיך אליו ענין שהוא מסוג
 4 נעלה לגמרי מסוג החסד שלו; שלא זו בלבד, כפי שהיה מתאים,
 5 שבגלל הצדקה והחסד שהוא משפיע חיים של העולם הזה –

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

49 תירצת לי קושיא וחזרת וסרת את התירוצי.
 50 הגמרא מביאה עוד דעה החולקת על רב: נהרדעי – חכמי העיר
 51 נהרדעא אמרי, בין הודאה אחר הודאה, ובין הודאה אחר הודאה,
 52 ובין הודאה אחר הודאה, ובין הודאה אחר הודאה, העדויות
 53 מצטרפות, שכן מכל מקום מעידים שני העדים שהנתבע חייב מנה
 54 לתובע. מבררת הגמרא: כמאן – כדעת מי היא שיטה זו. ומבארת,
 55 שזהו פשיטת רבי יהושע בן קרחה, הסובר שבכל אופן ניתן לצרף
 56 את שני העדים.
 57 שנינו להלן (מ), שבדיני נפשות בודקים את העדים בו' חקירות
 58 ובבדיקות. חקירות הן, שהיו שואלים אותם 'באיזו שמיטה ראייתם
 59 את המעשה, באיזו שנה בשמיטה, באיזה חודש, בכמה בחדש,
 60 באיזה יום, באיזו שעה ובאיזה מקום, והן נצרכות כדי שיהיה
 61 אפשר להזים את העדים, שהרי המזימים צריכים להעיד שהיו עם
 62 העדים הבה שאלות על האופן המדויק של המעשה, כגון האם
 63 לבש בגדים לבנים או שחורים, וכדומה. ובדיקות אלו אינן נצרכות
 64 להזמת העדות. ואם העדים מכחישים זה את זה, בין בחקירות ובין
 65 בבדיקות, עדותן בטילה.
 66 מהתורה גם בדיני ממונות צריך דרישה וחקירה, אבל אמרו
 67 חכמים שאין דיני ממונות צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא
 68 תנעול דלת בפני לויים. אבל אם חקרו אותם או שאמרו מאליהם,
 69 והכחישו זה את זה בחקירות, עדותם בטילה. הגמרא מביאה את
 70 דעת רב יהודה, שעדים שהוכחו בבדיקות עדותם כשרה.
 71 אמר רב יהודה, עדות המבקשת זו את זו בבדיקות – שענו שני
 72 העדים תשובות שונות לשאלות הבדיקה, פשרה העדות פריני
 73 קמונות, שכן אין דין הזמה תלוי בבדיקות.
 74 מבארת הגמרא: אמר רבא, מסתברא מילתיה דרב יהודה – מסתבר
 75 שדברי רב יהודה נאמרו רק באופן שעד אחד אומר 'לארנין
 76 (ארנק) שחורה הלוח לו, ועד אחד אומר 'לארנין לבנה/ שהרי אין
 77 בדיקה זו על עיקר העדות, שהיא ההלואה, אבל אם עד אחד אומר
 78 'מנה שחור (מטבעות ישנים) הלוח לו, ועד אחד אומר 'מנה לבן
 79 (מטבעות חדשים), אין מצטרפין, שכן ההכחשה היא על עיקר
 80 העדות, כלומר ההלואה עצמה.
 81 מדברי רב יהודה (ובביאור רבא) אפשר לדייק, שעדות המכחשת
 82 זו את זו בצבע ארנק וכדומה, פסולה בדיני נפשות, שהרי לא
 83 הכשיר רב יהודה עדות כזו אלא רק בדיני ממונות. מקשה על כך
 84 הגמרא: וארנין שחורה – בהכחשה בבדיקות שאין עיקר העדות
 85 תלוי בהן, כארנק שחור ולבן בדיני ממונות, פריני נפשות לא –
 86 האם בדיני נפשות העדות אינה כשרה. והאמר רב הונא, אם עד
 87 אחד אומר 'בסין (חרב) הרגו, ועד אחד אומר 'לארנין (מין רומח)
 88 הרגו, אין זה נכון – אין עדות זו מכוננת, כלומר אינה מצטרפת,
 89 שכן יש הכחשה בבדיקה הנוגעת לעיקר העדות, אך אם עד אחד
 90 אומר 'פליו (בגדיו) של הרוצח היו שחורים, ועד אחד אומר 'פליו
 91 היו לבנים, הרי זה נכון, והעדות מצטרפת, שכן ההכחשה היא רק
 92 בבדיקה שאינה מעיקר העדות. והרי זה שלא כדברי רב יהודה
 93 (ובביאור רבא), הפוסל בדיני נפשות אף בהכחשה בבדיקה שאינה
 94 מעיקר העדות.

1 חוב אחד. אך בעדות על הלוואה אחר הלוואה – עד שמעיד על
 2 הלוואה, ועד שני שמעיד על הלוואה ביום אחר, וכן הלוואה אחר
 3 הודאה – באופן שהעד הראשון מעיד על הודאת הנתבע ביום
 4 ראשון, והעד השני מעיד שביום שני לוח הנתבע מהתובע מנה,
 5 אם כן ודאי מדובר כאן בשתי הלוואות, שודאי לא הודה לו ביום
 6 א' על ההלוואה של יום ב', ולכן לא מצטרפי, אף שלדברי שניהם
 7 חייב הנתבע מנה לתובע. נמצא שדברי רב שאין הלכה כרבי
 8 יהושע בן קרחה במטלטלין, הם לשיטתו שאין לצרף עדים שאינם
 9 מעידים על אותו חיוב ממון.
 10 הגמרא מבררת את טעמו של רב, לפי שיטה זו: אשפיה (ימצאן)
 11 רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע, ואמר ליה רב נחמן
 12 לרב הונא, מאי שנא – מדוע שונה דין הלוואה אחר הלוואה, דלא
 13 מצטרפים, הרי זהו משום דמנה דקא הוה האי לא קא הוה האי –
 14 שהמנה שראה עד זה, אינו המנה שראה עד זה, והם מעידים על
 15 הלוואת שונות, ואם כן, באופן של הודאה אחר הודאה נמי – גם
 16 כן, אמנה דקא מודה קמי האי לא מודה קמי האי – יתכן שעל המנה
 17 שהודה בפני העד הראשון לא הודה בפני העד השני, אלא הודה
 18 על חוב של הלוואה אחרת, ולכן אף באופן זה אין העדים צריכים
 19 להצטרף. השיב רב הונא לרב נחמן, באופן של 'הודאה אחר
 20 הודאה' שהזכיר רב, מדובר דאמר ליה הנתבע להאי בתרא – לעד
 21 האחרון, כשהודה בפניו, 'בתרא מנה דאודי ליה קמה, אודי נמי
 22 קמי פלוני' – על אותו מנה שהודייתו עכשיו לפלוני בפניך, הודיית
 23 לו גם בפני פלוני העד הראשון. ואם כך, העד האחרון יודע שהם
 24 מעידים על אותו המנה, ולכך עדותם מצטרפת.
 25 הקשה רב נחמן לרב הונא: אפתי – עדיין, אף באופן זה, פתרא ידע
 26 – העד השני אמנם יודע שהם מעידים על אותו המנה, אך קמא –
 27 העד הראשון לא ידע זאת, ולכן אין לצרף את עדותם שכן אין זה
 28 נקרא 'הוא עד'. תירץ רב הונא: מדובר דהדר אזיל – ששוב הלך
 29 הלוה ואמר ליה לקמא – לעד הראשון, 'האי מנה דאודי ליה קמה,
 30 אודי נמי קמי פלוני' – אותו המנה שעליו הודייתו לפלוני
 31 בפניך, הודייתו גם בפני פלוני העד השני. ושני העדים יודעים
 32 שהם מעידים על אותו המנה, ולכן מצטרפים. אמר ליה רב נחמן
 33 לרב הונא, הנהי דעתך שהתנתה את דעתך בתירוץ זה.
 34 אמר ליה רב הונא, מאי ניתא – מדוע תירוצך זה מיישב את דעתך,
 35 דקמא – שהרי רבא, ואיתימא – ויש אומרים שהיה זה רב ששת,
 36 שרא קה נרנא – קצץ תירוצך זה ברוזן, כלומר הקשה עליו קושיא
 37 ניתא. האם האופן של הודאה אחר הודאה לא היינו הודאה אחר
 38 הלוואה – אינו בדיק האופן של הודאה אחר הלוואה, כלומר מאחר
 39 שבהודאה אחר הודאה אתה מצריך שכל עד ידע מעדות חבירו,
 40 על כרחך שגם בהודאה אחר הלוואה מדובר כך, שאמר לעד השני
 41 'המנה שאני מודה עליו למלוה בפניך, ליתית אותי ממנו בפני עד
 42 פלוני, וחזר הלוח לעד הראשון ואמר לו 'הודייתו למלוה בפני
 43 פלוני (העד השני) על כן המנה שליתית ממנו בפניך, ונמצא שהודה
 44 בפני שני העדים, ויש אלא הודאה אחר הודאה, ומדוע צריך רב
 45 לומר פעמיים את אותו הדין. אמר ליה רב נחמן לרב הונא, היינו
 46 דשמיע לי עליו – זהו מה ששמעתי על בני עירך, דרמייתו דיקלי
 47 ונקפיתו לחו – שאתם קוצצים דקלים וחורים ונותנים אותם,
 48 כלומר אתם מתנהגים באופן משונה, בונים וסותרים, שהרי

ה'תש"ג	כא מנחם אב	יום ראשון	יום ראשון
		שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: ו. זורע . . . 220 ישענו כו'.	
		ההתעסקות בדרכי החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו, יחשב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בעניני מסחר – ידבר על לבו, כי יבוא אל שעורי הלמודים בדא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או לאיזו התועדות. וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא [=חובה אישית] מבלי הבל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.	

ה'תש"ג	כב מנחם אב	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י. תהלים: קו"קו. תניא: והנה מודעת . . . תכונני.	
		אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] אמר: קדם רחיצת הפה שחרית, אין לברך – מלבד בימי התעניות – ברכות השחר.	

ה'תש"ג	כג מנחם אב	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י. תהלים: קח"קיב. תניא: ז. אשרנו . . . 222 ועלול כו'.	
		בחרף תרנ"ב, כאשר אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] למד עמי בספר התניא "נפש השנית בשראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתבת "ממעל" ובתבת "ממש" הם הפכים. "ממעל" תארו רוחניות שברוחניות, ו"ממש" תארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר, כי זהו מעלת נפש השנית [=האלקית], שעם היותה רוחניות שברוחניות, פועלת בגשמיות שבגשמיות.	

ה'תש"ג	כד מנחם אב	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיג"קח. תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.	
		מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבין די גרויסע יסורים וואס מ'האט פון די מתנגדישע פראסטע אידען. האט דער רבי געזאגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האט זייער ליב געהאט די פראסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האט דער רבי הה"מ געזאגט: מרגלא בפומי' פון רבין – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האט האלט דעם פאטער האט מען האלט די קינדער.	

מקבל רבי מפי רבי: בזמן המחלקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא - כך היה הרבי מכנה את הבעל-שם-טוב - אהב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי - הרב המגיד - אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי - הבעל-שם-טוב - אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם" - האוהב את האב אוהב את הבנים.

ה'תש"ג

כה מנחם אב

יום חמישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כבוד קדשת אבותינו הקדושים וצוקללה"ה נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לכרחה לחיי העולם הבא, נשמחם עדן, זכותם יגן עלינו] שגם על בת צריך לומר "לתורה (ולחפה ומעשים טובים)", על-פי מה שאמרו רז"ל (ברכות יז, א) "נשי במאי זכיין, באקרובי כו' ובאתגויי כו' ונטרין כו'" [גם לנשים חלק בלמוד התורה - על ידי שמסיעות לבצליהן].

ה'תש"ג

כו מנחם אב

יום ששי

יום
שישי

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של ספור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל ספור הוא הוראה בחיים; כל ספור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהדור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

ה'תש"ג

כז מנחם אב

שבת

שבת
קודש

מברכים ראש חדש אלול, אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות.

שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ת. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חדש אלול הוא חדש החשוב. דכמו בגשמיות, הנה הבעל עסק.. בכדי שיהיה העסק כדבעי וימת רוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות.. כן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת ה' יתברך, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמדות טובות, בחדש אלול הוא חדש החשוב אשר כל אחד ואחד מ'ישראל, כל חד וחד לפום שעורא דיליה,

הן היושב אהל והן הפעל עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מפל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם.. דעל ידי הכנה טובה זו.. זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 אף הוא מודה שיכול המזכה לחזור בו, ומכל מקום כל זמן שלא
2 חזר בו נמנה הוא בין המזכים, ואפילו לאחר מיתתו.
3 הגמרא שבה ומנסה להוכיח מן המשנה שלא כדברי רב: **תא שמע**,
4 שנינו במשנה (הלח' א) **שני סופרי הדיינים היו עומדין לפניו** – לפני
5 הדיינים, **אחד מן הימין ואחד מן השמאל**, והיו הסופרים כותבין את
6 דברי הדיינים **הפזין וטעמיהם**, וכן את דברי הדיינים **המחייבין**
7 וטעמיהם.
8 ולכאורה יש לדון בדברי המשנה, **בשלימא דברי המחייבין** – מובן
9 טעם הדבר שהוצרכו הסופרים לכתוב את דברי הדיינים
10 המחייבים וטעמיהם, מאחר שהדין הוא שאם יש רוב מחייבים
11 צריך להלחין את הדין כדי שיוכלו לעיין במשך הלילה בסברותיהם,
12 ומעתה יש לחוש דלמקרה **הוּו מַעְמָא אַחְרֵינָא** – שמא למחרת יחזור
13 בו אחד הדיינים המחייבים מן הטעם שנקט בתחילה לחייב את
14 הדין והחייבוו מטעם אחר, ומכיון שרץ **קעו למעבד הלנת דין** –
15 צריך מעתה להלחין את הדין לילה נוסף, כדי שיוכל הדין לשוב
16 ולשקול טעם חדש זה אם נכון הוא או לא, ועל כן צריכים היו
17 לכתוב את טעמי המחייבים. **אלא** מה שהוצרכו הסופרים לכתוב
18 את דברי הדיינים **הפזין וטעמיהם**, **מאי מעמא** – מה הוא טעם
19 הדבר בזה, אם משום שיש לדעת מי הם המזכים שאינם רשאים
20 לחזור בהם בשעת המשא ומתן, די בכך ששיכתבו את שמוטיהם,
21 ואין צריך לכתוב את הטעמים, **לאו** – האם אין הטעם בזה **שזשם**
22 **דאי הוּו מַעְמָא אַחְרֵינָא לחובה לא משנהיני** מהו – שאם רוצים
23 הדיינים המזכים לחזור בהם ולחייב אינם רשאים לעשות זאת,
24 אפילו בשעת גמר דין, ולפיכך הוצרכו הסופרים לכתוב את
25 טעמיהם, כדי שלא יוכלו דיינים אלו לטעון למחרת שנתברר להם
26 שטעו בדבר מפורסם הכתוב בתורה, שאף הצדוקים מודים בו,
27 שבאופן כזה רשאים הם לחזור בהם. ואם כן יש להוכיח מן
28 המשנה שלא כדברי רב.
29 דוחה הגמרא: **לא** – אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן
30 לומר שאכן רשאים המזכים לחזור בהם בשעת גמר דין, ולא
31 משום כך הוצרכו הסופרים לכתוב את טעמי המזכים, אלא **כרי**
32 **שלא יאמרו שנים** [שני דיינים] **מעם אחד משני מקראות**, הדייני
33 שלא יזכו שני דיינים את הנידון מחמת דין אחד, וילמדוהו משני
34 מקראות שונים, שאם כן הדבר ודאי נפלה טעות בידי אחד מהם,
35 לפי שאין התורה מלמדת דין אחד משני מקראות שונים, ומאחר
36 שאחד מהם טועה אי אפשר למנותם כשני דיינים אלא כאחד, ועל
37 כן היו הסופרים כותבים אף את טעמי המזכים, כדי לברר מזהבין
38 למד כל אחד מהם את דינו.
39 **ברבנא מיניה** – כפי שמצינו ששאל **רבי אסי מרבי יוחנן**, **אמרו שנים**
40 **מעם אחד משני מקראות מהו** – אם אמרו שני דיינים דין אחד, אך
41 כל אחד לומד אותו ממקרא אחר, כיצד יש למנותם. **אמר ליה רבי**
42 **יוחנן**, **אין מוזין להן אלא אחד** – אין מונים אותם אלא כשיטה
43 אחת, מאחר שלא יתכן הדבר שנכתבו שני מקראות ללמד על דין
44 אחד, ונמצא שאחד מהם ודאי טועה בדבריו.
45 מבררת הגמרא: **מנהני מילי** – מהיכן לומדים דבר זה, שאין
46 לומדים דין אחד משני מקראות. **אמר אביי**, **דאמר קרא** (תהלים סב
47 **א' אמת דבר אלהים שמים זו שמעתי כי עו לאלהים**, הדייני,
48 שהקדוש ברוך הוא אומר מקרא אחד, ואנו שומעים ממנו שני
49 דינים, ויש ללמוד מכאן שמקרא אחד יוצא **לבמה מעמים** – מלמד
50 כמה דינים, **ואין מעם אחד יוצא מבמה מקראות** – אך אין דין אחד
51 נלמד מכמה מקראות.
52 **דבי רבי ישמעאל תנא** – בבית מדרשו של רבי ישמעאל למדו זאת

53 ממקרא אחר, שנאמר (יזמיה כג טו) **הלווא כה דברי קאש נאם ה'**
54 **וכפטיש יפוצץ סלע**, דימה הכתוב את התורה לפטיש המפוצץ
55 סלעים, **מה פטיש זה שמכה בסלע מתחלק הסלע מחמת הכאתו**
56 **לבמה ניצוצות ושרבים**, אף מקרא אחד יוצא **לבמה מעמים**,
57 כלומר, ממקרא אחד ניתן ללמוד כמה דינים, אך לא ניתן ללמוד
58 דין אחד מכמה מקראות.
59 הגמרא מבררת היכן מצינו טעם אחד משני מקראות: **היכי דמי** –
60 באיזה אופן מצינו טעם אחד משני מקראות. **אמר רב יבדי**, **בדתנן**
61 **– כמו ששינו במסכת זבחים (פג.)**, **מזבח מקדש את הראוי לו**,
62 דהיינו, שאף דברים שנפסלו להקרבה, כגון קרבן שנשפך דמו או
63 שנשחט במחשבת פסול וכיוצא בזה, מכל מקום אם כבר העלו
64 אותם על גבי המזבח שוב אינם יורדים, והרי הם קרבים, אך רק
65 באופן שהיו מתחילה ראויים למזבח. ונחלקו תנאים בביאור דין
66 זה. **רבי יהושע אומר**, **כל דבר הראוי לאשים** – לאש המזבח, **אם**
67 **עלה לא ירד**, **שנאמר** (ויקרא א) **העולה על המזבח על האש**
68 **העולה עד הבקר**, 'מוקדה' היינו אש שעל גבי המזבח, ואמר
69 הכתוב שקרבן עולה העולה על האש שבמזבח ישאר שם כל
70 הלילה ויוקרב, ומאחר שאין צריך להשמיענו זאת לגבי קרבן
71 כשר, בהכרח הכוונה לקרבן שנפסל. ומעתה יש ללמוד מכאן אף
72 לשאר קרבנות, **מה עולה שהיא ראוי לאשים** – כשם שעולה
73 שהיתה מתחילה ראוי להקטרה על גבי האש שבמזבח, **אם**
74 **נפסלה ולאחר מכן עולה לא תרד**, אף כל דבר שהוא ראוי למזבח, **אם**
75 **ראוי לאשים** – שהיה ראוי מתחילה להקטרה, **אם נפסל ועלה לא**
76 **ירד**, מאחר שהמזבח מקדש כל קרבן פסול שהיה ראוי לו
77 מתחילה.
78 **רבן גמליאל אומר**, **כל דבר הראוי מתחילה למזבח אם נפסל ועלה**
79 **לא ירד**, **שנאמר** (שם) **היא העולה על המזבח**, ויש לדרוש
80 את דברי הכתוב כך, **מה עולה שהיא ראוי להקריב על גבי מזבח**,
81 **אם נפסלה ועלתה לא תרד**, אף כל דבר שהוא ראוי למזבח, **אם**
82 **עלה לא ירד**, מאחר שהמזבח מקדש את הראוי לו.
83 ונמצא, דתרווייהו – שניהם, בין רבי יהושע ובין רבן גמליאל, (מאי)
84 **קמרבן פסולין** – מרבים פסולים שנפסלו בעזרה שאם עלו על
85 המזבח לא ירדו, ולא נחלקו בדין זה כלל, אלא **מר מיתיה לה**
86 **ממוקדה** – רבי יהושע לומד זאת מתיבת 'מוקדה', **ומר מיתיה לה**
87 **ממזבח** – ורבן גמליאל לומד זאת מתיבת 'המזבח', והיינו טעם
88 אחד משני מקראות, ששניהם לומדים דין שזה, אך כל אחד לומד
89 זאת ממקרא אחר.
90 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שזה טעם אחד משני מקראות/
91 **והא התם מיפלג פליגי** – והרי במשנה שם נחלקו רבי יהושע ורבן
92 גמליאל בדין זה, **דקתני סיפא** – שהרי נאמר שם בסיפא של
93 המשנה, **אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע** – אין חילוק
94 בדין ביניהם, **אלא לענין תדם והתקפים שנפסלו בעזרה**, ועלו על
95 גבי המזבח, **שרבן גמליאל אומר** מאחר שעלו לא ירדו, שהרי
96 ראויים היו לזריקה וניטרו על המזבח, **ורבי יהושע אומר** אף שעלו
97 ירדו, לפי שאין הם ראויים להקטרה על גבי האש שבמזבח,
98 ומאחר וישנו חילוק בדין ביניהם אין זה בכלל טעם אחד, אלא
99 הרי זה שני טעמים משני מקראות.
100 **אלא אמר רב פפא**, האופן שבו מצינו טעם אחד משני מקראות
101 הוא **בדתנא** – כמו ששינו בברייתא, העוסקת אף היא בענין
102 קרבנות פסולים שעלו על גבי המזבח, **רבי יוסי הגלילי אומר**, **מתוך**
103 **שנאמר** בכתוב (שמות כט לו)

מתי 'לאו' ניתק ל'עשה'?

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תשע"ז
 את הלאו. ולכן גם אם הלווה עשיר וכעת אין המלוה מצווה לקיים בו את ה'עשה', כיון שאם הלווה ירד מנכסיו יחול על המלוה ה'עשה' להשיב את העבוט, גם עתה ה'עשה' מנתק את הלאו, ואינו דומה לתמורה שאם הציבור המיר אין תמורתם תמורה לעולם ונמצא שה'עשה' אינו שווה בכל כי בהמרת ציבור לא יחול ה'עשה' לעולם.
 ב. יש שני סוגים ב'לאו הניתק לעשה': א. כאשר ה'עשה' מתקיים מאילו, כמו בתמורה שקדושה מאליה (והיה הוא ותמורתו יהיה קודש) ובזה נאמר כי היות וה'עשה' לא קיים בציבור, גם ביחיד אין בכח ה'עשה' לנתק את הלאו. ב. 'עשה' שצריך לעשותו בידי, כהשבת העבוט, מנתק את ה'לאו' אף אם אינו שווה בכל, כי אי אפשר לומר למלוה 'קום ועשה' (השב את העבוט) ובו בזמן גם להלקותו וכיון ש"אין לחלק הלאו לחצאין, אלא או כולו מלקות או כולו פטור", הרי כאשר אומרים לו קום והחזר את העבוט (כשהלווה עני) אין להלקותו, גם כשאינו מחוייב ב'עשה' (כשהלווה עשיר) אין להלקותו על הלאו.

הלכות מלוה ולוה פרק ג, הלכה ד: עבר פעל חוב, ונכנס לביית הלוה ומשכנו... אינו לוקה, שהרי נתק לעשה, שנאמר: "השב תשיב לו את העבוט". והקשה ה'משנה למלך':
 משמעות לשון הרמב"ם היא שה'לאו' (לא תבא אל ביתו לעבוט עבטור) ניתק ל'עשה' (השב תשיב...) בין אם הלווה עני ובין אם הוא עשיר. והרי אם הלווה עשיר אין 'עשה' שינתקו, כי רק אם הלווה עני "מצוה להחזיר לו העבוט" (להלן ה"ה)!
 ויתירה מזו: גם אם הלווה עני והמלוה מחוייב ב'עשה', הרי כאשר ה'עשה' אינו שווה בכל (ואינו מוטל על כולם) אין הוא מנתק את ה'לאו' ולכן הממיר קרבן לוקה כי אין הלאו ו'לא ימיר' ניתק לעשה (ותמורתו יהיה קודש) כיון שציבור או שותפים שהמירו קרבנם אין תמורתם תמורה. וגם כאן, כיון שבלוה עשיר אין מצוה להשיב לו את העבוט, נמצא שאין ה'לאו' (לא תבא אל ביתו) ניתק ל'עשה'!
 ומבאר ה'תומים' (סי' צו סק"ח):
 א. כאשר ישנה אפשרות שה'עשה' יהיה שווה בכל, אף שעתה אינו שווה בכל, אזי ה'עשה' נחשב 'שווה בכל' ומנתק

מתי מבטלים חכמים מצוה מן התורה?

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תשע"ז
 ישראל לעולם ואינה נעשית, והאיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שציוותה תורה". וכן כתב הט"ז (אור"ח סי' תקפח סק"ה) שאין חכמים גוזרים גזרה אם היא עוקרת מצוה מן התורה.
 והקשו אחרונים (נודע ביהודה מהדו"ת סי' סב, שו"ת חתם סופר יו"ד סי' קט) אם כן, כיצד אסרו חכמים להלוות לגוי בריבית, הרי בגזרה זו ביטלו מצות-עשה מן התורה?
 ותירצו (נודע ביהודה שם. אבני נור אור"ח סי' מת, ז):
 כיון שהתירו להלוות לגוי בריבית "בכדי חייו" וכן התירו זאת לתלמיד חכם שאינו מתחבר עם הגוי ("שאינו רגיל בו ללמוד ממעשיו"), לא נעקרה המצוה לגמרי, ולכן יכולים חכמים לאסור.
 והגרי"פ פערלא (סהמ"צ לרס"ג מ"ע כה) ביאר:
 גם לדעת הרמב"ם אין המצוה בעצם ההלוואה, היינו להלוות לגוי כדי לקחת ריבית, אלא שאם מלווה לגוי מצוה ליטול ממנו ריבית (ואם ילווהו בלא ריבית עובר על מ"ע). וכלשונו ב'ספר המצוות (שם) "שציוונו לבקש ריבית מן הגוי ואז נלווה לו". ואם כן, כאשר חכמים אוסרים להלוות לגוי בריבית כדי לא ללמוד ממעשיו אין כאן עקירה וביטול מצוה.

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה ב: אָסְרוּ חַכְמִים שִׁיהִיה יִשְׂרָאֵלִי מְלוּה אֶת הַגּוֹי בְּרִיבִית קְצוּצָה, אֶלָּא בְּכַדֵּי חַיֵּיו. גְּזוּרָה שְׂמָא יְלַמַּד מִמַּעֲשָׂיו, בְּרַב יוֹשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ.
 לדעת הרמב"ם (לעיל ה"א. ספר המצוות מ"ע קצח) מצות-עשה להלוות לגוי בריבית, כנאמר בספרי (דברים פ' רסג) "לנכרי תשיך זו מצות-עשה". ופירש ה'מגדל עוז', "כמו שהוזהרו בלאו על 'לא תחנם', לומר שלא ניתן להם מתנות חנם, הוזהרו ב'עשה' אף כשנלווה אותם, שלא נלווה אותם חנם". ומכל-מקום גזרו חכמים לא להלוות לגוי בריבית "שמא ילמד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו", והתירו רק לצורך מחייתו.
 והנה, כתב הריטב"א (ר"ה לב, ב): יש כח לחכמים לעשות סייג לתורה ולעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה' כמו גזירה שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, כי אין הכל בקיאים בתקיעת שופר ושמא ילך לחכם ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. והקשה: אם כן, מדוע לא אסרו חכמים לתקוע בכל ראש השנה שמא יתקן כלי שיר (שמטעם זה אסרו לתקוע בשופר בכל שבת ויום טוב)?
 ותירץ: אם על ידי גזירתם תבטל המצוה לגמרי, אין בכוחם לאסור "שאם כן נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תשע"ז סיוד תמורת צילום

ראובן, צלם אירועים, ביקש מחברו לסייע לו בצילום אירוע, ובתמורה גם הוא יסייע לחברו בצילום אירוע. לאחר מעשה הציע ראובן לחברו כי במקום שסייע לו בצילום

הלכות מלוה ולוה פרק ז, הלכה יא: וּמִתָּר לְאָרֶם לֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'נִכְּשׁ עִמִּי וְאֶנְכְּשׁ עִמָּךְ'... אֶבֶל לֹא יֵאמָר לוֹ: 'נִכְּשׁ עִמִּי וְאֶעֱדֶר עִמָּךְ'.

ויש לומר:

מאחר וסיכמו ביניהם מראש שישלם לו בעבודה השווה יותר, הרי זה כאילו פירשו שיוסיף לו בעבור ההמתנה ולא התירו להוסיף אלא כאשר לא סיכמו כלל מראש על התוספת. ולפי זה גם בהענקת עבודה קשה בעבור עבודה קלה, אם לא סיכמו על כך מראש אלא רק לאחר מעשה, הדבר מותר. ואולם יש סוברים שלא התירו למוכר להרבות אלא כאשר נתינת התוספת נעשית בנפרד מהסחורה שכנגד התשלום, אך אם נותן לו כמות גדולה בבת אחת, אסור. ולפי זה אסור לשמעון להחזיר לראובן בעבודת צבעות כנגד עבודת הצילום.

(ויאמר אברהם – ריבית ע"פ ואל"ך)

אירוע כפי שסוכם מתחילה, יסייע לו בצביעת הבית. האם רשאי לעשות זאת?

בהלכה זו מבואר כי אסור להחזיר תמורת עבודה בעבודה קשה יותר, כי הדבר נתפס כתוספת עבור ההמתנה לתשלום והרי זו ריבית.

ולכאורה יש להקשות: בגמרא (ב"מ עג, ב) מבואר כי לוקח ששילם מראש עבור מוצר מותר למוכר להוסיף לו מעט, אם אינו אומר שהתוספת ניתנת מחמת הקדמת התשלום מראש (וזאת בניגוד לתוספת תשלום על הלואאה שהיא ריבית מדאורייתא האסורה גם כשאינו מפרש). ומדוע אם כן אסור להשיב בעבודה יותר קשה למרות שאינו מפרש שנותן זאת מחמת ההמתנה?

ממתי משתעבדים נכסי הלווה? יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ז

ההכתוב שטר לחברו ותאריך כתיבת השטר הוא לפני נתינת ההלוואה, נכסי הלווה משועבדים למלווה מתאריך הכתיבה אף שההלוואה עדיין לא ניתנה, ויכול לגבות מהלקוחות שקנו לאחר תאריך זה כי הקול והפרסום הם מזמן כתיבת השטר. ותמה עליו ה'משנה למלך': שעבוד נכסי הלווה יכול לחול רק מביצוע ההלוואה ולא קודם לכן, וכתיבת השטר אין בה היכולת להחיל שעבוד (אלא אם כן נעשה קנין)!

וה'תומים' (סי' ס"א סק"ד) כתב ליישב את הרא"ש וביאר שאם הדבר מוסכם על שניהם, יכול השעבוד לחול מזמן עשיית השטר, ואין לו דין 'שטר מוקדם' והביא מדברי רש"י (כתובות י"ט, ב ד"ה עדים) שהלווה יכול לכתוב בשטר שהוא משעבד את נכסיו למלווה מעכשיו גם אם ילווה לאחר זמן, ויכול לתפוס נכסים אלו מן הלקוחות כדין ואין זה שטר מוקדם.

הלכות מלווה ולווה פרק יא, הלכה ד: מְלוּהָ עַל פֶּה... אֵינוּ גוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַלְקוּחוֹת; לְפִי שֵׁאִין לָהּ קוֹל, לְפִיכֹף לֹא יִטְרַף בָּהּ. אֲכַל מְלוּהָ שֶׁבִשְׂמֵרָה, קוֹל יֵשׁ לָהּ, וְהַלּוּקֹחַ הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ, שְׁלֹא שָׁאֵל עַד שִׁדְעָ שֶׁנִּכְסָיו שָׁל זֶה מְשַׁעֲבָדִין בְּמְלוּהָ שְׁעָלָיו, שֶׁכָּל נִכְסֵי הַלּוֹה תַּחַת שֶׁעֲבֹד הַמְלוּהָ, מִן הַתּוֹרָה.

מדין תורה נכסי הלווה משועבדים לחוב בין מלווה בשטר ובין במלווה על פה. ולכן גם אם הלווה ימכור את נכסיו ויכול המלווה לגבותם מן הלקוחות, אלא שבמלווה על פה תיקנו חכמים שאינו גובה מהלקוחות כי חששו להפסד הלקוחות, שבניגוד למלווה בשטר שחתומים בו עדים ויש לו קול והלקוחות היו יכולים לברר האם הנכסים משועבדים, מלווה על פה אין לו פרסום והקונה לא ידע שהנכסים משועבדים (כבא בתרא קעה, ב).

וה'משנה למלך' הביא את דברי הרא"ש (תשובות כלל סו סי"ג)

הלוואה בארה"ב, פירעון בישראל יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ז

שאינן ניתנות להוצאה בעירו אלא רק במקום התשלום, שכן יכול להשתמש בהן במקום זה.

ומאידך, לעיתים אינו יכול לפרוע אפילו באותו ישוב שבו לווה כי כעת המקום נחשב כ'מדבר', כגון אם רוצה להקדים ולשלם קודם הזמן מחשש לשינוי בערך המטבע, כי כשם שהמחזיר במדבר מעמיד את המלווה בחשש סכנה שיפסיד את כספו עד שיגיע למקומו, גם כאן, הפירעון במצב הנוכחי עלול לגרום לו הפסד (ספר התרומות שם, ח"ב).

והב"ח (שו"ת הב"ח הישנות, סי' טז) שאל על מקרה שבו הלווה רצה לפרוע קודם הזמן מחשש לשינוי בערך המטבע בטענה כי כבר בעת ההלוואה היה קיים חשש זה, ואם כן בפירעון זה אינו מעמיד את המלווה בסכנת הפסד יותר מכפי שהיה בשעת ההלוואה.

והשיב כי אע"פ שלכאורה הדבר דומה להלוואה במדבר שרשאי להשיב לו במדבר, אך זהו דווקא כאשר משיב בזמן הפירעון, אך אינו רשאי להחזיר לפני הזמן אם עלול להיגרם מכך נזק למלווה.

הלכות מלווה ולווה פרק יג, הלכה ח: בְּאֵי הַלּוֹה לְפָרְעוֹ בְּמִדְבָּר, הַרְשוּת בְּיַד הַמְלוּהָ: אִם רָצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רָצָה, אוֹמֵר לוֹ: אֵינוּ נִפְרָע אֲלָא בַּיּוֹשֵׁב, בְּדֶרֶךְ שְׁנֵתַי לָךְ.

לווה מחברו דולרים בארה"ב ולאחר זמן נפגשו שניהם בארץ ישראל, האם הלווה יכול לפרוע את ההלוואה כאן, והאם יכול לפרוע גם בשקלים?

והנה, בהלכה זו מבואר שהלווה אינו יכול לפרוע למלווה במדבר אלא במקום ישוב. ובספר התרומות (שער ל, ח"א, ב) הסתפק האם ויכל להחזירה גם בישוב אחר או שצריך להחזיר דווקא בישוב שבו קיבל אותה, כי אם יתן לו בישוב אחר יצטרך המלווה לעבור דרך מקום מדבר עד שיגיע למקום מגוריו?

והוכיח מלשון הרמב"ם "איני נפרע אלא בישוב כדרך שנתי לך בישוב" שההקפדה היא רק שיהא מקום ישוב, אך לא דווקא אותו ישוב שבו הלווה לו.

וכן נפסק להלכה (שלחן ערוך ח"י"מ סי' עד, א) שיכול להחזיר גם בישוב אחר. והש"ך (שם) הוסיף שיכול לפרוע אף במעות

הקדש מפקיע מידי שעבוד' יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ז

לחול עליהם (ראה רש"י שם)? ומתרת הגמרא: מדין תורה הנכסים משועבדים לחוב ואין צורך לפדות אותם, אך גזרו חכמים שמה יטעו לומר שאפשר להוציא נכסים מן ההקדש ללא פדיון, ולכן הצריכו לפדות גם נכסים אלו בסכום מועט. והנה, לפי הראשונים שבקדושת דמים אין ההקדש מפקיע מידי שעבוד מובנת שאלת הגמרא למה בכלל צריכים לפדות נכסים אלו, אך לשיטת הרמב"ם שגם בקדושת דמים נפקע השעבוד, הרי הם נכסי הקדש ובודאי צריך לפדותם? ומבאר ה'לחם משנה' (הל' ערכין שם):

אמנם בעלי החוב אינם יכולים לגבות את חובם מן הנכס שבידי הקדש, אבל אדם אחר שיפדה אותו יצטרך לשלם לבעלי החוב את חובם, כי כשהנכס יוצא מרשות הקדש חוזר השעבוד, ולכן הפדיה היא בסכום מועט ("אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו").

ושאלת הגמרא היא: מלשון המשנה ("הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה...") משמע שרק אדם אחר יכול לפדות את הנכס מהקדש, ומדוע לא יפדו בעלי החוב בעצמם את הנכס בסכום מועט? והתירוץ הוא: "שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון" - אם בעלי החוב עצמם יפדו, יחשבו הרואים שהנכס יצא מהקדש בלא כל פדיון (כי בעבר הנכס היה משועבד להם), ולכן תקנו "שיפדה אחר ויקח הבעל-חוב ממנו כדי שיראו הכל שפדאוהו וממנו לקח הבעל-חוב".

הלכות מלוה ולוה פרק יח, הלכה ז: המקדיש נכסיו - אין בעל חוב יכול למרף מן ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד. וקש"פדין הקרקע מיד ההקדש, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו... לפי שבשפתה ונתא לחלין ביד הלוקח - יבוא בעל חוב ומרף אותה. לדעת הרמב"ם כל הקדש, אפילו הקדוש רק בקדושת דמים ואינו ראוי להקרבה אלא פודים אותו ודמיו להקדש (כגון קרקע), מפקיע מידי שעבוד ולכן "אין בעל חוב יכול לטרופ מן ההקדש" (מגיד משנה).

אבל לדעת כמה ראשונים (רש"י כתובות נט, ב. ד"ה הקדש. ועוד), הקדש מפקיע מידי שעבוד רק בדבר שקדוש בקדושת הגוף, היינו בהמה שהוקדשה להקרבה על המזבח, אבל הקדש הקדוש רק בקדושת דמים, אינו מפקיע מידי שעבוד. וגם הראב"ד (הל' ערכין וחרמין פרק ז הי"ד) סובר כן והשיג על הרמב"ם ממשמעות הגמרא (ערכין כג, ב):

במשנה נאמר: "המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב - אין האשה יכולה לגבות ככתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב את חובו". ושואלת הגמרא: מדוע צריך לפדות נכסים אלו מן ההקדש, והרי נכסים המשועבדים לאשה או לבעל החוב אינם כבעלות המקדיש, וכיון שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ההקדש לא יכול

איך משתעבד דבר שלא בא לעולם? שבת-קודש כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ז

לשעבד גם נכסים שיהיו בעתיד ('דאיקני'), ואילו משמעות הגמרא ב'בבא מציעא' היא שגובה את השבח אף אם לא התנו בשטר?

ומבאר הר"ן (שם):

שבח שהשביחה הקרקע מאליה (שבח דמילא), בעל החוב גובה מן הלוקח גם אם לא התנו על כך ולא כתבו בשטר 'דאיקני', ושבח שהשביח על ידי עבודתו והוצאותיו של הלוקח ('שבח מחמת הוצאה') הבעל-חוב גובה רק כשכתבו והתנו שגם מה שיבוא אחר-כך משתעבד למלוה.

וזה גם שיטת הרמב"ם, שבשבח הבא מאליו כתב ש"טורף כל השבח", ולא הזכיר שצריך להקנות גם את הנכסים שיבואו אחר כך, ואילו בשבח הבא 'מחמת הוצאה' פירש הרמב"ם (בהמשך ההלכה) שזהו כאשר "ראובן שלוה משמעון מנה וכתב לו, שאני עתיד לקנות".

ובטעם הדבר ששבח הבא מאליו משתעבד למלוה גם אם לא כתבו שכל הנכסים יהיו משועבדים, אף ששבח זה לא היה של הלווה מעולם, מבאר הגר"ח מבריסק (חידושי רבינו חיים הלוי כאן) ששבח הבא מהקרקע ללא עבודת הקונה נחשב כגוף המקרקע, והשעבוד שחל על הקרקע (אף ללא הקנאה), חל על השבח.

הלכות מלוה ולוה פרק כא, הלכה א: בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין שהשביח מחמת הוצאה, בין ששכחו נכסים מאליהם.

אם הלווה כתב בשטר שמשעבד את נכסיו למלוה, כולל נכסים שיקנה בעתיד ('דאיקני') - הרי גם קרקע שקנה הלווה לאחור ההלוואה, משועבדת למלוה (בבא בתרא קנו, א). וכן פסק הרמב"ם (לעיל פ"ח ה"א).

ואיך הדבר עולה בקנה אחד עם דעת חכמים ש'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'? מבאר הרשב"ם (שם ד"ה אלא):

א. דבר שאינו כלל בעולם בשעת הקנין (כפירות דקל שלא צמחו עדיין) אין מקנים, אבל קרקע שישנה בעולם אלא שעדיין לא באה לרשותו בזמן השעבוד, יכול לשעבדה. ב. חכמים קבעו שאפשר לשעבד 'דבר שלא בא לעולם' (אף שאין מקנים אותו), כדי 'שלא תנעול דלת בפני לווים'.

ועוד אמרו בגמרא (בבא מציעא טו, א. בבא בתרא קנו, ב): מלוה הגובה מן הלוקח שקנה מן הלווה את הקרקע המשועבדת לו, גובה גם מן השבח שהשביחה הקרקע. והקשו ראשונים (תוספות ב"מ יד, ב. ד"ה תריץ. חידושי הר"ן שם טו, א): מסוגיית הגמרא ב'בבא בתרא' משמע שגביית השבח היא משום שהתנו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א-כ"ז מנחם-אב תשע"ז

את חיוב ההלוואה לעשירים אפשר לפרש בשני אופנים:
א. שעשיר הזקוק להלוואה הוא כעני באותה שעה,
וממילא נכלל בחיוב ההלוואה לעניים. ב. עני האמור
בתורה מדבר על עני ממש ולא על עשיר, ולכן יש צורך
בלימוד נוסף מיוחד: אין לי אלא עני, עשיר מנין כו".

מזה שהאדמו"ר הזקן העתיק את לשון הרמב"ם, משמע
שדבריו הם בהתאם לשיטתו, ואם כן חוזרת השאלה מדוע
לא כתב הרמב"ם מצות הלוואה לעשירים בפירוש.

והביאור בזה: בספר המצוות, שורש ב' כתב, שאין למנות
במניין המצוות כל מה שלמדו חכמים ב"ג מדות שהתורה
נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם
שדין זה הוא מהתורה). ומכיון שכך, הרי שמה שנתפרש
בתורה הוא ההלוואה לעניי ישראל, מהש"א-יכן את
ההלוואה לעשירים למדו חכמים מריבוי דקרא ("את עמי")
ולכן אין למנותה בתור מצוות-עשה מהתורה.

ובנוגע לעצם עניין ההלוואה לעשירים סומך הרמב"ם על
מה שכתב בהלכות דעות (פ"ה ה"ג) "מצוות-עשה על כל אדם
לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת
לרעך כמוך לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו"
ובזה כלל גם את מצוות ההלוואה לעשירים.

(על פי יין מלכות ספר משפטים סימן ז)

2) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות
בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושולחן ערוך
סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין
לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך:
אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם
כן למה נאמר עני? ממנהני לפרע על ידי עני יתר מן
העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא,
אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק
להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח
הוצאת מוסד הרב קוק). (3) מכילתא משפטים פרשה יט:
"רבי ישמעאל אומר כל אדם ואם שבתורה - רשות, חוץ מזה
ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'. "אם כסף
תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא
רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו -
חובה ולא רשות". (4) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול
המלוה יותר מן הנותן צדקה") (5) המבקש. (6) "כי מי
שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו
(מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו
ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצז). (7) "ולא
תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

ב. כָּל הַנוֹגֵשׁ⁸ הָעֲנִי, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִין לוֹ מֵהַ יַחְזִיר
לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: לֹא תִהְיֶה לוֹ
כְּנֹשָׁה.⁹ וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְנֹגֵשׁ אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים¹⁰

יום א' כ"א מנ"א ה'תשע"ז

הַלְכוֹת מְלוֹה וְלוֹה

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עָשָׂר מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה,
2 וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פֶרֶץ: (א) לְהִלוֹת
3 לְעֲנִי וְקָדַח. (ב) שְׁלֹא יִגְשֶׁי אֹתוֹ. (ג) לְגַשׁ² אֶת הָעוֹבֵד
4 כּוֹכְבִים. (ד) שְׁלֹא יִמְשֹׁךְ בַּעַל חוֹב בְּזוֹרֵעַ. (ה)
5 לְהַחְזִיר הַמְשֻׁכָּן לְבַעְלֵיו בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּא צָרִיף לֹא³. (ו)
6 שְׁלֹא יֵאָחַר הַמְשֻׁכָּן מִבְּעָלָיו הָעֲנִי בַעַת שֶׁהוּא צָרִיף
7 לוֹ. (ז) שְׁלֹא יִחַבֵּל אֶלְמָנָה. (ח) שְׁלֹא יִחַבֵּל פְּלִים
8 שְׁעוֹשִׂין בֵּהֶן אֶכָּל נֶפֶשׁ. (ט) שְׁלֹא יִתֵּן הַמְלוֹה בְּרִבִּית.
9 (י) שְׁלֹא יִלוֹה הַלוֹה בְּרִבִּית. (יא) שְׁלֹא יִתְעַסֵּק⁴ אָדָם
10 בֵּין מְלוֹה וְלוֹה בְּרִבִּית: שְׁלֹא יַעֲדֵן בִּיגִיחָן, וְלֹא יִכְתֹּב
11 שְׁטָר, וְלֹא יַעֲרֹב. (יב) לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
12 וְלְהִלוֹת: לוֹ בְּרִבִּית.

13 וּבִיאור מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלוֹ:

(1) ילחוך, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר"
(רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לדעת הרמב"ן אין זאת
מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). (3) כסות יום ביום,
כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). (4) שלא ייתן
יד. (5) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק
ה הלכה א.

פֶּרֶק רְאוּנוֹ

(1) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלווה חייב לפרוע ואין
מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב.

14 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִלוֹת לְעֲנִי יִשְׂרָאֵל², שְׁנֹאמֵר: אִם
15 כִּסְף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ. יָכוֹל רְשׁוּת³?
16 תִּלְמֹד לֹמַר: הָעֵבֶט תַּעֲבִיטְנוּ וְגו'. וּמִצְוֶה זֶה גְדוּלָּה
17 מִן הַצְדָּקָה⁴ אֵל הָעֲנִי הַשּׂוֹאֵל⁵; שִׁזָּה כָּבֵד נִצְרָף
18 לְשָׂאֵל, וְזֵה עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זֹאת⁶. וְהַתּוֹרָה
19 הַקְּפִידָה עַל מִי שִׁימְנַע מִלְּהִלוֹת לְעֲנִי, שְׁנֹאמֵר:
20 וְרָעָה עֵינֶיךָ בְּאַחִיךָ הָאֶבְיֹן וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה להלוות לעניי ישראל"

וצריך להבין מדוע לא כתב הרמב"ם גם החיוב להלוות
לעשיר הצריך להלוואה בזמן מסוים הגם שבדרך כלל הוא
עשיר, והלא מפורש בגמרא ש"גמילות חסד בין לעניים
ובין לעשירים" ומדוע לא פסק הרמב"ם כהגמרא הנ"ל.

בשו"ע אדמו"ר הזקן הביא לשון הרמב"ם "מצוות-עשה
להלוות לעניי ישראל" אבל הוסיף אח"כ "אין לי אלא עני,
עשיר מניין שמצוה להלוותו לפי שעה, תלמוד לומר "את
עמי" ומכאן לימוד נוסף שמצוות הלוואה היא גם לעשיר.

- 1 וְלִהְיֶה לְיָדָיו, שְׁנֵי עֶשְׂרֵים, לְנֹכְרִי תִגְשֹׁל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
2 לְמַדְרֵי, שְׁשֵׁי מִצְוֹת עֲשֶׂה.¹³

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות עשה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו כו".

וצריך להבין הרי גם בנוגע לאומות העולם מצינו פרטי דינים של הנהגה במדת החסד והרחמים, ולדוגמא "מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם ישראל. ובנוגע לבני נח כתב בהלכות מלכים (סוף פ"ח) שכן "אין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים עובדי עבודה-זרה... אבל זרעו של אברהם והם ישראל ... רחמנים הם על הכל".

ולא עוד אלא שאפילו על בעלי חיים הזהירה תורה, שהלא איסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, כמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג ספ"ז).

ולכאורה אין מתאים כל הנ"ל עם ה"מצוה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו", וכמו כן הוא בנוגע לריבית שכתב: "ומצות עשה להשיך לעכו"ם כו".

ויש לומר שהמצוה להלוות בריבית לנכרי היא לא כדי להצר לו אלא כדי שלא להפסיד ממון ישראל שהרי הגויים בינם לבין עצמם מלווים בריבית אלא שיש דין מיוחד שאין להלוות לישראל בריבית.

וכן הוא בעניין ליגוש את העכו"ם ולהצר להם שהכוונה בזה היא להציל ממון ישראל ולא לצו להשיב ההלוואה בזמנה כדי שלא לגרום הפסד ממון לישראל, שכן על הרווחת זמן הפירעון משלמים (הגויים) ממון.

(עפ"י יין מלכות ספר משפטים סימן ט)

8 לוחץ, תובע בחזקה. 9 כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). 10 לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמוז). 11 צריך להיות: את הנכרי. 12 ספרי דברים ראה - קג. 13 ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיך. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיך, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את ישראל עובר בעשה ולא תעשה.

12 זֶה - רָשָׁע הוּא; שְׁנַאֲמַר: לְוֵה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם.¹⁸
13 וְצִוּוּ חֻקֵּימֵי: 19: יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרָה חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ.
14 מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה": - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברש"י שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש")." (15 רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). (16 לעכב, להשהות. (17 וגורם לאבדה מן המלווה. (18 ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. (19 אבות שם, משנה יב.

14 ד. כְּשִׁיתִּבַּע הַמְלוֹה הַלּוֹאֲתוֹ²⁰, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
15 עָשִׂיר וְהַלּוֹה דְּחֹק וְטָרִיד בְּמִזְנוֹת²¹ - אֵין מְרַחֵמִין
16 בְּדִין²², אֲלֵא גּוֹבִין לוֹ חוֹבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחְרוֹנָה מִכָּל
17 מְטַלְטְלִין שְׂמִימָצָאוֹ לוֹ. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ הַמְטַלְטְלִין
18 - גּוֹבִין לוֹ מִן הַקְּרָקַע²³, אַחַר שְׂמִימָצָאוֹ²⁴ עַל מִי
19 שֵׁשׁ לוֹ מְטַלְטְלִין אוֹ מִי שֶׁיִּדַּע²⁵ מְטַלְטְלִין וְלֹא
20 יִבְיֵאֵם לְבֵית דִּין²⁶. וְגוֹבִין מִכָּל קְרָקַע שֵׁשׁ לוֹ. אָף
21 עַל פִּי שֶׁהִיא מְשַׁעֲבֶדֶת לְכַתְּבַת אֶשְׁתּוֹ אוֹ לְבַעַל חוֹבוֹ
22 שְׁקָדָם²⁷ - גּוֹבִין לְוֵה²⁸, וְאִם יָבֹאוּ²⁹ הָרָאוּשׁוֹן וְיִטְרָף
23 - יִטְרָף³⁰. טַעַן הַלּוֹה: שְׂמִימָצָאוֹ אֵלּוֹ שְׁבִדֵי אֵינֶן
24 שְׁלִי, אֲלֵא פְקֻדוֹן הֵם בְּיַד אוֹ שְׂכוּרִין אוֹ שְׂאוּלִין -
25 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ³¹, אוֹ יִבְיֵאוּ³² רֵאָה³³ אוֹ יִגְבֶּה מֵהֶן
26 בְּעַל חוֹבוֹ.

20 בבית דין. 21 טורה הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס ככבוד". 22 כתובות פד. "ועל זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבוי" ונאמר (ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת כוהנים קדושים פרק ד). 23 שהמטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו מממון או ממטלטלים (שדינם כממון. בבא קמא יד.). מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת, היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות נזקי ממון). ברם דעת הר"ף בבבא בתרא בתחילת פרק נשישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. 24 "הטלת חכם לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה להלן פרק י"א הלכה ז). 25 שיש לו ללווה. 26 או לא הודיע לבית דין. 27 לווה ממנו לפני שלוה מזה הבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות הלכה ג. 28 מיד, ואין ביד הבעל חוב הנאשה למנוע גבייתו. 29 כלומר, ולכשיבוא. 30 זה נימוק למה אין

3 ג. אָסוּר לְאָדָם לְהִרְאוֹת¹⁴ עֲצָמוֹ לְבַעַל חוֹבוֹ בְּזִמְן
4 שְׂיִדַּע שְׂאֵין לוֹ, אֲפִלּוֹ לְעַבֵּר לְפָנָיו, שְׁלֹא יִפְחִידוֹ
5 אוֹ יִכְלִימוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ תּוֹבֵעוֹ, וְאֵין צָרִיךְ
6 לִזְמַר אִם תִּבְעוּ¹⁵. וְכִשֶּׁם שְׂאָסוּר לְוֵה לְתַבַּע, כִּן
7 אָסוּר לְוֵה לְכַבֵּשׁ¹⁶ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שְׁבִידוֹ וְלִזְמַר לוֹ:
8 לֵךְ וְשׁוּב. וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ. שְׁנַאֲמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעְךָ
9 לֵךְ וְשׁוּב. וְכֵן אָסוּר לְוֵה לְקַח הַלּוֹאֵה וְלְהוֹצִיאָהּ
10 שְׁלֹא לְצָרְךָ וְלְאִבְדָּה¹⁷, עַד שְׁלֹא יִמָּצָא בְּעַל חוֹב
11 מֵאֵין יִגְבֶּה. אָף עַל פִּי שֶׁהַמְלוֹה עָשִׂיר גָּדוֹל. וְעוֹשֶׂה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם מִן הַמְרָבָה, וְכָל שְׁיֵשׁ לוֹ מִן
30 הַמוֹעֵט, וְאֵין לֹקְחִין לוֹ כְּלַיִם מִדְּמֵי הַמְרָבָה⁵⁸. הִיָּה
31 אֶבֶר אוֹ חֶמֶר - אֵין נוֹתְנִין לוֹ לֹא צְמִדוֹ⁵⁹ וְלֹא
32 חֲמוּר⁶⁰. וְכֵן אִם הָיָה סֶפֶן - אֵין נוֹתְנִים לוֹ
33 סְפִינְתוֹ⁶¹. אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ מְזוֹנוֹת אֲלֵא מְאֵלוֹ -
34 אֵין אֵלוֹ כְּלַיִם⁶², אֲלֵא נֶכְסִים⁶³, וְיִמְכְרוּ עִם שְׂאָר
35 הַמְטַלְטְלִין בְּבֵית דִּין, וְיִנְתְּנוּ לְבַעַל חוֹבוֹ.

40) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך. (41) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג). (42) מי שהתחייב לתת להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג): שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא ק"ג:). (43) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (44) שם כד. דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך" - החייהו מערכך. (45) רקומה זהב. (46) בבא מציעא שם. (47) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו. ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי ירושלמי קידושין הובא בביאורנו שם). (48) כיסא. (49) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (50) לא כסות וגם לא מזון. (51) אפילו הקטנים. (52) כמבואר בפרק י"ב מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייהו) מערכך, ולא אשתו ובניו מערכך". (53) של ראש ושל יד (שם) - כשם שנותנין לו כסות (והשווה פסחים ק"ג). (54) שם. (55) נגר. (56) משורים. (57) כגון, שיש לו שלושה מעצדים והמגירה האחת. (58) אין מוכרים המעצד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם). (59) צמד בקר לאיכר. (60) אם היה חמר (שם). (61) שם יח. (62) כלי אומנות. (63) שם בגמרא לדעת תנא קמא.

36 ח. מְלוּוָה⁶⁴ שֶׁבֶא לְהַפְרֵעַ שְׁלֵא בְּפָנֵי הַלֹּוֹה, כְּגוֹן
37 שְׁהָיָה הַלֹּוֹה בְּמִדְיָנָה רְחוֹקָה, וְתַפְסָה הָאִשָּׁה
38 מְטַלְטְלִין מִנְכָסֵי הַבַּעַל כְּדֵי שְׂתוֹזֵן מֵהֶן - מוֹצִיאִין
39 אוֹתָן מִיָּדָה⁶⁵ וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב; שְׂאֵפְלוּ הָיָה בַּעַלָּה
40 עֲמָה - לֹא הָיָה יָכוֹל לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו עַד
41 שְׁיַפְרֵעַ לוֹ כָּל חוֹבוֹ⁶⁶.

64) תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. (65) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין מיעט מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג): אף על פי שקדמו לחוב המעריך - הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם בעל התרומות). (66) כמבואר למעלה הלכה ז.

פֶּרֶק שְׁנִי

1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללווה הטוען שאין לו,

מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים, לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל השיעבוד, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שנבנה ראשון, שכל הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הרי"ף סימן קיד, רט ועיין ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו). (31) "חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. (32) פירוש, אלא או יביא. (33) עדים, שכן הוא כדבריו.

1 ה. אֵין בַּעַל חוֹב גּוֹבֵה לֹא מִכְּסוֹת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו שֶׁל
2 לֹוֹה, וְלֹא מִבְּגָדִים צְבוּעִים שְׂצָבְעָן לְשִׁמּוֹן³⁴, אִף עַל
3 פִּי שְׂעֵדִין לֹא לְבָשׁוּ אוֹתָן, וְלֹא מִסְּנֵדָלִים חֲדָשִׁים
4 שְׁלֶקְחָן לְשִׁמּוֹן, אֲלֵא הָרִי אֵלוֹ שְׁלֶהָן³⁵. בְּמָה דְּבָרִים
5 אֲמוּרִים? בְּכָלִי הַחַל; אֲבָל בְּגָדֵי שִׁפְתַּי וְהַמוֹעֵד -
6 גּוֹבֵה אוֹתָן בַּעַל חוֹב³⁶. וְאֵין צָרִיף לֹוֹמֵר, אִם הָיָה
7 בְּהֵן טְבַעוֹת וּכְלֵי זָהָב אוֹ כֶּסֶף³⁷, שֶׁהַכֹּל לְבַעַל חוֹבוֹ.

(34) לשם אשתו ובניו. (35) שמשעה שנתנם או לקחם לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף בתשובה סימן ר"ט, על פי ערכין כד). (36) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם (רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א הלכה ד). (37) "שארם קונה על מנת שתתקטט, ואם הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף שם סימן רט).

8 ו. הָיָה לוֹ מְטַלְטְלִין אוֹ קַרְקַע, וְהָרִי עָלָיו שִׁטְרֵי
9 חוֹבוֹת לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְאָמַר: הָרִי כָּל נֶכְסֵי
10 מְשַׁעֲבָדִין לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְאִם יִטְלוּ אוֹתָן
11 הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּחוֹבָם, יֶאֱסְרוּ אוֹתֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
12 בְּחוֹבָן וְאֵהִיָּה בְּשִׁבְיָה - הוֹרוּ רְבוּתֵי³⁸, שְׂאִין שׁוֹמְעִין
13 לוֹ, וְיִגְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים; וְכַשִּׁיבּוּאוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
14 וְיֶאֱסְרוּהוּ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מְצִוִּין לְפָדוֹתוֹ³⁹.

(38) הרי"ף שם. (39) המצוה להצילו אינה מוטלת על התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.

15 ז. מְסֻדְרִין⁴⁰ לְבַעַל חוֹב⁴¹, כְּדָרְךָ שְׁמֻסְדְּרִין בְּעֶרְכִין⁴².
16 כִּי־צַד? אוֹמְרִין לְלוֹוֶה: הֲבֵא⁴³ כָּל הַמְטַלְטְלִין שְׁיֵשׁ
17 לָךְ, וְלֹא תִנִּיחַ אֶפְלוֹ מִחַט אַחַת. וְנוֹתְנִין לוֹ מִן הַכֹּל
18 מְזוֹן⁴⁴ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכֹסוֹת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ מִכְּסוֹת
19 הָרְאוּיָה לוֹ. וְלֹא שְׁלִיבֵשׁ בְּגָדֵי מְשִׁי אוֹ מְצַנְפַּת
20 זְהוּבָה⁴⁵, אֲלֵא מְעִבְרִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁴⁶, וְנוֹתְנִין לוֹ
21 כְּסוֹת הָרְאוּיָה לוֹ⁴⁷ לְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ. וּמִטָּה⁴⁸ לִישֵׁב
22 עָלֶיהָ, וּמִטָּה וּמְצַע הָרְאוּיִין לוֹ לִישֵׁן עָלֶיהֶם. וְאִם
23 הָיָה עָנִי - מִטָּה וּמְפִיץ⁴⁹ לִישֵׁן עָלָיו. וְאֵין נוֹתְנִין
24 כְּלַיִם כְּאֵלוֹ⁵⁰ לְאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו⁵¹, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב
25 בְּמְזוֹנוֹתֵיהֶם⁵². וְנוֹתְנִין לוֹ סְנֵדָלָיו וְתַפְלָיו⁵³. הָיָה
26 אֲמִין⁵⁴ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כְּלֵי אֲמֻנָת מִכָּל מִין וּמִין.
27 כְּגוֹן שְׁהָיָה חֲרָשׁ⁵⁵ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעְצָדִין וְשְׁתֵּי
28 מְגִירוֹת⁵⁶. הָיָה לוֹ מִין אֶחָד מְרָבָה וּמִין אֶחָד מוֹעֵט⁵⁷

ודין מלוה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים, וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לוה מעבדו ושחררו.

1 א. דין תורה, שבזמן שיתבע המלוה את חובו: אם
2 נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו, ונותנין לבעל
3 חובו את השאר, כמו שבארנו²; ואם לא נמצא
4 ללוה פלום, או נמצאו לו דברים שמסדרין לו בלבד
5 - ילך הלוה לדרכו. ואין אוסרין אותו³, ואין
6 אומרים לו: הבה ראיה שאתה עני, ולא משביעין
7 אותו⁴, פדרך שדינין העובדי כוכבים; שנאמר: לא
8 תהיה לו כנשה⁵. אלא אומרים למלוה: אם אתה
9 יודע נכסים לזה המחייב לך - לך ותפס אותן.

(2) למעלה פ"א הלכה ז. (3) בבית-הסוהר, כי "לא מצאנו בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממוץ" (מגיד-משנה). (4) שאין לו כלום. (5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

10 ב. טען⁶ שיש לו והחביא אותן והרי הן בתוך ביתו
11 - אין מן הדין שיפגס לביתו, לא הוא ולא שליח
12 בית דיני⁷; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: פחוץ
13 תעמד. אבל מחרימין על מי שיש לו ולא יתן לבעל
14 חובו. כשראו הגאונים הראשונים⁸ שעמדו אחר
15 חבור הגמרא, שרבו הרמאים⁹, וננעלה דלת בפני
16 לוינו¹⁰, התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה
17 כעין של תורה בנקיטת חפץ¹¹: שאין לו פלום יתר
18 על דברים שמסדרין לו, ושלא החביאן ביד אחרים,
19 ושלא נתן מתנה על מנת להתזיר¹². וכולל בשבועה
20 זו: שכל שירויח וכל שכבא לידו או לרשותו
21 מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו פלום לא לאשתו
22 ולא לבניו¹³, ולא ילביש אותן, ולא ישפל בהן, ולא
23 יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מפל אשר
24 תשיג ידו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש,
25 מזון הראוי לו וכסות הראוי לו¹⁴, לא אכילת
26 הזוללים והסובאין או פני מלכים ולא מלבושי
27 הפחות והסגנים¹⁵, אלא בדרכו, וכל היתר על צרכו
28 יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו.
29 ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים, גלויין
30 או טמונין, ולא יודיע לבית דין. גם אחר התקנה
31 הזאת, אין בעל חוב יכול להפגס לתוך ביתו של
32 לווה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר
33 גוף התורה¹⁶. אלא הלוה עצמו יוציא פליו, או
34 יאמר: כך וכך הוא שיש לי; מניחין הראוי לו,
35 ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכנה דנין ישראל
36 בכל מקומותן. נראה לו ממוץ אחר שנשבע שבועה
37 זו, ואמר: של אחרים הוא, או עסק הוא בידי - אין
38 שומעין לו¹⁷, עד שביא ראיה. וכן הורו רבותי¹⁸.

(6) המלוה. (7) בבא-מציעא ק"ג. ראה לקמן פ"ג הל' ג.

(8) רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). (9) המסתירים ממונם, ואומרים אין לי. (10) שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים מפני החשש, שמא יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי. (11) היינו כש"ס בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני החשש שמא עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגר"א סי' צט ס"ק א. עיין שם). (12) ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו אלא כדי להבריח מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשד" (כסף-משנה שם). (13) השווה למעלה פ"א הל' ז. (14) השווה שם. (15) פקידי מלוכה גבוהים. (16) דבר תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה. ולא באו חכמים אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לווים. (17) חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה פ"א הל' ד). (18) ה"ר מיגאש, בתשובה סי' קסט.

ג. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו פלום וכל מה
שירויח יתן לבעל חובו - אין פל אחד מבעלי
חובות בא ומשביעו¹⁹, ששבועה אחת כוללת כל
בעלי חובות. ותקנת אחרונים²⁰ היא, ואין מדקדקין
בה להחמיר²¹ אלא להקל.

(19) שנית אותה שבועה. (20) כלומר, הואיל ותקנת הגאונים היא. (21) לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי-חובות, שכל שירויח יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה-למלך).

ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר²² והולך בתם,
והדבר גלוי וידוע לדנין ולרב העם, ובא בעל חובו
להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע²³ שאינו מסתפק
בעניות זה²⁴, אלא רוצה לצערו בשבועה זו, להצר
לו ולבישו בריבים, כדי להנקם ממנו, או כדי שילך
וילווה מן העובדי כוכבים²⁵, או יקח נכסי אשתו²⁶
ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי, שאסור
לדנין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו
- בטל לא תעשה של תורה: לא תהיה לו כנשה.
ולא עוד, אלא ראוי לדנין לגער בתובע ולתרו²⁷,
מפני שהוא נוטר והולך בשרירות לבו. שלא תקנו
הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאי²⁸, והרי
נאמר²⁹: עד דרש אחיך אתו - דרשהו אם רמאי הוא
או אינו רמאי, ומאחר שהחזק זה שהוא עני ושאינו
רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר: שמי
שהחזק רמאי, ודרכיו מקלקלין במשא ומתנו, והרי
הוא אמוד שיש לו ממוץ, וטען שאין לו פלום, והרי
הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו³⁰.
אלא אם יש כח בדין לעשותו³¹ עד שיפרע בעל
חובו, או לנדותו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא
אמוד, שפריעת בעל חוב מצוה³². פללו של דבר:
כל שעשה הדין מדברים אלו, וכונתו לרדה הצדק

1 בְּלִבְךָ, שֶׁנִּצְטַטְּוּ וְלֹא לְעֵבֶר³⁴ הַדִּין עַל
2 אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינָיו - הֲרִי זֶה מִרְשָׁה לְעֵשׂוֹת, וּמִקְבָּל
3 שָׂרָר. וְהוּא שִׁהָיו מִעֲשָׂיו לְשֵׁם שְׁמַיִם³⁵.

18 אֵין לוֹ נִכְסִים פְּדֵי שִׁיגְבוּ שְׁנֵיהֶם - גּוֹבֵה בְּעַל הַשְּׂטָר
19 בְּלִבְךָ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂוּ קְנוּנָיָא עַל שְׂטָרוֹ שֶׁל זֶה⁵¹.

(40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר (במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, דהיינו למי שהקרן שלו - רש"י). (41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה). (42) לא לזה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו אלא אם ילווהו. (43) ונשאר השטר בידי ראובן. (44) שהשטר פרוע או אמנה. (45) של ראובן. (46) כתובות שם, וכפירושו של אביי. (47) בנקיטת חפץ, שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו להלן פכ"ב הל' י). (48) מנכסים המכורים או משועבדים לאחרים. (49) כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות מה). (50) שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי הלוואה (ראה למעלה הל' ה"ה הערה לו). (51) כבר לימדנו רבינו (למעלה הל' ה') שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים הודאתו בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי שאין רקע החשד לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר בהל' ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור, והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסת אשתו ובניו, שאינו רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון ובעל-חובו כמבואר שם, ובכך החשד מבוסס על זה שאדם עשוי להווות היתר לעצמו בגלל פרנסת אשתו ובניו, ואפשר שגם האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים. ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכך מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעתו לאמת הודאתו - כספ"מ-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

20 ז. אֶסוּר לְאָדָם לְהַלְוֹת מְעוֹתָיו בְּלֹא עֵדִים⁵², וְאֶפְלוּ
21 לְתַלְמִיד חֵקֶם⁵³, אֲלֵא אִם פֶּן הִלְוָהוּ עַל הַמְּשֻׁכּוֹן⁵⁴.
22 וְהַמְּלוֹה בְּשֵׁטָר - מִשְׁפַּח יוֹתֵר⁵⁵. וְכָל הַמְּלוֹה בְּלֹא
23 עֵדִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁵⁶,
24 וְגוֹרֵם קִלְלָה לְעַצְמוֹ⁵⁷.

(52) שמתוך כך עולה על דעתו של הלווה להכחיש (ב"מ עה: וברש"י שם). (53) שאין לחשוך בו שיכחיש, והטעם - שמה מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה). (54) שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל' ג. (55) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללווה לטעון שלוה פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד). (56) שגורם מכשול ללווה שמביאהו לידי כפירה. (57) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו חייב לו.

(22) אדם ישר. (23) יודעים בו רבים. (24) אין לו ספק, שכן הוא עני. ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25) בריבית. (26) שהכניסה לו בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, שאינם משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי' צו סעיף כו). (27) לגרשו מעל פניו. (28) כמבואר לעיל הל' ב. (29) בבבא-מציעא כה, בענין מוצא אבידה. (30) ויקרא רבה פ"ו, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא רץ אחר השבועה" (הגר"א סימן פז ס"ק קיב). (31) לכופו. (32) כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו או יקיים מצוה זו. (33) כמו שנאמר (דברים טז, כ): צדק צדק תרדוף. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה (עיין רדב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34) להטות. (35) כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב "וכל מעשיך יהיו לשם שמים"). וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינם מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו: "משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).

4 ה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשִׁבְעָה זֶה מִפְּנֵי שְׂטָר חוֹב שֶׁעָלָיו,
5 וְהוֹדָה³⁶ לְאַחֵרִים בְּחוֹבוֹת אַחֵרִים³⁷, וְהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ יָתֵר
6 עַל הָרְאוּי לוֹ - לֹא יִטְלוּ הַיָּתֵר אֶלָּא בְּעֵלֵי שְׂטָרוֹת
7 בְּלִבְךָ³⁸, שֶׁמָּא קְנוּנָיָא³⁹ עוֹשֶׂה בְּהוֹדָאתוֹ עַל נִכְסָיו
8 שֶׁל זֶה.

(36) מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתי, והוא מודה שלא פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). (37) הקודמים - לדבריו - להלוואה שבשטר. (38) אבל אם יש עדי הלוואה והם מעידים שהותנה בין המלוה והלוה שלא יפרע אלא בעדים - המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו). (39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להבריח נכסיו מן המלוה.

9 ו. רְאוּבֵן שֶׁהֵיחָ תִּיב לְשִׁמְעוֹן⁴⁰ מֵאָה, וְלֹוֹי תִּיב
10 לְרְאוּבֵן מֵאָה - מוֹצִיאִין מִלֹּוֹי וְנוֹתְנִין לְשִׁמְעוֹן.
11 לְפִיכָּה, אִם אֵין לְרְאוּבֵן נִכְסִים⁴¹, וְהָיוּ לוֹ שְׂטָרֵי חוֹב
12 עַל לֹוִי, וְאָמַר לֹוִי: שְׂטָר אֲמַנָּה הוּא⁴², פְּרוּעַ הוּא⁴³,
13 וְהוֹדָה לוֹ רְאוּבֵן⁴⁴ - אֵין מִשְׁגִּיחִין עַל הוֹדָאתוֹ⁴⁵,
14 שֶׁמָּא קְנוּנָיָא הֵם עוֹשִׂין לְאַבְד זְכוּתוֹ שֶׁל שְׁמְעוֹן⁴⁶;
15 אֲלֵא יִשְׁבַע שְׁמְעוֹן⁴⁷ וְיִטַּל מִלֹּוִי, פְּדִין כֹּל טוֹרְף⁴⁸
16 שְׁאִינוֹ נִפְרָע אֲלֵא בְּשִׁבְעָה⁴⁹. וְכֵן כֹּל מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו
17 שְׂטָר חוֹב, וְהוֹדָה לְאַחַר מְעַצְמוֹ בְּחוֹב אַחֵר⁵⁰, אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 הַרְחִים¹¹, וְהַעֲרֹבוֹת שֶׁל עֵינַי¹², וַיִּזְרוּת שֶׁמִּבְשָׁלַיִן
17 בָּהֶם, וְסִפְּיָן שֶׁל שְׁחִיטָה¹³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; שְׁנֹאמַר: כִּי
18 נִפְשׁ הוּא חֶבֶל¹⁴. וְאִם חֶבֶל - מִחֲזִיר בְּעַל פְּרוֹחַ¹⁵.
19 וְאִם אֶבֶד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׂרַף קֶדֶם שְׁחִיזוֹר - לוֹקָה¹⁶.

10) בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). (11) של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו). (12) המשמשות ללישה. (13) שם קטז. (14) שנינו שם קטו. "ולא ריחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". (15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). (16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

20 ג. חֶבֶל פְּלִים הֶרְבֵּה שֶׁל אֶכָּל נִפְשׁ, כְּגוֹן שֶׁחֶבֶל
21 עֲרֵבָה וַיִּזְרָה וְסִפְּיָן - חֵיב עַל כָּל פְּלִי וְכָלִי בִּפְנֵי
22 עֲצָמוֹ¹⁷. אֶפְלוּ שְׁנֵי פְּלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְלֹאכָה אַחַת¹⁸
23 - חֵיב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם שְׁנֵי פְּלִים, וְלוֹקָה שְׁתֵּים עַל
24 שְׁנֵיהֶם¹⁹. שְׁנֹאמַר: לֹא יִחְבַּל רִחִים וְרִכָּב²⁰ - לְחֵיב
25 עַל הַרְחִים בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְעַל הַרְכָּב בִּפְנֵי עֲצָמוֹ.
26 כְּשֵׁם²¹ שֶׁהַרְכָּב וְהַרְחִים מִיחְדָּין, שֶׁהֵן שְׁנֵי פְּלִים
27 וּמְשֻׁמְשִׁין מְלֹאכָה אַחַת, וְחֵיב עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ
28 וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ; כֹּף כָּל שְׁנֵי פְּלִים, אִף עַל פִּי
29 שְׁמֻשְׁמֻשִׁין מְלֹאכָה אַחַת - חֵיב עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ
30 וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם חֶבֶל צָמַד פְּקָר²²
31 הַחוֹרֶשׁ²³ - לוֹקָה שְׁתֵּים.

17) גמרא שם. (18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. (19) כרב יהודה, האומר (שם קטו): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"תצא פיסקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

1 ח. הֶרֶב⁵⁸ שְׁלוֹה מְעַבְדוֹ וְאַחַר כֹּף שֶׁחָרְרוּ, אוֹ לֹוּה
2 מְאֻשְׁתוֹ וְאַחַר כֹּף גְּרֵשָׁה - אִין לֶהֱן עֲלֵיו פְּלוּם; שְׁכַל
3 מַה שֶׁקָּנָה עֶבֶד - קָנָה רִבּוֹ, וְכָל הַמַּעֲוֹת שֶׁבִיד הָאִשָּׁה
4 - בְּחֻזְקַת בְּעֻלָּה⁵⁹, אֲלֵא אִם הִבִּיאָה רְאִיָּה שֶׁהֵן
5 מְגֻדְוִנִיתָה⁶⁰.

(58) בעלו של העבד (בכא-בתרא נא). (59) כלומר, משל בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם ממנו (עיי' גמ' ב"ב שם. והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). (60) נכסים שהכניסה לו בשעה שנישאו (עיי' כתובות כח. "לוה הימנו מנכסי אביה וכו'").

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן.

6 א. אֲלֻמְנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֹשִׂיָּה - אִין
7 מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ², לֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה³ וְלֹא שְׁלֹא
8 בְּשַׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין; שְׁנֹאמַר: וְלֹא
9 תַּחְבֹּל בְּגַד אֲלֻמְנָה⁴. וְאִם חֶבֶל - מִחֲזִירִין מִמְּנוֹ בְּעַל
10 פְּרוֹחַ⁵. וְאִם תּוֹדָה לוֹ - תְּשַׁלֵּם⁶, וְאִם תִּכְפֹּר⁷ -
11 תִּשְׁבַּע⁸. אֶבֶד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׂרַף קֶדֶם שְׁחִיזוֹר -
12 לוֹקָה⁹.

(2) כסתם משנה, ב"מ קטו. (3) מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה", ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו. (4) ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל המשכן בשביל המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבואו לידי דבר איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיי' לחם-משנה). (5) כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש סי' תפח). (6) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרח, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש סי' תפח). (7) כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. (8) כשאר כל טוען ונטען. (9) אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים 'עשה', ולא זו ניתק 'לעשה' של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

13 ב. וְכֵן הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁהִלוֹהוּ עַל הַמִּשְׁכּוֹן¹⁰
14 בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אַחַר הַלְוָאָה, בִּידוֹ אוֹ עַל פִּי בֵּית דִּין
15 - לֹא יִחְבַּל פְּלִים שְׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֶכָּל נִפְשׁ, כְּגוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבירתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם.

ה. אַחַד הַמִּשְׁכָּן אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין או שְׂמִשְׁכְּנוֹ
 בְּדוֹ, בְּזוּעֵ אוּ מִדַּעַת הַלֹּהֶ, אִם אִישׁ עֲנִי הוּא³⁴
 וּמִשְׁכְּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³⁵ - הָרִי זֶה מִצְוָה
 לְהַחְזִיר לוֹ הָעֵבוֹט בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ: מִחֲזִיר לוֹ
 אֶת הַכֶּר בְּלִילָה כְּדִי לִישֵׁן עֲלָיו, וְאֵת הַמְּחַרְשָׁה בַּיּוֹם
 כְּדִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלֶאכֶתוֹ³⁶; שְׁנֹאֲמַר: הַשֵּׁב תֵּשִׁיב לוֹ
 אֶת הָעֵבוֹט³⁷. עֵבֶר וְלֹא הָשִׁיב לוֹ כְּלִי הַיּוֹם בַּיּוֹם
 וְכְלִי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁸, שְׁנֹאֲמַר:
 לֹא תִשָּׁכֵב בְּעֵבֹטוֹ - לֹא תִשָּׁכֵב וְעֵבוֹטוֹ אֶצְלָךָ. זֶה
 כְּסוּת לַיְלָה. וּבְכָלֵם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּהֵן מְלֶאכֶתוֹ בַּיּוֹם
 אוּ לִזְכָּשׁן הוּא אוֹמֵר: עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תֵּשִׁיבֵנוּ לוֹ.
 מְלֶמֶד, שִׁיחֲזִירוּ כָּל הַיּוֹם³⁹. אִם כֵּן הוּא, שְׂמִחֲזִיר
 לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן⁴⁰ בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלִוְקָח אוֹתוֹ בְּעַת
 שֶׁאִינוֹ צָרִיף לוֹ, מָה יוֹעִיל הַמִּשְׁכּוֹן? כְּדִי שְׁלֹא
 יִשְׁמַט הַחֹב בְּשִׁבְעֵיתוֹ⁴¹, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְשִׁלְטִין אֶצֶל
 בְּנֵי־וֹ⁴², אֲלֵא יִפְרַע מִן הַמִּשְׁכּוֹן⁴³ אַחַר שְׁמַת הַלֹּהֶ.
 הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אֶת הָעֲנִי דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ
 וְלֹא הַחֲזִירוֹ לוֹ בְּזַמְנוֹ - עוֹבֵר מְשׁוּם שְׁלִשָׁה
 שְׁמוֹת⁴⁴: מְשׁוּם לֹא תָבֵא אֶל בֵּיתוֹ, וּמְשׁוּם הָשִׁב
 תֵּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט, וּמְשׁוּם לֹא תִשָּׁכֵב בְּעֵבֹטוֹ.
 בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים? שְׂמִשְׁכְּנוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת
 הַלְוָאתוֹ; אֲבָל אִם מִשְׁכְּנוֹ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ⁴⁵ - אִינוֹ
 חֵיב לְהַחְזִיר כְּלָל⁴⁶, וְאִינוֹ עוֹבֵר בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת
 הָאֵלוֹ.

34) הלוח. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבוטו אצלך. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבוטו אצלך". (35) "ואינו יכול לעמוד בלח, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירוש המשנה שם, ובספר המצוות לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נח). (36) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה הל' ב (ראה להלן הערה מח). (37) שם קיד: "ובספרי דברים, כִּי־תֵצֵא פִּי־סֵקָה רַעוּ, דַּרְשׁוּ: "הַשֵּׁב תֵּשִׁיב הָעֵבוֹט: מְלֶמֶד שִׁמְחִיר לוֹ כְּלִי הַיּוֹם בַּיּוֹם וְכְלִי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה, סָגוּס (כר) בַּלִּילָה וּמַחְרִישָׁה בַּיּוֹם וְכוּ'". (38) ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39) שם קיד: "מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40) להבטחת המלוה, הרי הוא מחזירו ללווה כשהוא צריך לו? (41) בשנת השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ ממלוה על המשכון, כמו ששינו בשביעית פ"י, מ"ב. [רבינו בפירושו שם] מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה)

ד. הַמִּלּוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, אַחַד עֲנִי וְאַחַד עֲשִׂיר - לֹא
 יִמְשַׁכְּנוּ אֲלֵא בְּבֵית דִּין²⁴. וְאֶפְלוּ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין
 שָׂבֵא לְמִשְׁכָּן - לֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְיִמְשַׁכְּנוּ, אֲלֵא
 עוֹמֵד בַּחוּץ, וְהַלֹּהֶ נִכְנַס לְבֵיתוֹ וּמוֹצִיא לוֹ
 הַמִּשְׁכּוֹן; שְׁנֹאֲמַר: בַּחוּץ תַּעֲמִד²⁵. אִם כֵּן²⁶, מָה בֵּין
 בַּעַל חוֹב לְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין? שְׁשְׁלִיחַ בֵּית דִּין²⁷ - יֵשׁ
 לוֹ לְקַח הַמִּשְׁכּוֹן מִיַּד הַלֹּהֶ²⁸ בְּזוּעֵ²⁹ וְנוֹתְנוֹ
 לְמַלְוֵהוּ, וּבַעַל חוֹב - אֵין לוֹ לְקַח הַמִּשְׁכּוֹן עַד שְׁיִתֵּן
 לוֹ הַלֹּהֶ מִדַּעַתוֹ³⁰. עֵבֶר בַּעַל חוֹב וְנִכְנַס לְבֵית הַלֹּהֶ
 וּמִשְׁכְּנוֹ, אוּ שְׁחִטֵּף הַמִּשְׁכּוֹן מִיָּדוֹ בְּזוּעֵ - אִינוֹ
 לִוְקָה; שֶׁהָרִי נִמְקַ לַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: הַשֵּׁב תֵּשִׁיב³¹ לוֹ
 אֶת הָעֵבוֹט כְּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם לֹא קִיַּם עֲשֶׂה שְׂבָה,
 כְּגוֹן שֶׁאֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן אוּ נִשְׂרַף - לִוְקָה³². וּמִחֲשָׁב
 דְּמִי הַמִּשְׁכּוֹן³³, וְתוֹבֵעַ הַשָּׂרָר בְּדִין.

(24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החרוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחוץ תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבוט החרוצה (רש"י שם). (26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. (28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). (29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כִּי־תֵצֵא פִּי־סֵקָה רַעוּ: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבוט עבוטו" (אפילו מבחוץ). (31) בכבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למה), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". (32) השווה למעלה הערה טו. (33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז).] והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסביבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזול, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחיוב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתן לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 תִּיב לְהַחְזִיר וְלִקַּח? 59? עַד לְעוֹלָם 60. וְאִם הָיָה
9 הַמְשָׁכּוֹן מְדַבְּרִים שְׂאִינוּ צָרִיךְ לָהֶם 61 וְאִין מְנַחֵיחַ
10 אוֹתָן לְלוֹהָ 62 - הָרִי זֶה מְנַחֵחַ אֶצְלוֹ עַד שְׁלֹשִׁים
11 יוֹם 63, וּמְשַׁלְּשִׁים יוֹם וְאֵילֶךְ מוֹכְרָא 64 הַמְשָׁכּוֹן בְּבֵית
12 דִּין 65. מֵת הַלוֹהָ - אֵינוּ מְחִזֵּר לְבָנָיו 66. מֵת הַלוֹהָ
13 אַחַר שְׁהָשִׁיב לוֹ הַמְשָׁכּוֹן - שׁוֹמְטוֹ 67 הַמְלֵאָה מְעַל
14 בָּנָיו 68, וְאֵינוּ מְחִזֵּר.

47) לביתו של לוה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה רב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדם ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישוב עליו - ולא חש רבינו לכותבו, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גס - ארוגה מקנים. (52) שם קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אע"פ שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן - ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג (משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת' בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר 'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים. (59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חבור" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אע"פ שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עיין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווהו - כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו

קונה משכון, לפיכך כשילוה אותו על המשכון - יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון שהוא שהלוהו לזמן ידוע ואינו משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלוה על המשכון דינו כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הר"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שיביעת שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך" - פרט לזה שיש לאחיך בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל ה"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זון. (42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב:): "מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים - אינם משועבדים לבעל-חוב של אביהם). (43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב כגבוי. (44) שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוה. (46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו לשלא בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך' (מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבכה שבור ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

1 ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׂפָא לְמִשְׁפַּח 47 - לֹא יִמְשְׁכּוּ דְבָרִים
2 שְׂאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְתַן אוֹתָם מְשָׁכּוֹן 48, כְּגוֹן פְּגָד
3 שְׁעָלָיו וְכָלִי שְׂאוּכַל בּוֹ 49 וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ. וּמְנַחֵחַ מְטָה
4 וּמְצַע 50 לְעֹשִׂיר, וּמְטָה וּמְפִיץ 51 לְעֹנִי 52. וְכָל הַנְּמַצָּא
5 בְּיַד חוּץ מֵאֵלוֹ 53 - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ 54. וְיַחְזִיר לוֹ כָּלִי
6 הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכָלִי הַלַּיְלָה בְּלַיְלָה. הָיָה לְפָנָיו שְׁנֵי
7 כָּלִים 55 - נוֹטֵל אֶחָד 56 וּמְחִזֵּר אֶחָד 57. עַד מְתִי 58 הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 א. נִשֶׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא.² שֵׁנָאֲמַר: אֵת כֶּסֶףךָ לֹא
15 תִּתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; וְלֹהֲלֹךְ הוּא
16 אֹמֵר: נִשְׁךְ כֶּסֶף נִשְׁךְ אֶכֶל נִשְׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁךְ.
17 וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ? נִשְׁךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ, שְׁמֻצְעָר
18 אֵת חֲבֵירוֹ וְאוֹכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ.⁴ וְלָמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּכִים?⁵
19 לְעֵבֶר עֲלָיו בְּשִׁגְיֵי לְאוּיִן.⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשך ומרבית אחד הוא כו"

האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות הלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גו" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד).

ועל פי זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים, אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כספך... כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבות ולתרבות בלא נשך.

(על פי לקו"ש חלק ר' ע' 184 הע' 32)

2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלווה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלווה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללווה ומרבית למלווה (עיינן בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). 3) של התוספת. 4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבצבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטבט עליו". 5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. 6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתבן כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך.

עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פי"ג הל' ה. 64) שם ועיין הגר"א סי' צו, סא. 65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. 66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לירושיו" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בכבא אחרונה). 67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. 68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פי"א הל' ז, - משכון גובין.

1 ז. הָעֶרֶב⁶⁹ מִתָּרֵם⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזוּעַ וְלֹהֲכָנְסוֹ לְבִיתוֹ
2 וְלִטֹל הַמִּשְׁכָּנוֹ; שֵׁנָאֲמַר: לָקַח בְּגָדוֹ פִּי עֶרֶב זָר⁷¹.
3 וְכֵן מִי שֵׁיִשׁ לוֹ שֹׁכֵר⁷² אֶצֶל חֲבֵירוֹ, בֵּין שֹׁכֵר
4 מְלֹאכֶת⁷³ בֵּין שֹׁכֵר בְּהִמְתּוֹ וְכִלְיוֹ בֵּין שֹׁכֵר בִּיתוֹ -
5 הָרִי זֶה מִתָּרֵם לְמִשְׁכָּנוֹ שְׁלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנַס
6 לְבִיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכָּנוֹ בְּשֹׁכְרוֹ. וְאִם זָקֵף⁷⁵ עֲלָיו
7 הַשֹּׁכֵר בְּמִלְוֹה⁷⁶ - אָסוּר; שֵׁנָאֲמַר: פִּי תִשָּׂה כְרַעְךָ
8 מִשָּׂאת מְאוּמָה וְגו'⁷⁷.

69) את הערב. 70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. 71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיינן ב"ב קעג:). 72) חוב של שכירות. 73) שהשכיר את עצמו למלאכה. 74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. 75) רשם (עיינן שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). 76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. 77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

9 ח. מִי שֶׁהִיָּה בְּיָדוֹ מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל עֲנִי, אִם הָיָה שֹׁכְרוֹ⁷⁸
10 יָתֵר עַל פְּחָתוֹ⁷⁹, כְּגוֹן קְרֵדִים⁸⁰ וּמִסָּר [הַגְּדוֹל] וְכִיּוֹצֵא
11 בָּהֶן - הָרִי זֶה מִתָּרֵם לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְפָּה שֹׁכְרוֹ תְּמִיד
12 בְּחֹבוֹ; מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמֹשֵׁיב אֲבֹדָה, וְאִין צְרִיף רְשׁוֹת
13 בְּעֲלִים⁸¹.

78) שכר השימוש בו. 79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. 80) את, מעדר. 81) שם פ: פב:

יום שני כ"ב מנ"א ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) מבאר דין איסור נשך ותרבות ודין המלווה לחבירו ומצא הלווה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע, ודין שמתור הלווה נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁפַל הַמְלִיָּה בְּרִבִּית, אִם הָיְתָה רִבִּית קְצוּצָה²²,
20 שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה²³ - הָרִי זֶה יוֹצֵאָה בְּדִינָהּ²⁴,
21 וּמוֹצֵאִין אוֹתָהּ מִן הַמְלִיָּה²⁵ וּמְחִזְרִין לַלְוָה. וְאִם
22 מֵת הַמְלִיָּה - אֵין מוֹצֵאִין מִיד הַבְּנִים²⁶.

7) להרבות באזהרות על הלואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאינן ראוי למנות (בחסבון המצוות) הלאוין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשרש התשיעי עיין שם ובלאוין רלה).

21) שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחיה בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתובת השטר והתימת עדות) שאפילו המלווה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיינים (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלווה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

1 ב. כְּדָרָךְ שְׂאֵסוּר לְהָלוֹת, כִּף אֲסוּר לְלוֹת בְּרִבִּית⁸;
2 שְׂנֵאָמֵר: לֹא תִשֶׁף לְאַחִיךָ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּר⁹,
3 שְׂזוֹ אֲזַהֲרָה לְלוֹה. כְּלוֹמֵר: לֹא תִנְשֶׁף לְאַחִיךָ¹⁰. וְכֵן
4 אֲסוּר לְהִתְעַסֵּק¹¹ בֵּין לְוָה וּמְלוֹה בְּרִבִּית. וְכֹל מִי
5 שֶׁהָיָה עָרַב אוֹ סוֹפֵר אוֹ עַד בֵּינֵיהֶן - הָרִי זֶה עוֹבֵר
6 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאָמֵר: לֹא תִשְׂמִימוּן¹² עָלָיו נִשְׁף. זֶה
7 אֲזַהֲרָה אִף¹³ לְעֵדִים וְלְעָרַב וְלְסוֹפֵר¹⁴. הֵא לְמַדָּת, שֶׁהַמְלִיָּה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׂשֵׁה¹⁵ לְאוּיִן: לֹא תִהְיֶה
8 לוֹ כְּנִשְׂחָה¹⁶; אֵת פִּסְפֵּף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁף; וּבִמְרִבִּית
9 לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׁף וְתִרְבִּית; לֹא
10 תִשְׂמִימוּן עָלָיו נִשְׁף; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל¹⁷.
11 וְהָלוֹה עוֹבֵר בְּשָׁנִים¹⁸: לֹא תִשֶׁף לְאַחִיךָ; וְלִפְנֵי עוֹר
12 לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל. עָרַב וְעֵדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין
13 עוֹבְרִין אֵלָּא מִשּׁוּם לֹא תִשֶׁף לְאַחִיךָ¹⁹ עָלָיו נִשְׁף. וְכֹל מִי
14 שֶׁהָיָה סְרוּסוּר²⁰ בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׂסִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ
15 הוֹרְהוּ - עוֹבֵר מִשּׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל.
16

8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאוויין רלה). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיק ישיך (עיין בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימון" (עיין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלווה והלווה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלווה. (18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאוויין רלו "לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחיק לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בלעדיהם (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). (20) מתוך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיין לחם משנה).

23 ד. הַנִּיחַ²⁷ לָהֶם אֲבִיהֶם מְעוֹת שֶׁל רִבִּית, אִף עַל פִּי
24 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהֵן שֶׁל רִבִּית - אֵינֵן חַיִּבִּים לְהַחֲזִיר.
25 הַנִּיחַ לָהֶם פְּרָה וְטָלִית שֶׁל רִבִּית וְכֹל דְּבַר הַמְּסִים²⁸
26 - חַיִּבִּים לְהַחֲזִיר, מִפְּנֵי כְבוֹד אֲבִיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים
27 אֲמוּרִים? כְּשֶׁעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחֲזִיר עַד
28 שְׁמָת; אֲבָל אִם לֹא עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
29 לְכַבֹּדוֹ²⁹, וְאִפְלוּ דְּבַר הַמְּסִים אֵין מְחִזְרִין.

27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבוד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבודו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

30 ה. הַגְּזֵלָה וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחֲזִיר³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין
31 מֵהֶן³¹, כְּדִי לְפַתַּח לָהֶן דְּרָף לְתִשְׁבּוּבָה³². וְכֹל מִקְבָּל
32 מֵהֶן - אֵין רוּחַ חֲקָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ³³. אִם הָיְתָה
33 גְּזֵלָה קְנִימַת וְהַרְבִּית דְּבַר הַמְּסִים³⁴ וְהָרִי הוּא
34 בְּעַצְמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מֵהֶן³⁶.

17 ג. אף על פי שהמלווה והלווה עוברים על פל אלו
18 הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנתן להשבון²¹.

1 ו. שְׁטָר שֶׁפְּתוּב בּוֹ רִבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שָׁל
2 דְּבָרֵיהֶם - גֹּבֵה אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ גֹּבֵה אֶת הַרְבִּית³⁸.
3 קֶדֶם וְגֵבֵה הַכֹּל³⁹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית קְצוּצָה⁴⁰;
4 אֲכָל אֲבָקוֹ⁴¹ רִבִּית, שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אֵינוֹ גֹּבֵה⁴²
5 מִן הַלְוָה לַמְלוּה, וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ מִן הַמְלוּה
6 לַלוּה⁴³.

הגזלנין ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם כדי לפתוח להן דרך תשובה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה כי "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל מחילת חבריו" והיינו שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון בריבית לממונו של המלוה ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה. ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו כדי לפתוח לו דרך תשובה.

(על פי לקו"ש ח"י"ב ע' 118)

30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בכא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י'). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גולנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסויים, ואילו בריבית כתב "דבר המסויים" אבל כשאינו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזול - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

37) "פלוגי לווה מפלוגי מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בכא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדיינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדיינים, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

ז. פֶּל הַפְּתוּב שְׁטָר רִבִּית - הָרִי זֶה פְּכוּתָב וּמְעִיד עֲלָיו⁴⁴ עֲדִים שֶׁכָּפַר בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן פֶּל הַלְוָה וּמְלוּה פְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵין עֲצָמָן - הָרִי הֵן פְּכוּפְרִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפְרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם⁴⁶; שְׁנֵאמַר: אֶת פֶּסֶפֶד לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפָּה וְגו', אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁴⁷.

44) על עצמו. (45) בכא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחייו, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלווה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראייו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שינוי: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

ח. אָסוּר לְאָדָם⁴⁸ לְהַלְלוֹת⁴⁹ בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּרִבִּית⁵⁰. אַף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ מְקַפֵּיד⁵¹ וּמִתְנַהֵג הוּא שְׁנוֹתָן לְהֵן⁵² - הָרִי זֶה אָסוּר, שְׂמָא יִרְגְּלִים בְּדָבָר זֶה⁵³.

48) בכא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטוריוז-הב, עיין עליהם). (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

16 יא. המלוה את חברו על המטבע, וכן הכותב
17 לאשתו בכתבתה מטבע דווע, ופרש משקלו⁷⁵,
18 והוסיפו⁷⁶ על משקלו: אם הוולו הפרות מחמת
19 התוספת⁷⁷ - מנפה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו
20 עליו פל שהוא; ואם לא הוולו מחמת התוספת -
21 אינו מנפה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה
22 שעה⁷⁸. במה דברים אמורים⁷⁹? בשאוסו עליו עד
23 חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה
24 חמשה; אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו⁸⁰ -
25 מנפה לו פל התוספת⁸¹, אף על פי שלא הוולו
26 הפרות. והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו
27 ממנו⁸².

(73) בבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלווה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (עיין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלווה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

28 יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסלו⁸³: אם
29 יכול להוציאו במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה
30 מדינה - נותן לו ממטבע שהלווה, ואומר לו: לך
31 והוציאו במקום פלוני; ואם אין לו דרך לשם -
32 נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה⁸⁴. וכן
33 בכתבתה⁸⁵.

1 ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו⁵⁴ יתר
2 על מה שלוה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע
3 שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חמר אפור
4 הרבית⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיג"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינן לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

5 י. המלוה את חברו⁵⁶ ומצא הלוה יותר, [או
6 שהחזיר לו חובו ומצא המלוה יותר⁵⁷]: אם בכדי
7 שהדעת טועה⁵⁸ - חיב להחזיר; ואם לאו⁵⁹ - מתנה
8 הוא שנתן לו⁶⁰, או גזלה⁶¹ היתה לו בידו⁶² והבליע
9 לו פחשבוץ⁶³, או אחר⁶⁴ צוה להבליע לו. בכמה
10 הדעת טועה? באחד⁶⁵ ובשנים⁶⁶ או בחמשה⁶⁷ או
11 בעשרה; שמה מנה⁶⁸ חמשה חמשה או עשרה
12 עשרה. וכן אם מצא יתר מנן החמישיות⁶⁹ או מנן
13 העשיריות אחד אחד⁷⁰ - חיב להחזיר לו; שמה
14 האחדים⁷¹ שהיה מונה בהן החמישיות או
15 העשיריות נתערכו עמהם⁷².

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלווה יותר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאוזיף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גול ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר,

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. 84) שם צח. 85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

- 1 יג. הורו מקצת הגאונים⁸⁶: שְׁהִלּוּה שְׁמַחֲל לְמַלְוָה
- 2 בְּרִבִּית שְׁלֶקַח מִמְּנוּ או שְׁעֵתִיד לְקַח, אָף עַל פִּי
- 3 שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ שְׁמַחֲל או נָתַן מִתְּנָה - אֵינּוּ מוֹעִיל
- 4 פְּלוּם⁸⁷; שֶׁפֶל רִבִּית שֶׁפְּעוּלָם מְחִילָה⁸⁸ הִיא, אָבָל
- 5 הַתּוֹרָה לֹא מְחַלָּה וְאֶסְרָה מְחִילָה זֶה, וְלִפְיֵךָ אֵין
- 6 הַמְּחִילָה מוֹעֵלֶת בְּרִבִּית, אֶפְלוּ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֶיהֶם.
- 7 יֵרָאֶה לִּי, שְׁאֵין הוֹרָאָה זֶה נְכוּנָה. אֲלֵא מֵאַחַר
- 8 שְׁאוּמְרִים לְמַלְוָה לְהַחְזִיר לוֹ, וְיָדַע הַמַּלְוֶה⁸⁹ שְׁדָּבַר
- 9 אֶסּוּר עֲשֶׂה וְיֵשׁ לוֹ⁹⁰ לְטַל מִמְּנוּ⁹¹, אִם רָצָה לְמַחֲל
- 10 - מוֹחֵל, פְּדֻרָּה שְׁמוּחֵל הַגָּזֹל. וּבְפִרוּשׁ אֶמְרוּ
- 11 חֻקִּים⁹², שֶׁהַגְּזֻלָּנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחְזִירוּ - אֵין
- 12 מְקַבְּלִין מִהֶן. מְקַבֵּל שֶׁהַמְּחִילָה מוֹעֵלֶת⁹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

”ומצות-עשה להשיך לגוי.”

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם אף ש"אסור לגזול כל שהוא דין תורה בין מישאל בין מונכרי וגם אסור לרמות בני אדם במקח וממכר ו"אחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר הזה", כי שונה ריבית מגזל והונאה, שריבית נלקחת מדעת הלוה, ולכן הקילה התורה בריבית מעכו"ם אבל גזל והונאה הם שלא מדעתו ולכן אסורים גם לעכו"ם. אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיך לעכו"ם, הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על ידי שילוה אותו בריבית הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחיה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שמותר להלוות לגוי בריבית אלא שאף מצוה להלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית כי בזה שהנכרי זקוק להלוואת ישראל מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לקו"ש זי"ב ע' 115)

2) ב"מ ע': 3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא

86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב. 87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו. 88) הלווה מדעתו נותנו. 89) בספרים אחרים הנוסחה: הלווה - והיינו הך. 90) ללווה. 91) יכול הוא להוציא מהמלווה בבית דין. 92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). 93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י').

- 13 יד. נְכֹסֵי יְתוּמִים - מִתֵּר לָתֵן אוֹתָם⁹⁴ לְאֲדָם נְאֻמָּן,
- 14 שֵׁישׁ לוֹ נְכֹסִים טוֹבִים⁹⁵, קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחוּק לְהַפְסֵד.
- 15 מִיֵּצֵד? אוֹמְרִים לוֹ: תִּהְיֶה נוֹשֵׂא וְנֹתֵן בֶּהֶן; אִם יֵשׁ
- 16 שָׁם רְוַח - תֵּן לָהֶם חֵלְקֵן מִן הָרְוַח; וְאִם יֵשׁ שָׁם
- 17 הַפְּסֵד - תַּפְסִיד אֹתָהּ לְבִדְדָךְ. שְׁזָה⁹⁶ אָבֶק רִבִּית הוּא⁹⁷,
- 18 וְכָל אָבֶק רִבִּית אֵינָהּ אֶסְרָה אֲלֵא מִדְּבָרֶיהֶם, וּבְנִכְסֵי
- 19 יְתוּמִים לֹא גְזָר⁹⁸.

94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.). 95) היינו, קרקעות, ויהיו עידי (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפנינו "דמשפרו" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבאר התנאים הנוספים למינוי אפטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). 96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. 97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הריווח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. 98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלווה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח).
18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמעות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווה בריבית (שם).
19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטר, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

ד. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׁלוֹה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִית, 15
וּבְקִשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: 16
תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ פְּדִיךָ שְׂאֵתָה מַעֲלָה 17
לְיִשְׂרָאֵל - הֲרִי זֶה מִתְּרִי²¹. וְאִם הֶעֱמִידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, 18
אֵף עַל פִּי שְׁנַתְּנָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים הַמְעוֹת בְּיָדוֹ²², 19
הַזֵּאִיל וּמִדַּעַת²³ יִשְׂרָאֵל תָּתֵן - הֲרִי זֶה רִבִית קְצוּצָה²⁴. 20

20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לו" (לישראל במישרין. 'טור' שם).
21) שמן הגוי הוא לזה (שם). ובשביל הגוי הוא נותנם.
22) של הישראל השני.
23) במצוותו, בשליחותו.
24) והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאו כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיינים (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיין מגיד-משנה).

ה. אִסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד 21
פּוֹכְבִים²⁵, פְּדִי לְהַלּוּתָן בְּרִבִית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד 22
פּוֹכְבִים שֶׁהִלּוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִית - אִסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ 23
אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עֶרֶב; שְׁפִינָן שְׂבִדֵינֵיהֶם שְׂתוּבַע הָעֶרֶב 24
תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעֶרֶב תּוֹבַע אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִית 25
שֶׁהָעֶרֶב חִיָּב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים. לְפִיכָף, אִם קָבַל 26
עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁלֹּא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה - 27
הֲרִי זֶה מִתְּרִי²⁸. 28

25) כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכוונת הר"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח).
26) שם. (27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לווה מן הגוי וחזר והלווה לישראל. (28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה²⁹ מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִית, 29
וְזָקֵן עָלָיו בְּמִלּוֹה³⁰, וְנִתְגַּיֵר: אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵר 30
זָקֵן עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן³¹ וְהַרְבִּית; וְאִם 31
מִשְׁנִתְגַּיֵר זָקֵן עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא 32

תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיק", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיק" (כי ימוך אחיק וגו' אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט).
4) שאינם נקראים אחיק, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה למלך).
5) כלומר, תישוך, היינו הלווה בריבית (כסף-משנה).
6) 'ספרי' דברים, פרשת כיתצא פיסקא רסג.
7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהוזהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הרמב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'ספרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיק, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיק, ולומר לך שהמשיך את הישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

ב. אִסְרוּ חֲכָמִים⁸ שִׁיְהִיהָ יִשְׂרָאֵל מִלּוֹה אֶת הָעוֹבֵד 1
פּוֹכְבִים בְּרִבִית קְצוּצָה⁹, אֲלֹא בְּכַדִּי חֲזִינּוּ¹⁰. גְּזָרוּ 2
שְׁמָא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו בְּרַב יְשִׁיבְתוֹ עִמּוֹ¹¹. לְפִיכָף 3
מִתְּרִי לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִית, שֶׁהֲרִי הוּא 4
בוֹרֵחַ מְלַפְנֵי¹² וְאִינוּ רְגִיל אֶצְלוֹ. וְתַלְמִיד חֲכָם, 5
שְׁאִינוּ רְגִיל בּוֹ¹³ לְלַמֵּד מִמַּעֲשָׂיו - מִתְּרִי לְהַלּוֹת 6
לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִית אֶפְלוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֲבָק 7
רִבִית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים - מִתְּרִי לְפַלֵּל¹⁵. 8

8) ב"מ ע: 9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. 10) לצרור מחייתו - לא להרווחה. 11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). 12) מונע עצמו מלהראות אצל הגוי - שלא יתבענו. 13) עם הגוי, שמדרך תלמידי-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). 14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמידי-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י - מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". 15) לכל אדם ואפ"י להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

ג. יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִית¹⁶, 9
וּבְקִשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: 10
תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ פְּדִיךָ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד 11
פּוֹכְבִים - הֲרִי זֶה רִבִית קְצוּצָה. אֶפְלוּ הֶעֱמִידוּ אֶצֶל 12
הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים¹⁸. עַד שִׁטַּל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים 13
מְעוֹתָיו¹⁹, וַיַּחְזֹר וַיִּתְּנֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר. 14

16) ב"מ עא: 17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתין (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד

- 1 הַרְבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכְבִים³³ שְׁלֹוּה מִיִּשְׂרָאֵל
 2 בְּרַבִּית, וְזָקַף עָלָיו אֶת הַרְבִּית בְּמִלְוֹה, אֵף עַל פִּי
 3 שְׁזָקַף עָלָיו אַחַר שְׁנַתְגִּיר - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת
 4 הַרְבִּית; שְׁלֵא יֵאמְרוּ: בְּשֹׁבֵל מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגִּיר זֶה.
 5 וְגוֹבֵה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁנַתְגִּיר כָּל מְעוֹת הַרְבִּית
 6 שְׁנַתְחִיב בְּהֵן כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכְבִים³⁵.
- (29 שם עב. 30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. (31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). (32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגייר, מכיון שזקפו לאחר שנתגייר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ו'ש"ע סי' קעא). (33) שם. (34) לפטור עצמו מחוב של ריבית. (35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגייר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).
- 7 ז. מְצוּרָה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלוֹאֵת יִשְׂרָאֵל בְּחַנֵּם לְהַלוֹאֵת
 8 עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּרַבִּית³⁸.
- (36) שם עא. (37) ישראל וגוי הבאים ללוות. (38) כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").
- 9 ח. אֶסוּר לְאָדָם שִׂיתֵן מְעוֹתָיו³⁹ קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחוּק
 10 לְהַפְסִיד⁴⁰, שְׂזָה אֲבָק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן - נִקְרָא
 11 רָשָׁע⁴¹. וְאִם נִתֵּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבְהַפְסִיד בְּדִין
 12 הַעֲסָק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מְעוֹתָיו קְרוֹב לְהַפְסִיד וְרַחוּק
 13 לְשֹׁכֵר⁴⁴ - הֵרִי זֶה נִקְרָא חָסִיד⁴⁵.
- (39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). (40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת הרשעים, על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י') שלי שלי, ושליך שלי - רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד ה"ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל
- המעוֹת בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי ש"תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, והחצי האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45) שם, והשווה למעלה הערה מ.
- ט. אֵין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ הַנּוֹנֵי⁴⁷ לְמַחְצִית שֹׁכֵר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן
 14 מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שֹׁכֵר, וְלֹא בִּיַצִּים
 15 לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוּלִין שְׁלֹו⁵⁰ לְמַחְצִית שֹׁכֵר⁵¹,
 16 וְאֵין שְׁמִיץ⁵² עֲגָלִים וּפְסָחִין⁵³ לְפִטְמֵן לְמַחְצִית
 17 שֹׁכֵר⁵⁴, אֵלֹא אִם כֵּן נִתֵּן לוֹ שֹׁכֵר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנָיו⁵⁵. אִו
 18 יִהְיֶה רֹחַ הַמַּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפְּסָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁶
 19 בְּעִנְיַן הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.
- (46) שם סח. (47) למכור פירותיו. (48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49) במקום הזול (שם). (50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. (52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). (54) של שבח הפיטום. (55) כלומר, עמלו של תנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורנו למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.
- י. הַמְשַׁתְּפֵה⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמְעוֹת אוֹ בְּקִרְקַע, אוֹ
 21 הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרַף הַשֹּׁכֵר⁶⁰ עִם הַקֶּרֶן⁶¹; וְ
 22 שְׁמָא לֹא יִהְיֶה שֵׁם שֹׁכֵר⁶², וְנִמְצָאוּ בְּאֵין לִידֵי רַבִּית.
 23 וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מְעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוֹ שְׁתַּפּוֹת וְיִקְתַּב
 24 אוֹתָן⁶⁴ מְלוֹה; שְׁמָא זְמוּת, וְנִמְצָא הַשֹּׁטֵר בְּיַד
 25 הַיֹּרֵשׁ, וְגוֹבֵה בּוֹ אֶת הַרְבִּית⁶⁵.
- (58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם). (59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטרו, כפי הנקוב בו (שם סח.). (63) או קרקע (כסף-משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמא יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.
- יא. אֶסוּר לְהַקְדִּים הַרְבִּית אוֹ לְאַחַר אוֹתוֹ⁶⁶. כִּיצַד ?
 27

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה סי' קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ סט: (86) שם.

טו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני הערמת רבית.⁸⁷ כיצד? אמר לו: הלוני מנה⁸⁸; אמר לו: מנה אין לי, חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים במנה⁸⁹, ויחזר וילקחן⁹⁰ ממנו בתשעים⁹¹ - הרי זה מתרין⁹², אבל אסורוהו מפני הערמת רבית, שהרי נתן לו תשעים ולקח מנה. ואם עבר ועשה כזה - הרי הוא מוציא ממנו⁹³ מאה⁹⁴ בדין⁹⁵, שאפילו אבק רבית אין כאן⁹⁶. וכן מי שהיתה שדה ממשכנת בידו⁹⁷ - לא יחזר וישפיר אותה לבעל השדה, מפני הערמת רבית⁹⁸; שהרי זה עומד בשדהו פשהיה, ונותן לזה שכן בכל חדש בשביל מעותיו שהלוהו.

87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה וקנאן. (91) זוז, ועל הלוה להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחוזר ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלוה. (94) היינו, כל דמי ההלוואה. (95) כלומר, בית-דין נזקקין להוציא מן הלוה למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו ה' א. (96) למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה). (97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוה חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). (98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא ככחירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה).

טז. אסור⁹⁹ להשפיר¹⁰⁰ הדינרין. שאין זה דומה למשפיר את הפלי, שהפלי חוזר בעצמו¹⁰¹, וזה מוציא אלו ומביא דינרין אחרים, ונמצא זה אבק רבית¹⁰².

99) שם סט: (100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. (101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת

1 נתן עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות⁶⁷ בשביל שילוהו⁶⁸ - זו היא רבית מקדמת. לזה ממנו והחזיר לו מעותיו⁶⁹, והיה משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה כן - הרי זה אבק רבית⁷⁰.

66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ו'בית יוסף' יורה-דעה סי' קס). (69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

יב. מי שלוה⁷¹ מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו שלום - אסור להקדים לו שלום, ואין צריך לומר שיקלסו בדברים או ישפים לפתחו⁷²; שגאמר: גשף כל דבר - אפילו דברים אסורים⁷³. וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא⁷⁴ או גמרא⁷⁵ כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה מקדם; שגאמר: גשף כל דבר⁷⁶.

71) שם עה: (72) לשאול בשלמו (השווה ברכות יד.). (73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה ה' ז). (75) אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76) כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: דע⁷⁷ אם בא איש פלוני ממקום פלוני. פלומר⁷⁸, שתכפרו ותאכילו ותשקהו פראוי⁷⁹. וכן כל פיוצא בזה.

77) תתוודע (שם עה: וכנוסחת המשנה שבירושלמי). (78) כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכו'". (79) דברי רבינו תמוהים לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' יורה-דעה סי' קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בסי' קס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

יד. יש דברים שהן כמו רבית⁸⁰, ומתריין. כיצד? לוקח אדם⁸¹ שטרותיו של חברו⁸² בפחות⁸³ ואינו חושש⁸⁴. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, פדי שילוה לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלוה לפלוה⁸⁵. וכן אומר אדם לחברו: הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני; שלא נתן אלא שכן אמירה⁸⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4 שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). 5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). 6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). 7) מאשר השער המקובל בשוק. 8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. 9) ראה להלן הל' ז הערה נו. 10) יתבאר להלן הל' ד. 11) יתבאר להלן הל' ה. 12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. 13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. 14) שם סא:

ב. המלוה את חברו - לא ימשך¹⁵ את עבדו פדי
 שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב
 ובטל¹⁶. ולא ידור בחצרו חנם, אף על פי שאין
 החצר עשויה לשכר¹⁷, ואין דרך בעל החצר
 להשפיר¹⁸. ואם דר¹⁹ - צריך להעלות לו שכר²⁰.
 ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית²¹, לפי שלא
 התנה עמו²² שילווה וידור בחצרו. לפיכך²³, אם
 עדין לא החזיר לו חובו, ובא לנכות שכר החצר
 שדר בה מן החוב, אם היה השכר פגגד החוב -
 אינו מנכה לו הפל, אלא פמו שיראו הדנינים²⁴.
 שאם תסלק אותו בלא כלום - הרי זה פמו שהוציא
 אותו בדניניו²⁵, ואבק רבית אינה יוצאה בדניין.²⁶

15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). 16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. 17) אינה עומדת להשכרה. 18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). 19) ואם עבר ודר. 20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. 21) ואינה יוצאת בדניין. 22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדנינים ('בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). 23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובה לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). 24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. 25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זוו אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואע"פ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי

שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

1 יז. מלך¹⁰³ שהיו דניו, שפל מי שיתן המס¹⁰⁴
 2 הקצוב על פל איש ואיש על ידי¹⁰⁵ זה שלא נתן
 3 ושתעבד בו, ונתן על ידו דינר, אף על פי
 4 שמשמעבד בו יתר מדינר - הרי זה מותר¹⁰⁶. וכן פל
 5 פיוצא בזה.

103) "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). 104) מס גולגולת. 105) בעד, עבור. 106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

פרק ששי

1) מבאר דין מלווה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלווה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלווה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנם, ודין מלווה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשהיה לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

6 א. המלוה את חברו סלע² בחמשה דינרים, או
 7 סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע וסאה, או שלש
 8 סאין בשלש סאין ודינר, כללו של דבר: כל הלוואה
 9 בתוספת כל שהו³ - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה
 10 בדניין⁴. וכן המלוה את חברו, והתנה עמו⁵ שידור
 11 בחצרו חנם⁶ עד שיחזיר לו הלוואתו, או ששכר
 12 ממנו בפחות⁷, וקצב הדבר, שפוחת לו מן השכר
 13 עד שיחזיר לו הלוואתו, או שמשפן בידו מקום
 14 שפירותיו מצויין בעת ההלוואה, כגון שמשפן חצרו⁸
 15 על מנת שידור בו בחנם - הרי זו רבית של תורה,
 16 ויוצאה בדניין. וכן המוכר שדה⁹ או חצר
 17 באסמכתא¹⁰, הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפירות
 18 שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי
 19 [שלא] קנה קנין גמור מתחלה¹¹, שהוא מחזיר את
 20 הפירות; מפני שאם אכל את הפירות - הרי זו רבית¹²
 21 של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית חוץ
 22 מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם, גזרה שמא יבוא
 23 לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית¹³. ואינו
 24 מוציא בדניין¹⁴.

2) בבא-מציעא ס: 3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שני כ"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חייב עצמו בתנאי זה, והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

19 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם
 20 אמר לו המוכר ללוקח: קנה פשעור מעותיך⁴² - כל
 21 אחד משניהם אוכל פרות פשעור מעותיו. אמר
 22 המוכר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³
 23 מעכשיו - שניהם אסורים לאכל הפרות מיד: המוכר
 24 אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת
 25 השדה שלו⁴⁴, ונמצא המוכר אוכל פרות⁴⁵ בשביל
 26 המעות שושארו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח
 27 אסור - שמא לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת
 28 המעות שיש לו אצל המוכר⁴⁷. לפיכך מניחין את
 29 הפרות על ידי שלישי עד שיתנונו לאחד מהן. אמר
 30 לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴⁸ - הרי
 31 המוכר אוכל פרות עד שיתביא הלוקח; ואם אכל
 32 הלוקח - מוציאין ממנו⁴⁹. אמר לו המוכר: קנה
 33 מעכשיו⁵⁰, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי
 34 הלוקח אוכל פרות; ואם אכל המוכר - מוציאין
 35 ממנו⁵¹ כל מה שאכל.

(41) מקור ההלכה - בבבא מציעא שם. (42) מעכשיו,
 ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל
 השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום.
 (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים.
 (46) בהלואה. (47) בהלואה. (48) משעת הבאת שאר
 המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו
 אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום
 שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

36 ז. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ומשפן לו
 37 שדהו על מנת שיאכל פרותיה כל ימי המשכונא,
 38 אף על פי שאינו מנפה לו כלום - הרי זו אבק
 39 רבית, ואינה יוצאה בדינין. שאין הממשפן את
 40 השדה דומה לממשפן בית⁵², שהרי אין בשדה פרות
 41 מצויין בעת ההלואה, ואפשר שירויח ויהיו שם
 42 פרות, ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבודתה, ולפיכך⁵³
 43 היא אבק רבית. וכן אין המשכונא דומה למי שמכר
 44 באסמכתא⁵⁴; שהמוכר באסמכתא לא גמר
 45 והקנהו⁵⁵, והממשפן גמר והקנהו גוף זה לפרותיו⁵⁶.
 46 וכזה יראה מן הגמרא⁵⁷, שהמשכונא אבק רבית,
 47 ואין לה להעמידה⁵⁸ אלא בממשפן שדהו, כמו
 48 שהורו רבותי⁵⁹. נמצאת למד, ששלוש משכונות הן:
 49 משכונא שהיא רבית קצוצה, ומשכונא שהיא אבק
 50 רבית, ומשכונא שהיא מתרת. כיצד? משפן לו
 51 מקום שפרותיו מצויין תדיר, כגון חצר או מרחץ
 52 או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית קצוצה.
 53 משפן לו שדה וכיוצא בה, ובאו שם פרות ואכלן
 54 - הרי זו אבק רבית. וכן אם משפן חצרו וכיוצא

רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זוזי וכו' לא
 מסלקינן ליה בלא זוזי" ולכן אין כאן אפילו אבק רבית.
 והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

1 ג. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ולאחר זמן
 2 תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור בחצרי²⁶ עד
 3 שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק רבית, לפי שלא
 4 קצץ בפשעת הלואה; ושנאמר: לא תתן²⁷ לו פנשך.

(26) והוא-הדין כל רבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז,
 ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה,
 לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך
 בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו
 אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשה
 מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ
 סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם
 בעד הרווחת זמן - רבית קצוצה היא (עיין ראב"ד
 בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

5 ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר לו²⁸: אם לא
 6 תחזיר לי מפאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי
 7 זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנפה
 8 כל הפרות שאכל³¹, מפני שהיא רבית של תורה³².
 9 אבל אם אמר לו המוכר³³: אם לא אחזיר לך עד
 10 שלש שנים, קנה אותה מעכשיו³⁴, והביא לו בתוך
 11 שלש - אין לו פרות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי
 12 כל הפרות ללוקח³⁶.

(28) המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא החזיר תוך
 שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי
 שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע
 (ראה הל' מכירה פי"א הל' ב, ו). (31) בינתיים על סמך
 המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר
 הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות
 שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ז).
 (33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר
 וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו
 לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו הל' מכירה
 שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם.
 הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע,
 לפיכך כל הפירות אפ"י של תוך ג' שנים - שלו.

13 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח:
 14 לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷;
 15 וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומוציאין אותם
 16 בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו³⁹: כשיהיו
 17 לך מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מתר, והלוקח
 18 אוכל פרות⁴⁰ עד שיתחזיר לו מעותיו.

(37) השווה למעלה הל' ד. (38) שם סה: (39) שם.
 (השווה רבינו הל' מכירה שם הל' יא. ועיין בכסף-משנה
 שם). (40) "ואין בזה אבק רבית, שהרי הלוקח מדעתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתְּרֵי. וְכֵן אִם הִתְנֶה הַלְוָה⁷¹: שֶׁפֶל זְמַן שְׂרִיצָה, 20
מִחֶשֶׁב לֹא מֵה שְׂדֵר בּוֹ, וְיִחְזִיר לוֹ שְׂאֵר הַדְּמִים 21
וְיִסְתַּלֵּק - הֲרֵי זֶה מִתְּרֵי. שְׂאֵין זֶה אֶלֶא פְּשִׁיחוֹת, 22
וְכָל תְּנָאי שְׂפִשְׁכִּירוֹת - מִתְּרֵי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 23

62) כן הוא דעת הר"ף שם. 63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. 64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הר"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. 65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם סז:). 66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". 67) ומותר אפילו בחצר (עיין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. 68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. 69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. 70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). 71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמה). בפיסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדדק רבינו וכתב בכבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד.)

1 בַּהּ בְּנִפְוִי - הֲרֵי זֶה אֲבָק רְבִית. מִשְׁפֵּן שְׂדֵהוּ בְּנִפְוִי 2
- הֲרֵי זֶה מִתְּרֵי. פִּיצֵד הוּא הַנִּפְוִי? כְּגוֹן שֶׁהִלְוֵהוּ 3
מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁפֵּן לֹא בְּהֵן חֲצָרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ, וְאָמַר 4
לוֹ הַמְּלוֹה: הֲרֵינִי מְנַכֵּה לָךְ מְעַה כְּסָף בְּכָל שָׁנָה 5
בְּשִׁכְרֵי קֶרְקַע זוֹ, כְּדֵי שְׂהִיּוּ כָּל פְּרוּתָיו שְׁלִי, בְּחֲצָר 6
וְכִיּוּצָא בַּהּ - אֶסוּר⁶⁰, וּבְשִׂדָּה וְכִיּוּצָא בַּהּ - מִתְּרֵי⁶¹.

52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה. 53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור. 54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. 55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה. 56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיין חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזל'). 57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובריינו (ברייני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבך ריבית הוא). 58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מוכר באסמכתא (שם סז:): עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינו (שם סד:): המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיין ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. 59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ח. 60) משום אבך ריבית, ואין זה ריבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. 61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

7 ח. הוֹרוּ מִקְצֵת גְּאוּנִים⁶²: שֶׁפֶל מִשְׁכּוּנָא⁶³ שְׂאֵין בַּהּ 8
נְכוּי כָּלָל - הֲרֵי הִיא רְבִית קְצוּצָה. וְלֹא יֵרְדוּ לְעִמְקַ 9
הַדְּבָר לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׂדֵה לְחֲצָר, וּלְפִיכָּה נִתְקַשׁוּ לְהֵן 10
דְּבָרֵי חֻכְמֵי הַגְּמָרָא⁶⁴. וְכֵן הוֹרוּ: שֶׁפֶל מִשְׁכּוּנָא, 11
אֶפְלוּ בְּנִפְוִי - אֶסוּר⁶⁵ בֵּין בְּחֲצָר בֵּין בְּשִׂדָּה. וְאֵין 12
לָהֶם מִשְׁכּוּנָא מִתְּרֵי אֶלֶא בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת: פִּיצֵד⁶⁶? 13
כְּגוֹן שֶׁהִלְוֵהוּ מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁפֵּן לֹא בְּהֵן בֵּית אוֹ 14
שְׂדֵה, וְהִתְנֶה עִמּוֹ שְׂאֲחָר עֶשֶׂר שָׁנִים תְּחִזֵּר קֶרְקַע זוֹ 15
לְבַעֲלֶיהָ חֲנָם - הֲרֵי זֶה מִתְּרֵי לְאֶכֶל פְּרוּתֶיהָ כָּל עֶשֶׂר 16
שָׁנִים, אֶפְלוּ הִיָּה שְׂכָרָה שׁוֹה אֶלֶף דִּינָרִים בְּכָל שָׁנָה, 17
שְׂאֵין זֶה אֶלֶא כְּמִי שֶׁשָּׂכַר בְּפָחוֹת⁶⁷. וְכֵן אִם הִתְנֶה 18
בְּעַל הַשְּׂדֵה עִמּוֹ: שֶׁפֶל זְמַן שְׂיָבִיא לוֹ מְעוֹת, יִחְשַׁב 19
לוֹ עֶשֶׂר בְּכָל שָׁנָה⁶⁸ וְיִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה⁶⁹ - הֲרֵי זֶה

יום שלישי כ"ג מנ"א ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁפֵּן לֹא אֶת הַשְּׂדֵה עַד זְמַן 24
קְצוּב² אוֹ עַד שְׂיָבִיא לוֹ מְעוֹת³ וְיִסְתַּלֵּק⁴, וְהִיָּה 25
הַמְּלוֹה אוֹכֵל כָּל פְּרוּתֶיהָ⁵, אֶפְלוּ אֶכֶל כְּשֶׁעוֹר חוֹבוֹ 26
- אֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוֹם⁶; שְׂאִם תְּסַלֵּק אוֹתוֹ 27
בְּלֹא מְעוֹת - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהוּצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִינָן. וְאֵין 28
צָרִיךְ לוֹמַר, שְׂאִם אֶכֶל יִתֵּר עַל מְעוֹתָיו⁷ - אֵין 29
מוּצִיאִין מִמֶּנּוּ. וְכֵן אֵין מִחֶשֶׁבִין מִשְׁטֵר לְשְׁטֵר⁸ 30
בְּמִשְׁכּוּנָא. הִיָּה הַקֶּרְקַע הַמְּמַשְׁפֵּנֶת בְּיָדוֹ שָׁל 31
יְתוּמִים, וְאֶכֶל שְׁעוֹר חוֹבוֹ - מְסַלְקִין אוֹתוֹ בְּלֹא 32
כְּלוֹם; אֶכֶל יִתֵּר עַל חוֹבוֹ - אֵין מוּצִיאִין מִמֶּנּוּ 33
הִתְרֵי⁹. וּמִחֶשֶׁבִין לוֹ מִשְׁטֵר לְשְׁטֵר. פִּיצֵד מִחֶשֶׁבִין 34
מִשְׁטֵר לְשְׁטֵר? הֲרֵי שְׂהִיָּה שְׂדֵה זוֹ מְמַשְׁפֵּנֶת לוֹ 35
בְּמֵאָה דִּינָר, וְשְׂדֵה אַחֲרֵת מְמַשְׁפֵּנֶת לוֹ בְּשְׁטֵר אַחַר 36
בְּמֵאָה דִּינָר, וְשְׂתֵי הַשְּׂדוֹת לְאֶדָם אַחַד, וְאֶכֶל מִפְּרוֹת 37
הַשְּׂדֵה הָאֶחָת בְּחֻמְשִׁים, וּמִפְּרוֹת הַשְּׂנִיָּה בְּמֵאָה 38
וּחֻמְשִׁים - אוֹמְרִים לוֹ¹⁰: הֲרֵי אֶכְלֶת מִן הַפְּרוֹת 39

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בְּמֵאֲתֵימ, וְאֵין לָהּ פְּלוּם. וְכֵאלוּ הַשְּׁנֵי שְׁטָרוֹת שְׁטָר
2 אָחָד וּמִשְׁפּוֹנָא אַחַת.¹¹

ד. הַמִּשְׁפּוֹנָא¹⁹, בְּמִקּוּם שֶׁמִּנְהַגֵּם לְסַלֵּק הַמְּלוּה בְּכָל
15 עֵת שְׁיִבְיֵא²⁰ מְעוֹתָיו - אֵין פְּעַל חוֹב שֶׁל מְלוּה²¹
16 גּוֹבֶה מִמֶּנָּה²² כְּדֶרֶךְ שְׁגוּבָה מִן הַקְּרָקַע²³; וְאֵין
17 הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם²⁴; וְשְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּה²⁵.
18 וּכְשֶׁמִּסְלַק אוֹתוֹ - אֵינוֹ נוֹטֵל אֶפְלוֹ פְּרוֹת שְׁבָשְׁלוֹ
19 וְנִפְלוֹ לְאַרְץ²⁶. וְאִם הִגְבִּיחַ אוֹתָן קָדָם שְׁיִסְלְקוּ -
20 קָנָה אוֹתָן. וּמִקּוּם שְׁאֵינוֹ יְכוֹל לְסַלֵּקוּ עַד סוֹף זְמַנּוֹ²⁷
21 - פְּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימָנוּ²⁸; וְהַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי
22 שְׁנַיִם; וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּה²⁹.

(19 שם סז: 20) הלווה. (21) שהמלווה הזה לווה ממנו.
(22) מיורשי המלווה. (23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל
עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות
ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם
משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא
הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור
יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים
ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם
ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר
להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן
בידו אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה.
(25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר
למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על
המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה
יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי
הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת
כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש
פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין
שביעית משמטת? ותיקן, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע
בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא
לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן
הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון
החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לווה נפלו ולא זכה
בהם המלווה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושיו בבא
בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא
קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות
שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

ה. אֶף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁפּוֹנָא זוֹ³⁰ אֲסוּרָה הִיא וְאֶבֶק
23 רְבִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³¹, אֲפָשֶׁר שְׁיִהִיחַ מִנְהַג זֶה
24 בְּטַעוֹת, אוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים³², אוֹ דֶרֶךְ פֶּל מִי
25 שְׁחוֹטֵא וּמִשְׁפָּן בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, הוֹאִיל וְאֶבֶק רְבִית
26 הוֹלְכִין אַחֵר הַמִּנְהַג³³. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוֹרָה, שְׁזֹאת
27 הַמִּשְׁפּוֹנָא בְּנִכּוּי³⁴.
28

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. (31) בפרק
הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם
העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים
שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בידי
ישראל. (33) רי"ף שם. ואין בית דין נוקקין להוציא.
(34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

(2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן
הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן
השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק
הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום
שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן
הקצוב מראש ולסלק את המלווה) ובין מקום שאין מסלקים,
ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא
סז:): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני
המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב.
(6) בבא מציעא סז. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה
שם הלכה ב). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך
כיצד. (9) שם "ובדיחמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה;
אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה"
(כנוסחת הרי"ף), שלעניין סילוק - יפה כוח היתומים.
(10) למלווה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל
בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב
לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים,
ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים
וגובה את המותר.

ב. מְקוּם שֶׁנֶּהְגוּ¹² לְסַלֵּק הַמְּלוּה פֶּל זְמַן שְׁיִבְיֵא לוֹ
3 מְעוֹת - הֲרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לְפָרְשׁ¹³ דְּבָר
4 זֶה. וְכֵן מְקוּם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֵא יִסְתַּלַּק הַמְּלוּה עַד סוֹף
5 זְמַן הַמִּשְׁפּוֹנָא - הֲרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ. וְכָל הַמִּמְשָׁפֵן
6 סִתְּמֵם¹⁴ - אֵינוֹ יְכוֹל לְסַלֵּקוּ עַד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הַדֶּשׁ.
7

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל
איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה?
שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר
שהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא
לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה
וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה
מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין
סילוק המלוה).

ג. מְקוּם שֶׁדִּרְכָן לְסַלֵּק הַמְּלוּה פֶּל זְמַן שְׁיִרְצֶה
8 הַלוּוֶה, וְהַתְּנָה עִמּוֹ הַמְּלוּה¹⁵ שְׁלֵא יִסְתַּלַּק עַד סוֹף
9 זְמַן הַמִּשְׁפּוֹנָא - הֲרִי זֶה אֵינוֹ יְכוֹל לְסַלֵּקוּ¹⁶. הִזְה
10 הַמִּנְהַג שְׁאֵין הַמְּלוּה מְסַתַּלַּק עַד סוֹף זְמַנּוֹ, וְקִבַּל
11 הַמְּלוּה עָלָיו¹⁷ שְׁיִסְתַּלַּק בְּכָל עֵת שְׁיִבְיֵא לוֹ מְעוֹתָיו
12 - הֲרִי זֶה צָרִיךְ לְקַנְתָּה¹⁸ מִיָּדוֹ עַל כֵּן.
13

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכרש"י). (16) שכשם שאדם
מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת
עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון
שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות
על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלווה התנה, אלה
דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן
קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה
מקומות שם).

1. ⁴⁵ והַשְׂדֵה, וְאָנִי אֶתֵּן לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי כּוֹר בְּכֹל שָׁנָה -
 2. הָרִי זֶה מֵתָר; מִפְּנֵי שֵׁאֵם יִפְרָס אֶת הַשְׂדֵה בְּדִינְרֵין
 3. אֵלוֹ, יִהְיֶה שְׂכָרָה⁴⁶ יוֹתֵר⁴⁷. וְכֵן אִם הִשְׁפִּיר לוֹ חֲנוּת
 4. אוֹ סְפִינָה בַעֲשֵׂר דִּינָרִין בְּשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי
 5. מֵאֵתִים זֹו וְשִׂבְעֵי בֶהֱן חֲנוּת⁴⁸ זֹו וְאֶצִּירָנָה
 6. וְאֶכְרֶנָה⁴⁹, אוֹ אֶתְקַן בֶּהֱן סְפִינָה זֹו וְכָלִי תִשְׁמִישִׁיהָ,
 7. וְאָנִי אֶעֱלֶה לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי דִינָר בְּכֹל שָׁנָה - הָרִי זֶה
 8. מֵתָר⁵⁰. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: תֵּן לִי מֵאֵתִים זֹו כְּדִי
 9. לְהִתְעַסֵּק בֶּהֱן בְּחֲנוּת, אוֹ אוֹצִיאֵם בְּסַחֲרָה⁵¹ שֶׁל
 10. סְפִינָה, אוֹ אֶשְׂכֵר בֶּהֱן מִלְחִין, וְאָנִי אֶעֱלֶה לָךְ בְּשִׂכְר
 11. - הָרִי זֶה אֶסוּר⁵².

(43 שם סט: (44 כלומר, הלוויני. (45 בזיבול, ניכוש וחישה וכו'. (46 הירווח (הפירות) שתוציא השדה. (47 והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48 נראה שצריך להיות "החנות." (49 כדי למשוך את עין הקונה. (50 שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51 לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52 שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

י. אֶסוּר לְהִרְבּוֹת בְּשִׂכְר הָאָדָם⁵³. בִּיצֵד? לֹא יֹאמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי הַיּוֹם מְלֶאכֶה זֹו שְׂהִיא שְׁנָה פְּסָף, וְאָנִי אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בְּשִׁבּוּעַ אַחֵר מְלֶאכֶה שְׂהִיא שְׁנָה שְׁתַּיִם⁵⁴.

(53 וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכו פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54 יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעודר עימך".

יא. מֵתָר⁵⁵ לְאָדָם לֹזֵמֵר לְחִבְרוֹ: נִכְּשׁ עִמִּי הַיּוֹם וְאֶנְכַּשׁ עִמָּךְ לְמַחֵר, עֲדֵר עִמִּי הַיּוֹם וְאֶעֱדֵר עִמָּךְ לְמַחֵר. אָבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: נִכְּשׁ עִמִּי וְאֶעֱדֵר עִמָּךְ⁵⁶, עֲדֵר עִמִּי וְאֶנְכַּשׁ עִמָּךְ. כָּל יְמֵי גְרִיד⁵⁷ - אַחַת⁵⁸, וְכָל יְמֵי רִבִיעָה⁵⁹ - אַחַת. וְלֹא יֹאמַר לוֹ: חָרַשׁ עִמִּי בְּגָרִיד, וְאָנִי אַחְרַשׁ עִמָּךְ בְּרִבִיעָה; שְׂהִירֵי טָרַח הַתְּרִישָׁה בַּיּוֹם הַגֹּשְׁמִים⁶⁰ יוֹתֵר⁶¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(55 שם עה. (56 לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57 ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58 דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום

1. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׂמִשְׁכֵּן חֲצָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְחֲזוֹר
 2. הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְכַרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אֵין הִמְמַשְׁכֵּן
 3. חֵיב לְהַעֲלוֹת שְׂכָר לְיִשְׂרָאֵל מֵעַת שְׁנָה הַיִּשְׂרָאֵל,
 4. אֲלֵא דָר בְּחֲצֵר בְּלֹא שְׂכָר³⁵ עַד שְׁיִחְזִיר לוֹ הַעוֹבֵד
 5. כּוֹכָבִים אֶת הַמְּעוֹת שֵׁישׁ לוֹ עַל חֲצֵר זֹו; שְׂהִירֵי הוּא
 6. בְּרִשׁוֹת הִמְמַשְׁכֵּן בְּדִינֵיהֶם³⁶ עַד שְׁיִתֵּן לוֹ מְעוֹתָיו
 7. וְיִסְתַּלֵּק.

(35 שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלווה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36 בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

ז. הִמְמַשְׁכֵּן בֵּית אוֹ שְׂדֵה בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהִיהָ בַעַל הַקְּרָקַע אוֹכַל פְּרוּתֵיהָ³⁷, וְאָמַר לוֹ הַמְּלִיחָה: לְכַשְׁתְּמַכֵּר קְרָקַע זֹו לֹא תִמְכְּרָנָה אֲלֵא לִי בְּדָמִים אֵלוֹ³⁸ - הָרִי זֶה אֶסוּר³⁹. וְאִם אָמַר לוֹ: אֵל תִּמְכְּרָנָה אֲלֵא לִי בְּשִׂוְיָה, וְעַל מִנְתַּן בֵּן אָנִי מְלֹוה אוֹתָךְ - הָרִי זֶה מֵתָר⁴⁰.

(37 שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלווה אוכל פירות (מגיד משנה). (38 בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39 שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40 שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבאר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיי'ן ראב"ד, מגיד משנה).

ח. מֵתָר לְהִרְבּוֹת בְּשִׂכְר הַקְּרָקַע⁴¹. בִּיצֵד? הַשְׂכִּיר לוֹ אֶת הַחֲצֵר וְאָמַר לוֹ: אִם מְעַכְשׁוּ אֶתָּה נּוֹתֵן לִי, הָרִי הִיא לָךְ בַּעֲשֵׂר סְלָעִים בְּכֹל שָׁנָה; וְאִם תִּתֵּן שְׂכָר חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ, הָרִי הִיא בְּסָלַע בְּכֹל חֲדָשׁ - הָרִי זֶה מֵתָר⁴².

(41 שם סה. (42 והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

ט. הַמְּשִׁפִּיר⁴³ שְׂדֵה לְחִבְרוֹ בַּעֲשֵׂרָה פוּרִים לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי⁴⁴ מֵאֵתִים זֹו שֵׁאֶפְרָגִס בֶּהֱן אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) שישלם לו לאחר זמן מסוים. (10) אפילו אם מכרו בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו תשעים. (11) לפי שנראה כריבית. [רב נחמן שם מתיר בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו: הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא כרב נחמן]. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר (מגיד-משנה).

22 ב. הלוקח¹² מחברו חפץ בשהיה¹³ על מנת שיתן לו
23 מקצת ועד שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר
24 לו: תן [לי] מקד בפחות, ואינו חושש משום רבית.

12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. (13) אבל ביותר משווי אסור, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ובבית יוסף יו"ד קעג מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד' על התוספתא.

25 ג. חבית של יין¹⁴ שהיא שוה עתה דינר, ומכרה לו
26 בשנים עד הקיץ¹⁵, על מנת¹⁶ שאם תארע בה
27 תקלה¹⁷ הרי היא ברשות המוכר עד שיתמכרה
28 הלוקח¹⁸ - הרי זה מתיר; שאם אבדה או נשברה -
29 אינו משלם פלוס, ואם לא מצא למכרה ולהרויח
30 בה - הנה לו להחזירה לבעלים¹⁹. וכן אם מכרה לו
31 בשנים²⁰, ואמר לו: היתר על שנים יהיה שוכר
32 בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא
33 למכרה כמו שתצא החזירה לי - הרי זה מתיר, אף
34 על פי שאם אבדה או נגנבה או החמיצה תהיה
35 ברשות הלוקח²¹.

14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון "אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג).
15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה, שהיין מתייקר בקיץ. (16) כלומר, והתנו ביניהם.
17) כגון אם תאבד או תשבר. (18) נמצא שדמי היין אינם בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. (19) קטע זה "ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה הערה כ). (20) והיא שוה עתה דינר. (21) כאן צריך לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאינו יכול להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך יו"ד סי' קעג ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה' שם, וראה השלמות).

אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית 1:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

1 יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החרף לעשות עמו
2 בימי הקר⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי
3 שכרו שוה בימי החרף סלע בכל יום - הרי זה
4 אסור, מפני שנראה כמלוה אותו היום פדי שיוזיל
5 לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵
6 ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששוה
7 שכרו סלע בכל יום - הרי זה מתיר; הואיל והוא
8 מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר
9 מעותיו, שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.

62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

פרק שמיני

1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים וזו דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

10 א. אסור להרבות על המכר². יצידי? המוכר לחברו
11 קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשיו תתן לי
12 הדמים, הרי הן שלך במאה; ואם עד זמן פלוני,
13 הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבית⁴,
14 שזה דומה כמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו
15 מאה להשתמש בה עד זמן פלוני⁵. וכשיתבענו⁶
16 בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שוה בשעת
17 המכר⁷, או יחזיר⁸ ממכרו מיד, אם היה קנים. וכן
18 אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני⁹ במאה, והיו
19 שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים¹⁰ -
20 הרי זה אסור¹¹; ואינו נתן לו אלא תשעים, או
21 מחזיר מידו סחורתו, אם היתה קימת.

2) ב"מ סה. (3) וכך הוא השער בשוק. (4) שהלוקח מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא, שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה שאין-כן בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. (5) כלומר, שהמתין לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. (6) המוכר, ויתבע מאה ועשרים. (7) שאבק רבית אינו יוצא בדיינים, כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. (8) כלומר, או אם רצה המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך).

21 בזול⁴⁰ מן הגרן - פשיכואו לגרן, צריכין להתעסק
22 עמהן במלאכה בגרן⁴¹, כדי שיהיו החטים האלו
23 שנטלו בסוף זמן השכירות⁴². ואם לא עשו כך -
24 נמצאת השכירות⁴³ אצל הבעלים כמלוה, וזה
25 שלקחו בזול מפני שאחרו שקרן עד הגרן.

38 שם. 39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. 40) מאשר
השער בשוק. 41) בדישת התבואה, ובירורה. 42) כי
כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם
נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות,
כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה
כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר
השער בשוק. 43) שזמן פרעונה תיכף אחר הקציר.

26 ח. אריסין⁴⁴ שיהיו בעלי השדות מסלקין⁴⁵ אותן מן
27 השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל זרע המר⁴⁶
28 ארבע סאין⁴⁷, והניח זה אריסין בתוך שדהו עד איר,
29 ונטל מהן שש סאין - הרי זה מתר, ואין שם
30 רבית⁴⁸.

44 שם. 45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן
ולהסתלק. 46) שטח של בית כור. 47) שכר החכירות.
48) כי אין התוספת, בשביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני
שמשאיר את התבואה בשדהו עד אייר, ובמשך זמן זה
מתבשלת התבואה כל צרכה והיבול גדל ומרוויח האריס.

31 ט. הלוקח חטים⁴⁹ ארבע סאין בסלע, וכן השער,
32 ונתן לו את המעות, וכשבא לגבות את החטים
33 לאחר זמן הוסיף לו במדה⁵⁰ ונתן לו יתר - הרי זה
34 מתר; שהרי פרצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא
35 הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי⁵¹.

49 שם עג: 50) מרצונו - לשם מתנה. 51) על התוספת
(ועיין לעיל פ"ד הל' י; פ"ה הל' יא, ובלחם-משנה
ובביאורנו שם)

36 י. מתר⁵² לאדם לתן דמי חבית של יין⁵³ לחברו
37 ולומר לו: אם החמיצה מכאן עד יום פלוני -
38 ברשותך, אבל אם הוזילה או הוקירה - הרי היא
39 שלי; שבין שקבל עליו הזול, הרי זה קרוב לשכר
40 ולהפסד⁵⁴. וכן כל פיוצא פנה. וכן מתר לאדם⁵⁵
41 לקנות מחברו בתשירי מאה פדין של יין⁵⁶ בדינר,
42 ואינו נוטלן עד טבת, וכשנטולן בודק, ומחזיר
43 החמץ ולוקח היין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין
44 טוב, ואלו שהחמיצו - מתחלה היו ראויין
45 להחמיץ⁵⁷, אבל לא נודע הדבר עד אחר הזמן⁵⁸.

52 שם סד. 53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה).
54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הזול - הרי זה קרוב
לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או
הזולה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי
שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). 55) שם
עג: 56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו

1 ד. היו לו פרות, שאם ירצה²² למכרן בשוק ולקח
2 דמיהן מיד, מוכרן בעשרה²³; ואם תבע²⁴ אותן
3 הלוקח לקנותן ויתן המעות מיד, יקנה אותן בשנים
4 עשר²⁵ - הרי זה מתר למכרן בשנים עשר עד שנים
5 עשר חדש²⁶; שאפלו הביא זה²⁷ מעותיו עתה,
6 בשנים עשר היה קונה אותן²⁸. וכן כל פיוצא פנה.

22) יציע המוכר. 23) כשהצעת המוכר בשוק תבוא מצד
המוכר, צריך יהיה להזיל אותו כדי שיקצו עליהם קונים.
24) יבקש. 25) כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד
הלוקח. 26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ,
פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). 27) הלוקח
המבקש לקנות. 28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה
שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר
בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י יו"ד, סי' קעג).

7 ה. אסור לקנות²⁹ פרי הפרדס קדם שיגמר
8 ויתבשל³⁰; מפני שזה שמוכר בזול עתה, בעשר,
9 הוא פרי ששנה עשרים פשיגמר, נמצאת התוספת
10 בשביל ההקפה³¹. אבל אם קנה עגל בזול³², ויהיה
11 אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר; שהרי אם
12 מת או פחש - ברשות הלוקח הוא, והפקח והמיתה
13 דבר מצוי תמיד³³.

29) ולשלם תיכף. כרב ב"מ עג. 30) היינו, כשהוא עודנו
בוטר - ולכשיבשל יתנו לו. ובניתיים מטפל המוכר בעיבוד
הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). 31) ואע"פ שאם
תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד
- לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה
- שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק
בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת
ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו).
32) שם, "מודה רב בתוורי", פירוש, כקונה עגל מן הבורק
(תוורי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם
- כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). 33) נמצא שאין
התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד
שהלוקח נושא בו.

14 ו. הנותן מעות לבעל הפרם על השריגים ועל
15 הזמורות³⁴ לששיפרתו, שהם בלקר, והוא קונה אותן
16 בזול עד שייבשו ויפרתו - הרי זה צריך להפך בהן³⁵
17 כשהם מחברים, שנמצא פקונה³⁶ אילן לזמורותיו.
18 ואם לא הפך - נמצאו המעות הלואה³⁷, והן לוקחין
19 בזול מפני ההקפה, ואסור.

34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם): "אמר להו
שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'" וכפירוש הר"ח הובא
ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' שם). 35) בקרקע
שתחת הגפנים - בעידור וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער
מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). 36) עכשיו, בשעת
מתן מעות. 37) עד עונת הזמירה.

20 ז. שומרי השדות³⁸ שנותנין להם חטים בשכרן³⁹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקן קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שבדרך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). 68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). 69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הוזלה ובין של אונסין. 70) משמע, שאם קיבל אחריות הוזלה בלבד - אסור (בי"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכת"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הוזלו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דדעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הוזל בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

16 יג. השם⁷¹ פרה מחברו, ואמר לו: אם מתה, הרי
17 היא עתה עלי בשלשים⁷² דינרים, ואני אעלה לך⁷³
18 סלע בכל הדש - מתר; לפי שלא עשאה מחיים
19 דמים, אלא לאחר מיתה⁷⁴.

71) ברייתא שם. 72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. 73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. 74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמוה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (הי"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

20 יד. משפרת⁷⁵ אשה לחברתה תרנגלת לישב על
21 הביצים בשני אפרוחים⁷⁶, ואין חוששין משום
22 רבית.

75) שם סח: 76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בהמה שנכששת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה סידרו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דור' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

23 טו. מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרים של
24 רבית⁷⁷, ונתן לו בהן⁷⁸ חפץ⁷⁹ ששוה תמשה⁸⁰,
25 פשמוציאין ממנו⁸¹ - מוציאין ממנו תמשה⁸²,
26 הואיל ובתורת רבית פא לידו. וכן אם נתן לו בהן
27 כסות או קלי⁸³ - מוציאין ממנו את הפלי עצמו⁸⁴
28 ואותו הכסות עצמו. השפיר לו בהן⁸⁵ מקום ששוה
29 שפירו שלשה דינרין, פשמוציאין ממנו - מוציאין
30 ממנו ארבעה; שהרי בארבעה שפיר ממנו מקום זה,
31 שקבל עליו⁸⁶.

77) קצוצה. 78) תמורתם. 79) שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). 80) כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים.

מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" (בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). 57) היה בהם כבר לקולקל בלתי ניכר. 58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנוטלים ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ בין טוב (עיין 'בית יוסף' ובמפרשי השו"ע שם).

1 יא. מקום שנהגו⁵⁹ לשפר הספינה ולטל שפירה,
2 ואם נשפרה, שמיין לו מה ששפחה⁶⁰ ומשלם⁶¹ יתר
3 על שפירה - הרי זה מתר. וכן מתר⁶² להשפיר סיר
4 של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השפיר ודמי מה ששפחה
5 ממשקלו⁶³. וכן כל פיוצא בזה.

59) שם סט: 60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן הל' יג, ובמגיד-משנה). 61) את הפחת. 62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שבירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שבירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, הל' ט: "מתנה בעל הפקדון על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן הל' יג). 63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

6 יב. אין מקבלין צאן ברזל⁶⁴ מישראל⁶⁵, מפני שהוא
7 אבק רבית⁶⁶. וביצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו
8 מאה צאן, וקבלם ממנו להטפל בהן, ויהיו הגזות
9 והולדות והחלב לאמצע, לשליש או לרביע, עד
10 שנה או עד שנתים, כמו שהתנו ביניהם; ואם מתו
11 הצאן, הרי המקבל משלם דמיהם⁶⁷ - הרי זה אסור,
12 שהרי בעל הצאן קרוב לשפיר ורחוק להפסד⁶⁸.
13 לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן, שאם הוקרו או
14 הוזלו או אם נטרפו⁶⁹ הרי הן ברשותו - הרי זה
15 מתר⁷⁰. וכן כל פיוצא בזה.

64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. 65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. 66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) ראה לקמן הל' ד. 5) ללווה אין פירות כאלה. 6) לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. 7) והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת "מי שפרע" מבוארת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). 8) שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. 9) לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. 10) ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנתנם לו בזול מפני הקדמת המעות. 11) כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה).

12) יתבאר בהלכה הבאה. 13) מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:). וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' (שם). 14) שם, הגרעינים עודם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. 15) "שם (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוכם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירושו המשנה, טהרות פ"י משנה ד). 16) "שם המקום שמקבצים שם הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד): עטיניו מלאו חלב (הערן, בערוכו). 17) גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) "היגאה גומא בלא בצה" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערך ביצה) אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם תבניתו (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). 18) שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. 19) של כל החרש, הנעשים ממנו. 20) שאינו מצוי. 21) ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' (שם). 22) שם במשנה עב:

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - 24
פוסק עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו 25
פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר 26
שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין 27
כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. פיצד²⁵ גדיש 28
שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייכש²⁷ ודישה וזריה 29
- אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; הנה 30
יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. 31
פיצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש 32
והולכה לכבשן ושפרפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק 33

81) כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. 82) שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג ה"א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרבא (תמורה ד:): שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הריבית. 83) וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). 84) ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלבוש שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). 85) שם, תמורת ארבעת הדינרים. 86) המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכתי"י תימן: והרי קיבל עליו).

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מולין פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שישארו בשדה עד שיגדלו.

1 א. אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפְּרוֹת¹ עַד שְׂיֵצֵא הַשְּׁעָר⁴. יֵצֵא 1
הַשְּׁעָר - פּוֹסְקִין; אֵף עַל פִּי שְׂאִין לְזֶה⁵ - יֵשׁ לְזֶה⁶. 2
פִּיצֵד? הִנֵּה הַשְּׁעָר לְחֻטִּים קְבוּעַ לְשׂוּק אַרְבַּע סָאִין 3
בְּסַלְע - הֲרִי זֶה פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מֵאָה סָאִין, וְנֹתֵן לוֹ 4
חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים סַלְעִים; וְאִם יֵתֵן לוֹ מֵאָה סָאָה שֶׁל 5
חֻטִּים אַחַר זְמַן, בְּעַת שְׂיֵהִיו הַחֻטִּים סָאָה בְּסַלְע - 6
אֵין בְּזָה רִבִּית כְּלָל, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא הִנֵּה לְמוֹכֵר 7
חֻטִּים כְּלָל בְּעַת שְׂפֹסֵק⁷. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁸? 8
בְּשֵׁלֵא הִנֵּה לוֹ כְּלוּם⁹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּעַת שְׂפֹסֵק 9
עָלְיוֹ¹⁰; אֲבָל אִם הִנֵּה לְמוֹכֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין כְּלוּם¹¹, 10
אֵף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא נִגְמָרָה מְלֵאכְתּוֹ¹² - הֲרִי זֶה 11
מִתֵּר לְפֹסֵק עָלְיוֹ אֵף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא יֵצֵא הַשְּׁעָר¹³. 12
פִּיצֵד? הִנֵּה הוּא תְּחֵלָה לְקוֹצְרִים - הֲרִי זֶה פּוֹסֵק עַל 13
הַחֻטִּים אֵף עַל פִּי שְׂעֵדִין הֵן גְּדִישׁ¹⁴. וּפּוֹסֵק עַל הַיֵּין 14
מְשִׁיבֵצֵר הַעֲנָבִים וְיִתְנֵם בְּעֵבִיט¹⁵; וְעַל הַשְּׂמֶן - 15
מְשִׁנֵּן זִיתִים בְּמַעֲטָן¹⁶; וְעַל הַסִּיד - מְשִׁישְׁקֵעֵנָה 16
בְּכַבְשָׁן. וְכֵן פּוֹסֵק עַל כְּלֵי חָרֶשׁ מְשִׁיעֵשָׁה הַיּוֹצֵר 17
בִּיצִים¹⁷ שְׂלֵהֵן. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים¹⁸? בְּשֵׁהִיָּה 18
עַפְרִין¹⁹ לְבָן²⁰; אֲבָל עֶפְרָ שָׁהָר - פּוֹסֵק עַל הַכְּלִים 19
הַנּוֹעֲשִׂין מִמֶּנּוּ אֵף עַל פִּי שְׂלֵא נַעֲשׂוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 20
מְצוּי לְכָל, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לְזֶה²¹ - יֵשׁ לְזֶה. וְכֵן 21
פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַזְּבָל²² כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵף עַל פִּי 22
שְׂאִין לוֹ זָבָל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּי תָּמִיד. 23

2) משנה בבא-מציעא עב: 3) ליחנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערבין שיבילי שיפון עם שיבילי חטיין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז יו"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין 'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

ה. גי' ש'נ'ק'ב'ע הש'ע'ר מ'ת'ר ל'פ'ס'ק⁴⁸ ע'ל הש'ע'ר ה'ג'ב'ו'ת⁴⁹. ג'י'צ'ד? ה'י'ו ה'ח'ט'י'ם נ'מ'כ'ר'ו'ת א'ר'ב'ע ס'א'י'ן ב'ס'ל'ע, ו'פ'ס'ק ע'מ'ו ש'י'ת'ן ל'ו ה'ח'ט'י'ם⁵⁰ ב'ש'ע'ר ה'ז'ו'ל, א'ם ע'מ'ד'ו א'ח'ר כ'ן ע'ש'ר ס'א'י'ן ב'ס'ל'ע - נ'ו'ת'ן ל'ו ע'ש'ר ס'א'י'ן, ב'ש'ע'ר ש'ה'י'ה ב'ש'ו'ק, ש'ה'ר'י פ'ס'ק ע'מ'ו ב'ש'ע'ר ג'ב'ו'ת⁵¹. נ'ת'ן ל'ו ה'מ'ע'ו'ת ס'ת'ם, ו'ל'א פ'ס'ק ע'מ'ו ב'ש'ע'ר ה'ג'ב'ו'ת, ו'ה'ו'ז'לו - נ'ו'ת'ן ב'ש'ע'ר ש'ה'י'ו ש'ו'י'ן ב'ש'נ'ת'ן ל'ו ה'מ'ע'ו'ת; ו'מ'י ש'ח'ז'ר⁵² - מ'ק'ב'ל מ'י ש'פ'ר'ע⁵³. ב'מ'ה ד'ב'ר'י'ם א'מ'ו'ר'י'ם⁵⁴? ב'פ'ו'ס'ק ע'ל ד'ע'ת ע'צ'מ'ו; א'ב'ל א'ם ה'י'ה ש'ל'י'ח ל'א'ח'ר'י'ם, ב'י'ן ה'מ'ו'כ'ר ב'י'ן ה'ל'ו'ק'ח - א'י'נ'ו נ'ו'ט'ל א'ל'א ב'ש'ע'ר ה'ז'ו'ל א'ו מ'ח'ז'יר א'ת ה'ד'מ'י'ם; ו'א'י'נ'ו מ'ק'ב'ל מ'י ש'פ'ר'ע ב'ש'ל'י'ח⁵⁵, ש'ה'ר'י ה'מ'ש'ל'ח א'ו'מ'ר: ל'ת'ק'ן ש'ל'ח'ת'י'ד ו'ל'א ל'ע'נ'ת⁵⁶, כ'מ'ו ש'ב'א'ר'נ'ו⁵⁷.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יוזלו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החוזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - "מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

ע'ל'י'ה'ן; ה'י'ו י'ב'ש'י'ן, ו'א'י'ן מ'ח'ס'ר'י'ן א'ל'א ה'ו'ל'כ'ה ל'כ'ב'ש'ן ו'ש'ר'פ'ה - פ'ו'ס'ק ע'ל'י'ה'ן. ו'ה'ו'א³⁰ ש'י'ה'י'ה ד'ר'ך ה'ל'ו'ק'ח ל'ה'ו'צ'י'א א'ו'תו מ'ן ה'כ'ב'ש'ן; א'ב'ל א'ם ה'י'ה ה'מ'ו'כ'ר ה'ו'א ש'מ'ו'צ'י'א - ה'ר'י א'לו מ'ח'ס'ר'י'ן ש'ל'ש, ו'א'י'נ'ו פ'ו'ס'ק³¹ ע'ל'י'ה'ן ע'ד ש'י'צ'א ה'ש'ע'ר. ו'כ'ן כ'ל ב'י'ו'צ'א ב'ז'ה.

(23) כרב, האומר (שם ע"ד): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24) שאין פוסקים עד שיצא השער. (25) דוגמאות אלו מובאות בשקלא-זוטריא בגמרא שם. (26) שטוח העומרין בחמה. (27) שתיבש. (28) "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קט"ז:) - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירושו המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29) צירוף בכבשן. (30) ובלבד. (31) שם.

ג. ה'ה'ו'ל'ך³² ל'ח'ל'ב א'ת ע'ז'ו ו'ל'ג'זו א'ת ר'ח'ל'ו ו'ל'ר'ד'ו'ת³³ א'ת פ'ו'ר'תו, ו'מ'צ'או ח'ב'רו ו'א'מ'ר לו: מ'ה ש'ע'ז'י ח'ו'ל'בו'ת מ'כ'ו'ר ל'ך³⁴, מ'ה ש'ר'ח'ל'י ג'ו'ז'ו'ת מ'כ'ו'ר ל'ך, מ'ה ש'פ'ו'ר'ת'י ר'ו'ד'ה מ'כ'ו'ר ל'ך - ה'ר'י ז'ה מ'ת'ר³⁵. א'ב'ל א'מ'ר לו: מ'ה ש'ע'ז'י ח'ו'ל'בו'ת כ'ף ו'כ'ך³⁶ מ'כ'ו'ר ל'ך ב'כ'ך ו'כ'ך, מ'ה ש'ר'ח'ל'י ג'ו'ז'ו'ת כ'ף ו'כ'ך מ'כ'ו'ר ל'ך ב'כ'ך ו'כ'ך, מ'ה ש'פ'ו'ר'ת'י ר'ו'ד'ה כ'ף ו'כ'ך מ'כ'ו'ר ל'ך ב'כ'ך ו'כ'ך - א'ס'ו'ר³⁷, א'ל'א א'ם כ'ן פ'ס'ק ע'מ'ו ב'ש'ע'ר ש'ב'ש'ו'ק. ו'כ'ן כ'ל ב'י'ו'צ'א ב'ז'ה.

(32) שם סד. (33) "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34) וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35) כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36) ועדיין לא יצא השער. (37) שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

ד. א'י'ן פ'ו'ס'ק'י'ן ע'ל ש'ע'ר ש'ל ע'צ'רו'ת, מ'פ'נ'י ש'א'י'ן ה'ש'ע'ר ק'ב'ו'ע³⁸, א'ל'א ע'ל ש'ע'ר ש'ב'מ'ד'י'נ'ה³⁹. ה'י'ו ה'ח'ט'י'ם ה'ח'ד'ש'ו'ת ב'מ'ד'י'נ'ה א'ר'ב'ע ס'א'י'ן ב'ס'ל'ע, ו'י'ש'נ'ו'ת ש'ל'ש ב'ס'ל'ע - א'י'ן פ'ו'ס'ק'י'ן⁴⁰ ע'ד ש'י'צ'א ה'ש'ע'ר⁴¹ ל'ח'ד'ש ו'ל'י'ש⁴². ה'י'ו ח'ט'י'ן ש'ל ל'ק'ו'ט'ו'ת⁴³ א'ר'ב'ע ס'א'י'ן ב'ס'ל'ע⁴⁴, ו'ש'ל ב'ע'ל ה'ב'י'ת ש'ל'ש - פ'ו'ס'ק ל'ק'ו'ט'ו'ת ב'ש'ע'ר ל'ק'ו'ט'ו'ת⁴⁵, ו'ל'א י'פ'ס'ק ל'ב'ע'ל ה'ב'י'ת⁴⁶ ע'ד ש'י'ק'ב'ע ה'ש'ע'ר ל'ב'ע'ל ה'ב'י'ת⁴⁷.

(38) שם ע"ב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (ר"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישן, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיפתחו שיקהם וימכרו החיטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חיטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). (72) שמספקים להם במחיר מוזל צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

ט. המולין פרותיו ממקום למקום⁷³, מצאו חברו ואמר לו: תנם לי⁷⁴, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו מקום: אם יש לו שם - מתר⁷⁵, ואם לאו - אסור⁷⁶. הנה מולין סחורה⁷⁷ ממקום למקום, אמר לו: תנם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששורה באותו מקום: אם היתה ברשות המוכר⁷⁸ עד שהגיע לשם - מתר⁷⁹, ואם היתה ברשות לוקח - אסור⁸⁰.

(73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. (74) בהלוואה. (75) כיון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב.). (76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). (77) שם. (78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אברו או נגנבו - הוא מפסיד. (79) "שאינן כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. (80) שהרי מעכשיו הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

י. הנותן⁸¹ לבעל הגנה דמי עשרה קשואין אלו, דמי עשרה אבטיחים אלו, והרי הן קטנים, והתנה עמו שיתנם לו לכשיגדילו - הרי זה מתר⁸²; שהרי הוא מניחן והם גדלים מאליהן⁸³, ואלו קצצן עתה פשהן קטנים - לא היו באים אחרים פחתיהן⁸⁴. וכן כל פיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד ולא הפרון על המוכר.

(81) שם סד. כרבא. (82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. (83) ללא טיפול נוסף וברשות הלוקח גדלו - מה-שאינן-כן בפירות פרדס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). (84) מה-שאינן-כן בחלב, אם כי מאליו הוא תורבה, כי החלב "לאו מיניה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח החלב שהיה בהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב בהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

1. היו החטים⁵⁸ נמפרות ארבע סאין בסלע, ונטל את הדמים, ונתן⁵⁹ לו חמש בסלע, אם יש לו חטים⁶⁰ - מתר⁶¹. היו לו חטים חוב אצל אחרים⁶², ונטל המעות עד שגיבה חטיו ונתן לו - אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם, והרי זה קובע לו זמן והזיל לו מפני שמקיפו.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכת"י תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

2. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים⁶³ שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר פדי שביא⁶⁴ שש סאין מן הכפר. והוא שיהיו ברשות הלוקח, אם אברו בדרך או נגנבו - אברו לו. ואדם חשוב⁶⁵ אסור לעשות זה⁶⁶. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין בפירות⁶⁷.

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י ו'תוספות', ועיין ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר ולהתנהג לפנים משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכת"י תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיין בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

3. החמירין⁶⁸ שוננסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, והזילו ומכרו למפריהן⁶⁹ או לספריהן חמש בסלע, במעות שנתנו להן תחלה כשוננסו⁷⁰ לעיר⁷¹ עד שיפתחו שקהן וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם בזול מפני שנתנו מעות עתה ולא יקהו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין אותם⁷².

(68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). (69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. (70) בכת"י תימן: כשוננסו. (71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד

יום רביעי כ"ד מנ"א ה'תשע"ז

פָּרָק עֲשִׂירִי

1 מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער
2 שבשוק, ודין משאל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את
3 אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

1 א. כָּשֶׁם שֶׁמָתָר לְמוֹכְרֵי לְפָסֵק עַל שְׁעַר שְׁבַשׁוּק,³
2 כִּף מִתָּר לְלוֹת הַפְּרוֹת⁴ סָתֵם⁵ וּפּוֹרְעִין סָתֵם בְּלֹא
3 קְבִיעַת זְמַן עַל שְׁעַר שְׁבַשׁוּק.⁶ פִּינֵצַד? הֲיָה הַשְּׁעַר
4 קְבֹועַ וְיָדוּעַ לְשִׁנְיָהֶם,⁷ וְלוֹה מִחִבְרוֹ עֶשֶׂר סְאִין -
5 חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ עֶשֶׂר סְאִין, אִף עַל פִּי שְׁהוּקְרוּ
6 הַחֲטִיטִים; שְׁהָרִי כְּשִׁלּוֹה מִמֶּנּוּ הֲיָה הַשְּׁעַר יָדוּעַ, וְאִלּוּ
7 רָצָה הֲיָה קוֹנֶה וּמַחְזִיר לוֹ,⁸ שְׁהָרִי לֹא קָבַע לוֹ זְמַן.

2 בכתב יד: ללוקח. 3 כמבואר בפרק ט הלכה א.
4 שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמה יתייקרו - ונמצא
5 פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים
6 כמבואר להלן הלכה ב. 5 מבלי שיעשה אותם דמים,
7 ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא
8 מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם",
9 ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של
10 רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו,
11 שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה
12 השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם
13 הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו
14 נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני,
15 משום שלדעתו יתייקרו אז הפירות ומפני כך אסור.
16 בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות
17 (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). 7 שיצא
18 השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). 8 פורעו מייד -
19 והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה
20 בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

8 ב. הֲיָה לוֹ⁹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין שְׁלּוֹה - הָרִי זֶה מִתָּר
9 לְלוֹת¹⁰ סָתֵם בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן וּפּוֹרְעַ סָתֵם, אִף עַל
10 פִּי שְׁעָדִין לֹא יֵצֵא הַשְּׁעַר¹¹. וְאִפְלוּ הִיתָה לוֹ סָאָה
11 בְּלֶבֶד - לוֹה עָלֶיהָ בְּמָה סְאִין¹². הִיתָה לוֹ טֶפֶח אַחַת
12 שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל זֵיץ - לוֹה עָלֶיהָ בְּמָה גֵרֵב¹³ זֵיץ
13 וְשֶׁמֶן. לֹא הֲיָה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין פְּלוֹם, וְלֹא נִקְבַּע
14 שְׁעַר הַשּׁוּק עֲדִין אוֹ שֶׁלֹּא יָדְעוּ שְׁעַר הַשּׁוּק - הָרִי
15 זֶה אֶסוּר¹⁴ לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה¹⁵. וְכֵן בְּשָׂר הַפְּרוֹת¹⁶
16 - לֹא יְלוֹה אוֹתָן עַד שִׁיעֲשֶׂה אוֹתָן דָּמִים¹⁷. וְאִם לוֹה
17 וְלֹא עֲשֶׂה אוֹתָן [דָּמִים], וְהוֹזְלוּ - מִחְזִיר לוֹ פְּרוֹת
18 כְּמִדָּה שְׁלּוֹה אוֹ כְּמִשְׁקַל; וְאִם הוּקְרוּ¹⁸ - נוֹטֵל דָּמִים
19 שְׁהָיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַלְוָאָה. אִף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
20 הַמִּין אוֹ שְׁהָיָה הַשְּׁעַר קְבֹועַ בְּשׁוּק - הָרִי זֶה אֶסוּר
21 לְלוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת עַד זְמַן קְבֹועַ¹⁹; אֲלֵא לּוֹה סָתֵם,
22 וּפּוֹרְעַ בְּאִיזָה זְמַן שְׁיִפְרַע.

9 שם עה. 10 שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלווה
11 וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התירו

חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך
דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). 11 שם
עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה
א). 12 שם, לפי שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה
שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלווה
שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה,
אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה).
13 חביות (הערוך בערכו עיין שם). 14 שם עד:
15 שמה יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו.
16 שדרכם להתייקר וליזול (עיין בבא מציעא מד:).
17 היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף
המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו
הפירות בין הוזלו, שהרי זה כאילו הלווה מעות (שם).
18 שם. 19 כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא
סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו
שם עה.) ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם
לחבירו הלווני כור חטיין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש,
שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסרו מפני שקבע לו זמן
לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד
שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ג. לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ: הַלְוֵנִי פֹּרֵד חֲטִיטִים וְאִנִּי
אֲחִזִּיר לָךְ פֹּרֵד לַגֵּרָן²⁰; אֲלֵא אוֹמֵר לוֹ: הַלְוֵנִי עַד
שְׁבִיבֹא בְּנִי²¹ אוֹ עַד שְׁאֲמָצֵא הַמַּפְתָּח²².

20 כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירוען
(ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). 21 שבידו
המפתח למחסנו. 22 שאבד לי (שם, במשנה).

ד. לוֹה פְּרוֹת עַד זְמַן קְבֹועַ: אִם הוֹזְלוּ - מִחְזִיר לוֹ
פְּרוֹת בְּזְמַן שְׁקָבַע; וְאִם הוּקְרוּ - נוֹתֵן לוֹ דָּמִים
שְׁהָיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַהַלְוָאָה²³.

23 כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

ה. מִלוֹה אָדָם אֶת אַרְיִסוֹ חֲטִיטִים בְּחֲטִיטִים²⁴ לְזַרְעוֹ²⁵,
בֵּין קֵדָם שְׁיָרֵד הָאָרִיס לְשָׂדֶה²⁶ בֵּין אַחַר שְׁיָרֵד²⁷.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²⁸? בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁיִתֵּן הָאָרִיס
אֶת הַזֶּרַע, שְׁהָרִי בְּיַד בַּעַל הַקְּרָקַע לְסַלְקוֹ כֹּל זְמַן
שֶׁלֹּא נִתְּן²⁹. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדָּרַךְ בַּעַל הַקְּרָקַע לְתַן אֶת
הַזֶּרַע³⁰: אִם עֲדִין לֹא יָרַד הָאָרִיס - הָרִי זֶה מִתָּר
לְהַלּוֹת חֲטִיטִים בְּחֲטִיטִים; שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ לְסַלְקוֹ, נִמְצָא
בְּעַת שְׁיָרַד לְשָׂדֶה יָרַד עַל דַּעַת שְׁיִחְזִיר לוֹ חֲטִיטִים
שְׁהַלְוָה³¹. אֲבָל אַחַר שְׁיָרַד לְשָׂדֶה³², הוֹאִיל וְאִינוּ
יְכוֹל לְסַלְקוֹ - הָרִי הוּא כְּכֹל אָדָם, וְאֶסוּר לְהַלּוֹתוֹ
חֲטִיטִים בְּחֲטִיטִים לְזַרְעוֹ, אֲבָל מִלוֹהוּ סָתֵם³³ עַל שְׁעַר
שְׁבַשׁוּק³⁴.

24 סאה בסאה. 25 לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות
- ועל האריס לפורעם לגורן (שם עד:). 26 לעבדה בשום
עבודה ועדיין לא זכה בו. 27 שכבר זכה בו. 28 שאף
אם ירד - מלווהו. 29 הואיל וביד בעל הקרקע לסלקו
בשעה שלווה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היכול

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלוה.

אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות משנטלים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל על האריס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור הזרע. (32) וכבר זכה בה האריס - ונתחייב בעל הקרקע בנתינת הזרע, אלא שהאריס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן. (34) כדרך שהתירו בכל אדם.

א. המלוה את חברו בפני עדים², או שאמר¹⁹ לעדים³: הויו עלי עדים שאני חייב לזה מנה, או: אתם עדי⁴ שאני חייב לזה מנה - זו נקראת מלוה על פה⁵, ואין צריך לפרעו בעדים⁶. לפיכך, אם טען ואמר אחר כך: פרעתי - נשבע הסת⁷ ונפטר. אבל המלוה את חברו בשטר - צריך לפרעו בעדים. לפיכך, אם טען ואמר: פרעתי שטר זה - אינו נאמן⁸, אלא אומרים⁹ לו: או הבא עדים¹⁰ או עמד ושלם¹¹ לו חובו. לפיכך, האומר לעדים: הויו עלי עדים שאני חייב לזה מנה - אין פותבין עדותן ונותנין למלוה, שלא יתזירו למלוה על פה עדות בשטר¹², עד שיאמר להן הללו: פתבו שטר¹³ וחתמו והגנו לו. אף על פי שאמר להן כך¹⁴, צריכין להמלך בו¹⁵ אחר שהתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה. קנו מזדו¹⁶ שהוא חייב לו מנה - הרי אלו פותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להן פתבו, שפתם קננו לכתובה עומד¹⁷, ואינן צריכין להמלך בו¹⁸.

1. מי שהיה נושה³⁵ בחברו מעות, ואמר לו: תן לי מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים; אמר לו: צא ונעשה אותן עלי פשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלוואה: אם יש לו חטים פשעור מעותיו³⁶ - מתר³⁷; ואם אין לו אותו המין - הרי זה אסור³⁸. שלא אמרו חכמים³⁹ שמתר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו פלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן פרות⁴⁰; אבל הרוצה להעמיד הלוואתו על גב הפרות - אסור⁴¹, עד שיהיה לו פרות. היה ללוה חטים, ונעשה הלוואתו עליו חטים, וצא אחר זמן ואמר לו: תן לי חטים, שאני רוצה למכרן ולקח בדמיהן יין; אמר לו: צא ונעשה אותן עלי יין פשער שבשוק עתה: אם יש לו יין - הרי זה מתר, ונעשית הלוואתו אצלו יין; ואם אין לו יין - אסור. הרי שלא היה לו⁴², ועבר והתזיר⁴³ ההלוואה פרות, אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו⁴⁴.

(2) בבא-בתרא קעה. (3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט.). (4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. (5) להבדיל ממלוה בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. (6) שבועות מא: "המלוה את חברו בעדים - אינו צריך לפרועו בעדים". (7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). (8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארתי בידי את השטר? (9) בית-דין. (10) שפרעת. (11) שם מא. אולם, אם טען הלוח: השבע לי שלא פרעתיך, נשבע ואח"כ נוטל - כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. (12) לחובתו של לוח, שיצטרך לפרועו בעדים (בכתי" תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). (13) ב"ב מ. סנהדרין כט: (14) כתבו ותנו. (15) אם עדיין עומד בדיבורו. (16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרעון ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. ובבית יוסף שם על ה'טור). (17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברש"ם). (18) לפני הנתינה, לפי ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה.).

(35) שם סג. (36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב) "יש לו סאה לוה עליה כמה שאין", שלא אמרו כן אלא מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה ונמצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלווה) לרשות הלוקח (המלווה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. (37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. (38) אף על פי שיצא השער. (39) כמבואר למעלה. (40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בבבאורנו). (41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). (42) זה נמשך לבבא הראשונה. (43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. (44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלווה.

פרק אחד עשר

ב. לזה שכתב שטר¹⁹ בכתיב ידו²⁰, והעיד בו עדים²¹, ונתנו למלוה - הרי זה שטר פשר²². וכן אם פתב שטר אף על פי שאין בו עדים²³, ונתנו למלוה בפני עדים²⁴ - הרי זה מלוה בשטר²⁵. והוא שיהיה פתב שאינו יכול להזדיק²⁶, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם²⁷. ויש מן הגאונים²⁸ שהורה, שצריך לומר לעדים שמשרו בפניהם: חתמו והעידו²⁹ שנמסר בפניהם³⁰.

(1) מבאר דין מלווה את חברו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלווה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39) להלן פרק יח. (40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. ובריי"ף שם). (41) מתקנת חכמים. (42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצינעא לווה. (43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין יודע לכל. (44) חקר בדבר. (45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוב החוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בתרא קעה: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

14 ה. המוכר שדהו בעדים⁴⁶, ויצאת מתחת ידי
15 הלוקח⁴⁷, אף על פי שאין שם שטר⁴⁸ ביד הלוקח
16 - הרי זה חוזר וטורף מנכסים משועבדים⁴⁹, כמו
17 שיתבאר⁵⁰; שכל המוכר - בפרהסיא מוכרו⁵¹, וקול
18 יש לו⁵².

(46) שם מא: (47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו.
(48) שטר מכר. (49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה
זו. (50) להלן פרק כא, הלכה א. (51) כדי שיקפצו עליו
קונים - ויוסיפו במקח. (52) והלוקח השני שלא נוהר -
הפסיד על עצמו (שם).

19 ו. אין ההלוואה ששל פה נגבית מן היורשין אלא
20 באחד משלשה דברים אלו: בשחיב מודה בה, וצנה
21 בחלי⁵³ ויש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה
22 ההלוואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה, ונתקה היא
23 שאין אדם פורע בתוך זמנו⁵⁴. או שנדהו⁵⁵ עד
24 שיתן ומת בנדויו. כל אלו גובין מן היורשין⁵⁶ בלא
25 שבועה⁵⁷. אבל אם באו עדים שהיה חייב לזה מנה,
26 או בפנינו הלוהו - אינו גובה מן היורש פלוס,
27 שמא פרעו⁵⁸; שהמלוה את חברו בעדים⁵⁹ - אין
28 צריף לפרעו בעדים. וכן אם מוציא פתב יד אביהן
29 שהוא חייב לו - אינו גובה בו פלוס, כמו שבארנו⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה אין אדם פורע תוך זמנו"

והוא דעת ריש לקיש, אבל אביי ורבא סוברים שלפעמים
מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם
שלא יטרידו.

ומודים אביי ורבא לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע
זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם
השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנו, כי השוכר
חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו
של המשכיר עצמו ויוציאו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב
כלל.

(19) הודאה. (20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום
מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' טז, א).
(21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך
סי' ס"ק ח). (22) גיטין פו. (עיי' הגר"א סי' מ ס"ק ו,
ובית יוסף' וסמ"ע סי' טז ס"ק טו). (23) עדי חתימה.
(24) עדי מסירה. (25) גיטין פ: כשמאל, האומר: הלכה
כרבי אלעזר (עדי מסירה כרתי) אף בשטרות. (26) שם כב:
"לא הכשר ר"א (כתב המזדייף) אלא בגיטין, אבל בשאר
שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען
יעמדו ימים רבים" (גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם
כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י
ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). (27) שאם לא יקראוהו
בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). (28) רב
שרירא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן
מ, ס"ק יב). (29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם
בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם
יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ,
הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). (30) כדי שיצא
לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם
מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-
משנה).

1 ג. הוציא עליו פתב ידו³¹ שהוא חייב לו, ואין שם
2 עדים, אף על פי שהחזיק³² פתב ידו בבית דין - הרי
3 זה כמלוה על פה³³ לכל דבר. ואם טען שפרע -
4 נשבע הסת ונפטר³⁴. ואינו גובה בכתב זה לא מן
5 היורשין³⁵ ולא מן הלקוחות³⁶.

(31) ב"ב קעה: במשנה. (32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא.
(33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על
הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). (34) אם כי
השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי
מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נוהר
מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר
לגבות בו מן הנכסים המשועבדים, כמבואר בסמוך (שם
בריי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). (35) שמא פרעו אביהם.
אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים
שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-
משנה). (36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

6 ד. כל מלוה בשטר³⁷ - גובה אותה מן היורשין ומן
7 הלקוחות³⁸, כמו שיתבאר³⁹; ומלוה על פה - גובה
8 אותה מן היורשין⁴⁰, ואינו גובה אותה מן
9 הלקוחות⁴¹. לפי שאין לה⁴² קול, לפיכך לא יטרף
10 בה⁴³. אבל מלוה שבשטר - קול יש לה, והלוקח
11 הפסיד על עצמו שלא⁴⁴ שאל עד שידע שנכסיו של
12 זה משועבדין במלוה שעליו; שכל נכסי הלוה תחת
13 שעבוד המלוה מן התורה⁴⁵.

(37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר
בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא
תפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין
בשטרי מקח וממכר". (38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 המטלטלין, אפלו היו מפקדין או מלוה אצל
10 אחרים⁶⁷; שהמטלטלין⁶⁸ אינן תחת שעבוד פעל
11 חוב מן התורה⁶⁹.

61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורוצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה בביאורנו שם). 62) להבריח מן המלוה. 63) לטרוח ולמכור הקרקע - ופורע לבעל-חובו במעות. 64) מתקנת הגאונים (ראה ביאורנו למעלה פ"א הערה כג). 65) להלן פי"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. 66) שגובה מן המטלטלין. 67) ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). 68) של יתומים. 69) שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלווה, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י ב"מ סו:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

12 ח. מצוה⁷⁰ על היתומין לפרע חוב אביהן מן
13 המטלטלין שהניח⁷¹. ואם לא רצה היורש לתן - אין
14 כופין אותו⁷². ואם תפס בעל חוב מחיים⁷³ - גובה
15 מהן. טען שמתים תפסן, והיורש טען שאחר מיתה
16 תפס - על היורש להביא ראיה⁷⁴; ואי⁷⁵ ישבע
17 המלוה⁷⁶ שפך וכן הוא חייב לו, ויכול לטען עד פדי
18 דמיהן⁷⁷, וכולל בשבועתו שמתים תפס. היו
19 הדברים שתפס שטרות⁷⁸, וטען שהן משכון⁷⁹ בידו⁸⁰
20 על חובו ושמתים תפס - על המלוה להביא ראיה
21 שמתים תפס. ואם לא הביא ראיה - יחזיר
22 ליורשים; מפני שאינו טוען לקנות גופם⁸¹, אלא
23 לראיה שבהן⁸².

70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא בתרא קנז). 71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בבא-בתרא שם, מגיד-משנה). הגהות אשר"י (כתובות, פרק הכותב). 72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכר המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסרבים, כמבואר בחולין קי: (טור' סי' קז). 73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). 74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל היורש להביא ראיה שלאחר

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאי-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לפניו בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו ולא עוד אלא ש"אסור לאדם ההראות עצמו לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומובן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "זכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו, דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

על פי יין מלכות ספר משפטים סימן י

53) קודם מיתתו (שם קעד:). 54) שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מיתמי. 55) על סירובו לפרוע (שם קעד:). 56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פי"ד, א ובמגיד-משנה). 57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). 58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. 59) ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. 60) למעלה הלכה ג.

1 ז. לנה שאין לו מטלטלין⁶¹ ויש לו קרקע: אם נודע
2 לבית דין שתולה מעותיו ביד אחרים⁶² - כופין אותו
3 למפר⁶³ ולתן לבעל חובו; ואם לא נודע להם דבר
4 זה - מחרימין⁶⁴ על מי שידע לו מטלטלין ולא
5 ביאם, ואחר כך יורדין לבינונית שבנכסיו ומגבין
6 לבעל חובו, כמו שיתבאר⁶⁵. במה דברים אמורים⁶⁶?
7 בזמן שגפרעין מן הלוה עצמו; אבל הבא לפרע מן
8 היורש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דוקא - והוא הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללווה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93 בתור פרעון החוב. 94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

15 יא. כְּכֹר תִּקְנֶנּוּ גְאוּנִים הָאֲחֵרוֹנִים⁹⁶ כְּלָם, שִׁיְהִיָּה פֶעַל
16 חוֹב גּוֹבֵה מִטְּלָטְלִין מִן הַיִּירוּשָׁיִן⁹⁷. וְכֵן דִּנְיָן יִשְׁרָאֵל
17 בְּכָל בֵּית דִּין שֶׁפְּעוּלָם. אֲכָל בְּמַעֲרָב⁹⁸ הָיוּ פוֹתְבִין
18 בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שִׁישׁ לְגֹבוֹת מִן הַקְּרָקָע וּמִן
19 הַמִּטְּלָטְלִין בֵּין בְּחִיּוֹ בֵּין אַחֵר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֵה
20 עֵל⁹⁹ תְּנַאי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקֵנָה¹⁰¹. וְסִגְיָ גְדוֹל
21 עֵשׂוֹ¹⁰² בְּדָבָר. שֶׁמָּא לֹא יָדַע הַלּוֹה בְּתִקְנָה זֹאת¹⁰³,
22 וְנִמְצָא מִמוֹן יְתוּמִים יוֹצֵא שְׁלֹא בְּדִין¹⁰⁴. שֶׁאֵין פֶּחַ
23 בְּתִקְנַת אַחֲרוֹנִים¹⁰⁵ לְחִיב בֵּה יְתוּמִים¹⁰⁶.

(96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אורז הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל תנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאינו להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים". (103) של הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבד מטלטלין על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה "סייג", ומשמעו שזה כעין לפני משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבד כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בכסף-משנה כאן). (105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה): "והיות ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים . . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת . . .").

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים

מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - לירוש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פי"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אמר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) ר"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פ"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שאיין שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני . . . וימסרו לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (ר"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

1 ט. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קְרָקָע בְּחוֹב שֶׁהָיָה לְאֲבִיהֶן אֲצֵל
2 אַחֲרֵים - יֵשׁ לְבַעַל חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחַזֵּר וּלְגַבּוֹת
3 אוֹתָהּ מֵהֵן⁸³; שֶׁהָיָה קְרָקָע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא⁸⁴.

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבוד של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבוד של אביהם - כך היא תחת שיעבוד של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה (פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות) שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותירצו, שקרקע הוא תחת שיעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקח, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה אותם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

4 י. רְאוּבֵן⁸⁵ שֶׁמְכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵי־וֹת⁸⁶, וְזָקָף
5 שִׁמְעוֹן דְּמֵי הַשְּׂדֵה עָלָיו מְלוֹה לְרְאוּבֵן, וּמֵת
6 רְאוּבֵן⁸⁷, וְכָא פֶעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף מִשִׁמְעוֹן
7 הַשְּׂדֵה, וּפְיִסוֹ שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת⁸⁸ וְהִלָּף לוֹ - הַדִּין
8 נוֹתֵן, שִׁיבּוֹאוּ יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן וְיִתְבְּעוּ שִׁמְעוֹן בְּמִלּוֹה
9 שִׁזְקָף עָלָיו, שֶׁהָיָה⁸⁹ אֵינָה מְשַׁעֲבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל
10 רְאוּבֵן⁹⁰. לְפִיכָךְ⁹¹, אִם הָיָה שִׁמְעוֹן פֶּקַח - נוֹתֵן לְהֵן
11 הַקְּרָקָע שֶׁלָּקַח מֵרְאוּבֵן⁹² בְּמִלּוֹה⁹³ שִׁזְקָף עַל עֲצָמוֹ,
12 וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מֵהֵן⁹⁴ מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל
13 חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן כִּדֵּי שְׁלֹא יִטְרֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהָיָה
14 בְּאַחֲרֵי־וֹת לְקַחָהּ מֵרְאוּבֵן⁹⁵.

(85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסיו דלא נידי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפייס בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לאו

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל' אישות הנ"ל: ומשתארא האלמנה - אבדה מזונותיה. (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פגוד 17 הפתבה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה, 18 שהרי אין כאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין 19 לנכסי יתומים להפרע מהן הפתבה, אלא פדי שלא 20 יפתחו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל 21 והיא נוטלת הפל - מה זכות יש ליתומים הקטנים 22 בדבר זה עד שנזקקין להן? ולא חשו לחן האשה¹³. 23

(11 טובה, רווח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני "משום חינא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונוקקים לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עודפים על הכתובה (מגיד-משנה).

ה. צוה המוריין¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני - 24 נזקקין, אחר שמעמידין להן אפוטרופוס¹⁶ לטען 25 טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו 26 לפלוני - נוהנין, ואין צריכים להעמיד להן 27 אפוטרופוס¹⁷. 28

(14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי (מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם - יכרר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפוטרופוס מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר: זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).

ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען 29 שהיא גזל ביד מוריין - נזקקין להן, ומעמידים 30 להן אפוטרופוס לטען ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰ 31 - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹ 32 וירד לתוף שדה חברו וכבשה - אין אומריין: נמתין 33 לו עד שיגדיל²², אלא מוציאין אותה מידו, 34 ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדיו²³. 35

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל. (19) להתדיין עם המערער. (20) כגון שהביא המערער עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצמצמת טענת האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא, לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו, ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה). (21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא ק"ב:). (22) שמה יש לו עדים שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חברו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

1 א. אין נפרעין² מן הירושין אלא אם כן היו 2 גדולים, אבל יורשין קטנים³ - אין נפרעין מהן 3 שטר חוב.

(2) ע"פ בבא-בטרא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשארין בו אחד משלושת הדברים שהזכירם רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מירושים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע חו"מ סי' קח סעיף ג).

4 ב. ואפלו⁴ היה בו כל תנאי⁵ שבעולם - לא יפרע 5 בו המלוה כלום עד שיגדילו היתומים; שמא יש 6 להן ראיה ששוכרין בו את השטר.

(4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי שאפשר לבטל התנאים, והוששים אנו שמה בוטלו, וקטנים אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

7 ג. היתה המלוה רבית⁶ של עובד פוכבים⁷, שהרי 8 הרבית אוכלת בנכסיהן - מעמידין להם 9 אפוטרופוס, ונזקקין לנכסיהן ומוכרין ופורעין 10 החוב. וכן אשה שתבעה פתבתה⁸, בין אלמנה בין 11 גרושה - מעמידים להם אפוטרופוס ונזקקין, משום 12 חן האשה, פדי שיהיה לה כלום שתנשא בו האשה 13 לאחרי. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך 14 באת לתבע פתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה 15 עד שיגדילו היתומים; שהרי אין לה מזונות⁹, והרי 16 נשאת¹⁰.

(6) הלוואה שנושאת רבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל זמן שאינה גובה כתובתה ניוזנת מנכסי היתומים, כמבואר בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים). וללשון שני, הטעם הוא משום חינא (=חן), כלומר כדי שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה (כפירוש הרי"ף בכתובות, פרק אלמנה ניוזנת). וההבדל שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניוזנת מנכסי יתומים - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה. נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

י. בית דין שִׁמְכְרוּ שְׁלֹא בְּהִכְרָזָה - נִעְשׂוּ כְּמִי שִׁטְעוּ 24
בְּדָבָר מִשְׁנֵה⁴², וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהִכְרָזָה⁴³. וּבֵית 25
דִּין שִׁמְכְרוּ - הֶאֱחָרְיוֹת⁴⁴ עַל הִתְוֹמִים⁴⁵. 26

42 בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). 43 כמו שיתבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". 44 על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. 45 חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

יא. וּבֵית דִּין שִׁמְכְרִיזוּ כְּרֵאוּי, וּבְדָקוּ יָפָה יָפָה, 27
וְדָקְדְּקוּ בְּשׂוּמָא, אַף עַל פִּי שִׁטְעוּ וּמְכָרוּ שְׂוֵה מְנָה 28
בְּמֵאֲתָיִם אוֹ מֵאֲתָיִם בְּמְנָה - הָרִי מְכָרְן קָיָם⁴⁶. אֲבָל 29
אִם לֹא בְּדָקוּ בְּשׂוּמָא⁴⁷, וְלֹא פָתְבוּ אֲגֵרַת בִּקְרָת⁴⁸, 30
שֶׁהִיא דְקָדוּקָה הַשּׂוּמָא וְהִכְרָזָה, וְטָעוּ, וְהוֹתִירוּ 31
שְׁתוֹת⁴⁹ אוֹ פָתְתוּ שְׁתוֹת⁵⁰ - מְכָרְן בְּטָל; פְּחֹת 32
מְשָׁתוֹת - מְכָרְן קָיָם⁵¹. וְכֵן אִם מְכָרוּ קָרְקַע בְּעַת 33
שֶׁאֵינָן צָרִיכִין לְהִכְרִיזוֹ⁵² עָלֶיהָ, וְטָעוּ שְׁתוֹת אוֹ 34
הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרְן בְּטָל, אַף עַל פִּי שֶׁהִכְרִיזוּ⁵³; 35
פְּחֹת מְשָׁתוֹת - מְכָרְן קָיָם, אַף עַל פִּי שְׁלֹא הִכְרִיזוּ, 36
שֶׁאֵינָן צָרִיכִין הִכְרִיזָה בְּאוֹתוֹ הַעֵת. אֵיזוֹהוּ הַעֵת 37
שֶׁאֵינָן צָרִיכִין הִכְרִיזָה? בְּעַת שִׁמְכְרוּ קָרְקַע 38
לְקַבְרָה⁵⁴, אוֹ לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, אוֹ לְתֵן מִנְת⁵⁵ 39
הַמֶּלֶךְ - אֵין צָרִיכִין הִכְרִיזָה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נְחוּץ⁵⁶. וְכֵן 40
בֵּית דִּין שִׁמְכְרוּ דְבָרִים שֶׁאֵינָן טְעוּנִין הִכְרָזָה⁵⁷, 41
וְטָעוּ בְּשְׁתוֹת - מְכָרְן בְּטָל; פְּחֹת מְשָׁתוֹת - מְכָרְן 42
קָיָם. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁאֵין מְכָרִיזִין עָלֵיהֶם: 43
הַעֲבָדִים וְהַשְּׂטוֹת וְהַמְטַלְטְלִין⁵⁸. הַעֲבָדִים - שְׂמָא 44
יִשְׁמְעוּ וְיִבְרָחוּ; וְהַשְּׂטוֹת וְהַמְטַלְטְלִין - שְׂמָא 45
יִגְנְבוּ⁵⁹. לְפִיכָף שְׂמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן 46
מִיָּד. וְאִם הַשּׂוּק קָרוֹב לְמִדִּינָה⁶⁰ - מוֹלִיכִין אוֹתָן 47
לְשׂוּק. 48

46 כתובות צט: "הואיל והכריזו כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שוה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. 47 רבינו מבחין בין אם לא הכריזו כלל לבין אם הכריזו אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריזו כלל - מכרם בטל, כלמעהל הלכה י. אבל כשהכריזו אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משתות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). 48 היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכריזו

ז. קָרְקַע שֶׁהִיָּתָה בְּחֻזְקָת קְטָנִים²⁴, וְכֵן אַחַר וְטָעַן 1
שֶׁהִיא לְקוּחָה²⁵ מִמּוֹרִישָׁן, וַיֵּשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ 2
וְאֶכְלָה שְׁנֵי חֻזְקָה²⁶ בְּחַי אֲבִיהֶן - אֵין מוֹצִיאִין 3
אוֹתָהּ מִיָּדוֹן עַד שֶׁיִּגְדִּילוּ²⁷; שֶׁאֵין מְקַבְּלִין²⁸ עֲדִים 4
שְׁלֹא בְּפָנֵי בַעַל דִּין, וְהִקְטַן פְּאֵלוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד פֶּאֶן 5
הוּא חָשׂוֹב. אֲבָל אִם הוֹצִיא שְׂטָר שֶׁהִיא לְקוּחָה 6
כִּידוּ - הָרִי זֶה מְקָיָם אֶת הַשְּׂטָר²⁹, וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ 7
מִיָּדוֹן, אַחַר שֶׁמְעַמְּדִים לָהֶם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. 8

24 וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). 25 קנויה היא לו. 26 היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם לא מחה בו (עיין להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך). 27 ב"ק שם. 28 שם. 29 כשם שמקיימים כל שטר אף שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות פרק ו הלכה ב.

ח. כְּשֶׁנִּזְקָקִין בֵּית דִּין לְנַכְסֵי תוֹמִים לְמַכֵּר - שְׂמִינִין³⁰ 9
אֶת הַקָּרְקַע, וְאַחַר כֵּן מְכָרִיזִין עָלֶיהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם 10
רְצוּפִין, אוֹ שְׁשִׁים יוֹם שְׁנֵי וְחֲמִישִׁים³¹. וּמְכָרִיזִים 11
בְּבִקְרָ וּבְעֵרֶב, בְּשַׁעַת הַכֹּנֶסֶת פּוֹעֲלִים וּבְשַׁעַת הוֹצֵאת 12
פּוֹעֲלִין, וְכֹל מִי שְׂרוּצָה לְקַנּוֹת - יוֹלִיף הַפּוֹעֲלִין 13
לְבִקְרָ לֹי³². וּבְשַׁעַת שִׁמְכְרִיזִין - מְסִימִים אֶת הַשְּׂדֵה 14
בְּמִצְרֵיהֶן³³, וּמוֹדִיעִין פְּמָה יָפָה³⁴, וּבְכַמָּה הִיא 15
שׂוּמָה³⁵, וּמְפָנֵי מָה רוֹצִים לְמַכְרָה, אִם לְהַגְבוֹת בַּעַל 16
חוֹב³⁶ אוֹ לְכַתְּבַת אִשָּׁה; לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שְׂרוּצָה לְתֵן 17
לְבַעַל חוֹב, וַיֵּשׁ מִי שְׂרוּצָה לְהַגְבוֹת לְאִשָּׁה³⁷. 18

30 ערכין כא: 31 כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפנייהם לדון - שקולה כהכרזת שלושים יום רצופים. 32 לבדוק את השדה, טיבה וערכה. 33 מודיעים את גבולותיה המדויקים. 34 כך וכך פירות היא עושה. 35 בכך וכך שמו אותה בית-דין. 36 לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). 37 לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

ט. וּכְשֶׁפּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא³⁸ עַל נַכְסֵי תוֹמִים, בֵּין 19
גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים - פּוֹתְבִין בָּהּ; וְהִפְרָנוּ שֶׁהַנְּכָסִים 20
הָאֵלוֹ³⁹ הֵן שָׁל פְּלוּנֵי הַמֵּת. וְאִם לֹא פָתְבוּ כֵּן - הָרִי 21
אֲדָרְכָתָא זוֹ פְּסוּלָה⁴⁰, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֶפְלוֹ 22
לְאַחַר שֶׁשְׁלָמוֹ הִכְרָזוֹת⁴¹. 23

38 פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). 39 שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. 40 שם. 41 שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזות שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. 6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). 7) שמא יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב.): ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). 8) כתובות שם. 9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות.

10 **ב. שֶׁלֶשׁ רְאִיּוֹת צָרִיךְ לְהֵבִיא לְבֵית דִּין וְאַחַר כֵּן**
11 **יִפְרַע שְׂלָא פְּנֵינוּ: רְאִיָּה רְאִיָּה שְׂלָא פְּנֵינוּ - לְקַיֵּם הַשְּׁטָר**
12 **שְׂפִידוֹ¹⁰. רְאִיָּה שְׂנֵיָה - שְׂפִיעַל חוּבוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת,**
13 **וְאֵינוֹ מְצוּי בְּקִאָן¹¹ לְעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין. רְאִיָּה שְׂלִישִׁית**
14 **- שְׂאֵלוֹ נְכֹסִים שְׂל פְּלוּנִי¹² הַלּוֹה הֵם.**

10) שמא מזוייף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט:): גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחותרו לדינא (ובואו לדין). בפרק ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. 11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד). 12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

15 **ג. מְלוּוָה¹³ שֶׁבָּא לְבֵית דִּין, וְהֵבִיא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ,**
16 **וְאָמַר: זֶה מִשְׁכּוֹנִי שֶׁל פְּלוּנִי הוּא¹⁴, וְאֲנִי רוֹצֵה**
17 **לְמַכְרוֹ וְלִהְפָּרַע חוּבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר**
18 **לוֹ: הַמֶּתֶן עַד שְׂיָבֹא לָוֶה¹⁵ וְיִטְעַן; שְׂאֵם רוֹצֵה**
19 **לוֹמַר: לְקַיֵּם¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אוֹמֵר¹⁷. וּמִשְׂאִין לוֹ עֲצָה**
20 **לְמַכְרוֹ בְּפָנָי עֲדִים, כְּדִי שְׂיַדַּע לָוֶה בְּכֹמָה נִמְכָּר¹⁸.**
21 **וְכֵן הַמְלוּוָה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וּמַת הַלּוֹה**
22 **וְהַמְלוּוָה¹⁹, בֵּין שְׂמַת הַלּוֹה תַּחְלָה²⁰ בֵּין שְׂמַת מְלוּוָה**
23 **תַּחְלָה, הוּאֵיל וְהוּא²¹ נִפְרָע מִמָּה שְׂתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלוֹ**
24 **רָצָה לוֹמַר: לְקַיֵּם הוּא בְּיָדִי - אוֹמֵר, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע²²**
25 **בְּנִקְיִטַת חֲפֵץ וְנוֹטֵל, כְּדִרְךָ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין²³.**
26 **וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ נִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׂאֵינוֹ נִשְׁבַּע עַל**
27 **עֲצָמוֹ שֶׁל מִשְׁכּוֹנִי²⁵, אֵלָא עַל הַמָּמוֹן שְׂלוֹקָת²⁶.**
28 **שְׂאֵלוֹ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפֵץ זֶה: אֶתָּה מְכַרְתָּ**
29 **לִי, אֶתָּה נֹתְתוֹ לִי - הֲרִי נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; אֲבָל²⁸**
30 **אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפֵץ זֶה מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְלֹא יָדָעוּ**
31 **עַל כֹּמָה וְכֹמָה - אֵינוֹ יִכּוֹל לִטֵּל אֵלָא בְּשִׁבּוּעָה²⁹;**
32 **וְהוּאֵיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיִכּוֹל לוֹמַר: שְׂלִי הוּא -**
33 **נְאֻמָּן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עֲלָיו כֶּף וְכָף, בְּשִׁבּוּעָה עֲצָמָה³¹**
34 **שְׂהִיָּה נִשְׁבַּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן. שְׂאֵין**

כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). 49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). 50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. 51) שכל פחות משתות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כח ב"ד יפה (ב"מ שם). 52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כח ב"ד, כשטעו בשתות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). 54) לצרכי קבורה (כתובות שם). 55) מס גולגולת. 56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. 57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. 58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. 59) בשעה שייציגו אותם להראות ללקוחות. 60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליקים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליקים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב-ג ובמגיד-משנה שם).

יום חמישי כ"ה מנ"א ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׂלִישִׁה עֶשְׂרִי

1 מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבועו במדבר.

1 **א. מְלוּוָה שֶׁבָּא לְהִפְרַע בְּשִׁטְר שְׂפִידוֹ שְׂלָא בְּפָנָי**
2 **לָוֶה²: אִם יְכוֹלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וְלִהְדִיעֵוּ עַד**
3 **שְׂיַעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ⁴; וְאִם אֵי**
4 **אֶפְשָׁר לְהִדְיָעוֹ בְּמִהְרָה⁵ - אוֹמְרִים לְמְלוּוָה שְׂיִשְׁבַּע**
5 **וְיִטֵּל⁶ מִנְּכֹסָיו, בֵּין מִן הַקְּרָקַע בֵּין מִן הַמִּטְלָטְלִים,**
6 **וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹבֵר⁷. וְדִין זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים⁸ הוּא,**
7 **כְּדִי שְׂלָא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מְעוֹתָיו שְׂל**
8 **חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וְיִישֵׁב לוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת, וְנִמְצָא נוֹעֵל**
9 **דָּלַת בְּפָנָי לוֹי⁹.**

2) כרב נחמן בכתובות פח. 3) כגון שהיה במקום קרוב. 4) שאין יורדין לנכסיו של לווה אם הוא במקום קרוב, עד שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד.). 5) שנכסיו של אדם הם ערבינו (כלומר, מדין ערב גובה מהם). 6) והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). 5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורת להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות

משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

ד. המלוה³³ את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אנס, שהרי המלוה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו³⁴, ואמר המלוה: סלע³⁵ הלוייתני עליו ושני דינרין יהיה שנה, ולוה אומר: סלע הלוייתני עליו וסלע³⁶ יהיה שנה - הרי המלוה נשבע תחלה³⁷ שבועת השומריין³⁸ שאינו ברשותו, והלוה נשבע הסתם³⁹ שהיה שנה כנגד החוב, ונפטר. אמר המלוה⁴⁰: סלע הלוייתני עליו ושלל⁴¹ היה שנה⁴², והלוה אומר: סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרין יהיה שנה⁴³ - ישבע המלוה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלוה⁴⁴ כמה היה שנה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אמר הלוה⁴⁵: סלע הלוייתני עליו ושתים⁴⁶ היה שנה, והמלוה אומר: סלע הלוייתני עליו וסלע היה שנה - ישבע המלוה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו⁴⁷ שהיה המשכון כנגד החוב. אמר הלוה⁴⁸: סלע הלוייתני עליו ושתים היה שנה, והמלוה אומר: סלע הלוייתני עליו וחמשה דינרין יהיה שנה - ישבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלול⁴⁹ שלא היה שנה יתר על חמשה דינרים, וישלם הדינר. סלע הלוייתני עליו ושני דינרין היה שנה, והלוה אומר: איני יודע דמיו - ישבע מלוה⁵⁰ שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו ושני דינרין היה שנה, וישלם הלוה שאר החוב; שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פָּרְעוּ⁵¹ אם לא פָּרְעוּ⁵². סלע הלוייתני עליו ושתים היה שנה, והמלוה אומר: איני יודע דמיו - ישבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלול שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפלו פְּרוּטָה אחת, ויפטר; שהרי לא חייב עצמו בכלום⁵³. אכל אם אמר המלוה: אני יודע שהיה שנה יתר על החוב, אכל איני יודע כמה⁵⁴ - הרי זה משלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה⁵⁵; כמי שאמר: חמשים יש לך בידי וחמשים איני יודע, שהוא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע⁵⁶, כמו שיתבאר⁵⁷. ויש לו להחרימם⁵⁸ על מי שטוען שקר⁵⁹.

1 אומרין 'מגו' לפטרו משבועה, אלא לפטרו
2 מממון³², שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. 14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). 15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו טענה נגדית. 16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבה לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. 17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). 19) ובא הירוש ואמר: זה משכנו של פלוני אצל אבא. 20) כלומר, לא שנא מת לוה תחילה הרי הירוש נשבע ונטול אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגובי תחת יד אביהם). 21) הירוש של המלווה על המשכון. 22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת שבועת הירושים כמבואר להלן פרק י"ז ב). 23) כן היא דעת הגאונים. 24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא כדי ליטול אלא כדי להיפטר מהחזירו. 25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). 26) היינו, שפלוגי חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון. 27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). 28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. 29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). 30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). 31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). 32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של

33) משנה שבועות מג. 34) בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכו. 35) ארבעה דינרים. 36) וכן הוא בכתב-יד. 37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). 38) שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלוה על פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. (63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. (64) אינו יכול לתובעו בנחות משלושים יום (מכות שם). (65) וכל תנאי בממון קיים.

8 ו. טַעַן הַמְלוּהָ וְאָמַר: הַיּוֹם סוּף הַיְזְמֵן שֶׁקִּבַּעְתִּי, וְהַלְוָה אוֹמַר: עַד עֲשָׂרָה יָמִים קִבַּעְתָּ - הַלְוָה נִשְׁפָּע הַסֵּת.⁶⁶ וְאִם הָיָה שָׁם עַד אַחַד שְׁהִיּוֹם סוּף זְמַנו - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁶⁷, כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת.

(66) כדן כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)". (67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

12 זֶה אוֹמַר: חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאָר מִן הַיְזְמֵן, וְזֶה אוֹמַר: עֲשָׂרָה - אוֹמְרִים לַמְלוּהָ: הַמָּתֵן עוֹד עַד סוּף הַחֲמִשָּׁה⁶⁸, וְיֹשֵׁב הַסֵּת שֶׁנִּשְׁאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

(68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

15 ז. הֵיִתָּה הַמְלוּהָ בְּשֹׁטֵר⁶⁹, וְטַעַן הַלְוָה: שְׁזַמְנָה קִבַּעְתָּ לִי - וְיֵאָה לִי, שֶׁיִּשְׁבַּע בְּעַל חוֹב הַסֵּת שֶׁלֹּא קִבַּע לֹו זְמַן, וְיִטַּל הַמְלוּהָ מִיָּד⁷⁰.

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: וייטול מייד.

18 ח. הַמְלוּהָ⁷¹ נִתְּנָה לְתַבַּע בְּכָל מְקוֹם. בְּיַצֵּד? הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ בְּיִשׁוּב, וְתִבְעוּ בַּמִּדְבָּר - אֵינִי יָכוֹל לְדַחוֹתוֹ, אֲלֵא חַיֵּב לְפָרַע לֹו בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּתְּבַעְנוּ. בָּא הַלְוָה לְפָרְעוֹ בַּמִּדְבָּר⁷² - הַרְשׁוֹת בְּיַד הַמְלוּהָ: אִם רָצָה - מְקַבֵּל, וְאִם רָצָה - אוֹמַר לֹו: אֵינִי נִפְרָע אֲלֵא בְּיִשׁוּב, כְּדָרְךָ שְׁנִתְּתִי לָךְ בְּיִשׁוּב. וְהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפְרַעְנוּ בְּיִשׁוּב.

(71) בבא קמא קיה. (72) המדובר כשהלווה ביישוב (הרמב"ן בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים

מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד.). (39) כדן כופר בכול. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרין. (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד. (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם. (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם. (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדן מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קיה. שהאומר הלווייתי ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה. (56) שמשלם. (57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושיו שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

1 ה. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְקִבַּע לֹו זְמַן לְפָרְעוֹ, אֵף עַל
2 פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינִי יָכוֹל לְתַבְעוֹ⁶⁰ עַד סוּף
3 הַיְזְמֵן; בֵּין בְּמַלְוָה עַל פֶּה בֵּין בְּמַלְוָה בְּשֹׁטֵר בֵּין
4 שְׁהַלְוָהוּ עַל הַמְשָׁפוֹן,⁶¹ בֵּין שְׁמַת לְוָה⁶² בֵּין שְׁמַת
5 מְלוּהָ. וְסִתָּם מְלוּהָ⁶³ - שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴, בֵּין בְּשֹׁטֵר בֵּין
6 עַל פֶּה בֵּין עַל הַמְשָׁפוֹן. וְאִם הִתְּנָה שֶׁיִּתְּבַע בְּכָל זְמַן
7 שֶׁיִּרְצָה - יֵשׁ לֹו לְתַבְעוֹ בְּיוֹמוֹ, שֶׁתִּנְאֵי מְמוֹן הוּא⁶⁵.

(60) מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) ר"יף שם, כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעת כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירושו, וכשכאב לישיבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם 'גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלוה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.). "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישיבע כדי לגבות - שומעים לו" (שו"ע סי' פב סעיף ו).

בשטר, ומלוה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלוה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

1 א. הפוגם² את שטרו³, או שַׁעַד אֶחָד מֵעֵיד עַל
2 שְׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וְהָבֵא לְפָרַע שְׁלֹא בְּפָנֵי הַלּוֹה,⁴
3 וְהִטְוֶה מִזֵּד הַלּוֹקֵחַ, וְהִנְפְּרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ,⁶ בֵּין קֶטְוֶן
4 בֵּין גְּדוּל⁸ - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבְעָה⁹ פְּעִין שֶׁל
5 תּוֹרָה¹⁰. וְאוֹמֵר לוֹ¹¹ בְּשִׁתְּבַע: הַשֶּׁבַע וְאַחַר כֶּף
6 תִּטֵּל. וְאִם הָיָה הַחֹב לְזָמֵן, וְתַבַּע בְּזַמְנוֹ¹² - יִפְרַע
7 שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה¹³; עֵבֶר זְמָנוֹ - לֹא יִגְבֶּה אֶלָּא
8 בְּשִׁבְעָה.

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעת אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע להבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שדייק. (4) והמלוה טוען: לא נפרעת כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונוטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. (5) הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א.). (6) אלו שנתבארו למעלה בפ"ב הל' א-ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנוקמים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה-למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ תטול, אף אם הנתבעים לא טענו כן, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא-בבא: ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא-הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

16 ג. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטֵר מְקִיָּים¹⁹, וְהַלּוֹה טוֹעֵן וְאוֹמֵר: 16
17 שְׁטֵר מְזוּזָף הוּא וּמְעוֹלָם לֹא פְּתַבְתִּי שְׁטֵר זֶה, או
18 שְׁטַעֲנָן שְׁחוּב זֶה רַבִּית הוּא אוֹ אֶבֶק רַבִּית²⁰, או
19 שְׁטַעֲנָן שֶׁהוּא שְׁטֵר אֲמָנָה²¹, או שְׁאָמַר: פְּתַבְתִּי
20 לְלוֹוֹת וְלֹא לְוִיתִי²², פָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: טוֹעֵן טַעֲנָה,
21 שְׁאֵם הוֹדָה בְּעַל הַשְּׁטֵר הָיָה הַשְּׁטֵר בְּטַל, וְהַמְלוֹה
22 עוֹמֵד בְּשִׁטְרוֹ, וְאוֹמֵר שְׂדֵה שְׁקָר טוֹעֵן, וְאוֹמֵר הַלּוֹה:
23 יִשְׁבַּע לִי וְיִטַּל - הֲרִי זֶה מִחֻלְקֵת בֵּין הַגְּאוּנִים: יֵשׁ
24 מִי שֶׁהוֹרָה, שְׁחִיב בְּעַל הַשְּׁטֵר לְהִשְׁבַּע פְּעִין שֶׁל
25 תּוֹרָה²³, כְּמִי שְׁטַעֲנָן עָלָיו שְׁפָרְעוֹ²⁴; וְרַבּוֹתֵי הוֹרוּ,
26 שְׁלֹא יִשְׁבַּע הַמְלוֹה אֶלָּא אִם טַעֵן עָלָיו הַלּוֹה שְׁפָרְעוֹ
27 בְּלִבָּד, שֶׁהֲרִי הוֹדָה בְּשִׁטְרוֹ²⁶ וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד;
28 אֲבָל כָּל אֵלוֹ הַטַּעֲנוֹת²⁷ - לֹא כָּל הַיָּמָנוּ לְבַטֵּל שְׁטֵר
29 מְקִיָּים, אֶלָּא יִשְׁלַם, וְאַחַר כֶּף יִטַּעֵן עַל הַמְלוֹה בְּמָה
30 שְׁפָרְעָה²⁸, שְׁאֵם יוֹדָה - יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כֶּפֶר - יִשְׁבַּע
31 הַסֵּת. וְלִזְהָ דַּעֲתֵי נוֹטָה.

9 ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעֵן הַלּוֹה שְׁפָרַע שְׁטֵר
10 זֶה אוֹ מְקַצְתּוֹ, וּבְעַל הַשְּׁטֵר אוֹמֵר: לֹא פְּרַעְתָּ כְּלוּם
11 - אוֹמְרִים לוֹ¹⁴: שְׁלֵם לוֹ¹⁵. טַעֵן הַלּוֹה וְאוֹמֵר: יִשְׁבַּע
12 לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּי וְיִטַּל - מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ בְּנִקְיִטַּת
13 חֶפְצִי¹⁶ שְׁלֹא פָּרְעוּ כְּלוּם אוֹ שְׁלֹא פָּרְעוּ אֶלָּא כֶּף
14 וְכֶף¹⁷, וְאַחַר כֶּף יִטַּל. וְאִם הָיָה הַמְלוֹה תַלְמִיד חֶכֶם
15 - אֵין נִזְקָקִין לְשִׁבְעָתוֹ¹⁸.

(19) שחתמת עדי אשורו בב"ד. (20) שאין ב"ד נוקמים להוציאו - לא מלווה למלווה ולא ממלווה ללווה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. (22) אלא ממני נפל, ומצאו זה (בית יוסף סי' פב). (23) בנקיטת חפץ. (24) ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. (25) הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושי שבועות מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד, ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.

32 ד. הַמוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב²⁹ עַל חֲבֵרוֹ, מְלוֹה אוֹמֵר: לֹא
33 נְפַרְעֵתִי כְּלוּם, וְלִזְהָ אוֹמֵר: פְּרַעְתִּי מִחֻצָּה, וְהַעֲדִים

(14) ב"ד ללווה. (15) כשהלווה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלווה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין

מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיודמן לטעון מיגור - לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין ש"ך סי' ס"ק ז, ט.

ז. שְׁטַר שְׁלוֹה בּוּ וּפְרָעוּ - אינו חוזר וְלוֹה בּוּ⁴⁶; 20
שְׁכָבָר נִמְחַל שְׁעִבְדוֹ וְנַעֲשֶׂה כְּחָרָס. 21

46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ ז).

ח. הַמוֹצִיא שְׁטַר חוֹב מְקַיֵּם עַל הַכְּרוֹ, וְאָמַר הַלוֹה: 22
הֲלֹא פְרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: פֶּן הָיָה, אֲבָל 23
חֲזַרְתִּי וְהִחֲזַרְתִּי⁴⁷ לָךְ הַמְעוֹת וְהַלְוִיתִי אוֹתָךְ פַּעַם 24
שֵׁנִיָּה - הֲרִי בְטַל הַשְּׁטַר; שֶׁנִּפְרָע⁴⁸, וְהָרִי הוּא 25
כְּחָרָס⁴⁹. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הִחֲזַרְתִּי לָךְ הַמְעוֹת מִפְּנֵי 26
שָׂלָא הָיָו טוֹבוֹת עַד שֶׁתְּחַלִּיפֶם - לֹא בְטַל הַשְּׁטַר⁵⁰, 27
וְעֵדִין שְׁעִבְדוֹ קָיָם⁵¹. 28

47) ב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח.
49) ונשבע הלווה היסת, על טענת המלוה שחזר והלווה, ונפטר. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה מגיד-משנה).

ט. הַמוֹצִיא עָלָיו שְׁטַר מְקַיֵּם שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו מְנָה, 29
וְאָמַר לוֹ הַלוֹה: הֲלֹא פְרַעְתִּיךָ בְּפִנְיִ פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי; 30
וּבָאוּ אֵלָיו וְהַעֲיִדוּ שְׁפָרְעוּ, אֲבָל לֹא הַזְכִּיר לוֹ אֶת 31
הַשְּׁטַר; וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: פֶּן הוּא שְׁפָרְעָתָ, אֲבָל חוֹב 32
אַחַר פְּרַעְתָּ שֶׁהֵיָה לִי אֲצִלָּךְ - הֲרִי בְטַל הַשְּׁטַר⁵². 33
בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים⁵³? כִּשְׁהַעֲיִדוּ שֶׁנִּמְנָן לוֹ בְּתוֹרַת 34
פְּרָעוֹן; אֲבָל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדָעוּ⁵⁴ 35
אִם הוּא בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן אוֹ בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן אוֹ בְּתוֹרַת 36
מִתְנָה: אִם אָמַר בְּעַל הַשְּׁטַר⁵⁵: לֹא הָיָו דְבָרִים 37
מֵעוֹלָם - הֲרִי הַחֲזוֹק כְּפָרְזוֹ⁵⁶, וּבְטַל הַשְּׁטַר; וְאִם 38
אָמַר: פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחַר הוּא - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן, 39
וְנִשְׁבַּע וְנוֹטַל מֵה שְׁבִשְׁטַר; שֶׁהָרִי לֹא פָרְעוּ 40
בְּעֵדִים⁵⁷, מִתּוֹךְ שֶׁכּוֹלֵם⁵⁸ לוֹמַר: מִתְנָה נִתְּנָם לִי, 41
נֶאֱמָן לוֹמַר: פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחַר הֵן. אָמַר לוֹ 42
הַלוֹה: וְהֵלֵא שְׁטַר חוֹב זֶה דְּמֵי שׁוֹר⁵⁹ שֶׁלְקַחְתִּי מִמֶּךָ 43
הוּא, וְאַתָּה גְבִיתָ דְּמֵי בְשָׂרוֹ⁶⁰, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשְּׁטַר: 44
פֶּן, אֲנִי גְבִיתִי אֶת דְּמֵי מַחֹב אַחַר שֶׁהֵיָה לִי 45
אֲצִלָּךְ⁶¹; הוֹאִיל וְהוֹדָה מֵעֲצָמוֹ שְׁדָמִי הַשׁוֹר הוּא 46
הַחוֹב וּמְדָמִיו נִפְרָע - בְּטַל הַשְּׁטַר. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין 47
עָלָיו עֵדִים שְׁפָרַע מְדָמִיו⁶², יִשְׁבַּע הַלוֹה הֵסֵת 48
שְׁפָרְעוּ. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 49

52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעת (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הרי"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול

1 מְעִידִים³⁰ שְׁפָרְעוּ כְלוּ - נִשְׁבַּע הַלוֹה³¹ וְנוֹתֵן מְחַצָּה, 2
שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצַת³². וְאִינוּ מְמַשִּׁיב אֲבָרָה³³, מִפְּנֵי 3
שְׂאִימַת הַשְּׁטַר עָלָיו³⁴. וְאִין הַמְלוֹה גּוֹבֵה הַמְחַצָּה 4
אֲלֹא מִבְּנֵי חוֹרִין³⁵; שֶׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִים: אֲנִי 5
עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ³⁶, וְהָרִי בְטָלוֹ שְׁטַר זֶה.

(29) בבא-בבא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע מחצה. (32) והודאת בעל-דין כמאה עדים היא. (33) שפטר והוה חכמים מן השבועה, כמו ששינונו (גיטין מה:): "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנחבט לשחוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבידה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין ב"נמוקי יוסף"). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה - ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

6 ה. הַמוֹצִיא עָלָיו שְׁטַר חוֹב שְׂאִינוּ יִכּוֹל³⁷ לְקַיְמוֹ, 7
וְאָמַר הַלוֹה: אֲמַת שְׂאִנִּי כְּתַבְתִּי שְׁטַר זֶה, אֲבָל 8
פְּרַעְתִּיו, אוֹ אֲמַנָּה הוּא, אוֹ כְּתַבְתִּי לְלוֹת וְעֵדִין לֹא 9
לוֹיִתִי, וְכֹל פִּיּוּצָא בְּזָה, הוֹאִיל וְאִם רָצָה אָמַר: לֹא 10
הָיָו דְבָרִים מֵעוֹלָם, וְהָרִי מִפְּנֵי נִתְקַיֵּם - הֲרִי זֶה 11
נֶאֱמָן³⁸, וְלִשְׁבַע הֵסֵת וּפְטַר. וְאִם קִיְמוֹ הַמְלוֹה אַחַר 12
כֶּף בְּבֵית דִּין - הֲרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת³⁹.

(37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר (כתובות יט). "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו. כרב נחמן (ב"ק קו). ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו הבעלים שבועת הנחבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א סי' מו ס"ק ד).

13 ו. הַמוֹצִיא עָלָיו⁴⁰ שְׁטַר מְקַיֵּם⁴¹, וְאָמַר הַלוֹה: מִזִּיף 14
הוּא וּמֵעוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו, אוֹ שְׁטַר אֲמַנָּה הוּא, וְאָמַר 15
הַמְלוֹה: פֶּן הַדְּבָרִים, אֲבָל שְׁטַר כְּשֶׁר הָיָה לִי 16
וְאָבָד⁴²; אִף עַל פִּי שֶׁהַמְלוֹה הוּא שְׁשַׁבֵּר אֶת שְׁטָרוֹ, 17
וְאֵלּוֹ רָצָה אָמַר: אִינוּ מִזִּיף, שֶׁהָרִי נִתְקַיֵּם בְּבֵית דִּין 18
- אִינוּ גּוֹבֵה בּוּ כְלוּם⁴³, אֲלֹא נִשְׁבַּע הַלוֹה הֵסֵת 19
וּנְפָטַר, שֶׁהָרִי זֶה הַשְּׁטָר⁴⁴ כְּחָרָס הוּא חֲשׁוּב⁴⁵.

(40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש הגמרא שם בשטר מקוים, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו, ולדעתם המדובר באינו מקוים בשעה שהודה שהוא מזויף ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זייפתי שטר, כדי לאלצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין. (44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינה על-כל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין ב'מיגור' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגור' להוציא לא אמרינו ("אין לנו לומר 'מיגור' אלא לפטור את האדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלוה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויית ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא ליה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

12 **יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: ישבע המלוה**
13 **ויטל - אומרים לו: הבא מעותיו ואחר כך ישבע**
14 **ויטל⁶⁹. אם אין לו פלוס⁷⁰ לשלם - משביעין אותו**
15 **כתקנת הגאונים⁷¹: שאין לו ולכשתשיג ידו יתן**
16 **לבעל חובו, וישביעו⁷² שלא פרע ואחר כך יתן לו.**

69 כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). 70 צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. 71 שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאינו לו כלום... וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו... יתן לבעל חובו ראשון ראשון". 72 כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניו, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישביעו שאין שטר פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

17 **יג. מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר, ואבד⁷³**
18 **השטר, והרי העדים קימין, אף על פי שקנו מידו⁷⁴,**
19 **וטעין⁷⁵ שפרע - הרי זה נשבע הסת⁷⁶. והורו רבותי:**
20 **שאפלו הנה החוב לזמן⁷⁷, ועדין לא הגיע זמנו**
21 **להפרע⁷⁸, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר,**
22 **והלזה טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו;**
23 **שאנו חוששין שמא פרעו⁷⁹, ולפיכך קרע השטר או**
24 **שרפו. וכן הורו רבותי: שאפלו הנה השטר יוצא**
25 **מתחת ידי אחר, והלזה טוען: ממני נפל אחר**
26 **שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו - נשבע הסת**
27 **ונפטר; שפיון שאין השטר ביד המלוה - אין שם**
28 **חזקה⁸⁰.**

לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעת. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. 53 שבתל השטר. 54 ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. 55 קודם שבאו עדים. 56 ראה הל' טוען ונטען שם. 57 שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. 58 המלוה. 59 שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו במלוה (שם). 60 ישבת באיטלוי שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (הרי מיגאש שם). 61 מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. 62 שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

1 **י. הוציא עליו שטר חוב בעד אהד⁶³, ולזה טען**
2 **פרעתי - הרי זה מחיב שבועה⁶⁴ ואינו יכול לשבע⁶⁵,**
3 **ומשלם. טען ואמר: ישבע לי שלא פרעתי - הרי**
4 **זה נשבע; שאפלו היה בשטר שני עדים, ואמר:**
5 **ישבע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע, כמו**
6 **שבארנו⁶⁶.**

63 שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת 'בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בתרא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - זוקף הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. 64 להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. 65 "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר החלואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח). וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לוח בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבהו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויית, ואח"כ חזר בו ואמר: לויית ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. 66 למעלה ה"ב.

7 **יא. וכן הורו רבותי: שהפופר במלוה על פה בבית**
8 **דין, ובא עד אהד שלוה - הרי זה⁶⁷ ישבע שבועת**
9 **התורה. חזר ואמר: כן היה, לויית ופרעתי, או מחל**
10 **לי, או נתחייב לי ממקום אחר - הרי זה מחיב**
11 **שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלם⁶⁸.**

73 אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. 74 והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתובה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה).

67 כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. 68 הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויית, הרי זה

שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פי"ג הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92 כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם. 93 חפש.

פָּרֶק חֲמִישֶׁה עֶשְׂרִי

1 מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

75 הלווה. 76 הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות . . . אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו . . . ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). 77 כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. 78 וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פי"א הל' ו). 79 אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציצה ז: מגיד-משנה). 80 שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

18 א. המלווה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני 19 אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר 20 לו אחר שהלווהו³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, 21 מפני התנאי⁵. טען הלווה ואמר לו: וכן עשיתי, 22 ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת 23 הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת 24 ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי 25 חקמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷ 26 פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או 27 הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת 28 ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני 29 פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני אחרים, ומתו 30 או הלכו להם למדינת הים - אינו נאמן⁸; שםפני 31 טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל תפרעני אלא 32 בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, כדי שלא 33 ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.

2 משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם בכתיב יידי (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם הלווה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושים של הר"ן שם, והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אגן שהדי (ברור לנו, כאילו היינו עדים לזה) שהלווה הטוען: פרעתיך שלא בעדים - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת המלווה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע ס"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרועו בעדים, ודעת הרא"ש וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלווה אחר שהלווה - אפילו כששתק הלווה אינו צריך לפרועו בעדים, ומכל-שכן כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך לפרועו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלווה בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי יוסף מיגאש" ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד

1 יד. שנים שהן אותן בשטר⁸¹, המלווה אומר: שלי 2 הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלווה אומר: 3 פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שייכול לקיימו⁸³ 4 - זה נשבע⁸⁴ שאין לו בדימים אלו פחות מחציו⁸⁵, 5 וזה ישבע שאין לו בדימים פחות מחציו, וישלם 6 הלווה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקיימו - ישבע הלווה 7 הסת שפרעו⁸⁷, וילך לו.

81 בבא-מציצה ז. 82 וממני נפל. 83 בעדים. 84 מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן פי"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז. 85 כלומר: יש לי בזה השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:)) "כי מעיקרו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". 86 כרבי יוחנן שם ז: שאין כל הברל באיזה חלק מן השטר אוחזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ). 87 כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקוים, ואפילו כולו ביד המלווה (כמבואר למעלה הלכה ה).

8 טו. האומר לחברו: מנה יש לי בידך, והלווה אומר: 9 אין לך בידי פלוני, או שאומר: פרעתיך; אומר לו 10 התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אומר לו התובע: והלא 11 שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי 12 תחלה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרוע⁹⁰ ותגבה בו 13 - אומרים לו: הבא השטר⁹¹. אומר המלווה: אין לי 14 שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו 15 רבותי, שאומרים למלווה: בטל כל שטר שיש לך 16 קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת; או החרם⁹² 17 חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר.

88 כדין כופר הכל. 89 על חנם. 90 אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתיך, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דרמשמעי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פי"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). 91 כדרך שאמרו במלווה על המשכון, שהמלווה נשבע תחילה, שמא ישבע הלווה ויוציא הלה את המשכון ונמצא

33 אָבָל אַם פֶּאוּר¹⁶ וְהַעֲדוּ שִׁפְרָעוּ - אֵין פֶּאן בַּיִת
34 מְחוּשׁ. וְכִנָּה רְאוּי לְדוֹן וְלַהּוֹרוֹת.

10) תלמידי־חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוגי ופלוגי". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות, וטען הלווה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא־הדין אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוגי ופלוגי. ואומר רבינו כאן, שהנוסח הנכון הוא: "בינייה לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן, אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם לבית־דין להעיד. (15) שהלווה אינו נאמן לטעון פרעתי. (16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיגא"ש מקיימים הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים. וביאר הרמב"ם שאנו מאמינים לעדים שהלווה נתן למלוה כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב ישן - "סיטרא" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם יש מפרשים) כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטרא". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה רוצא שאין כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי ביוען "סיטרא" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנותן המעות לפרעון אותו החוב - גם הר"ף - לפי ביאורו של הרמב"ם - מודה שפטור (ראה מגיד־משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הרמב"ם, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטרא" וצ"ע. אולם מלשוננו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד.]

35 ג. הַתְּנָה¹⁷ הַמְלִיָּה עַל הַלְוָה, שִׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן בְּכָל עַת
36 שִׁיאֲמַר שְׁלֵא פְרָעוּ - הֲרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה¹⁸,
37 אֶף עַל פִּי שִׁטְעָן שִׁפְרָעוּ. וְאִם הִבִּיא עֲדִים שִׁפְרָעוּ
38 - אֵינוֹ נוֹטֵל פְּלוּם¹⁹.

(17) שם מב. (18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על־פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלווה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף־על־פי־כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה

גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוה נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד־משנה וש"ך שם). (6) אפילו כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד־משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוגי ופלוגי", אבל אם אמר "פרעתיך בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו'טור' שם), והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמידי־חכמים, ופירש שמותייחס. (8) ואם באו עדים והעירו שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

1 ב. יֵשׁ נִסְחָאוֹת מִן הַגְּמָרָא שִׁפְתוּב בְּהֵן, שֶׁהָאוֹמֵר
2 לְחִבְרוֹ: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא בְעֵדִים, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךָ
3 בְּפִנֵּי פְלוּגֵי וּפְלוּגֵי וְהִלְכוּ לְמַדְיַת הַיָּם - אֵינוֹ נֶאֱמָן.
4 וְטַעוֹת סְפָרִים הוּא, וּלְפִיכָּה טַעֲנוּ הַמּוֹרִים⁹ עַל פִּי
5 אוֹתָן הַסְּפָרִים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגא"ש והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

6 וּכְבַר חֲקָרְתִּי עַל הַנִּסְחָאוֹת הַיִּשְׁנוֹת, וּמִצְאֵתִי בְּהֵן
7 שֶׁהוּא נֶאֱמָן. וְהִגִּיעַ לְיָדִי בְּמִצְרַיִם מִקְצַת גְּמָרָא
8 יִשְׁנָה, כְּתוּב עַל הַגְּוִילִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ פּוֹתְבֵין קִדְם
9 לְיָמֵן הַיָּהּ בְּקִרְוֵב חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וּשְׁתֵּי נִסְחָאוֹת
10 מִצְאֵתִי מִן הַגְּוִילִים בְּהִלָּכָה זֹאת, וּבִשְׁתֵּיהֶם כְּתוּב:
11 וְאִם אָמַר פְּרַעְתִּי בְּפִנֵּי פְלוּגֵי וּפְלוּגֵי וְהִלְכוּ לְהֵן
12 לְמַדְיַת הַיָּם - נֶאֱמָן. וּמִפִּנֵּי טַעוֹת זֹאת שֶׁאֲרַע לְמִקְצַת
13 הַסְּפָרִים, הוֹרוּ מִקְצַת גְּאוּנִים, שֶׁאִם אָמַר לוֹ: אֵל
14 תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא בְּפִנֵּי פְלוּגֵי וּפְלוּגֵי, וּפְרָעוּ בְּפִנֵּי אֲחֵרִים
15 - שִׁאֲנוּ נֶאֱמָן, אֶף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא עֲדִים שִׁפְרָעוּ
16 בְּפִנֵּיהֶם. וְגַם זֹאת טַעוֹת גְּדוּלָּה. וְהִדִּין הָאֵמֶת: שֶׁאִם
17 בָּאוּ עֲדִים שִׁפְרָעוּ בְּפִנֵּיהֶם - נִפְטָר, וְאֵין פֶּאן מְקוֹם
18 חֲשֵׁשׁ. גַּם הַהוֹרָאָה הַזֹּאת - עַל פִּי סְפָרֵיהֶן, שִׁפְתוּב
19 בְּהֵן בְּאוֹתוֹ שֶׁאֲמַר לְחִבְרוֹ פְּרַעְנִי בְּפִנֵּי עֲדִים שִׁשְׁנוּ
20 הַלְּכוֹת¹⁰: וְהִלָּךְ וּפְרָעוּ בְּפִנֵּי עֲדִים¹¹. וְטַעוֹת סְפָרִים
21 הוּא. וּמִצְאֵתִי בְּגוּילִים כְּתוּב: אֲזַל פְּרַעִיה בִּינָה לְבֵין
22 דִּילָהּ¹². אֶף עַל פִּי שֶׁהַסְּפָרִים מְגַהִיזִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
23 כִּף יִרְאֶה מִדִּין הַגְּמָרָא. וְעוֹד, דְּבָרִים שֶׁל דַּעַת הֵן¹³:
24 וְכִי מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
25 בְּעֵדִים - פְּרָעוּ בְּעֵדִים! וְכִי יֵשׁ לוֹ לְאַסֵּר אֶת הָעֲדִים
26 בְּבֵית הַסֵּהַר כֹּל יְמֵיהֶם שְׁלֵא יִלְכוּ? ! וְעוֹד: אִם מֵתוּ,
27 מַה יַּעֲשֶׂה? נִמְצָא זֶה פּוֹרַע פְּעַם אַחַר פְּעַם לְעוֹלָם,
28 עַד שֶׁיִּבְיֵא עֲדִים¹⁴. אִם בֶּן, נַעֲשִׂית עֲדוֹת זֹאת עֲדוֹת
29 בְּשִׁטְרָא¹⁵. וְנִמְצָא זֶה, פִּינֵן שֶׁאֲמַר: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
30 בְּעֵדִים, נַעֲשִׂית מְלוּה בְּשִׁטְרָא. וְאֵין מִי שֶׁעָלָה עַל לְבוֹ
31 זֶה. אָבָל וְדָא, אִם אָמַר: בְּפִנֵּי פְלוּגֵי וּפְלוּגֵי - הוּא
32 הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ, שִׁפְרַע בְּפִנֵּי אֲחֵרִים וְהִלְכוּ לְהֵם.

14 פֶּעַם שְׁנֵיהָ מִפְּנֵי הַתְּנָאִי³⁴ - הֲרִי הֲלוֹה הוֹזֵר וְתוֹכֵעַ
15 אֶת הַמְּלוֹה בְּדִין, וְאוֹמֵר לוֹ: כֶּף וְכָף אֶתָּה חַיֵּב לִי,
16 מִפְּנֵי שִׁפְרָעְתִּיךָ שְׁתֵּי פְעָמִים. אִם הוֹדָה - יִשְׁלַם;
17 וְאִם כִּפֵּר - יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵ עַל כֶּף שְׂאֵל פְּרָעוֹ
18 אֶלָּא פֶּעַם אֶחָת³⁶. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה³⁷.

33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו
שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר.
35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) בר"ן שם
מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים,
ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה
לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום
שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת
פרעון כפול (ה'טור') שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון)
ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות
נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י
מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף'
שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיגא"ש שם).
וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה?
ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדין
נשבע ונוטל, אבל היסת שתקינו חכמים לכל טענת כפירה
- חלה גם בנידון.

19 ו. הַתְּנָה הֲלוֹה³⁸ שִׁיְהִיהָ נֶאֱמָן בְּכָל עֵת שִׁיאֵמַר
20 פְּרָעְתִּי - אֵינּוּ גּוֹבֵה בְּשִׁטְרָה זֶה לֹא מִן הַיּוֹרֵשׁ³⁹ וְלֹא
21 מִן הַלּוֹקֵחַ⁴⁰. וְאֶפְלוֹ אָמַר לוֹה: לֹא פְרָעְתִּי - אֵינּוּ
22 הַמְּלוֹה טוֹרֵף בְּשִׁטְרָה זֶה מִן הַלְּקוֹחוֹת, שְׂמָא עָשׂוּ
23 קְנוּנְיָא⁴¹ עַל נִכְסֵי שָׁל זֶה⁴². טָעַן הֲלוֹה בְּשִׁטְרָה זֶה
24 וְאָמַר: פְּרָעְתִּי מִקְצָתוֹ, וְהַמְּלוֹה אוֹמֵר: לֹא פָרַע
25 כְּלוּם - מִשְׁלַם הַמְּקַצָּת שֶׁהוֹדָה בוֹ, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
26 הַסֵּת⁴³; שִׁהֲרִי הָאֲמִינוּ⁴⁴. וְאִם הַתְּנָה עָלָיו שִׁיְהִיהָ
27 נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת - אֵינּוּ נִשְׁבָּע.

38) מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר
במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי
הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים ליורש
וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן
לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע.
41) הסכם למעשה תרמית. (42) ויחלקו ביניהם את
הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת.
ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע
שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת
התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם
באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען
פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונוטל, ובמלוה על-יפה -
נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את
הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה
על-יפה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [ב'בית חדש' חו"מ סי'
עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק
לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-יפה, למה לא ישבע
הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו
(בבבא-מציעא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה

(מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלווה קיבל
נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

1 ד. הַתְּנָה עָלָיו שִׁיְהִיהָ הַמְּלוֹה נֶאֱמָן כְּשֵׁנֵי עֵדִים, אָף
2 עַל פִּי שֶׁהִבִּיא עֵדִים שִׁפְרָעוֹ - הֲרִי זֶה גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ²⁰
3 בְּלֹא שְׁבוּעָה²¹, שִׁהֲרִי הָאֲמִינוּ כְּשֵׁנֵי עֵדִים²². וְאֶפְלוֹ
4 הִבִּיא מָאָה עֵדִים (שִׁפְרָעוֹ) - הֲרִי גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ בְּלֹא
5 שְׁבוּעָה, וְאֶפְלוֹ הִבִּיא מָאָה עֵדִים) שִׁפְרָעוֹ בְּפְנֵיהֶם;
6 שֶׁהִשְׁנִים פְּמָאָה²³. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ: הֲרִי אֶתָּה
7 נֶאֱמָן עָלַי כְּשִׁלְשָׁה, הוֹאִיל וְיִרְדֵּי²⁵ לְמַנְיָן²⁶, אִם פְּרָעוֹ
8 בְּפְנֵי אַרְבַּעָה - הֲרִי זֶה פְּרָעוֹ²⁷. זֶה שֶׁהָאֲמִין הַמְּלוֹה
9 כְּשֵׁנֵי עֵדִים, מַה תִּהְיֶה תִּקְוַתוֹ²⁸ כְּשִׁיִּפְרַע? יִקְרַע
10 הַשִּׁטְרָה; אוֹ יַעֲיֵד²⁹ זֶה הַמְּלוֹה עַל עַצְמוֹ³⁰ שֶׁבִטַּל כָּל
11 שִׁטְרָה שִׁישׁ לוֹ עַל פְּלוּנֵי; אוֹ יַעֲיֵד עַל עַצְמוֹ שְׂאֵל
12 בְּפְנֵי הֲלוֹה³¹ שֶׁקָּבַל כָּל חוֹב שִׁישׁ לוֹ אֶצֶל פְּלוּנֵי³².

(20) שם מב. (21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות
משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-יפה. [במלוה
בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי
נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי].
(22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב),
שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים,
כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו
סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל
לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה
כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם
לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג.
(24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר
גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל
לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא
התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד
יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני
עדים. (30) במלוה על-יפה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה
הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה-
למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה
לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי
אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא
שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה
נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא
תשובת הרי"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם
רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה
נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא
ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'ירדישה' סי' עא
סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין
"אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע,
אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל
כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו
פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד
שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל
תפרעני וכי' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע.]

13 ה. הֲרִי שִׁפְרָעוֹ³³, וְטָעַן הַמְּלוֹה שְׂאֵל נִפְרַע, וְפָרַעוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו מנ"א – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

17 ב. הִיָּה רְאוּבֵן חַיֵּב לְשַׁמְעוֹן מְנָה, וְאָמַר לְלוֹי: הוֹלֵךְ לְשַׁמְעוֹן מְנָה זֶה שְׂאֵנִי חַיֵּב לוֹ, אִם בָּא לְחֹזֵר - אֵינִי חוֹזֵר¹¹, וְהוּא חַיֵּב בְּאַחֲרֵיתוֹ עַד שְׁנִינֵי הַמְּנָה לְשַׁמְעוֹן. הַחֹזֵר לֹא אֵת הַמְּנָה לְרְאוּבֵן - שְׁנִינֵי¹² חַיֵּבֵין בְּאַחֲרֵיתוֹ¹³ עַד שְׁנִינֵי לִיד שַׁמְעוֹן כֹּל חוֹבוֹ. 21

11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו כזכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

22 ג. רְאוּבֵן¹⁴ שְׁהִיָּה חַיֵּב לְשַׁמְעוֹן מְנָה, וְאָמַר שַׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן: מְנָה שֵׁשׁ לִי בִּידֶךָ תְּנֵהוּ לְלוֹי, וְהִיֹּ שְׁלֹשֶׁת עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לוֹ¹⁶, וְנִמְצָא רְאוּבֵן עֲנִי וְאֵין לוֹ מַה שְׁיִגְבֶּה מִמֶּנּוּ - הָרִי לֹא חוֹזֵר בְּחוּב שֶׁל שַׁמְעוֹן¹⁷, שְׁזָה¹⁸ הַטְּעָהוּ. וְאִם יָדַע לֹא שֶׁהוּא עֲנִי, או שְׁהִיָּה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינִי יָכוֹל לְחֹזֵר, שְׁהָרִי קָבַל. טָעַן לֹא שְׁהִיָּה רְאוּבֵן עֲנִי וְהַטְּעָהוּ, וְשַׁמְעוֹן אָמַר: עֲשִׂיר הִיָּה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה לִי, שְׁעַל שַׁמְעוֹן לְהִבִּיא רְאִיָּה¹⁹ וְאַחַר כֵּךְ יִפְטֹר²⁰ מְחוּב לֹא; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שׁוֹבֵר²¹ בְּיָדוֹ, אוֹמְרִים לֹא²²: קִיָּם שׁוֹבֵרֵךְ וְהַפְטֹר. 32

14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, ובזה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלו מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתו ויהיה נאמן בשבועת היסת, ולפיכך נאמן גם

רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעז פניו בפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעז ומעין].

1 ז. הַתְּנָה⁴⁵ הַמְּלוֹה שְׁהִיָּה גוֹבֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה - הָרִי 2 זֶה גוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. אֲבָל אִם בָּא לְגָבוֹת 3 מִיִּרְשֵׁיו - יִשְׁבַּע⁴⁶ וְאַחַר כֵּךְ יִגְבֶּה⁴⁷. וְאִם הַתְּנָה 4 שְׁיִגְבֶּה אִף מִן הַיִּירֶשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה - גוֹבֶה בְּלֹא 5 שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם הַתְּנָה⁴⁸ שְׁיִגְבֶּה מִן הָעֵדִית⁴⁹ - גוֹבֶה 6 מִן הָעֵדִית אִף מִן הַיִּירֶשִׁין⁵⁰; שְׁפָל תְּנֵאִי שְׁבַמְמוֹן - 7 קָיָם. בָּא לְגָבוֹת מִן הַלּוֹקֵחַ - לֹא יִטְרֹף אֶלָּא 8 בְּשְׁבוּעָה⁵¹; שְׂאֵין זֶה מִתְּנָה לְאֶבֶד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ.

45) גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. (48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

יום שישי כ"ו מנ"א ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עֶשְׂרִי

1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלושתם, ודין המחאה אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרועים.

9 א. הַחוּב בְּאַחֲרֵית הַלְוָה² עַד שְׁיִפְרַעְנוּ לִיד הַמְּלוֹה 10 או לִיד שְׁלוּחָו³. אָמַר לוֹ הַמְּלוֹה: זָרֵק לִי חוֹבִי 11 וְהַפְטֹר⁴, וְזָרְקוּ⁵, וְאֶבֶד או נְשָׂרֵף קִדָּם שְׁיִגְיַע לִיד 12 הַמְּלוֹה - פְּטוּר. אָמַר לוֹ: זָרֵק לִי חוֹבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין⁶, 13 הִיֹּ הַמְּעוֹת קְרוּבוֹת לְלוֹה⁷ - הָרִי עֲדִין בְּאַחֲרֵיתוֹ; 14 הִיֹּ קְרוּבוֹת לְמְלוֹה⁸ - נִפְטֹר הַלוֹה; מְחַצָּה עַל 15 מְחַצָּה⁹, אִם אָבְדוּ מִשֶּׁם או נִגְבְּו - מְשַׁלֵּם הַלוֹה 16 מְחַצָּה¹⁰.

2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו

תיקונה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שמא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שמא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונטולים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של תורה ירדו להם"). (37) ויורשו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מציין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה).

לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי וייטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו.

ד. כָּבֵר בְּאֲרֵנוּ בְּהִלְכוֹת מְקָח וּמִמְכָּר²³, שְׂרָאוּבֵן
שְׁלֹא הָיָה לוֹ אֶצֶל שְׁמַעוֹן²⁴ כְּלוּם, וְהָיָה רְאוּבֵן חָיֵב
לְלוֹי מְנָה, וְהִמְחָהוּ אֶצֶל שְׁמַעוֹן, אָף עַל פִּי
שְׁהִמְחָהוּ בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן - לֹא קָנָה²⁵. וְאִם רָצָה
שְׁמַעוֹן שְׁלֹא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם נִתְּן²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבֵה
מִרְאוּבֵן, שְׁהָרִי עַל פִּיּוֹ נִתְּן. וְכֵן אִם רָצָה לוֹי לְחֹזֵר
וְלוֹמֵר: אֵינִי רוֹצֵה לְגַבּוֹת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֵה
מִרְאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שְׁנִפְרַע מְקַצֵּת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר
וְגוֹבֵה הַשְּׂאֵר מִרְאוּבֵן.

ו. הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: אֲתָה אֲמַרְתָּ לִּתֵּן לְזֶה מְנָה, או צוֹיֵת²⁶
וְאֲמַרְתָּ לִּי: אִם יָבֹא פְלוֹנִי תֵּן לוֹ, וּבַעַל הַבֵּית²⁷
אוֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הֲרִי בַעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הִסְתִּי⁴¹
וְנִפְטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שְׁנִתָּן לוֹ⁴³. וְכֵן
אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבַעַל הַבֵּית הַמְקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקִסִּי
שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ מְנָה, וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ
- נִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הִסְתִּי⁴⁴ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר, כְּדִין
כָּל טוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ לְכָל דָּבָר, וְאִין בְּזֶה תִּקְנַת
חֲקָמִים⁴⁵.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

ה. הַחֲנוּנִי²⁷ שְׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבֵּית מִן הַחֲנוּת כֹּל
מֵה שְׂרִירָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלוּאָה, וּמְקִיפוֹ עַד שִׁיתְקַבֵּץ
הַכֹּל²⁹ וּפּוֹרֵעַ לוֹ³⁰, וְאָמַר לוֹ בַעַל הַבֵּית: תֵּן לְפוֹעֲלִים
סְלַע, או לְבַעַל חוֹבֵי מְנָה שֵׁישׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאֵינִי אֲתֵן
לָךְ, וְהָרִי הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: נִתְּמִי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ בַעַל חוֹבוֹ
אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי - הֲרִי הַפּוֹעֵל אוֹ בַעַל חוֹב
נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע³²
וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית מֵה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵן שִׁתָּן, שְׁהָרִי הוּא אֲמַר
לוֹ לִתֵּן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ בַעַל חוֹב, כְּדִי שִׁיפְלִמָּה³³ זֶה
מָדָה³⁴. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וּשְׁבֻעָה זוֹ תִּקְנַת חֲקָמִים
הִיא³⁵ בְּנִקְיַת חִפְיָן³⁶, מִפְּנֵי שְׁבָאִין שְׁנִיָּהּ לְטַל.
לְפִיכָף, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל בַּעַל חוֹב בְּלֹא
שְׁבֻעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ בַעַל חוֹב - הַחֲנוּנִי
נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבֻעָה³⁹; שְׁהָרִי אֵין בַּעַל הַבֵּית מִפְּסִיד
כְּלוּם, וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשׁוּלָם אַחַד⁴⁰.

(41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונטל, תוקנה רק כשבעל הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסת ונפטר (שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור אפילו משבועת היסת לדברי הכל, משום שאין כאן כפירת ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסת ונפטר. (44) בשבועות מה. שנינו: "חנווני על פנקסו כיצד? לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים וזו וכו'", כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית אינה ככגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר - אינו יודע. (45) שיישבע החנווני וייטול, כי תקנה זו נאמרה רק בדין שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני יודע נשבע בעל הבית היסת, כדין כופר בכל, ופטור.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיג"ש שם מז:). (31) לא לקחתי. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונטול והם נשבעין ונטולים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה

ז. רְאוּבֵן שְׁהוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב שֵׁישׁ לְלוֹי עַל שְׁמַעוֹן,³⁵
וְטוֹעֵן שְׁלוֹי נִתְּנוֹ לוֹ בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה⁴⁶, וְאָבַד הַשְּׂטֵר³⁶

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 הַשְּׁלִישׁ שְׁשָׁטָר זֶה הַמְנַח אֲצֻלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה
13 פְּרוּעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַפְּתָב⁶¹. אֲבָל
14 פְּתָב⁶² שְׂעֵצָא מִתַּחַת יְדֵי מְלוֹה שְׁשָׁטָר פְּלוּנֵי פְּרוּעַ,
15 אֲפִלוּ הִיָּה בְּכַתֵּב יְדֵי הַמְלוֹה - אֵינּוּ אֵלָא פְּמִשְׁחָק⁶³.

(58 סנהדרין לא. (59 השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב-יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

16 ט. הִיוּ עֲדִים עַל הַפְּתָב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקַנְמִין - הָרִי
17 הַשְּׁטָר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אִין עָלָיו קָיוּם - יִשְׁאַלוּ הָעֲדִים
18 הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשּׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין
19 הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יְדֵי הַמְלוֹה אוֹ מִתַּחַת
20 יְדֵי יוֹרְשָׁיו יֵצֵא - אִין הַשּׁוֹבֵר פְּלוּם⁶⁶.

(64) היוצא מתחת ידי המלווה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלווה הכינו, שמא יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

21 י. נִמְצָא⁶⁷ הַשְּׁטָר⁶⁸ בֵּין שְׁטָרוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה
22 פְּרוּעַ, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַפְּתָב הַנִּמְצָא. וְכֵן
23 אִם נִמְצָא פְּתוּב בְּגוֹפוֹ שֶׁל שְׁטָר, בֵּין מִפְּנֵי⁷⁰ בֵּין
24 מֵאַחֲרָיו⁷¹, וְאֲפִלוּ בְּמִקְצָתוֹ⁷²: שְׁטָר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ
25 נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּךָ וְכֵן - עוֹשִׂין עַל פִּי הַפְּתָב, וְאָף עַל
26 פִּי שְׂאִין עַל הַפְּתָב עֲדִים, וְאָף עַל פִּי שְׂעֵצָא מִתַּחַת
27 יְדֵי הַמְלוֹה; שְׂאֵלוּ לֹא נִפְרַע - לֹא הִיָּה פוֹתֵב עַל
28 הַשְּׁטָר⁷³.

(67) שם. (68) שטר חוב שהשובר משתייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נימקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

29 יא. הַמוֹצֵא⁷⁴ שְׁטָר⁷⁵ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו וְאִין יוֹדֵעַ מַה
30 טִיבוֹ⁷⁶ - הִיָּה מְנַח⁷⁷ עַד שְׂכִיבֹא אֵלָיו.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלווה הפקידו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

31 יב. הַאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתַי פְּרוּעַ וְאֵינִי

1 שְׁהִקְנָהּ בּוּ, אוֹ שְׁטָעַן שְׁהִקְנָהּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָקַע⁴⁷
2 - הָרִי זֶה גּוֹבֵה אוֹתוֹ⁴⁸ מְשִׁמְעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוֹצֵא
3 מִתַּחַת יְדוֹ. טָעַן שְׁמַעוֹן שְׁפָרַע לְלוֹי, וְאָמַר: לְשַׁבַּע
4 לִי⁵⁰ - וְשַׁבַּע לְלוֹי לְשִׁמְעוֹן⁵¹, וְאַחַר כֵּן יִגְבֶּה רְאוּבֵן⁵².
5 הוֹדָה לוֹ שְׁפָרַע⁵³ - יִשְׁלַם לְלוֹי לְרְאוּבֵן⁵⁴. טָעַן לְלוֹי
6 שְׁלֹא מְכַר וְלֹא נָתַן שְׁטָר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הַסֵּת
7 וּנְפִטָר⁵⁷.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיין בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראוּבֵן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיין רבב"ד שם). (50) שלא פרעתי. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משיבעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללווקח (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף זוז ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסת ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

8 ח. שְׁטָר⁵⁸ שְׁהִיָּה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאָו מִתַּחַת יְדוֹ
9 בְּבִית דִּין וְאָמַר⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמָן, אָף עַל פִּי
10 שְׁהַשְּׁטָר מְקָיָם; שְׂאֵלוּ רְצָה, הִיָּה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.
11 וְכֵן אִם מַת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא פְּתָב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי

היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת כפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשונו של רבינו (למעלה פט"ז ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו ה'טור' וה'שולחן ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך סם ס"ק יב].

ב. **מֵת הַלּוֹהָ** ¹⁰ **אַחַר שְׁמַת הַמְּלוֹה, וּבֵּא הַיּוֹרֵשׁ לְהַפְרֵעַ מִן הַיּוֹרֵשׁ - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבְעָה, וְאוֹמְרִין** ¹¹ **לֵאמֹר: תַּחֲלָה הִשְׁבַּע שְׁלֹא פִקְדְנוּ אֲבָא וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטוּרְתּוֹ שֶׁל אֲבָא שֶׁשְׁטַר זֶה פְּרוּעַ. וְאִפְלוּ הִיָּה הַיּוֹרֵשׁ קָטָן הַמְּטַל בְּעֵרִיסָה בְּשִׁמַּת מוֹרִישׁוֹ** ¹³ **- הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטְלָה** ¹⁴. **וְאִם צָוָה הַמְּלוֹה** ¹⁵ **בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁשְׁטַר זֶה אִינוּ פְּרוּעַ - יִפְרַע הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבִיעָה אִפְלוּ מִן הַיּוֹרֵשׁ.**

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש, הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שיורשי הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לווה קיים ובין מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונוטל". ומלשונו של רבינו שכתב: "ואפילו היה היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור') ושוי"ע שם סעיף א'. (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. **מֵת הַלּוֹהָ תַּחֲלָה** ¹⁶, **וְאַחַר כֵּן מֵת הַמְּלוֹה - אֵין יוֹרְשֵׁי מְלוֹה נוֹטְלִין מִיּוֹרְשֵׁי לּוֹה פְּלוּם** ¹⁷; **שֶׁבְּשַׁעָה שְׁמַת הַלּוֹה נִתְחַיֵּב הַמְּלוֹה לְהִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן יִטַּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַיִם** ¹⁸, **וְכִבֵּר מֵת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבִיעָה** ¹⁹ **לְבָנָיו** ²⁰, **שְׁאֵינָן יְכוּלִין לְהִשְׁבַּע שְׁלֹא נִפְרַע אֲבִיהֶם פְּלוּם** ²¹. **וְאִם עֶבֶר הִדִּין וְהִשְׁבִּיעַ יוֹרְשֵׁי מְלוֹה, וְגָבַו אֶת חוּבָן - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָם** ²². **לְפִיכֵן** ²³, **שְׁטַר חוּב שֶׁל יְתוּמִים הִבָּאִים לְהַפְרֵעַ מִן**

1 **יִדְעַ אֵיזָה הוּא - שְׁטוּרְתּוֹ בְּלֵן פְּרוּעֵין** ²⁹. **נִמְצָא**
2 **לְאַחַד** ⁸⁰ **שָׁם** ⁸¹ **שְׁנֵי שְׁטוּרֹת** ⁸² **- הַגְּדוֹל פְּרוּעַ** ⁸³, **וְהַקָּטָן**
3 **אִינוּ פְּרוּעַ. אָמַר לְחַבְרָה** ⁸⁴: **שְׁטַר לָךְ בְּיַדִּי פְּרוּעַ -**
4 **הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אִינוּ פְּרוּעַ. חוּב לָךְ בְּיַדִּי** ⁸⁵
5 **פְּרוּעַ - כָּל שְׁטוּרֹת שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו בְּלֵן פְּרוּעֵין.**

(78) מְצָוָה בשעת מיתה. (79) כל לווה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג.). (80) ללווה אחד. (81) בין שטרותיו של המְצָוָה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחתונה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות שלך הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלווית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

פָּרָק שְׁבַעָה עָשָׂר

(1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאינ אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוויית, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בכבל שמגבהו ממעות בכל.

6 **א. מְלוֹה שְׁמַת** ², **וּבֵּא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבַּע אֶת הַלּוֹה בְּשְׁטַר**
7 **שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִיךָ, וְהַיּוֹרֵשׁ אוֹמֵר: אֵינִי**
8 **יִדְעַ - אוֹמְרִים לוֹ** ³: **עֲמַד וְשִׁלְּם לוֹ** ⁴. **אָמַר: יִשְׁבַּע**
9 **לִי - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֲפִצִּי** ⁵: **שְׁלֹא פִקְדְנוּ**
10 **אֲבָא עַל יַדִּי אַחַר וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא כִּפְּיו וְשְׁלֹא**
11 **מְצִינוּ בֵּין שְׁטוּרְתּוֹ שֶׁל אֲבָא** ⁸ **שֶׁשְׁטַר זֶה פְּרוּעַ** ⁹,
12 **וְגוֹבָה.**

(2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללווה. (4) ליורש, ואין משיבעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו כלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משיבעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאינ-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

ו. יורש³⁵ שָׁבַע לְגִבּוֹת³⁶ מִן הַיֹּרֶשׁ, וְאָמְרוּ יוֹרְשֵׁי לֹדֶה: אָמַר לָנוּ אָבִיא לֹא לְוִיתִי חוֹב זֶה - הֲרִי יוֹרְשֵׁי הַמִּלְוָה גֹבֵינָם שְׂלֵא בְשִׁבְעָה³⁷; שָׁפַל הָאוֹמֵר לֹא לְוִיתִי - פְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי³⁸ דְּמִי. וְכֵן מִלְוֵה שָׁבַע לְהַפְרֵעַ מִיֹּרְשֵׁי לֹדֶה, וְאָמְרוּ: אָמַר לָנוּ אָבִיא לֹא לְוִיתִי חוֹב זֶה - הֲרִי זֶה גֹבְהוּ בְּלֹא שְׁבֻעָה³⁹, אֶפְלוּ הָאֲמִינוּ בְּשֹׁטֵר כֹּל זְמַן שָׁאֲמָר⁴⁰ פְּרַעְתִּי; שָׁפַל הָאוֹמֵר לֹא לְוִיתִי - פְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי⁴¹.

(35) כתובות פח. (36) מלוה בשטר. (37) שבועת היורשים, שנאמרה בהלכה ב. (38) שאם לא לוה, הרי לא פרע. וטענת לא לוה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות טוען ונטען פ"ו ה"ג). (39) זה למד רבינו מהדין הקודם, שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשיו להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א. (40) בכת"י תימן: שיאמר. (41) ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

ז. יורש שָׁבַע⁴² לְהַפְרֵעַ מִן הַלְוָה בְּשֹׁטֵר שֵׁישׁ בּוֹ נְאֻמָּנוֹת לְלוֹה כֹּל זְמַן שֵׁיאֲמַר פְּרַעְתִּי - הֲרִי הַלְוָה נִשְׁבַּע הֶסֶת⁴³ שְׁפַרְעֵי לְשֹׁטֵר זֶה וְנִפְטָר, אָף עַל פִּי שְׂלֵא כְּתַב לוֹ: וְהֲרִי אֲתָה נְאֻמָּן עַל יוֹרְשֵׁי; שְׁעָקַר הַשֹּׁטֵר עַל תְּנַאי זֶה הֵיחָד⁴⁴. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שְׂפִיחָא נְאֻמָּן בְּלֹא שׁוּם שְׁבֻעָה - אִינוּ נִשְׁבַּע אֶפְלוּ לְיוֹרְשֵׁי מִלְוָה.

(42) ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. (43) למעלה (פט"ו ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. (44) ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?); משום שהלווה יטען: הסתמכתי על הנאמנות (הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי ידידיה, לא-שנא גבי ירתייה, כי אמרה פרעתייה נאמן (לפיכך אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתי)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד" ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

ח. יורש קָטָן⁴⁵ שִׁהֵיָה שֹׁטֵר חוֹב לְאָבִיו, וַיֵּצֵא עָלָיו שׁוֹבֵר אַחַר מִיתַת אָבִיו - אִין קוֹרְעִין אֶת הַשֹּׁטֵר וְאִין מְגַבִּין בּוֹ עַד שִׁיגְדְלוּ הַיְתוּמִים; שָׁמַא שׁוֹבֵר זֶה מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיִכְךָ לֹא הוֹצִיאָו הַלְוָה בְּחַיֵּי אָבִיו⁴⁶.

הַיְתוּמִים שָׁמַת אֲבִיהֶן הַלְוָה תַּחֲלָה - אִין קוֹרְעִין אוֹתוֹ וְאִין מְגַבִּין בּוֹ; אִין גֹּבֵינָם בּוֹ - שָׁאִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבֻעָה לְבָנָיו, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ, וְאִין קוֹרְעִין אוֹתוֹ - שָׁמַא יְבוֹא דָּין שְׁדִדוֹן וַיֹּצִיא בּוֹ.

(16) גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן גם דעת הר"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא. (22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטליין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דין שפסק כרב ושמואל - דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו של רב פפא, שם.

ד. אֶפְלוּ²⁴ הֵיָה שָׁם עֲרַב²⁵, וּמַת הַלְוָה תַּחֲלָה - לֹא יִפְרְעוּ יוֹרְשֵׁי הַמִּלְוָה מִן הָעֲרַב; שָׁאִם תֵּאמַר יִפְרְעוּ מִן הָעֲרַב²⁶, הֲרִי הָעֲרַב חוֹזֵר וְנִפְרַע מִיֹּרְשֵׁי לֹדֶה²⁷.

(24) שם. (25) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. (26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמה יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

ה. אִין דְּנִינָן²⁸ מְדִין זֶה²⁹ לְכָל הַדּוּמָה לּוֹ³⁰. אֶלֶא הֲרִי הַפּוֹגֵם אֶת שֹׁטְרוֹ³¹ וּמַת, אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ גֹבְהֵהּ³² אֶלֶא בְּשִׁבְעָה³³ - הֲרִי בָנָיו נִשְׁבַּעִין שְׂלֵא פְּקַדְנוּ אָבִיא וְלֹא צְוִנוּ אָבִיא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שֹׁטְרוֹתָיו שֶׁל אָבִיא שָׁפַל הַשֹּׁטֵר הַזֶּה פְּרוּעַ, וְגֹבֵינָם אֶת שְׁאָר הַשֹּׁטֵר בֵּין מִן הַלְוָה בֵּין מִיֹּרְשֵׁיו³⁴.

(28) שם. (29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו. (30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסיף עלה" (שימו לב שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש). (31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב בשטר. (32) המלוה עצמו. (33) כתובות פז: (34) רב ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדקדקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה. (61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62) אם יכבדו על המלוים גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים - יימנעו מלהלוות. (63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. (64) לקמן פכ"ג ה"א.

פָּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) מבאר שכל נכסי הלווה אחראים למלווה, ודין משעבד נכסים מקרקעי ומטלטלין "דקנה ודאיקני", ודין עושה שדהו ועבדו אפותקי ומכרו או שחררו, ודין הקדש שמפקיע מידי שעבוד, ודין טורף מן הלקוחות שהלוקח יכול לסלקו בכסף, ודין היו ללווה שתי שדות ומכר אחת ואחר-כך מכר השנייה (בגמרא: "תרי אפדני"), ודין המניח שדה שערכה פחות מהמלווה וגבה אותה המלווה וסילקהו היתומים בכסף.

18 א. המלוה את חברו סתם - הרי כל נכסיו אחראין
19 וערבאין³ לחוב זה. לפיכך⁴, פשיבוא לגבות - תובע
20 את בעל חובו תחלה⁵. אם מצא עמו נכסים, בין
21 מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן בריצון הלואה⁶.
22 ואם לא נתן הלואה מדעתו - מגבין אותו בית דין.
23 לא הספיק לו כל הנמצא כנגד שטר חובו⁷ - הרי
24 זה גובה מכל הקרקעות שהיו ללוה, אף על פי שהן
25 עתה מכורין לאחרים⁸ או נתונים במתנה⁹. הואיל
26 ומכר הלואה או נתן אחר שנשפתעבד בחוב זה, הרי
27 זה מוציא מיד הלקוחות או מיד בעלי המתנות.
28 וזהו הנקרא טורף. במה דברים אמורים? בקרקעות
29 שהיו לו בעת שלוה; אבל נכסים הנאין לו לאחר
30 שלוה - לא נשפתעבדו לבעל חוב¹⁰ ואינו טורפן¹¹.
31 ואם התנה עליו: שכל נכסים שיקנה יהיו משעבדין
32 להפרע מהן, וקנה אחר שלוה, ומכר או נתן - הרי
33 בעל חוב טורף מהן¹².

(2) בין מטלטלין ובין קרקעות. (3) השעבוד לשלם את החוב, מוטל לא רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים עצמם. (4) מפני שעבודם של הנכסים הוא מדין ערב (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה תחילה. (6) אבל אינו רשאי לגבות ממנו בדרך כפיה שלא בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד. (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משועבד לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שקרקעותיו אחראים לפרוען החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות (שאינה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר טעה ושכח לכתובה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו וכו'" ללמדך, שאם יש ביד הלווה נכסים שהם ברשותו (בלשון המשנה: בני חורין) אין גובים מן המשועבדים (שנמכרו או ניתנו לאחרים). משנה מפורשת היא (גיטין מח:): אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים

(45) בבא-בתרא ז: (46) כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם הר"י יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר - חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר"י מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

1 ט. המוציא⁴⁷ שטר חוב על חברו, והיה פתוב
2 בבבב⁴⁸ - מגבהו ממעות בבב⁴⁹; היה פתוב בארץ
3 ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל⁵⁰. מה שאין
4 בן בכתבה⁵¹. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו
5 בבבב - מגבהו ממעות בבב; הוציאו בארץ ישראל
6 - מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות
7 המקום שצא בו השטר⁵², וטען הלוה: שהמעות
8 שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע⁵³ -
9 ישבע המלוה ויטל⁵⁴. היה בו כסף סתם⁵⁵ - מה
10 שירצה לזה מגבהו⁵⁶. במקאין⁵⁷ אתה למד, ששטר
11 שאין בו שם מקום שנקתב בו - פשר לכל דבר.
12 והוא הדין לשטר שאין בו זמן לכל⁵⁸ - שהוא פשר,
13 אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזמה⁵⁹; שאין
14 מדקדקין בדיני ממונות בדרישה וחקירה⁶⁰, כמו
15 שיתבאר⁶¹, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי⁶².
16 ולפיכך, שטרי חוב המאחרין⁶³ - פשרין, אף על פי
17 שאין אתה יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו⁶⁴.

(47) ברייתא, כתובת קי: (48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. (49) הדינרים שבבבל משקלם יותר מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50) צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. (51) דיני כתובה, נתבארו בפ"ז מה' אישות ה"ו. (52) כדינו. (53) לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. (54) ב'בית יוסף' שם סי' מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוה מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. (55) ולא נקבע שם המטבע. (56) הפחות שבמטבעות כסף. (57) ממה שלמדנו כאן בדין שלא היה בשטר שם המקום. (58) שטר בלי תאריך. (59) "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בידינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 נְהַרְגֵהוּ 23 - הָרִי זֶה גֹבֵה מִשְׁאָר נְכָסִים וְטוֹרֵף אוֹתוֹ.
19 וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ 24: שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ פְרַעוֹן אֲלֵא מָזוּ -
20 אֵינּוּ גֹבֵה מִשְׁאָר נְכָסִים 25. וְכֵן אִם לֹא מִמֶּנּוּ
21 וּפְרַשׁ 26 שְׁאִין לוֹ אַחֲרֵי עָלְיוֹ - הָרִי זֶה אֵינּוּ גֹבֵה
22 מִן הַמְשַׁעֲבָדִין 27 לְעוֹלָם.

20 גיטין מא. 21 רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה מורכבת משלוש מילים: אפה תהא קאי ("על זו תהא עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירוש המשניות לרבינו כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?].
22 "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. 23 ואינו ראוי לזריעה, וירד מחירו. 24 שם. 25 שכל תנאי שבממון - קיים. 26 כתב בפירוש בשטר. 27 מה שאמרנו "אחריות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נסכי אחראין", אבל כשכתב בפירוש "כלי אחריות" - תנאו קיים.

23 ד. עֲשֵׂה שְׂדֵה 28 אֲפוֹתִיקֵי 29 לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה
24 בְּכַתְּבָתָהּ, וּמְכָרָה - הָרִי זֶה מְכוּרָה 30; וּכְשִׁיבּוֹא בַּעַל
25 חוֹב לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - יִטְרֵף
26 אוֹתָהּ 31. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁמְכֵךְ לְשַׁעֲתָהּ 32;
27 אֲבָל מְכָרָה מִמְּכָר עוֹלָם 33 - אֵינָה מְכוּרָה 34.

28 בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א.
29 אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבו" (ראה ההלכה הקודמת). 30 המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ עליה. לקמן מבורר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם שעבוד. 31 אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים אומרים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם, אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם, ומגיד-משנה כאן). 32 הודיע ללוקח שהשדה היא אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה. 33 ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה. 34 המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה). [מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא ברי"ף כאן: "העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל-חוב בחובו ומכרה - מכורה, והלוקח יחוש לעצמו וכו' הוי כשמכרו לשעה אנן קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן לשעה - דברי הכול אינן מכורין". ודעת רבינא שברייתא זו עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה שאמרו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטרוף אותה. במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן, וספר הזכות' לרמב"ן גיטין שם)].

28 ה. עֲשֵׂה עֲבָדֶיךָ 35 אֲפוֹתִיקֵי וּמְכָרוֹ - הָרִי בַּעַל חוֹב
29 גֹבֵה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שְׁלֵשׁ לוֹ קוֹל 36. עֲשֵׂה שׁוֹרֵי 37

בני חורין]. 10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא מד:): "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש בבבא-בתרא קנו: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה שם). 11) מיד הלקוחות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם נכסים שקנה אחר ההלוואה. דייק רבינו, וכתב "טורפן", ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה הנקרא טורף". 12) מסקנת הגמרא שם.

1 ב. אֵין פֶּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִין אֲלֵא בְּקִרְקַע; אֲבָל
2 הַמְטַלְטְלִין - אֵין עֲלֵיהֶן אַחֲרֵי 13. אֲפֵלוּ מְטַלְטְלִין
3 שְׁהִי לוֹ בַּעַת שְׁלֹה שְׁמִכְרָן לְשַׁעֲתוֹ - אֵין בַּעַל חוֹב
4 טוֹרֵף אוֹתוֹ. הַקְנָה לְבַעַל חוֹבוֹ פֶּל הַמְטַלְטְלִין עַל גַּב
5 קִרְקַע שְׁלֵשׁ לוֹ לְהִיּוֹתוֹ נִפְרַע מִן הַפֶּל 14 - הָרִי זֶה
6 טוֹרֵף 15 מֵאוֹתָן הַמְטַלְטְלִין. וְהוּא 16 שְׁיִכְתֹּב לוֹ בְּשִׁטְר
7 חוֹבוֹ: שְׁהַקְנִיתִי לָךְ מְטַלְטְלִין שְׁלֵשׁ לִי עַל גַּב
8 הַקִּרְקַע שְׁלֵשׁ לִי שְׁלֵא פְּאִסְמִכְתָּא 17 וְשְׁלֵא פְּטָפְסִי
9 הַשְּׁטָרוֹת 18. וְכֵן אִם פְּתַב: שְׁפֶל נְכָסִים שְׁאֵנִי עֲתִיד
10 לְקַנּוֹת, בֵּין קִרְקַעוֹת בֵּין מְטַלְטְלִין 19, הָרִי הֵן
11 מְשַׁעֲבָדִים לָךְ לְהַפְרַע מֵהֶן, וְהַמְטַלְטְלִין קְנוֹיִין לָךְ
12 עַל גַּב הַקִּרְקַעוֹת לְהַפְרַע מֵהֶן שְׁלֵא פְּאִסְמִכְתָּא וְשְׁלֵא
13 פְּטָפְסִי הַשְּׁטָרוֹת - הָרִי זֶה טוֹרֵף אֵף מִן הַמְטַלְטְלִין
14 שְׁקָנָה הַלֹּוֶה לְאַחַר שְׁלֹוֹה; שְׁפֶל תְּנַאי שְׁבִמְמוֹן -
15 קָיָם.

13) משום כך אין גובים מהם משעה שיצאו מרשותו של לווה (שם מד:): מטלטלי לבעל-חוב - לא משתעבדי. 14) בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. 15) מן הלקוחות. נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן הלקוחות. 16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם). 17) הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איוו שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בתרא קסח:). "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה כזו. 18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן, ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע, ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא אחרונה זו. [הרשב"ם בבא-בתרא שם מפרש "טופסי דשטרי" "היינו שטר עשוי להעתיק ממנו שטרות", אולם רבינו ביטין כו פירש כדברינו]. 19) בהלכה הקודמת נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם השעבוד, משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

16 ג. עֲשֵׂה 20 שְׂדֵהוּ אֲפוֹתִיקֵי 21 לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה
17 בְּכַתְּבָתָהּ, וְהוּא 22 שְׁיִכְתֹּב לָהֶן: מִכָּאן תִּגְבוּ, וְשִׁטְפוּ

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

53 משנה, ערכין כג: 54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין ה"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם].

55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. 56) שם.

[רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם ה"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה": רבי אבהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

20 ח. בעל חוב⁵⁷ שפא לטרף⁵⁸, אם יש מעות ללוקח
21 - יכול לסלקו ולתן לו דמי מה שהוא טורף⁵⁹,
22 וחוזר הלוקח ותובע למוכר⁶⁰. ואם עשה אותו
23 אפותיקי - אינו יכול לסלקו בדמים⁶¹.

57) כתובות צא: 58) מן הלוקח. 59) הסכום שהוא בא לגבות משדה זו. 60) מן הלווה שמוכר לו שדה זו. כרבא, שם. 61) בבא-מציעא טו: המדובר באפותיקי מפורש, כשאמר לו: "לא יהיה לך פרעון אלא מזה", אבל באפותיקי סתם - יכול לסלקו (גמרא שם).

24 ט. ראובן⁶² שהיה חייב לשמעון מאתים, והיו לו
25 שתי שדות, ומכר אחת מהן ללוי במנה, וחזר ומכר
26 לו השנייה במנה, ובא שמעון וטרף אחת במנה,
27 וחזר לטרף השנייה במנה הנשאר לו⁶³, והביא לו⁶⁴
28 מאתים ואמר לו: אם תרצה להיות השדה שטרפת
29 שומה לך בכל המאתים שיש לך⁶⁵, הרי מוטב; ואם
30 לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק⁶⁶ - הדין עם
31 לו⁶⁷. רצה שמעון ועמד בה⁶⁸, אף על פי שקבלה⁶⁹
32 במאתים - אין לוי חוזר ותובע⁷⁰ ראובן אלא
33 במנה⁷¹.

62) כתובות שם, מעשה שהיה. 63) מותר החוב. 64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. 65) המגיע לך מראובן. 66) וחוזר לי את השדה שכבר טרפת. 67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. 68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. 69) שמעון - המלוה. 70) כשלוה בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה

1 אפותיקי ומכרו - אין בעל חוב גובה ממנו, וכן
2 שאר המטלטלין, מפני שאין להן קול.

35) בבא-בטרא מד: 36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי, יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה ה"ג) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי. [הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול, והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן-משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית האפותיקי אינה צריכה שטר.] 37) שם.

3 ו. עבד³⁸ שעשהו רבו אפותיקי ושחררו, אף על פי
4 שכתב לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה³⁹ - יצא
5 לחרות. וכן אם הקדישו⁴⁰. שהחמין⁴¹ והשחרור
6 וההקדש מפקיעין מיד שעבוד⁴². והרי בעל חוב
7 גובה חובו מן הלוה⁴³, וכותב עליו שטר בחובו⁴⁴,
8 וטרף⁴⁵ מזמן זה השטר⁴⁶. ולמה הוא חייב לשלם?
9 מפני שגורם לאבד ממון חברו, וכל הגורם להזיק
10 - משלם, כמו שבארנו במקומו⁴⁷. וכפיין⁴⁸ את רבו
11 השני⁴⁹ לשחררו⁵⁰, מפני תקון העולם; שלא
12 ימציאנו⁵¹ בשוק ויאמר לו: עבדי אתה⁵².

38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. 39) ודומה לגבוי. 40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). 41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה כחמצו של ישראל. 42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. 43) שויו של העבד. 44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. 45) המלוה טורף מהלקוחות. 46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טורי' חו"מ סי' קיז). 47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"ג. 48) שם. 49) המלוה. 50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. 51) רבו השני. 52) מכוח האפותיקי.

13 ז. המקדיש נכסיו⁵³ - אין בעל חוב יכול לטרף מן
14 ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד⁵⁴. וכשפודין
15 הקרקע מיד ההקדש, אומדין במה אדם רוצה לתן
16 בשדה זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו ולאשה
17 בתבתה⁵⁵. לפיכך, לכשתפדה ותצא לחלין ביד
18 הלוקח - יבוא בעל חוב ויטרף אותה, או האשה
19 בכתבתה, כמו שבארנו בערכין⁵⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז מנ"א – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עידית (משובחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמין, בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

ב. אין נפרעים⁸ מנכסיהם⁹ משעבדין¹⁰ במקום שיש¹¹ נכסיהם בני חורין¹², ואפילו היו בני חורין זבורית¹³ והמשעבדים בינונית¹⁴ או עדיית¹⁵, בין שמכרם בין שנתנם¹⁶. נשתדפו¹⁷ בני חורין - הרי זה טורף מן המשעבדין¹⁸; שפינן שנסחתו כאלו אינם.

(8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר. (11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עדיית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות זה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גזלן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, ססופו של גזלן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

ג. ראוהו שמכר¹⁶ כל שדותיו לשמעון, וחרו שמעון ומכר שדה אחת מהן ללוי, ובא בעל חוב של ראוהו לטרף - רצה מזה גובה, רצה מזה גובה¹⁷. במה דברים אמורים? כשלקח לוי בינונית¹⁸; אבל אם לקח עדיית או זבורית - אינו טורף מלוי; שהרי זה אומר לו: מפני זה טרחתי ולקחתי שדה שאין דינך לגבות ממנו. וכן אם לקח לוי בינונית, והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח¹⁹ - אינו טורף

שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עורא, שם.

י. מת ראוהו²², והניח שדה אחת שנה מאה, ובא שמעון²³ וטרפה, ונתנו לו היתומים מאה מן המטלטלין שהניח אביהן וסלקוהו²⁴ - הרי זה חוזר וטורף אותה בשאר חובו²⁵; שמאה שנתנו לו - מצוה עשו²⁶, שמצוה על היתומים לפרע חובות אביהם²⁷. ואם אמרו לו²⁸: אלו במאה דמי השדה שטרפת - אינו יכול לחזור ולטרף אותה²⁹ פעם אחת בשאר חובו.

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ז), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". [בגמרא שם נאמר סתם: אזול יתמי יהבי ליה וכו']. (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

יום ש"ק כ"ז מנ"א ה'תשע"ז

פרק תשעה עשר

(1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאר נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוה שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוה והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסין.

א. כשיורדין בית דין לנכסי הלוה לגבות מהן - לא יגבו לבעל חוב אלא מן הבינונית³ שבקרקעותיו⁴. ודין תורה⁵, שייגבה בעל חוב מן הזבורית; שנאמר: בחיז תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא וגו' - מה דרפו של אדם להוציא? פחות שבכליו. אבל תקנו חכמים בבינונית, פדי שלא תנצל דלת בפני לוי⁶. במה דברים אמורים? בבא לפרע מן הלוה עצמו; אבל הבא לפרע מן היורשין, בין קטנים בין גדולים - לא יפרע אלא מן הזבורית⁷.

(2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות:

1 מְלוֹי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הַנְּחִיתִי לְךָ מְקוֹם לְגָבוֹת
2 מְמֹנֵי. וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

3 ד. פָּכַר בְּאַרְנוֹ, שְׁהַנְזִיקִין - שְׁמִין לְהֵן בְּעֵדִית²⁰, וּבַעַל
4 חוֹב - בְּבִינוּנִית²¹, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה - בְּזַבּוּרִית²². הָיָה
5 לִזְבוּרִית וְזַבּוּרִית - נְזָקִין בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ
6 אִשָּׁה בְּזַבּוּרִית. הָיָה לוֹ עֵדִית וּבִינוּנִית - נְזָקִין
7 בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּבִינוּנִית. הָיָה לוֹ
8 זַבּוּרִית וּבִינוּנִית בְּלִבְדִּי²⁴ - נְזָקִין וּבַעַל חוֹב
9 בְּבִינוּנִית²⁵, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזַבּוּרִית.

20 נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז.
21 בפרק זה הלכה א. (22 בפרק ט"ז מהלכות אישות
הלכה ג. (23 ברייתא בבא קמא ח. (24 שם. למעלה
בהלכה א למדנו שבשלו שמין, ואם כן לכאורה קשה למה
אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית
ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר
בשלו הן שמין. ותירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית
ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת
העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש
להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט
סימן קכ (ראה לחם משנה). (25 בגמרא שם מובאות שתי
ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב כבינונית
והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקך
בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו
למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא
קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו
פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך:
ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם
תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה י.]

10 ה. מְכַרְךָ²⁶ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּכַת אַחַת²⁷ - הָרִי פֶלֶן
11 נְכַסוּ תַחַת הַבְּעָלִים, וְהַנְזִיקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית²⁸,
12 וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינוּנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה טוֹרְפַת
13 מִן הַזַּבּוּרִית. מְכַרְךָ לְזֶה אַחַר זֶה - פֶּלֶן טוֹרְפִין מִן
14 הָאֲחֵרוֹן²⁹; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֹפְנֵי; לֹא
15 הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֹפְנֵי פָּנָיו. אִפְלוּ הָיָה הָאֲחֵרוֹן
16 הוּא שְׁלֵקָה הַזַּבּוּרִית³⁰. שְׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ הַקּוֹדֵם אוֹמֵר
17 לְטוֹרֵף: הַנְּחִיתִי לְךָ מְקוֹם לְגָבוֹת מְמֹנֵי³¹.

26 ברייתא שם. (27 כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד,
לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28 בהגהות
מיימוניות שואל למה נזק טורף מהלוקה, הלא מלוה על
פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותירץ שמזיק שעמד בדין
וחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו
בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה
ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו
התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29 ואין
מתחשבים כלל בסוג השדות. (30 אינו יכול לטעון
הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה
ג) משום שהלוקה הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו,

(16 מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין
זה בשם רבא). (17 כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר
מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא
ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לווה כסף מיהודה בשטר
ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו
ביניהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את
כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות
הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם
נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם.
רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי
שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה
המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו כבינונית. ואין זה דומה
למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלוקה
במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית
והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא
לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן
הלקוחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון
הוא רק לוקח, ולא הוא לוה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו
של לוי, ולפיכך אומר המלווה ללוי - אתה קנית את השדה
שהייתה משועבדת לי, ואותה אני רוצה. ואם רצה גובה
משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים
מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל
קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על
ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך
מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי
אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר,
כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי
משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה
לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי
לומר למלווה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל
ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה
בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים
במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י
בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר,
שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת
חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת
רבא (בבא קמא ז:): שהאומר אי אפשר בתקנת חכמים
שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע
השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר
כלום בזה]. (18 שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך
יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן.
(19 כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה
סגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה
מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ושיש להגדירה כזיבורית,
ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית
אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת
"בשלו הן שמין", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני
שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק כ"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 ראשון⁴⁸, שְהַרִי הוּא מְכָרָה לֹו⁴⁹, וּבַעַל חוּב חוֹרָר
33 וְטוֹרָף מִשְׁנֵי⁵⁰, וְחוֹזְרִין חֲלִילָה⁵¹, עַד שֵׁיעֶשׂוּ פְשָׁרָה
34 בִּינֵיהֶן. וְכֵן הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ.

מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקח. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

1 ו. מְכָרְךָ לְאֶחָד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִכְנַס פִּתְחַת
2 הַבַּעֲלִים. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלָקַח עֵדִית
3 בְּאַחֲרוּנָה; אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאַחֲרוּנָה - פֶּלֶן גּוֹבִין
4 מִן הַזְבוּרִית; שְהַרִי אוֹמֵר לְטוֹרָף פְּשִׁיבֹא לְגִבּוֹת מִן
5 הַשָּׂדֶה שְׁלָקַח תַּחֲלָה: הָרִי הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
6 מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינּוּ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרָף כֶּךָ אִם לָקַח
7 עֵדִית בְּאַחֲרוּנָה, וְתַגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוּב מִן הָעֵדִית
8 שְׁלָקַח בְּאַחֲרוּנָה³²? שְׂזוּ תַקְנָה הִיא לְלוֹקְחֵי³³, וְהָרִי
9 אוֹמֵר לוֹקֵחַ לָהֶן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֹו³⁴, אֲלֵא כָּל
10 אֶחָד מִכֶּם יִגְבֶּה מִן הָרֵאִוִי לוֹ.

(32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

11 ז. מְכָרְךָ³⁵ לְאֶחָד זֶה אַחֵר זֶה, וּמְכָר לוֹ עֵדִית
12 בְּאַחֲרוּנָה, וְחוֹר הַלּוֹקֵחַ וּמְכָר זְבוּרִית וּבִינּוּנִית וְשִׁיר
13 עֵדִית לְפָנָיו - פֶּלֶן גּוֹבִין מִן הָעֵדִית, שְהַרִי אֵין לוֹ
14 בְּמָה יִדְוָה אוֹתָם³⁶. מְכָר עֵדִית וְהֵנִיחַ בִּינּוּנִית
15 וְזְבוּרִית - הַנּוֹזֵקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית שֶׁכִּיד לּוֹקֵחַ
16 הַשְּׁנֵי³⁷, וּבַעַל חוּב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה גּוֹבִין מִבִּינּוּנִית
17 וְזְבוּרִית שְׁשִׁיר לְפָנָיו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עידית. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

18 ח. מִי שְׁלוּהוּ³⁹ מֵאֶחָד, וְאַחַר כֶּךָ מְכָר הַלּוֹה נִכְסֵו
19 לְשֵׁנִים⁴⁰, וְכַתֵּב בַּעַל חוּב לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי: דִּין וּדְבָרִים
20 אֵין לִי עִמָּךְ, וְקִנּוּ מִיָּדוּ - אֵינּוּ יוֹכֵל לְטָרֵף מְלוֹקֵחַ
21 רֵאשׁוֹן; שְהַרִי אוֹמֵר לוֹ: הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
22 מִמֶּנּוּ אֲצֵל בַּעַל חוּבֶךָ מִן הַנִּכְסִים שֶׁקָּנָה לּוֹקֵחַ שְׁנֵי
23 אַחֲרֵי, וְאִתָּה הַפְּסָדָת עַל עִמָּךְ, שְהַרִי סִלַּקְתָּ עִמָּךְ
24 מִהֶן⁴¹. וְהוּא הֵדִין לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ⁴², אִם פְּתַבָּה
25 לְשֵׁנֵי - אַבְדָּה פְּתַבְתָּהּ, וְאֵינָה יוֹכֵלָה לְטָרֵף. אֲבָל אִם
26 כְּתַבּוּ לְרֵאשׁוֹן - טוֹרְפִין מִן הַשְּׁנֵי⁴³. מְכָר הַלּוֹה שָׂדֶה
27 לְלוֹקֵחַ, וּמְכָרָה לּוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי⁴⁴, וְכַתֵּב
28 הַמְלוּה לְלוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ,
29 וְקִנּוּ מִיָּדוּ - הָרִי בַּעַל חוּב טוֹרָף מְלוֹקֵחַ שְׁנֵי אוֹתָהּ
30 הַשָּׂדֶה⁴⁵, וְלוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן טוֹרָף אוֹתָהּ מִבַּעַל חוּב⁴⁶,
31 שְהַרִי כְּתַב לוֹ⁴⁷, וְלוֹקֵחַ שְׁנֵי טוֹרָף אוֹתָהּ מְלוֹקֵחַ

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב). (42) בגמרא שם השווו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לווה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות." (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

פָּרֵק עֶשְׂרִים

1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

א. מִי שֵׁנֵשׁ לוֹ חוּבוֹת הֶרְבֵּה - כָּל שֶׁקָּדַם חוּבוֹ²
גוֹבָה תַּחֲלָה³, בֵּין מִן הַלּוֹה עֲצָמוּ בֵּין מִן הַלְּקוֹחוֹת.
וְאִם קָדַם הָאֲחֵרוֹן וְגַבָּה - מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ⁴; שְׁכָל
שֶׁקָּדַם חוּבוֹ - זָכָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּקַרְקָעוֹת
שֶׁהֵיוּ לוֹ בַּעַת שְׁלוּהוּ; אֲבָל הַקַּרְקָעוֹת שֶׁקָּנָה אַחֵר
שְׁלוּהוּ מִבַּעֲלֵי חוּבוֹת הֶרְבֵּה, אָף עַל פִּי שְׁכַתְּבָה⁵ לְכָל
אֶחָד מֵהֶן: מָה שְׂאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת מִשְׁעַבְד לָךְ - אֵין
בְּהֶן דִּין קְדִימָה, אֲלֵא פֶּלֶן שְׁוִין⁶, וְכָל שֶׁקָּדַם וְגַבָּה
זָכָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אַחֲרוֹן⁷.

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה'טור' בחו"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). (4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שירא גאון. (5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. (6) כלומר, יחלוקו (בבא-בתרא קנז: לווה ולווה וחזר וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. (7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק כ"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים דידי את.

14 גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

13 ג. שטרות שזמן פלן יום אחד, או שעה אחת
14 במקום שפותבין שעות, כל שקדם מהן וגבה, בין
15 קרקע בין מטלטלין - זכה¹⁵.

15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו' חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד). בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י), ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בדינו, שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר הרי"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מבריייתא, ולא הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת) אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו (הבבליית) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו כמעט בכל מקום.

16 ד. פאו פלן ביחד לגבות¹⁶, וכן פעלי חובות שקל
17 אחד מהן קודם לזמן חברו שבאו לגבות מן
18 המטלטלין, שהרי אין בהן דין קדימה¹⁷, או שבאו
19 לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שלוה מן האחרון
20 שבהן¹⁸, ואין בנכסים פדי שייגבה פל אחד מהן את
21 חובו - מחלקין ביניהן¹⁹. פיצד חולקין?²⁰ אם
22 כשיסתלק המזון הנמצא על מנינם, יגיע לפחות
23 שבהן פשעור חובו או פחות - חולקים לפי מנינם²¹
24 בשוה²²; ואם יגיע לפחות שבהם יותר על חובו²³ -
25 חולקין מפל המזון ביניהם פדי שייגיע לפחות
26 שבהם פשעור חובו²⁴, וחזרין הנשארים מפעלי
27 חובות וחולקין היתר ביניהן פדרף הזאת. פיצד?
28 היו שלשה חובות, של זה מנה, ושל זה מאתים,
29 ושל זה שלש מאות: אם היה פל הנמצא שלש
30 מאות - נוטלין מאה מאה; וכן אם נמצא שם פחות
31 משלש מאות - חולקין בשוה. נמצא שם יתר על
32 שלש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק
33 בעל המאה, ושאר המזון חולקין אותו השנים על
34 אותה הדרך. פיצד? נמצאו שם חמש מאות או
35 פחות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק האחד,
36 וחזרין וחולקין המאתים או הפחות בשוה, ויסתלק
37 השני²⁵. נמצא שם שש מאות - חולקין שלש מאות
38 בשוה, ויסתלק בעל המנה, וחזרין וחולקין
39 המאתים בין השנים בשוה, ויסתלק בעל המאתים,

גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

1 ב. לוה וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך,
2 ואחר כך קנה שדה, וחזר ולוה מאחר⁸ - הרי השדה
3 משעבד לראשון⁹, והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפלו
4 היה מאה. אין דין קדימה במטלטלין¹¹, אלא פל
5 שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון.
6 קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה
7 פדי לזכות לאחד מפעלי חובות - לא זכה; שקל
8 התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים
9 - לא קנה¹². אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³.
10 וכן אם אמר לו¹⁴ הלוה: זכה בחפץ זה לפלוני -
11 זכה לו; ואין אחד מפעלי חובות יכולין לגבות
12 מאלו המטלטלין, שפבר זכה בהן אחר.

8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בתרא שם) "יחלוקו" אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד, אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית. 9) לפני השעבוד השני. 10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בדק הבית' שלו בחו"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני. ומסתמך בזה על ספר התרומות שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו' חלק ח, וכן מ'בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל גבי הלווה)" שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו, וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא מצא כלום בדין זה (ב'שער התרומות' שבידי עם "גידולי תרומה" דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא הכסף-משנה בשמו). 11) רי"ף, כתובות, שם. 12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה. [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב בבבא-מזיעא י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו שלא קנה. וכן דעת הר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קד, וסמ"ע שם ס"ק א. 13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל דברים דידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה (מובא ברא"ש בבא-מזיעא י.) מבאר, שדין זה נאמר רק במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין, כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין גוברים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פ"א ה"ח

פָּרָק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1) מכבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

א. בעל חוב² גובה את השבח³ שהשביח הלוקח⁴,
 בין שהשביחו מחמת הוצאה⁵ בין ששכחו נכסים
 מאליהן. אלא שאם שכחו מאליהן - טורף פל
 השבח, ואם השביחו מחמת הוצאה - גובה חצי
 השבח⁶. כיצד? ראובן שהיה לו חוב על שמעון
 מאתים, ומכר שמעון ללוי שדה במנה, והוציא
 עליה לוי הוצאות, והשביחה והרי היא שנה
 מאתים, כשיבוא ראובן לטרף מלוי - טורף ממנה
 במאה, וחמשים של חצי השבח. ואם השביחה
 מחמת עצמה, פגון שהוקרה בידים או עלו בה
 אילנות - גובה את פלה. הורו חכמים גדולים⁷
 ואמרו: לא יהא הלוקח רע פחו מהיורד לשדה
 חברו שלא ברשות⁸, ששמן לו⁹ וידו על התחתונה.
 לפיכך, אם השביח מאה והוציא חמשים¹⁰ - נוטל¹¹
 פל ההוצאה וחצי השבח היתר על ההוצאה, והחצי
 עם הקרן טורף בעל חוב¹². נדרברים של טעם הם,
 וכך ראוי לדון¹³. [והוזר הלוקח וגובה את הקרן¹⁴
 מנכסי שמעון, אף מן המשעבדין שמכר או נתן¹⁵
 מאחר זמן שמכר בו ללוי¹⁶; אבל השבח שטרף
 ממנו בעל חוב, בין בחציו בין בכלו - אין לוי
 גובהו אלא מנכסים בני חורין¹⁷ של שמעון. שתקנת
 עולם היא¹⁸: שלא יגבה השבח, ולא הפרות שאכל
 הגזלן¹⁹, ולא מזון האשה והבנות²⁰, מנכסים
 משעבדין; שאלו דברים שאין להן קצבה²¹. ומקלי
 כתבה²², שלא תטרף אשה מן השבח כתבתה. ולמה
 יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד הבא מחמת
 הוצאה עצמה²³? לפי שהשבח בא לאחר שלוח
 מראובן ולאחר שמכר ללוי, ונמצא ראובן²⁴ ולוי²⁵
 כשני בעלי חובות לשמעון, והשבח פנקסים²⁶ שבאו
 לו אחר שלוח משניהם²⁷, שהן חולקין באחד כמו
 שבארנו²⁸. לפיכך²⁹, ראובן שלוח משמעון מנה,
 וכתב לו: שאני עתיד לקנות³⁰, וחזר ולוח מלוי
 מאתים, וכתב לו: שאני עתיד לקנות, וקנה אחר פך
 שדה ומכרה ליהודה במאה וחמשים, והשביחה
 יהודה בהוצאתו והרי היא שנה שלש מאות - טורף
 שמעון ולוי הקרן³¹ וחולקין אותו בשוה³², ונמצא
 ביד זה חמשה ושבעים וביד זה חמשה ושבעים;
 וחזרין שמעון ולוי ויהודה³³ שלשתן וחולקין מאה
 וחמשים של שבח על הדרך שפרשנו³⁴. נמצא
 שמעון טורף מנה שלו משדה זו, ולוי טורף מאה
 ושלושים ושבעה ומחצה, ויהודה נוטל מן השבח³⁵
 שנים וששים ומחצה. וכנה הן חולקין אפלו הן
 מאה.

1 וְנוֹתֵינָן הַמָּאָה הַנִּשְׁאָרִים לְבַעַל הַשָּׁלֶשׁ מֵאוֹת, וְנִמְצָא
 2 בְּיָדוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּלִבָּד²⁶. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוּ
 3 הֵן מָאָה, כְּשִׁיבֹאוּ לְגִבּוֹת בְּאַחַת. וַיֵּשׁ מִן הַגְּאוּנִים
 4 שְׁהוּרוּ, שְׁחוֹלְקִין לְפִי מְמוּנָם²⁷.

16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שים (ראה ה"א הערות א
 ו-ב). 17) כמבואר שם. 18) נתבאר למעלה, שאין דין
 קדימה בקרקעות אלה. 19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל
 מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה,
 והוא הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו
 ביחד לגבות, יחלוקו. 20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג.
 והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי
 שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן.
 21) לפי מספר בעלי החובות. 22) כל אחד מהם מקבל
 אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. 23) כשנחלק
 לפי מספר הגובים. 24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים
 שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות.
 25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. 26) המלה
 "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי
 גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש
 מאות. 27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה
 שים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שים
 ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,
 וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
 כמותו ב'שולחן ערוך' חו"מ סי' קד סעיף ה.

ה. ראובן ושמעון²⁸, לכל אחד משניהם שטר חוב
 על לוי, ראובן שטרם בחמשה בניסן, ושמעון שטרם
 בניסן סתם, והרי יש ללוי שדה שאינה בדי חוב של
 שניהם - מורידין לתוכה ראובן²⁹, שמא שטרם של
 שמעון בסוף ניסן היה. וכן אין שמעון יכול לטרף
 מאיר ואילך³⁰, שהרי הלוקח אומר לו: שמא באחד
 בניסן הוא זמנו של שטרך, והרי שדה בת חורין
 ביד ראובן³¹ שתגבה אותה, ויבוא ראובן שהוא אחר
 זמנה והוא שיש לו לטרף ממנה³². לפיכך, אם כתבו
 הרשאה³³ זה לזה³⁴ - טורפין מאיר ואילך מפל
 צד³⁵. והוא הדין³⁶ בראובן ושמעון שמכר להן לוי
 שדה אחת בשני שטרות, שטרם של זה בחמשה
 בניסן ושטרם של זה בניסן סתם.

28) מעשה שהיה (שם צד:). 29) כן פסק רב יוסף, שם.
 30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר
 גבה ראובן חובו. 31) בשעה שלוח לוי מראובן, היתה
 לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא שנתעבדה השדה
 שנמכרה אחר שעה זו. 32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש
 הזכות לטרף ממני, ולך אין זכות זו. 33) ייפוי כוח.
 34) מלוה אחד לשני. 35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה
 בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. 36) רש"י מפרש
 את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש,
 כנראה, בשטרי חוב. ומסבא השווה לזה דין מכר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2 גוֹבֵה מְשַׁבְּחָה פְּלוּם, אֶלֶּא רֹאִין פְּמָה הֵיְתָה שְׁוָה
3 בְּשַׁעַת מִתְּנָה וְגוֹבָה. וְאִם שְׁבַחָה מֵאֲלִיָּהּ - פְּעַל חוֹב
4 גוֹבָה אֶת פְּלָה³⁹. וְאִם קָבַל הַנּוֹתֵן אַחֲרֵי הַמִּתְּנָה -
5 הֵרִי פְּעַל חוֹב גוֹבָה מִמֶּנָּה אֶת הַשְּׁבַח פְּרָדָף שְׁגוֹבִין
6 מִן הַלְקוּחוֹת⁴⁰. וְלָמָּה יִטְרַף בְּעַל חוֹב חֲצִי הַשְּׁבַח
7 מִן הַלּוֹקֵחַ⁴¹ וְלֹא יִטְרַף מִמְּקַבֵּל מִתְּנָה פְּלוּם? מִפְּנֵי⁴²
8 שֶׁהַמּוֹכֵר כּוֹתֵב לַלּוֹקֵחַ בְּשֵׁטֶר מְכִירָה: שְׂאֵנִי מְחִיב
9 לָךְ בְּקָרָן וּבְעַמְלָה שְׁתַּעֲמַל וּבְשֵׁבַח שְׁתַּשְׁבַּח, וְעַלִּי
10 אַחֲרֵי הַיּוֹת הַפֶּל; וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וְקָבַל דְּבָר זֶה⁴³, שֶׁהֵרִי
11 הַלּוֹקֵחַ יָרַד עַל תְּנָאֵי זֶה, שְׂאֵם יִלְקַח מִמֶּנּוּ הַשְּׁבַח
12 יִחְזוֹר עַל הַמּוֹכֵר. וְאֶפְלוּ לֹא כְּתוּב⁴⁴ - פְּכָר נוֹדַע שְׁוָה
13 דִּין הַמּוֹכֵר עִם הַלּוֹקֵחַ⁴⁵. אֲבָל הַמִּתְּנָה, שְׂאִין שָׁם
14 תְּנָאֵי זֶה - אֵינוֹ גוֹבָה מְשַׁבְּחָה שֶׁהַשְּׁבִיחָה בְּהוֹצָאתוֹ
15 פְּלוּם.

שנתלשו, אבל המחוברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של הר"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידינא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א הי"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א הי"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחקו ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרו לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם במטלטלין, שכל העומד ליבצר ככצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם ככצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו ככצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כרי לתלשם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בס' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה עניןך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידך, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא (שמומן). והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו ככצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הר"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאלי - טורף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשנותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. (41) כששבחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירוש. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. וְכֵן יְתוּמִים⁴⁶ שֶׁהַשְּׁבִיחוֹ הַנְּכָסִים - אֵין פְּעַל חוֹב
16 גוֹבָה מִן הַשְּׁבַח פְּלוּם. אֲבָל אִם שְׁבַחוּ נְכָסִים
17 מֵאֲלִיָּהֶן - גוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח פְּלוּ.
18

46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד-משנה כתב, שדעת הר"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. פְּעַל חוֹב שְׁטוּרָה בְּחוּבוֹ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מֵה שְׂרָאוֹי
19 לוֹ מִן הַקָּרָן וְחֲצִי הַשְּׁבַח - רֹאִין הַנְּשֹׂאֵר מִן
20 הַקָּרָקֵעַ: אִם יֵשׁ בּוֹ תַעֲלָה⁴⁷ לַלּוֹקֵחַ⁴⁸, פְּגוֹן שְׁנֵשֵׂאֵר
21 לוֹ פְּשָׁדָה בֵּית תַּשְׁעָה קַבִּין⁴⁹, וּבְגוֹנָה בֵּית חֲצִי קַבִּים⁵⁰
22 - יִשְׁתַּתְּפוּ בֵּה שְׁנֵיהֶם⁵¹; וְאִם לֹא נִשְׂאֵר לוֹ דְּבָר
23

ג. מִתְּנָה³⁸ שֶׁשְּׁבַחָה מִחֲמַת הוֹצָאָה - אֵין פְּעַל חוֹב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערותו - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

11 ז. **בַּעַל הַחֹב** ⁶⁵ שָׂבָא לְטָרְף מִן הַיְתוֹמִין, יְתוֹמִים
12 אֹמְרִים: אָנוּ הַשְּׂבִיחַנּוֹ⁶⁶, וּבַעַל חֹב אֹמֵר: שְׂמָא
13 אֲבִיכֶם הַשְּׂבִיחַ⁶⁷ - עַל הַיְתוֹמִים לְהִבְיֵא רְאִיָּה⁶⁸.
14 הִבְיֵאוּ רְאִיָּה שֶׁהֵם הַשְּׂבִיחוּ - שְׂמִין לְהֵן אֶת הַשְּׂבִיחַ
15 וְאֶת הַהוֹצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפְּחוֹת שְׂבִשְׁנֵיהֶן⁶⁹, וּמַעֲלָה
16 אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים⁷¹ בְּשַׁעֲשֵׁה
17 שְׂדֵה זוֹ אַפּוֹתִיקִי; אֲכַל אִם לֹא עָשָׂה אַפּוֹתִיקִי, אִם
18 רָצוּ הַיְתוֹמִין לְסַלֵּק בַּעַל חֹב בְּדָמִים - מִסְּלָקִין
19 אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקְּרַקַּע שְׁעוֹר שְׂבִיחַ
20 שְׂלֵהֶן⁷².

(65) ב"מ טו: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת 'שמא' מחויבים היורשים להביא ראיה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המושועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבחה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשביח הלוח עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השביח, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קטו שהשיג על המגיד-משנה)].

1 **שְׂאֵלוּ יַחֲלַק יְהִיָּה שֵׁם פְּלוֹ עֲלֵיוֹ**⁵² - נוֹתֵן לוֹ בַּעַל
2 חֹב אֶת דְּמֵיוֹ⁵³.

(47) תועלת. (48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. (49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. (50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. (51) כלומר, ויחלוקו את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופף את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. (52) משנה בבבא-בתרא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמנו עליו - חולקין". פירושו, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. (53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם סי' מבאי דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבאר כך.

3 ו. הֵיִתָּה הַשְּׂדֵה⁵⁴ אַפּוֹתִיקִי⁵⁵ - בַּעַל חֹב נוֹטֵל אֶת
4 כְּלָהּ⁵⁶, וְרוֹאִין חֲצֵי הַשְּׂבִיחַ הַנֶּשְׂאָר לְלוֹקַח⁵⁷: אִם
5 הֵיָּה חֲצֵי הַשְּׂבִיחַ יְתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה⁵⁸
6 מִבַּעַל חֹב⁵⁹, שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ בַּעַל חֹב: שְׂדֵי הִיא
7 שְׁהַשְּׂבִיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׂאָר לִי⁶¹ מִן הַשְּׂבִיחַ⁶² נוֹטֵל מִן
8 הַמּוֹכֵר; וְאִם הֵיָּה חֲצֵי הַשְּׂבִיחַ פְּחוֹת מִן הַהוֹצָאָה -
9 אֵין לוֹ מִן הַטּוֹרָף אֲלָא דְּמֵי חֲצֵי הַשְּׂבִיחַ⁶³, וְחוֹזֵר
10 וְגוֹבֵה מִן הַמּוֹכֵר חֲצֵי הַשְּׂבִיחַ שְׁנוֹטְרָף בְּלִבְדִּי⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובוה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיוור לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכך קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז מנחם-אב תשע"ז

ד. וְכֵל מִי שֶׁיִקְבֵּל עֲדוּת עִם הָאָרֶץ טָרָם שֶׁתִּהְיֶה לוֹ
חֲזָקָה זוֹ, אוֹ קֵדָם שֶׁיִבְאוּ עֲדִים וְיַעֲדוּ שֶׁהוּא נוֹהֵג
בְּמִצּוֹת וּבְדִרְךְ אָרֶץ - הֲרִי זֶה הֲדִיּוּט, וְעֵתִיד לְתֵן אֶת
הַדִּין¹⁴; שֶׁהֲרִי מֵאֲבָד מִמּוֹנֵן שָׁל יִשְׁרָאֵל עַל פִּי
רְשָׁעִים.

14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדיין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמרו: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

ה. וְכֵן הַבּוֹזֵיין פְּסוּלִין לְעֲדוּת מִדְּבָרֵיהֶם. וְהֵם
הָאֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּשׁוֹק בְּפָנֵי כָּל הָעָם¹⁵,
וְכַגּוֹן אֵלּוּ שֶׁהוֹלְכִין עֲרָמִים בְּשׁוֹק¹⁶ בְּעֵת שֶׁהֵן
עוֹסְקִין בְּמִלְאָכָה מְנוּלָת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ¹⁷ שְׂאִין
מִקְפִּידִין עַל הַבִּשְׁת. שֶׁכָּל אֵלּוּ חֲשׁוּבִין כְּקֶלֶב, וְאִין
מִקְפִּידִין עַל עֲדוּת שֶׁקָּר¹⁸. וּמִכָּלֵל אֵלּוּ: הָאוֹכְלִין
צְדָקָה שָׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּפִרְהֶסְיָא. אָף עַל פִּי
שְׂאֵכֶשֶׁר לְהֵן שְׂיִזְנוּ בְּצַנְעָה, מְכַזִּים עֲצָמָן וְאִין
חוֹשְׁשִׁין. כָּל אֵלּוּ פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבוזיין פסולין לעדות מדבריהם."

ההסבר לסיבת הפסול של הבוזיין, יובן על-פי מה שכתב בפ"ז ה"ב שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"הישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם שמביישים אותו, שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבוזיין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ 9 ל"ק"ש חזק"ו עמוד 258 הערה 58)

יום ראשון כ"א מנ"א ה'תשע"ז

הלכות עדות

פרק אחד עשרו

1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבוזיים. ההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר, כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.

א. מִי שְׂאִינוּ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה² וְלֹא בְּדִרְךְ אָרֶץ³ - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת רְשָׁע, וּפְסוּל לְעֲדוּת מִדְּבָרֵיהֶם⁴. שֶׁכָּל מִי שֶׁיִרְדַּע עַד כָּךְ - חֲזָקָה שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל רֵב הַעֲבֵרוֹת שֶׁיִבְאוּ לִירֹד⁵.

2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. 3) שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה טובה בנחת ובמוסר". 4) קידושין מ, ב. 5) כפירוש רש"י שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב" אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים.

ב. לְפִיכֶךָ, אִין מוֹסְרִין⁶ עֲדוּת לְעַם הָאָרֶץ וְאִין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ עֲדוּת⁷. אֲלֵא אִם כֵּן הַחֻזַּק שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצּוֹת וּבְגִמְלוֹת חֲסָדִים, וְנוֹהֵג בְּדַרְכֵי הַיִּשְׂרָיִם⁸, וְיֵשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ אָרֶץ - מְקַבְּלִין עֲדוּתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עִם הָאָרֶץ וְאִינוּ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה⁹.

6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. 7) אם יתירוהו אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). 8) הרגלים טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו חשוד על שבועת שקר וגזל. 9) זהו שאמר (חגיגה כב, א): כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).

ג. נִמְצְאָתָ אֹמְרָ: כָּל תִּלְמִיד חֲסָם - בְּחֻזְקַת פְּשָׁר, עַד שֶׁיִּפְסֹל¹⁰. כָּל עִם הָאָרֶץ¹¹ - בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא פְּסוּל¹², עַד שֶׁיִּחְזַק שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַיִּשְׂרָיִם¹³.

10) בעבירה, או באיסורי גזל המנויים לעיל פרק י, הלכה ד. 11) שאינו במקרא ובמשנה. 12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיית בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו ככולן. 13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ז: ובוה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפניהם וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם-כן הם תלמידי חכמים.

~ נקודות משיחות קודש ~

4 וּבְכַתְּבֵי מִדְּבָרֵיהֶם²¹; וְהַפְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם - צָרִיף
5 הַכְרֵזָה²². לְפִיכֶן, כָּל עֵדוֹת שֶׁהָעֵיד קָדַם שֶׁהַכְרִיזוּ
6 עָלָיו - מְקַבְּלִין אוֹתָהּ, פְּדֵי שְׁלֵא לְאָבֵד זְכוּת הָעֵם,
7 שֶׁהָרִי לֹא יִדְעוּ שֶׁהוּא פְּסוּל²³, וְאֵין פְּסוּלוֹ אֶלָּא
8 מִדְּבָרֵיהֶם²⁴.

20 ראה לעיל פרק י, הלכה ג-ד. (21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). (22) להודיע פסול ברבים. (23) ומסרו לו עדות על ממונם. (24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוהו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקובי'א, אין לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"ן).

9 ז. עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאֶסְרוּרֵי²⁵, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל
10 לְשֹׂאֵר עֵדוּת. שֶׁהָרִי רָשָׁע בְּעִבְרָה²⁶ שֶׁשָּׁחַט -
11 שֶׁחִטְּתוֹ כְּשֶׁרָה²⁷, וְנֶאֱמָן לֹמַר: פְּהִלְכָה שֶׁחִטְּתִּי.
12 אֲבָל הַחֲשׂוֹד עַל דְּבָר - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שְׁלֹשׁ²⁸, אֲבָל
13 נֶאֱמָן הוּא עַל אַחֲרֵים²⁹.

25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבדיו לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממון. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון... מותר לאכול משחיתותיו ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד-ט"ז. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בככור, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר במום הראוי לבוא בידי אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

14 ח. לְפִיכֶן, הַחֲשׂוֹד עַל דְּבָר - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בּוֹ
15 וְלִהְעֵיד בּוֹ לְאַחֲרֵים. חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא פְּדֵי
16 שְׁוֵהָנו אַחֲרֵים³⁰. פִּיצַד? נֶאֱמָן עִם הָאֶרֶץ לֹמַר:
17 פְּרוֹת פְּלוֹנֵי מִתְקַנֵּים הֵם³¹, וְנֶאֱמָן הַנְּחָשׁ לְמַכֵּר
18 בְּשׂוֹר בְּכוֹר³² לֹמַר: בְּשׂוֹר זֶה שְׂמוֹכֵר פְּלוֹנֵי חֲלִין
19 הוּא. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזַה מְשַׁאֵר הָאֶסְרוּרִין. לְפִי
20 שְׂאִימַת הָאֶסְרוּרִים עַל הַרְשָׁעִים³³, וְאֵין אִימַת
21 הַמְּמוֹנִין³⁴ עֲלֵיהֶם.

וכן האוכלין צדקה של גויים בפרהסיא".

בגמרא (סנהדרין כו, ב) "אמר רב נחמן, אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעא לא כו". ואם אי אפשר לי' מותר אף בפרהסיא". ופירשו כל המפרשים ש"אוכלי דבר אחר, היינו לוקחי צדקה מעכו"ם".

ובטעם האיסור כתב רש"י שהוא "חילול ה' מחמת ממון, והוי לי' עד חמס מחמת ממון". אבל הרמב"ם כאן כתב הטעם, שהאוכלין צדקה של גויים בפרהסיא הם בכלל הבזויין שפסולים לעדות.

ויש לומר סיבת החילוק בין רש"י לרמב"ם בספר הי"ד, כי מקור הדין שהבזויין פסולים לעדות הוא בסוף פ"א דקידושין, בנוגע למי שאינו מן הישוב, ויש אומרים שפסול לעדות כיון שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים ואינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

רש"י בסנהדרין פירש אליבא דכו"ע, ולא רק כה"ש אומרים' שדווקא האוכל בשוק פסול לעדות, וממילא הלוקח צדקה מן העכו"ם לא נחשב לפסול לכולי עלמא, ולכן הוצרך לפרש שלקוחת צדקה מעכו"ם אסור מצד חילול ה'.

אבל הרמב"ם בספר הי"ד פירש אליבא דהלכתא של הי"ש אומרים' שאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין את עצמן ואינן חוששין".

(ע"פ רשימות ח, ק"ט ס"א)

15) קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. (16) "שאיין לך משוקן ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). (17) הגרע (=מקיו דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אומר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). (18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולהיפסל. (19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ת, הלכה ט: "אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

1. מה בין פסול לעדות מן התורה²⁰ לפסול
2. מדבריהם? שהפסול מן התורה שהעיד - עדותו
3. בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו בפתי כנסיות

9 הפופרין - פחותין הן מן העובדי פוככים. שְׁהַעֲבֹדֵי
10 פוככים - לא מעלין⁴⁵ ולא מורידין⁴⁶, ויש
11 לחסדיהן⁴⁷ חלק לעולם הבא⁴⁸; ואלו מורדין ולא
12 מעלין⁴⁹, ואין להן חלק לעולם הבא⁵⁰.

41) המוסר חבירו ביד גוי ההורגו, או המוסר ממון חבירו בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב. 42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב, וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה אפיקורוס". 43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל התורה, כגון, החזור לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה ויירבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידבק בישראל שהם שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה" (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף ה"לחם משנה" תיבת "והמומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסח רומי ווינציאה שי"א הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והשומדים". 44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם תמיד, ואמונת ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה י"ב. 45) מן הבור להצילם. 46) לבור, להמיתם, ראה הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א. 47) המקיימים שבע מצוות בני נח. 48) ראה לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין קה, א. 49) "מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה'", כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב" (הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא מעלים". 50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

יום שני כ"ב מנ"א ה'תשע"ז

פרק שנים עשרו

1) על איזו עבירה נפסל אדם לעדות, ועל איזו אינו נפסל. אם אדם נפסל על פי עצמו. תשובתם של פסולי עדות משום ממון, ודרכי חזרתם.

13 א. פל הנפסל בעברה, אם העידו עליו שני עדים
14 שעשה עברה פלונית, אף על פי שלא התרו בו,²
15 שהרי³ אינו לוקה⁴ - הרי זה פסול לעדות⁵. במה
16 דברים אמורים? כשעבר על דברים שפשט⁶
17 בישראל שהן עברה, כגון שנשבע לשקר⁷ או
18 לשוא⁸, או גזל או גנב⁹, או אכל נבלה וכיוצא בו;
19 אכל אם ראוהו יעדים עובר על דבר שקרוב העושה
20 להיות שוגג¹⁰ - צריכין להזהירו, ואחר כך יפסל.
21 כיצד? ראוהו קושר¹¹ או מתיר בשפת - צריכין
22 להודיעו שזה חלול שפת, מפני שרוב העם אינן

30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". 31) מעושרים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא יראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. 32) באטליו, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשר בכור תמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שיפול בו מום. 33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. 34) בדפוסים קדומים: בעל הממון. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין, ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה כמותו, וכן ביומא עח, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציאה (=לומר מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה), ונאמן להכניסה (=לומר פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

1 ט. מלכי ישראל³⁵ - לא מעידין³⁶ ולא מעידין
2 עליהן; מפני שהן אלמים³⁷, פעלי זרוע, ואינן
3 נכנעין תחת על הדגנים³⁸. אכל כהן גדול - מעידין
4 עליו³⁹, ומעיד הוא למלך בבית דין הגדול, כמו
5 שבארנו⁴⁰.

35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים-ב כג, כב. 36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. 37) אימתנים. 38) "שמא תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר לקמן הלכות מלכים שם. 39) סנהדרין יח, א. 40) לעיל פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

6 י. המוסרין⁴¹ והאפיקורוסין⁴² והמומרים⁴³ - לא
7 הצריכו חכמים למנותן ככלל פסולי עדות; שלא
8 מנו אלא רשעי ישראל⁴⁴, אכל אלו המורדין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 עֲצָמוּ רָשָׁע, וְנֶאֱמָן עַל רְאוּבֵן וְאִינוּ נֶאֱמָן עַל
20 עֲצָמוּ²³. וְכֵן מִי שֶׁהֵעִיד שֶׁפְּלוֹנִי רִבְעוּ²⁴, בֵּין בְּאֲנָסוֹ
21 שֶׁל נִרְבַּע בֵּין בְּרַצוֹנוֹ - הוּא וְאַחַר מִצְטָרְפִין
22 לְהִרְגוֹ²⁶. פְּלוֹנִי בָּא עַל אִשְׁתִּי - הוּא וְאַחַר מִצְטָרְפִין
23 לְהִרְגוֹ, אָבֵל לֹא לְהִרְגָהּ²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה²⁸.
24 פְּלוֹנִי רִבַּע אֶת שׁוּרֵי - הוּא וְאַחַר מִצְטָרְפִין לְהִרְגוֹ²⁹;
25 שְׂאִין אָדָם קְרוֹב אֶצְל מְמוֹנָו³⁰.

(16) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (17) שהודת בעל-דין כמאה עדים היא, כמבואר בבבא-מציעא ג, ב. (18) לעדות. (19) אשה האסורה לו, או ביאת האסורה לו, כגון אשתו נדה. (20) שאדם קרוב הוא אצל עצמו, והתורה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין ט, ב וברש"י). (21) אותו ראובן. (22) נמצא, שגם הוא רשע (ראה לעיל פ"י, ה"ד), ורשע פסול להעיד. (23) סנהדרין כה, א "פלגינן (=חולקים) דיבורו", כלומר מאמינים אותו לגבי המלוה, ולא לגבי עצמו, כמבואר שם י, א, והשווה הל' גירושין פ"ג, ה"י. (24) במשכב זכור. (25) על כרחו. (26) אע"פ שלדבריו, שנרבע "ברצונו" - הרי זה רשע, אינו נפסל משום כך להעיד, שאין אדם משים עצמו רשע, ולפיכך נאמן הוא כלפי חבריו ואינו נאמן כלפי עצמו, ומאמינים לו שפלוני רבע, ולא רבע אותו (סנהדרין ט, ב וב'תוספות' שם). (27) לפי שקרוב הוא אצל אשתו ואינו נאמן עליה, וחולקים דיבורו, לומר: בא על אשת איש אבל לא על אשתו (שם י, א). (28) השווה הל' עבדים פ"ז, ה"ב. (29) את הרובע ואת שורו, כדין שור נרבע שהוא בסקילה. (30) ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו", כי גם על ממונו נאמן, שאין בזה פסול קרבה, שכבר נתבאר לעיל: אדם משלם ע"פ עצמו, הרי שאין בזה דין של קרבה לעצמו (סנהדרין שם, וכפירוש רש"י).

26 ג. שְׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּסוּל בְּעִבְרָה
27 מְאֹלוּ הַעֲבֹרוֹת³¹, וְכֵּן שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה
28 וְחִזַּר בּוֹ, או שֶׁלְקָה³² - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִי³³. אָבֵל אִם פָּאוּ
29 שְׁנַיִם וְהִכְחִישׁוּם, וְאָמְרוּ: לֹא עָשָׂה עֲבָרָה זֶה וְלֹא
30 נִפְסַל - הָרִי זֶה סִפֵּק פְּסוּל³⁴. לְפִיכֵן לֹא יַעֲיֵד, וְאִין
31 מוֹצִיאִין מְמוֹן בְּעִדּוֹת³⁵, וְלֹא יִדּוֹן³⁶, עַד שֶׁיִּדְעַע
32 שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(31) שאדם נפסל עליהן לעדות. (32) ובסמוך בהלכה הבאה יתבאר, שם"שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". (33) כתובות כב, א: "יודעים אנו בו שעשה תשובה". השווה לעיל פ"ו, ה"ז. (34) מאחר ששנים נגד שנים הם - הרי זה ספק פסול, ספק כשר (שם, וכפירוש רש"י). (35) ואין אומרים העמד עד זה על חזקת כשרותו, שחזקת ממון שכנגדה עדיפה, ולפיכך העמד ממון על חזקתו ואין להוציאו מידי המוחזק בעדות מסופקת זו (רי"ף שם). וכן אמרו (שם כ, א): העמד שנים נגד שנים, והעמד ממון בחזקת בעליו. ולדעת הרדב"ז לא יעיד בין להוציא ממון בין להעמיד. (36) כל שפסול להעיד - פסול גם לדון, כמפורש בנדה מט, ב. וכן פירש רש"י בסנהדרין כד, ב ד"ה

1 יוֹדְעִין זֶה. וְכֵן אִם רָאוּהוּ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת או
2 בְּיוֹם טוֹב - צְרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּם שֶׁבֶת, שְׂמָא
3 שׁוֹכֵחַ הוּא. וְכֵן הַמְשַׁחֵק בְּקוֹבְלָא תְּמִיד, או מִי
4 שֶׁנֶּעְשָׂה מוֹכֵס או גִּבְּאֵי שְׁמוּסִיף לְעֲצָמוּ¹² - צְרִיכִין
5 הָעֵדִים לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוֹשָׁה דְּבָר זֶה פְּסוּל לְעִדוּת.
6 שְׂרֵב הָעֵם אֵינָן יוֹדְעִים דְּבָרִים אֲלוּ¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
7 בְּזָה¹⁴. פְּלָלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל עֲבָרָה שֶׁהִדְבָּרִים מְרָאִים
8 לְעֵדִים שְׂזָה יָדַע שֶׁהוּא רָשָׁע וְעָבַר בְּזוֹדוֹן, אָף עַל פִּי
9 שֶׁלֹּא הִתְרוּ בו - הָרִי זֶה פְּסוּל לְעִדוּת, וְאִינוּ לוֹקְהָ¹⁵.

(2) שלא לעשותה. (3) כאילו היה כתוב: והרי. (4) כי אין מלקות בלא התראה, כמבואר בהל' סנהדרין פט"ז ה"ד, וראה שם פ"ב, ה"ב. (5) מן התורה, הואיל וזוהי עבירה שיש בה מלקות, אילו התרו בו, ראה לעיל פ"י, ה"ב (ש"ך לחו"מ סי' לד ס"ק כד). (6) נפוך וידוע. (7) והתורה אמרה (ויקרא יט, יב) "ולא תשבעו בשמי שלשקרי". (8) שנשבע על דבר ידוע, שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על אבן זו, שהיא אבן (הל' שבועות פ"א ה"ה), והתורה אמרה (שמות כ, ו) "לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא". (9) אלו עבירות אין לוקים עליהן, שהרי לאו שלהן ניתן לתשלומין (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב), ובכל זאת פסולים הם להעיד, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס, והם "עדי חמס", כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (10) שאינו יודע שזוהי עבירה. (11) קשר של קיימא, והוא מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים (הל' שבת פ"י, ה"א). (12) יתר על מה שקצוב לו בדין המלכות, כלשון רבינו לעיל פ"י, ה"ד. (13) כמו שאמרו (בבא-מציעא ה, ב): לא תחמוד - משמע לאנשים בלא כסף, בעוד שלפי הדין אפילו יתן כסף ואין המוכר רוצה למכרו, אסור לחמוס החפץ ממנו, ובכל זאת אין החמסן פסול לעדות מן התורה, ועל-כרחך משום שאינו יודע שזוהי עבירה (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לד ס"ק נג). (14) כמו שאמרו (סנהדרין כו, ב) אלה הקוברים מת ביום-טוב אין לפסלם לעדות, אע"פ שהם רשעים, שמחללים יום-טוב משום שכר ממון - משום שהם טועים וסוברים שמצוה הם עושים בקבורת המת. (15) שהרי בתחילה רצו בגמרא (שם) לפסול לעדות את אלה הקברנים "הואיל והם רשעים". אע"פ שלא התרו בהם - שאילו התרו בהם, אין להצדיקם ולומר: מצוה הם עושים - הרי שאפילו לא התרו בהם, ואינם לוקים בפועל, בכל זאת בדין הוא שיפסלו לעדות, אם לא שיש להצדיקם, כי טועים הם לחשוב, שמצוה הם עושים (כסף-משנה).

10 ב. אִין אָדָם נִפְסַל בְּעִבְרָה¹⁶ עַל פִּי עֲצָמוּ. פִּיעַד?
11 הָרִי שְׂבָא לְבֵית דִּין וְאָמַר שֶׁנֶּגַב או גָּזַל או הִלְוָה
12 בְּרַבִּית, אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁלָם עַל פִּי עֲצָמוּ¹⁷ - אִינוּ
13 נִפְסַל¹⁸. וְכֵן אִם אָמַר שֶׁאֵבֵל או בְּעַל אֶסוּרָה¹⁹
14 - אִינוּ נִפְסַל, עַד שֶׁיְהִי שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים; שְׂאִין אָדָם
15 מְשִׁים אֶת עֲצָמוּ רָשָׁע²⁰. לְפִיכֵן, רְאוּבֵן שֶׁהֵעִיד עָלָיו
16 שֶׁמְעוֹן שֶׁהִלְוָה בְּרַבִּית, וְהֵעִיד לוֹי וְאָמַר: לִי הִלְוָה²¹
17 בְּרַבִּית - הָרִי רְאוּבֵן נִפְסַל בְּעִדּוֹת שֶׁמְעוֹן וְלוֹי. אָף
18 עַל פִּי שֶׁהָרִי הוֹדָה לוֹי שֶׁלְוָה בְּרַבִּית²² - אִינוּ מְשִׁים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ב מנ"א – ספר שופטים – הלכות עדות קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

46) שהוא מקום הפקר, ובדרך כלל מותר לצדו שם יונים, שאין להן שום בעלים. (47) סנהדרין שם. וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לד סעיף לא: "יש אומרים שגם כאן, ובמשחקים בקוביא, צריכים להחזיר המעות שהורוהו".

15 ח. מאימתי חזרת סוחר שביעית? 48 מ'שתגיע שביעית ויבדקו? 49 ולא חזרת דברים בלבד? 50 אלא כותב: 51 אני פלוני בן פלוני פנסתי מאתים זוזי מפרות שביעית, והרי הם נתונים במתנה לעניים. 18

48) ראה לעיל פ"י, ה"ד: "שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהם סחורה". (49) בסנהדרין שם: "משתגיע שביעית אחרת ויבדלו", כלומר, שלא ישאו ויתנו בפירותיהם, ויפקירו גינותיהם לעניים (רש"י שם). וכן הנוסח בשו"ע שם, סעיף לב. ורבינו נמשך אחר גירסת התוספתא שם פ"ה, ה"ב: "עד שתגיע שמיטה אחרת ויבדק", כלומר, יבדקו אחריו אם אינו נושא ונותן עוד. (50) "אלא חזרת ממון", כלשון הגמרא שם. ומפרש רש"י: "לא חזרת דברים" - לומר: לא נוסף עוד, אלא חזרה הניכרת, שיפזרו פירות שביעית שבגינותיהם לעניים". (51) בגמרא שם: אומר: אני פלוני וכו', ורבינו מציין: כותב, ליתר קיום, שישמור לעשות מה שקיבל על עצמו (סמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק עט).

19 ט. מאימתי חזרת המועל בשבועה? 52 מש'יבוא לבית דין שאין מפירין אותו, ולאמר להם: חשוד אני? 53 או יתחייב שבועה בבית דין שאין מפירין אותו בממון חשוב? 54 וישלם ולא ירצה להשבע? 55 וכן טפחה? 56 שהיה בודק? 57 לעצמו ומוכר, ויצאת טרפה מתחת ידו? 58 שהרי הוא בכלל אכילי טרפה? 59 שהן פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד שיראה ממעשיו שנחם על רעתו. וילבש שהרים? 60 ויכסה שהרים, וילך למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בממון חשוב? 61 או יוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב? 62

52) החשוד להשבע לשקר, ראה לעיל ה"א. (53) ואיני כשר להשבע, אבל בעירו אין זו חזרה, שהרי ממילא לא ישיבעוהו, כי מכירים אותו שהוא חשוד (סמ"ע לחו"מ שם ס"ק פ). (54) בסכום גדול. (55) כל זה בירושלמי שבועות פ"ז ה"ד, וראה ב"מראה הפנים" שם. (56) שוחט. (57) בודק סכינו, ואת סירכות הריאה בבהמות שלו. (58) נמצא שהכשיל את הציבור באכילת טריפה. (59) מכיון שהוא מאכיל טריפה, חזקה שהוא עצמו אוכל טריפה, וממילא פסול הוא לעדות, שעבר על לאו שיש בו מלקות (כסף-משנה). (60) שלבשת שחורים מכניעה את היצר הרע שבאדם, השווה קידושין מ, א דברי רש"י שם: "ילבש שחורים" - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך לבבו בכך", וכן ב'תוספות' שם בשם רבינו הננאל. (61) כיון שמחזיר אבידה בדבר חשוב, ודאי חזר בו מחמת ממון (סנהדרין כה, א וברש"י). אבל בעירו אין זו ראייה, כי שמא בהערכה עשה כן (גמרא שם). (62) ששחט בהמה משלו

ואלו הן הפסולים. והשווה לקמן פט"ז, ה"ד: "וכן שאר מיני פסולין, כשם שפסולים בעדים - כך פסולים בדיינים".

1 ד. כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה? 37 בין שלקה בבית דין - חוזר לכשרות? 38 אבל שאר פסולי עדות, שהן פסולין משום ממון שקמסו או שגזלו, אף על פי ששלמו - צריכין תשובה? 39 והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בהן מדרך הרע? 40

37) כשלא היתה שם התראה, או שחטר דבר מהתנאים המחייבים אותו מלקות, ומספיקה לו התשובה בלבד (כסף-משנה). (38) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ז, ה"ז: "שנאמר (דברים כה, ג) "ונקלה אחיך לעיניך" - כיון שלקה, הרי הוא אחיך", ע"פ המשנה במכות כג, א. ובהל' טוען ונטען פ"ב ה"י, כותב רבינו: "אם היו עליו (=על החשוד על השבועה) עדים שלקה ועשה תשובה, יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועות". נראה מדבריו, שאפילו לקה, כל עוד שלא נכנע לבו - אינו חוזר לכשרותו עד שתצטרף התשובה עם המלקות (כסף-משנה). וראה בלחם-משנה שם. וראוי להעיר שבכת"י תימן הנוסח כאן, כך הוא: "כל מי שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". ותיבות: "בין שעשה תשובה" אינן. וכן הנוסח בסמ"ג לאוין ריד. (39) כיון שחמס או גזל, הרי הוא רע לשמים ורע לבריות" ואינו חוזר לכשרותו עד שישוב גם לשמים (רדב"ז). (40) ומדברי רבינו לעיל פ"ו ה"ו, משמע שגזלן וכל פסולי עדות מחמת חמס אינם כשרים להעיד אלא משעה שיעידו עליהם בבית-דין שחזרו בתשובה, וכל השטרות שחתמו עליהם בינתיים (=בין התשובה עד שהעידו עליהם בבית-דין) פסולים (כסף-משנה שם), וכן נראה משו"ע חו"מ סימן מ"ו סעיף כ"ו (ש"ך שם ס"ק לד).

6 ה. מאימתי חזרת מלוים ברבית? מש'יקרעו שטרותיהן? 41 מעצמן, ויחזרו בהן חזרה גמורה שלא ילוו ברבית אפילו לעובדי פוכבים? 42

41) השטרות שכתוב בהם קרן וריבית - קורעים, וגובים את הקרן בעל-פה (סמ"ע לחו"מ סי' לד, ס"ק עג). (42) שבדרך כלל מותר להלוות להם בריבית כדי חייו, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ב, אבל אלה הפסולים צריכים להזהר מלהלוות להם בריבית, כדי שישתכח מהם שם ריבית (סנהדרין כה, ב וברש"י).

9 ו. מאימתי חזרת המשחקין בקוביא? מש'ישברו את פסיפסיהם? 43, ויחזרו בהן חזרה גמורה שלא יעשו אפילו בהנחם? 44

43) אבני משחקם, ובכת"י תימן: פסיסיהן מעצמם. וראה לעיל פ"י, ה"ד: "ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי הרימונים". (44) שם.

12 ז. מאימתי חזרת מפריחי יונים? מש'ישברו את הפלים שצדין בהן? 45, ויחזרו בהן חזרה גמורה שאפילו במדבר? 46 לא יעשו? 47

45) וגוילים יונים של אחרים, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם אינו ענין לקרובי האב, נהו ענין לקרובי האם" - סובר רבינו שאין זו אלא אסמכתא בלבד, וכמו שאמרו (קידושין כד, ב) "נראים דברי רבי עקיבא (=שהעבד צריך גט שחורר) בשאר איברים, הואיל... ומדרש חכמים הוא", ואע"פ שדרשום בכלל ופרט וכלל, אין להם תוקף אלא כמדרש חכמים בלבד (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יב). וה"קריית ספר" מסביר, שכוננת הגמרא לרבות קרובי האם, שתחילת קריבתם מוצאה מצד האב, כגון בני ראובן לבני דינה, שהם קרובים להם מצד דינה אמם, אבל תחילת קריבתם היא מצד יעקב אבי ראובן ודינה, ואלה פסולם הוא מן התורה, אבל קרובי האם שאין קריבתם אלא מצד האם בלבד, כגון שני אחים מאם ולא מן האב, שאין תחילת קריבתם אלא מצד האם, אין פסולם אלא מדברי חכמים בלבד, ובהם עוסק רבינו לומר שאינם אלא מדבריהם.

- 14 **ב. הגרים אינן בדין הקרובים. אפלו שני אחים**
 15 **תאומים**¹⁰ **שנתגירו - מעידין זה לזה. שהגר שנתגיר**
 16 **- פקטון שגולד הוא חשוב**¹¹.

10) אע"פ ש"טיפה אחת היתה ונחלקה לשתיים", ובוודאי מאב אחד הם (יבמות צח, א). (11) והרי הם זרים זה לזה, ואין לגזור שמא יבואו להתיר עדות אחים ישראל, כי עדות לבית-דין מסורה, ובית-דין יודע, שגרים אין להם דין אחוה (שם כב, א), והשווה הל' איסורי ביאה פי"ד, הי"א-יב. ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה, כגון שנתגיירה אמם בהיותה מעוברת, פסולים הם להעיד זה לזה, שהרי חייבים הם כרת משום אשת אח, כמבואר בהל' איסורי ביאה שם הי"ד, הרי שמן התורה הם אחים גמורים, ואיך יעידו זה לזה (ש"ך לחו"מ סי' לג ס"ק ז).

- 17 **ג. האחים זה עם זה, בין מן האם בין מן האב**¹² -
 18 **הרי הן ראשון בראשון. ויגיהם זה עם זה - שני**
 19 **בשני. ויבני כניהם זה עם זה - שלישי בשלישי**¹³.

12) סנהדרין כח, ב "תנא, אחיו מן האב. וקתני מן אחיו מן האם" (13) שם עמ' א.

- 20 **ד. ולעולם שלישי בראשון**¹⁴ - **פשר**¹⁵, **ואין צריך**
 21 **לומר שלישי בשני**¹⁶. **אבל שני בשני**¹⁷, **ואין צריך**
 22 **לומר שני בראשון**¹⁸ - **שניהם פסולים**¹⁹.

14) כגון בן ימואל בנו של שמעון, לראובן אחי שמעון אבי אביו. (15) בבא-בתרא קכח, א וכדעת רבא. ולדעת רבינו תם בסנהדרין כח, א שלישי בראשון פסול, כדעת רב שם, וכן משמע בירושלמי שם פ"ג ה"ו, ששאלו: "משה, מהו שיהא מותר באשת פינחס" (=בן אלעזר בנו של אהרן אחיו), ומתוך שלא שאלו אלא לאשת פינחס, משמע שלפינחס עצמו פסול הוא - הרי שראשון בשלישי פסול, ורבינו מכריע כסוגיית הבבלי בבבא-בתרא נגד הירושלמי (רדב"ז). (16) כגון בן חנוך בנו של ראובן, לימואל בן שמעון אחי ראובן, שאפילו רב הפוסל שלישי בראשון - מכשיר שלישי בשני, כמבואר בסנהדרין שם. (17) שני בני אחים זה לזה. (18) ימואל בן שמעון לראובן אחי אביו. (19) משנה שם כז, ב. שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים"

ויצאה טריפה, לא אכלה אלא מכרה לגויים, והפסיד ממון הרבה (סנהדרין שם). וכגירסת הרי"ף שם שגורס: "ילבש שחורים ויתכסה שחורים... יציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו". ובנוסח התלמוד שלפנינו, לא נזכר שילבש שחורים וכו'. וכתב ה'מקוי יוסף': יצאה טריפה מתחת ידו - שחטה לעצמו ולא למכרה לאחרים, שהרי העבירו אותו בעירו מלהיות טבח לאחרים, ולשם כך הלך למקום שאין מכירים, לשוב בתשובה, ואיך ימכור לאחרים ויעבור על גזירת הדיינים.

- 1 **י. וכן עד זומם**⁶³ **שהלך למקום שאין מפידין אותו,**
 2 **ונתנו לו ממון חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי**
 3 **זה עשה תשובה, ויחזר לכשרותו**⁶⁴. **וכן כל פיוצא**
 4 **בזה.**

63) שהעיד שקר ונודע בעדים שהעיד שקר, כלשון רבינו לקמן פי"ח, ה"א. (64) זה נלמד מהדין של טבח, הנזכר בהלכה הקודמת (כסף-משנה).

יום שלישי כ"ג מנ"א ה'תשע"ז

פרק שלשה עשר

1) מי הם הקרובים הפסולים להעיד. דין ארוסה וקרובה לענין עדות.

- 5 **א. הקרובים פסולים לעדות מן התורה. שנאמר:**
 6 **לא יומתו אבות על בנים. מפי השמועה? למדו,**
 7 **שבכלל לאו זה: שלא יומתו אבות על פי בנים,**
 8 **ולא בנים על פי אבות.**⁴ **והוא הדין לשאר קרובים.**⁵
 9 **אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב**
 10 **בלבד**⁶, **והם: האב עם הבן ועם בן הבן, והאחין מן**
 11 **האב זה עם זה, ובניהן זה עם זה, ואין צריך לומר**
 12 **הדודים**⁷ **עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם**
 13 **או מדרך האישות**⁸ - **פלן פסולין מדבריהם**⁹.

2) מתורה שבעל-פה, שקיבלו ממשנה, כמבואר לקמן בהל' ממרים פ"א, ה"ב. (3) על-פי עדות בנים. (4) שאם ללמד שלא יומתו בנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר (שם) "איש בחטאו יומתו", אלא לא יומתו בנים בעדות אבות וכו' (סנהדרין כז, ב). (5) כמבואר שם, הואיל ונאמר: "אבות על בנים", ולא נאמר: על בן - מכאן שאפילו הבנים עצמם פסולים זה לזה, כלומר: בני האבות, שהם בני אחי האב, והם שני בשני (ראה לקמן ה"ג), פסולים להעיד זה לזה, וכן לא יעידו שניהם לאחרים, כמבואר שם כח, א. וראה לקמן ה"טו, שפסול הקרובים אינו אלא גזירת הכתוב, לא מפני שהם אוהבים זה את זה, ועיין בביאורנו שם. (6) כדברי רבי עקיבא במשנה שם "וכל הראוי ליורשו", ומפרש רש"י: שהם קרובי האב, אבל קרובי האם אינם ראויים ליורשו, כמו ששינו (בבא-בתרא קח, א): "ואחי האם מנחילים ולא נוחלים", וראה בפירוש המשנה לרבינו בסנהדרין שם. (7) בכת"י תימן: הודו. (8) שבאו לו ע"י נישואין, כגון אחות אשתו או בתה. (9) ואע"פ שאמרו בסנהדרין כח, א "אמר קרא, "אבות" "אבות" שתי פעמים,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"בעל כאשתו" אלא בקריבה קרובה, אבל בקריבה רחוקה כ"שני בשני", אין אומרים בה בעל כאשתו, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין כח, ב (רדב"ז). וכן לא מצינו בכל הסוגיא שם בעל כאשתו אלא "ראשון בשני", כגון בעל חורגתו (=בת אשתו) ואשת חורגו, אבל לא מצינו בעל כאשתו ב"שני בשני" ומבואר שם עמ' א, שכל מה שלא נשנה לפסול, הרי הוא כשר ממילא, כלשון הגמרא שם: "שני בראשון - תנו, שלישי בראשון - לא תנו" (ביאור הגר"א לחו"מ ס"ו לג ס"ק יד). (28) והן ראשון בראשון, כמבואר לעיל ה"ה. (29) כמבואר בירושלמי שם פ"ג ה"ו, שאסור לו להעיד לבעל חורגתו.

17 ח. וכן בעלי אֶחִיּוֹת - פְּסוּלִין זֶה לְזֶה, וְהָרִי הֵן
18 רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן.³⁰

(30) וזהו "גיסו" ששינוי במשנה שם כז, ב, ומפרש רש"י: בעל אחות אשתו.

19 ט. וְכֵן לֹא יַעֲדִי לְבֵן אֶחָת אֶשְׁתּוֹ,³¹ וְלֹא לְבַעַל בַּת
20 אֶחָת אֶשְׁתּוֹ.³² אֲבָל מְעִיד הוּא לְבֵן בַּעַל אֶחָת
21 אֶשְׁתּוֹ שֵׁשׁ לוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת.³³

(31) שהרי זה ראשון בשני. (32) שהוא לו ראשון בשני, שהבעל כאשתו. (33) ירושלמי שם "גיסו" - יש מי ששונה: יש לו בנים וחתנים (=שהם קרובים, ואסורים להעיד), ויש מי ששונה: אין לו בנים וחתנים; מי שאומר יש לו - ממנה (=מאחות אשתו); מי שאומר אין לו - ממקום אחר, כלומר שיש לו מאשה אחרת, וכן פוסק הרי"ף בסנהדרין שם.

22 י. כָּל אִישׁ שֶׁאֵין אֵתָּה מְעִיד לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל
23 קְרוֹבָתְךָ³⁴ - הָרִי אֵתָּה מְעִיד לְשֶׁאֶר קְרוֹבָיו, כְּגוֹן
24 בְּנוֹיָהוּ וְאֶחָיו. וְכֵן כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין אֵתָּה מְעִיד לָהּ מִפְּנֵי
25 שֶׁהִיא אֵשֶׁת קְרוֹבְךָ³⁶ - הָרִי אֵתָּה מְעִיד לְשֶׁאֶר
26 קְרוֹבָיֶיךָ.³⁷

(34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת. (36) כגון אשת אחיך. (37) שאינם מאחיך. והואיל ואין להם שום קריבה עמך, וזה נלמד מדין "אחי האח" הנזכר בסמוך ה"ב (כסף-משנה).

27 יא. אָבִי פְּלֵה וְאָבִי חֲתָן³⁸ - מְעִידִים זֶה לְזֶה.³⁹

(38) אפילו לאחר נישואי הזוג הצעיר, והם נקראים כיום: מחותנים. (39) סנהדרין כח, ב. ואין אומרים מחמת שנתקרב בנו של ראובן לשמעון (=שנעשה חתנו) יפסל ראובן לשמעון, כי אינם קרובים זה לזה אלא "כי אכלא לדנא", כמגופה (=מכסה) שאינה דומה לחבית.

28 יב. אֶחִי הָאֵח מִן הָאֵם⁴⁰ - מְעִידִין זֶה לְזֶה, שֶׁהָרִי
29 אֵין בְּיַנְיָהוּ קְרִיבָה כְּלָל. פְּיַעֲדִי רְחֵל שְׂנֵאֶת לְיוֹסֵף
30 וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ רְאוּבֵן, וְהָיָה לְיוֹסֵף בֵּן מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת
31 וְהוּא מְנַשֶּׂה⁴¹, וּמַת יוֹסֵף, וְנִשְׁאֵת לְשֶׁמְעוֹן וְיִלְדָה
32 מִמֶּנּוּ יְהוּדָה - הָרִי מְנַשֶּׂה וְיְהוּדָה מְעִידִין זֶה לְזֶה.⁴²

(40) שיש לאחיו מאמו אח מצד האב. (41) נמצאים מנשה

- שני אבות בעדות בניהם, ועל-כרחן בשני אחים ובניהם - הכתוב מדבר, שבאב ובנו לא היה הכתוב קוראם: "אבות", שהרי אב אחד הוא לבניו, ובוודאי הכוונה לשני אחים שהם שני אבות לבניהם, שלא יעידו הם לבני אחיהם, ולא בני אחיהם להם, ולא בני האחים זה לזה - מכאן לראשון בשני, ושני בשני, שפסולים להעיד (רש"י שם).

1 ה. הָאָב עִם בְּנוֹ - בְּרֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן הוּא. לְפִנְיָךְ;
2 הָאָב עִם בֶּן בְּנוֹ - פְּסוּל²⁰; וְעַם בֶּן בְּנוֹ, שֶׁהוּא
3 רְבִיעִי מִמֶּנּוּ - כְּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן.²¹
4 וְכֵן הִדְרָךְ בְּנִקְבוֹת. פְּיַעֲדִי שְׁתֵּי אֶחִיּוֹת אוֹ אֶח
5 וְאֶחָתוֹ, בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאֵם - הָרִי הֵם רֵאשׁוֹן
6 בְּרֵאשׁוֹן. בְּנֵיהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבוֹת - שְׁנֵי בְּשֵׁנֵי.
7 בְּנֵי בְּנֵיהֶם אוֹ בְּנוֹת בְּנוֹתֵיהֶן - שְׁלִישִׁי בְּשֵׁלִישִׁי.
8 כְּדִרְךָ שֶׁאֵתָּה מוֹנֶה בְּזָכָרִים רֵאשׁוֹן שְׁנֵי וְשְׁלִישִׁי, כְּךָ
9 אֵתָּה מוֹנֶה בְּנִקְבוֹת.²²

~ נקודות משיחות קודש ~
"ועם בן בנו כשר".

לעניין כיבוד אב, אין חיוב על הנין לכבד את אבי אבי, וכל שמצינו בהלכה (ש"ע סי' ר"מ סכ"ד) הוא שחייב לכבד אבי אביו,

ומקורו הוא ברש"י על הפסוק "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (ויגש מו, א). "חייב אדם בכבוד אביו יותר מאבי אביו כו" (והיינו שיש גם חיוב על אבי אביו, אלא שהוא פחות), ולכן - עם בן בנו כשר.

והגם שלא מצינו ראייה לכיבוד אב ואם יותר משלושה דורות, יש רמז לכך ממאמר חז"ל (בבא בתרא צא, ב) על הפסוק "וישם כסא לאם המלך", האמור בשלמה ומדבר ברות, ומ"מ אין זה אלא אלא רמז בעלמא. ולעניין הלכה, בכיבוד אב ואם הוא עד אבי אביו, ובעדות עד בן בנו.

(נ"ע לקו"ש חלק כ' עמוד 644)

(20) שזה ראשון בשני. (21) ר"ף שם, דיבור-המתחיל: קסבר מר בר רב אשי. (22) משנה שם ובגמרא.

10 ו. כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵתָּה פְּסוּל לָהּ²³, כְּךָ אֵתָּה פְּסוּל
11 לְבַעְלָהּ; שֶׁהַבַּעַל כְּאֶשְׁתּוֹ. וְכָל בַּעַל שֶׁאֵתָּה פְּסוּל
12 לוֹ²⁴, כְּךָ אֵתָּה פְּסוּל לְאֶשְׁתּוֹ; שֶׁהָאִשָּׁה כְּבַעְלָהּ²⁵.

(23) כגון אחותך או אחות אביך. (24) כגון אחי אביך. (25) שם כח, ב "מנין שהאשה כבעלה, דכתיב (ויקרא יח, יד), ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא, והלא אשת דודו היא, מכלל דאשה כבעלה". וראה לקמן ה"ג.

13 ז. כָּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהֵן זו עִם זוֹ שְׁנֵי בְּשֵׁנֵי²⁶ -
14 בַּעְלֵיהֶן מְעִידִין זֶה לְזֶה.²⁷ אֲבָל אִם הָיוּ רֵאשׁוֹן
15 בְּרֵאשׁוֹן, כְּגוֹן שֶׁלְקַח זֶה אִשָּׁה וְזֶה בַּתָּהּ²⁸ - אֵין
16 מְעִידִין זֶה לְזֶה.²⁹

(26) כגון בנות שתי אחיות. (27) שאין אומרים שתי פעמים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסול להעיד לחותנו, ועל-כרחך שאינו חשוד לשקר, אלא "גזירת מלך היא". ובספר המצוות לרבינו ל"ת רפז, כותב: "והוא-הדין לדיני ממונות (=פסולים הקרובים להעיד), אלא שנזכר בדיני נפשות דרך הפלגה, שלא נאמר: כיון שיש כאן איבוד נפש, אין הקרוב חשוד על כך ונעשה ע"פ דבריו... לפיכך הביא למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר... אפילו עדות האב על הבן, ואפילו היא לחייבו מיתה, לא נקבל - וזוהי גזירת הכתוב שאין לה טעם כלל". (56) ראה הל' סנהדרין פכ"ג ה"ו, ובביאורנו שם. (57) וב"ספר החינוך מצווה תקצו, משתדל להטעים גזירה זו: "כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה, ישיבתם וקיימתם יחד אי-אפשר להם להנצל, שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותם זה על זה, אולי בכעסם תמיד אלו עם אלו, תעלה חמתם לפי שעה, ויבואו לפני הדין ויחייבו את ראשם למלך, וכשוך החימה, כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים".

יום רביעי כ"ד מנ"א ה'תשע"ז

פָּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) דין קרוב ונתרחק - לעניין עדות. עדות שתחילתה בפסלות וסופה בכשרות. הדברים שאדם נאמן להעיד עליהם בגדלו, על מה שראה בקטנו. שני מקבלי מתנה רשומים בשטר אחד, ועדים קרובים לאחד מהם, מה דינו של השטר.

17 א. כָּל מִי שְׂאִין אֶתָּה מַעֲיֵד לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּעַל
18 קְרוֹבָתְךָ,² אִם מֵתָה אֲשֶׁתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחָה לוֹ
19 בָּנִים - הֲרִי זֶה נִתְרַחֵק וְכָשֵׁר.³

(2) ובעל כאשתו, כמבואר לעיל פרק י"ג, הלכה ו. (3) להעיד על עדות שיראה לאחר שנתרחק (משנה בסנהדרין כז, ב וכדעת החכמים). וכן אם נתגרשה אשתו, הרי זה נתרחק (ש"ך לחושן משפט לג סעיף קטן ח ומקורו בפירוש המשנה לרבינו שם).

20 ב. מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לַחְבְּרוֹ עֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה
21 חֲתָנוֹ, וְנַעֲשֶׂה חֲתָנוֹ; אוֹ שְׂיַדַע הָעֵדוּת וְהוּא פֶּקַח,⁴
22 וְאַחֵר כֶּף נִתְחַרְשׁ;⁵ פְּתוּחַ⁶ וְנִסְתָּמָא,⁷ אֵף עַל פִּי
23 שְׂיִכּוֹל לִכְנֹן מִדַּת הַקִּרְקַע שֶׁהוּא מַעֲיֵד בָּהּ⁸ וּמִסִּים
24 מִצְרִיָּה;⁹ שְׂפּוּי¹⁰ וְנִשְׁתַּטָּה¹¹ - הֲרִי זֶה פְּסוּל.¹² אֲכָל
25 אִם הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה חֲתָנוֹ, וְנַעֲשֶׂה
26 חֲתָנוֹ, וּמֵתָה בְּתוֹ; פֶּקַח וְנִתְחַרְשׁ, וְחִזּוֹר וְנִתְפַקֵּחַ;
27 שְׂפּוּי וְנִשְׁתַּטָּה, וְחִזּוֹר וְנִשְׁתַּפֵּה; פְּתוּחַ וְנִסְתָּמָא, וְחִזּוֹר
28 וְנִתְפַתַח - כָּשֵׁר. זֶה הַכֵּלָל: כָּל שֶׁתַּחֲלִתוֹ¹³ וְסוּפּוֹ¹⁴
29 בְּכִשְׁרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל בֵּינֵיתִים - כָּשֵׁר; תַּחֲלִתוֹ
30 בְּפְסוּלוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁסּוּפוֹ בְּכִשְׁרוֹת - פְּסוּל.¹⁵
31 לְפִיכָף,¹⁶ מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּעֵדוּת וְהוּא קָטָן, וְכָא
32 וְהָעֵיד בָּהּ כְּשֶׁהוּא גְדוֹל - אֵינָה פְּלוּם.¹⁷

(4) שאזניו פקוחות לשמוע. (5) נאטמו אוזניו ואינו שומע,

וראובן, אחים מן האב. (42) שאין ביניהם שום קריבה, אלא שראובן אחי יהודה מאמו - הוא אחי מנשה מצד אביו, וזהו שאמרו שם: "רב חסדא, הכשיר באחי האח". ומכאן למד רבינו דינו הנזכר לעיל ה"י, וכמבואר לעיל אות לו.

1 י.ג. הָאִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ - רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. לְפִיכָף אֵינוֹ
2 מַעֲיֵד לֹא לְבִנָּה⁴³ וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ בְּנָה⁴⁴, וְלֹא לְבִתָּהּ וְלֹא
3 לְבַעַל בִּתָּהּ⁴⁵, וְלֹא לְאִבִּיהָ⁴⁶ וְלֹא לְאִמָּהּ⁴⁷, וְלֹא לְבַעַל
4 אִמָּהּ⁴⁸ וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ אִבִּיהָ⁴⁹.

(43) שהרי זה ראשון בשני. (44) שאשה כבעלה. (45) שבעל כאשתו, אבל לבן בנה כשר, שהרי זה ראשון בשלישי, וכן שנינו (שם כז, ב) "וחורגו לבדו" - ולא בנו וחתנו, ואע"פ שאשתו פסולה להעיד בבן-בנה, שהיא נקראת ראשון בשני, כמבואר לעיל ה"ה? - הבעל נחשב לגבי בן בנה ראשון בשלישי, שהוא ואשתו ראשון בראשון ואינם גוף אחד, והשני לאשתו הוא שלישי לו (סמ"ע לחו"מ סי' לג ס"ק טו). (46) שכן שנינו שם: וחמיו. (47) שאפילו לאחי חמותו אסור להעיד, כמבואר שם כח, א - לחמותו לא כל-שכן. (48) אע"פ שאינו חמיו, שהבעל כאשתו. (49) שהאשה כבעלה, ואע"פ שאינה חמותו. אבל לאבי אביה או אבי אמה כשר להעיד, שאינו אלא שלישי בראשון, ואע"פ שהיא אסורה להם - היא נחשבת "שני בראשון" והוא אינו כגופה, וכמבואר לעיל אות מד (סמ"ע שם ס"ק טז), וכן דעת הגר"א בביאורו שם.

5 יד. אֲשֶׁתוֹ אֲרוּסָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה הָאִישׁוֹת⁵⁰
6 - הֲרִי הִיא כְּנִשׁוּאָה⁵¹ לְעִנְיַן עֵדוּת. [בְּמָה דְּכָרִים
7 אֲמוּרִים?] בְּאֲרוּסָתוֹ עֲצָמָה, שְׂאִינוֹ מַעֲיֵד לָהּ; אֲכָל
8 אִם הָעֵיד לְקְרוֹבֵי אֲרוּסָתוֹ, כְּגוֹן בְּעַל אַחוּתָהּ אוֹ בְּנָה
9 וּבִתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין פּוֹסְלִין אוֹתָהּ⁵² עַד
10 שְׂיִשְׁאָנָה⁵³.

(50) שעדיין לא נכנסה לחופה. (51) סנהדרין כח, ב שהרי נתקרבה דעתו אליה. (52) העדות. ובדפוס וינציאה שיי"א, וכן בכת"י תימן: אותו. (53) שעדיין לא נתקרבה דעתו כלפי קרוביה. וכוונת רבינו לומר, ודאי לכתחילה אסור לו להעיד גם לקרוביה, אבל אם העיד אין פוסלים עדותו (הרי"ף בתשובותיו, וכן דעת גאון, הובאו בהגהות מרדכי לסנהדרין שם, וכן ב"העיתור" אות ק קבלת עדות). וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לג סעיף ט: דוקא ארוסה, אבל שידוכין אינם פוסלים, אולם אם מעיד לזכותה בממונות, אפשר שהוא נוגע בדבר ופסול.

11 טו. זֶה שֶׁפְּסָלָה תוֹרָה עֵדוּת הַקְּרוֹבִים - לֹא מִפְּנֵי
12 שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת אוֹהֲבֵין זֶה אֶת זֶה, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ מַעֲיֵד לוֹ
13 לֹא לְטוֹבָתוֹ וְלֹא לְרַעְתּוֹ⁵⁴, אֲלֵא גְזֵרַת הַכֶּתוּב הוּא⁵⁵.
14 לְפִיכָף, הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא - כָּשֵׁר לְעֵדוּת, אֵף עַל פִּי
15 שֶׁהוּא פְּסוּל לְדִינֵיתוֹ⁵⁶; שֶׁלֹּא גְזֵרַת תוֹרָה אֲקָלָה עַל
16 הַקְּרוֹבִים⁵⁷.

(54) כדברי הכתוב: לא יומתו אבות על בנים וגו', והרי זו חובה לאב. (55) בבא-בתרא קנט, א שאפילו משה רבינו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הדין לאור בלא גמגום" (כתובות שם וברש"י).
 23) חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, כמבואר שם
 י, א ולפיכך האמינו בה עדות הגדול, שראה בימי קטנותו.
 24) החורש את הקבר היה זה עושה "בית הפרס" מאה אמה,
 שכן שיערו חכמים, שהמחרישה מוליכה את עצמות המת
 עד מאה אמה סביב, ולפיכך כהנים אסור להם ללכת שם
 מפני הטומאה, ואם היינו מוחזקים בבקעה גדולה שנחרש
 בה קבר והבקעה כולה בספק טומאה, נאמן זה לומר
 "המקום הזה" בית הפרס הוא וכל מה שהוא חוץ ממנו
 טהור (כתובות כח, א ובר"ן), וראה שם עמוד ב בתוספות
 דיבור המתחיל ושהמקום הזה. בית הפרס - מקום
 שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ויש מפרשים פרס - לשון
 שבירה, שעצמות של מת נפרסו (=נשברו) שם (רע"ב
 לאהלות פרק י"ז, משנה א) וראה הלכות טומאת מת פרק ט,
 י, הלכה א. 25) כדברי רבינו בהלכות טומאת מת פרק ט,
 הלכה י"ב: "דבר ידוע שכל אלו הטומאות... שהן משום
 ספק, הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי
 שנטמא טומאת וורא"י. 26) שכאן הוא התחום לעירנו.
 27) כדברי רבינו בהלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א "מדברי
 סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה...
 שאלפיים אמה הוא מגרש העיר" אבל יש תחום "מורחב"
 שאסור לצאת ממנו והלאה מן התורה, ככתוב (שמות טז,
 כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ותחום זה הוא
 "חוץ לשנים עשר מיל (=אלפיים אמה הם מיל) כנגד מחנה
 ישראל", כלשון רבינו שם. 28) כשלמדנו שם בהיותנו
 ילדים. 29) מטומאתו, כגון מגע שרץ מת וכדומה.
 30) ככתוב (ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן
 הקדשים". 31) בגורן, כשבעל השדה מחלק תרומה
 לכהנים, ואין חוששים שמא עבד כהן היה, ש"אין חולקים
 תרומה לעבד אלא אם כן רבו עימו" (כתובות כ, ב).
 32) כגון, תרומה או הזרוע והלחיים והקיבה שהן מתנות
 לכהנים, ככתוב בדברים יח, ג. 33) שעל ידו היה אביו
 שולח המתנות, אבל על ידי אחר לא, שמא לא דקדק כל
 כך (שם ובר"ן). 34) מדובר במשפחת כהנים, שיצא עליה
 חשש פסול כהונה ואתה משפחה נחלקת לכמה בתי אבות
 ומעיד זה להכשיר בית אב אחד, לומר אותו חשש על בית
 אב פלוני הוא, ולא על בית אב זה, וסומכים על דבריו
 להכשיר אותו בית אב לאכילת תרומה מדבריהם, אבל אם
 לא יצא שום חשש על המשפחה אין הקטן נאמן לפסול
 משפחה אפילו לתרומה מדבריהם, ואפילו אביו לא היה
 נאמן על כך, שכלל הוא: אין ערעור פחות משניים (ר"ן
 שם). 35) ובכתב יד תימן: שהאכילונו. 36) כמו ששינו
 בברייתא שם: "כיצד קצצה? אחד מן האחים שנשא אשה
 שאינה הוגנת לו, באים בני המשפחה ומביאים חבית מלאה
 פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית
 ישראל שימעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו
 ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם
 דוגמא (=זיכרון) לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזוהי
 קצצה, שנקצץ פלוני ממשפחתו ומיחסו בית-אבותיו.
 והשווה ירושלמי קידושין פרק א, הלכה ה "התינוקות
 מלקטים ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו - ובשעה שהוא
 מגרשה היו עושים כן ואומרים: חזר פלוני למשפחתו".

וראה לעיל פרק ט, הלכה י"א: "ויהיה ראוי לשמוע
 הדיינים, והאיום שמאיימים עליו". 6) שענינו פתוחות
 ורואות, ונוסח התלמוד (בבא בתרא קכח, א): פיתח.
 7) נסתם מאור עיניו ואינו רואה, וכבר נתבאר לעיל פרק ט,
 הלכה י"ב שהסומא פסול להעיד, שנאמר: "והוא עד או
 ראה". 8) לטובת בעליה, עד היכן הוא שלהם, ומתכוון
 להוציאה מידי משיגי גבולם (רשב"ם בבא בתרא שם).
 9) מסמן גבולותיה, שיש לו סימנים בשאר השדות הסמוכות
 לארבע רוחותיה. 10) חכם, מיושב בדעתו. 11) יצא
 מדעתו, והשוטה פסול לעדות, כמבואר לעיל פרק ט, הלכה
 ט. 12) שהרי בשעת הגדת העדות פסול הוא (בבא בתרא
 שם). 13) שעת ראיית העדות. 14) שעת הגדת העדות.
 15) שם, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה" - משעת
 ראיית המעשה יהיה ראוי לעדות זו (רשב"ם שם).
 16) בכתב יד תימן כאן התחלת ההלכה. 17) שהרי
 תחילתו בפסלות. וכן שנינו (כתובות כח, א) "אבל אין אדם
 (קטן שנתגדל) נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה".

1 ג. וַיֵּשׁ דְּבָרִים¹⁸ שְׁשׁוּמְכִין פְּהֵן עַל עֵדוֹת שְׁמַעִיד
 2 נְשָׁהוּא גְדוֹל, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים שְׁל דְּבָרֵיהֶם. וְאִלוּ
 3 הֵן הַדְּבָרִים שְׁאֲדֵם נְאֻמָּן לְהַעִיד בְּגְדָלוֹ עַל מַה
 4 שְׁרָאָה בְּקֻטְנוֹ: נְאֻמָּן אֲדֵם לֹמַר: זֶה פְתַח יְדוֹ שְׁל
 5 אָבִי¹⁹, או שְׁל רַבִּי, או שְׁל אָחִי; מְפָנִי שְׁקִיּוּם
 6 שְׁטָרוֹת מְדַבְּרֵיהֶם²⁰. זְכוּר אָנִי בְּפְלוֹנִית שְׁנִשְׁאָת,
 7 וְנִעֲשָׂה לָהּ מְנַהֵג הַבְּתוּלוֹת²¹; הוֹאִיל וְרַב נְשִׁים
 8 בְּתוּלוֹת נִשְׁאוֹת²², וְכַתְּבָה מְדַבְּרֵיהֶם²³. שְׁהַמְקוֹם הַזֶּה
 9 בֵּית הַפְּרָס²⁴; מְפָנִי שְׁטַמְאָתוֹ מְדַבְּרֵיהֶם²⁵. וְעַד פְּאֵן
 10 הֵינּוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּה²⁶; שְׁצַמְצוּם הַתְּחוּם עַד אֲלַפִּים
 11 אָמָה בְּלֶבֶד מְדַבְּרֵיהֶם²⁷. שְׁהִיָּה אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹצֵא
 12 מִבֵּית הַסֶּפֶר²⁸ לְטַבֵּל²⁹ וְלֶאֱכַל בְּתְרוּמָתוֹ לְעָרֵב³⁰;
 13 וְשְׁהִיָּה חוֹלֵק עֲמֻנו תְּרוּמָה³¹; וְשְׁהֵינּוּ מוֹלִיכִים חֵלָה
 14 וּמִתְנוֹת³² לְפְלוֹנִי פְּהֵן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ³³; וְאָמַר לִי
 15 אָבָא: מִשְׁפַּחָה זֹה פְּשָׁרָה, מִשְׁפַּחָה זֹה פְּסוּלָה³⁴;
 16 וְאֶכְלְנוּ בְּקֻצְצָה שְׁל פְּלוֹנִי, שְׁהַאֲכִילוּנֵינוּ³⁵ אָחִיו קְדֵי
 17 לְהוֹדִיעַ שְׁאֲחֵיהֶם פְּלוֹנִי נִשָּׂא אִשָּׁה שְׁאִינָה הוֹגְנָת
 18 לְפָנֵינוּ³⁶. שְׁפַל אִלוּ הַדְּבָרִים - לְהַחֲזִיק זֶה הַפְּהֵן לְאֶכַל
 19 בְּתְרוּמָה שְׁל דְּבָרֵיהֶם³⁷ או לְדַחֲתוֹ מִמֶּנָּה³⁸.

18) בכתב יד תימן משפט זה מחובר להלכה הקודמת
 וההלכה הבאה מתחילה ב"ואלו הם הדברים" וכו'.
 19) החתום על השטר כעד. 20) שמן התורה עדים
 החתומים על השטר - הרי הם כמו שנחקרה עדותם בבית
 דין, וחכמים הצריכו עדים לקיים השטר, והם הכשירו בו
 עדות גדול שראה בקטנותו (כתובות שם וברש"י), והשווה
 לעיל פרק ז, הלכה ב, ושם מוסיף רבינו: "והוא שיצטרף
 עימו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול" והוא על פי
 התלמוד בכתובות שם. 21) כגון, מיני שמחה או כתרים
 או מלבוש ידוע... שאין עושים כך אלא לבתולה" (הלכות
 אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה), וכתובת בתולה - מאתיים וזו,
 בניגוד לבעולה שכתובתה מאה. 22) ואין זה אלא גילוי
 הדבר בלבד, "שאין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיוזם חבריו (=שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם), אם אתה אומר כן, לא היה נהרג על פיו? נמצאה עדות הקרוב, גרמה לו להינהג, שאילו לא היה מעיד עימו, לא היה נהרג, שהרי אינו נעשה זומם עד שיוזמו שניהם. וכעין זה בבבלי סנהדרין כת, א. (49) המוכר ללוקח או הלווה למלווה. (50) וכלל הוא: שטר שלא חתמו בו עדים כלל, אלא שנתנו בפני עדים, כשר, שאין העדים חותמים על השטר אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה, ושוב אין לו עדות, לפיכך נהגו לחתום, שאם ימותו יראו חתימתם לאחרים ויכירוהו (גיטין ג, ב וברש"י) והשווה הלכות גירושין פרק א, הלכה ט"ו. (51) שחתמו בו עדים פסולים, ובגיטין י, ב מפרש רש"י: יש בו עדים פסולים, פסול מדרבנן, שמא יבוא (=הבעל) למוסרו (=את הגט לאשה) בפניהם ויסמוך עליהם, והשווה הלכות גירושין שם הלכה י"ז.

- ז. הפותב פל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת⁵²,
 והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן השני - הרי השטר פסול, מפני שהוא עדות אחת⁵³.
 אכל אם כתב בשטר אחד: שנתתי לראובן חצר פלונית, ושנתתי לשמעון שדה פלונית⁵⁴, ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה - זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת; שאילו שתי עדות⁵⁵, אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה? לאומר: היו עלי עדים שנתתי לראובן פך וכף, ושנתתי⁵⁶ לשמעון פך וכף, ושלויתי מלוי פך וכף; שאף על פי שכתב בשטר אחד⁵⁷, והמקנה איש אחד - הרי אלו שלש עדות שאינן תלויות זו בזו⁵⁸.

(52) בשטר אחד, ולא פירש לכל אחד את חלקו בפני עצמו. (53) ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ירושלמי מכות פרק א, הלכה ז וכן בגיטין פרק א, הלכה א וברבי יוחנן שם). שהואיל וכתב: כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני, הרי זה כמעשה אחד בשני גופים, ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו" להכשיר עדות הרחוק, שהכל עדות אחת היא (כסף משנה). (54) הרי אלו שני מעשים נפרדים לשני גופים. (55) והרי הם כשתי כיתי עדים נפרדות, המעידות לשני גופים, שאפילו בטלה כת אחת, הכת השנייה קיימת. (56) בכתב יד תימן: ושמכרתי לשמעון וכו'. (57) שהם כתובים בשטר אחד, ולשון השולחן ערוך חושן משפט נא, סעיף ו: "אף על פי שהם בשטר אחד". (58) וכן אמרו (בבא בתרא קכט, א) ש"בשתי שדות ושני בני אדם" חולקים דיבורו, ואין מקצת דיבורו תלוי בחבירו. והשווה הלכות עבדים פרק ז, הלכה ב: "עבד שהביא גט (=שחרור) וכתוב בו: עצמך ונכסי קניתי לך, עצמו קנה והרי הוא בן חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו כשאר השטרות... שחולקים הדיבור ואומרים, עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו ואין צריך לקיימו, אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראייה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר". והטעם, שאלו הדברים הם כשני מעשים נפרדים, שחרור העבד לחוד, ונתינת הנכסים לחוד, ואינם תלויים זה בזה, ולפיכך יצדק לומר

(37) כגון, תרומת חוץ לארץ, או תרומת פירות, מחוץ לדגן תירוש ויצהר (כתובות כח, ב וברש"י). (38) לא על פי עדותו של זה יופסל כהן כשר לאכול בתרומה, אלא שהיה פסול מכבר מחמת איזה חשש פסול כהונה, ואם לא נקבל עדות הקטן להכשירו נמצא הכהן דחוי כמקודם (ר"ן שם בהבנת דברי רבינו). ואף על פי שבגמרא שם עמוד א הדגישו: "והוא שיש גדול עימו" - סובר רבינו שאין זה מוסב אלא על קיום שטרות בלבד, אבל כל שאר הדברים נאמן עליהם אפילו הוא לבדו (מגיד משנה להלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה).

- ד. פל אלו ששמעיד בהן הגדול במה שידע פשהיה קטן, אם היה עובד פוככים או עבד פשראה דברים אלו, והעיד אחר שנתגזר ונשפחר - אינו נאמן³⁹.
 (39) אפילו היה בדעתו להתגיר, אינו נאמן על מה שראה בגייתו, כי אז לא דקדק כל הצורך (כתובות כח, ב).
 ה. מי שהיה יודע לחברו בעדות עד שלא נעשה גזלן, ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על כתב ידו⁴⁰; אבל אם החזק כתב ידו שבשטר זה בבית דין קדם שיעשה גזלן⁴¹ - הרי זה שטר פשר⁴². וכן אם נעשה חתנו⁴³ - הוא אינו מעיד על כתב ידו⁴⁴, אבל אחרים מעדיין. אף על פי שלא החזק בבית דין אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה פשר. שאינו דומה הפסול בעברה⁴⁵ לפסול בקריבה, שהפסול בעברה חשוד לזיפה⁴⁶.

(40) שבשטר, לקיים חתימתו, כי יש לחוש שהוא זייף וכתב השטר היום, וחתם בו, והקדים לכתוב בו תאריך שלפני פסולו. (41) שביט הדין עצמו ראה שטר זה חתום בכתב ידו קודם שנפסל. (42) בבא בתרא קנט, א וכפירוש התוספות שם. (43) לאחר שחתם לחותנו בשטרו. (44) שהקרוב פסול להעיד. (45) כגון, גזלן וכיוצא בו. (46) ויש לחוש שהוא כתבו וחתם בו היום בשקר, למרות שתאריך השטר הוא לפני זמן פיסולו, אבל "פסול בקריבה" אינו אלא משום "גזירת הכתוב", ולא משום שהוא חשוד לזיף, שהרי אפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ובוודאי שהוא נאמן, אלא "גזירת מלך" היא, ולפיכך אחרים מעידים לו, שאין לחשוד בו, שמשנעשה חתנו, זייף וכתב (בבא בתרא שם וברש"ם). והשווה לעיל פרק י"ג, הלכה ט"ו.

- ו. שטר שיש בו שני עדים בלבד⁴⁷, ושניהם קרובים זה לזה⁴⁸ או אחד משניהם פסול בעברה, אף על פי שמסרו לו⁴⁹ השטר בפני עדים פשרים⁵⁰ - הרי הוא פחרס, מפני שהוא מזיף מתוכו⁵¹.

(47) כי אילו חתמו בו הרבה עדים, הרי הוא כשר, אפילו שניים מהם קרובים זה לזה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ו. (48) והרי הם פסולים להעיד לאחרים, כדברי הירושלמי (סנהדרין פרק ג, הלכה ט) "מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה? הגע עצמך, שאם הוזם אחד מהם, כלום נהרג עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12. אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר.
 13. במה דברים אמורים? פשהו העניים סמוכים
 14. עליהם¹², ופוסקין עליהן צדקה¹³. אפלו אמרו שנים
 15. מאנשי אותה העיר: אנו נתן דבר הקצוב עלינו¹⁴
 16. ונעיד - אין שומעין להם; שהנאה הוא להם
 17. שיתעשרו עניים אלו¹⁵, הואיל והן סמוכין על בני
 18. העיר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(12) המעידים שראוהו גונב, או מעידים שזה ספר של עירם, שכולם שותפים בו ונוגעים בעדותם (בבא-בתרא שם). ובחור"מ סימן ז סעיף יב מכשיר להעיד, אם יש להם ספר תורה אחר, ואז אפילו הדיינים עצמם מותר להם לקרוא באותו הספר, שאין זו הנאה להם, הואיל ואם רצו קוראים הם מספר אחר, הנמצא באותו בית כנסת (סמ"ע שם ס"ק כח). (13) על אנשי העיר. (14) נמצאו נוגעים בעדותם, שהרי אם יתן המנה לעניים, לא יצטרכו הדיינים והעדים לתת להם משלהם. (15) לתת בכל שנה ושנה. (16) ולא יצטרכו לתת להם עוד בשנים הבאות.

ד. קרקע שביין¹⁷ שני שתפין שבא מערער להוציא¹⁹ מתחת יד השתתף¹⁸ - אינו מעיד לשפתו עליה¹⁹; אלא אם סלק עצמו ממנה²⁰, וקנו מידו שנתנה לשפתו, ושם²¹ בא בעל חוב לשלם²² וטרפה מיד השתתף²³ - משלם לו דמיה²⁴, ואחר כך מעיד לו עליה. וכן כל פיוצא בזה²⁵.

(17) בבא-בתרא שם. וכתב הרדב"ז: עניים שאינם סמוכים על בני העיר, כגון בירושלים, כיום, שאין הם מתפרנסים אלא ממה ששולחים להם קהילות חוץ לארץ, נראה שה"סילוק" יועיל לדון ולהעיד. (18) בחור"מ סימן לו סעיף א, הנוסח: של שני שותפים. (19) לומר, שזה שמכרה להם גולה ממנו. (20) לפסול עדי המערער, ואפילו על חלקו של השותף לא יעיד, שכל זמן שלא חלקו ביניהם, אם יטול המערער כלום מן השדה, יפסידו שניהם ונמצא זה מעיד לעצמו (בבא-בתרא מג, א וברשב"ם). (21) שכתב לו: דין ודברים אין לי על שדה זו, שהכל שלך. (22) כלומר, גם יקבל על עצמו תנאי זה. (23) המלוה, שלוה ממנו קודם שהקנה לשותפו את חלקו. (24) יקחנה מידו, שהרי חציה משועבדת לבעל חוב, ודינו לטרוף כנגד חובו מידי השותף הקונה. (25) שעכשיו אינו נוגע בדבר, שאם ירצה להעמידה אצל השותף מפני בעל חובו, שלא יהיה "לוה רשע ולא ישלם" (ראה לקמן פט"ז, ה"ג), הרי ממילא ישאר "לוה רשע" כלפי השותף שקיבל עליו לשלם דמיה (בבא-בתרא שם). ומדובר, שלא קיבל עליו שום אחריות אחרת, שאם יבוא איזה מערער ויטעון גזולה היתה בידו, אין נותן זה אחראי לו, שאם לא כן, הרי נותן זה נוגע בעדותו לטובת השותף, שלא יצטרך לפצותו כשיקחה ממנו (שם).

ה. העורר על השדה²⁶: אם יש בה פרות - אין האריס²⁷ מעיד לו עליה, שהרי רוצה האריס להעמידה ביד בעליה, כדי שישלם חלקו בפרות²⁸;

בהם "חולקים הדיבור", ואף על פי שהעבד גוף אחד, נידון כשני גופים, הואיל וכשישתחרר הרי הוא בן חורין, פנים חדשות באו לכאן, והרי זה כאומר: הריני משחרר פלוני עבדי, והריני נותן נכסי מתנה לאיש פלוני (כסף משנה).

יום חמישי כ"ה מנ"א ה'תשע"ז

פרק חמשה עשר

(1) דין הנוגע בעדותו, ובני עיר הפסולים כולם לעדות. עדותם של האריס והשוכר נגד המערער. עדותו של הערב נגד המערער על נכסי הלווה.

א. כל עדות שתבוא הנאה לאדם ממנה - אינו מעיד בה; שזה הוא פמעידי על עצמו². לפיכך, בני העיר שבא מערער לערער עליהם במרחץ³ או בקצוב של עיר⁴ - אין אחד מפעלי העיר מעיד בדבר זה⁵ ולא דן, עד שישלם עצמו⁶ בקנן גמור, ואחר כך יעיד או ידון⁷.

(2) וחשוד הוא לשקר (בבא-בתרא מג, א ובסמ"ע לחור"מ סי' לו ס"ק א). וב"קריית ספר" מנמק: שאדם קרוב אצל עצמו, כמבואר לעיל פי"ב ה"ב, ולפי"זה אינו נפסל מחמת חשד, אלא משום קריבה, שהביא גזירת הכתוב, כמבואר לעיל פי"ג הט"ו. (3) המשותף לכולם, ולומר שאינו שלהם. (4) מגרש ציבורי חכבי ידים, מלשון הכתוב (דברים יג, יז) "ואת כל שללה תרכוץ אל תוך רחובה", וכן שנינו (ביכורים פי"ג, מ"ב) "ולנים תרחובה של עיר". (5) לטובת בני עירו, שהרי כולם שותפים בדבר, והם נוגעים בעדותם. (6) שיכתוב: דין ודברים אין לי על מרחץ זה, ונותן את חלקו לשאר אנשי העיר, ומעתה אין לו כל הנאה עצמית מעדותו. (7) בקבלת קנין סודר ממנו, ואז סילוקו מועיל.

ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן, הואיל ולשמיצה הוא עשוי⁸ שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו⁹ - אין דנין בדניני אותה העיר¹⁰, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר¹¹. וכן כל פיוצא בזה.

(8) בבא-בתרא שם. ואע"פ שלא נתפרש שם "סילוק" מועיל אלא לגבי דיינים בלבד, סובר רבינו שהוא-הדין לגבי עדות (רדב"ז). והגם שנתבאר לעיל (פי"ד, ה"ב) שכל עדות שתחילתה (=שעת ראייתה) בפסלות, אע"פ שסופה (=הגדתה) בכשרות - פסולה? בכל זאת כשרה עדותם של ה"מסתלקים", למרות שפסולים היו מתחילה, כיון שאין פיסולם תלוי בגוף - כשאר פסולי עדות, אלא מצד ממון, שהם נוגעים בדבר לטובתם, וכיון שנסתלקו - נסתלקו ('תוספות' שם ד"ה וליסתלקו). ולדעת ה'תוספות' בנדה ג, א ד"ה רובי מאיר, אין המסתלק כשר אלא לדון, אבל לא להעיד, שהרי תחילתו בפסול. ודעת השו"ע חו"מ סי' לו סעיף יח כדעת רבינו. (9) לשמוע מה שקוראים בו בימי הקריאה. (10) שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו. (11) את הגנב הטוען: לקחתיו בדמים, או שום טענה אחרת.

ג. האומר: תנו מנה לעניי עירי - אין דנין בדניני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יהודה להעמיד בידו שדהו. (40) בחו"מ סי' לו סעיף יד, הנוסח: בת חורין. שדה שלא נמכרה ולא נשתעבדה לאיזה בעל-חוב מוקדם. (41) כגון שבא בעל-חובו של ראובן המוכר, אצל יהודה הלוקח האחרון, ולא מצא אצלו לגבות כלום, מפני שזכה בה המערער, והלך ללוי לטרוף ממנו שדהו בחובו. (42) שמכרה לו באחריות. (43) ולפיכך אינו נוגע בעדותו לטובת יהודה, אבל אם אין למוכר שדה אחרת, יש הנאה ללוקח הראשון להעמיד ללוקח השני את שדהו, כדי שאם יבוא בעל-חובו של ראובן לטרוף שדהו, ירחנו אצל הלוקח השני, ע"פ הדין: אין בעל-חוב גובה אלא מן הלוקח האחרון, כמבואר בהל' מלוה פ"ט ה"ה, "שהרי הלוקח הקודם אומר לטרוף: הנחתי לך מקום לגבות ממנו", ולפיכך לא יעיד לו, שהרי נוגע הוא בעדותו (בבא-בתרא שם).

יום שישי כ"ו מנ"א ה'תשע"ז

פרק נשעה עשור

(1) דברים שונים הגורמים לצד הנאה בעדות, ועל הדיין להתבונן בהם. פיסולים הפוסלים בעדות, פוסלים גם בדיינים. הכשרים להעיד ופסולים לדון.

- 19 א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה
- 20 וְעָרַעַר² עַל רְאוּבֵן וְאָמַר: שָׂדֶה זֶה או טְלִית זֶה שְׁלִי
- 21 היא - אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו
- 22 השדה של יהודה ולא זו הטלית של יהודה; וְהָרִי
- 23 שְׁמַעוֹן רוּצָה לְהַעֲמִיד שָׂדֶה זֶה או טְלִית זֶה בְּיַד
- 24 רְאוּבֵן, שְׂהוּא גְזֻלָּה מִמֶּנּוּ⁵, כִּי יִשְׁתַּזְוֶינָה לִּי⁶ מִיַּד
- 25 הַגְּזֻלָּן; שְׂהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הָרְאָה שֶׁל שְׁמַעוֹן,
- 26 שְׂמוּצִיא בְּהַ מִיַּד רְאוּבֵן, אֶפְשָׁר שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא
- 27 בְּהַ מִיַּד יְהוּדָה⁷. וְכֵן אִם מְכַר רְאוּבֵן הַשָּׂדֶה הַגְּזוּלָּה
- 28 או הוֹרִישָׁה לְלוֹי, וְכֵן יְהוּדָה לְעָרַעַר עַל לוֹי⁸ - אֵין
- 29 שְׁמַעוֹן מַעִיד שְׂאִינָה שֶׁל יְהוּדָה; שְׂמָא נַחַת רוּחַ יֵשׁ
- 30 לוֹ לְהוֹצִיאָה מִיַּד לוֹי⁹.

(2) טען כנגדו. (3) הנגזל. (4) כגון שידוע שום עדות לפסול עדותו של יהודה המערער. (5) בכת"י תימן: שהוא טוען שהוא גזלם ממנו. (6) בית-הדין. (7) ולפיכך נוח לשמעון להעמידה ביד ראובן, ואח"כ יוציאה ממנו בעדים, שגזלה ממנו. ובשו"ע חו"מ סי' לו סעיף יז, הנוסח: "מפני שאפשר שנוח לו להוציאה מיד ראובן, יותר מלהוציאה מיד יהודה". ומתוך שהוא נוגע בעדותו - אינו מעיד, כמבואר לעיל פט"ו, ה"א. (8) שהוא בנו, או קרובו אחר הראוי ליורשו. (9) כלומר, נוח לו להוציאה מלוי, יותר מלהוציאה מידי יהודה, וכנ"ל (בבא-בתרא מג. ב. ומד, א). וכעין זה שנינו במשנה (כתובות קט, א): "השני נוח לי, והראשון קשה הימנו = שהוא אדם אלם, ולא אוכל לדון עמו.

- 31 ב. מְכַר¹⁰ הַטְּלִית הַגְּזוּלָּה לְלוֹי, וְכֵן יְהוּדָה
- 32 לְעָרַעַר¹¹, אִם מָת רְאוּבֵן - שְׁמַעוֹן מַעִיד עָלֶיהָ
- 33 שְׂאִינָה שֶׁל יְהוּדָה; שְׂהָרִי אֵין טְלִית זֶה חוֹזְרֵת

- 1 וְאִם אֵין בְּהַ פְּרוּת²⁹ - מַעִיד³⁰. אֶבֶל הַשּׁוֹכֵר³¹, אִם
- 2 לָקַח הַשְּׂכִירוֹת³² בְּיָדוֹ וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁתִּתְקַיֵּם שָׂדֶה
- 3 זֶה בְּיָדוֹ יִטַּל - הָרִי זֶה מַעִיד; וְאִם כִּבְרַת גְּמַן הַשְּׂכִירוֹת
- 4 לְבַעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ מַעִיד. כִּינֵן שְׂאִם תִּצָּא הַשָּׂדֶה
- 5 לְמַעְרָעַר - חֵיב לָתֵן לוֹ שֹׁכֵר כָּל הַשָּׂנִים שֶׁיֵּשֵׁב בְּהַ,
- 6 אֵינוֹ מַעִיד³³. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּיָד.

(26) אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, שמכרה לו השותף, יכול זה להעיד לו בלא שום תנאי, שאז אינו נוגע בעדותו (חו"מ סי' לו סעיף א). (27) שטוען למחזיק: גזלתי ממני. (28) היורד לעבד שדה חבירו על-מנת שיתן לו בשכרו חלק מסויים בפירות, כפי מנהג המדינה. (29) שאם יזכה המערער, יטול השדה עם פירותיה כדין כל נגזל. (30) וגם לא טרח בה בשנה זו להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד - אם השדה תעבור לידי המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בתרא מו, ב וברשב"ם). (31) את השדה, וכל הפירות שלו, אלא שמשלם דמי שכירות השדה לבעליה. (32) דמי השכירות, שעדיין לא שילם. (33) שם כט, א. ואע"פ שיכול השוכר לחזור ולהוציא השכירות מידי המשכיר - לא נוח לו לאדם לעמוד בדין ולהתדיין (רמב"ן שם), והשווה דברי ה'תוספות' שם מז, א ד"ה קבלן. ובשו"ע חו"מ סי' לו, סעיף יב, פסק: "אם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירם לשוכר, כדי שיתנם למי שיזכה בדין - הרי זה (=השוכר) מעיד לו".

- 7 ו. שְׁמַעוֹן שְׂלוּה, וְהָיָה רְאוּבֵן עָרַב³⁴, וְכֵן יְהוּדָה
- 8 לְעָרַעַר עַל שְׁמַעוֹן הַלוֹה וְהוֹצִיא קַרְקַע מִתַּחַת יָדוֹ³⁵,
- 9 אִם יֵשׁ לְשְׁמַעוֹן שָׂדֶה אַחֶרֶת פְּנַגַּד הַחֹב³⁶ - הָרִי
- 10 רְאוּבֵן הָעָרַב יֵשׁ לוֹ³⁷ לְהַעִיד עַל אוֹתָהּ קַרְקַע שְׂהִיא
- 11 שֶׁל שְׁמַעוֹן. שְׂאִין לוֹ הַנָּאָה בּוּזָה; שְׂאִם לָקַחָה יְהוּדָה
- 12 - הָרִי שָׂדֶה אַחֶרֶת שֶׁיִּפְרַע מִמֶּנָּה בְּעַל חוֹב³⁸. וְכֵן
- 13 לוֹקַח רְאוּשׁוֹן מַעִיד לְלוֹקַח שְׁנֵי שְׁלֻכָּה אַחֲרָיו שְׂזָה
- 14 הַשָּׂדֶה שְׂלוֹ³⁹. וְהוּא שֵׁישׁ לְמוֹכֵר שָׂדֶה בֶּן חוֹרֵין⁴⁰
- 15 פְּנַגַּד דְּמֵי שָׂדֶה שֶׁל לוֹקַח רְאוּשׁוֹן. שְׂאִין לְלוֹקַח
- 16 רְאוּשׁוֹן הַנָּאָה בְּעַמִּידַת זֶה הַשָּׂדֶה בְּיַד לוֹקַח שְׁנֵי;
- 17 שְׂאֶפְלוּ נְטָרָף - לוֹקַח הָרְאוּשׁוֹן⁴¹ עַל הַמוֹכֵר הוּא
- 18 חוֹזְרֵת⁴², וְהָרִי יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שֶׁיִּגְבֶּה מִמֶּנָּה⁴³.

(34) אחראי למלוה לפרוע לו חובו, אם לא יהיה ללווה מה לשלם. (35) באיזו טענה שהיא. (36) שהיא שוה סכום החוב. (37) מותר לו. (38) אבל אם אין ללווה שדה אחרת, יש הנאה לערב להעמידה ביד הלווה, כדי שיפרע ממנה בעל חובו, ואינו מעיד (בבא-בתרא, שם). והוא-הדין במלוה שיכול להעיד ללווה אם יש לו שדה אחרת כנגד החוב, כמבואר שם. (39) כגון לוי ויהודה שקנו שתי שדות מראובן זה אחר זה, הראשון - בניסן, והשני - באייר, ובא אחד לערער על שדהו של יהודה, לומר שהיא גזולה בידו, וכיוצא בזה, מותר לו ללוי הלוקח הראשון להעיד לטובת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר, ואין למוכר שום רווח בהעמדת השדה ביד הלוקח, ומעיד לו (שם).

ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון²⁴ - ראובן מעיד לו עליה²⁵ שהיא של שמעון; שאפלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן המטלטלין²⁶, ואפלו היו אפותיקי²⁷. במה דברים אמורים? בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הם של ראובן המוכר בודאי, והוא יודע שפאמת הן שלו; אבל אם לא הודה שמעון - אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזיר שמעון ויתבע דמים, ויאמר לו: מכרת לי דבר שאינו שלך²⁸, שהרי פאו עדים ואמרו שהן של יהודה²⁹. במה דברים אמורים שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? בשפאו עדים והעידו, שהם יודעים שראובן זה לא היתה לו קרקע מעולם; אבל אם לא פאו עדים לך - אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה אינו מעיד עליה? שמא הקנה אותם לבעל חובו אגב קרקע, וכתב דאקני³⁰, והקנה לו מטלטלין אגב קרקע³¹, שגמץא בעל חובו טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד עליהן, שהרי רוצה להעמידן ביד שמעון, כדי שיקבא בעל חובו ויטרפם³². וכן כל פיוצא בדברים אלו. ודברים אלו אינן תלוין אלא בדעת הדין ועצם בינתו, שיכין עקר המשפטים³³, וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק לראות. אם ימצא שיש לזה העד צד הנאה בעדות זו, אפלו בדרך רחוקה ונפלאה³⁴ - הרי זה לא יעיד בה³⁵. וכדרך שלא יעיד בדבר זה, שמא נוגע בעדותו הוא, כף לא ידון באותו דבר. וכן שאר מיני פסולין: כשם שפסולין בעדים, כף פסולין בדנינים³⁶.

(24) בטענה שקנאה מגולן. (25) לפסול עידי יהודה. (26) שכלל הוא: אין בעל-חוב טורף מן המטלטלין, שאין להם קול ולא נזהרו הלכות. שאם לא כן, אין לך אדם לוקח עוד מטלטלין מחבירו, שמא יטרפם בעל החוב ממנו (שם מד, ב וברשב"ם). (27) שייחדם לבעל-חוב לגבות חובו מהם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפותיקי - אפה תהא קאי (= על זה תעמוד), כלומר: לא יהיה לך פרעון אלא מזה. ומכיון שאין שום הנאה לראובן מעדותו, מותר לו להעיד (שם). ומדובר שמכר לו שלא באחריות, שאם מכרה סתם, הרי ראובן נוגע בעדותו, שלא יחזור שמעון עליו לתבוע ממנו דמי טליתו, וכן ב'טור' חו"מ סימן לו, וכן נראה מלשון הגמרא שם: "להכי זביני לך שלא באחריות". (28) שהיתה גזולה בידך מידי יהודה. (29) ואע"פ שגם במקרה זה אין המוכר חייב לו כלום, שהרי התנה עמו שלא תהיה עליו אחריות, וכדברי רבינו בהל' מכירה פי"ט, ה"ח: "שכל תנאי שבממון - קיים" - נוגע

לשמעון לעולם, שפכר קנאה הלוקח פיאוש¹² ושינוי רשות¹³, וכבר מת ראובן הגזלן ואין לו ממי יטל דמיה¹⁴. אבל אם עדין ראובן קים - אין שמעון מעיד אף על הטלית; שהנאה היא לו שלא תעמד ביד יהודה, כדי שיקבא ראיה שראובן גזלה וישלם דמיה¹⁵. וכן אם היתה הטלית ביד ירשי ראובן¹⁶ - אין שמעון מעיד עליה¹⁷, מפני שסופה שאם תעמד ביד היורש לחזר לו¹⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(10) ראובן הגזלן. (11) לומר שהיא שלו. (12) שהגזול נתיאש ממנה בעודה בבית ראובן הגזלן. (13) שאחרי היאוש עברה הטלית מרשות הגזלן לרשות הקונה, והלכה היא: יאוש ושינוי רשות קונה, כמבואר בהל' גזילה פ"ה ה"ז, והל' גניבה פ"ה, ה"ג. (14) שאפילו הניח לבניו מטלטלין, אינם חייבים לשלם לגזול, שדמי הגזילה חוב הם על הגזלן, ואין המטלטלין משתעבדים לבעל-חוב, אבל אם הניח קרקעות - חייבים היורשים לשלם, כמבואר בהל' גזילה שם ה"ה. (15) נמצא שהוא נוגע בעדותו ואינו מעיד. וכל זה בטלית, אבל אם גזל שדה ומכרה, אין לומר בה: "יאוש ושינוי רשות - קנה הלוקח" - שקרקע אינה נגזלת, ותמיד היא ברשות בעליה החוקיים, ולפיכך מצפה שמעון הנגזל להוציאה מיד ראובן הגזלן, או מיד בניו אם מת, והרי הוא נוגע בעדותו, וזהו שסתם רבינו לעיל סוף ה"א "מכר... השדה הגזולה... אין שמעון מעיד" כי תמיד צפויה לו הנאה, שלא תעמוד ברשות יהודה המערער (בבא-בתרא מד, א וברשב"ם). (16) שמת ראובן הגזלן והניחה לבניו. (17) שאינה של יהודה המערער. (18) כי "רשות יורש אינה כרשות לוקח", ואינה נקראת שינוי רשות, ולא קנו הטלית ביאוש בלבד, ולפיכך נוגע בעדותו הוא, שמתכוון להחזיר לו טליתו מידי היורשים (שם).

ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא פאחריות¹⁹, ובא יהודה לערער על שמעון²⁰ ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה²¹. אף על פי שאין עליה אחריות - הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון, כדי שיקבא בעל חוב של ראובן²² ויטרפנה בחובו, ולא יהיה לזה רשע ולא ישלם²³.

(19) שהתנה בפירוש שאינו אחראי לקונה, אם יטרפו את השדה ממנו מחמת איזו טענה שהיא. אבל אם כתב לו שטר מכירה סתמי ולא הזכיר בו אחריות, הרי זה כאילו כתובה בו "קבלת אחריות", שאחריות שלא נזכרה אינה אלא "טעות הסופר", כמבואר בהל' מכירה פי"ט, ה"ד. (20) לומר שהיא שלו. (21) לפסול עידי יהודה, או עידי שטרו. (22) שהלוה לראובן טרם שמכר שדה לשמעון, והשדה נשתעבדה לו. (23) פסוק הוא בתהלים לו, כא. שאם תעבור לידי יהודה, ישאר חייב לבעל-חוב ויקרא "רשע", אבל מה שהפסיד את הלוקח לא איכפת לו, כי יאמר לו: מתחילה מכרתי לך בפירוש, שלא באחריות, וסברת וקבלת (בבא-בתרא מה, א). וכל זה כשאין לו שדה אחרת, אבל אם יש למוכר שדה אחרת כנגד חובו, אין בעל החוב טורף מהלוקח, אלא גובה חובו מהשדה בת-חורין של

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 לְהַעֲדֵי, וְאֵינּוּ פֶשֶׁר לְדוֹן. הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא⁴⁶, וְהַגֵּר⁴⁷
9 וְהַמְשַׁחֲרָר⁴⁸, וְכֵן הַזְקֵן⁴⁹ וְהַסְרִיס, וְהַמְמַזֵּר, וְסוֹמֵא
10 בְּאֶחַת מֵעֵינָיו - פֶּשֶׁרִין לְהַעֲדֵי, וְאֵינּוּ פֶשֶׁרִים לְדוֹן
11 דֵּינֵי נַפְשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁰.

(45) נדה מט, ב. (46) שכשרים להעיד, כמבואר לעיל פי"ג הט"ו, ופסולים לדון, שהאוהב אינו יכול לראות חובה לנידון, והשונא אינו מסוגל להפוך בזכותו (סנהדרין כט, א. וכתובות קה, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ג, ה"ו. (47) שפסול לדון עד שתהא אמו מישראל, ראה שם פי"ב הט"ו, ופי"א ה"א. (48) עבד כנעני שנשתחרר מעבדותו, ודינו כגר שכשר לעדות, כמבואר בבבא-קמא פח, א. אבל העבד שלא נשתחרר - פסול לעדות, כמבואר לעיל פי"ט, ה"ד. (49) עד כאן מנה רבינו אלה הפסולים לדון אפילו דיני ממונות, מכאן ואילך הוא מונה אלה הפסולים לדון דיני נפשות בלבד, ואילו לדיני ממונות כשרים הם לדון. (50) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ג: "לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהם אכזריות", שהזקן שכח כבר צער גידול בניו, וכן סריס (סנהדרין לו, ב וברש"י). ושם פי"א ה"א, כתוב רבינו: "וכן הממזר והסומא באחת מעיניו, כשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות אין דנים אותם, אלא כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהונה, ולא יהיה אחד מהם סומא" וכו'. והטעם, מבואר בסנהדרין לו, ב "כשם שבית-דין מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום" (=פגם משפחה). וביבמות קא, א פסלו סומא לדון בסנהדרין, שנאמר (שיר ד, ז) "כולך יפה רעייתי, ומום אין בך", והשווה הל' סנהדרין פ"ב, ה"ט.

יום ש"ק כ"ז מנ"א ה'תשע"ז

פֶּרֶק שֶׁבְּעָה עֶשְׂרִי

(1) האיסור להעיד מפי אחרים בלא ראייה עצמית. האיום על עדים בענייני ממון. האיסור לאדם שאינו עד, לעמוד עם עד, כדי להראות ששניים הם, ולהפחיד את הלווה שיודה מעצמו. דין עד אחד הכובש עדותו ואינו מעיד.

12 א. מִי שֶׁהֵעִידוּ לוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים וּגְדוּלִים בְּחֻקָּהּ
13 וּבִירְאָה, שֶׁהֵם אוֹמְרִים² שָׂרְאוּ פְלוֹנִי שֶׁעֲבַר עֲבָרָה
14 פְלוֹנִית אוֹ שֶׁלְּוָה מִפְלוֹנִי³, אָף עַל פִּי שְׁהוּא מֵאֲמִין
15 הַדָּבָר בְּלִבּוֹ כְּאִלוֹ רְאֵהוּ⁴ - לֹא יַעֲד, עַד שִׁירְאָה
16 הַדָּבָר בְּעֵינָיו, אוֹ יוֹדֵה לוֹ הַלְוָה מִפִּיו וַיֹּאמֶר לוֹ:
17 הִיָּה עָלַי עַד שֶׁפְלוֹנִי הַלְוָה לִי מְנַה. שְׁנֹאֲמַר: וְהוּא
18 עַד אוֹ רְאָה אוֹ יָדַע; וְאֵינּוּ לָךְ עֲדוּת שֶׁמִּתְקַיְמַת
19 בְּרְאִיָּה אוֹ בִּידְעִיָּה אֲלֵא עֲדוּת מְמוּזָּן⁵. וְכָל הַמְעִיד
20 מִפִּי אַחֲרִים - הָרִי זֶה עַד שֶׁקָּר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶,
21 שְׁנֹאֲמַר: לֹא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקָּר.

(2) בכתב יד תימן הנוסח: שהם ראו. ותיבת: אומרים, איננה. (3) ומבקשים ממנו להעיד על כך. (4) ראה בסמוך הלכה ה מעין זה. (5) שבועות לג, ב: "ראייה בלא ידיעה כיצד? מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני (=אבל לא הודעתים, אם הם מתנה, או הלוואה, או פירעון), יבואו פלוני ופלוני

בעדותו הוא, שלא נוח לו לראובן המוכר לעמוד בפני דין ודיינים, ותהיה לשמעון תרעומת עליו, שמכר לו דבר שאינו שלו (ב"ח לחו"מ שם). (30) שאקנה. (31) שכתב לו: כל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי הם משועבדים לך להפרע מהם, ואז בעל-חוב טורף אף מן המטלטלין שקנה הלווה לאחר שלוה, שכל תנאי שבממון - קיים (מלשון רבינו הל' מלוה פי"ח, ה"ב). ובשו"ע חו"מ סי' לז סעיף טז, מעיר: "ובזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלין אגב קרקע, אינו טורף ממטלטלין שמכר" משום תקנת השוק, שאם לא כן, אין לך אדם קונה חפץ מחבירו, כמבואר שם סימן ס סעיף א. (32) ולא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", כמבואר לעיל ה"ג (בבא-בתרא שם). (33) יסודם ובסיסם. (34) יוצאת מגדר הרגיל, ע"פ לשון הכתוב (דברים ל, יא) "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא". (35) וכל זה כשמעיד לזכותו, אבל לחובתו מעיד, שהודאת בעל-דין דומה כמאה עדים (כסף-משנה בשם הראב"ד). (36) ירושלמי סנהדרין פ"ג, ה"ט: "ומנין שלא יהו הדיינים קרובים זה לזה? אמרה תורה: הרוג ע"פ עדים, הרוג ע"פ דיינים. מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים אין קרובים זה לזה", וכן משמעות המשנה בנדה מט, ב "כל הכשר לדון, כשר להעיד" - הרי שאי-אפשר להיות פסול לעדות וכשר לדיינות.

1 ה. וּלְפִיכֶן³⁷ אֵין סוֹמְכִין בְּסִנְהֶדְרִין שְׁנַיִם הַקְּרוֹבִים
2 זֶה לְזֶה³⁸, בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי קְטַנָּה³⁹ בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי
3 גְדוּלָּה⁴⁰. אָבֵל אֵלוֹ שֶׁמוֹסִיפִין עַד שֶׁבְּעָה לְעֵבֶר
4 הַשְּׂנֵה⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁴²,
5 יִרְאֶה לִי, שְׂאֵם הִיָּה⁴³ בְּהֵן קְרוֹבִים - אֵין בְּכֶן
6 כְּלוֹם⁴⁴.

(37) הואיל וכל מה שפוסל בעדים פוסל בדיינים. (38) שהם פסולים לעדות, כמבואר לעיל פי"ד ה"ו, ובביאורנו שם. (39) שהיא בית-דין של עשרים ושלשה חכמים. (40) שהיא בית-דין הגדול שבמקדש, המונה שבעים ואחד חכמים (לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג). והוא-הדין לכל בית-דין של שלשה הדיני ממונות בלבד, אין יושבים בו דיינים הקרובים זה לזה (כסף-משנה). (41) להוסיף לה חודש שלשה עשר. (42) פ"ד, ה"ט-י. והשווה הל' סנהדרין פ"ה, ה"ז. (43) בנוסח ה'לחם-משנה': היו. (44) כיון שאין מוסיפים אותם אלא לשם סמל בלבד, כמו שאמרו (סנהדרין י, ב) "כנגד ברכת כהנים", שבפסוק ראשון יש בו שלש תיבות; ובשני - חמש; ובשלישי - שבע, אף כאן מתחילים בשלשה, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה, אין לפסול בו אלא את השלושה הראשונים, שהם בית-דין בכל מקום, וגם כאן אם גמרו בשלשה - מעוברת, - הרי שהם העיקר. ולדעת הלחם-משנה, כל השלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים להיות כשרים, ואפילו אלו הנוספים על שלושת הראשונים, כל שהם מצטרפים לעבר את השנה, וגומרים ע"פ שלשתם לעבר את השנה, צריכים להיות רחוקים זה מזה, ושאר הנוספים לא איכפת לנו בהם.

7 ו. כָּל הַפֶּשֶׁר לְדוֹן - פֶּשֶׁר לְהַעֲדֵי⁴⁵. וַיֵּשׁ פֶּשֶׁר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ז מנ"א - ספר שופטים - הלכות עדות קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועידו, זו היא ראייה בלא ידיעה (=שם הנתבע דרש מהתובע שיביא עדים כאלו ויעידו, אזי יפרע לו, הרי אלו מעידים, והלה משלם); ידיעה בלא ראייה כיצד? מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני, יבוא פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראייה, אבל בעדות נפשות אין העדות מתקיימת אלא על פי ראייה וידיעה כאחת. שאם הודה לו החייב שהרג, והעד לא ראה את המעשה, אסור לו להעיד. (6 שם לא, א.)

1 ב. לפיכך? מאימין? אף על עדי הממוין. וכיצד
2 מאימין עליהן? [מאימין עליהם] בפני הכל?¹⁰
3 ומודיעין אותן פה עדות שקרה,¹¹ ובשעת המעיד פה
4 בעולם הזה ובעולם הבא.¹² ואחר כך מוציאים את
5 כל האדם לחיזק, ומשירין את הגדול שבפניו,
6 ואומר¹³ לו: אמר היאך אתה יודע שזה חייב לזה.
7 אם אמר: שהוא¹⁴ אמר לי חייב אני לו, או איש
8 פלוני אמר לי שהוא חייב לו - לא אמר כלום¹⁵, עד
9 שאמר: בפנינו הודה¹⁶ שהוא חייב לו¹⁷. והיו
10 מכניסין את העד השני ובדקין אותו פה. נמצאו
11 דבריהן מכוונין - נושאים ונותנים בדבר, וגומרין
12 הדין.

13 ג. המטמין עדים לחברו, והודה לו בינו לבין
14 עצמו¹⁸, והעדים רואין ושומעין שהוא אומר לו:
15 ודאי יש לך אצלי פה וכה, אבל מתירא אני שמא
16 תקפני בדין למחר - הרי זו אינה עדות, עד שיוודה
17 בפני עדים¹⁹.

18 (18 שלא ראה את העדים המוחבאים. (19 שיראה אותם
(שם). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ז: "שם
תכפני בדין למחר, ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין
באלו העדים, בין שטען ואמר משטה הייתי בו, בין שאמר:
לא היו דברים מעולם, הרי זה נשבע היסת (=כדין כופר
בכל) ונפטר, שאין כאן עדות, עד שיאמר הלווה "אתם עדי"
וכו'.

18 ד. אחד המודה בפני עדים ואמר דרף הודא²⁰:
19 זה²¹ יש לו אצלי פה וכה, או שאמר: אתם עדי, או
20 שאמר: הרי עלי עדים²², בין שאמר הלוה, בין
21 שאמר המלוה²³ ושתק הלוה דרף מאמין לדבריו²⁴
22 - הרי אלו עדים²⁵. ואין צריך לומר אם קנו מידו²⁶,
23 או שאמר להם: כתבו עלי שטר שיש לזה אצלי פה
24 וכה. וכל פיוצא בדברים אלו - הרי הם הודא²⁷
25 ומעידין על פיו²⁷.

20 כגון שאמר בפניהם: אני מודה לפניכם וכו'.
21 התובע הזה העומד בפנינו. (22 שאני חייב לו כך וכך.
וכל זה הוציא רבינו מדברי התלמוד בסנהדרין שם בקשר
למה ששינו במשנה שם "עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא
חייב לו" - מסייע לו לרב יהודה, האומר: "צריך שיאמר
אתם עדי", הרי שהשווה התלמוד דין "הודה לו" לאמירתו:
"אתם עדי", שבכל אלה המקרים אינו יכול לטעון עוד:
משטה הייתי בו, או: שלא להשיבע (להיראות שבע ועשיר)
את עצמי נתכוונתי ("ש"ך לחושן משפט פא סעיף קטן לד),
והשווה הלכות טוען ונטען פרק ז, הלכה א-ב. (23 היו
עלי עדים שהלווה הודה לתביעתו ואמר לי הן. (24 פרט
אם שתק דרך שחוק והיתול, שאינו אלא משטה בו.
25 סנהדרין כט, ב מאמרו של רבינא שם. (26 קיבלו
קניין סודר מידי הלווה שהוא מודה לתביעת המלווה, שכלל
הוא: הודה בפני שניים וקנו מידו, כותבים לו שטר הודאה,
אף על פי שלא אמר; כיתבו, שסתם קניין לכתובה עומד
(שם וברש"י). (27 לעשותו מלווה על פה, אבל אסור להם
לכתוב עליו מלווה בשטר, כל עוד לא קנו מידו, ואפילו
אמר להם: כיתבו עלי שטר, צריכים הם להימלך בו אחר
שחתמו בשטר, אם מסכים הוא לעשותו "מלווה בשטר",
ורק אז מוסרים השטר לידי המלווה, כמבואר בהלכות
מלווה ולווה פרק י"א, הלכה א.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוודיעין אותם כח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם
הזה ולעולם הבא."

ולכאורה, אזהרה זו לא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות
שעונשן ארבע מיתות בית-דין, וצריך להבין מהי החומרה
הגדולה כ"כ בעדות שקר. והביאור הוא: כל תוכנו של
יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי עלי-ידי הנהגתו הטובה
והישרה, הוא מעיד על ה"טוב" וה"ישר" של הקב"ה
כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג,
י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל
עניינו ותכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר
בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש, כמו
אדם שמביישים אותו - שאינו ניזק בדבר ממשי אלא
שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

7) הואיל וצריכים לראות הדבר בעיניהם, ואפילו העידו
להם אנשים נאמנים ביותר, אסור להם להעיד. (8 מטילים
אימה. (9 שלא יעידו שקר, כשם שמאיימים על עידי
נפשות (סנהדרין כט, א) וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק
י"ב, הלכה ג. (10 הנמצאים באותה שעה בבית דין.
11) חומר העוון ועונשו, שרעב וחרב באים לעולם על עדות
שקר, ככתוב (משלי כה, יד) "נשיאים ורוח וגשם אין, איש
מתהלל במתת שקר", וכן שם (יח) "מפיץ וחרב וחץ שנון,
איש עונה ברעהו עד שקר". (12) שלא רק בעולם הבא
הוא יישאר בזוי, אלא גם בעולם הזה הוא בזוי על שוכריו,
ככתוב (מלכים-א, כא, י) "והושיבו שניים אנשים בני בליעל
נגדו ויעדוהו לאמר ברכת אלהים ומלך" - הרי שאיבול

מתוך מהדורת חזק

- 1 ה. תלמיד שאמר לו רבו: ידע אמה, שאם נותנין
2 לי כל ממון העולם - איני משקר. מנה יש לי אצל
3 פלוני, ויש לי עליו עד אחד, לך והצטרף עמו. אם
4 נצטרף - הרי זה עד שקר²⁸.
- 28) שבועות לא, א ועליו אמרה תורה: "לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר לעיל הלכה א.
- 5 ו. אמר לו: בוא ועמד עם העד ולא תעיד, כדי
6 שיראה הלוה ויפחד, ויעלה על דעתו שאתם שני
7 עדים ויודה מעצמו - הרי זה אסור לעמד ולהראות
8 שהוא עד, אף על פי שאינו מעיד²⁹. ועל זה וכיוצא
9 בו נאמר: מדבר שקר תרחק³⁰.
- 29) ואינו עובר משום: לא תענה ברעך וגו'. (30) שבועות שם, שמא על ידי פחד זה ישתווה עימו הנתבע, שלא כדין, שלא היה חייב לו (סמ"ע לחושן משפט כח, סעיף קטן יד).
- 10 ז. השוכר עדי שקר להעיד לחברו³¹ - פטור מדיני
11 אדם³², וחיב בדיני שמים³³. וכן עד אחד שפכש³⁴
- 31) להוציא כסף מראובן לשמעון חבירו. (32) אין בית הדין יכול לחייבו שלם מה שהפסיד את ראובן, שאין זה אלא גורם לנזקין ופטור (בבא קמא נו, א). (33) כדי לצאת ידי שמים עליו שלם מעצמו, מה שהפסיד את חבירו (שם). אבל אם שכר עידי שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדין, חייב בדיני אדם להחזיר אותו ממון שגול, כמבואר שם ובחושן משפט לב, סעיף ב. (34) עצר והעלים, ככתוב (מיכה ז, יט) "יכבוש עוונותינו" וכן שנינו בסנהדרין פט, א "הכובש את נבואתו". (35) שאילו היה מעיד היה מחייב את הנתבע שבועה, ושמא היה נמנע מלהישבע שקר, והיה משלם, נמצא שגורם לו הפסד ממון (בבא קמא שם וברש"י). ואין צורך לומר, בשני עדים שכבשו עדותם ולא העירו, שחייבים בידי שמים, ככתוב: "אם לא יגיד ונשא עוונו" וכמבואר בגמרא שם, והשווה לעיל פרק א הלכה א. ואפילו לא נשבעו שאינם יודעים לו עדות, וכבשו עדותם בלא השבעת התובע, חטאם גדול ועוונם יישאו, כמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל פשיטא.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז מנחם-אב תשע"ז

יום ראשון כ"א מנ"א ה'תשע"ז

מצות עשה קצז. מצות לא תעשה רלד.

- 14 המצוה הקצ"ז — הצווי שנוצטוינו להלות לעני, כדי
15 להרחיב לו ולהקל על ענינו. ומצוה זו יותר חובה ויותר
16 תמורה ממצות צדקה; כי מי שנוצרך ונתבזה ומגלה פניו
17 לבקש מבני-אדם, אין מצוקתו וצערו בדרך זה (בפשיטת
18 ידו לצדקה) כמו זה שעדן לא גלה פניו, והוא זקוק
19 לעזרה כדי שלא יתגלה מצבו ולא יתאזר (ומצוקתו
20 היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא
21 אמרו יתעלה: "אם-כסף תלוה את-עמי את-העני עמך"
22 (שמות כב, כד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם):
23 "כל-אם ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה, האחד:
24 אם-כסף תלוה את-עמי". אמרו: אם-כסף תלוה —
25 חובה. אמה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד
26 לומר: העבט תעביטנו די מחסרו (דברים טו, ח) — חובה
27 ולא רשות". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בכמה
28 מקומות בכתבות (מח). וב(בבא) בתרא (ח).
- 29 המצוה הרל"ד — האזרה שהזרנו מלתבוע
30 המלוה את-הלוה אם גדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא
31 אמרו יתעלה: "לא-תהיה לו פנשה" (שמות כג, כד).
32 ובגמרא בבא מציעא (עה): אמרו: "מנין לנושה בתברו
33 מנה ויודע בו שאין לו, שאסור לעבור לפניו (לפני הלוה
- כדי שלא יזכירו חובותיו)? תלמוד לומר: "לא-תהיה לו פנשה". ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לא-תהיה לו פנשה — שלא תראה לו בכל-זמן". ודע שלאו זה פולל גם את התובע חוב הרבית, ולפיכך אמרו, שהמלוה ברבית עובר גם על אמרו יתעלה: "לא-תהיה לו פנשה", כמו שאבאר לקמן.

יום שני כ"ב מנ"א ה'תשע"ז

מצות עשה קמב.

- 40 המצוה הקמ"ב — הצווי שנוצטוינו לנגוש את-
41 הנכרי וללחוץ עליו בתביעת החובות, כדרך שנוצטוינו
42 לחמול על ישראל והזרנו מלנגשו, והוא אמרו יתעלה:
43 "את-הנכרי תגוש" (דברים טו, א). ולשון ספרי (פרשת
44 ראה): "את-הנכרי תגוש — זו מצות עשה".

יום שלישי כ"ג מנ"א ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רלט.

- 45 המצוה הרל"ט — האזרה שהזרנו מלמשכן
46 את-החיב, כמו דינו, אלא בפקדת הדין ועל-ידי שלוחו,
47 ולא שנפנס אנחנו לבית החיב בעל פרוח ונמשכנו. והוא
48 אמרו יתעלה: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (דברים

יום חמישי כ"ה מנ"א ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רמא. רמב.

המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
אלמנה בין ענינה בין עשייה, והוא אמרו: "ולא תחבל
בגד אלמנה" (דברים כד, יז).¹ ולשון המשנה (בבא מציעא
פרק ט משנה ג): "אלמנה בין שהיא ענינה בין שהיא
עשייה אין ממשכנין אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד
אלמנה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
מציעא (שם).²

המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
בלים שמשמשים בהם בני אדם בהכנת מזונותיהם,
כגון כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת
בעלי החיים וזולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו
אכל נפש, והוא אמרו ותעלה: "לא יחבל רחים ורכב
(החלק העליון — ה"רוכב" — של הרחיים) כיינפש הוא
חבל" (שם, ו).³ ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב
בלבד, אלא כל-דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר:
כיינפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לך פאן אמרם: "וחיב
משום שני בלים, שנאמר: "לא יחבל רחים ורכב",
שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצוות, וכל-שכן
באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על הרחים בפני עצמן
ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה, שכל-הממשכן
כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצוות
לא תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן בלים רבים שכל-
אחד מהם עושין בו אכל נפש — חיב על כל-כלי וכלי,
כגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפייה וכלי לישה. וזה
ממה שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל
בגד אלמנת ראוהו ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי
שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר בפי
שחבל שני בלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין
אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם
נאמר בינו שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם
ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או בינו שהם שני
בלים — חיב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו
שהוא חיב עליהם משום שני בלים, אף-על-פי
שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין
טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב
יהיה כפי שחבל ערכת הלישה וספין השחיטה שהם שני
בלים שכל-אחד מהם מיחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם:
וחיב משום שני בלים, לא שהן שתי מצוות, וזה לשון
ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתי לך, אמרו: "מה
רחים ורכב מיחדין שני בלים ומשמשין מלאכה אחת
וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל-שני
בלים שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו
ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף-על-פי

כד, יז).⁴ ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה ג):
"המלכה את-חברו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יבנס
לביתו לטול את-משכונו, שנאמר: "בחוץ תעמד" (שם,
יא). ולא זו נפק לעשה, והוא אמרו ותעלה: "השב
תשיב לו את-העבוט" (שם, ג), וכן נתבאר בפרק אחרון
בגמרא מכות (טז). ודע שאם לא החזירו ולא קיים עשה
שבה — חיב מלקות ומשלם דמי המשכון, כמו
שנתבאר באחרון דמכות (טז) וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפרק ט' מבבא מציעא (ק"ג).

יום רביעי כ"ד מנ"א ה'תשע"ז

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

המצוה הקצ"ט — הצווי שנוצטוינו להחזיר את-
המשכון לבעלי ישראל בעת שהוא צריך לו. אם
המשכון ממה שנוקקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו
ומלאכתו — יחזירו לו ביום וימשכנם בליה: ואם הוא
ממה שנוקקים לו בליה — כגון מצעות וכסותות
(שמיכות, וצרכי לילה) שהוא גון — יחזירו בליה
וימשכנם ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עד-
בא השמש תשיבנו לו" (שמות כב, כה) — זו כסות יום
שאתה מחזיר לו בליה; וכסות לילה שאתה מחזיר
לו בלי-הלילה מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו
את-העבוט (המשכון) כבוא השמש (דברים כד, ג) מכאן
אמרו: ממשכנין כסות יום בליה וכסות לילה ביום
ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה בליה. וכבר
נתבאר בגמרא מכות (טז) שאמרו: "לא תבא אל-ביתו
לעבט עבוט" (שם, י) — הוא לאו שנתק לעשה (המקיים)
את ה"עשה", מנתק ומבטל את האלו, ושהעשה הוא אמרו:
השב תשיב לו את-העבוט". ולשון ספרי (פרשת כי-תצא
שם): "השב תשיב — מלמד שמחזיר לו כלי יום ביום,
וכלי לילה בליה: סגוס (שמיכת צמר) בליה, ומחרשה
ביום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' (מבבא)
מציעא (ק"ג).

המצוה המשלימה מאתים וארבעים —
האזהרה שהזהרנו מלמנוע המשכון מבעלי בישעה
שהוא צריך לו, אלא נחזיר לו בלי-יום ביום וכלי-לילה
בליה, כמו שאמר המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
ג): "מחזיר את-הכפר בליה ואת-המחרשה ביום".
והלאו שבא בענין זה הוא אמרו ותעלה: "לא תשכב
בעבוט" (שם, יב). ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא
תשכב ועבוט עמך". אלא מחזיר לו מה-שאי אפשר לו
בלעדיו (אין לו תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר
ואמר: "כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות
כב, כו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
מציעא (שם).

מתוך מהדורת חזק

1 שְׁמִשְׁמֵשִׁין מְלֹאכָה אַחַת חָיֵב עַל זֶה בְּפָנָי עֲצֹמוֹ וְעַל זֶה
2 בְּפָנָי עֲצֹמוֹ. וְאִם עָבַר וּמְשַׁבֵּן — מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וְיוֹשֵׁב
3 לְבַעֲלָיו, וְאִם אָבַד אוֹ נִשְׂרַף קִדְּם שִׁתְּזִיזְנוּ — לֹזְקָה.
4 וְכֵן הַדִּין בְּבִגְדֵי אֲלֻמָּנָה וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרֶק
5 ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא.

יום שישי כ"ז מנ"א ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רלה.

6 הַמַּצְוָה הַרְל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָה מְלֻחָלוֹת
7 בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת־כֶּסֶף לֹא־תִתֵּן לוֹ
8 בְּנִשְׁךְ (בְּצוּרָה כּוֹז הַנוֹשֶׁכֶת גַּם מִמּוֹן שֶׁלֹּא הִיא בְּכֹלל הַחֹב)
9 וּבְמִרְבִּית (שֶׁהַפִּירוֹת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסַפֵּת כְּמוֹת שֶׁלֹּא הִיָּתָה
10 בְּכֹלל הַחֹב) לֹא־תִתֵּן אֶכְלֶךְ" (ויקרא כה, לו). וְשִׁנֵּי לְאוּיִן
11 אֱלוֹ בָּאוּ בְּעִנְיָן אֶחָד (וּנְאֻמְרוּ) לְחִזּוּק (לִיתֵר תּוֹקֵף),
12 שֶׁהַמְּלֻחָה בְּרַבִּית יִהְיֶה עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוּיִן. לֹא שֶׁהֵם שִׁנֵּי
13 עֲנִינִים (אֵף שֶׁבַּפְּטוּת הַחֲתוּבִים מְדוּבָר בְּשִׁנֵּי עֲנִינִים: 'נִשְׁךְ' —
14 רִיבִית מִמּוֹן ו'תְּרַבִּית' — רִיבִית הַאֹכֵל —), לְפִי שֶׁהַנִּשְׁךְ הוּא
15 הַרְבִּית וְהַרְבִּית הוּא הַנִּשְׁךְ. וּבְגִמְרָא בְּבֵא מְצִיעָא (ס):
16 אָמְרוּ: (אֵף שֶׁהַמְּקוּבֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי מִמּוֹן בְּמִילַת "נִשְׁךְ"
17 וּבְאֹכֵל "תְּרַבִּית" בְּכֹל זֹאת) אִי אֶתָּה מוֹצֵא נִשְׁךְ בְּלֹא תְּרַבִּית
18 וְלֹא תְּרַבִּית בְּלֹא נִשְׁךְ (כִּי בְּמַצִּיאוֹת הַדְּבָרִים שִׁיכִים בְּשִׁנֵּי
19 סוּגֵי הַרִיבִית), וְלָמָּה חִלְּקוּ הַכְּתוּבִים? לְעֹבֵר עָלָיו בְּשִׁנֵּי
20 לְאוּיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוּרִיתָא נִשְׁךְ וְתְּרַבִּית חֲדָא מְלֻחָא
21 נְנַהוּ (דְּבַר אַחַד הֵם)". וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְּׁתָּא דְּכְתִיב,
22 אֶת־כֶּסֶף לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ וּבְמִרְבִּית — קָרִי בָּהּ

יום ש"ק כ"ז מנ"א ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רלו.

34 הַמַּצְוָה הַרְל"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָה גַּם הַלְוָה מְלֻחָלוֹת
35 בְּרַבִּית. לְפִי שֶׁאֱלוֹ לֹא בָּא לְאוֹ לְלוּחָה מְלֻחָלוֹת בְּרַבִּית הִנֵּה
36 אֶפְשָׁר לְסַבֵּר שֶׁיֵּהָא הַמְּלֻחָה עוֹבֵר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאִין
37 הַלְוָה עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסְּפִים לְהִיּוֹת נְחֻמָּס, וְהִנֵּה זֶה
38 דוּמָּה לְאוֹנָאָה שֶׁעוֹבֵר הַמְּאָנָּה, לֹא הַמְּתַאָּנָּה. לְפִיכֵן בָּא
39 הַלְוָה גַּם לְלוּחָה שְׁלֵא יְלוּחָה בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
40 "לֹא־תִשְׁיֶךְ לְאֶחָיֶךְ נִשְׁךְ כֶּסֶף נִשְׁךְ אֶכְל" (דְּבָרִים כג, כ),
41 וּבָּא הַפְּרוּשׁ: לֹא תִנְשָׁךְ לְאֶחָיֶךְ. וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא
42 בְּבֵא מְצִיעָא (ע"ה): "לְלוּחָה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא־תִשְׁיֶךְ וּמִשּׁוּם
43 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשָּׁל" (ויקרא יט, יד), כְּמוֹ שֶׁנִּבְבָּאָר
44 בְּשִׁנְזִפְרִי אוֹתָהּ מַצְוָה (לֹא תַעֲשֶׂה רַצָּט).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מנ"א, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ וכו' מהו"ר זלמן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי את הידיעה שנולד לו בן למז"ט, והנני בזה להביע ברכתי שיגדלוהו הוא וזוגתו
שתחיי לתורה חופה ומעשים טובים ביחד עם שאר ילדיהם שיי מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע על יסוד מרז"ל שמדותיו של הקב"ה
הם מדה כנגד מדה, שכל אלו המתעסקים בחנוך הכשר הרי הקב"ה משלם להם מדה כנגד מדה שיגדלו
הם את ילדיהם שיי בנר מצוה ותורה אור ודרך חיים וגוי' ויהי רצון שיוכל לבשרני בשו"ט ממילוי
ברכות אלו לעתים תכופות.

מוסגי"פ קטע ממה שאמרתי בהתועדות בנוגע לחדש אלול אשר בטח יענין אותו והעיקר שיבוא
לידי פועל טוב וכמרז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה.

החותם מעין הפתיחה ברכת מזל טוב לו ולזוגתו שתחיי.

ישעיה פרק מה יח-כג

יה פי כה אמר יהוה בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יהוה ואין עוד: יט לא בפתר דפתי במקום ארץ חשך לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני יהוה דבר צדק מגיד מישרים: כ הקבצו וכאו התנגשו יחדו פליטי הגוים לא ידעו הנשאים את עץ פסלם ומתפללים אל-אל לא וישע: כא הגידו והגישו אף יועצו יחדו מי השמיע זאת מקדם מאז הגידה הלווא אני יהוה ואין עוד אלהים מפלעתי אל-צדיק ומושיע אין זולתי: כב פנו-אלי והושעו פל-אפסי-ארץ פי אני-אל ואין עוד: כג פי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב פירלי תכרע פל-ברך תשבוע כל-לשון:

רש"י

דעת: (כא) השמיע זאת מקדם. מי בפסיליכם אשר השמיע מקדם להביא אלהיכם תשועה איש איש לעובדיו: הלא אני ה' ואין עוד. שאני מודיע מה אני עתיד לעשות לעמי ואקיים דברי: (כב) פנו אלי. והניחו פסיליכם כל אפסי ארץ ובכך תושעו: (כג) בי נשבעתי. ויצא מפי צדקה לקבל כל השבים אלי דבר דברתי ולא ישוב מהו הצדקה אשר יצאת מפי כי לי תכרע כל ברך ואני אקבלם כענין שנאמר כי אז אהפוך אל עמים וגו' (צפניה ג):

(יח) לא תהו בראה. כי לשבת יצרה: (יט) לא כסתר דברתי. כשנתתי את התורה ולא אמרתי על תהו על חנם: לזרע יעקב בקשוני כי-אם לקבל שכר גדול: אני ה' דובר צדק. מאחר שפתחתי להם בדבר צדקי להודיעם מתן שכרן אחר כן הגדתי להם מישרים חוקי ותורתי שקודם מתן תורה נאמר להם (שמות יא) ועתה אם שמוע וגו' והייתם לי סגולה וממלכת כהנים וגו': (כ) התנגשו. לשון הגשה והנו"ן טפילה בו כאשר יאמר התנגפו: פליטי הגוים. אשר נשארו מחרבו של נבוכדנצר: לא ידעו הנשאים את עץ פסלם. להבין

מצודת ציון

(יח) ועשה. ענין תקון וכן וימהר לעשות אותו (בראשית י"ח): כוננה. מלשון הכנה: תהו. שממון: לשבת. מל' ישיבה: (כ) התנגשו. מל' הגשה: פליטי. ענין פחות ושפל כמו פליטי אפרים (שופטים יב) ופי' הפחותים והנבזים שבאפרים: פסלם. מל' פסל וצורה: (כא) אין. ענינו כמו לא: (כב) פנו. מל' הפנה וסבוב: אפסי ארץ. קצות הארץ כי בקצה הארץ כאלו אפס וכלה: (כג) תכרע. מל' כריעה: ברך. מל' ברכים והם פרקי הרגלים:

מצודת דוד

(יח) הוא האלהים. וכאומר אבל אין כה מה בצבא השמים הנבראים: יוצר הארץ. מי שיצר את הארץ ותקנה להיות מגולה מן המים הוא הכין כל אשר בה ואין דבר ביד צבא השמים: לא תהו בראה. כשברא את הארץ לא בראה להיות תהו כ"א לשבת בה בני אדם א"כ בודאי הכין בה כל הצורך: אני ה'. הבורא את אלה: ואין עוד. מי עמדי כמוני: (יט) לא בסתר דברתי. כשדברתי דברי על הר סיני הלא לא בסתר דברתי ולא במקום ארץ חושך כי הדבר היה מפורסם בכל העולם וא"כ היה להם להאומות בימים האלה לדעת שאני ה'

ואין עוד: לא אמרתי וכו'. כשאמרתי להם המצות לא אמרתי להם לעבוד ולקבל שכר ולא לעבוד לאלילים ללא יועיל: דובר צדק. בתחילה אמרתי הצדק שתעשה בשכר המצות ואח"כ הגדתי מישרים הם חוקתי ותורתי שקודם מתן תורה נאמר להם ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה וכו' (שמות יט): (כ) הקבצו וכו'. הפחותים שבעכו"ם עובדי האליל הקבצו בואו אלי התנגשו כולכם יחד להתווכח עמדי אבל הנשאים את עץ פסלם אשר לא ימיש ממקומו המתפללים אל אשר לא יוכל להושיע לא ישימו לב לדעת ולהבין מעשיהם: (כא) הגידו וכו'. ר"ל אם יש עמכם טענה הגידו אתם או הגישו את חכמיהם שיאמרו הם ואף יועצו יחדיו להשכיל למצוא מענה: מי השמיע זאת. מי מהפסילים השמיע השמועה הזאת קודם בואה והוא מפלת בבל ואשור: מאז הגידה. מוסב על מלת מי לומר מי הגידה מאז עד לא בא וכפל הדבר במ"ש: הלא אני ה'. הוא המגיד דבר מאז: ואין עוד זולתי. אין עוד אלהים לדעת הנולדות: אל צדיק וכו'. לא יש זולתי אל צדיק ומושיע: (כב) פנו אלי. אתם העכו"ם היושבים בקצות הארץ פנו אלי להאמין בי ואז תהיו נושאים כי אני אל והכל בידי ואין עוד זולתי: (כג) בי נשבעתי. הריני נשבע בי אשר יצא מפי דבר צדקה ואמת: דבר. מוסב על יצא מפי לומר יצא דבר ולא ישוב הדבר ההוא, רצה לומר לא אחזור בי והוא כפל ענין במ"ש: כי לי תכרע. וזהו הדבר היוצא אשר בימים העתידים יכרעו כל הברכים לי ולא לעכו"ם כי כולם יקבלו עול מלכותי עליהם: תשבוע. מוסב על מלת לי לומר לי תשבוע כל לשון לקבל אותי לאלוה ולהאמין בי:

איוב פרק כט כב-כה

כב אחרי דברי לא ישנו ועלימו תפוף מלתי: כג ויחלו כמטר לי ופיהם פערו למלקוש: כד אשחק
אלהם לא יאמינו ואור פני לא יפילו: כה אבחר דרכם ואשב ראש ואשפון פמלך בגוד פאשר
אבלים ינחם:

איוב פרק ל א-ד

א ועתה | שחקו עלי צעירים ממני לימים אשר מאסתי אבותם לשית עם פלכי צאני: ב גם פח
ידיהם למה לי עלימו אבד פלח: ג בחסר ובכפן גלמוד הערקים ציה אמש שואה ומשאה: ד הקטפים
מלוח עלישיח ושרש רתמים לחמם:

רש"י

היו ולא תועלת בהם כי פורענות בא על ידם: עלימו
אבד כלה. זקנה: (ג) בחסר ובכפן. היו גלמוד: העורקים
ציה. שמבריחין אותן בימיו מקרב בני אדם לילך
בחושך: אמש שואה ומשואה. ברואינ"א בלע"ז:
(ד) הקוטפים מלוח עלי שיח. בהיותם במדברות היו
קוטפים להם מלוחים על אילנות היערים ואכולי,
מלוח שם עשב הוא ובל' ארמי נקרא קקו"לין ובל'
משנה מלוחים מצו"ש בלע"ז כאותה ששנינו (קדושין סו
ע"א) העלו מלוחים על שלחנות של זהב: שית. אילן
כמו אחד השיחים (בראשית כא):

(כב) תפוף מלתי. לי נבואה וכן לא תטיף על בית
ישחק (עמוס ז) כלומר נבואה היה דברי: (כג) למלקוש.
לזמן ארוך היו מדברים כי רוב שעותיהם שתיקה שהיו
תאיבים לשמוע דברי: (כד) לא יאמינו. שאני משחק
עמהם מפני חשיבותי: ואור פני לא יפילו. היו יראים
להתקרב אלי ולהגיס לבם בי: (כה) אבחר דרכם. כל
דרכיהם ועצתם אני הייתי בוחר להם שהיו שואלים לי
איזה דרך נלך ומה נעשה: ואשב ראש. אם היו מסובים
אני הייתי מסב בראש המסובים:
(ב) גם כח ידיהם למה. היה לי באותן הימים רשעים

מצודת ציון

(כב) ישנו. מלשון שינוי: תפוף. ענין הזלה והוא מושאל
לדבור וכן אל תטיפו יטיפון (מיכה ב) (כג) פערו. פתחו כמו
פערו עלי בפיהם (לעיל טז): למלקוש. ענין איחור וכן וכרם
רשע ילקשו (לעיל כד) וכן יקרא גשם המאוחר מלקוש:
(כד) יפילו. ענין גרעון ופחיתות כמו נופל אנכי מכס (לעיל
יב):

(א) שחקו. לעגו: צעירים. ענין מיעוט כמו ולא יצערו (ירמיהו
ל): (ב) כלה. זקנה כמו תבוא בכלח אלי קבר (לעיל ה):
(ג) ובכפן. ענין רעבון כמו לשוד ולכפן (שם) גלמוד. יחידי
כמו הלילה ההוא יהי גלמוד (לעיל ג): העורקים. הבורחים וכן
אנכי בורחת (בראשית טו) תרגם אונקלוס ערקת: אמש. ר"ל
חושך בחשכת הלילה כמו ויוכח אמש (שם לא): שואה
ומשואה. ענין חושך ושמומן כמו יום שואה ומשואה (צפניה
א) וכפל הדבר לרוב השמומן: (ד) הקוטפים. ענין תלישה
כמו וקטפת מלילות (דברים כג): מלוח. שם עשב מה וברד"ל
אבותינו היו אוכלין מלוחין וכו' (קדושין סו): עלי שיח. עלי
אילן כמו תחת אחד השיחים (בראשית כא): רתמים. שם אילן
מה כמו רתם אחד (מ"א ט):

מצודת דוד

(כב) אחרי דברי. אחר שדברתי את דברי לא השתדלו לקחת
עצה פעם שנית אל הדבר ההיא: ועלימו. אמרי פי היה מדובר
ביניהם כי יספרום זה לזה על כי למאד יחבבו אמרי:
(כג) ויחלו. היו מייחלים ומקוים לשמוע אמרי כאשר יקו
אנשים למטר השמים ולאחר זמן באיחור רב פתחו פיהם
לדבר דבריהם כי המתינו עד אשר אדבר אני כל דברי תחילה:
(כד) אשחק. כאשר הייתי משחק אליהם לא האמינו בעצמם
שאני שוחק אליהם כי היה הדבר זר להם לגודל חשיבותי:
ואור פני. ועם כי שחקתי אליהם עם כ"ז לא היו מגרעין
ומחסרין זוהר פני להגיס דעתם עמדי להקל בכבודי להכות
מאור פני: (כה) אבחר. אני הייתי בוחר דרכם אשר ילכו בה
וישבתי בראש כולם ושכנתי ביניהם במקום המעולה כאשר
ישכון המלך בתוך הגדוד: כאשר אבלים ינחם. הייתי להם
כאיש אשר ינחם את האבלי ר"ל כמו שכולם יתנו לב לשמוע
דברי המנחם להסיר מעליהם את היגון כן כולם נתנו לב
לשמוע אמרי וחזור לראשית אמרו לומר בעבור גודל חזקת
היד כזה הבאה מיושר לכת ומחיבה יתירה הנה חשבתי שהיא
תחליף כבודי לתת לי כבוד חדש בכל פעם:

(א) ועתה. כאומר אבל לא כן הוא כי עתה נהפך עוד הדבר
כי שחקו עלי אף אנשים צעירים ממני לימים ומבזו משפחות אשר מאסתי את אבותם לשום עם הכלבים שומרי צאני
להיות גם הם לשומרים עם הכלבים: (ב) גם כח ידיהם. לא בלבד על שהיו פחותים במעלה מאסתים כי גם בעבור כי אמרתי
למה לי כח ידיהם כי הלא מעט היא ואין בו די להציל הצאן מן הבא לטרפה: עלימו אבד כלה. הזקנה שהיתה בהם היא
היתה אבודה כי מה תועלת היתה בהזדקנם הואיל והיו פחותים במעלה וחלושי הכח: (ג) בחסר. בסבת חסרון העושר ובסבת
הרעב ישבו גלמוד מבלי חברת אנשים כי נכלמו לשבת בין אנשים: העורקים. היו נסים לארץ ציה ושממה: אמש וגו'. המקום
שאין אנשים מצוים להסתיר קלונם: (ד) הקוטפים. היו תולשים למאכלם עשב מלוח ועלי אילן ושורש רתמים היה לחמם
ומזונם עם כי הדברים האלה אינם נאותים למזון האדם:

ח המקדיש נכסים והיו בהן דברים ראויין על גבי המזבח, וינות, שמנים ועופות – רבי אלעזר אומר: ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות, ושאר נכסים יפלו לברך הבית.

ט אחת לשלשים יום, משערין את הלשכה. כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע, עמדו משלש – יספק מארבע; משלש, ועמדו מארבע – יספק מארבע; שיך הקדש על העליונה. ואם התליעה סלת – התליעה לו, ואם החמיץ יין – החמיץ לו. ואינו מקבל את מעותיו, עד שיהא המזבח מרצה.

פ ר ק ח מ י ש י

א אלו הן הממזני שהיו במקדש: יוחנן בן פינחס על החותמות, אחיה על הנסכים, מתתיה בן שמואל על

פירוש ברטנורא

ח יינות שמנים וסלתות. שהן ראויים למנחות ולנסכים: ועופות. תורים ובני יונה: ר' אלעזר. גרסינן, ולא ר' אלעזר, ומעמא דר"א מפורש בירושלמי, דכתיב (ויקרא כ"ב) לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה, כל מה שהם נודרים ומתנדבים מדברים אשר יקריבו לה' אפילו יינות שמנים וסלתות יהיה לעולה, יכול יקריב בדמיהן עולת העוף, או אם הקדיש עוף יקריבונו עולה, ת"ל (שם) בבקר בכשבים ובעוים, הא אינו מקריב בכל מה שהתנדב אלא עולת בהמה בלבד:

ט משערין את הלשכה. פוסקים שער ליינות שמנים וסלתות, שיעמוד זה השער שלשים יום. ולוקחים בכל יום ממוכרי יינות שמנים וסלתות מה שהן צריכין באותו הסכום שפסקו, ואם נתיקר המקח אין מוסיפים דמים, ואם הוול לוקחים לפי הוול: המקבל עליו לספק סלתות. בימות קציר חטים ובצירת ענבים ומסיקת זיתים היו הגוזרים מקדימים מעות לחנוני והיה החנוני מקבל עליו לספק יינות שמנים וסלתות כל השנה. ואם היו אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו ועמדו ג' סאין בסלע, צריך ליתן ד' סאין, דהקדש קונה בכסף, דכתיב ונתן הכסף וקם לו. ואם קבל לספק ג' סאין בסלע והחולו ועמדו ד' בסלע, נותן ד' בסלע, ולא גרע מהדיוט דלא קני אלא במשכחה: התליע לו. ואפי' משך הגזבר ונתן מעות, אחריותם על החנוני: אינו מקבל את מעותיו. כלומר אינם נחשבים מעותיו של חנוני ולא זכה בהם ואע"פ שקבלם מן הגזבר: עד שיהיה המזבח מרצה. שיעלה לרצון על המזבח. הלכך אם החמיץ היין או התליעה הסולת אחריותם על החנוני:

ה א אלו הן הממזנים. חמשה עשר מינים של פקדות ומינוי של שררה רחשיב במתניתין היו תמיד במקדש. מיהו הנך גברי רחשיב, לא בזמן אחד היו,

משניות מבוארות – קהתי

כל המקבל עליו לספק סלתות – וכן יינות ושמנים, מארבע

– סאים בסלע, ואחר כך עמדו משלש – סאים בסלע, שנתיקרו הסלתות, יספק מארבע – סאין בסלע, כפי השער שפסקו בתחילה.

משלש – ואם קיבל עליו לספק סלתות משלש סאים בסלע, ועמדו

מארבע – סאים בסלע, שהחולו הסלתות, יספק מארבע – כפי

השער הוול, שיך הקדש על העליונה – ואין ההקדש מפסידי אם

נתייקרו או החולו המזכרים שהספקים מוכרים למקדש. יש מפרשים,

שבימי הקציר, הבציר והמסיק, היו גזברי המקדש נותנים מעות מראש

לספקים שיספקו למקדש יינות, שמנים וסלתות במשך כל השנה;

ובאה משנתנו להשמיע, שאם היו אז נמכרים ארבע סאים בסלע

ונתייקרו אחר כך ועמדו שלש סאים בסלע, צריכים הספקים ליתן

ארבע סאים בסלע, שהקדש קונה בכסף, כמו שכתוב (ויקרא כז, יט):

"ויסוף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו" (ובלשון הגמרא: "ונתן הכסף

וקם לו"). ואם קיבלו לספק שלש סאים בסלע והחולו ועמדו ארבע

סאים בסלע, חייבים הם ליתן להקדש כפי השער הוול, שאין כוח

הדיוט חמור מן ההקדש שאינו קונה אלא במשכחה (ברטנורא; ריבב"ז;

"תקלין חזתיו; ועיין 'תוספות יום טוב'). ואם התליעה סלת –

שנמלאה תולעים, אפילו לאחר שנמסרה לגזבר ההקדש, התליעה

לו – לספק, שאחריותה עליו, והוא חייב לספק להקדש סולת אחרת,

ואם החמיץ יין, החמיץ לו – לספק, שאחריות היין עליו, וחייב

לתת להקדש יין אחר. ואינו מקבל את מעותיו – כלומר, המעות

שקיבל מגזבר ההקדש תמורת הדברים שסיפק לו, אינן נחשבות

כמעותיו, ולא זכה בהן (ברטנורא; "תקלין חזתיו). עד שיהא המזבח

מרצה – מכפר, כלומר לאחר שקרבו הנסכים על המזבח, הלכך אם

התליעה הסולת או החמיץ היין, אחריותם על הספק.

המקדיש נכסים – סתם למקדש, והיו בהן דברים ראויין על

גבי המזבח, כגון: יינות – הראויים לנסכים, שמנים – ויש

מוסיפים במשנתנו: "וסלתות" – הראויים למנחות, ועופות – תורים

ובני יונה, רבי אלעזר אומר: ימכרו לצרכי אותו המין –

לאנשים הצריכים יינות ושמנים לנסכים או עופות לקרבן, ויביא

בדמיהן עולות – בירושלמי מבואר טעמו, שנאמר (ויקרא כב, יח):

"לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה" – כל מה שהם

נודרים ומתנדבים מדברים אשר יקריבו לה' (הראויים להיקרב), אפילו

יינות ושמנים וסלתות, יהיה לעולה. יכול יקריב בדמיהן גם עולת

העוף, או אם הקדיש עוף יקריבונו עולה? תלמוד לומר (שם שם, יט):

"בבקר בכשבים ובעזים" – מכאן שאינו מקריב אלא עולת בהמה

בלבד; ושאר נכסים יפלו לברך הבית – כמו שבארנו במשניות

הקודמות. הרמב"ם כותב בטעם הלכה זו: "ומפני מה יקריבו דמי אלו

עולות ודמי הבהמה התמימה יפלו לברך הבית (כרבי אליעזר במשנה

הקודמת. שהלכה כמותו); לפי שהבהמה הקדושה למזבח אם נפל בה

מום יש לה פדיון... והסולת והיין והעופות שנפסלו אין להן

פדיון, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן,

והעריך הכהן אותה" – כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש לו פדיון,

וכל שאינו בכלל העמדה והערכה אין לו פדיון" (הל' שרכין ה, ט).

ומפרש שם הרדב"ז, שדברים שיש להם פדיון חלה קדושתם על פדיונם

ונעשית בהם מצוותם, ולפיכך יפלו דמיהם לברך הבית. אבל הדברים

שאין להם פדיון, אם יפלו דמיהם לברך הבית לא נעשית בהם מצוותם

כלל, ולפיכך יביא בדמיהם עולות (ועיין שם השגת הראב"ד).

אחת לשלשים יום, משערין את הלשכה – פוסקים את השער

(המחיר) של היינות, השמנים והסלתות לנסכים ולמנחות, שעל הלשכה

לשלם לספקים, וכל אותם שלושים יום אין הם יכולים להעלות את

השער. ברם, אם הוול, צריכים לתת כפי השער המוול, כמבואר להלן.

הַפְּסוּת, פְּתִיחָה עַל הַקֶּיֶץ; פְּתִיחָה זֶה מְרַדְּכִי. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּתִיחָה? שֶׁהִיא פּוֹתַח בְּדַבְרִים וְדוֹרְשָׁן וְיֹדֵעַ שְׁבָעִים לְשׁוֹן. בֵּן אֲחִיָּה עַל חוֹלֵי מַעִים, נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיחִין, גְּבִינֵי פְרוּז, בֵּן גְּבַר עַל נְעִילַת שְׁעָרִים, בֵּן כְּבִי עַל הַפְּקִיעַ, בֵּן אֲרֹזָה עַל הַצְּלִצְלָה, הֶגְרָם בֵּן לְוִי עַל הַשִּׁיר, בֵּית גְּרָמוֹ עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפְּנִים, בֵּית אֲבָטְיָנָס עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמֻרָת, אֶלְעָזָר עַל הַפְּרוּכּוֹת, וּפִינְחָס עַל הַמְּלָבוֹשׁ.

פירוש ברטנורא

אלא החסידים והכשרים שבכל דור ודור הוא מונה. ורבותי פירשו, על שם שהממונים הראשונים שנחמנו על כך, כך היה שמם, לפיכך נקראו הבאים אחריהם על שמם: על ההותמות ועל הסלתות. מפרש לקמן במתניתין: על הפייפות. להורות סדר הגורל מי זכה בעבודה זו ומי בזה, כמפורש במסכת יומא: על הקנינים. מחוסרי כפרה כגון זב וזבה ויולדת שמביאים קני חובה דהיינו תורים ובני יונה, נותנין מעותיהן לשופרות שבמקדש, והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן הקנינים. והיה צריך שיחמנה על זה הסם גדול ובקי, כדאמרין במסכת אבות קונים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: שהיה פותח דברים כו'. והוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה. ונקרא כן, שהיה בולל לשונות הרבה: על חולי מעיף. לפי שהכהנים הולכים יחפים על הרצפה ואוכלין בשר הרבה ושותין מים היו מעיין מתקלקלן וצריכין תמיד לרופא לומר להם זה הסם טוב למעים: חופר שיחין. היה ממונה לחפור בורות שיחין ומערות כדי שיהיו מים מצויין לשתות לעולי רגלים: גביני פרוז. כך שמו של האיש המכריז בכל בוקר בבית המקדש עמדו כהנים לעבודתכם. ושומעים קולו מירחו: על נעילת שערים. לנעול השערים בערב ולפתחן בבוקר: על הפקיע. להלקות הכהנים והלויים שנמצאו ישנים על משמרותיהם והיו שומרים את המקדש בלילה, כדאמרן במסכת מדות מי שהיו מוצאים אותו ישן היו חובטים אותו ושורפים את כסותו. ובירושלמי מפרש, הפקיע, הפתילות של מגורה ושל בית השואבה, כדאמרין בפרק החליל [נא] מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעים פתילות: צלצל. כלי שיר שיש לו קול גדול, לשון תצילנה אנוני, צימבל"ו בלע"ז. וכשהיו שומעין קולו היו הלויים מתחילין בשיר: על השיר. להתחיל את השיר, וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין: בית גרמו. שם משפחה: על לחם הפנים. שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה והיו אומנים בעשייתו ובאפיתו לדרותו מן התנור שלא ישבר ולעשותו שלא יתעפש: בית אבטינס. שם משפחה שהיו בקיאים לפסם הקמורת ומכריזין בעשב ששמו מעלה עשן וכשהיו מערבין אותו עם סממני הקמורת היה עשן הקמורת מתמר ועולה כמין מקל: על הפרוכות. לעשות פרוכות חדשות כשהיו צריכים: המלביש. היה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשטם אחר עבודה, ולשמור בגדי כהונה בלשכות העשויות לכך:

משניות מבוארות – קהתי

מפקיעין (עושים פתילות), ובהן היו מדליקין". וכן פירשו בירושלמי: שרחה מווג את הפתילות (קולען ומיישרן). ויש מפרשים: על הפקיע – על הלקאת השומרים ברצועה (פקיע היינו רצועת עור), שכן שנו (מדות א, א-ב): "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בלילה בבית המקדש... והלויים בעשרים ואחד מקום", והיה בן בכי מחזר על המשמרות בכל לילה, וכל מי שמצאהו ישן על משמרו, היה מלקה אותו ושורף את כסותו (דמב"ס), וכן אמר אבוי (בבלי יומא כג, א), שתחילה פירש משנתנו: "בן בבי על הפקיע – על הפתילות, כפי המשנה במסכת סוכה (שהבאנו לעיל), אבל משנה בברייתא (סם): "ולא עוד אלא שלוקה הממונה בפקיע". למד משם ש"פקיע" פירושו רצועה למלקות. ברם, הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (הל' כלי המקדש ז, א) מפרש: בן בבי על הפקיע – מכין פתילות (ועיין "זוטרות יום טוב" שמבאר טעם השגותו של הראב"ד). בן ארזָה על הצלצל – כלי שיר שהקיש בו ונתן בו סימן ללויים לפתוח בשיר (תמיד ז, ג); והוא היה ממונה על כל כלי השיר ומסדרם כל אחד על מקומו; הֶגְרָם בֵּן לְוִי עַל הַשִּׁיר – בפה, שהיה מנצח על השירה; בירושלמי מובא (וכן בבבלי יומא לח, ב): "אמרו עליו, שהיה מנעים את קולו בזמר, וכשהיה נועץ אגודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הכהנים נזקקין לו בבת ראש (נרתעים מקולו בתנועת ראש אחת); וכן מובא (משנה יומא ג, יא), שהיה יודע פרק בשיר; בֵּית גְּרָמוֹ – משפחת גרמו, עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפְּנִים – על אפיתו, שהיה לחם הפנים עשוי כמין תיבה פרוצה, ואנשי בית גרמו היו אומנים בעשייתו ובאפיתו, שלא יישבר בודייתו ושלא יתעפש. בֵּית אֲבָטְיָנָס עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמֻרָת – פיטומה והכנתה; בירושלמי מסופר, שבית אבטינס בקיאים היו במעשה פיטום הקמורת, ומכירים מין עשב ששמו "מעלה עשן" שעל ידו העשן מיתמר מהקמורת כמקל ומתקפל מהתיקרה על הכתלים; אֶלְעָזָר עַל הַפְּרוּכּוֹת – לארוג פרוכות חדשות ולרקום עליהן לצורך ההיכל והשערים, וכן לשמור על הפרוכות הישנות; וּפִינְחָס עַל הַמְּלָבוֹשׁ – להלביש את הכהנים בגדי כהונה לעבודתם, ולהצניע את הבגדים לאחר העבודה ולשמור עליהם; וכן היה עוסק בהכנת בגדי כהונה חדשים (דמב"ס).

שכדורו. ברם, יש דעה שלישית במפרשים, שכל הממונים על התפקידים המפורטים במשנתנו היו נקראים בכל הדורות בשמות הללו, כנראה על שם הממונים הראשונים שנחמנו לכך (ברטנורא בשם רבותי, ועיין "זוטרות יום טוב" ו"תפארת ישראל").

אֵלֹהֵי הַמְּמַנִּין שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ – על חמשה עשר תפקידים דלהלן: יוֹחֵזֵן בֵּן פִּינְחָס עַל הַחֹתְמוֹת – כמבואר להלן במשניות ג-ד; אֲחִיָּה עַל הַנְּסֻכִּים – כמבואר להלן במשנה ד; מַתְּנִיָּה בֵּן שְׁמוּאֵל עַל הַפְּסוּת – להטיל גורלות בין הכהנים, מי יזכה בעבודה זו ומי בעבודה זו, כמפורט במסכת יומא פרק ב; פְּתִיחָה עַל הַקֶּיֶץ – על הקרבנות של שתי תורים או שני בני יונה, כגון הזב והזבה והיולדת שמביאים קני חובה, היו נותנים מעותיהם לשופרות (תיבות) שבמקדש, והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאים בהן את הקנינים, היינו שתי תורים או שני בני יונה; והיה צורך בממונה על הקנינים שהיא חכם גדול ובקי בדיניהם, כמו שאמרו (אבות ג, יח): "קנין ופתחי נידה הן גופי הלכות"; פְּתִיחָה זֶה מְרַדְּכִי – היינו מרדכי בלשן שעלה מן הגולה (עזרא ב, ג). בהרבה נוסחות אין תיבות אלו. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּתִיחָה? שֶׁהִיא פּוֹתַח בְּדַבְרִים – סתומים, וְדוֹרְשָׁן – ומפרשם, וְיֹדֵעַ שְׁבָעִים לְשׁוֹן – להבין דברי כל שואל בכל לשון שישאל ולהשיב לו בלשונו; ונקטו חכמים "שבעים לשון" כנגד שבעים משפחות בני נוח שמהם נפרדו האומות (בראשית י, י). אֲחִיָּה עַל חוֹלֵי מַעִים – בירושלמי מבואר, שהיתה מחלת המעיים מצויה בין הכהנים על ידי שהיו מהלכים יחפים על הרצפה והיו אוכלים הרבה בשר ושותים מים, והיה זה ממונה להתעסק בריפויים ובהבראתם; נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיחִין – היה ממונה להתעסק בחפירת בורות שיחין ומערות, כדי שיהיו מים מצויים לשתיה לבני ירושלים ולעולי רגלים, והיה יודע את מקורות המים וטיבם; גְּבִינֵי פְרוּז – גביני היה ממונה להכריז בכל בוקר: "עמדו הכהנים לעבודתכם ולויים לדוכנכם וישראל למעמדכם", וכיון ששמעו קולו היו קמים ובאים כל אחד למלאכתו. בירושלמי מסופר: אגריפס המלך שמע קולו עד שמונה פרסאות ונתן לו מתנות הרבה. בֵּן גְּבַר עַל נְעִילַת שְׁעָרִים – על פיו היו נועלים את השערים בערב ועל פיו היו פותחים אותם בבוקר; בֵּן כְּבִי עַל הַפְּקִיעַ – הכנת הפתילות למגורה, כמו ששנו (סוכה ה, ג): "מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן (אבטינס) מהן היו

ב אין פוחתין משלשה גזברין ומשלשה אמרפלין, ואין עושין שררה על הצבור במזמן פחות משנים, חוץ מן אחיה שעל חולי מעים, ואלעזר שעל הפרכות, שאותן קבלו רב הצבור עליהן.

ג ארבעה חותמות היו במקדש, וכתוב עליהן: עגל, זכר, גדי, חוטא. בן עזאי אומר: חמשה היו, וארמית פתוב עליהן: עגל, זכר, גדי, חוטא דל וחוטא עשיר. עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים, זכרים ונקבות; גדי משמש עם נסכי צאן, גדולים וקטנים זכרים ונקבות, חוץ משל אילים; זכר משמש עם נסכי אילים בלבד;

פירוש ברטנורא

ב גזברים. הן שמזמן ההקדש תחת ידם והן פודים הערכין וההקדשות, וכל מלאכת הקודש בהם נעשים: אמרבלין. למעלה מן הגזברים. ונשיא נשיא הלוי (במדרג ג') מתרגמנין ואמרבליא דמנא. ולשון אמרבל, אמר על כל. ובערבי קורים לגדול אמור. מה היו 'אמרבלין עושין, שבעה מפתחות העזרה בידם, רצה אחד מהן לפתוח אינו יכול עד שיכנסו כולם ויפתחו, והגזברים נכנסים אחרים ומצויאים מה שהן צריכין. ועוד מעלה האחרת למעלה מן האמרבלים היתה שם שלא נזכרה במשנה ומייתי לה בתוספתא, והן שני קתילוקין. ונמצאו שם ה' מדרגות, כהן גדול, סגן, קתילוקין, אמרבלין, גזברים: אין עושין שררה פחות משנים. דכתיב (שמות כ"ח) והם יקחו את הזהב, מיעוט רבים שנים:

ג ד' חותמות היו במקדש. ג' חותמות לג' נסכין חלוקים של בהמות. חותם ראשון לנסכי בקר, והן ג' עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן, ויין לנסך חצי ההין, וחותמן עגל. והב' זכר לנסכי איל, שתרנגו איל דכרא, ונסכיו שתי עשרונים סולת בלול בשמן שלישית ההין, ויין לנסך שלישית ההין. והג' גדי, לנסכי כבש בן שנתו, והן עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. והד' חוטא, והם נסכיו של מצורע עשיר שמכאי ג' בהמות וצריך עשרה לוגין שמן, ו' לג' כבשים ואחד למתן תנך ובהונתו. וקרי ליה חוטא משום דאמרין בערכין על שבעה דברים נגעים באין: חמשה היו. שני חותמות היו למצורע: חוטא דל וחוטא עשיר. לפי שמצורע עני אינו מביא אלא בהמה אחת. ואם לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנים למצורע עני שלש עשרונות. ות"ק סבר למצורע עני נותנים לו חותם גדי. והלכה כתנא קמא: וארמית כתוב עליהן. שרוב דיבורם בלשון ארמי היה: זכרים ונקבות. בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין לנסכי שלמים שאינם זכרים או נקבות. ועולות ושלמים הן שמעונין הן נסכים כדכתיב (במדרג ט"ז) עולה או זבח:

משניות מבוארות – קהתי

ברביעית ההין שמן, ורביעית ההין יין לנסך. ב. לאיל (בן שנתיים) – שני עשרונים סולת בלולים בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ג. לפר או לעגל – שלשה עשרונים סולת בלולים בחצי ההין שמן, ויין לנסך חצי ההין. כל מי שהיה צריך לנסכים יכול היה לקנותם במחשן המקדש, כדי שלא יצטרך לטרוח לבקש נסכים שנעשו על טהרת הקודש. ולהלן (במשנה הבאה) מבואר שכך היה סדר קנייתם: בתחילה היה בא הקונה לייחון בן פינחס ושילם לו בעד הנסכים הדרושים לו, וקיבל ממנו פתק, הנקרא במשנתנו "חותם", ובו היה סימן בעד אילו נסכים שילם: את ה"חותם" הביא לאחיה הממונה על הנסכים, וקיבל את נסכיו.

ארבעה חותמות היו במקדש – לממונה על קבלת התשלומים בעד נסכים, וכתוב עליהן – סימן לנסכים ששולם בעדם: א. עגל – סימן לנסכי בקר, שהם שלשה עשרונים סולת, חצי ההין (= ששה לוגים) שמן וחצי ההין יין; ב. זכר – סימן לנסכי איל (איל תרגומו דכרא = זכר), שהם שני עשרונים סולת, שלישית ההין (= ארבעה לוגים) שמן ושלישית ההין יין; ג. גדי – סימן לנסכי כבש ועז, שהם עשרון סולת, רביעית ההין (= שלשה לוגים) שמן ורביעית ההין יין; ד. חוטא – סימן לנסכי מצורע עשיר, שלאחר שנפרע וטהר הוא מביא שני כבשים וכבשה (ויקרא יד, ז), ועם כל קרבן מביא נסכיו, שהם בין כולם שלשה עשרונים סולת, תשעה לוגים שמן ותשעה לוגים יין, ונוסף על כך עוד לוג אחד שמן, שממנו נותן הכהן על תנך אזנו הימנית ועל בהונות ידו ורגלו הימנית (ויקרא יד, טו-יח); ה. חותם" למצורע סומן במלה "חוטא", משום שאמרו חכמים (ערכין טו, א): "על שבעה דברים הנגעים באים", כלומר שחטאיו גרמו לכך. בן עזאי אומר: חמשה חותמות היו – חמשה חותמות היו, וארמית פתוב עליהן – וכל סימן היה כתוב בלשון ארמית, לפי שהעם היה רגיל בה, ואלו הם החותמות: עגל, זכר, גדי, חוטא דל וחוטא עשיר – לדעת בן עזאי היו שני חותמות בשביל נסכי מצורעים, אחד שכתוב עליו: חוטא עשיר – סימן לנסכי מצורע עשיר, כמו שבארנו לעיל, ואחד שכתוב עליו: חוטא דל – סימן לנסכי מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד ונסכיו, ועוד לוג אחד שמן, כמו שבארנו במצורע עשיר (ויקרא יד, כא). ותנא קמא סובר, שמצורע עני היה קונה חותם שכתוב עליו "גדי", והלוג הנוסף היה מביאו מביתו (ירושלמי). ברם, מצורע עשיר הזקוק לתשעה לוגים שמן בשביל קרבנותיו, עשו לו חותם מיוחד, כדי שיקח גם את הלוג הנוסף מאת הממונה, הואיל ולוקח הרבה לוגים (יתקלין וחתוין). עגל – החותם שכתוב עליו עגל, משמש עם נסכי בקר – משמש סימן לנסכי הקרבנות הבאים מן הבקר, גדולים וקטנים – בין לגדול בין לקטן, זכרים ונקבות

ב אור משנה ב

משנה זו מוסיפה ללמד בענין הממונים על כספי המקדש.

אין פוחתין משלשה גזברין – הממונים על ממון ההקדש; והם היו פודים את ההקדשות, וכל מלאכת הקודש היתה נעשית על ידם, ומשלשה אמרפלין – הממונים על אוצרות בית המקדש, והם היו למעלה מן הגזברים. בתוספתא שנו: שבעה אמרבלים מה הם עושים? שבעה מפתחות העזרה בידם (מפתח אחד ביד כל אחד מהם); רצה אחד מהם לפתוח, אינו יכול עד שיתכנסו כולם; ואמרבלין פותחים והגזברים נכנסים. אמר רבי יהודה: "למה נקרא שמו "אמרבל" מפני שהוא מר (דור) על הכל". בירושלמי אמרו: למעלה מן האמרבלים היו שני ממונים הנקראים "קתילוקים"; ולפי הרמב"ם היו במקדש חמש דרגות של שררה: א. הכהן הגדול, ב. סגן הכהן הגדול, ג. שני קתילוקין, ד. שבעה אמרבלין, ה. שלשה גזברים. ואין עושין שררה על הצבור במזמן – בעסקי ממון, פחות משנים – משני אנשים, מפני כבוד הציבור, שנאמר (שמות כח, ה): "והם יקחו את הזהב, ומיעוט רבים שניים (ירושלמי שקלים; בבלי בבא בתרא ה, ב); וכן שנינו (פאה ח, ז): "הקופה (של צדקה) נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה", ומבואר הטעם בכרייתא (בבא בתרא ת, ב): "נגבית בשניים. שאין עושים שררות על הציבור פחות משניים, ומתחלקת בשלשה. כדיני ממונות"; חוץ מן אחיה שעל חולי מעים – שהיה מתעסק בקניית סמי רפואה, ואלעזר שעל הפרכות, שאף על פי שהיו בידם עסקי ממון היו הם לבדם הממונים על כך, שאותן קבלו רב הצבור עליהן – ובכונן זה כוחם יפה כשניים.

י ו ש ל י ש

ב אור משנה ג

שנינו במשנה א, שיוחנן בן פינחס היה ממונה על החתמות ואחיה על הנסכים, ובאה משנתנו והמשנה בלאחריה לברך ענין החתמות הנסכים. ולהבנת משנתנו יש להקדים כמה דברים:

הנסכים הנזכרים כאן היינו "נזוחת נסכים" – סולת בלולה בשמן, ויין לנסך – הבאה עם קרבנות עולה או קרבנות שלמים, בין שהן קרבנות יחיד בין שהן קרבנות ציבור, ועם חטאת ואשם של מצורע (שאר החטאות והאשמות, וכן בכור ומעשר ופסח וכל קרבנות העופות, אינם טעונים נסכים).

הנסכים אינם שווים בכל הקרבנות, והחלוקים הם בשיעוריהם לשלשה מינים, כמפורט בפרשת שלח (במדרג טו, ד-ד): א. לכבש (בן שנתיים) או לעז – עשרון סולת בלול

חוטא משמש עם נסכי שלש בהמות של מצרעין.

ד מי שהוא מבקש נסכים – הולך לו אצל יוחנן שהוא ממנה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם. בא לו אצל אחיה שהוא ממנה על הנסכים, ונותן לו חותם, ומקבל ממנו נסכים. ולערב באין זה אצל זה, ואחיה מוציא את החותמות, ומקבל פנגדן מעות; ואם הותרו – הותרו להקדש, ואם פחתו – היה משלם יוחנן מביתו, שיד הקדש על העליונה.

ה מי שאבד ממנו חותמו, ממתנין לו עד הערב, אם מצאו לו בדי חותמו – נותנין לו; ואם לאו – לא היה לו; ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין.

ו שתי לשכות היו במקדש: אחת – לשכת חשאים, ואחת – לשכת הפלים. לשכת חשאים – יראי חטא נותנים לתוכה בחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסים מתוכה בחשאי. לשכת הפלים – כל מי שהוא מתנדב פלי, זורקו לתוכה, ואחת לשלשים יום גזרין פותחין אותה, וכל פלי שמצאו בו צריך לברך הבית מניחין אותו, והשאר נמדין בדמיהן וגופלין ללשכת בך הבית.

פירוש ברטנורא

ד נותן לו מעות. כפי הנסכים שהוא צריך: בא לו אצל אחיה שהיה ממונה. לקנות נסכי יינוט שמנים וסלתות, כדי שלא יהא צריך כל מביא קרבן לחור אחר נסכים העשוין על טהרת הקדש: ואם הותרו הותרו להקדש. ולא אמרין שמא מעותיו של יוחנן הם שנתערבו במעות של נסכים: **ה** ממתנין לו עד הערב. שידווגו יחד יוחנן ואחיה, אם נמצאו מעות יתרים ביד יוחנן כנגד החותם שאומר זה שנאבד ממנו, נותנים לו; ושם היום כתוב. על החותם, יום פלוני וחדש פלוני: מפני הרמאין. שמא מצא חותם שנפל מחברו או מאחיה או מיוחנן, ובא עכשיו ליקח. וביום שמצאו אינו רשאי להוציא, שהאבד מחור אחריו. ועוד ש' לחוש שמא לקח חותם כשער הוול והצניעו עד שנתתיקר השער: **ו** לשכת חשאים. על שם שהנותנים בתוכה מעות נותנים בסתר, והמתפרנסים ממנה נוטלים בסתר: ללשכת בך הבית. ללשכה שנותנים בה כל קדשי בך הבית:

משניות מבוארות – קהתי

יש עודף הריהו להקדש, ואם חסר, על הממונה להשלים משלו.

יום רביעי

באור משנה ה

מי שאבד ממנו חותמו – מי שקנה חותם ואבד לו, ובא והודיע ליוחנן על כך, ממתנין לו – כלומר: אומרים לו להמתין, עד הערב – כשיוחנן ואחיה באים זה אצל זה לעשות את החשבון, אם מצאו לו בדי חותמו – שהיו ליוחנן מעות יתרות כדי שיעור אותו חותם שזה טוען שאבד לו, נותנין לו – נסכים או מעות, ואם לאו – שלא היו ליוחנן מעות יתרות על החותמות שביד אחיה, לא היה לו – כלום, לזה הטוען שאבד חותמו, לא נסכים ולא מעות, ושם היום כתוב עליהן – על כל חותם וחותם היה כתוב היום שבו נמכר, מפני הרמאין – שמא יאבד חותם לממונה או לאחד הקונים וימצאו אחר ויבוא כעבור יום יומיים ויקח בו נסכים אצל אחיה; אבל ביום שמצאו לא יבוא לקנות בו, לפי שהמאבד מחזר אחריו. פירוש אחר: מפני הרמאין – שמא אחד הקונים ישהה את החותם בידו עד שיתתיקרו הנסכים (רמב"ם הל' כלי המקדש ז, יב; עיין "כסף משנה" סט). ויש מפרשים: מפני הרמאין – שלא יאמרו שאבדו מהם החותמות, ואם יימצאו ליוחנן דמים יתרים כדי חותמותיהם יתנום להם, ולאחר זמן יביאו את החותמות לאחיה ויקבלו ממנו נסכים (הראב"ד).

באור משנה ו

שתי לשכות היו במקדש: אחת לשכת חשאים, ואחת לשכת הפלים. לשכת חשאים, יראי חטא נותנים לתוכה – מעות לצדקה, בחשאי – בצנעא, שלא ידע אדם שהם נתנו, ועניים בני טובים מתפרנסים מתוכה בחשאי – נוטלים משם בסתר, שלא יתביישו שהם מתפרנסים מן הצדקה. מכאן נקראת הלשכה: לשכת חשאים. לשכת הפלים, כל מי שהוא מתנדב פלי – למקדש, זורקו לתוכה – לתוך לשכה זו. ואחת לשלשים יום גזרין פותחין אותה – את לשכת הכלים, וכל פלי שמצאו בו צריך

– בין לנסכים של עולות שאינן באות אלא מן הזכרים, בין לנסכים של שלמים הבאים גם זכרים וגם נקבות. גדי – החותם שכתוב עליו "גדי", משמש עם נסכי צאן – משמש סימן לנסכי הקרבנות הבאים מן הצאן. גדולים וקטנים זכרים ונקבות – כלומר לעזים ולכבשות בין גדולים בין קטנים, אבל כבש אינו קרב אלא כשהוא בתוך שנתו, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: חוץ משל אילים – מנסכים של אילים, שהם כבשים זכרים מבני שלשה עשר חודש ויום אחד עד גמר שנתיהם. זכר – החותם שכתוב עליו "זכר", משמש עם נסכי אילים בלבד – משמש סימן לנסכים של אילים בלבד. חוטא – החותם שכתוב עליו "חוטא", משמש עם נסכי שלש בהמות של מצרעין – משמש סימן לנסכים של שלשת הכבשים שמביאים המצורעים, ולוג שמן נוסף לקח חותם ממנו על התנוק ועל הבהונות, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, כמו שבארנו שם בהקדמה.

מי שהוא מבקש נסכים – לקרבו, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממנה על החותמות – כמבואר במשנה הקודמת, נותן לו מעות – כפי הנסכים שהוא צריך, ומקבל ממנו חותם – עם הסימן לנסכי, בא לו אצל אחיה שהוא ממנה על הנסכים – הממונה לקנות נסכים, היינו יינוט ושמינים וסלתות, מן הספקים, ולמכרם לבעלי הקרבנות, כדי שלא יהא צריך כל אדם המביא קרבן לחזר אחר נסכים העשויים על טהרת הקדש, ונותן לו חותם – ונותן לאחיה את החותם שקיבל מיוחנן, ומקבל ממנו נסכים – לפי סימן החותם, ולערב באין זה אצל זה – אחיה ויוחנן, ואחיה מוציא את החותמות – שקיבל מהקונים, ומקבל פנגדן מעות – מיוחנן, ואם הותרו – שהיו ליוחנן מעות יותר ממה שמגיע לאחיה לפי חשבון החותמות שבידו, הותרו להקדש – המעות הנותרות הן של הקדש, ולא של יוחנן. ואם פחתו – שהמעות שבידי יוחנן היו פחות מסיכום החשבון של החותמות שביד אחיה, היה משלם יוחנן מביתו – מכספו, שיד הקדש על העליונה – לפיכך אם

פ ר ק ש ש י

א שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שׁוּפְרוֹת, שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁלֻחָנוֹת, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵי הַשְּׁתַחֲוִיּוֹת הֵיוּ בַמִּקְדָּשׁ. שָׁל בֵּית רַבִּן גְּמְלִיאֵל וְשָׁל בֵּית רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים, הֵיוּ מִשְׁתַּחֲוִיּוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה. וְהֵיכָן הִיְתָה יְתָרָה? כִּנְגַד דִּיר הָעֵצִים, שְׁפָן מִסֶּרֶת בֵּידָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם שֵׁשֶׁם הָאָרוֹן נִגְנוּ.

ב מַעֲשֵׂה בִכְהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְּעַסֵּק, וְרָאָה הִרְצָפָה שֶׁהָיָה מְשַׁנֶּה מַחְבְּרוֹתֶיהָ. פֶּא וְאָמַר לְחִבְרוֹ. לֹא הִסְפִּיק לְגַמּוֹר אֶת הַדָּבָר עַד שִׁיַּצְתָּה נִשְׁמָתוֹ, וְיָדְעוּ בִּיחוד שֵׁשֶׁם הָאָרוֹן נִגְנוּ.

ג וְהֵיכָן הֵיוּ מִשְׁתַּחֲוִיּוֹת? אַרְבַּע בְּצִפּוֹן, וְאַרְבַּע בְּדְרוֹם, שְׁלֹשׁ בְּמִזְרַח וּשְׁתַּיִם בְּמַעְרָב; כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁעָרִים. שְׁעָרִים דְּרוֹמָיִים סְמוּכִין לְמַעְרָב: שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן, שְׁעַר הַדֶּלֶק, שְׁעַר הַבְּכוֹרוֹת, שְׁעַר הַפְּיּוּם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁעַר הַפְּיּוּם? שְׁבוּ מִכְּנִיסִין צְלוּחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נְסוּף בְּחָג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בּוֹ הַפְּיּוּם מְפַסֵּם וְעֵתִידִין

פירוש ברטנורא

א שלשה עשר שופרות. תיבות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה עקומות כעין שופר, מפני הרמאים שלא יוכלו להכניס דין לתוכן להראות עצמן כאילו נותנין לתוכן ונותנין מתוכן. ולקמן מפרש למה שלשה עשר שופרות ושלשה עשר שלחנות, ובאיהו מקום מונחים: שלש עשרה השתחויות. לקמן מפרש היכן היו: כנגד דיר העצים. לשכה ששם היו אוצרים כל עצי המערכה, והיא היתה במקצוע מורחית צפונת של עזרת נשים: ששם הארון נגנו. שאשהו המלך צוה ונזוהו למטה במטמוניות עקומות ועקלקלות שבנה שלמה בזמן שבנה את הבית וידע שסופו ליחרב. והיינו דכתיב בדברי הימים (ב' ל"ה, א) ביאשהו, ויאמר ללוים המבנים [וגו'] תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה וכו', ועמו נגנו מטה אהרן, וצנצנת המן, וצלוחית של שמן המשחה: **ב** שהיה מתעסק. במלאכתו, מתלע את העצים. ובעל מום היה ומלאכתו של בעלי מומין להכין עצים למערכה וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח: שהיא משונה. לא היתה האבן שוה לשאר אבני הרצפה, והבין שנסתלקה משם והחזרה: ביחוד. כבירור:

ג והיכן היו השתחויות. שלש עשרה השתחויות דתנן לעיל, היכן היו עושין אותן: שער העליון. הר הבית היה משופע ועולה ממזרח למערב, והשער הסמוך למערב הוא שער העליון. ואהריו שער הדלק, הוא שער של לשכת העין שהיתה בדרום העזרה, ועל שם שמכניסין דרך שם עצי המערכה שדולקים על המזבח נקרא שער הדלק: שער הבכורות. שמכניסין שם הבכורות הנשחטים בדרום: המים מפכים. כדכתיב ביוחאל (מ"ו) והנה מים מפכים מן הכתף הימנית, והיינו דרום שקרוי ימין, כדכתיב צפון וימין. וראה יחוקאל בנבואה שהיו יוצאים מבית קודש הקדשים דקים כקרני חגבים וכשמגיעים לשער זה

משניות מבוארות – קהתי

שלח המלך נבוכדנאצר ויביאהו בבלה (את יהויכין) עם כלי חמדת בית ה', ודרשו: איהו "כלי חמדת בית ה'"? זה הארון.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מַעֲשֵׂה בִכְהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְּעַסֵּק – במלאכתו, ומבואר בירושלמי שכהן בעל מום היה, ומלאכתם של כהנים בעלי מום להכין עצים למערכה ולבדקם שלא יהיו מתולעים, שכל עץ שנמצאו בו תולעים פסול למזבח, והיה אותו כהן מתעסק במלאכה זו בלשכת דיר העצים, וְרָאָה הִרְצָפָה – במקום שישב, שְׁהָיָה מְשַׁנֶּה מַחְבְּרוֹתֶיהָ – שלא היתה האבן שווה לשאר אבני הרצפה, והבין שזוהי האבן שסילקה משם בשנה שנגנו את הארון, פֶּא וְאָמַר לְחִבְרוֹ – סיפר לו על האבן שמצא ברצפת דיר העצים שהיא משונה משאר האבנים שברצפה ורצה לגלות לו שבאותו מקום נגנו הארון, לֹא הִסְפִּיק לְגַמּוֹר אֶת הַדָּבָר עַד שִׁיַּצְתָּה נִשְׁמָתוֹ – ולא נתגלה מקומה של אותה אבן, וְיָדְעוּ בִּיחוד – בבירור, שֵׁשֶׁם הָאָרוֹן נִגְנוּ – תחת רצפת הלשכה של דיר העצים.

י ו ס ש ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

וְהֵיכָן הֵיוּ מִשְׁתַּחֲוִיּוֹת – שלש עשרה השתחויות הנזכרות לעיל (משנה א) ? אַרְבַּע הַשְּׁתַחֲוִיּוֹת בְּצִפּוֹן, וְאַרְבַּע בְּדְרוֹם, שְׁלֹשׁ בְּמִזְרַח וּשְׁתַּיִם בְּמַעְרָב, כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁעָרִים – שהיו משתחוים ומודים על נוי הבניין ('תוספות יום טוב' בשם הר"ר שמעיה), ואלו הם שלשה עשר השערים: שְׁעָרִים דְּרוֹמָיִים סְמוּכִין לְמַעְרָב – משוכים לצד מערב, והם: שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן – הוא השער הסמוך למערב, שהר הבית היה משתפע ויורד ממערב למזרח, שְׁעַר הַדֶּלֶק – שהיו מכניסים דרך שם עצי המערכה, שְׁעַר הַבְּכוֹרוֹת – שהיו מכניסים דרך שם את הבכורות הנשחטים בדרום, שְׁעַר הַפְּיּוּם – כמו שהמשנה מפרשת והולכת. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁעַר הַפְּיּוּם? שְׁבוּ מִכְּנִיסִין צְלוּחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נְסוּף בְּחָג – הסוכות (כמתואר במשנה סוכה ד, ט). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בּוֹ

לְבַדֵּק הַבַּיִת מִיַּחֲזִין אוֹתוֹ – לצרכי בדק הבית, וְהַשָּׂאָר – שאר הכלים שאין בהם צורך לבדק הבית, נִמְכְּרִין בְּדַמְיָהוּ וְנוֹפְלִין לְלִשְׁכַת בְּדֵק הַבַּיִת – מוכרים אותם, ודמיהם נופלים ללשכה שנותנים לתוכה כל קדשי בדק הבית.

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שׁוּפְרוֹת – תיבות עקומות בצורת שופרות, רחבות למטה וצרות למעלה, כדי שלא יוכלו להוציא מתוכן כלום; ולהלן (משנה ג) מפורט למה היו מיועדים כל השופרות הללו; שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁלֻחָנוֹת – המפורטים להלן במשנה ד, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵי הַשְּׁתַחֲוִיּוֹת – שלשה עשר מקומות שהיו משתחוים בהם, המפורטים במשנה ג, הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ – אגב ענין השופרות, שנישנה כאן משום ששניים מהם היו לשקלים (כמפורט להלן), מונה התנא גם שאר דברים שהיו מהם שלשה עשר במקדש. שָׁל בֵּית רַבִּן גְּמְלִיאֵל וְשָׁל בֵּית רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים – אנשי ביתו של רבן גמליאל הזקן ושל רבי חנינא סגן הכהנים, הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִיּוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה – השתחויות במקדש. וְהֵיכָן הִיְתָה יְתָרָה – ההשתחויה הארבע עשרה? כִּנְגַד דִּיר הָעֵצִים – הלשכה שבה היו מונחים כל העצים לצורך המזבח ("עצי המערכה"), שְׁפָן מִסֶּרֶת בֵּידָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם שֵׁשֶׁם הָאָרוֹן נִגְנוּ – בחורבן בית ראשון. בירושלמי (וכן בבבלי יומא נב, ב) מובא: ומי גנזו? יאשהו המלך גנזו; כיון שראה שכתוב בו (דברים כה, לו): "יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת" עמד וגנזו, שנאמר (דברי הימים ב, לה, ג): "ויאמר ללוים המבנים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה לכל ימך ישראל, אין לכם משא בכתף" – אמר להם: אם גולה עמכם לבבל, שוב אינו חוזר למקומו – "עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל". כן מובא שם: "משנגנו ארון נגנו עמו צנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן... וארגו שהשיבו פלשתים אשם לא־להי ישראל". ויש דעה אחרת (סם), שארון הקודש גלה לבבל, שנאמר (דברי הימים ב, לו, י): "ולתשובת השנה

לְהִיזֹת יוֹצְאִין, מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת. לְעִמְתָן בְּצַפּוֹן סְמוּכִין לְמַעְרָב: שֶׁעַר יְכִינֹה, שֶׁעַר הַקֶּרְבָּן, שֶׁעַר הַנְּשִׁים, שֶׁעַר הַשִּׁיר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁעַר יְכִינֹה? שְׁבוּ יֹצְאֵי יְכִינֹה בְּגֻלְתוֹ. בְּמִזְרָח: שֶׁעַר נִיקְנוֹר, וְשְׁנֵי פְּשָׁפְשִׁין הָיוּ לוֹ, אֶחָד בְּיָמִינוֹ וְאֶחָד בְּשִׁמְאֻלוֹ. וְשְׁנַיִם בְּמַעְרָב שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן שֵׁם.

ד' שְׁלִשָּׁה עָשָׂר שְׁלַחְנוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ: שְׁמוֹנֶה שָׁל שִׁישׁ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, שְׁעָלֶיהֶן מִדִּיחִין אֶת הַקֶּרְבָּנִים; וְשְׁנַיִם בְּמַעְרָב הַכֶּבֶשׂ, אֶחָד שָׁל שִׁישׁ וְאֶחָד שָׁל כֶּסֶף, עַל שָׁל שִׁישׁ הָיוּ נֹתְנִים אֶת הָאֲבָרִים, עַל שָׁל כֶּסֶף כְּלֵי שְׂרָת; וְשְׁנַיִם בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת, אֶחָד שָׁל שִׁישׁ וְאֶחָד שָׁל זָהָב. עַל שָׁל שִׁישׁ נֹתְנִין לָחֵם הַפָּנִים בְּכַנְסוֹתוֹ, וְעַל שָׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ, שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין; וְאֶחָד שָׁל זָהָב מִבְּפָנִים, שְׁעָלֵיו לָחֵם הַפָּנִים תָּמִיד.

ה' שְׁלִשָּׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, וְכַתוּב עֲלֵיהֶם: תִּקְלִין חֲדָתִין וְתִקְלִין עֲתִיקִין, קִנְיִן וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, עֲצִים פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

מתגברים ונעשים כמלוא פי כך קטן, והיינו דקרי להו מים מפכים: שער הקרבן: שם מכניסים קדשי קדשים ששחיתמן בצפון: שער הנשים: שבו הנשים נכנסות לסמך על קרבן לדברי רבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות, ולדברי רבי יהודה ורבי שמעון לעמוד על קרבן: שער השיר: דרך שם היו מכניסין כלי שיר: שבו יצא יכניו בגולתו. שנכנס לבית המקדש להשתחוות ולטול רשות כשהלך בגולה לבבל ויצא דרך אותו שער: שער ניקנור: מפורש ביומא (לח) פרק אמר להם הממונה: פשפשיין. שערים קטנים בתוך השערים הגדולים. ואף הם ממנין שלש עשרה שערים. ואף על גב דגם לשער בית המוקד היה לו פשפש, לא חשיב ליה, לפי שהיה קטן ביותר, אבל אלו היו גדולים קצת. והך מתניתין דשלש עשרה שערים מוקמינן לה בנמרא בירושלמי כאבא יוסי בן חנן. אבל חכמים אומרים שבעה שערים היו לעזרה ואינהו סברי דהך שלש עשרה השתחויות כנגד שלש עשרה פרוצות שפרצו מלכי יון בעזרה, וכשגברו מלכי חשמונאי ונצחום וגדרו אותם פרוצות, תקנו שלש עשרה השתחויות, כנגד כל פרצה גדרה השתחויה:

ד' על של שיש מניחין את האבנים. אחר הנתוח מסדרין אותן על השלחן עד שיעלום הכהנים. ולא עשאוים של כסף או של זהב דהא אין עניות במקום עשירות, לפי שההב והכסף מרתחים ומסריחים והשיש מצנן ושומר הבשר שלא יסריח, ולא היו סומכין על הגם שלא הסריח בשר הקודש מעולם: ועל של כסף כלי שרת. שמוציאין בכל בוקר צ"ל כלי שרת, כדתנן במסכת תמיד: נותנים לחם הפנים בכניסתו. אחר שנאפה, עד שיסדרוהו על השלחן: ועל של זהב ביציאתו. והיה מונח שם עד זמן חלוקן: שמעלין בקדש ולא מורידין. דכיון שסלקוהו מעל השלחן של זהב אין מורדין אותו להניחו בשל כסף: ה' תקליו חדתין. כדמפרש במתניתין, שבו נתנן שקלי שנה זו, וכשמגיע זמן התרומה, הגובר מוציא כל שקלים שבשופר ונותנם ללשכה כדי שיתרמו מהם.

משניות מבוארות – קהתי

מערב של הכבש למזבח, שהיה לדרומו של המזבח: אָחַד שָׁל שִׁישׁ וְאֶחָד שָׁל כֶּסֶף – שולחן אחד של שיש ושולחן אחד של כסף, עַל שָׁל שִׁישׁ הָיוּ נֹתְנִים אֶת הָאֲבָרִים – עד שיעלו אותם על גבי המזבח, שהשיש מצנן את הבשר שלא יסריח; ואף על פי ששנו (אבות ה, ה): עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ואחד מהם שלא הסריח בשר הקודש מעולם, מכל מקום לא היו סומכים על הגם, והיו נותנים את האבנים על שולחן של שיש ולא של כסף או של זהב; עַל שָׁל כֶּסֶף – על השולחן של כסף שעמד ממערב לכבש, כְּלֵי שְׂרָת – היו נותנים את כלי השרת שהיו מוציאים בכל בוקר מלשכת הכלים, והם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב שהשתמשו בהם לעבודת המקדש; וְשְׁנַיִם – ושני שולחנות, בְּאוֹלָם – שלפני ההיכל, מִבְּפָנִים – האולם, עַל פֶּתַח הַבַּיִת – אצל פתח ההיכל: אָחַד שָׁל שִׁישׁ וְאֶחָד שָׁל זָהָב – שולחן אחד של שיש ושולחן אחד של זהב. עַל שָׁל שִׁישׁ נֹתְנִין לָחֵם הַפָּנִים בְּכַנְסוֹתוֹ – להיכל, שלאחר שנאפה הלחם בערב שבת היו מניחים אותו על השולחן של שיש, כדי שיתקרר ולא יתעפש עד שיכניסו אותו בשבת להיכל לסדרו על השולחן שם; וְעַל שָׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ – מן ההיכל, שכשנטלו מן השולחן שבפנים את הלחם הישן, היו מניחים אותו על השולחן של זהב שבאולם עד שחילקוהו לכהנים; וְלָמָּה הָיָה שוֹלַחַן זֶה שֶׁל זָהָב? שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין – שלאחר שהיה הלחם מונח בהיכל כל השבוע על שולחן הזהב, אין מורידים אותו ממעלתו ביציאתו להניחו על שולחן של שיש או של כסף, אלא מניחים אותו על שולחן של זהב; וְאֶחָד שָׁל זָהָב מִבְּפָנִים – ושולחן אחד של זהב עמד בפנים ההיכל, כפי שכבר הזכרנו לעיל, שְׁעָלֵיו לָחֵם הַפָּנִים תָּמִיד – כמו שכתוב (שמות כה, כג-ל): "ועשית שולחן עצי שטים... וצפית אותו זהב טהור... ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". והרי בין הכל שלשה עשר שולחנות.

ש ב ת ק ו ד ח

ב א ו ר מ ש נ ה

שְׁלִשָּׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת – תיבות בצורת שופרות, כמו שבארנו לעיל

הַמִּים מִפְּפִים וְעִתִּידִין לְהִיזֹת יוֹצְאִין, מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת – כלומר שמשם יצאו המים שניבא עליהם יחזקאל, כמו שכתוב (יחזקאל ח, א-ב): "וישיבני אל פתח הבית, והנה מים יוצאים מתחת מפתח הבית קדימה... ויוציאני דרך שער צפונה, ויסבני דרך חוץ אל שער החוץ ודרך הפונה קדים, והנה מים מפכים מן הכתף הימנית..." לְעִמְתָן בְּצַפּוֹן סְמוּכִין לְמַעְרָב: שֶׁעַר יְכִינֹה – כמבואר להלן, שֶׁעַר הַקֶּרְבָּן – שהיו מכניסים דרך שם קרבנות ששחיתם בצפון, שֶׁעַר הַנְּשִׁים – שבו נכנסו הנשים לסמוך על קרבן; ולמי שסובר שנשים אינן סומכות, היו נכנסות שם על כל פנים לעמוד על קרבן, שֶׁעַר הַשִּׁיר – שדרך שם היו מכניסים כלי השיר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁעַר יְכִינֹה? שְׁבוּ יֹצְאֵי יְכִינֹה בְּגֻלְתוֹ – שנכנס לבית המקדש להשתחוות ויצא דרך אותו שער כשהלך בגולה לבבל (מלכים ב, כד, טו). בְּמִזְרָח: שֶׁעַר נִיקְנוֹר – על שם ניקנור שהביא דלתותיו ממצרים (יומא לח, א), וְשְׁנֵי פְּשָׁפְשִׁין הָיוּ לוֹ – שערים קטנים, אֶחָד בְּיָמִינוֹ וְאֶחָד בְּשִׁמְאֻלוֹ – ואף הם כלולים במניין שלשה עשר השערים, וְשְׁנַיִם בְּמַעְרָב – ושני שערים במערב, שֶׁלֹּא יִזְהָה לָהֶן שֵׁם – מיוחד, שלא היו משתמשים בהם אלא מעט, לצאת דרכם אל הרחבה שאחורי המקדש (המאירי; ועיין 'יחוספות יום טוב'). בירושלמי מבואר, שמשנתנו היא לדעת אבא יוסי בן חנן הסובר שההשתחויות היו כנגד שלשה עשר שערים שבמקדש, אבל חכמים סוברים, ששבעה שערים היו לעזרה, ולדעתם שלש עשרה ההשתחויות היו כנגד שלש עשרה פרוצות אלו, תיקנו כנגדן שלש עשרה השתחויות.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

שְׁלִשָּׁה עָשָׂר שְׁלַחְנוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ: שְׁמוֹנֶה שָׁל שִׁישׁ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים – שהיה לצפון של המזבח, ושם היו טבעות קבועות ברצפה לשחיטת הקרבנות, ועמדיים נמוכים ובהם ויים לתלות בהם את הבהמות, ובין הטבעות והעמודים עמדו שמונה שולחנות של שיש (כמבואר במסכת מידות ג, ה), שְׁעָלֶיהֶן מִדִּיחִין אֶת הַקֶּרְבָּנִים – של הקרבנות; וְשְׁנַיִם – ושני שולחנות, בְּמַעְרָב הַכֶּבֶשׂ – מצד

ולבונה, זהב לפפרת, ששה לנדבה. תקלין חרתין – שִׁבְבֵל שְׁנָה וְשָׁנָה, וְעִתִּיקוֹן – מִי שֶׁלֹּא שָׁקֵל אֶשְׁתָּקֵד שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה; קִינִין – הֵם תּוֹרִים; וְגוֹזְלֵי עוֹלָה – הֵן בְּנֵי יוֹנָה, וְכֵלֵן עוֹלוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: קִינִין – אֶחָד חֲטָאת וְאֶחָד עוֹלָה, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה – כֵּלֵן עוֹלוֹת.

וְהָאוֹמְרִ: הָרִי עֲלֵי עֲצִים – לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גִזְרִין; לְבוֹנָה – לֹא יִפְחַת מִקְמָיִן; וְזָהָב – לֹא יִפְחַת מִדִּינָר וְזָהָב. שֵׁשֶׁה לְנִדְבָה. נִדְבָה, מָה הָיָה עוֹשִׂין פֶּה? לֹא־קִינִין פֶּה עוֹלוֹת, הַבְּשָׂר לְשֵׁם וְהָעוֹרוֹת לְפָנָיִם. זֶה מִדְּרַשׁ דְּרַשׁ יְהוּדֵי עַד

פירוש ברטנורא

והשני כתוב עליו תקלין עתיקים, ומי שלא הביא שקלו באותה שנה מכיאו בשנה שאחר כך ונתנו באותו שופר והגזבר נוטלם ונותנם בשיירי הלשכה, והג' כתוב עליו קינין, והם תורים גדולים. והד' גוזלי עולה, בני יונה קטנים, וכולן עולות. אבל המביאים קיני חובה נותנים המעות או העופות ליד הכהן ולא היו נותנים מעות לשופר. ומפרש טעמא בירושלמי, מפני התערבות, שמה ימות אחד מבעלי קינין, ונמצא דמי חטאת שמתו בעליה דאולא לומתא מעורבת בהן. אבל רבנן לא חישי להכי, וסברי דבשופר של קינין משימין דמי קיני חובה וכלל המעות הנמצאים בו מקריבין קן אחד חטאת ואחד עולה, והשני כולן נדבה וקריבים עולות. והלכה כחכמים: עציים. והמתנדב עציים למערכה נותן דמיהן לתוכו: לבינה. המתנדב לבונה נותן דמים לתוכו, והגזברים לוקחים המעות שבשופר וקונים מהן לבונה ומקטירים על המזבח: זהב. המתנדב זהב ונתנו שם או דמי שוין, והוא לכפורת, כלומר לכלי שרת. שהמזוקות נקראו כפורי זהב בעורא ובדברי חז"ם, לפי שהכהן מקנה אצבעו בהם בין הואה להואה, ובין מתנות של חטאת, שהשייריים שבאצבע פסולים: ששה לנדבה. ששה שופרות הנותרות הן לנדבה, האחד כתוב עליו מותר חטאת, השני מותר אשם, השלישי מותר קיני זבים וזבות ויולדות. והרביעי מותר קרבנות נזיר, החמישי מותר אשם מצורע, השישי נדבה סתם. ומי שהפריש מעות לחטאת וקנה חטאתו ונתותו מן המעות, משליך המותר לשופר שכתוב בו מותר חטאת. וכן מותר אשם משליך לשופר שכתוב בו מותר אשם, וכן כולם. ושופר שכתוב בו נדבה סתם, כל מי שמתנדב דבר למוכח נותן לתוכו: וְלֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גִזְרִים. המתנדב עציים סתם לא יפחות מב' גורים, כאותם שמסדרים על המערכה, וידוע היה שיעורן. ודוקא המתנדב עציים סתם, אבל הרוצה להביא אפילו עץ אחד יביא: לֹא יִפְחַת מִן קוֹמָיִן. שזהו שיעור הלבונה הבאה עם המנחה, דכתיב (ויקרא ו') והרים ממנו בקמצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל לבונתה, מה הרמה דמנחה קומיין אף לבונה קומיין. ודוקא המתנדב סתם, אבל אם רצה להביא אפילו קורט של לבונה מכיאו. והמתנדב זהב סתם, לא יפחות מדינר זהב, והוא שהוכר צורת מטבע, אבל אם לא הוכר מטבע אלא זהב סתם, מכיאו אפילו צנורא שהוא כמין מולג קמן: אשם

משניות מבוארות – קהתי

– ונתנו בשופר זה, והגזבר מעביר את השקלים הללו לשיירי הלשכה, קִינִין, הֵם תּוֹרִים – מי שנדר או נדב תורים גדולות, היה נותן את דמיהן לשופר שכתוב עליו "קינין", וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, הֵן בְּנֵי יוֹנָה – מי שנדר או נדב בני יונה קטנים, היה נותן את דמיהם לשופר שכתוב עליו "גוזלי עולה", וְכֵלֵן עוֹלוֹת – אין מביאים משני השופרות הללו אלא עולות, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – הסובר, שלא היו שופרות אלא לקיני נדבה, שאינם באים אלא עולות. אבל לקיני חובה, כגון של זבים וזבות ויולדות, שמביאים שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, לא היה שופר, אלא היו נותנים המעות או העופות ליד הכהן. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: קִינִין, אֶחָד חֲטָאת וְאֶחָד עוֹלָה – השופר שכתוב עליו "קינין", נותנים בו דמי קיני חובה, ומביאים מהם אחד חטאת ואחד עולה, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה – והשופר שכתוב עליו "גוזלי עולה", כֵּלֵן עוֹלוֹת – נותנים בו דמי קיני נדבה, ומביאים מכולם עולות בלבד.

באור משנה ו

הָאוֹמְרִ: הָרִי עֲלֵי עֲצִים – שקיבל עליו בנדר לתת עציים למזבח, ולא פירש כמה, לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גִזְרִין – משתי חתיכות עץ, כאותן חתיכות שהיו עורכים על גבי המזבח; לְבוֹנָה – האומר: הרי עלי לבונה, ולא פירש כמה, לֹא יִפְחַת מִקְמָיִן – לבונה, שהוא שיעור הלבונה הבאה עם המנחה, שנאמר (ויקרא ו', ח): "והרים ממנו בקמצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה אשר על המנחה" – מקיש הכתוב לבונה להרמה של מנחה, מה הרמה של מנחה – קומיין, אף לבונה – קומיין. וְזָהָב – הנודר לתת מטבע של זהב לבדק בית המקדש, לֹא יִפְחַת מִדִּינָר וְזָהָב – חייב הוא לתת להקדש לא פחות מדינר זהב, שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, וכל אלו דווקא כשלא פירש כמה נדר, אבל אם פירש נותן כפי שפירש. שֵׁשֶׁה לְנִדְבָה – כל משנה הקודמת שינו ששישה שופרות היו מיועדים לנדבה, כמו שבארנו שם, ושואלת משנתנו: נִדְבָה, מָה הָיָה עוֹשִׂין פֶּה – מה היו עושים במעות אלו של נדבה? לֹא־קִינִין פֶּה עוֹלוֹת – קונים במעות השופרות הללו בהמות ומקריבים אותן עולות, הַבְּשָׂר לְשֵׁם – שנשרף כולו על המזבח, וְהָעוֹרוֹת לְפָנָיִם – עורות הבהמות הללו ניתנו לכהנים.

(במשנה א), הָיָה בְּמִקְדָּשׁ – בעזרה, וְכֹתֵב עֲלֵיהֶם – על כל אחד ואחד היה כתוב אחד השמות דלהלן: תְּקַלִּין חֲדָתִין – שקלים חדשים; והיה כתוב על השופר בארמית כטעמו של בן עזאי (לעיל ה, ג), לפי שהעם רגיל היה בלשון זו (עיין "תוספות יום טוב"); וְתְקַלִּין עֲתִיקִין – שקלים ישנים, כמבואר להלן במשנתנו; קִינִין וְגוֹזְלֵי עוֹלָה – על אחד מהשופרות היה כתוב "קינין" ועל אחד היה כתוב "גוזלי עולה", כמבואר להלן: עֲצִים – מי שנדר עציים למערכה היה נותן דמיהם לשופר שכתוב עליו "עציים", וְלְבוֹנָה – מי שנדר לבונה היה נותן דמיהם לשופר שכתוב עליו "לבונה", וְזָהָב לְפַפְרָת – בתוספתא מבואר: האומר "הרי עלי זהב", מכיאו דמי דינר זהב ונתן אותם לשופר שכתוב עליו "זהב לכפורת", וכהנים קונים בהם זהב ועושים אותו ריקוע זהב ציפוי לבית קודש הקדשים. ויש מפרשים, שהיו לוקחים בהם זהב לכלי שרת, שכן מוצאים בספר עזרא (א, י) ובספר דברי הימים א (בז, יז), שהמזוקות נקראו "כפורי זהב", לפי שהכהן מקנה אצבעו בהם בין הזאת להזאת (רש"י): שֵׁשֶׁה לְנִדְבָה – ששה השופרות הנותרים היו לעולות נדבה, כמבואר במשנה הבאה, והיה כתוב עליהם: א. מותר חטאת; ב. מותר אשם. ג. מותר קיני זבים וזבות ויולדות; ד. מותר קרבנות נזיר; ה. מותר אשם מצורע; ו. נדבה. כ. מותר אשם; וכן השאר. ברם, מי שנדר או נדב דבר למזבח, נותן לשופר שכתוב עליו "נדבה" סתם; וכל ששת השופרות הללו כוללים בשם "נדבה", לפי שמביאים מכולם עולות נדבה בשעה שהמזבח עומד בטל ("קיץ המזבח"), כמו שכבר בארנו במקומות אחרים במסכתנו. מנאן ואילך מפרשת משנתנו את שמות השופרות: תְּקַלִּין חֲדָתִין – השופר שכתוב עליו "תקלין חדתין", היו נותנים בו את השקלים החדשים שִׁבְבֵל שְׁנָה וְשָׁנָה – שכן מי שלא הביא שקלו באר, מכיאו כל שעה שירצה עד לפני פרוס החג ונתנו לשופר זה, וכשמגיע זמן תרומת הלשכה מוציא הגזבר את השקלים מן השופר ונותנם ללשכה כדי לתרום מהם. וְעִתִּיקִין – והשופר שכתוב עליו "תקלין עתיקין", מִי שֶׁלֹּא שָׁקֵל אֶשְׁתָּקֵד שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה

פֶּהַן גְּדוּל: "אֵשֶׁם הוּא, אֵשֶׁם אֵשֶׁם לָהּ" (ויקרא ה, יט) – זֶה הַפְּלָל: כָּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוּם חֵטָא וּמִשּׁוּם אֲשָׁמָה – יִלְקַח בּו עוֹלוֹת, הַבֶּשֶׂר לְשֵׁם, וְהַעוֹרוֹת לְפָהַנִּים. נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים קִימִים: אֵשֶׁם לָהּ וְאֵשֶׁם לְפָהַנִּים, וְאוֹמֵר (מלכים ב יב, יז): "כִּסְפָּה אֵשֶׁם וְכִסְפָּה חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית ה', לְפָהַנִּים יִהְיוּ".

פירוש ברטנורה

הוא אשום אשם לה. וקשה קרא רישיה לסיפיה, דאשם הוא משמע בהוייתו ובהלכתו יהא שהוא נאכל לכהנים, ואשם לה' משמע שכולו לה'. ודרש יהודע הכהן, אשום אשם לה', כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה כגון הפריש מעות לחטאת ואשם ונתותר מהם, ילקח באותו המותר עולות, הבשר לה' והעורות לכהנים ונמצאו שני המקראות קיימים, אשם לה' הבשר, ואשם לכהנים העורות. והוכן מצינו מדרש זה ביהודיע, דכתיב במלכים ביהודיע כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו, וא"א לומר דכסף שקדש לשם חטאת ולשם אשם יהנו ממנו הכהנים, אלא על כרחך ה"ק, יעשו ממנו דבר שיהנו בו הכהנים והיינו עולות שהעורות לכהנים:

ז א מעות שנמצאו קרוב לשקלים יפלו לשקלים. דבחר קרוב אוליגן דכתיב (דברים כ"א) והיתה העיר הקרובה אל החלל. והאומר רוב וקרוב הלך אחר

משניות מבוארות – קהתי

וְאֵשֶׁם לְפָהַנִּים – העורות. וְאוֹמֵר – וזהו ביאור הכתוב האמור ביהודיע (מלכים ב יב, יז): "כִּסְפָּה אֵשֶׁם וְכִסְפָּה חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית ה', לְפָהַנִּים יִהְיוּ" – והרי אי אפשר לפרש פסוק זה כמשמעו, שהכסף שהופרש לשם אשם או חטאת יינתן לכהנים, שהרי צריכים לקנות בו את הקרבנות שלשםם הופרש, אלא כוונת הכתוב הוא כמו שבארנו לעיל, שאם נותר מהכסף שהפרישו חייבי אשם וחטאת לקניית קרבנותיהם, לא היו משתמשים במותר זה לבדק הבית, אלא היו נותנים אותו לכהנים, והם קונים בו עולות נדבה, שעורותיהן שייכים לכהנים.

זֶה מְדַרְשׁ דְּרַשׁ יְהוּדֵיָע פֶּהַן גְּדוּל – שהיה בימי יהואש המלך: "אֵשֶׁם הוּא, אֵשֶׁם אֵשֶׁם לָהּ" – הרי כאן סתירה, שהלשון "אשם הוא" משמע שדינו כדין כל אשם הנאכל לכהנים, ואילו "אשם לה'" משמעו שכולו לה' כעולה, הא כיצד? אלא זֶה הַפְּלָל – בא הכתוב ללמדנו: כָּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוּם חֵטָא וּמִשּׁוּם אֲשָׁמָה – כסף שנתור ממעות שהופרשו לקרבן חטאת או לקרבן אשם, יִלְקַח בּו עוֹלוֹת – צריכים לקנות בו בהמות להקריבן עולות נדבה, שמהן הַבֶּשֶׂר לְשֵׁם – שנשרף כולו על המזבח, וְהַעוֹרוֹת לְפָהַנִּים – כדין כל עולה, נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים קִימִים: אֵשֶׁם לָהּ – הבשר,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

עיי הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ וכי' מהו"ר שלמה חיים שי' קסלמן, נודעתי אשר הי שמש בביה"ח ועתה מצב בריאותו אינו כדבעי, וגם שלח פ"נ בשבילו, אשר קראתיו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ובודאי יעורר ר"ר עליו לרפואה קרובה.

לדעתי כדאי שיבקש מחילה מהשוכני עפר בביה"ח שהיי שמש שם, ואם קשה לסדר בפני עשרה הרי יעשה זה בפני שלשה, היינו שיכנסו עמדו לביה"ח ויאמר בפניהם, שאם היי איזה פעולה שפגע ח"ו בכבוד של איזה משוכני עפר בביה"ח זה, הרי מבקש מחילה בפני שלשה (או עשרה) מישראל ולא היתה כוונתו אלא בשביל כבודם.

כמובן יעשה זה אך כאשר ירשו לו הרופאים להתהלך ברחוב וללכת לביה"ח לעשות את הני"ל.

כן יתחזק בשמירת הגי' שיעורים בחומש תהלים ותניא, שהם מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר, ובחדש אלול ועשיית ג"כ באמירת תהלים הנוספים עיי כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ותקוטי חזקה שבמהרה יוכל לבשר מהטבת בריאותו ההולכת וטובה עד שיחזור לאיתנו לגמרי.

מובן מעצמו שצריך הוא למלאות אחרי הוראת הרופאים, וכמרז"ל שנתנה תורה רשות (כח) לרופא לרפאות.

המחכה לבשו"ט וחותרם ברכה רפואה קרובה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ד ע"ב: מספרת הגמרא: **בְּיָמֵי רַבִּי יוֹרְא וְיֹרָא גְזֵרָה** - גזרה המלכות גזירת שמד על היהודים, וְגִזְרָה דְּלֵא לְמִיתָב בְּתַעֲנִיתָא - ואסרו עליהם להתענות, שלא תבא עלידידיה ברכה לעולם. **אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹרְא** לבני אותו הדור, נִקְבְּלִיה עֵילוּן - נקבל עלינו עתה תענית, שבכח קבלתה לבדה להועיל, וְלָבִי בְּטִיל הַגְּזֵרָה לִיתְבִּיחַ - וכשתבטל הגזירה נצום. **אָמְרֵי לִיָּה** בני אותו הדור לרבי יורא, **מָנָא לָךְ הָא** - מנין לך דבר זה. **אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹרְא**, דְּכִתְבִּיב לֵאחַר שְׁדַנְיָאֵל קִיבֵל עַל עֲצָמוֹ לְהַתְעַנּוֹת כְּדִי שְׁבִנִיתָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִתְעַכֵּב וְגַלְגַּל אֵלָיו מֵלֶאכֶּי (דניאל יב) **וְיֹאמַר אֵלַי אֵל תִּירָא דְנִיָּאֵל**, **כִּי מִן הַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתְּ אֶת לְבָבְךָ לְהִבִּין וְלְהַתְעַנּוֹת לְפָנַי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמָעוּ דְּכָרְיָךְ** - מהיום בו קבלת עליך להתענות התקבלו תפילותך, הרי שבכח קבלת התענית לבדה להועיל.

הגמרא חוזרת לעסוק בענין הגשמים: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק**, **אִפִּילוּ שְׁנַיִם בְּשָׁנַי אֱלִיָּהוּ** שהיתה עצירת גשמים, והעולם היה זקוק להם ביותר, וְיָרְדוּ גְשָׁמִים בְּעָרְבֵי שְׁפָתוֹת, **אֵינָן אֱלָא סִימָן קָלְלָהּ**, לפי שמכבידים הם על היוצאים לקנות את צרכי השבת. מוסיפה הגמרא: הֵינִינוּ דְאָמַר רַבָּה בַר שִׁילָא, **קָשָׁה יוֹמָא דְמִיטְרָא בְּיוֹמָא דְדִינָא** - קשה יום המטר כיום הדין, כלומר כשם שבימים שביט הדין יושבים לדון, יש בחוץ רעש והמולה, כך גם ביום הגשמים יש קולות ומהומה המקשים על בני אדם לעשות צרכיהם. **אָמַר אַמִּימַר**, **אֵי לֹא דְצָרִיךְ לְבְרִייתָא** - שהגשמים נצרכים לבריות, **בְּעֵינֵי רַחֲמֵי וּמְכַלְלִינֵי לִיָּה** - היינו מבקשים מהקב"ה שיבטלם מחמת טרדתם.

מיירות נוספות מרבי יצחק: **וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק**, **שְׁמֵשׁ הַזּוֹרַחַת בְּשֶׁפֶת הַיָּם צָרְקָה לְעֵנִיָּים**, שמתחממים בה ביום הצינה, **שְׁנַאמַר** (מלאכי ג כ) **וְזָרְחָה לְכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵי שְׁמֵשׁ צָרְקָה וּמִרְפָּא**, כלומר שהשמש הזורחת לשומרי שבת שהם יראי שמי, מביאה צדקה ומרפא לעולם.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, **גְּדוֹל חַשִּׁיבוֹת וּמַעֲלַת יוֹם הַגְּשָׁמִים**, עד **שְׁאִפִּילוּ פְרוּמָה שְׂפָבִים** [מעשה ידיים שאינם צריכים לגשמים] **מִתְבַּרְכֵת בּוֹ**, **שְׁנַאמַר** (דברים כח יב) **לִתֵּת מִטֵּר אַרְצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ**, כלומר בשעה שמוריד הקב"ה מטר הוא מברך את כל מעשי ידי האדם.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, **אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֱלָא בְּדָבָר תְּסֻמוֹ מִן הָעֵינֵי** ואין סכומו ידוע, **שְׁנַאמַר** (שם כח ח) **יְצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמִיךָ**, ודורשים את תיבת 'אסמיה' מלשון 'סמוי'. **תְּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** - בבית מדרשו של רבי ישמעאל שנו ברייתא זו, **אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֱלָא בְּדָבָר שְׂאֵין הָעֵינֵי שׁוֹלְמַת בּוֹ** - שאינו נראה לעינים, **שְׁנַאמַר** (שם) **יְצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמִיךָ** - בגניזך, שהוא מקום שאינו נראה לעינים.

ברייתא שמפורש בה כדברי רבי יצחק: **תְּנִנוּ רַבְּנָן**, **הַנִּכְנָס לְמוֹד [למדוד] אֶת תְּבוּאֵת גְּרָנוֹ**, **אוֹמַר יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּשַׁלַּח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ**. **הַתְּחִיל לְמוֹד**, **אוֹמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם**, **הַשּׁוֹלַח בְּרָכָה בְּפָרִי הַזֶּה**. אבל אם קודם מִדָּד את התבואה **וְאַחַר כֵּן בִּירַךְ [התפלל]**, **הָרִי זֶה תְּפַלֵּת שְׁוֹא** ושוב אין הברכה נכנסת בה, **לְפִי שְׂאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה לֹא בְּדָבָר הַשְּׁקוּל וְלֹא בְּדָבָר הַמְּדוּד וְלֹא בְּדָבָר הַמְּנוּי אֱלָא בְּדָבָר תְּסֻמוֹ מִן הָעֵינֵי**.

דְּלֵא לִיתְבוּ בְּתַעֲנִיתָא — דלא בעו דלית ברכה לעולם בשבילך. **נִקְבַּל עֵילוּן** — יומי תעניתא. **דמשום קבלה מהני לך כתעניתא**, וכי בטיל גזרה — עבדין להו. **וּמְנַלְן דְּעַבְדִּינָן חַבִּי** — כלומר, דמהני אי עבדינן חבי. **אֲשֶׁר נָתַתְּ לְכַךְ לְהַתְעַנּוֹת לְפָנַי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמָעוּ דְּכָרְיָךְ** — אלמא: משקיבל עליו נשמעו דבריו. **כְּשֵׁנִי אֱלִיָּהוּ** — בימי אחאב, שהיה העולם צריך לגשמים, דכתיב (מלכים א יז) "אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" **סִימָן קָלְלָה** — שבני אדם צריכים לחזור בשוק לקנות סעודת שבת. **קָשִׁי יוֹמֵי דְמִיטְרָא** — שאין בני אדם יכולין לעשות צרכיהן. **כִּיּוֹמָא דְדִינָא** — שני וחמישי, שמתקבצין בני אדם לדון עם חבריהן, כתקנת עזרא. שיש הומות וקולות ואוושות ביום הגשמים כיום הדין. ובערב שבת כל-שכן דקשי מיטרא. **והיינו** — דאמר ר' שילא: ומבטלינהו לירידת גשמים שטורחין בני אדם, ואינן יכולין לצאת ולבא. **צָרְקָה לְעֵנִיָּים** — שמתעדנין בה, ונוח להן יום ברור, ומתחממין בה ביום הצינה. **יְרֵאֵי שְׁמֵי** — שומרי שבת. **פְרוּמָה שְׂבָבִים** — אפילו מעשה ידיים שאינן צריכים לגשמים מתברכין. **כְּרוּךְ הַשּׁוֹלַח בְּרָכָה** — (שיפוע) ומזכיר בה מלכות ואזכרה ככל הברכות כולן. **הָרִי זֶה תְּפַלֵּת שְׁוֹא** — ושוב אין ברכה נכנסת בה. **בְּדָבָר תְּסֻמוֹ מִן הָעֵינֵי** — שאינו יודע הסכום.

הכונה לַחֲתָן כִּנּוּי של אח אביו שהוא דור שלישי, ומוכח ששלישי
 בראשון גם פסול. שואלת הגמרא: מדוע התנא לימד ששלישי
 בשני פסול בחתן בנו, וְלִיתֵי בֶן כִּנּוּי - היה לו לשנות דין זה בין בנו
 של אחי אבא. מיישבת הגמרא: ששנאו בחתן בנו כיון שמיִלְתָּא
 אֲנִיב אֲחֵרֵיהּ קָא מְשַׁמְעֵ לָן - השמיענו דרך אגב דין נוסף דַּבְעָל
 כְּאִשְׁתּוּ.
 הגמרא דוחה שחתנו אינו חתן בנו. שואלת הגמרא: וְאֵלֵא הָא דִּתְנִי
 רַבִּי חִיָּא, שהפסולים שבמשנתניו הם שְׂמוּנָה אֲבוֹת - שמונה ראשי
 משפחות, שְׁתֵּין עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, כי בכל משפחה נכלל האב ובנו
 וחתנו. ואם נאמר שחתנו היינו חתן בנו, יקשה, הֲנִי תְלָתִין וְתַרְתִּין
 הֵיוּ - שהקרובים הם שלושים ושנים, מכיון שבכל משפחה נכלל
 גם חתן הבן, ומדוע מנה רבי חייה רק עשרים וארבעה.
 הגמרא מיישבת את שיטת רבי: אֵלֵא לְעוֹלָם תְּהֵנוּ מִמֶּשֶׁ, היינו חתן
 אח אביו, וְאִמְרֵי קָרִי לִיה חֲתָן כִּנּוּי - והטעם שרב קרא לחתנו חתן
 בנו, כִּיּוֹן דְּמַעְלָמָא קָאֵתִי כְּדוֹר אַחַר דְּרַמִּי - כיון שחתן לכן אביו אינו
 זרע של אח אביו אלא בא ממשפחה אחרת, לכן נחשב כדור
 שלישי, ולמד מזה ששלישי בראשון פסול.
 שואלת הגמרא: אִי הָבִי - אם חתנו נחשב כדור אחר, נמצא שחתן
 אחי אבא הוּוּ לִיה שְׁלִישִׁי כְּשֵׁנִי, שהרי הוא נידון כשלישי לאחי
 אבא, ונפסל להעיד לי שאני שני, וְרַב אֲבָרְהָ - הכשיר שְׁלִישִׁי כְּשֵׁנִי,
 שהרי אמר שבני לא יעיד לאחי אבא, אבל בני לבנו מעיד, כיון
 שהוא שלישי בשני. ובבכור שחתן נחשב כדור שני, וחזרת
 הקושא שאי ממין לבסול הם שלישי בראשון.
 הגמרא מבארת מנין רב למד את דבריה: אֵלֵא רַב טַעְמוֹ, משום
 דְּאִמְרַי כְּרַבִּי אֲלֵעוֹר. דִּתְנִיא, רַבִּי אֲלֵעוֹר אֹמְרֵי, כְּשֶׁם שְׂאֵחֵי אֲבָא לֹא
 יְעִיד לִי הוּא וְכִנּוּי וְחֲתָנִי, כמו ששינו במשנתניו, כִּדְּכִן אִי אֲבָא
 לֹא יְעִיד לִי הוּא וְכִנּוּי וְחֲתָנִי, ולפי רבי אלעזר חתן בן אחי אבא
 שהוא שלישי, פסול להעיד לי שאני שני, וכל שכן ששלישי פסול
 להעיד לראשון כרב. שואלת הגמרא: וְאִתְּרֵי הוּוּ לִיה - ועדיין
 קשה, שחתן בן אחי אביו הוא שְׁלִישִׁי כְּשֵׁנִי, ורבי אלעזר פוסלו, וְרַב
 אֲבָרְהָ (וְהַכְשִׁיר) שְׁלִישִׁי כְּשֵׁנִי, וכיצד אפשר לומר שרב סובר כרבי
 אלעזר. מיישבת הגמרא: רַב כְּבֵר לִיה פְּלוּתִיה כְּתָדָא, ופְּלוּגֵי עֲלֵיהּ
 כְּתָדָא - רב סובר כמותו בדיון אחד, ששלישי בראשון פסול, וחולק
 בדיון אחר, ששלישי בשני כשר ולא כדעת רבי אלעזר.
 הגמרא מבררת את טעמם של רב ורבי אלעזר. מבררת הגמרא:
 מֵאִי מְעַמָּא דְרַב - מה טעמו של רב. משיבה הגמרא: דְּאִמְרַי קָרָא
 ודברים ^(סו ד טז) לֹא יִוְמְתוּ עַל אֲבוֹת, וְכִנּוּיִם לֹא יִוְמְתוּ עַל אֲבוֹת.
 ודירתו של האות וא"ו - מהמילה 'ובנים', בא לְרִבּוֹת דְּיוֹ אַחֵר, שלא
 יומתו גם על פי דור שלישי. וְרַבִּי אֲלֵעוֹר טַעְמוֹ, משום ש'על בנים'
 אִמְרַי דְּחִמְנָא, ודרשו, שפסולי דְּאֲבוֹת שְׂדֵי אֲבָנִים - שאת פסולי
 האבות יש להשליך על בניהם, וכשם ששלישי פסול להעיד
 לראשון, כך פסול לבנו שהוא שני.
 רב נחמן מביא עוד קרובים הפסולים להעיד: אִמְרַי רַב נְחֲמָן אִתִּי
 חֲמוּתִי לֹא יְעִיד לִי, כִּן אִתִּי חֲמוּתִי לֹא יְעִיד לִי, כִּן אַחֹת חֲמוּתִי לֹא
 יְעִיד לִי. וְהִנָּא תוֹנָא - והתנא במשנתניו מסייע לדברי רב נחמן,
 שאשניו בעל אַחֹתוֹ ובעל אַחֹתוֹ אֲבִיו ובעל אַחֹתוֹ אִמּוֹ, הֵן וְכִנְיָהּ
 וְחֲתָנִיהּ, והוא גם פסול להם, וכשאני נפסל לחתן בעל אחותי זה
 משום שאני אחי חמותו, וכשאני נפסל לחתן בעל אחות אבי זה
 משום שאני בן אחי חמותו, וכשאני נפסל לחתן בעל אחות אמי,
 זה משום שאני בן אחות חמותו וכדברי רב נחמן.
 רב אשי מסתפק בקרובים נוספים: אִמְרַי רַב אֲשִׁי, כִּי הוּיִנֵן בִּי עוֹלָא
 אֲבִיעֵי לָן - כשהיינו אצל עולא, הסתפקנו, אִתִּי חֲמוּי מְהוּ, האם
 הוא כשר להעיד לו. כִּן אִתִּי חֲמוּי מְהוּ, וְכִן אַחֹת חֲמוּי מְהוּ. אִמְרַי
 לָן עוֹלָא, תְּנִיתִיהּ בְּמִשְׁנַתְנִי, אִתִּי, וְאִתִּי אֲבִיו וְאִתִּי אִמּוֹ, הֵן וְכִנְיָהּ
 וְחֲתָנִיהּ. וכשם שהם פסולים, כך הוא פסול להם, ומוזה שחתן אחיו
 וחתן אח אביו וחתן אח אמו נפסלים יש ראייה לספיקתנו, כיון
 שלגבי חתן אחיו הרי הוא אח חמיו, ולגבי חתן אח אביו הרי הוא
 בן אחי חמיו, ולגבי בן אחי אמו הרי הוא בן אחות חמיו, והמשנה
 פסלתם.
 הגמרא דנה אם יכול להעיד באשת חורגו. אומרת הגמרא: וְרַב
 אֲבָרְהָ לְמִזְבֵּן - הודמן למקום לקנות

הגמרא מבררת מנין שבני אחים פסולים להעיד זה על זה. מקשה
 הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן אֲבוֹת לְבָנִים וְכִנּוּי לְאֲבוֹת - מצאנו שאב ובן אחיו
 פסולים להעיד זה על זה, וְכָל שֵׁבֶן אֲבוֹת לְהֲדָרִי - שהאבות פסולים
 להעיד זה על זה. כִּנּוּי לְבָנִים מְנָלָן - מנין שבני האחים פסולים
 להעיד זה על זה. משיבה הגמרא: אִם כֵּן - אם נאמר שבני האחים
 כשרים, לִיבְתוּב קָרָא, לֹא יִוְמְתוּ עַל אֲבוֹת עַל בְּנֵי בְּלִשׁוֹן יְחִיד, מֵאִי
 כִּנּוּי - מדוע כתוב (דברים ^{סו ד טז}) 'בנים' בלשון רבים, לומר דְּאִפְּלוּ
 כִּנּוּי לְהֲדָרִי - שגם בני האחים פסולים להעיד זה על זה.
 הגמרא מבררת מנין שקרובים פסולים להעיד על אדם אחר.
 שואלת הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן כִּנּוּי לְהֲדָרִי, כִּנּוּי לְעוֹלָמָא מְנָלָן - מצאנו
 שבני אחים פסולים להעיד זה על זה, מנין שקרובים פסולים
 להעיד על אדם אחר. משיבה הגמרא: אִמְרַי רַבִּי בְּרַי אִמְרַי, כְּכָרָא
 הוּא. כְּתָנִיא (מכות ^ה), אִין הָעֵדִים נְעֻשִׁין וְזוּמְיִן עַד שְׂזוּמוֹ שְׂנִיחֵן,
 אבל אם רק אחד הוּוּ, אינו נעשה זוּמֵם. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ כִּנּוּי
 לְעוֹלָמָא כְּשֵׁרִין - שקרובים מעידים על אחרים, נְמָצָא עַד זְוִמָּם נְהָרַג
 בְּעֵדוֹת אֲחֵיו, כי אם אחיו לא היה מעיד היה רק עד אחד ולא היה
 נהרג. ועל כרחק שקרובים פסולים להעיד יחד.
 רבא דוחה את סברת רמי בר חמא: אִמְרַי לִיה רַבָּא לְרַמִּי בְּרַ חַמָּא,
 וְלִי מְעַמָּא הָא דִּתְנִין (ביב ^ב), שְׁלֵשָׁה אֲחִין שְׂמוּעִידִים שְׂאֵרֵם חֲחֻזִק שְׁנֵי
 חֻזְקָה בְּקִרְעָה, וכל אחד מעיד על שנה אחת, וְעַד אַחַד שְׂאִינוּ
 קְרוּבִים מְצַמְרַף עִמָּהֶן - עם כל אחד מהם להעיד על כל שנה, הָרִי
 אֵלוּ שְׁלֵשׁ עֵדוּת, כי כל אחד מעיד על שנה אחת, וְהֵן עֵדוֹת אַחַת
 לְקָרָא, ולענין הוּמָה נְחֻשְׁבַת עֵדוּתָם כַּאֲחֵת, ואם יוּמָ אַחַד מֵהֶם
 לֹא יַעֲנֵשׁ, רק אם יוּמָו כּוֹלֵם. ואם נאמר כרמי בר חמא, יקשה גם
 כִּאֵן שְׂנַמְצָא עַד זְוִמָּם מְשַׁלֵּם מְמוֹן בְּעֵדוֹת אֲחֵיו, כי לולא שהעידו
 כל האחים לא היו משלמים. ודיה לנו לומר שלא יעידו יחד כדי
 שלא יגרם שיתחייבו ממון אם יוּמָו. אֵלֵא בְּהַכְרַח, שְׁהוּמָ מְעַלְמָא
 אֲתִי - שהתשלום הוא מחמת העדים המזוימים ולא על ידי אחיו,
 כְּכָא נְמִי - גם כאן, כדברי רמי בר חמא. וְהוּמָ מְעַלְמָא אֲתִי, חיוב
 המיתה בא על ידי העדים המזוימים, ולא נחשב שאח נהרג בעדות
 אחיו. ואין להוכיח שקרובים אינם יכולים להצטרף להעיד על
 אחר. ויקשה מנין לנו לפסול קרובים להעיד לאחרים.
 משיבה הגמרא: אֵלֵא אִם כֵּן - אם נאמר שקרובים כשרים להעיד
 על אחרים, לִיבְתוּב קָרָא 'בן' לא יומתו על אֲבוֹת' בלשון יחיד, אִי
 נְמִי, וְהֵם לֹא יִוְמְתוּ עַל אֲבוֹתוֹ, מֵאִי - מדוע כתוב (דברים ^{סו ד טז}) 'ובנים',
 כְּדִירוּשׁ שְׂאִפְלוּ כִּנּוּי פְּסוּלִים להעיד לְעוֹלָמָא - על אחרים שאינם
 קרוביהם.
 הגמרא מבררת מקור לפסול עדות בקרובי האם. מבררת הגמרא:
 אֲשַׁבְּחֵן - מצאנו שְׂקְרוּבֵי הָאָב פְּסוּלִים להעיד, קְרוּבֵי הָאָם מְנָלָן -
 מנין לפסול קרובי האם. משיבה הגמרא: אִמְרַי קָרָא 'אֲבוֹת אֲבוֹת'
 תְּרִי זְמִינֵי - בפסוק (שם ^{כד טז}) כתוב פעמיים 'אבות' ואחד מהם
 מיותר, ואם אינו עֵנִין לְקְרוּבֵי הָאָב, תְּנִיחוּ עֵנִין לְקְרוּבֵי הָאָם - נדרוש
 שקרובי האם פסולים להעיד.
 הגמרא מבררת מקור לפסול קרובים כשמעידים לזכות ובדיני
 ממונות. מבררת הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן - מצאנו שקרובים פסולים להעיד
 לְחֻבָּה, לְזִכּוּת מְנָא לָן. משיבה הגמרא: אִמְרַי קָרָא 'וּמְתוּ וּמְתוּ' תְּרִי
 זְמִינֵי - בפסוק כתוב 'ומתו' פעמיים ואחד מהם מיותר, ואם אינו עֵנִין
 לְחֻבָּה, תְּנִיחוּ עֵנִין לְזִכּוּת - נדרוש שקרובים פסולים להעיד לזכות.
 מבררת הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן - מצאנו שקרובים פסולים להעיד בְּדִינֵי
 נְפֻשׁוֹת, בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת מְנָלָן. משיבה הגמרא: אִמְרַי קָרָא (ויקרא ^{כד כב})
 'מִשְׁפַּח אֶחָד יְהִיה לָכֶם', כלומר מִשְׁפַּח הַשְּׁוֹה לָכֶם - שדיני התורה
 שוים בדיני ממונות ובדיני נפשות, וכשם שקרובים פסולים להעיד
 בדיני נפשות, כך גם בדיני ממונות.
 הגמרא דנה על קרובים רחוקים יותר, אם פסולים לעדות: אִמְרַי רַב,
 אִתִּי אֲבָא לֹא יְעִיד לִי, הוּא וְכִנּוּי וְחֲתָנִי, וְאִף אֲנִי לֹא אֲעִיד לּוֹ - לאחי
 אבא, אֲנִי וְכִנּוּי וְחֲתָנִי. מקשה הגמרא: וְאִמְרֵי - מדוע בני פסול
 להעיד לאחי אבא, הֵיוּ לִיה שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן - הקורבה ביניהם היא
 בין דור שלישי לראשון. וְאֲנִי שְׁנֵי כְּשֵׁנִי תְּנִין שְׁנֵי בְּרֵאשׁוֹן תְּנִין - ואנו
 שנינו פסול של שני בשני או שני בראשון, ואילו שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן לֹא
 תְּנִין, ומדוע רב פסל את בני לאחי אבא. מתרצת הגמרא: מֵאִי תְּנִינוּ
 דְּקָתְנִי כְּמִיתְרִיתֵן - מה שבדיני במשנתניו אחי אבא ובנו וחתנו,

אשכחן אבות לפנים. ראוהו לכן שמעון דהיינו אחי אביו: ובנים לאבות. בן שמעון לראובן דהיינו בן אחיו וכל שכן אבות להרדי דהא בנים מכח דידהו קא אתו ואימעטו להו מהאי קרא אחיו ובנו ואחי אביו: בנים להרדי מנלו. דקתני במתני' בן אחי אביו פסול לה: ליבתוב לא יומתו אבות על הבן. דכיון דכתיב אבות שני

אחים משמע ועל הבן הוי משמע בנו של כל אחד ואחד הוי פסול לשניהם: עלמא. שיהו שנים קרובים פסולין להעיד על אדם מן השוק: בעדות אחיו. דאי לאו דאסהיד האי קרובו בהדיה לא הוה מיטקל נמצא בנים מתים זה על זה: שלשה אחים ואחד. מן השוק עם כל אחד ואחד מעידים על אבילת שני חוקה של קרקע של אדם מן השוק ומעיד אחד מן האחין והבא מן השוק על שנה ראשונה ואחד מן האחין והבא מן השוק על שנה השלישית על השלישית והרי אלו שלש עדויות והחוקה קיימת ולא אמרי' עדות אחת היא והרי העדים קרובים אלא ג' עדויות נינהו דאשתא דקא מסהיד האי לא מסהיד האי: והן עדות אחת לחומה. דעד דתמותה כולוהו לא משלמי ממונא דהא לא הוה מתקטא בידא דלוקח אלא בשהרותא דכולהו: אלא הוה מעלמא קא אתי להו. עיי' המזמין אותן הן משלמים ולא זה על ידי זה: הוה ליה שלישי בראשון. בני שלישי הוא ואחי אבא ראשון דאבא ואחיו ראשונים ואני שני ובני שלישי ואמר רב דשלישי לא יעיד בראשון: ואנן. במתני' שני בשני ושני בראשון בניא כולא האי לא פסיל מתני': שני בשני. כגון אחי אביו ובנו אחי אבא לי ואני לו הרי ראשון בשני ושני בראשון בן אחי אבא לי ואני לו הרי שני בשני אבל בני לאחי אבא לא תנן: מאי התנו דקתני מתני'. אחי אביו ובנו וחתנו האי חתנו דמתני' אבנו קאי דהוה שלישי האי חתן ולקמן פריך אי' הכי דהוה שלישי בשני: אבא אורחיה. דבעי לאשמועין שלישי פסול נקט חתן בנו דאשמועין נמי בעל כאשתו: שמה אבות. עם בנייהם וחתניהם הוה כ"ד אע"ג דבמתני' תשעה תנן בר מחורגו שאין בן וחתן עמו לקמן פריך להו: תלתין ותרתי' ח' אבות ו' בנים ו' חתנים ו' בני בנים ואע"ג דאיכא תו ח' חתנים שם חתנות חד קרי ליה: ואמאי קרי ליה. רב לחתנו דמתני' חתן בנו כיון דחתן לא הוי מזרעו ומעלמא אתי כדור שלישי חשיב ליה רב והלכך בני נמי לאחי אבא דהוי שלישי בראשון פסול ואיכא לאקשויה לרב כיון דאמר חתן כדור אחר דמי אמאי פסול חתנו לאחי אבא הוה ליה רביעי בראשון אלא מילתא אחריתי אקשי ליה עד דאפקיה מהאי טעמא לגמרי: אי הכי. דחתן

מתני' חתנו דקתני מתני' חתן בנו. תימה אי"כ מתני' דקתני גיסו ובנו וחתנו היינו חתן בנו אלמא חתן בן אחות אשתו פסול הא אפי' חתן בן אשתו כשר דקתני חורגו לבדו ו"ל דכיון דחתנו הוי חתן בנו איכא למימר דחורגו לאו למעוטי בן חורגו וחתן חורגו אלא אתא למעוטי בן חורגו וחתן בן חורגו: שמונה אבות שוק כ"ד. איכא טובא דחדא נינהו אלא לפום ריהטא דמתני' קחשיב:

תלתין ותרתי' הוי. הא דלא קאמר ארבעים הוה הם ובניהם וחתניהם וחתן בניהם ובני בניהם משום דלא קתני להו בהדיא במתני' אי נמי שם חתנות חד הוא:

תלתין ותרתי' הוי. פי' הקונט' דחתן בניהם לא חשיב דשם חתנות חדא הוא ור"י אומר דבני בניהם לא חשיב משום דלא קתני להו במתני' בהדיא:

כיון דמעלמא אתי כדור אחר דמי. פ"ה הוא דלא אקשי' ליה לרב כיון דאמרת כדור אחר דמי אמאי פסול חתנו לאחי אביו הוה ליה רביעי בראשון משום דקשיא ליה מילתא אחריתי והקשה הר"י יוסף אתי ה"ר הר"ף דאמאי לא מקשי לרב דאבשר ג' בשני דקאמר אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו כדור אחר דמי אי"כ פסול שלישי בשני ותיריך ה"ר הר"ף דהוה מצי לאקשויה הכי אלא משום דקשיא ליה מילתא אחריתי לא אסיק אדעתיה דהכי נמי תירץ בשיטת הקונטרס:

רב דאמר בר' אלעזר. אומר ר"ת דכן הלכה דשלישי בראשון פסול כדמוכח בפ' יש נוחלין (כ"ב ד' קנה: ושם) דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר' אבא הלכה שלישי בשני כשר ומשמע הא בראשון פסול ואמר התם דהכי הלכתא ובירושלמי נמי אמרי' משה מהו להעיד באשת פנחס ואמר ר' יוחנן כשר ומנדקט אשת פנחס משמע דלפנחס לא יעיד דהוה שלישי בראשון הוא דלא אמרינן אשה כבעלה כי הכא באשת חורגו משום דהתם איתפלא דרא:

גיסו

מילתא אבא אורחיה קא משמע לן דבעל באשתו. ואלא. הא דתני רבי חיאי, שמונה אבות שתן עשרים וארבעה. הני, תלתין ותרתי' הוי. אלא, לעולם חתנו ממש, ואמאי קרי ליה חתן בנו, כיון דמעלמא קאתי, כדור אחר דמי. אי הכי, הוה ליה שלישי בשני. ורב, אבשר שלישי בשני. אלא, רב דאמר פרבי אלעזר. דתניא, רבי אלעזר אומר, בשם שאחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו, קד בן אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו. ואפתי, הוה ליה שלישי בשני. ורב, אבשר שלישי בשני. רב סבר ליה פנותיה בחדא, ופליג עליה בחדא. מאי טעמא דרב, דאמר קרא

לא יומתו אבות על בנים, ובנים' לרבות דור אחר. ורבי אלעזר, על בנים' אמר רחמנא, פסולי דאבות שדי אבנים. אמר רב נחמן, אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחות חמותי לא יעיד לי. ותנא תונא, בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו, הן ובניהן וחתניהן. אמר רב אשי, פי תינין פי עולא, איבעי לן אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחות חמותי לא יעיד לי, תניתיה. אחיו, ואחי אביו, ואחי אמו, הן ובניהן וחתניהן. רב, איקלע למיזבן

נמי כדור אחר דמי וקתני מתני' חתן אחי אבא פסול לי הוה ליה שלישי פסול להעיד בשני ורב אבשר שלישי בשני דקאמר אף אני לא אעיד לו אני ובני אבל בני לבנו יעיד: ה"ג אלא רב דאמר בר' א. ולעולם חתן לאו כדור אחר דמי ורב דפסיל שלישי בראשון בר' אלעזר דאמר שלישי בשני פסול וכ"ש שלישי בראשון ומיהו לית הלכתא כוותיה דאמרינן ביש נוחלין (כ"ב ד' קבת). דשלישי (בראשון) כשר והלכתא כוותיה דרב (ד) מדברתאי הוה: בן בנו של אחי אבא. לדידי הוי שלישי בשני ורב שלישי בראשון נפקא ליה מדכתיב בנים הוה שנים: ו"ו לרבות בני בנים. דפסולין לאבות דהוה שלישי בראשון: רבי אלעזר. כרב סבירא ליה דרז"י לרבות אתא ורדיש על בנים למימר דכל דפסילי לאבות פסול לבנים הלכך כי היכי דג' בראשון פסול שלישי בשני נמי פסול: ותנא תונא. תנא דידן כמו אבונא אחונא: חתן בעל אחותי פסול לי ואני לו שאני אחי חמותו ואני לחתן בעל אחות אבי בן אחי חמותו אני ולחתן בעל אחות אמי בן אחות חמותו אני מילתיה דרב נחמן מחתניהן דקתני מתני' יליף וכן מילתיה דרב אשי מחתניהן דאחיו ואחי אביו ואחי אמו פסולין לו והוא להם הוי איהו לגבייהו אחי חמוי וכן אחי חמוי וכן אחות חמיה:

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גוייל

גיסו לבדו וכ"כ חורגו. אינם שוים חורגו לבדו למעוטי בני וחתנו וגיטו לבדו לא למעוטי בני דהא ברייתא ר' יוסי היא אלמא חשיב בעל אחות אמו והיינו בן גיסו ולא אחא למעוטי אלא חתנו כדפי' הקונטרס ומדמסקי' דהלכה כר' יוסי דיגיסו לבדו למעוטי חתנו יש לדרקק כ"ש שנים הנשואים שתי בנות אחיות או בנות שני אחים דכשריהו:

והא מודו רבי אלעזר במוזף מתוכו. מדמהדר ליה אביי הכי משמע דס"ל כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי אלמא קסבר אביי כתב לאחד ומסר לאחר זה שמסר לו קנה דהכי א"ר אלעזר בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף צד. ושם) ותימה הא אביי הוא דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג. ושם) עדי בחתומי וכן לו ו"ל דההיא דכתב לאחר מידיי בב' שטרות היוצאים ביום אחד שומנם שוה דכיון דלא מוכח מתוך השטר איהו קדם לא שיק' למימר עדי בחתומי וכן לו ואולינן בטר מסירה אבל היכא דמתוך השטר מוכח איהו קדם עדי בחתומי וכן לו ואפילו נוסר לבטוח:

דברי

ג'וילי. פ'עו מ'יניה, מ'הו ש'עיד א'דם ב'אשת ח'ורגו. ב'סורא א'מרי, פ'על פ'אשתו. ב'פומ'ב'די'תא א'מרי, א'שה כ'בע'לה, ד'אמר רב הונא, א'מר רב (נ'חמן), מ'ינין ש'הא'שה כ'בע'לה, ד'כתיב 'ערות א'חי א'ביו לא ת'גלה, א'ל א'שתו לא ת'קרב, ד'ודת'ך ה'יא', ו'הלא א'שת ד'ודו ה'יא, מ'כל'ל ד'א'שה כ'בע'לה: ו'בעל א'מו, ה'וא ו'בנו ו'חתנו: ב'נו, ה'יינו 'א'חי'. א'מר רבי י'רמיה, ל'א נ'צרכא, א'לא ל'א'חי ה'אח. רב חסדא, א'כשר ב'א'חי ה'אח. א'מרו ל'יה, ל'א ש'מע ל'ך ה'א ד'רבי י'רמיה. א'מר ל'הו, ל'א ש'מע ל'י, כ'לומר, ל'א ס'בירא ל'י. א'י הכי, ה'יינו א'חיו. ת'נא, א'חיו מ'ן ה'אב. ו'קת'ני, א'חיו מ'ן ה'אב. א'מר רב חסדא, א'בי ח'תן ו'אבי פ'לה כ'עדין ז'ה על ז'ה, ו'לא

ד'מו ל'ה'דרי, א'לא כ'י א'כלא ל'דנא. א'מר ר'בה בר בר חנה, מ'עיד א'דם ל'אשתו א'רוסה. א'מר ר'בינא, ל'א א'מ'ן א'לא ל'אפוקי מ'ינה, א'בל ל'עזילי ל'ה, ל'א מ'הימן. ו'לא ה'יא, ל'א ש'נא ל'אפוקי, ו'לא ש'נא ל'עזילי, ל'א מ'הימן. מ'אי ד'עתידי, כ'דאמר רבי חי'יא בר א'מו מ'שמיה ד'עולא, א'שתו א'רוסה, ל'א או'נן ו'לא מ'טמא ל'ה. ו'כן ה'יא ל'א או'ננת ו'לא מ'טמא ל'ה. מ'תה, א'ינו י'רשה. מ'ת ד'עמא ה'וא, ג'ובה כ'תובתה. ה'תם, ב'שאר'ו ת'לה ר'חמנא, א'פתי ל'או ש'ארו ה'יא. ה'כא, מ'שום א'יקרובי ד'עמא ה'וא, ו'הא א'יקרבא ד'עתידי ל'גבה: ח'ורגו ל'בדו. ת'נו ר'בנן, ח'ורגו ל'בדו, ר'בי יוסי א'ומר, ג'יסו. ו'תניא א'ידך, ג'יסו ל'בדו. ר'בי יהודה א'ומר ח'ורגו. מ'אי קאמר, א'ילימא הכי קאמר, ח'ורגו ל'בדו, ו'הוא ה'דין לג'יסו. ו'אתא ר'בי יוסי ל'מימר, ג'יסו ל'בדו, ו'הוא ה'דין ל'חורגו. א'לא, מ'תניתין ד'קתני ג'יסו ה'וא ו'בנו ו'חתנו, מ'ני, ל'א ר'בי יהודה ו'לא ר'בי יוסי. ו'אלא הכי קאמר, ח'ורגו ל'בדו, א'בל ג'יסו, ה'וא ו'בנו ו'חתנו. ו'אתא ר'בי יוסי ל'מימר, ג'יסו ל'בדו. א'בל ח'ורגו, ה'וא ו'בנו ו'חתנו. ו'אלא, ה'א ד'תני ר'בי חי'יא, ש'מונה א'בות ש'הן ע'שרים ו'ארבעה. כ'מאן, ל'א כ'רבי יוסי ו'לא כ'רבי יהודה. א'לא, הכי קאמר, ח'ורגו ל'בדו. א'בל ג'יסו, ה'וא ו'בנו ו'חתנו. ו'אתא ר'בי יוסי ל'מימר, ג'יסו ל'בדו, ו'כל ש'פן ח'ורגו, ו'מ'תניתין ר'בי יהודה, כ'ריתא ר'בי יוסי. א'מר ר'בי יהודה א'מר ש'מואל, ה'לכה כ'רבי יוסי. ה'היא מ'תנתא, ד'הו' ח'תימי ע'לה ת'רי ג'יס, ס'בר ר'ב יוסף ל'אכשוריה, ד'אמר ר'בי יהודה א'מר ש'מואל, ה'לכה כ'רבי יוסי. א'מר ל'יה א'ביי, מ'מאי ד'רבי יוסי ד'מ'תניתין, ד'מ'כשר כ'גיסו. ד'ילמא ר'בי יוסי ד'ברייתא, ד'פסיל כ'גיסו. ל'א ס'לקא ד'עתידי, ד'אמר ש'מואל, כ'גון א'נא ו'פנתם, ד'היינו א'חי וג'יס. א'בל ג'יס ד'עלמא, ש'פיר ד'מי. ו'דילמא כ'גון א'נא ו'פנתם, מ'שום ד'גיסו קאמר. א'מר ל'יה, ז'יל כ'ניה כ'עדי מ'סירה, כ'רבי א'לעזר. ו'האמר ר'בי א'בא, מ'ודה ר'בי א'לעזר כ'מוזף מ'תוכו ש'הוא פ'סול. א'מר ל'יה, ז'יל ל'א ש'בקי ל'י, ד'או'תביניה ל'ך: ר'בי יהודה א'ומר כ'ו: א'מר ר'בי ת'נחום, א'מר ר'בי כ'בלא, א'מר ר'בי כ'רונא, א'מר ר'בי ה'לכה כ'רבי יהודה. ר'בא א'מר ר'ב נ'חמן, א'ין ה'לכה כ'רבי יהודה. ו'כן א'מר ר'בה בר בר חנה א'מר ר'בי י'חנן, א'ין ה'לכה כ'רבי יהודה. א'יפא ד'מתני ל'ה, ל'הא ד'רבה בר בר חנה, א'הא. א'ת ז'ו ד'רש ר'בי יוסי ת'גלילי, ו'באת א'ל ה'כ'הנים ת'לוים ו'אל ה'שופט א'שר ה'יהו כ'מיים ה'הם, ו'כי ת'עלה על ד'עתיד ש'אדם ה'ולך א'צל ש'ופט ש'לא ה'יה כ'מיין, א'לא ז'ה ש'היה ק'רוב ו'נתרחק. א'מר ר'בה בר בר חנה א'מר ר'בי י'חנן, ה'לכה כ'רבי יוסי ת'גלילי. כ'ני ח'מוה ד'מר ע'וקבא,

קרובים

ג'וילי. קלפ'ים: באשת חורגו. על נכסי מלוג שלה בהשפטה עם אדם מן השוק ובנשי שאר קרובים לא איבעי להו דכיון דבניהם פסולין לו והוא להם פסול אף לנשים לפי שהבנים ראויין לירש את אמן אבל חורגו דבנו כשר מביעי לן באשתו: בעל כאשתו. ואשה כבעלה והרי הוא כאילו חמיה ותנן (דף כז) חמיו פסול קרוב הוא: אחי האח. בן שיש לבעל אמו מאשה אחרת פסול לו מפני שהוא אחי אחיו: אבי חתן ואבי כלה. בן ראובן שנשא בת שמעון לא נתקרב ראובן ושמעון בכך וכשרין להעיד זה לזה בכל עדיות ולא אמרינן בשביל בנו שנתקרב ראובן לשמעון נפסל ראובן לשמעון: ולא דמו. ראובן ושמעון להדי: אלא כי אבלא לדנא. כמגופה שאינה דומה לחבית: אפוקי מ'ינה. לחוב לה ולזכות לבעל דינה דקרוב לא הוי כל זמן שלא נשאה ומיהו לעזילי לה לא מהימן דארעאל ידידיה קעביד: מאי דעתיך. דלא חשבת ליה קרוב: לא או'נן. אם מתה אינו נאסר בקדשים מחמת אניתו: ואין מטמא לה. אם כהן הוא ואית דל"ג אינה מטמאה וכן היא אינה נאסרת באניות מיתוהו בקדשים ואינה מטמאה אינה מצוה להתעסק בו ואידי דתניא לא אוננת תנא ולא מיטמאת ולא דווקא דנשים דכהונה לא הוחררו על הטומאה: גובה כתובתה. ברכתה לה מן האירוסין מוקמינן לה בשנים אחוין (ב"מ דף יח) ואהא דקתני לא מטמא לה קא סמכת ואמרת לאו קרוב הוא: התם. גבי טומאה וירושא: כשארו תלה ר'חמנא כדתיב (ויקרא כא) כי אם לשארו הקרוב ואמר מר (יבמות דף כב) שארו זו אשתו וכן בירושת הבעל לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מיכן שהבעל יורש את אשתו ביש נוחלין (ב"ב ד' קט): ג'יסו. לבדו אבל בנו וחתנו כשרים לג'יסו ורבי יוסי פליג אמתני בתרתי חודא דקתני מתני' בג'יסו בן חותן ופליג נמי אבעל אחות אמו דקתני מתני' דהוה קרוב וכן גם הוא קרוב לו והוי לו בן ג'יסו פסול הוא לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו אבל משום קרובה דבן ג'יסו לא מפיסיל ונפקא מינה דחתן קרוב כשר להעיד לו (ותווא הדין לג'יסו והיינו דקתני ברייתא בתרייתא ר' יהודה אומר חורגו אף חורגו דמודה נמי בג'יסו ואתא ר' יוסי למימר ג'יסו לבדו והוא הדין לחורגו) והו' נוסח א"ח"ר בפ' ונראה ג'יסו לבדו ורבי יוסי פליג אמתיניתין בחדא דקתני מתני' ג'יסו ובנו וחתנו (כשרים לג'יסו) דאבעל אחות אמו דקתני מתניתין דהוי קרוב וכן גם הוא קרוב לו דהוי ליה בן ג'יסו לא פליג ר'בי יוסי עלה ומודה הוא דבן ג'יסו פסול לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו אבל משום קרובה דבן ג'יסו לא מפיסיל ונפקא מינה דחתן קרוב כשר ובר: מאי ג'יסו דקאמר ר'בי יוסי א'מר

ג'יסו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: הכי ג'יסין אלא הכי קאמר חורגו לבדו אבל ג'יסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר'בי יוסי למימר ג'יסו לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו: אלא הא דתני ר'בי חי'יא כ'ו ל'א ר'בי יהודה ולא ר' יוסי. דלר' יהודה ט' אבות הוויין במתני' בר מחורגו וכן לר' יוסי תשעה הוויין: אלא חורגו לבדו אבל ג'יסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר' יוסי למימר ג'יסו לבדו וכל שכן חורגו ומתני' ר'בי יהודה. דקתני בן חותן בג'יסו: ברייתא ר' יוסי. אפיק ג'יסו חורגו הוי ח' אבות ובנים וחתנים ואית דמוקמי להאי בן ג'יסו דקא מכשר ר' יוסי ב'בן שיש לו לג'יסו מאשה אחרת כי הדין דלא לפלוג ר' יוסי אבעל אחות אמו ולא מיתוקמי שפיר דכל בניהם דמתני' מאותה אשה קאמר ועוד אי מאשה אחרת מכשר ר' יוסי מכלל דתנא דידן מאשה אחרת נמי פסול משום קרוב מחמת קרוב תיקשי לר'ב חסדא דאכשר באחי האח דהשתא בן ג'יסו פסול משום אחי בן אחות אשתו אחי האח מביעי: הלכה כר' יוסי. קס"ד כר' יוסי דמתני' דלא פסול אלא קרוב הראוי לירש אינו ראוי לירשאל דפסיל בג'יסו. דקתני ג'יסו לבדו: לא ס"ה. דהא בדיהאי פירש שמואל לפסולא דבן אגא ופנתם שדיה אחיו ופנתם מכלל דג'יסו פסול אלא קרוב הראוי לירש אינו ראוי לירשאל פירושא בג'יסו אתא לאשמעינן: א"ל. למקבל מתנה: זיל קניה בעדי מסירה. אם יש עדים אחרים שמסר לך ג'יסו זה בפניהם הביאם ועידו ותהיה שלך דסבר כרבי אלעזר דאמר' במסכת גיטין (ג' ג) אפי' לא חתמו בו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם: כמזוף מתוכו. שחתמו בו עדים פסולים שהוא פסול דבמאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא:

60 וְאֵלָּא צָרִיךְ לַפְרֵשׁ שֶׁהָיָה קְאָמְרַהּ, חוֹרְגוּן לְבָדוֹ נִפְסַל, אֲכָל גִּיסוֹ, הוּא
 61 וּבְנֵו וְחֻתְנֵו פְּסוּלִים, וְאֵתְּא רַבִּי יוֹסִי לְמִימְרֵהּ, שְׁגִיטוֹ לְבָדוֹ נִפְסַל, אֲכָל
 62 חוֹרְגוּן, הוּא וּבְנֵו וְחֻתְנֵו פְּסוּלִים, וּמִשְׁנַתִּינוּ כַּרְבִּי יְהוּדָה שְׁגִיטוֹ נִפְסַל
 63 עִם בְּנֵו וְחֻתְנֵו.
 64 הַגְּמָרָא דוּחַה בִּיאֹוֹר זַה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְאֵלָּא הָא דִּתְנִי רַבִּי חִיָּיא,
 65 שֵׁי שִׁי בְּמִשְׁנַתִּינוּ שְׁמוֹנָה אַבּוֹת מִשְׁפַּחוֹת, שֶׁחָן עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
 66 קְרוּבִים, כִּיּוֹן שְׁכַל אֵב כּוֹלָל אֶת בְּנֵו וְחֻתְנֵו, וְקָשָׁה, כְּמֵאֵן – כְּמוֹ מִי
 67 נִשְׁיָהּ יֵשׁ תְּשַׁעָּה אַבּוֹת שְׁבַנָּם וְחֻתְנָם נִפְסָלִים עִמָּם, כִּי רַק חוֹרְגוּ
 68 לְרַבִּי יְהוּדָה וְגִיסוֹ לְרַבִּי יוֹסִי לֹא נִמְנָו כִּיּוֹן שְׁנַפְסָלִים לְבַדָּם, וְאִילוֹ
 69 רַבִּי חִיָּיא מִנָּה שְׁמוֹנָה אַבּוֹת.
 70 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: אֵלָּא הָיָה קְאָמְרַהּ חוֹרְגוּן לְבָדוֹ נִפְסַל, אֲכָל גִּיסוֹ הוּא
 71 וּבְנֵו וְחֻתְנֵו, וְאֵתְּא רַבִּי יוֹסִי לְמִימְרֵהּ – וּבֵא רַבִּי יוֹסִי לּוֹמַר, שְׁגִיטוֹ
 72 לְבָדוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁחוֹרְגֵי שְׁהוּא דוֹר אַחַד אַחֲרֵי גִיסוֹ, נִפְסַל לְבַדוֹ.
 73 וְלִפְיָהּ, הוּא מִתְּנִיתִין שְׁמִבוּאֵר שְׁגִיטוֹ נִפְסַל עִם בְּנֵו וְחֻתְנֵו הֵיא כַּרְבִּי
 74 יְהוּדָה, וְהַכְּרִייתָא שְׂרַבִּי חִיָּיא מִנָּה רַק שְׁמוֹנָה אַבּוֹת, הֵיא כַּרְבִּי יוֹסִי,
 75 שְׁחוֹרְגוּ וְגִיסוֹ נִפְסָלִים לְבַדָּם, וְיֵשׁ רַק שְׁמוֹנָה אַבּוֹת שְׁבַפְרֻטָּם יֵשׁ
 76 עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה.
 77 הַגְּמָרָא מְבִיאָה פְּסָק הַלְכוּתָהּ: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הֵלֶכְהָ
 78 כַּרְבִּי יוֹסִי. וְסַבּוּרָה הַגְּמָרָא. שְׁחַוּוֹנָה לְרַבִּי יוֹסִי בְּמִשְׁנַתִּינוּ, שְׁאִמְר
 79 שְׂרָק מִי שְׂרָאִי לִירוּשׁוֹ פְּסוּל לְעֵדוּת.
 80 הַגְּמָרָא מְבִרַרַת אֵת כּוּוּנַת שְׁמוּאֵל: הֵיא מִתְּנַתָּא – מַעֲשֵׂה בִשְׂטַר
 81 מִתְּנָה, דִּתְנִי תְּרִימִי עֲלָה תְּרִי גִיסִי – שְׁהִיו חוֹתְמוֹי שְׁנֵי גִיסִים. קָבַר
 82 רַב יוֹסֵף לְאַכְשָׁרָה – לְהַכְשִׁיר אֶת הַשְּׂטַר, מִשּׁוּם דְּאָמַר רַב יְהוּדָה
 83 אָמַר שְׁמוּאֵל הֵלֶכְהָ כַּרְבִּי יוֹסִי בְּמִשְׁנַתִּינוּ, שְׂרָק הָרָאִי לִירוּשׁוֹ פְּסוּל
 84 לְעֵדוּת, וְגִיסוֹ לֹא רָאִי לִירוּשׁוֹ, וְאֵם כֵּן הָעֵדִים אִינָם קְרוּבִים זַה
 85 לּוּחַ. אָמַר לִיה אַבְבִּי לְרַב יוֹסֵף, מִמָּא דְּרַבִּי יוֹסִי דְּמִתְּנִיתִין דְּמַכְשֵׁר
 86 גְּנִיסוֹ – מִנִּין שְׁהַכּוּנָה לְרַבִּי יוֹסִי שְׁבַמִּשְׁנַתִּינוּ שְׁהַכְשִׁיר אֶת גִּיסוֹ
 87 לְעֵדוּת, דִּילְמָא רַבִּי יוֹסִי דְּכַרְבִּייתָא דְּפָסִיל גְּנִיסוֹ – שְׁמָא כּוּוּנְתוּ
 88 לְפִסְטוֹ כַּרְבִּי יוֹסִי שְׁבַכְרִייתָא שְׁפַסֵּל אֶת גִּיסוֹ מִלְּהַעֲדִיד, וְיֵשׁ לְפִסְטוֹ
 89 שְׂטַר זַה.
 90 הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה שֶׁלְּשׁוּמָאֵל גִּיסִים כְּשֵׁרִים לְהַעֲדִיד. דוּחַה הַגְּמָרָא:
 91 לֹא סָלְקָא דְּעֵתָהּ לּוֹמַר שְׁשׁוּמָאֵל פּוֹסַל גִּיסִים לְעֵדוּת, מִשּׁוּם דְּאָמַר
 92 שְׁמוּאֵל, כְּשִׁפְרִישׁ מְהוּ גִיסוֹ שְׁפַסוֹל לְעֵדוּת, פִּירַשׁ בְּגוֹן אָנָּא וּפְנַתָּם
 93 דְּהוּיָוִן אֲחֵי וְגִיסִי – כְּגוֹן אֲנִי וּפְנַחַס אֲחֵי שְׁאֵנוּ אַחִים וְגַם גִּיסִים,
 94 שְׁשִׁנְיֵו נְשׁוּאִים שְׁנֵי אַחִיוֹת. וְיֵשׁ לְדִיִּיק מְדַבְּרִיו שְׁפַסוֹל גִּיסִים רַק
 95 כְּשֵׁהֵם גַּם אַחִים כְּשׁוּמָאֵל וְאֲחֵי, אֲכָל גִּיסִי וְעֵלְמָא שְׁפִיר דְּמִי –
 96 אֵבֵל גִּיסִים שְׁאִינָם אַחִים כְּשֵׁרִים לְעֵדוּת, וְעַל כֵּרְחָךְ שְׁשׁוּמָאֵל פְּסָק
 97 כַּרְבִּי יוֹסִי שְׁבַמִּשְׁנַתִּינוּ שְׁמַכְשִׁיר גִּיסִים, וְיֵשׁ לְהַכְשִׁיר שְׂטַר זַה.
 98 דוּחַה הַגְּמָרָא: וְדִילְמָא – שְׁמָא מַה שְׁאִמְר שְׁמוּאֵל 'בְּגוֹן אָנָּא וּפְנַחַס',
 99 מִשּׁוּם דְּגִיסִים קְאָמְרַהּ – כּוּוּנְתוּ הֵיתֵה רַק לְפִרֵשׁ מְהוּ גִיסוֹ, וְלֹא לּוֹמַר
 100 שְׁגִיטִים לֹא נִפְסָלִים אֵלָּא אֵם כֵּן הֵם אַחִים.
 101 רַב יוֹסֵף קִיבֵל שְׁכוּוּנַת שְׁמוּאֵל לְפַסּוֹק שְׁגִיטִים פְּסוּלִים לְהַעֲדִיד,
 102 וְלִכְךָ אָמַר לִיה – לְמַקְבַּל הַמִּתְּנָה, זֵל קִנְיֵה בְּעַדִי מְסִירָה – לַךְ וְקִימִם
 103 אֶת הַשְּׂטַר עַל יְדֵי עֵדִים שְׂרָאוּ שְׁהוּנוֹן מִסַּר לַךְ אוֹתוֹ, וְתַקְנָה אֶת
 104 הַמִּתְּנָה, וְכַרְבִּי אֶלְעוּר הַסּוֹבֵר שְׁקִימֵם הַשְּׂטַר נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי הָעֵדִים
 105 שְׂרָאוּ אֶת מִסִּירַת הַשְּׂטַר.
 106 אַבְבִּי דוּחַה שְׁאֵף בְּעֵידֵי הַמִּסִּירָה אִינוּ יִכּוֹל לִזְכּוֹת בְּמִתְּנָה. הַקְּשָׁה
 107 אַבְבִּי לְרַב יוֹסֵף: וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא, שְׁאֵף לְרַבִּי אֲלִיעֵזֹר שְׁעִידֵי מִסִּירָה
 108 מִקְיַיִמִים אֶת הַשְּׂטַר, מִכַּל מְקוּם מוֹדָה רַבִּי אֶלְעוּר בְּמוֹנְיָה מִתּוֹבֵב –
 109 שְׁבַתוֹךְ הַשְּׂטַר יֵשׁ זִיוֹף וּפְסוּל, כְּגוֹן כְּשִׁחְתוּמוֹם עַלְיוֹ עֵדִים פְּסוּלִים,
 110 שְׁהוּא פְּסוּל אֲפִילוֹ שְׁהִיו עֵידִי מִסִּירָה. רַבִּי יוֹסֵף קִיבֵל שְׁאֵבֵן שְׂטַר
 111 הַמִּתְּנָה פְּסוּל, וְלִכְךָ אָמַר לִיה – לְמַקְבַּל הַמִּתְּנָה, זֵיל – לַךְ, לֹא שְׁכָבְךָ
 112 לִי דְּאוֹתְבִינִיה לְךָ – לֹא מִנְחִימִים לִי לִתַּת לַךְ אֶת הַמִּתְּנָה.
 113 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כו' אֲפִילוֹ מִתָּה בְּתוּ וְיֵשׁ לּוֹ בְּנִים
 114 מִמֶּנָּה הֵרִי זַה 'חֻתְנֵו' קְרוּב, שְׁלֹפֵי רַבִּי יְהוּדָה כְּשִׁמְתָה בְּתוּ וְיֵשׁ לּוֹ
 115 בְּנִים מִמֶּנָּה, חֲתָנוּ חָשֵׁב עֵידִין קְרוּב שְׁלוֹ, וּפְסוּל לְעֵדוּת. הַגְּמָרָא
 116 מְבִיאָה אֶת פְּסָק הַהַלְכָה בַּזַּה: אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי מְכָלָא אָמַר
 117 רַב בְּרוּנָא אָמַר רַב, הֵלֶכְהָ כַּרְבִּי יְהוּדָה. רַבָּא אָמַר רַב נַחְמָן, אִין

1 גְּוִילֵי – קַלְפִּים, בְּעוּ מִינֵיהּ, מְהוּ שְׁעִיד אָדָם כְּאַשְׁתּוּ חוֹרְגוּ – לֹא שֵׁט
 2 בֵּן אִשְׁתּוֹ, שְׁנַכְסֵי מְלוּג שְׁבַרְשׁוּתָה שְׁיִכִּים לַה.
 3 הַשִּׁיב רַב: פְּסוּרָא אָמַר שְׁפַסוֹל מִשּׁוּם שְׁדִין פְּעַל כְּאַשְׁתּוֹ, וְכַשֵּׁם
 4 שְׁאֵם חוֹרְגוּ הֵיא חֻמוּתָה שֶׁל אִשְׁתּוֹ חוֹרְגוּ, כַּךְ בַּעֲלָה נִידוּן כְּחֻמְהָ
 5 שְׁשִׁנְיֵו שְׁפַסוֹל. וּבְפַסְמִקְרִיתָא אָמַר, שְׁדִין אִשְׁתּוֹ כְּבַעֲלָהּ, וְכַשֵּׁם
 6 שְׁפַסוֹל לְחוֹרְגוּ, כַּךְ הוּא פְּסוּל לֹא שֵׁט חוֹרְגוּ. דְּאָמַר רַב הוּנָא, אָמַר
 7 רַב (נְחֻמִּין), מִינִין שְׁהַאֲשֵׁה כְּבַעֲלָהּ, דְּכִתְבִיב (ויקרא יח יד), 'עֲרֹת אֲחֵי
 8 אֶבְיָךְ לֹא תִלְגַּה, אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב, דוֹדְתְךָ הֵיא' וּמְדוּעַ נִקְרָאת
 9 דוֹדְתְךָ, וְהֵיא אִשְׁתּוֹ דוּדוֹ הֵיא, אֵלָּא מְכָלָל – מִשְׁמַע דְּאַשְׁתּוֹ כְּבַעֲלָהּ,
 10 וְלִכְךָ הֵיא קְרִיבָה דוֹדְתָהּ.
 11 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וּבְעַל אָמוֹ, הוּא וּבְנֵו וְחֻתְנֵו. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: הֵרִי בְּנֵו
 12 שֶׁל בַּעַל אֲמוֹ הֵינִי 'אֲחֵי', וּמְדוּעַ כְּפַל הַתְּנָא אֶת אוֹתָהּ קוֹרְבָה.
 13 הַתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, לֹא נִצְרַבְּא אֵלָּא לְאַחֵי הָאָח – לֹא
 14 הוֹצֵרְכָה הַמִּשְׁנָה לּוֹמַר אֵלָּא שְׁבֵן שִׁישׁ לְבַעַל אֲמוֹ מֵאַשָׁה אַחֲרַת
 15 פְּסוּל מִמִּתָּה שְׁהוּא אַח אַחִיו.
 16 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת בְּדִין זַה: רַב חֲסָדָא אָכְשָׁר – הַכְּשִׁיר בְּפָחֵי
 17 הָאָח. אָמַר לִיה, לֹא שְׁמַיעַ לָךְ הָא דְּרַבִּי יְרֵמְיָה – הֵאֵם לֹא שְׁמַעַת
 18 אֶת דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי יְרֵמְיָה. אָמַר לָהּ, לֹא שְׁמַיעַ לִי, כְּלוּמַר, לֹא סָבִירָא
 19 לִי – אִינֵי סוֹבֵר כְּשִׁשְׁתּוֹ. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: אִי הָיָה יִקְשֵׁה, בְּנֵו הֵינִי
 20 אֲחֵי. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: תְּנָא – הַתְּנָא שְׁנָה בְּפַסְלוֹ עֵדוּת גַּם אֶת אֲחֵיו
 21 מִן הָאָב, וְחֻתְנֵי אֲחֵיו מִן הָאָם.
 22 אָמַר רַב חֲסָדָא, אָבִי חָתָן וְאָבִי פֶלַח מְעִידִין זַה עַל זַה, וְלֹא נַעֲשׂו
 23 קְרוּבִים בְּנִישְׁוֵי מַבְיָהֶם, וְלֹא דְּמֵו לְחַדְרֵי אֵלָּא כִּי אֲכָלָא לְדָנָא –
 24 וְאִינָם דוּמִים זַה לְזוֹה אֵלָּא כְּכִסּוּי חֻבִית שְׁאִינוּ דוּמָה לְחַבִּית.
 25 הַגְּמָרָא דְּנָה אֵם אָדָם כְּשֵׁר לְהַעֲדִיד עַל אַרוּסְתּוֹ: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר
 26 הַנָּה, מְעִיד אָדָם לְאַשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, לְפִי שְׁאִינָם קְרוּבִים זַה לּוּחַ. אָמַר
 27 רַבִּינָא, לֹא אֶמְרִין אֵלָּא לְאַפּוֹקֵי מִינָה – כְּשִׁמְעִיד לְהוֹצִיא מִרְשׁוּתָה,
 28 אֲכָל לְעִוְלֵי לָהּ לֹא מְהִיָּבֵן – לְהַכְנִיס לָהּ אִינוּ נֵאֵמַן. כִּי יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ
 29 שְׁמַשְׁקַר כְּדֵי שְׁדַבֵּר זַה יִכְנַס לְרִשְׁוֹתָה כְּשִׁישְׁאָה. הַגְּמָרָא דוּחַה
 30 חִזְלוֹק כַּזִּי, וְלֹא הֵיא, אֵלָּא לֹא שְׁנָא לְאַפּוֹקֵי, וְלֹא שְׁנָא לְעִוְלֵי לֹא
 31 מְהִיָּבֵן – בִּין כְּשִׁמְעִיד לְהוֹצִיא מִרְשׁוּתָה, וּבִין כְּשִׁמְעִיד לְהַכְנִיס לָהּ,
 32 אִינוּ נֵאֵמַן, כִּיּוֹן שְׁהֵם קְרוּבִים זַה לּוּחַ.
 33 הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת מְהִיָּבֵן הוֹצִיא רַבָּה אֶת דִּינוֹ: מַאי דְּעֵתִיתָ – מַה
 34 סִבְרַתְךָ שְׁאִרוּס אִינוּ קְרוּב לְאַרוּסְתּוֹ, בְּדָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבְבִּי
 35 מְכַשְׁמִיָה דְּעוּלָא, כְּחֵן שְׁמִתָּה אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, לֹא אוּנָן – אִינוּ נֵאֵסֵר
 36 בְּקִדְשֵׁי מִחְמַת אֲנִינוּת, וְלֹא מְפָטְמָא לָהּ – אִסוּר לְהַטְמָאוֹת לָהּ. וְכֵן
 37 הֵיא – אַרוּסְתּוֹ, אֵם מִתְּ הָאָרוּס, לֹא אוּנָנֵת – אִינָה נֵאֵסֵרַת בְּקִדְשִׁים
 38 מִמִּחְמַת אֲנִינוּת, וְלֹא מְפָטְמָא לּוֹ – אִסוּרָה לְהַטְמָאוֹת לוֹ. וְאֵם מְתָה,
 39 אִינוּ יוֹרְשָׁה – אֶת הַדְּוִדְנִיָה שְׁהַבִּיאה מִבֵּית אֲבִיהָ, וְאֵם מִתְּ הוּא,
 40 גּוּבָה כְּתוּבָתָהּ. וּמוּזָה שְׁמִבוּאֵר שְׁאִינָם קְרוּבִים לְגַבִּי טוּמְאָה
 41 וִירוּשָׁה, לְמַד רַבָּה שְׁאִינָם קְרוּבִים בְּעֵדוּת. וְיֵשׁ לְדַחוּת, שְׁהֲתַם,
 42 לְעַנּוּן טוּמְאָה וִירוּשָׁה, כְּ'שְׂאָרוֹ' תֶּלַח רַבְּמָנָא – הַתּוּרָה תִּלְתֵּה דִּינִים
 43 אֵלוּ בְּכַךְ שְׁהַאֲשֵׁה הֵיא 'שְׂאָרוֹ' וְאַבְבִּי לֹא שְׂאָרוֹ הֵיא – וְאַרוּסְתּוֹ
 44 אִינָה נַחֲשֶׁבֶת שְׂאָרוֹ, וְלִכְךָ אִינוּ טְמֵא לָהּ וְאִינוּ יוֹרְשָׁה, אֲבֵל כְּפָא,
 45 הַטַּעַם שְׁקִרוּבִים פְּסוּלִים לְהַעֲדִיד, מִשּׁוּם אִיקְרִיבֵי דְּעֵתָא הוּא –
 46 מִשּׁוּם שְׁקִרוּבָה דַּעַתָּה זַה לּוּחַ, וְהֵיא אִיקְרִבָא דְּעֵתִיָּה לְנִבְיָה – וְהֵרִי
 47 הַתְּקַרְבָּה דַּעַת הָאָרוּס לְאַרוּסְתּוֹ.
 48 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: חוֹרְגוּן לְבָדוֹ. הַגְּמָרָא דְּנָה עַל חוֹרְגוּ וְגִיסוֹ אֵם הֵם
 49 נִפְסָלִים לְבַדָּם: תְּנֵו בְּרַבְּנֵן, חוֹרְגוּ – בֵּן אִשְׁתּוֹ מְבַעַל אַחֵר, נִפְסַל לְבָדוֹ,
 50 וּבְנֵו וְחֻתְנֵו כְּשֵׁרִים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, גִּיסוֹ – בַּעַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ נִפְסַל
 51 לְבַדוֹ. וְתַנְיָא אִידְךָ, גִּיסוֹ לְבָדוֹ נִפְסַל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר חוֹרְגוּ נִפְסַל
 52 לְבַדוֹ. מְבִרַרַת הַגְּמָרָא: מַאי קְאָמַר. אֵלְלִמָא הָיָה קְאָמַר – אֵם נִאֲמַר
 53 שְׁכוּוּנַת לּוֹמַר כָּךְ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּכַרְבִּייתָא הָרֵאשׁוּנָה 'חוֹרְגוּ
 54 לְבָדוֹ, וְכוּוּנְתוּ שְׁהוּא הָדִין לְגִיסוֹ שְׁנַפְסַל לְבַדוֹ, וְאֵתְּא רַבִּי יוֹסִי
 55 לְמִימְרֵהּ, שְׁגִיטוֹ לְבָדוֹ וְהוּא הָדִין לְחוֹרְגוּן, וְאִין מַחְלוּקַת בִּינֵיהֶם, אֵלָּא
 56 כֹּל אַחַד הִבִּיא קְרוּב אַחֵר שְׁפַסוֹל לְבַדוֹ.
 57 הַגְּמָרָא דוּחַה פִּירוּשׁ זַה בְּכַרְבִּייתָא: אֵלָּא מִתְּנִיתִין דְּקֵתְנֵי גִיסוֹ הוּא
 58 וּבְנֵו וְחֻתְנֵו – מַה שְׁשִׁנְיֵו שְׁגִיטוֹ נִפְסַל עִם בְּנֵו וְחֻתְנֵו, מִינֵי, הֵרִי אִינָה
 59 לֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא רַבִּי יוֹסִי, כִּיּוֹן שְׁלֹפֵי שִׁיטָתָם גִּיסוֹ נִפְסַל לְבַדוֹ.

גמרא

55 הגמרא מבררת היאך מאיימים: היכי אמרינן להו. ומבאר: אמר
 56 רב יהודה, הכי אמרינן להו, 'נשיאים ורוח ונשם אין, איש מתהלל
 57 במתת שקר' (משלי כה יד) – בגלל עדי שקר 'איש מתהלל במתת
 58 שקר' אין גשם אף שיש עננים (נשיאים) ורוח. דוחה הגמרא: אמר
 59 (ליה) רבא, 'כלי העדים למימר, אומרים אנשים שב שני הוה כפנא,
 60 ואכבא אימנא לא חליף – ז' שנים היה רעב, ולא עבר על פתח בעל
 61 המלאכה. ויתכן שאינם יראים מרעב, ואין לאיים כך.
 62 אלא אמר רבא, אמרינן להו 'מפיין וחרב וחיץ שנוו, איש ענה ברעהו
 63 עד שקר' (משלי שם יח) – בגלל עדי שקר בא דבר. דוחה הגמרא: אמר
 64 (ליה) רב אשי, 'כלי למימר, שב שני הוה מותנא ודבר, ואיניש בלא
 65 שניה לא שכיב – ואף אדם לא מת טרם זמנו. ויתכן שאינם יראים
 66 מדבר.
 67 אלא אמר רב אשי, אמר לי נתן בר מר וזוטרא, אמרינן להו 'פיהי
 68 שקרי' אאוזרייהו זיל' – שוכרי עדי שקר מבזים אותם, כאיזבל
 69 שקראתם בני בלעיל, דכתיב, כשלא רצה נבות למכור את כרמו
 70 לאחאב, כתבה איזבל לזקני עירו (מלכים א' כ) 'והושיבו שנים
 71 אנשים בני בלעיל נגדו ונגד נבות, ויעידוהו לאמר ברכת אלהים
 72 ופלך, וסלקוהו וירש אחאב קרובו את כרמו.
 73 שנינו במשנה: אם אמר 'הוא אמר לי' כו' עד שיאמרו 'בפנינו הוה
 74 לו שהוא חייב לו מאתים וזו'.
 75 אומר הגמרא: הלשון 'בפנינו' ולא 'שמענו שהודה לו' משמע
 76 שייחרם לעדים, וזה מפייע ליה – ראה לרב יהודה, דאמר רב יהודה
 77 אמר רב, המודה לחבירו בעדים, צריך שיאמר 'אתם עדי' כדי שלא
 78 יוכל לחזור מהודאתו.
 79 איתמר כך נמי מחכם אחר. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן,
 80 (התובע) מנה לי בידך שאתה חייב לי, ואמר לו הן – כן, למחר אמר
 81 לי התובע תנהו לי, אמר, איני חייב לך, אלא משפחה אני בך –
 82 הולית דרך השטאה, פטור אף שהודה בעדים, שכן לא אמר
 83 'אתם עדי'.
 84 תניא נמי הכי, התובע מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו
 85 תנהו לי, אמר לו משפחה אני בך, פטור. ולא עוד, אלא אפילו הכי
 86 (החביא) לו התובע עדים אחריו נדר, ורואים ושומעים את התובע
 87 והנתבע, ואמר לו מנה לי בידך, אמר לו הן, ואמר התובע האם
 88 רצונך שתודה בפני פלוני ופלוני – בעדים, אמר לו, לא, שכן
 89 מתירא אני שמא תכפני – תכריחני לדין. למחר אמר לו תנהו לי,
 90 אמר לו משפחה אני בך, פטור אף שיש עדים שהודה, שכן לא אמר
 91 'אתם עדי'. מוסיפה הברייתא: ואין מוענין למסית את חבירו
 92 לעבודה זרה, אי בית דין טוענים בשבילו טענת זכות שלא טען
 93 בעצמו.
 94 מקשה הגמרא: מסית מאן דבר שפיה – מי הזכיר שמו, ומה ענין
 95 מסית בברייתא זו, ומתרת: חסורי מיחפרא והכי קתני – גירסת
 96 הברייתא חסירה, וכך צריך לשנות בה, אם לא מוען הנתבע 'משטה
 97 אני, אין בית דין מוענין לו כך, וההודאה מחייבת. ונדרני – אך
 98 דיני נפשות, אף על גב דלא מוען הנתבע טענה שאפשר לטעון
 99 לזכותו, מוענין לו. ואין – אך אין מוענין למסית טענה שלא טען.
 100 שואלת הגמרא: מאי שנא – מדוע שונה דין מסית. ומשיבה: אמר
 101 רבי תמא בר חנינא, מפריקיה – מדרשתו דרבי חייה בר אבא שמיעי
 102 לי – שמעתי זאת, שאני – שונה דין מסית, דרמנא – שה' אמר
 103 (דברים יג ט) 'לא תחמל ולא תכסה עליו', ולכן אין לטעון לו.
 104 מקור נוסף: אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונה, מניין שאין
 105 מוענין למסית, מנהיגה תקדמוני שהסית את חוה (בראשית ג א טו),
 106 דאמר רבי שמעון, הרבה מענות היה לו לנחש למען לזכותו, ולא
 107 מוען, ומפני מה לא מוען לו תקדוש פרוך הוא, לפי שלא מוען הוא
 108 עצמו.
 109 שואלת הגמרא: מאי הוה ליה למימר לזכותו. ומשיבה: דברי הרב
 110 ודברי תלמיד, דברי מי שומעין, דברי הרב שומעין – אף שיעצתי

1 קרובים לו ונתדחקו הו – אחותם היתה אשתו, ומתה. אתו לקמיה
 2 – באו לפניו לדינא, אמר להו פסילנא – פסול אני לכו לדינא. אמרו
 3 ליה, מאי דעתך – מהי סברתך, ברבי יהודה שקרוב שהתרחק פסול
 4 לדון כשיש לו בנים ממנו, אמן מייתינו איתרמא מבערבא – אנו נביא
 5 איגרת מארץ ישראל דאין הלכה ברבי יהודה. אמר להו, אטו בקבא
 6 דקריא אידבקנא ככו – האם נדבקתי בכם בקב שעה שאיני יכול
 7 להתקמקרבכם, דלא קאמינא פסילנא לכו לדינא – שלא אמרתי
 8 שאני פסול לדון אתכם, אלא רק משום דלא צייתיתו דינא –
 9 שאינכם מקבלים את פסק הדין.
 10 שנינו במשנה: אוהב זה שושבינו וכו'. מבררת הגמרא: וכמה שיעור
 11 הזמן שפסול האוהב. ומבאר: אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה אמר
 12 רב, כל שבעת ימי המשפחה. ורבנן משפחה דרבא אמרי, אפילו מיום
 13 ראשון של ימי המשפחה ואילף כשר, ורק ביום הראשון פסול.
 14 שנינו במשנה: השונא כל שלא דבר כו'. הגמרא מבארת את מקור
 15 הדין: תנו רבנן, הפסוק (במדבר לה כג) 'והוא לא אויב לו ולא מבקש
 16 רעתו' נדרש כך, 'והוא לא אויב לו', ועדינו – עד שאינו אויב להורג
 17 כשר להעיד לו, 'לא מבקש רעתו', ודין שאינו מבקש
 18 רעתו כשר לדנו. שואלת הגמרא: אשקבן שונא שפסול, אוהב
 19 מנלן שפסול. ומשיבה: קרי ביה הכי – קרא כך את הפסוק, והוא לא
 20 אויב לו ולא אוהב לו ועדינו, ולא מבקש רעתו ולא מוכתו ודיננו.
 21 דוחה הגמרא: מיד (וכי) 'אוהב' כתיב. מבארת הגמרא: אלא סבא
 22 הוא לפסול, שאוב, מאי מעטא שהתורה פסלתו, משום דמרחקא
 23 דעתיא – שדעתו רחוקה ממנו, ושמא יעיד שקר לחובתו, אוהב נמי
 24 מן רבא דעתיא – קרובה דעתו אליו, ושמא יעיד שקר לטובתו.
 25 שואלת הגמרא: ורבנן החולקים על רבי יהודה, מאי לא אויב לו
 26 ולא מבקש רעתו, מאי דרשי ביה – מה ידרשו בו. ומשיבה: חד לדין
 27 – חלק אחד מהפסוק מלמד שדין השונא פסול. אידך – והחלק
 28 השני נדרש בדינא, אמר רבי יוסף ברבי יהודה, נאמר (במדבר לה כג)
 29 'והוא לא אויב לו, ולא מבקש רעתו' ודורשים כפאה, לשני תלמודי
 30 חכמים ששונאין זה את זה, שאין יושבין בדין כפאה.

משנה

31 המשנה דנה העדים וגמר הדין: כיצד בודקים את העדים
 32 בדיני מנהגות, היו מניסין אותן לתרה, ומאיימין עליהן – מייראים
 33 אותם כאשר יבואו, ומוציאין את כל האדם לחזין ומשירין את
 34 הגדול שבהן – שבעדים, ואומרים לו, אמור, היאך אתה יודע
 35 שהנתבע הזה חייב לזה. אם אמר, 'הוא עצמו אמר לי שאני חייב
 36 לו', אין זו עדות, שאדם עשוי לשקר ולומר 'אני חייב לפלוני' כדי
 37 שלא יחשב עשיר. וכן המעיד איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו'
 38 – שהוא ראה שהנתבע לזה מהתובע, לא אמר כלום. ואינה עדות
 39 עד שיאמר העד 'בפנינו הוה לא לתובע שהוא חייב לו מאתים וזו',
 40 ועשאונו עדים על ההודאה. ואחר כך מניסין את השני ובודקין
 41 אותו כך. אם נמצאו דבריהן מכווננין – שהעידו אותו דבר, נישאין
 42 ונתנין הדיינים בידך.
 43 אם שנים אומרים 'זכאי' ואחד אומר 'חייב', הנתבע זכאי, כדעת
 44 הרוב. שנים אומרים 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', חייב. אחד אומר
 45 'חייב' ואחד אומר 'זכאי' ואחד אינו יודע, ואפילו אם שנים מוכיחין או
 46 שנים מוכיחין ואחד אומר 'איני יודע', הרי הוא כמי שאינו שם, ויש
 47 רק ב' דיינים, ולכן יוסיפו הדיינים עוד ב' דיינים.
 48 בשפדיו את התקרי (הדין) היו מניסין אותן – את בעלי הדין. הגדול
 49 שפדיו אומר, 'איש פלוני, אתה זכאי', או 'איש פלוני, אתה חייב'.
 50 ומניין שלכפצא הדיין, לא יאמר לבעל הדין שהתחייב 'אני מוכה
 51 אותך, וחבירי מחייבים, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי', על זה
 52 נאמר ('לא תלך רביל בעמך' (ויקרא טו טו), 'ואומר') 'הולך רביל מנהל
 53 סוד' (משלי יג א), שגילוי סוד זה מכניס שאת הדיינים בלב, וזו
 54 רכילות.

קרוכים ונתרחקו הוו. שמתה אחותם אשת מר עוקבא: בקבא דקירא אידבקי ככו. בקב של שעוה נדבקתי בכם בתמיה כלומר איני דבוק בכם כלל אלא אתון לא צייתיתון דינא: מיום ראשון ואילך. בטלה שושבינות וכשר להעיד: והוא לא אויב לו יעידנו. דהאי והוא אעד קאי דמעיד שהוא חייב גלות והעד לא אויב לו לרוצח דאי ברוצח הא כתיב (דברים ד) והוא לא שונא לו וקראי אחריני טובא: ולא מבקש רעתו ודיננו. דסמיך ליה ושפטו העדה וקאמר ר' יהודה דהאי לא מבקש רעתו אשופטים קאי ולשון זה מציאתי בברייתא דסיפרי ולא בספרי שלנו והוא לא אויב לו העד ולא מבקש רעתו השופט: חד לדיין. דבדין מודו רבנן דשונא לא דיון דלא

מצי חזי ליה וכתוא: ואידך. לפסול ברין אחד שני דינין ששונאין זה את זה: ומתני' מאיימין עליהם. מפרש בגמרא: הוא אמר לי. הלה אמר לי: ואע"ג דאי היה פליג איניש דאמר פלוני נושה של כדי שלא חיזוקו עשאר: הודה לו. שהיו שניהם בפנינו להודות נתכון להיות לו עדים דבר: שנים אומרים וכאי ואחד אומר חייב וכאי. דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: אפילו שנים מחייבין או מוכיחן והשלישי אומר איני יודע ויסיפן הדיינין. ואע"ג דאי היה פליג עליוהו הו בטל במיעוטא כי אמר איני יודע הו כמי שלא ישב ברין ונמצא חדין בשנים ואנן תלתא בעינן: מכניסין אותן. לבעלי דינין ובגמרא פריך הא לא אפקינהו: גמ' היכי לא לעדים כשמאימין עליהם: נשיאים ויהו וגשם וכו'. בשביל מתהלל במתת שקר דדיינו מעיד שקר משמים נעצרים ואפילו כשהשמים מתקשרים בעבים ורוח להוריד גשמים אין הגשם בא: אמר רבא. מאי איכפת להו אם לא ירדו גשמים אמרי בלבם משל הדייט שב שני הוה כפנא ואבבא אומנא לא חליף על פתח מי שיודע אומנת ובעל מלאכה לא עבר הרעב: מפין וחריב וכו' איש עונה וכו'. בעת עדות שקר דבר בא ויתיראו שלא ימותו: אאוגריהו וילי. השוכרים אותם מכוים אותם וקלים הם בעיניו: והושיבו שנים אנשים בני בליעל. גבי נבות הירועאלי כתיב שיעוצי המלך היו יועצים לשוכרו והיו קורין אותם בני בליעל: בפנינו משמע שעשאונו עדים: פטור: ואע"פ ששמעו עדים אתמול שהודה לו הואיל ולא אמר אתם עדי: משטה אני כן. שחוק הייתי כן בשביל שהיית שואלני מה שלא היה: חכמין. החביא כמו וארב לו (דברים יט) ויחמון ליה: ואין טוענין למסית. המסית תבירו לעבודה וזה אין טוענין אותו ב"ד בשבילו טענת זכות אלא אם כן טוענה הוא: ואם לא טען. משטה הייתי כן כשהודיית אלא אמר לא אתן לך הבא עדים שהלית לי אין טוענין בשבילו אלא אומרין לו אחרי שהודיית לך שלם: וברני נפשות. אם יש טענת זכות והוא אינו יודע לטעון טוענין לו: לפי שאין טען. הנחש לא טען הקב"ה בשבילו: ולא תגעו בו. הקב"ה לא הוזהרם על הנגיעה ומתוך תוספת גירעו שדוף הנחש את חזהו על האילן עד שנגעה בו אמר לה ראי שאין מיתה על הנגיעה אף על האביכה לא תמותי: אמתים. דל אליף מחבא קרי ביה (מתים) הוה שתי מאות אמה כל אותיות שבתורה הברתם ככתיבתם כמו ועשית ואמרת כאלו כתובה בה"א וכן אתה חסר כמו אותה מלא: עשתי עשרה. דל עיין מחבא הוה שתי מאות עשרה: לא

קרוכים ונתרחקו הוו. אתו לקמיה לדינא, אמר להו, פסילנא לכו לדינא. אמרו ליה, מאי דעתיד, פרבי יהודה. אנן מיייתנן איגרתא ממערבא, דאין תלכה פרבי יהודה. אמר להו, אטו בקבא דקירא אידבקנא ככו, דלא קאמינא פסילנא לכו לדינא. אלא, משום דלא צייתיתו דינא: אוהב זה שושבינו וכו': וכמה?

דברי הרב דברי התלמיד. וא"ת אם כן כל מסית יפטר עצמו באותה טענה ויש לומר דדוקא נחש שלא נצטוה שלא להסית ולא נעש אלא לפי שבאת תקלה על ידו אבל מסית שנצטוה שלא להסית נמצא כשמסית עובר. קר

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה אמר רב, כל שבעת ימי המושטה. ורבנן משמיה דרבא אמרי, אפילו מיום ראשון ואילך: השונא כל שלא דבר בו: תנו רבנן, 'הוא לא אויב לו', יעידנו. 'לא מבקש רעתו', ודיננו. אשבחן שונא, אוהב מנלן. קרי ביה הכי, והוא לא אויב לו ולא אוהב לו, יעידנו. ולא מבקש רעתו ולא טובתו, ודיננו. מירי 'אוהב' פתיב? אלא, סברא הוא. אויב, מאי טעמא, משום דמרחקא דעתיה. אוהב נמי, מקרבא דעתיה. ורבנן, האי 'לא אויב לו' ולא מבקש רעתו, מאי דרש' ביה. חד, לדיין. אידך, פדתניא, אמר רבי יוסי פרבי יהודה, 'הוא לא אויב לו', ולא מבקש רעתו, מפאן, לשני תלמידי חכמים ששונאין זה את זה, שאין יושבין בדין כאחד: משנה פיצד בודקים את העדים, היו מכניסין אותן לחדר, ומאימין עליהן. ומוציאין את כל האדם לחוץ, ומשיירין את הגדול שבהן. ואומרים לו, אומר, היאך אתה יודע שזה חייב לזה. אם אמר, 'הוא אמר לי שאני חייב לו', 'איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו', לא אמר כלום, עד שאמר 'בפנינו הודה לו' שהוא חייב לו מאתים וכו'. ואחר כך מכניסין את השני, ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהן מכוונין, נושאין ונותנין בדרך. שנים אומרים 'זכאי' ואחד אומר 'חייב', זכאי. שנים אומרים 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', חייב. אחד אומר 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', אפילו שנים מוכיחין או שנים מחייבין, ואחד אומר 'איני יודע', ויסיפו הדיינין. גמרו את הדבר, היו מכניסין אותן. הגדול שבדיינין אומר, 'איש פלוני, אתה זכאי', 'איש פלוני, אתה חייב'. ומניין לכשיצא, לא יאמר 'אני מנפה ונחייבין מתייבים, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי', על זה נאמר (לא תלך רכיל בעמך', ואומר) 'הולך רכיל מנלה סוד': גמרא היכי אמרינן להו? אמר רב יהודה, הכי אמרינן להו, 'נשיאים ורוח וגשם אין, איש מתהלל במתת שקר'. אמר (ליה) רבא, 'כלי למימר, שב שני הוה פפנא, ואפכא אומנא לא חליף. אלא אמר רבא, אמרינן להו 'מפין וחרב וחץ שגון, איש ענה ברעהו עד שקר'. אמר (ליה) רב אשי, 'יכלי למימר, שב שני הוה מוחנא, ואיניש בלא שניה לא שכיב. אלא אמר רב אשי, אמר לי נתן בר מר וטרקא, אמרינן להו 'סחדי שקרי אאוגריהו וילי', דכתיב, 'הושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעידוהו לאמר ברכת אלהים ומלך': אם אמר 'הוא אמר לי' כו' עד שיאמרו 'בפנינו הודה לו' שהוא חייב לו מאתים וכו': מסייע ליה לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב, צריך שיאמר 'אתם עדיין'. איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, (מנה לי בידך, אמר לו הן. למחר אמר לו, תנהו לי. אמר לו משטה אני בך, פטור). תניא נמי הכי, 'מנה לי בידך', אמר לו הן, למחר אמר לו תנהו לי, אמר לו משטה אני בך, פטור. ולא עוד, אלא אפילו חכמין לו עדים אחורי גדר, ואמר לו מנה לי בידך, אמר לו הן, רצונך שתודה בפני פלוני ופלוני, אמר לו, מתירא אני שפא תכפיני לדין. למחר אמר לו תניהו לי, אמר לו משטה אני בך, פטור ואין טוענין למסית. מסית, מאן דכר שמיה. חסורי מיחפרא ודכי קתני, אם לא טען, אין טוענין לו. וברני נפשות, אף על גב דלא טען, טוענין לו. ואין טוענין למסית, מאי שנא מסית. אמר רבי חמא בר חנינא, מפיקיה דרבי חייא בר אבא שמוע לי. שאני מסית, דרחמנא אמר 'לא תחמל ולא תכסה עליו'. אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן, מניין שאין טוענין למסית, מנחש תפרמוני, דאמר רבי שמלאי, הרבה טענות היה לו לנחש לטעון, ולא טען. ומפני מה לא טען לו הקדוש ברוך הוא, לפי שלא טען הוא. מאי הוה ליה למימר, 'דברי הרב ודברי תלמידי, דברי מי שזומעין, דברי הרב שזומעין'. אמר חזקיה, מניין שכל המוסרף גורע, שנאמר 'אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו', רב משרשיא אמר, רב אשי אמר, 'עשתי עשרה ויעית'. אמר אביי, לא שנו אלא דאמר 'משטה אני בך'. אבל אמר

1 כך אדם עשוי שלא להשביע את בניו. והא דאמר בגט פשוט (כ"ב דף קעה. ושם) שכבי
2 מרע שהורה אצ"ל אתם עדיי משום דאין אדם משטה בשעת מיתה ואמאי לא
3 אמרין כראמר הבא שלא להשביע את בניו ויל' דהתם מיירי שתבעוהו הורה דלא
4 שייך טענה שלא להשביע אלא טענת משטה ואע"ג דאמרין לעיל דטענת משטה לא
5 טענין ליה לבניו טענין כדמשמע התם דאי

6 לאו דאין אדם משטה בשעת מיתה טענין ליה
7 וטענת שלא להשביע אפי' לדידה טענין כמו
8 טענן רב נחמן להוא גברא:
9 הורה בפני ב' וקנו מידו כותבין. ואע"ג דלא
10 אמר כתבו משום דסתם קנין לכתיבה
11 עומד כדפי' מיהו אם רצה לחזור חזר כראמר
12 בפ' המוכר את הספינה (שם דף עז. ושם) זכו
13 בשדה זו לפלוני וכתבתי ואהו שטר חזר בשטר
14 ואינו שטר ביהודה והא דאמר בפ' אע"פ (כתובות
15 דף נה.) חזר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו
16 מיניה לא צריך לאימלוכי לאו דוקא כתובו
17 הד"ה אע"ג דלא אמר כתובו והאי דקאמר
18 כתובו משום סיפא נקט' הדיבא דלאו קנו מיניה
19 אף ע"ג דאמר כתובו צריך לאימלוכי והא
20 דקאמר קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה לאו
21 משום שאינו יכול לחזור בשטר אלא מסתובב
22 כל כמה דלא הדר ביה רוצה הוא שיכתוב תדע
23 דהא לא קנו מיניה פשיטא דמצי הדר ביה
24 ואיבא למדו א"צ לאימלוכי ביה וא"ת כיון
25 דאינו חזר בשדה מ"ט חזר בשטר אי שטר
26 מתנה הוא מאי נ"מ ואי שטר מכר הוא ומשום
27 משעבדי את אמרינו בחוקת הבתים (כ"ב דף
28 מא.) המוכר את שדונו גובה מנכסין
29 משועבדים ו"ל דלא ניתא ליה דליפשו שטרא
30 עלויה דקלא אית בהו חוילי נכסיה כסבורים
31 שזן שטרי חוב והא דאמר בהגולו קמא (כ"ב דף
32 צח.) גבי השורף שטרו של הבירו דאי איבא
33 שהדי ידיעי מאי כתב ביה ליכתוב שטרא
34 אחריו התם שאני שכבר היה לו שטר דאין לו
35 להפסיד כחו: **מר** בר רב אשי אמר כו'.
36 בשבועות (דף נא. ושם) פירש הריב"ן בשם
37 רש"י ובשם רבינו גרשון דהלכה כמר בר רב
38 אשי במיפך שבועה ואודיותא. אודיותא דך
39 דהבא מיפך שבועה דפרק שבועת הידינים (שם)
40 דאפילו בדאורייתא מהפכין וכן בר האי פסק
41 כמותו במיפך שבועה וחביבא ראיא מדאית התם
42 האי מאן דמפיך שטרא על חבריה ואמר ליה
43 איך אשתבע ליה דלא פרעתך דאמר' ליה
44 אשתבע ליה ולא גמי לכל דהתם לא רמיא
45 עליה שבועה דאורייתא ובסדר תנאים
46 ואמוראים וסימן ליחון כתוב בדבולי הי"ש
47 הלבתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה
48 ואודיותא וכן פסק בה"ג דאין הלכה כמותו
49 במיפך שבועה ובערוך פסק וכן בתשובת
50 הגאונים דלא מהפכין בשבועה דאורייתא ור"ח
51 פסק כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחזירו
52 דפרק בהמה המקשה (חולין דף עז. ושם) ונתן
53 עליו סימן כולו הפך לבן.
40 רב דימי בר רב הונא מדרמריא לרבינא
41 כמקרקעי דמו. רב אשי אמר, כיון דמחפרי גובינא, לא. תהיא אודיותא דלא תהו פתוב
42 בה, אמר לנא פתבו וחתמו ותבו ליה, אפי' ורבא דאמרי תרוניהו, היינו דריש לקיש, דאמר ריש לקיש, חזקה אין העדים
43 חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול. מתקוף ליה רב פפי, ואיתימא רב הונא פריה דרב יהושע, מי איפא מידי דאנן לא
44 ידעינן, וספרי דבי דינא דעי. שאילינהו לספרי דאבני, ודעי. לספרי דרבא, ודעי. תהיא אודיותא, דהוה פתב ביה דוכרן פיתגמי,
וכל

1 לא היו דברים. לא הודיית לך והרי עדים ששמעו. הוחזק כפון. ואינו נאמן עליו
2 בשבועה: כל מיילי דכרי לא דכירי אינשי. דברים של חנם כלומר הואיל ואותה
3 הודאה דברי רוח היו שהשטה בו לא דכירי אינשי ושכח אותה הודאה: בילתא.
4 יריעה הפרושה סביבות המטה: עירי ושכבי ליהו. עלך כהרי. רוצה אתה שיהו כל
5 השומעין מעידין בין ניעורין בין ישנים
6 שהיה מכיר זה בו שלא יודה בפני עדים
7 אמר לבבו שמא יזא סבור שכולם ישנים
8 ויאמר הן: קב רשו. מלא קב שטרות יש
9 עליו: מאן מסיק ב. למי אני חייב כלום:
10 אדם עשוי. לומר לבירות חייב אני מעות
11 לפלוני להתרחק מעין הרע: שלא להשביע,
12 שלא ליראות שבע מממון: עכברא דשכיב
13 אדינא. עשיר שלא נהנה מממונו כעכבר זה
14 ששוכב על דינא וזב ואינו נהנה מהן: ניוול
15 וניהרה. נשלם החצי שקיבלנו: כבר הורה
16 זקן. ר' ישמעאל שקיבלתם על פיו ולא
17 אחלוק על מה שעשית: וקנו מידו. ואם לאו
18 אין כותבין. ואע"ג דאמר להו אתם עדיי
19 החייב לשלם לו אפילו הכי ניתא ליה מלוה
20 על פה ממלוה בשטר: שלשה. עשאן בית דין
21 והפקרין הפקר ויבולין לשנותו לעשות מלוה
22 בשטר ולהיות במקום הלוה לעשות שליח
23 לכותבה: אודיותא. שטר הודאה בפני שלשה
24 שלא קנו מידו: כניפי. והתב. שלשה שהיו
25 יושבין ובא הודאה לו בפניהם הואיל ולא
26 זימנו וקיבצום לכך לא נעשו ב"ד אלא
27 עדים דילמא אי לא הוה אלא תרי הוה:
28 מודי ליה קמייהו ולא הוה מהדר אחר ביה:
29 כניפיהו איהו כתבינן. דמדכניף תלתא
30 דעתא אבי דינא: דקבעי דוכתא. כדרך
31 הדיינין: ושלאו. שלח בשמייהו ללוה למיני
32 קמייהו לדינא ואודיו והואיל ועומד בדין
33 נעשית כמלוה בשטר שלגויה לכל הלכך
34 כתבינן: במקרקעי. קרקע שהיה ראובן
35 מחזק בה והודה לשמעון שהיא שלו:
36 כותבין. דהא כיון דאודי ליה ידיה הוא ולא
37 מהיסרה גובינא דבשלמא מטלטלי מלוה
38 להוציא ניתנה וחוב בעלמא הוא ומלוה על
39 פה ריעא כמלוה בשטר ולא ניתא ליה
40 בללומה אבל הכא גלוי מילתא בעלמא
41 הוא: לדימריא. שני מקום: איתגו
42 בעיניהו. בשעת הודאה: מאי. מי אמרין
43 כיון דצבורין ומוחזק ואודי ליה כל היבא
44 דאיתגוה דידיה הוה או דילמא כיון דמלוה
45 להוציא ניתנה שמא יציאה ולא ניתא ליה
46 למיחיה שטרא עלויה ובהודאה בפני שני
47 עדים קאמר: תהיא אודיותא. שנים חתומים
48 עליה: נעשה גדול. המוכר דקימא לן (כ"ב)
49 דף קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן
50 עשרים הבא נמי כיון דשנים לא מצי כתבי
51 אלא ברשותו דאי איהו אמר להו: דאנן לא
52 ידעינן. כלומר יש דיין הרבה שאין בקיאין
53 בהלכה זו שאמרנו דשנים שלא קנו מידו אן
54 כותבין: דוכרן פיתגמי. לא היה כתוב בה
55 זכרון עדות בלשון עדים אלא בלשון זכרון
56 דברים והוא לשון דייןנין:
וכל

1 'לא היו דברים מעולם', הוחזק כפון. (אמר) רב פפא
2 פריה דרב אחא בר אדא, הכי אמרין משמיה דרבא,
3 כל מיילי דכרי, לא דכירי אינשי. תהיא, דאכמין ליה
4 עדים להכריה בכילתיה, אמר ליה 'מנה לי בידך',
5 אמר ליה 'הן', אמר 'עירי ושכבי ליהו עלך סהדי',
6 אמר ליה 'לא'. אמר רב פהנא, הא אמר ליה 'לא'.
7 תהיא, דאכמין עדים פקיברא להכריה, אמר ליה
8 'מנה לי בידך', אמר ליה 'הן', 'מי ומיני ליהו עלך
9 סהדי', אמר ליה 'לא'. אמר רבי שמעון, הא אמר
10 ליה 'לא'. אמר רבינא, ואיתימא רב פפא, שמע מינה
11 מהא, הא דאמר רב יהודה אמר רב, 'צריך שיאמר
12 אתם עדיי'. לא שנא כי אמר ליה, ולא שנא כי
13 אמר מלוה ושתיק. ליה, מעמא דאמר ליה 'לא'.
14 אכל אי שתיק, הכי נמי. תהיא, דהוה קרו ליה 'קב
15 רשו', אמר, מאן מסיק ב, אלא פלוני ופלוני. אתו,
16 תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן, אמר רב נחמן, אדם
17 עשוי שלא להשביע את עצמו. תהיא, דהוה קרו ליה
18 'עכברא דשכיב אדינא', כי קא שכיב אמר, 'פלגיא
19 ופלגיא מסקו בי זוזי'. בתר דשכיב, אתו תבעיהו
20 ליורשין, אתו לקמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי, אמר
21 להו, כי אמרין אדם עשוי שלא להשביע את עצמו,
22 הני מיילי מוחיים. אכל לאחר מיתה, לא. פרונו פלגא,
23 תבעיהו לדינא לאידך פלגא. אתו לקמיה דרבי חייא,
24 אמר להו, כשם שאדם עשוי שלא להשביע את
25 עצמו, כך אדם עשוי שלא להשביע את בניו. אמרו
26 ליה, ניוול וניהרה. אמר להו, כבר הורה זקן. הורה
27 בפני שנים, וקנו מידו, פותבין. ואם לאו, אין פותבין.
28 בפני שלשה, ולא קנו מידו, רב (אמי) אמר, פותבין.
29 ורב אפי אמר, אין פותבין. הנה עובדא, והש ליה
30 רב להא דרב אפי. אמר רב אדא בר אהבה, הא
31 אודיותא, זימנין פתבינן זימנין לא פתבינן. כניפי וותבי
32 לא פתבינן, כנפיניהו איהו פתבינן. רבא אמר, אפילו
33 כנפיניהו איהו, לא פתבינן, עד דאמר להו 'הוה עלי
34 דינא'. מר בר רב אשי אמר, אפילו אמר 'הוה עלי
35 דינא', לא פתבינן, עד דקבעי דוכתא ושלחי זימנין
36 ליה לבי דינא. הודה כמטלטלי וקנו מידו, פותבין.
37 ואם לאו, אין פותבין. במקרקעי ולא קנו מידו, מאי.
38 אמימר אמר, אין פותבין. מר זוטרא אמר, פותבין.
39 והלכתא, פותבין. רבינא, איקלע לרמיהו. אמר ליה

40 רב דימי בר רב הונא מדרמריא לרבינא
41 כמקרקעי דמו. רב אשי אמר, כיון דמחפרי גובינא, לא. תהיא אודיותא דלא תהו פתוב
42 בה, אמר לנא פתבו וחתמו ותבו ליה, אפי' ורבא דאמרי תרוניהו, היינו דריש לקיש, דאמר ריש לקיש, חזקה אין העדים
43 חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול. מתקוף ליה רב פפי, ואיתימא רב הונא פריה דרב יהושע, מי איפא מידי דאנן לא
44 ידעינן, וספרי דבי דינא דעי. שאילינהו לספרי דאבני, ודעי. לספרי דרבא, ודעי. תהיא אודיותא, דהוה פתב ביה דוכרן פיתגמי,
וכל

61 בשטר. ורב אפי אמר, אין פותבין, שאף שהם ג' אין כונתו
 62 לעשותם בית דין, אלא רק עדים. הנה עובדא – היה מעשה שבא
 63 דין כזה לפני רב, והש' וחסש' לה רב ליהא – לדעתו דרב אפי, ופסק
 64 שלא לכתוב.
 65 אמר רב אדא בר אהבה, הא אויתא – שטר הודאה זה ובפני ג'
 66 בלא קנין, וימנין פתבין – יש אופנים שכותבים אותו אף בלא דעת
 67 הלוח, וימנין לא פתבין. ומבאר: בניפי ויתבי – אם היו הג'
 68 מכונסים ויושבים, ובא הודאה בפניהם, לא פתבין, שיתכן שלא
 69 רצה בית דין, ואף אם היו ב' היה מודה בפניהם, אך אם בנפניהו
 70 איהו – כינס הוא ג' אנשים והודה, פתבין, שמוכח שרצה בית דין,
 71 ובית דין יכול לכתוב הודאה אף בלא דעתו.
 72 רבא אמר, אפילו בנפניהו איהו, לא פתבין, עד דאמר להו' הו' עלי
 73 דיני' – שיאמר להם 'היו עלי דינים'.
 74 מר בר רב אשי אמר, אפילו אמר 'הו' עלי דיני', לא פתבין, עד
 75 דקבעי דוכתא – עד שהשלשה יקבעו מקום לדון, כדרך הריינים,
 76 ושלחי וימנין ליה לבי דינא – וישלחו ללוח להזמין לבית הדין
 77 לדון, ויודה, שבאופן זה החוב נהיה גלוי לכל כמלוא בשטר, ולכן
 78 כותבים.
 79 לעיל למדנו שהמודה בפני עדים וולא בית דין בלא קנין, אין
 80 כותבים שלא מדעתו. הגמרא מחלקת בזה בין מטלטלים
 81 לקרקעות: הודה בעדים במקלטלי – שהיה בית הדין של פלוני,
 82 והוא מחויב לשלם את שוויו, וקנו מידו, פותבין, שסתם קנין
 83 לכתובה עומד, ואם לאו – שלא קנו מידו, אין פותבין, אך המודה
 84 במקרקעי – שקרקע פלונית שהוא מוחזק בה, שייכת לתובע, ולא
 85 קנו מידו, מסתפקת הגמרא מאי – מה הדין.
 86 נחלקו אמוראים בזה: אמרימר אמר, אין פותבין, ומר זוטרא אמר,
 87 פותבין, שכן קרקע אין צריכה גבייה, ומד כשהודה הרי היא
 88 ברשות התובע, והשטר הוא גילוי בעלמא ואינו מזיק למודה.
 89 מעלה הגמרא במסקנא: והלכתא, פותבין.
 90 רבינא איקלע – נודמן לדמחריא. אמר ליה רב דימי בר רב הונא
 91 מדמחריא לרבינא, מטלטלי ואיתנהו בעיניהו – הודה שחפצים
 92 שבידו הם של התובע, מאי – מה הדין. האם חפצים שקיימים
 93 עכשיו הרי הם ברשות התובע כקרקעות ולעיל, וכותבים, או
 94 שמא אין כותבים, שמא ישברו ויתחייב לשלם, ולכן דינם כחוב.
 95 אמר ליה רבינא, חפצים במקרקעי דמו ודומים, שהם ברשות
 96 התובע, וכותבים. רב אשי אמר, בין דהם מחפרי גובינא –
 97 מחוסרים גבייה, שבידין יתכן שישברו ויתחייב המודה לשלם,
 98 דינם כחוב ולא כותבים.
 99 הגמרא דנה בשטר הודאה שלא ידוע אם נעשה בציווי המודה:
 100 תהיא אויתא – שטר הודאה החתום בשני עדים, דלא הנה כתוב
 101 בה, אמר לנא כתבו ותתמו ותבו ליה' – אמר לנו הלוח ולעדים
 102 כתבו (הודאה זו) וחתמו ותנו לו ולמלוה, ואם כן יתכן שנכתב
 103 שלא מדעת המודה. אפי' ורבא דאמי פתניהו ושיניהם, תיני –
 104 דין זה נכלל בדיני דריש לקיש, דאמר ריש לקיש, תוקה אין העדים
 105 חותמין על השטר של המכר אלא אם כן נעשה המוכר גדול מבן כ',
 106 ואין חשש שמא קטן מבן כ' מכר נכסים שירש, שאז המכר בטל.
 107 וכן כאן, חוקה שנעשה השטר בכשרות ומדעת הלוח, ושכח
 108 הסופר לכתוב כך.
 109 מתקוף לה רב פפי, ואיתמא רב הונא בריה דרב יהושע, מי איכא
 110 מידו דאנן לא וידעין וקפרי דבי דינא דיעי – האם יש דין שאין
 111 הדיינים יודעים וסופרי הדיינים יודעים. והרי יש הרבה דיינים
 112 שאין יודעים שהודה בפני ב' וולא קנו את כותבים, ושמא גם
 113 הסופר לא ידע זאת, וכתב שלא מדעת התובע.
 114 דוחה הגמרא: שאילניהו לקפרי דאפי' – שאלו דין זה לסופרי בית
 115 דינו של אביי, וידעין – וידעו שאין כותבים הודאה כזו. ושאלו
 116 לקפרי דרבא, וידעין.
 117 הגמרא דנה בשטר הודאה שנכתב שלא כראוי: תהיא אויתא
 118 שלא היה כתוב כנוסח השטרות הנכתבים על פי עדים, זכרון
 119 עדות, אלא דתהו כתב בה כנוסח ויכרן פיתגמי – זכרון דברים,
 120 שהוא הנוסח הנכתב על פי דיינים,

1 לא היו דברים מעולם – לא הודיתי, הנתבע הוחזק בכפרי, שכן יש
 2 עדים שהודה, ואינו נאמן אף בשבועה.
 3 (אמר) רב פפא בריה דרב אחא בר אדא, הכי אמרין משמיה דרבא
 4 – כך אמרים אנו בשם רבא, כל מיילי דכרי, לא דכירי אינשי – כל
 5 דבר של חנים בלא תועלת, אין אנשים זוכרים. ואף באופן זה
 6 הנתבע פטור ולא הוחזק ככרי, שכן יתכן שהשטה ולכן שכח זאת,
 7 וסבור שבאמת לא הודה ממעלה.
 8 עוד אופנים בהם הודאת בעל דין אינה מחייבת: תהיא אדם דאמין
 9 (החביא) ליה עדים לתכריה בקלימיה – ביריעה הפרושה סביב
 10 למיטה, שלא יראה אותם, ואמר ליה לחבירו 'מנה לי בידך, ואמר
 11 ליה חבירו 'הן, וידע התובע שלא ירצה להודות בפני עדים, ולכן
 12 אמר לו 'עירי וישקבי ליהו עילף סהדי' – האם רצונך שכל השומעים
 13 יהיו עדים בזה, בין ערים ובין ישינים. אמר ליה 'לא'. אמר רב פהנא,
 14 הא – הרי אמר ליה 'לא', שלא הסכים להודות בעדים, ולכן יכול
 15 לטעון שהשטה בהודאתו.
 16 תהיא דאמין עדים פקריא ויבקרן לתכריה, ואמר ליה 'מנה לי
 17 בידך'. אמר ליה 'הן'. אמר 'תני ויתני ליהו עילף סהדי' – האם רצונך
 18 שיהיו כל השומעים עדים, בין חיים ובין מתים. אמר ליה 'לא'. אמר
 19 רבי שמעון, הא אמר ליה 'לא', ויכול לטעון שהשטה.
 20 אמר רבינא, ואיתמא – ויש אמרים שאמר זאת רב פפא, שמע מנה
 21 מהא – יש לתמוד מהפסקים הללו, שהא דאמר רב יהודה אמר רב
 22 (לעל ע'א) 'צירי שיאמר אתם עדי', לא שפא ליה, ולא שפא כי
 23 אמר מלנה ושתקי ליה – בין שאמר הלוח אתם עדי, ובין שאמר כך
 24 המלוה ושתק הלוח, אין הלוח יכול לומר שהשטה. שהרי מטמא,
 25 דאמר ליה 'לא' – הטעם שיכול היה הנתבע לחזור בו, הוא משום
 26 שלא הסכים להעדאת עדים, אבל אי – אם היה שתיקי, הכי נמי –
 27 אכן היה מתחייב, שכן אמירת המלוה עם שתיקת הלוח מועילה.
 28 אופן נוסף שיכול בעל דין לחזור מהודאתו: תהיא דתהו קרו ליה –
 29 קראו לו 'קב רשוי, כלומר שיש קב מידות נפחו שטרות חוב עליו,
 30 שחייב להרבה אנשים. אמר, מאן פסיק בי – מי נושה בי, אלא רב
 31 פלוני ופלוני, ולא אחרים. אתו – באו פלוני ופלוני ותבעוהו לוינא
 32 קמיה ו'לפני דרב נחמן, שהרי הודה להם. אמר רב נחמן, אדם עשוי
 33 שלא להשביע את עצמו – שלא להיראות שבע מממון ולהיחשב
 34 עשיר, ולכן מודה שחייב לאחר אף שאין זה נכון, כדי להתרחק
 35 מעין הרע, ואין לחייבו בהודאה זו.
 36 תהיא דתהו קרו ליה 'עכפרא דשביב אדינרי' – עכבר ששוכב על
 37 דינרים, כלומר עשיר שאינו נהנה מממון כעכבר השוכב על
 38 דינרי והב ואינו נהנה מהן. בי נא שביב – בינות מותו אמר, פלגיא
 39 ופלגיא מסקו בי וזני' – פלוני ופלוני נושים בי מעות. בתר דשביב –
 40 לאחר שמת, אתו פלוני ופלוני ותבעוהו לוינא, אתו לדין לקמיה
 41 דרבי ישמעאל ברבי יוסי, אמר להו, כי אמרין – זה שאנו אמרים
 42 שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו, הני מיילי – והו' רק מהיים, אבל
 43 לאמר מיתה, לא – בשעת מיתה ודאי הודה באמת, שכן לא אכפת
 44 לו להיחשב עשיר שחרי הוא הולך למות. פתעי הירושים פלגא
 45 (יחזיו). תבעוהו הנושים לוינא לדין פלגא – על החצי הנוטר,
 46 אתו לדין לקמיה דרבי חיאי, אמר להו, כשם שאדם עשוי שלא
 47 להשביע את עצמו, כך אדם עשוי שלא להשביע את פניו, ואף בעת
 48 מותו להודות בחוב שלא קיים, כדי שלא יחשבו בניו לעשירים.
 49 אמרו ליה התובעים, האם ניזיל וניתרד – נלך ונחזיר את החצי
 50 ששילמו. אמר להו רבי חיאי, כפר הורה זקן – הם הרי שילמו על
 51 פי רבי ישמעאל, ולא אחלוק על מעשיו.
 52 הגמרא מלמדת באיזה אופן העדים כותבים שהלוח הורה, אף
 53 שלא אמר להם לכתוב: נתבע שהודיע בחוב בפני שנים, וקנו מידו
 54 – עשו קנין סודר על ההודאה, פותבין העדים בשטר שהודה,
 55 ומוסרים לתובע, אף שלא אמר הנתבע שיכתבו, שכן סתם קנין
 56 עומד לכתובה (ב"ב מ). ואם לאו – שלא עשו קנין, אין פותבין, ואף
 57 שאפשר לתובע ושאמר 'אתם עדי', משום שאינו רוצה שטר.
 58 הודה בפני שלשה, ולא קנו מידו, רב (אמי) אמר, פותבין אף שלא
 59 מדעתו, שכיון שהודה בפני ג' מוכח שרצה לעשותם בית דין, ובית
 60 דין יכולים להפקיר ולהוציא ממון, ולעשות מלוה על פה למלוה

60 כולם משלמים הב' רק את חלקם והשלישי פטור, ואיבא בניניהו
 61 האם אסור לפרט שמות משום 'לא תלך רבלי בעמק' (ויקרא יט טז).
 62 רבי יוחנן אמר, כותבים רק 'זכא' משום 'לא תלך רבלי', שאסור
 63 לומר לבעל הדין מי חייבו. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני מזבין,
 64 ופלוני ופלוני מחייבין', משום 'זכא' מיתו בשיקרא – נראה כשקר,
 65 שמשמע שכולם הסכימו. ורבי אלעזר, אית ליה דמר ואת ליה דמר
 66 – הווש וגם לרכילות וגם לשלש, הלכך – ולכן כתבי הכי,
 67 'מדבריהם נודקה פלוני', שמשמע שחלקו, ואין פורטים שמות.
 68 שנינו במשנה: גמרו את הדבר, היו מכניסין בו' אותן. מבררת
 69 הגמרא: למאן – את מי היו מכניסים אז. אילמא שהכוונה לבעלי
 70 הדין, הרי התם קיימי – הם עדיין שם, שלא שנינו שיצאו. אלא
 71 הכוונה לעדים. שואלת הגמרא: אם כן משנתנו קמאן – כדעת מי,
 72 דלא כרבי נתן. דתניא, לעולם אין עדותן של עדים מצטרפת, עד
 73 שיקרא שניהן את המעשה כאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר, אפילו
 74 ראו בזה אחר זה, מצטרפים. כאשר יבוא. ממשכה הבריתא: ואין
 75 עדותן מתקיימת בבית דין לפסוק על פיהם עד שיעידו שניהן כאחד.
 76 רבי נתן אומר, שומעין דבריו של עד זה היום, וכשיבא הכירו למחר,
 77 שומעין את דבריו. ומהמבואר במשנתנו שיש להכניס שוב את
 78 העדים, משמע שאין די בכך ששמעו את עדותו של כל עד בנפרד,
 79 אלא צריך להכניסם ולשמעו אותם מעידים יחד, והרי זה שלא
 80 כדעת רבי נתן.
 81 דוחה הגמרא: לא, משנתנו כרבי נתן, ולעולם כוונתה לבעלי דיניו,
 82 וכדעת רבי נחמיה היא, דתניא, רבי נחמיה אומר, כך היה מנהגן של
 83 קנני תרעת שפירושם לדרך. מכניסין לבעלי דיניו ושומעין דבריהן,
 84 ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם, ומוציאין אותן – את בעלי
 85 הדין והעדים לחוץ ונושאין ונותנין בדבר, (גמרו את הדבר מכניסין
 86 אותן בו). מקשה הגמרא: והתניא, גמרו הדיינים את הדבר, מכניסין
 87 את העדים. ומתרתא: התיא – ברייתא זו דלא כרבי נתן, אך משנתנו
 88 כרבי נתן.
 89 הגמרא דנה בברייתא לעיל: גופא – נבאר את עצם דברי
 90 הברייתא. לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיקרא שניהם כאחד, רבי
 91 יהושע בן קרחה אומר, אפילו בזה אחר זה, מצטרפים. מבררת
 92 הגמרא: קמאי קמיפליג – במה נחלקו. ומבארת: איבעית אימא קרא
 93 – אם תרצה אמור, שנחלקו בדרשת פסוק, ואיבעית אימא שנחלקו
 94 בסבבא.
 95 מפרשת הגמרא: איבעית אימא סבבא, שתנא קמאי סובר שכשראו
 96 שתי הלואות, אפנה דקא מסקדי האי לא קא מסקדי האי, ומנה דקא
 97 מסקדי האי לא קמסקדי האי – על הלואת המנה שמעיד זה. אין
 98 השנ מעיד, ולהפך, ואין מנה שיש עליו ב' עדים. ואידך – ריב"ק
 99 סובר שמצטרפים שכן אפנה בעלמא תרווייהו קמסקדי – שניהם
 100 מעידים שחייב מנה.
 101 ואיבעית אימא קרא, וטעמו של תנא קמא דכתבי (ויקרא ה א) 'והוא
 102 עד, או ראה או ידע', שבעל דין שהשיע עדים להעיד לו, ונשבעו
 103 שאין יודעים לו עדות, והם אכן ראו או ידעו עדות, חייבים קרבן.
 104 ותניא, נאמר (דברים יט טז) 'לא יקום עד אחד' וגו', וקשה, ממשמע –
 105 ממשמעה מה שנקאמר 'לא יקום עד', האם איני יודע שהוא אחד,
 106 הרי זה לשון יחיד, ומה תלמוד לומר 'מלמדת המילה' אחד. אלא
 107 פסוק זה פנה אב – קבע כלל לכל התורה, שכל מקום שנקאמר 'עד',
 108 הרי פאן הכוונה לשנים, עד שיקרא לה הכתוב בפירוש 'אחד'. ואם
 109 כן, אף 'והוא עד' הכוונה לב', ואפקיה דקמאן פלשון חד – ואמר
 110 הקב"ה בלשון יחיד 'עד' כדי למימר שאין חייבים עד דהו תרווייהו
 111 כחד – שיראו שניהם יחד. ואידך – טעם ריב"ק, שהפסוק 'והוא עד'
 112 או ראה או ידע' מרבה שמכל מקום מצטרפים, אף כשלא ראו יחד.
 113 הגמרא מבארת את המשך הבריתא: ואין עדותן מתקיימת בבית
 114 דין, עד שיעידו שניהן כאחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של זה
 115 היום, וכשיבא הכירו למחר, שומעין דבריו. מבררת הגמרא: קמאי
 116 קמיפליגי. ומבארת: איבעית אימא סבבא, איבעית אימא קרא.
 117 איבעית אימא סבבא, מר – תנא קמא סבר, כל עד אחד לבד כי אתי
 118 'כשבא', רק לחייב שבעה אתי, אך להעיד בתורת חיוב קמואן

1 וכן כל אישני דבי דינא – נוסח שטרות בית דין, אך היו רק בו ב'
 2 חתימות, ולא היה כתב בה' במוטב תלתא הוינא וחד ליתוהי' –
 3 במושג ג' (דיינים) היינו והאחד איננו, שמת אחר גמר דין לפני
 4 שחתם. ואם כן שמה היו רק ב' דיינים, סבר דבינא למימר, היינו –
 5 אופן זה נכלל בדין דריש לקיש (טז), וחזקה שהשטר נעשה כראוי
 6 בג', ושכחו לכתוב 'במותב' וכו'. אמר ליה רב נתן בר אמי לרבניא,
 7 הכי אמרינן – כך אומרים אנו משמיה דרבא, כל כי תאי גוונא
 8 תיישני לבית דין מועין – באופנים כאלו, אנו חוששים שבית הדין
 9 טעה, וסבר שמותר לדון בב'.
 10 אמר רב נחמן בר יצחק, אי כתב בה שכתובה 'כי דינא', תו ו'שוב
 11 לא צריך לכתוב 'במותב' וכו', שהכל יודעים שב' אינם 'בית דין',
 12 וודאי היו ג'. מקשה הגמרא: ודילמא לשון 'בית דין' כוונתו בית דין
 13 הצוף הוא, דאמר שמואל, שנים שדנו, דיניה דין, אלא שנקראו 'בית
 14 דין הצוף', ומתרתא: מדובר דכתב בה 'כי דינא דרבנן' ושל רבן
 15 איש, והם יודעים שבית דין' הוא ג'. מקשה הגמרא: ודילמא רבנן
 16 דבי – חכמי בית הדין של רב אשי, בשמואל סבבא להו. ומתרתא:
 17 דכתיב בו (ואמרתא ליה לרבנא אשי) 'ואמר לו ואלנו רבנא אשי'
 18 לכתבו, וודאי לא צוה לפחות מג' לכתוב.
 19 עוד הוראות שאינן מחייבות: תנו רבנן, אמר להן ליתומים אדם
 20 אחד, ואני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשירה, בתיבה ו'
 21 קופסא, ומגדל – או במגדל, ואמר אביכם 'של פלוני הן' או 'של
 22 מעשר שני הן'. אם השידה בבית של היתומים, לא אמר העד כלום
 23 והמעות שלהם, אם היא בשירה, דבריו קיימין. כללו של העד כלום
 24 אופן שפירו של העד ליפולן ואת המעות וליתנם לפלוני, דבריו
 25 קיימין, משום 'מה לו לשקר', שהרי העד יכול ליטול את המעות
 26 משם ולתת אותן לפלוני, ואם כן הוא נאמן במיגו. ואם אין פירו
 27 ליפולן, לא אמר כלום, שאינו נאמן בלא מיגו.
 28 הרי יראו יתומים את אביהן שהטמין מעות בשירה, תיבה ומגדל –
 29 או מגדל, ואמר להם 'המעות של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן',
 30 אם נראה שאמר במוטב – באמת כמצוה להם, דבריו קיימין, אך
 31 אם כמערים, כגון שרצה שלא יטלום בניו בחייו, לא אמר כלום.
 32 הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, שאינו יודע מקומם,
 33 וקא בעל תתלום – השר המראה חלומות ואמר לו בחלום כך וכך
 34 מעות הן, במקום פלוני הן, של מעשר שני הן, ואכן שם היו, זה היה
 35 מעשה, ואמרו חכמים, דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ודן
 36 חולין.
 37 שנינו במשנה: שנים אומרים זכאי בו'. מבררת הגמרא: מיכתב היכי
 38 כתבי – היאך כותבים את הפסק. ומבארת: רבי יוחנן אמר, 'איש
 39 פלוני זכאי', ואין מזכירים שנחלקו. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני
 40 הדיינים מזבין (ופלוני ופלוני מחייבין)'. רבי (אלעזר) [אלעזר] אמר,
 41 'מדבריהן של הדיינים נודקה פלוני'.
 42 מבררת הגמרא: מאי בניניהו – מהו הבדל בין השיטות. ומבארת:
 43 איבא בניניהו הבדל לענין לשלומי איהו מנתא ביהדייהו – שישלם
 44 הוא חלקו עמדם, באופן שטעו בדין ומשלמים לבעל הדין מה
 45 שהפסידוהו. דלמאן דאמר 'זכאי' ואין כותבים שנחלקו, כולם שוים
 46 ומשלם גם הוא. ולמאן דאמר 'פלוני ופלוני מזבין ופלוני ופלוני
 47 מחייבין', שמפרשים שלא הסכים להם, לא משלם, ובעל הדין
 48 מפסיד שלישי.
 49 מקשה הגמרא: ולמאן דאמר 'זכאי', מדוע משלם, לימא להו 'אי
 50 לדידי צייתיתון, אתון נמי לא שלמיתון' – שיאמר להם 'לו הקשבתם
 51 לי, אף אתם לא הייתם משלמים'. ומתרתא: אלא איבא בניניהו
 52 לגבי לשלומי איהו מנתא דידיה – שישלמו את הם השלש
 53 השלישי. ולמאן דאמר 'זכאי' שמשמע שכולם הסכימו, אם כן אילו
 54 שעל פיהם נפסק הדין מקבלים את כל האחריות ומשלמי. ולמאן
 55 דאמר 'פלוני ופלוני מזבין ופלוני ופלוני מחייבין', שמפרשים שהדין
 56 נגמר בב' ולא קיבלו את כל האחריות, לא משלמי.
 57 מקשה הגמרא: ולמאן דאמר 'זכאי', מדוע משלמי את חלקו ולימרו
 58 ליה, 'אי לאו את ביהדי לא היה סליק דינא מיד' – 'בלעדיך לא
 59 היינו יכולים לדון, ואין כל האחריות עלינו'. ומתרתא: אלא לדעת

1 וכל לישיני דבי דינא. כל דבריהם היו כתובין בלשון ב"ד ולא היו חתומין אלא
2 שנים: ולא הוה כתיב ביה כמותב תלתא הוינא וחד ליתוהי. כדמצריכין בכתובות
3 (דף כב.) בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם: היינו דריש לקיש.
4 דאמר חזקה אין ב"ד כותבין שטר אלא כדת ובהלכה והני ודאי תלתא הוו: לבית
5 דין מועין, סבורין שיהו שנים כשרים לדון. בי

6 דינא. הכל יודיעין שאין שנים קרוים ב"ד. בי
7 דינא דרבנא אשי. דאינהו דאי ידעי שאין
8 ב"ד קרוין בשנים: ואמר לן רבנא אשי.
9 לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא
10 צוה לפחות משלשה לכתוב והאי דנטק רב
11 אשי לפי שבית דינו היה ראש בימי רבינא
12 ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי
13 כדאמרין התם בהשוכר את הפועלים (דף
14 פ"ב קרוין בשנים: ואמר לן רבנא אשי) ובימי
15 נאמר דברים הללו והזקבעו בגמרא: בבית
16 לא אמר כלום. אינו נאמן לפי שאין בידו
17 ליתלן: בשדה דבריו קיימין. דמה לו לשקר
18 אם רוצה נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד
19 עליו: אם כמסור. אם נראה להם כמסור
20 דבריו לבניו באמת בלשון צוואה: כמערים.
21 שהוא מתירא שלא יטלם בחייו או שלא
22 יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יציאותיו:
23 שהניח לו אביו. ולא אמר להו היכן הם: בעל
24 החלום. שר המראה הלומות בלילה: כך וכך
25 הם. מגיד לו כמה יש: לא מעלין בו. ויכול
26 להוציאם במקומן: מיכתב היכי כתבינן.
27 פסק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי
28 הרבים: זכאי. פלוני מרבייהם נודכה.
29 משמע שהיה מחלוקת ביניהם ומתוך
30 דבריהם נודכה: לשלומי איהו מנתא
31 בדיניהו. אם טעו השנים וחיבין לשלם
32 מבייתם פליגי הך רבנן בדין השלישי אם
33 ישלם חלקו עמהם: מאן דאמר זכאי. כתבינן
34 ולא כתבינן פלוגתיהו דקסבר כולם שוין
35 ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא הוה איהו
36 בהדיהו בתרי לא הוה מיפסיק דינא:
37 לשלומי איהו. לבעל הדין חלקו של דין
38 שלישי: למאן דאמר פלוני ופלוני מוכין בו'
39 לא משלמי. דלחכי כתבינן פלוגתא בהדיא
40 לאדוועי דבתרי נגמרו דינא ולא קיבלו
41 עלייהו כולי דינא: נתנו קיימי. הוא לא
42 קתני מנתני שריציאום לאחר ששמעו
43 דבריהם: עד שיראו שניהם כאחת. את
44 העדות ולקמן ליקף טעמא: אין עדותן
45 מתקיימת כב"ה. לפסוק הדין על פיהם: עד
46 שיעידו שניהם כאחת. וסתמא היא ולא ר'
47 יהושע בן קרחא פאחד לה: לימא דלא כר'
48 נתן. דהא מנתני קתני דלעילינהו לסודי
49 משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של
50 זה בלא זה: ור' נחמיה היא. דאמר בשעת
51 משא ומתן הוו מפקי להו לבעלי דינים:
52 במאי קמפילגי. ת"ק ור' יהושע: אמנה דקא
53 מסהדי האי כו'. זה אומר בפני הלוחו דקא
54 וזה אומר בפני הלוחו דקא זה לא ראהו של
55 זה נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד:
56 ואידך. מימ תרווייהו מסהדי דמנה קא רשי
57 ביה: והוא עד. והאי קרא בשני עדים משתעי
58 לגבי קרבן שבועת העדות דאילו השביע עד
59 אחד ולא העידו פתור: דתניא משמע
60 שאמר כו'. עד אחד משמע: ואפסיק
61 דחמנא בלשון חד. דכתיב והוא עד. לשבועה
62

1 ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל ס"ל. כשמואל ק"ל בדפ"ר. בריש מביתין (דף
2 ג) ה"פ כשמואל בעלמא ס"ל באודיאת שכתבו בחודאה בשנים בלא קנין
3 ובוה אין הלכה כמותו כדאמר לעיל הודה בפני שנים קנו מידו כותבין ואם לאו אין
4 כותבין: כל שאין בידו. ליכא למימר דלהמניה במינו דאי בעי שתק דאין זה מינו דאי
5 שתק מנחי התם ולא יכא ליד פלוני:

6 וכל לישיני דבי דינא, ולא הוה פתב בה' במותב
7 תלתא הוינא וחד ליתוהי, סבר רבינא למימר, היינו
8 דריש לקיש. אמר ליה רב נתן בר אמי, הכי אמרין
9 מושמיה דרבא, כל פי האי גוונא, היישיני לבית דין

10 מועין. אמר רב נתן בר יצחק, אי פתב בה' פי דינא, תו לא צריך. ודילמא בית דין חצוף
11 הוא, דאמר שמואל, שנים שדנו, דיניהו דין, אלא שנקראו בית דין חצוף. דכתב ביה פי
12 דינא דרבנא אשי. ודילמא, רבנן דבי רב אשי, פשמואל סבירא להו. דכתיב בו (ואמרנא ליה
13 לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי. תנו רבנן, אמר להן אהד, אני ראיתי אביכם שהטמין
14 מעות בשידה, תיבה ומגדל, ואמר של פלוני הו', של מעשר שני הו'. בפית, לא אמר פלוס.
15 בשדה, דבריו קיימין. פלוני של דבר, כל שפידו ליטלן, דבריו קיימין. אין בידו ליטלן, לא אמר
16 פלוס. הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה, תיבה ומגדל, ואמר של פלוני הו' של
17 מעשר שני הו' אם פמסור, דבריו קיימין. אם פמערים, לא אמר פלוס. הרי שהיה מצטער על
18 מעות שהניח לו אביו, וכא בעל החלום ואמר לו קפד וכך הו', במקום פלוני הו', של מעשר
19 שני הו', זה היה מעשה, ואמרו דברי הלומות לא מעלין ולא מורדין: שנים אומרים זכאי כו':
20 מכתב, היכי פתבי. רבי יוחנן אמר, זכאי. ריש לקיש אמר, פלוני ופלוני מוכין (ופלוני ופלוני
21 מחייבין). רבי אלעזר אמר, מדבריהן נודפה פלוני. מאי בינייהו? איפא בינייהו, לשלומי איהו
22 מנתא פתדיהו. דלמאן דאמר זכאי, משלם. ולמאן דאמר פלוני ופלוני מוכין ופלוני ופלוני
23 מחייבין, לא משלם. ולמאן דאמר זכאי, משלם? לימא להו אי לדידי צייתיתון, אתון נמי לא
24 שלמיתון. אלא, איפא בינייהו, לשלומי איהו מנתא דידיה. למאן דאמר זכאי, משלמי. למאן
25 דאמר פלוני ופלוני מוכין ופלוני ופלוני מחייבין, לא משלמי. ולמאן דאמר זכאי, משלמי?
26 ולימרו ליה, אי לאו את פתדן, לא הוה סליק דינא מיד'. אלא, איפא בינייהו, משום לא
27 תלך רכיל בעמד'. רבי יוחנן אמר, זכאי משום לא תלך רכיל. ריש לקיש אמר, פלוני ופלוני
28 מוכין, ופלוני ופלוני מחייבין, משום ד'מיתווי פשיקרא'. ורבי אלעזר, אית ליה דמר ואית ליה
29 דמר, הלכך פתבי הכי, מדבריהם נודפה פלוני: גמרו את הדבר, היו מכניסין כו': למאן,
30 אילימא לבעלי דיניו, התם קיימי. אלא לעדים, כמאן, דלא פרבי נתן. דתניא, לעולם אין
31 עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהן פאחד. רבי יהושע בן קרחא אומר, אפילו בזה אחר זה,
32 ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן פאחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של
33 זה היום, וכשכא חבירו למחר, שומעין את דבריו. לא, לעולם לבעלי דיניו, ורבי נחמיה היא,
34 דתניא, רבי נחמיה אומר, קד היה מנהגן של נקני תדעת שפירושים, מכניסין לבעלי דיניו
35 ושומעין דבריהן, ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם, ומציצין אותן לחוץ ונושאין ונותנין
36 בדבר, (גמרו את הדבר מכניסין אותן כו'). והתניא, גמרו את הדבר, מכניסין את העדים.
37 ההיא, דלא פרבי נתן. גופא, לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהם פאחד. רבי יהושע
38 בן קרחא אומר, אפילו בזה אחר זה. במאי קמפילגי? איפעיית אימא, קרא. ואיפעיית אימא,
39 סברא. איפעיית אימא סברא, אמנה דקא מסהדי האי, לא קא מסהדי האי. ומנה דקא מסהדי
40 האי, לא קמסהדי האי. ואידך, אמנה בעלמא תרווייהו קמסהדי. ואיפעיית אימא קרא, דכתיב
41 והוא עד, או ראה או דע'. ותניא, משמע שגאמר לא יקום עד, איני יודע שהוא אהד,
42 מה תלמוד לומר אהד'. זה בנה אב, כל מקום שגאמר עד', הרי כאן שנים, עד שיפרט לך
43 הפתב אהד'. ואפסיק רחמנא בלשון חד, למימר עד דחו תרווייהו פחד. ואידך, והוא עד,
44 או ראה או דע', מכל מקום: ואין עדותן מתקיימת בבית דין, עד שיעידו שניהן פאחד. רבי
45 נתן אומר, שומעין דבריו של זה היום, וכשכא חבירו למחר, שומעין דבריו. במאי קמפילגי?
46 איפעיית אימא, סברא. איפעיית אימא, קרא. איפעיית אימא סברא, מר סבר, עד אהד פי אתי,
47 לשבועה אתי, לממונא לא אתי. ואידך, אטו פי אתו פתדי הדדי, פחד פומא קא מסהדי.
48 אלא, מצרפינן להו. תכא נמי, לצרפינהו. ואיפעיית אימא קרא, אם לא יגיד, ונשא עונו,
49 ודכול

אחי. עד אחד אינו מחייבו ממון אלא שבועה הלכך כשהעיד זה יחיד זה יחיד לא שייכא תורת ממון בעדותו ולא מצרפינן
להו דהא לאו לחיוביה ממונא אתה.

1 ודכולי עלמא. תנא קמא ור' נתן: כרבנן דפליגי אדר' יהושע בן קרחה. סבירא להו דאמרי בעינן שיראו שנים כאחד וילפינן טעמא מוהוא עד דלחיוו כחד וגבי הגדה
2 פליגי תנאי דסיפא באקושיה הגדה לראיה כדכתיב (ויקרא ה) או ראה אם לא יגיד בחד קרא: משתקיד. מצפה ומחור ושוקד לסומכו: דין ידע. זה יודע ורבי יוסי בר'
3 חנינא היה: שמורה ר' יהושע לר' נתן, דכי היכי דלא בעי ר' יהושע ראייה כי הרדי הגדה נמי כי הרדי לא בעי: בין בקרקעות. זה אומר בפני הורה לו שרקע זה שלו
4 וזה אומר אף בפני הורה לו: בין במטלטלין. זה אומר בפני הלווה מנה זה אומר בפני הלווה מנה ואע"פ דאמנה דקמסהדי האי לא מסהדי האי מי"מ תרווייהו מסהדי
5 שחייב לו מנה: הלכה כמותו בקרקעות.
6 ודכולי עלמא, כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן
7 קרחה. והכא, פאקושי הגדה לראיה, קא מפלגי. מר
8 סבר, מקשינן הגדה לראיה. ומר סבר, לא מקשינן.
9 רבי שמעון בן אלעאי הוה משתקיד עליה דרבי יוסי
10 ברבי חנינא למסמכיה, ולא קא מיסתייע מילתא.
11 וימא חד הוה התיב קמיה דרבי יוחנן, אמר להו, מי
12 איכא דידע הלכה פרבי יהושע בן קרחה, או לא.
13 אמר ליה רבי שמעון בן אלעאי, דין ידע. אמר ליה,
14 לימא איזו. אמר ליה, ליסמכיה מר ברישא. סמכיה, אמר ליה, בני, אמור לי, כיצד שמעתי.
15 אמר ליה, קד שמעתי, שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן. אמר, לזה הוצרכתי. השתא,
16 ומה עיקר ראיה בהדי הדדי, אמר רבי יהושע בן קרחה לא בעינן. הגדה, מיפיעאי. אמר
17 ליה, הואיל ועליה, לא תרר. אמר רבי זורא, שמע מינה, גברא רבה פיון [דאסתמיך]
18 סמיך. אמר רב הניא בר אבון אמר רב, הלכה פרבי יהושע בן קרחה. בין בקרקעות,
19 בין במטלטלין. עולא אמר, הלכה פרבי יהושע בן קרחה בקרקעות, אבל לא במטלטלין.
20 אמר ליה אבין, 'הלכה' מכלל דפליגי. והאמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, מודים
21 חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע, ותני רב אידי בר אבין, בניוין דבי קרנא,
22 מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות כבוד, ובעדות קרקע, ובעדות חוקה, וכן שפבן
23 ושפבת. גברא אנברא קא רמי? מר סבר, פליגי. ומר סבר, לא פליגי. מאי וכן שפבן
24 ושפבת? אלימא, אחד אומר אחת בגבה, ואחד אומר אחת בכריסה. האי, חצי דבר וחצי
25 עדות הוא. אלא, אחד אומר שתיים בגבה, ואחד אומר שתיים בכריסה. אמר רב יוסף,
26 אגא אמינא משמיה דעולא, הלכה פרבי יהושע בן קרחה, בין בקרקעות בין במטלטלין.
27 ורבנן דאתו ממוחזא אמרי, אמר רבי זורא משמיה דרב, בקרקעות, אין, אבל לא במטלטלין.
28 רב, לטעמיה. דאמר רב, הודאה אחר הודאה, הודאה אחר הודאה, מוצרפי. הלוואה אחר
29 הלוואה, הלוואה אחר הודאה, לא מוצרפי. אשפחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה
30 דרב יהושע, אמר ליה, מאי שנא, הלוואה אחר הלוואה, דלא. דימנה דקא חיו האי, לא קא
31 חיו האי. הודאה אחר הודאה נמי, אמנה דקא מודה קמי האי, לא מודי קמי האי, דאמר
32 ליה להאי בתרא 'בהאי מנה דאודי' ליה קמה, אודי' ליה נמי קמי פלוגי. אפתי, בתרא ידע,
33 קמא לא ידע. דהדר אול, אמר ליה לקמא 'האי מנה דאודי' ליה קמה, אודי' ליה נמי קמי
34 פלוגי. אמר ליה, תנוח דעתך שהתנתח את דעתי. אמר ליה, מאי נוחתא. דרבא ואיתימא
35 רב ששת, שדא בה נרנא. לאו, היינו הודאה אחר הלוואה. אמר ליה, היינו דשמיע לי
36 עליוכ, דרמייתו דיקלי וקפיתו להו. נתרדעי אמרי, בין הודאה אחר הודאה, בין הודאה אחר
37 הלוואה, בין הלוואה אחר הלוואה, בין הלוואה אחר הודאה, מוצרפות. כמאן, פרבי יהושע
38 בן קרחה. אמר רב יהודה, עדות המכחשת זו את זו בבדיקות, בשרה בדיני ממונות. אמר
39 רבא, מסתברא מילתיה דרב יהודה, פאחד אומר 'פארנקי שחורה' ואחד אומר 'פארנקי
40 לבנה'. אבל אחד אומר 'מנה שחור' ואחד אומר 'מנה לבן', אין מוצרפין. וארנקי שחורה,
41 בדיני נפשות, לא? והאמר רב חסדא, אחד אומר 'בסיוף הרגו', ואחד אומר 'פארין
42 הרגו', אין זה נכון. אחד אומר 'פלו שחורים', ואחד אומר 'פלו לבנים', הרי זה נכון.
גברא

1 ודכולי עלמא. תנא קמא ור' נתן: כרבנן דפליגי אדר' יהושע בן קרחה. סבירא להו דאמרי בעינן שיראו שנים כאחד וילפינן טעמא מוהוא עד דלחיוו כחד וגבי הגדה
2 פליגי תנאי דסיפא באקושיה הגדה לראיה כדכתיב (ויקרא ה) או ראה אם לא יגיד בחד קרא: משתקיד. מצפה ומחור ושוקד לסומכו: דין ידע. זה יודע ורבי יוסי בר'
3 חנינא היה: שמורה ר' יהושע לר' נתן, דכי היכי דלא בעי ר' יהושע ראייה כי הרדי הגדה נמי כי הרדי לא בעי: בין בקרקעות. זה אומר בפני הורה לו שרקע זה שלו
4 וזה אומר אף בפני הורה לו: בין במטלטלין. זה אומר בפני הלווה מנה זה אומר בפני הלווה מנה ואע"פ דאמנה דקמסהדי האי לא מסהדי האי מי"מ תרווייהו מסהדי
5 שחייב לו מנה: הלכה כמותו בקרקעות.
6 ודכולי עלמא, כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן
7 קרחה. והכא, פאקושי הגדה לראיה, קא מפלגי. מר
8 סבר, מקשינן הגדה לראיה. ומר סבר, לא מקשינן.
9 רבי שמעון בן אלעאי הוה משתקיד עליה דרבי יוסי
10 ברבי חנינא למסמכיה, ולא קא מיסתייע מילתא.
11 וימא חד הוה התיב קמיה דרבי יוחנן, אמר להו, מי
12 איכא דידע הלכה פרבי יהושע בן קרחה, או לא.
13 אמר ליה רבי שמעון בן אלעאי, דין ידע. אמר ליה,
14 לימא איזו. אמר ליה, ליסמכיה מר ברישא. סמכיה, אמר ליה, בני, אמור לי, כיצד שמעתי.
15 אמר ליה, קד שמעתי, שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן. אמר, לזה הוצרכתי. השתא,
16 ומה עיקר ראיה בהדי הדדי, אמר רבי יהושע בן קרחה לא בעינן. הגדה, מיפיעאי. אמר
17 ליה, הואיל ועליה, לא תרר. אמר רבי זורא, שמע מינה, גברא רבה פיון [דאסתמיך]
18 סמיך. אמר רב הניא בר אבון אמר רב, הלכה פרבי יהושע בן קרחה. בין בקרקעות,
19 בין במטלטלין. עולא אמר, הלכה פרבי יהושע בן קרחה בקרקעות, אבל לא במטלטלין.
20 אמר ליה אבין, 'הלכה' מכלל דפליגי. והאמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, מודים
21 חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע, ותני רב אידי בר אבין, בניוין דבי קרנא,
22 מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות כבוד, ובעדות קרקע, ובעדות חוקה, וכן שפבן
23 ושפבת. גברא אנברא קא רמי? מר סבר, פליגי. ומר סבר, לא פליגי. מאי וכן שפבן
24 ושפבת? אלימא, אחד אומר אחת בגבה, ואחד אומר אחת בכריסה. האי, חצי דבר וחצי
25 עדות הוא. אלא, אחד אומר שתיים בגבה, ואחד אומר שתיים בכריסה. אמר רב יוסף,
26 אגא אמינא משמיה דעולא, הלכה פרבי יהושע בן קרחה, בין בקרקעות בין במטלטלין.
27 ורבנן דאתו ממוחזא אמרי, אמר רבי זורא משמיה דרב, בקרקעות, אין, אבל לא במטלטלין.
28 רב, לטעמיה. דאמר רב, הודאה אחר הודאה, הודאה אחר הודאה, מוצרפי. הלוואה אחר
29 הלוואה, הלוואה אחר הודאה, לא מוצרפי. אשפחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה
30 דרב יהושע, אמר ליה, מאי שנא, הלוואה אחר הלוואה, דלא. דימנה דקא חיו האי, לא קא
31 חיו האי. הודאה אחר הודאה נמי, אמנה דקא מודה קמי האי, לא מודי קמי האי, דאמר
32 ליה להאי בתרא 'בהאי מנה דאודי' ליה קמה, אודי' ליה נמי קמי פלוגי. אפתי, בתרא ידע,
33 קמא לא ידע. דהדר אול, אמר ליה לקמא 'האי מנה דאודי' ליה קמה, אודי' ליה נמי קמי
34 פלוגי. אמר ליה, תנוח דעתך שהתנתח את דעתי. אמר ליה, מאי נוחתא. דרבא ואיתימא
35 רב ששת, שדא בה נרנא. לאו, היינו הודאה אחר הלוואה. אמר ליה, היינו דשמיע לי
36 עליוכ, דרמייתו דיקלי וקפיתו להו. נתרדעי אמרי, בין הודאה אחר הודאה, בין הודאה אחר
37 הלוואה, בין הלוואה אחר הלוואה, בין הלוואה אחר הודאה, מוצרפות. כמאן, פרבי יהושע
38 בן קרחה. אמר רב יהודה, עדות המכחשת זו את זו בבדיקות, בשרה בדיני ממונות. אמר
39 רבא, מסתברא מילתיה דרב יהודה, פאחד אומר 'פארנקי שחורה' ואחד אומר 'פארנקי
40 לבנה'. אבל אחד אומר 'מנה שחור' ואחד אומר 'מנה לבן', אין מוצרפין. וארנקי שחורה,
41 בדיני נפשות, לא? והאמר רב חסדא, אחד אומר 'בסיוף הרגו', ואחד אומר 'פארין
42 הרגו', אין זה נכון. אחד אומר 'פלו שחורים', ואחד אומר 'פלו לבנים', הרי זה נכון.
גברא

1 ידע. דאמנה דקא מסהדי איהו מסהדי איך אבל קמא לא ידע דאחד מנה קמסהדי הלכך לא קרינא ביה והוא עד דמשמע תרווייהו כחד: לא היינו הודאה אחר הלוואה.
2 כיון דבעינן ידיע סהדא בחבריה על כרחיך הודאה אחר הלוואה נמי הכי מוקמת לה: דאמר ליה לבתרא מנה דמודינא קמה. יופי קמי פלגיא והדר אמר ליה לקמא
3 מנה דיופי קמן אודאי ליה קמי פלגיא ותרתיה למה לי לרב למימר: היינו דשמיע לי. על בני עירך: דרמייתו דיקלי וקפיתו ליה. שאתם משונים קוצצין דקלים וחורין
4 ונוטעין אותן כלומר בונים וסותרים שפירשתם לי קושיא וחותרם וסותרתם: מצטרפין. דמ"מ הן מעידין שחייב לו מנה: כבדיקות. שאינה משבע חקירות באיזו יום באיזו
5 שעה שהומה תלויה בהן אבל בכליו שחורין וכליו לבנים שאין דין הומה תלויה בהן: מנה שחור. סלע ישנה: אין מצטרפין. הואיל ובעיקר גוף העדות מתכחשי: וארנקי
6 שחורה. דלאו בעיקר גוף העדות מתכחשי דכותיה בדיני נפשות לא בתמיה: בארין. ישרמא בלעז: אין זה נכון. אין עדות זו מכוונת ולישנא דקרא נקט והנה אמת
7 נכון הדבר (דברים יג) דהואי קרא נפקא לן בדיקות (לקמן מ:)

מחלוקת כלה, וכן תני וישנהו רב אידי בר אבאי ברי רבי יוחנן דבי קרנא – 60
 בברייתות של מסכת נזיקין שהיו שונים תלמידי בית מדרשו של 61
 חכם ששמו קרנא, מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בד' אופנים 62
 שבהם מצטרפים שני עדים המעידים על שני מעשים שונים, הם, 63
 בעדות קבור – להעיד על מום שבכבוד בהמה טהורה, שנפל 64
 מאליו ולא נעשה בידי אדם, ואם עד אחד מעיד שמום זה נפל 65
 מאליו, ועד אחר מעיד על מום אחר שנפל בכבוד זה מאליו, הרי 66
 עדים אלו מצטרפים להחיר את הבהמה, ובעדות קרקע, ובעדות 67
 חזקה – שאחד מעיד 'אדם זה החזיק בקרקע זו שלש שנים רצופות 68
 בתחילת מחזור השמיטה', והשני מעיד 'הוא החזיק בקרקע שלש 69
 שנים רצופות בסוף מחזור השמיטה', מצטרפים, ונאמן המחזיק 70
 לטעון שקנה את הקרקע ואיבד את שטר המכירה, וכן בעדות 71
 לענין שתי שערות שפבן ושבבן ושבבן ושבבן ושבבן, ובאופנים אלו 72
 מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה שמצטרפים אף שני עדים 73
 המעידים על שני דברים שונים. ואם כן, מבואר מדברי רבי אבא 74
 ורב אידי שלא נחלקו חכמים בעדות קרקע, ושלא כדברי עולא. 75
 דוחה הגמרא: **גְּבֵרָא אֲנָבְרָא קָא רְמִית** – וכי אתה מקשה קושיא 76
 מדעתו של אמורא אחד על דעתו של אמורא אחר, מר קבר פלגי 77
 – עולא סובר שחכמים אכן נחלקו על רבי יהושע בן קרחה בעדות 78
 קרקע, ומר קבר לא פלגי – ורבי אבא ורב אידי סוברים שלא 79
 נחלקו עליו חכמים בזה. 80
 הגמרא חזרה לפרש את הסיפא של הברייתא. שואלת הגמרא: 81
מאי – מהי כוונת הברייתא 'וכן שפבן ושבבן ושבבן', כלומר, מהי העדות 82
 שבבן ובבת שבה לא נחלקו חכמים על רבי יהושע בן קרחה. 83
אלימא – אם נאמר שמדובר באופן שבו שני עדים להעיד שבת 84
 זו כבר גדולה היא, ואם כן הם צריכים להעיד שהיא הביאה סימני 85
 גדלות, שהם שתי שערות, ועד אהד אומר שראה שיערה אחת 86
 בגנה ומקום הערוהו, ועד אהד אומר שראה אחת בגריפה ומקום 87
 אחר במקום הערוהו, ובאופן זה מצטרפים העדים. זה לא יתכן, 88
 שכן האי – אופן זה, חצי דבר וחצי עדות הוא – כל עד הוא חצי 89
 עדות, שהרי עדות היא שני עדים, וכן כל עד מעיד רק על חצי 90
 דבר, שהרי סימן גדלות הוא שתי שערות, וכל עד שראה רק 91
 שיערה אחת הרי אינו מעיד שהיא גדולה, ובאופן זה פשוט שאין 92
 זו עדות. 93
 משיבה הגמרא: **אליא מדובר שעד אהד אומר שראה שתיים** – שתי 94
 שערות בגנה, ועד אהד אומר שראה שתיים בגריפה, שכל עד מעיד 95
 שהיא גדולה, ובאופן זה הם מצטרפים אף לדעת תנא קמא שכן 96
 שניהם מעידים על דבר אחד, כלומר על אותה הבת. 97
 לעיל התבאר שלדעת רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין 98
 בקרקעות ובין במטלטלין, ולדעת עולא הלכה כמותו רק 99
 בקרקעות. הגמרא מבארת שיש מחלוקת לגבי דעות רב ועולא: 100
אמר רב יוסף, אגא אמינא משמיה דעולא – אני אומר משמו של 101
 עולא, שהלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין, 102
ורבנן דאתא ממחוזא – וחכמים שבאו מהעיר מחוזא אמרו, **אמר רבי** 103
ירמיה משמיה דרב, בפרקעות, אין – אכן הלכה כמותו תמיד, **אבל** 104
לא במטלטלין, שבהם יש אופנים שאין הלכה כמותו, כמבואר 105
 להלן. וטעם החילוק הוא, שכשמעידים העדים על קרקע, הרי 106
 שניהם יודעים שהם מעידים על אותה הקרקע, ולכן זו עדות אחת, 107
 אך בעדות על חוב, יש 108
 אופנים שהם אינם יודעים שהם מעידים על אותו החוב, כפי 109
 שיתבאר להלן, ובאופנים אלו אינם מצטרפים. ושמועה זו היא 110
 להיפך ממה שהתבאר לעיל בדעת רב ועולא. 111
 מבארת הגמרא: **רב פוסק שיש אופנים שאין הלכה כרבי יהושע** 112
בן קרחה במטלטלין, למעמיה – סובר בזה כשיטתו, **דאמר רב,** 113
הודאה אהד הודאה – אם עד אחד מעיד שהנתבע הודה לתובע 114
 שחייב לו מנה, והעד השני מעיד שהנתבע הודה לו ביום אחר על 115
 מנה, וכן הודאה אהד הודאה – עד אחד המעיד 'בפני הלוה התובע 116
 לנתבע מנה ביום ראשון', והעד השני מעיד 'בפני הודה לו הנתבע 117
 ביום שני על מנה, מצטרפי' העדים שכן יש לומר שהם מעידים על 118

ירבוי עלמא – בין תנא קמא ובין רבי נתן סוברים כרבנן דפליגי 1
 עליה והחולקים עליון דרבי יהושע בן קרחה ברישא של הברייתא, 2
 ולומדים מהפסוק 'הוא עד' שצריכים העדים לראות את העדות 3
 כאחד, והקא באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי – וכאן נחלקו תנא 4
 קמא ורבי נתן האם מקישים את דין הגדת העדים לראיית העדים. 5
מר – תנא קמא סבר, **מקשינן הגדה לראיה**, שמכך שנשמכו 'הוא 6
 עד' ראו ראיה וגו' אם לא יגיד' הפסוק אחד, לומר תנא קמא 7
 שכשם שעל העדים לראות את העדות כאחד, כן עליהם להגיד 8
 אותה בבית דין כאחד, ומר – רבי נתן סבר, **לא מקשינן הגדה** 9
לראייה, ואף שעליהם לראות כאחד, אינם צריכים להעיד כאחד. 10
 הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת תנא קמא ורבי יהושע בן 11
 קרחה: **רבי שמעון בן אלקיים הוה משתקיד** – מצפה ומחזר ושוקד 12
 עליה דרבי יוסי ברבי חנינא למסמכיה – לסמוכה, כלומר שיקבל 13
 ריב"ח סמיכה, ולא קא מיסתייע מילתא – לא עלה בידו. יומא חד 14
 הוה יתיב קמיה יוחנן – יום אחד היה יושב רבי שמעון בן 15
 אליקים לפני רבי יוחנן, אמר להו רבי יוחנן לתלמידים, מי איכא 16
 הודע – היש כאן מי שיוודע האם הלכה כרבי יהושע בן קרחה או 17
 לא. אמר ליה רבי שמעון בן אלקיים לרבי יוחנן, דין – אדם זה, 18
 כלומר ריב"ח, ידע זאת. אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן אליקים, 19
לימא איזו – שיאמר זאת, איפוא. אמר ליה רבי שמעון בן אליקים 20
 לרבי יוחנן, **ליסמכיה מר פרישא** – קודם סמוך אותה, ואז יאמר לך, 21
סמכיה – סמך רבי יוחנן את ריב"ח, ואז אמר ליה, **בני, אמור לי,** 22
כיצד שמעת על השמועה שממנה אתה יודע היאך ההלכה. אמר 23
 ליה ריב"ח, **כך שמעתי, שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן שאין** 24
העדים צריכים להעיד יחד, שכשם שלדעת רבי יהושע בן קרחה 25
 אין העדים צריכים לראות את המעשה יחד, הוא הדין שאין צורך 26
 שיעידו כאחד. הרי ששיטתו קשורה בשיטת רבי נתן, ואם כן, כשם 27
 שהלכה כרבי נתן, כך הלכה כרבי יהושע בן קרחה. אמר רבי יוחנן, 28
 וכי לדרב זה **הווצרתי**, הרי ודאי שרבי יהושע בן קרחה סובר 29
 כרבי נתן, שכן השתא 'ועכשיו', ומה עיקר ראיה של העדים בפני 30
 הדין ויחדו אמר רבי יהושע בן קרחה לא בעינן – שאין צריכים 31
 כלומר אין העדים צריכים לראות את העדות יחד, אם כן הגדה 32
מיכניא – וכי נצרך לומר שלדעתו אינם צריכים להעיד יחד. ולכן 33
 אף שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן, יתכן שרבי נתן אינו 34
 מודה לרבי יהושע בן קרחה, ואם כן מכך שהלכה כרבי נתן אין 35
 ראיה שהלכה כרבי יהושע בן קרחה. 36
אמר ליה רבי יוחנן לריב"ח, אף שלא נצרכתי לשמועתך, ונמצא 37
 שסמכותך בחינם, מכל מקום הואיל ועליה לסמיכה, לא תרד – 38
 תשאר סמוך. אמר רבי ירמיה, שמע מינה – יש ללמוד ממעשה זה, 39
גברא רבה ביון (דסמך) [דאסתמיך] סמך – שאדם גדול, כיון 40
 שהוא נסמך, אף אם נסמך בטעות, הרי סמיכתו סמיכה, שכן ודאי 41
 לא יזימו לו מהשמים להסמך אם אינו הגון לכך. 42
 הגמרא ממשיכה לברר את ההלכה במחלוקת תנא קמא ורבי 43
 יהושע בן קרחה: **אמר רב חייא בר אבין אמר רב, הלכה כרבי יהושע** 44
בן קרחה, בין בעדות פרקעות, שעד אחד מעיד בפני הודה הנתבע, 45
לתובע, שקרקע זו שלו, והעד השני מעיד אף בפני הודה הנתבע, 46
בזמן אחר, שהקרקע היא של התובע, העדים מצטרפים, ובין 47
בעדות מטלטלין, שעד אחד מעיד בפני הלוה התובע לנתבע 48
מנה, והשני מעיד אף בפני הלוה לו מנה, בזמן אחר, מצטרפים 49
העדים לחייב את הנתבע מנה שכן שניהם מעידים שהוא חייב 50
לתובע מנה. עולא אמר, הלכה כרבי יהושע בן קרחה שמצטרפים 51
את עדויותיהם, רק בפרקעות, שהרי שניהם מעידים על אותה 52
הקרקע, ויש שני עדים שקרקע זו של התובע, אבל לא במטלטלין, 53
שכן כל אחד מעיד על חוב אחר, ואין אף חוב שיש עליו עדות 54
שלימה, ולכן אינם מצטרפים. 55
אמר ליה אבאי לעולא, מלשונך שאמרת 'הלכה כרבי יהושע בן 56
קרחה בקרקעות, מכלל דפליגי – משמע שנחלקו חכמים עליו 57
 בדין זה. והאי אמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, 58
מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע, ואין בזה 59

57 מי שנתייבב בדין שכן לא היה בידו שטר זכותו, כל זמן שמיביא
 58 ראיה זו, בית דין סותר את הדין ומחייב את בעל דינו. אבל אם אמר
 59 לו בית דין 'כל ראיות שיש לך, הבא מיכן - מעכשיו ועד שלשים
 60 יום', אם מצא את שטרו בתוך שלשים יום, סותר את הדין, אך לאתר
 61 שלשים יום אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה בעל
 62 דין זה, שלא מצא בתוך שלשים יום, ומצא לאחר שלשים. והוא סותר
 63 את הדין שכן אין זו אשמתו שלא מצא בתוך ל'.
 64 אמר לו בית דין 'הבא עדים לזכותך, ואמר בעל הדין 'אין לי עדים'.
 65 או שאמר 'הבא ראיה', ואמר 'אין לי ראיה'. ולאחר זמן הביא ראיה
 66 ומצא [או מצא] עדים, הרי זה אינו בלום. שכיון שהודה שאין לו
 67 יש לחשוש שזיזף ראיה ושכר עידי שקר. אמר רבן שמעון בן
 68 גמליאל, מה יעשה זה, שלא היה יודע שיש לו עדים, ומצא עדים,
 69 ולא היה יודע שיש לו ראיה, ומצא ראיה. ולכן סותר את הדין.
 70 ראיה שהוא מתחייב בדין, ואמר 'קרבו פלוני ופלוני ועירוני, או
 71 שהוציא ראיה מתחת פונדו - חגורתו, הרי זה אינו בלום אף לדעת
 72 רבן שמעון, כיון שהודה שאין לו עדים אף שיש לו, ודאי הם
 73 שקרנים.

גמרא

74 הגמרא מבארת את ההלכה במחלוקת הראשונה: אמר רבה בר רב
 75 הונא, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ברישא, שמביא ראיה אף
 76 לאחר הזמן שכן לא הודה שאין לו. ואמר רבה בר רב הונא, אין
 77 הלכה כרבן שמעון ברישא. מקשה הגמרא: מימרא זו פשיטא,
 78 שכן בין דאמר רבה שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ממיילא דיענא
 79 - אנו יודעים דאין הלכה כרבן שמעון. ומתרצת: אם היה אומר רק את
 80 הפסק הראשון, מהו דתימא הני מיילי - שמא תאמר שפסק זה
 81 אמור רק לכתחילה שיש לסתור את הדין, אבל דיעבד - אם פסקו
 82 הדיינים כחכמים ולא סתרו את הדין, פשיטא דמי - טוב עשו, ושוב
 83 אין סותרים. קא משמע לן - משמע לנו רבה בפסק השני דאף אי
 84 עבד - אם עשו כחכמים, מהדיינין ליה - מחזירים וסותרים את
 85 הדין.

86 שנינו במשנה: אמר לו, הבא עדים בו, אמר רבן שמעון בן גמליאל
 87 בו, אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, הלכה כרבן שמעון
 88 במחלוקת זו. ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, אין הלכה כרבן
 89 שמעון בן גמליאל. מקשה הגמרא: פשיטא, בין דאמר שהלכה
 90 כרבן שמעון, ממיילא דיענא דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.
 91 ומתרצת: במימרא השניה הא קא משמע לן - הוא משמע לנו דרק
 92 בהתייא - במחלוקת זו אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, הא
 93 כבולחיה - בכל המשניות שבש"ס הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.
 94 ובזה בא לאפוקי מהא - להוציא מהשמועה דאמר רבה בר רב הנה
 95 אמר רבי יוחנן, כל מקום שישנן רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו -
 96 במשניות שבש"ס, הלכה כמותו, חוץ משלשה מקומות, והם ערב
 97 - שאסר רבן שמעון על המלוה להפרע מערב קבלן כשיש נכסים
 98 ללוה, והמעשה שאירע בצידן, שגירש בעל את אשתו על מנת
 99 שתתן לו את טליתו, ואבדה הילתו. ואמר רבן שמעון שתשלם לו
 100 את שווייה ותהיה מגורשת, וראיה אחרונה - המחלוקת השניה
 101 במשנתנו ושבענין ראיהו. ולדעת רבה בר רב הונא, לדעת רבי
 102 יוחנן הלכה כרבן שמעון אף בערב וצידן.

103 הגמרא מבארת אופן שחכמים מתירים להביא ראיה אף שהודה
 104 שאין לו: ההוא ינוקא - קטן יתום דבעלי חוב של אביו תבעוהו
 105 לדינא קמיה דרב נחמן. אמר ליה רב נחמן, 'אית לך סהדי' - היש
 106 לך עדים שאביך פרע. אמר ליה היתום, לא. אמר לו, 'אית לך ראיה'
 107 שאביך פרע. אמר ליה, לא. תיביה [חייבו] רב נחמן. הנה קא כבי
 108 ואויל, שמעוהו הנה איניש - היה היתום הולך ובוכה, שמעוהו
 109 אנשים שאמרו ליה, אנו דיענין במיילי דאבוק - אנו מכירים בעסקי
 110 אביך ויכולים להעיד לך. אמר רב נחמן, בהא, אפילו רבנו מודו
 111 שאפשר להביאם לסתור את הדין, משום דינוקא במיילי דאביה לא
 112 ידע - קטן אינו יודע בעסקי אביו, ואין אמירתו 'אין לי עדים'

1 מתרצת הגמרא: נקרא אנקרא קא קמית - וכי אתה מקשה
 2 מאמורא אחד על אמורא אחר, רב יהודה פוסל עדות כזו ורב
 3 חסדא מכשיר.
 4 עוד דעה בענין הכחשה בבדיקות בדיני ממונות: נהרדעי - חכמי
 5 העיר נהרדעא אמרי, אפילו עד אהר אומר 'מנה שחור הלוחו',
 6 ואחד אומר 'מנה לבן', שההכחשה בעד העדות, מצטרפים.
 7 הגמרא מבררת את הטעם: כמאן - כדעת מי סברו נהרדעי, האם
 8 כרבי יהושע בן קרחה המתיר לעיל (ל) לצרף עדים שראו שתי
 9 הלאות שונות, שכן שניהם מעידים שחייב מנה, וסוברים נהרדעי
 10 שגם ב'שחור' ולבן' מצטרפים שכן שניהם מעידים על חיוב מנה.
 11 דוחה הגמרא: אימר דשמעת ליה - אמור ששמעת לרבי יהושע בן
 12 קרחה שמתיר לצרף עדים היבא דלא מבקשו אהדי - כשאין
 13 הכחשה ביניהם, אך היבא דמבקשו אהדי, מי - האם אמר
 14 שאפשר לצרפם. מבארת הגמרא: אלא הוא - נהרדעי דאמר כי
 15 האי תנא. דתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי
 16 ובית הלל על שתי ביותי [וכתורת] עדים, שאחת אומרת 'מאתים זה
 17 הלוחו', ואחת אומרת 'מנה [ומאה זו]', שחייב הנתבע מנה משום
 18 שיש בכלל מאתים מנה - בדברי המעידים על מאתים נכלל
 19 שהלווהו מנה, ונמצא שכולם מעידים על מנה. אלא על מה נחלקו,
 20 על פת אחת, שעד אחד אומר 'מאתים זה' והשני 'מנה', שפית
 21 שמאי אומרים, עד אחד שרקן ולכן נחלקה עדותן ואין כאן שני
 22 עדים. ובית הלל אומרים, יש בכלל מאתים מנה, וחייב הנתבע מנה
 23 שכן עליו שניהם מעידים. וכך סוברים נהרדעי, שאף שהכחישו
 24 בגוף העדות [שחור או לבן] העדות כשירה במה שהסכימו עליו
 25 [שלוה מנה].

26 עוד אופני הכחשה: אהר אומר 'קמית של יין הלוחו', ואחד אומר
 27 'קמית של שמן', הנה עובדא ואתי - מעשה כזה היה ובה לקמיה
 28 דרבי אמי. תיביה רבי אמי את הנתבע עליו לומר ליה לתובע קמיתא
 29 דתקרא מינה קמיתא דמשמא - דמי חבית יין מתוך חבית שמי,
 30 כלומר כפחותה שבעדויות. מקשה הגמרא: כמאן סובר רבי אמי,
 31 האם כרבי שמעון בן אלעזר. אימר - אמור דאמר רבי שמעון [בן
 32 אלעזר] שאפשר לצרף עדויות היבא [במקום] דיש בכלל מאתים
 33 מנה, ששניהם מעידים על מין אחד [מעות] ועל המנה הראשון אין
 34 הכחשה, אך כי האי גוונא - באופן כזה, שמעידים על שני מינים
 35 שונים, הרי הוכחשו לגמרי, שהאומר 'שמן' אומר שלא הלוחו יין,
 36 מי אמר - האם התיר רבי שמעון לצרפם. מתרצת הגמרא: לא
 37 צריכא - לא נצרך רבי אמי לומר כך, אלא לרמי - באופן שאחד
 38 העיד שהודה הנתבע בדמי חבית יין, והשני העיד שהודה בדמי
 39 חבית שמן, שחייב הנתבע דמי חבית יין. אך עדות על שני מינים
 40 אין מצטרפת.
 41 אהר אומר 'פריומא העליונה הלוחו מנה', ואחד אומר 'פריומא
 42 התחתונה'. אמר רבי תנאי, מעשה כזה קא לפני רבי, וצירף עדותן
 43 שכן שניהם העידו על מנה. ואף שהוכחשו בבדיקות, רבי סובר
 44 כרב יהודה (ל) שעדות מוכחשת בבדיקות כשירה בדיני ממונות.
 45 שנינו במשנה: ויניין לכושיא בו' לא יאמר אני מוכה וכו'. הגמרא
 46 מבארת מקור דין זה: תנו רבנן, מניין לכושיא הדיין, לא יאמר
 47 'הריני מוכה ותיבדי מחייבו, אבל מה אעשה שתיבדי רבו עלי',
 48 תלמוד לומר (ויקרא יט טו) 'לא תלך רכיל בעמך', ואמירה הגורמת
 49 שבעל הדין ישנא את הדיינים היא רכילות, וכן פסקו אחר אומר
 50 (משלי יא ג) 'חולך רכיל מגלה סוד', שגילוי סוד הוא רכילות.

51 הגמרא מלמדת עד כמה יש לזהר בסוד: ההוא תלמיא דנפיק
 52 עליה קלא - תלמיד שיצא עליו קול הגלי מילתא דאיתמר כי
 53 מדרשא בתי עשרין ותרתין שנין - שגילה דבר לשון הרע כ"ב שנה
 54 אחר שנאמר בבית המדרש של רב אמי, אפקיה - הוציאו רב אמי
 55 מבי מדרשא, ואמר, 'דין גלי רינא' - אדם זה הוא מגלה סוד.

משנה

המשנה מלמדת האם אפשר להביא ראיות שלא הובאו מתחילה:

גברא אנברא. דרב חסדא אדרב יהודה: בר' יהושע בן קרחה. דמכל מקום שניהם
מעידים שחייב לו מנה: היבא ולא מכחשו אהרדי. כגון זה מעיד על מנה שבוים
שני וזה מעיד על מנה שבוים ראשון ושניהן מודין שזה לא ראה בשל זה אבל
היבא דשניהם מעידים על מנה אחד ומכחשיהו זה את זה מי אמר: הוא דאמר כי
האי תנא. נהרדעי אמרו כי האי תנא דאמר

גברא אנברא קא רמית? נהרדעי אמרי, אפילו אחד
אומר 'מנה שחור' ואחד אומר 'מנה לבן', מוצטרפים.
כמאן, פרבי יהושע בן קרחה. אימר, דשמעת ליה
לרבי יהושע בן קרחה, היבא דלא מכחשו אהרדי.
היבא דמכחשי אהרדי, מי אמר. אלא, הוא דאמר
כי האי תנא. דתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר,
לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי פיות
עדים, שאחת אומרת 'מאתים' ואחת אומרת 'מנה',
שיש בכלל מאתים מנה. על מה נחלקו, על פת
אחת, שבית שמאי אומרים, נחלקה עדותן. ובית הלל
אומרים, יש בכלל מאתים מנה. אחד אומר 'הבית
של יין' ואחד אומר 'הבית של שמן', הוה עובדא,
ואתי לקמיה דרבי אמי. תיביה רבי אמי, לשלומי
ליה חביתא דחמרא, מינא חביתא דמשחא. כמאן,
פרבי שמעון בן אלעזר. אימר, דאמר רבי שמעון [בן
אלעזר] היבא דיש בכלל מאתים מנה. פי האי גוונא,
מי אמר? לא צריכא, לרמי. אחד אומר 'בדיוטא
העליונה' ואחד אומר 'בדיוטא התחתונה'. אמר רבי
חנינא, מעשה בא לפני רבי, וצירף עדותן: ומניין
לכשיצא כו': תנו רבנן, מניין לכשיצא לא יאמר
'הריני מוכה וחבירי מחיבין, אבל מה אעשה שחבירי
רבו עלי', תלמוד לומר 'לא תלך רכיל בעמך', ואומר
'הלך רכיל מנגלה סוד'. ההוא תלמידא, דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאימתר בי מדרשא,
בתר עשרין ותרתין שנין. אפקיה רב אמי מפי מדרשא, אמר, 'דיו גלי רויא': משנה כל
זמן שמכבי ראיה, סותר את הדין. אמר לו 'כל ראיות שיש לך, הבא מיפן עד שלשים יום'.
מצא בתוך שלשים יום, סותר. לאחר שלשים יום, אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל,
מה יעשה זה, שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים. אמר לו 'הבא עדים', ואמר
'אין לי עדים'. אמר 'הבא ראיה', ואמר 'אין לי ראיה'. ולאחר זמן, הביא ראיה ומצא עדים,
הרי זה אינו פלום. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה זה, שלא היה יודע שיש לו
עדים, ומצא עדים. לא היה יודע שיש לו ראיה, ומצא ראיה. ראה שמתחייב בדיו, ואמר
'קרבו פלוני ופלוני ועידוני', או שהוציא ראיה מתחת פונדתו, הרי זה אינו פלום: גמרא
אמר רבה בר רב הונא, הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבה בר רב הונא, אין הלכה
פרבירי חכמים. פשיטא, פיון דאמר הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, ממילא ידענא דאין
הלכה פחכמים. מהו דתניא, הני מילי, לפתחילה. אבל דיעבר, שפיר דמי. קא משמע לן,
דאי עביר, מהדרין ליה: אמר לו, הבא עדים כו', אמר רבן שמעון בן גמליאל כו': אמר
רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, הלכה פרבירי חכמים. ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי
יוחנן, אין הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. פשיטא? פיון דאמר הלכה פרבירי חכמים, ממילא
ידענא דאין הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. הא קא משמע לן, דפתחיה, אין הלכה פרבן
שמעון בן גמליאל. הא בכלהו, הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. לאפוקי מהא דאמר רבה בר
פר חנה אמר רבי יוחנן, כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו, הלכה פמותו,
חויז מערב וצידו, וראיה אחרונה. ההוא ינוקא, דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן. אמר ליה,
אית לך סהדי? אמר ליה, לא. אית לך ראיה? אמר רב נחמן, הוה קא בפי ואויל, שמעוהו הנך איגשי. אמרו
ליה, אנו ידעין ממילי דאבוד. אמר רב נחמן, בהא, אפילו רבנן מודו. דינוקא, במילי דאבות לא ידע. ההיא איתתא, דנפק שטרא
מתותי ידה. אמרה ליה, ידענא בהאי שטרא, דפריע הוה. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, דאמרו, איתיות
נקנות במסירה. אמר ליה, שאני הכא, דאי בעיא קלתיה. איבא דאמרי, לא הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, והא אי בעיא

1 דאמר כי האי תנא. משמע הכא דרב יהודה דאמר במנה שחור ובמנה לבן אין
2 מצטרפין ליה דרשב"א ותימא דבחוקת הבתים (ב"ב דף מא. ושם) גבי עובדא
3 דרב כהנא שקל בירקא בארעיה משמע בהדיא דרב יהודה אית ליה דרשב"א ואין לומר
4 דרב יהודה בכל ענין קאמר ואפילו במנה שחור ובמנה לבן והאי דקאמר רבא מסתברא
5 מילתיה דרב יהודה באחד אמר כו' רבא טעמא
6 דנפשיה קאמר דאיכ הילל והאלהים אמר רב
7 יהודה אפילו במנה שחור ובמנה לבן כדאשכחן
8 בפ"ק דגיתין (דף יג. ושם) מסתברא מילתיה דרב
9 בפקדון כו' דיש לומר דרודאי אית ליה דרשב"א
10 אלא שמחלק בין מנה למאתים למנה שחור
11 ומנה לבן: שביבית שמאי אומרים נחלקה
12 עדותן. ואם תאמר כיון דבבת אחת בית שמאי
13 אומרים נחלקה עדותן אלא כן בשתי כיתי עדים
14 היל נמצא אחד מהם קרוב או פסול ליה לומר
15 דהיינו דווקא כשהפסול יודע אי נמי כמיד
16 תתקיים העדות בשאר אי נמי לא אמרינן נמצא
17 אחד מהם קרוב או פסול אלא כבאו בבת אחת
18 תוך כדי דיבור דאו חשיבי עדות אחת והבא
19 שבאו שני כיתי עדים זו אחר זו ועיל דכי אמר
20 נמצא אחד מהם קרוב או פסול ה"מ מי כסיעי
21 אהרדי אבל הכא דמכחשי אהרדי לא
22 חייביה רב נחמן. לית ליה לרב נחמן הא
23 דאמרינן אין נזקקין לנכסי יתומים א"כ ריבית
24 אוכלת בתן דאמר רב נחמן בפרק שום יהיתומים
25 (ערכין דף כב.) מריש לא הוה מזוקקין לנכסי
26 יתומים כיון דשמענא להא דאמר רב דיתמי
27 דאכלי דלאו דידהו לילוד בתר שיבקיזו
28 מזוקקין ומתאי טעמא נמי אע"ג דבעלמא אין
29 מקבלים עדים אלא בפני בעל דין גבי קטן
30 מקבלין א"ג לא קאמר נזקקין אלא כשיש שטר
31 דמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ובאן
32 דיהה שטר:

וכיון
מילתא דאימתר בי מדרשא,
דיו גלי רויא': משנה כל
זמן שמכבי ראיה, סותר את הדין. אמר לו 'כל ראיות שיש לך, הבא מיפן עד שלשים יום'.
מצא בתוך שלשים יום, סותר. לאחר שלשים יום, אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל,
מה יעשה זה, שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים. אמר לו 'הבא עדים', ואמר
'אין לי עדים'. אמר 'הבא ראיה', ואמר 'אין לי ראיה'. ולאחר זמן, הביא ראיה ומצא עדים,
הרי זה אינו פלום. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה זה, שלא היה יודע שיש לו
עדים, ומצא עדים. לא היה יודע שיש לו ראיה, ומצא ראיה. ראה שמתחייב בדיו, ואמר
'קרבו פלוני ופלוני ועידוני', או שהוציא ראיה מתחת פונדתו, הרי זה אינו פלום: גמרא
אמר רבה בר רב הונא, הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבה בר רב הונא, אין הלכה
פרבירי חכמים. פשיטא, פיון דאמר הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, ממילא ידענא דאין
הלכה פחכמים. מהו דתניא, הני מילי, לפתחילה. אבל דיעבר, שפיר דמי. קא משמע לן,
דאי עביר, מהדרין ליה: אמר לו, הבא עדים כו', אמר רבן שמעון בן גמליאל כו': אמר
רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, הלכה פרבירי חכמים. ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי
יוחנן, אין הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. פשיטא? פיון דאמר הלכה פרבירי חכמים, ממילא
ידענא דאין הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. הא קא משמע לן, דפתחיה, אין הלכה פרבן
שמעון בן גמליאל. הא בכלהו, הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. לאפוקי מהא דאמר רבה בר
פר חנה אמר רבי יוחנן, כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו, הלכה פמותו,
חויז מערב וצידו, וראיה אחרונה. ההוא ינוקא, דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן. אמר ליה,
אית לך סהדי? אמר ליה, לא. אית לך ראיה? אמר רב נחמן, הוה קא בפי ואויל, שמעוהו הנך איגשי. אמרו
ליה, אנו ידעין ממילי דאבוד. אמר רב נחמן, בהא, אפילו רבנן מודו. דינוקא, במילי דאבות לא ידע. ההיא איתתא, דנפק שטרא
מתותי ידה. אמרה ליה, ידענא בהאי שטרא, דפריע הוה. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, דאמרו, איתיות
נקנות במסירה. אמר ליה, שאני הכא, דאי בעיא קלתיה. איבא דאמרי, לא הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, והא אי בעיא

קלתיה

זה אומר מנה וזה אומר מאתים דמכחשיין
זה את זה מצטרפין למנה שיש בכלל מאתים
מנה ולא אמרינן שתייהן שקרו אלא הלך
אחר הפחות שבהם: נחלקה עדותן, שכוין
שהאחד שקרן שוב אין כאן עדות: יש בכלל
מאתים מנה. שניהם מעידים על מנה ובאותו
מנה אין מכחשיין זה את זה: כי האי גוונא.
דחרי מיני יניחו וכולי האי מיכחשי הדדי מי
אמר: לדמי, זה אומר בפני הודה לו דמי
חבית של יין וזה אומר בפני הודה דמי חבית
של שמן דתרווייהו מסהדי אדמי חבית יין:
כדיוטא עליונה. הלוהו מנה: דיוטא. עליה
הבולטת לרשות הרבים על פני רוחב הבית
ובני רשות הרבים עוברים תחתיה: וצירוף
עדותן, כו' יהושע בן קרחה דתרווייהו מנה
מחייבי ואע"ג דמכחשי בבדיקות כדבר
יהודה: בתר עשרין ותרתין שנין. דאימתר בי
מדרשא אפקיה ההוא תלמידא דובר לשון
הרע היה: מתני' כל זמן שמכבי ראיה, הבא
לבית דין ולא היה שטר וזכותו בידו ויצא
מבית דין חייב ולאחר זמן מצא שטר וזכותו
הוביאו: סותר את הדין. בית דין סותרין לו
דינו שפסקו ומחייבין את שכנגדו: הבא
ראיה. שטר וזכותך: הרי זה אין כלום. שהרי
אמר אין לי ודחיישנן שמא זייף או שכר
עדים: קרבו פלוני ופלוני כו', אפילו רבן
שמעון בן גמליאל מודה שכוין שהיה יודע
בהו ואמר אין לי ודאי שקרנים הן: פונרתו.
חגורתו: גמ' הלכה כרבן שמעון. אקמייתא
קאי כיון דלא אמר אין לי אע"ג דלא מצא
בתוך שלשים יום: דאי עבר. כרבנן מהדר
עובדא: ממילא ידעין אין הלכה כרבן
שמעון. והבא ליבא למימר כדלעיל מיניה
דאי עבר כו' דבשלמא התם אי לא הדרד
ואמר אין הלכה כרבכמים הוה אמנאי א
עביר לא מהדרין דאלים כח דברי המרובין
אבל הכא כיון דאמר הלכה כרבכמים פשיטא
דאי עביר כיהוד מהדרין להו: הא קא
משמע לן דבהא. לחודא הוא דאין הלכה
כרבן שמעון הא בכל מקום הלכה כמותו
אפילו בערב וצידו: ערב. בגט פשוט (ב"ב ד'
קעג): צידו. במסכת גיטין במי שאחוזו
קורדייקוס (ד' עד.) ראיה אחרונה. הך
בתרייתא דמתני' דאילו בקמייתא הילכתא
כוותיה: דנפק שטרא מתותי ידה.
שהאמינה הלוה והמלוה לשומרו: אותיות
שניקנות במסירה. המוכר שט"ח לחבירו קנה
החוב במסירת אותיות ומילתיה דרבי
בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' עו.) והבא נמי
קנאות והוי ככירה ונאמנת לומר פרוע:
קלתיה

אית לך סהדי? אמר ליה, לא. אית לך ראיה? אמר רב נחמן, הוה קא בפי ואויל, שמעוהו הנך איגשי. אמרו
ליה, אנו ידעין ממילי דאבוד. אמר רב נחמן, בהא, אפילו רבנן מודו. דינוקא, במילי דאבות לא ידע. ההיא איתתא, דנפק שטרא
מתותי ידה. אמרה ליה, ידענא בהאי שטרא, דפריע הוה. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, דאמרו, איתיות
נקנות במסירה. אמר ליה, שאני הכא, דאי בעיא קלתיה. איבא דאמרי, לא הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, והא אי בעיא

1 וכיון דאיתחוק בבי דינא. פי' הקונטרס שכתוב בו הנפק וקשה דמכל מקום ניהמנה
2 במינו דאי בעי קלתיה וי"ל דאיתחוק בבי דינא שראוהו בידה כי ההוא דשיליה
3 מי שמת (ב"ב דף קנט): שהחזוק כתב ידו בבית דין. **סמפון** שיש עליו עדים. פי"ה שובר
4 ויוצא מתחת ידי לזה כמשפטו ור"ת פירש דביד הלוח קרוי שובר וכשהוא יוצא מתחת

5 ידי המלוח קרוי סמפון ויתקיים בחותמיו היינו
6 דשילינא לסודיה אי פריע לא אי פריע כדאיתא
7 שיליה פ"ק דב"מ (דף):

8 **אין** עליו עדים ויוצא. השטר והסמפנות
9 מתחת ידי שליש כשר משמע ליה
10 אפילו איתחוק דומיא דיוצא אחר חיתום
11 שטרות. אי"ש לפרש לאו דאין עליו עדים כלל
12 אלא יש עליו עדים ולא ידעי אי פריע אי לא
13 פריע ויוצא הסמפנות מתחת ידי שליש:
14 (**ויוציא** מנה על מנה. מכאן למתחייב בדין
15 דלא משלם לאידך יציאותיו אע"פ שמקיקו
16 לילך לו לדון בעיר אחרת):

17 **ואם** אמר כתבו ותנו לי מאיה טעם כו'. דוקא
18 היכא דנתעצמו לדון כי וכפו אותו לדון
19 כאן אבל בעלמא לא וכן משמע באיזהו נגח
20 (ב"מ דף סט. ושמ) גבי תרי כותאי דעבוד יעסקא
21 דא"ל חזינא דכל בתר דדיק אקול מר וקאמר כי
22 האי דאי צריך לאודועי מיהא יש לדחות דהכי
23 קאמר כי האי דאי צריך לאודועי אע"פ שאין
24 שואל מאיה טעם נתחייב צריך לאודועי אבל
25 בעלמא אי שאיל אין אי לא לא:

26 **אי** ציית ציית. אין לפרש אי לא ציית שלא
27 תוכלו לכופו דכ"ש שלא יוכל נשיא לכופו
28 דהבא שבט והתם ממוקק ומר עוקבא ויש גולה
29 הוה אלא מפר"ת אי לא ציית כגון דאמר לב"ד
30 הגדול קאזילנא:

הדרן עלך זה בורר

23 **אומר** יג'ך למקום הוועד, פופין אותו ויג'ך למקום הוועד. **אמר** לפניו רבי אלעזר, רבי, מי
24 שנושה בחבירו מנה, ויוצא מנה על מנה? **אלא**, פופין אותו ודן בעירו. **איתמר** נמי **אמר** רב
25 ספרא (**אמר** רבי יוחנן), שנים שנתעצמו בדין, אחד **אומר** ג'דון פאן, ואחד **אומר** יג'ך למקום
26 הוועד, פופין אותו ודן בעירו. ואם הוצרך דבר לשאל, פותבין ושלחין. ואם **אמר** פתבו
27 ותנו לי מאיזה טעם דנתנוני, פותבין ונותנין לו. והיבמה הולכת אחר היבם, להתיירה. עד
28 כמנה? **אמר** רבי אמי, אפילו **מפבריא** לצפורי. **אמר** רב פהנא, מאי קרא וקראו לו זקני עירו?
29 ולא זקני עיריה. **אמר** אמרימר, הילכתא, פופין אותו ויג'ך למקום הוועד. **אמר** ליה רב אשי
30 לאמימר, והא **אמר** רבי אלעזר כופין אותו ודן בעירו. הני מיילי, היכא דקאמר ליה לזה למלוה.
31 אכל מלוה עבד לזה לאיש מלוה. שלחו ליה למר עוקבא, לדיוו ליה פבר בתיה, שלם. עוקבן
32 הפבלי, קבל קדמנא ורמיה אחי העביר עלי את הדרך. ואמרו לו, השיאוהו ויראה פנינו
33 במבריא. הא גופא קשיא, אמרת אמרו לו, אלמא דיינוה אתון. השיאוהו ויראה פנינו
34 במבריא, אלמא שדרוהו הכא. אלא, הכי קאמרי. אמרו ליה דיינו אתון, אי ציית ציית. ואי
35 לא, השיאוהו ויראה פנינו במבריא. רב אשי **אמר**, דיני קנסות הוה, ובבבלי לא דיינו דיני
36 קנסות. והא דשלחו ליה הכי, פדי לחלוק פבוד למר עוקבא:

הדרן עלך זה בורר

לו לירמיה להתפיס עמו: השיאוהו ויראה פנינו במבריא. הכריחוהו והזיקוהו לבוא כאן לדון עמו: דיני קנסות. אלהים כתיב בזה (שמות כב) ובעיני סמוכין ובבבלי אין סמיכה כדאמרין בפרק קמא (דף יד):

הדרן עלך זה בורר

1 קלתיה. שרפתו הלכך מה לה לשקר: דאיתחוק בבי דינא. שכתוב בו הנפק לא
2 אלימא איהו לאפקועי מעשה ב"ד: סימפון. שובר ויצא מתחת ידי לזה כמשפטו:
3 ויתקיים. השטר בחותמיו יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר: אין עליו עדים. והרי
4 הוא יוצא מתחת ידי שליש ולא מתחת ידי הלוח הואיל ושניהם מודים שזה מינהו

5 להיות שליש ביניהם כשר: **אי שיצא אחר**
6 חיתום שטרות. בתוך שטר המלוח נכתב
7 השובר תחת העדים כשר שהרי המלוח

8 עצמו מוחזק בשטרו ואי לאו דפרעה לא
9 הוה שביק למיכתב תברא בגויה: עד
10 שיסתם מענותיו. משמע שאמר בבית דין
11 אין לי לא עדים ולא ראיה וחזר ואמר קרבו
12 פלוני ופלוני שהיו מוזמנין שם ומתחילה
13 סותר טענותיו לומר אין לי. הא גופא קשיא.
14 יסתם טענותיו משמע מכיון שיסתמו שוב
15 אין מביא ראיה ואפילו מצאם לאחר זמן
16 כרבנן והדר קתני קרבו דמשמע דהאי הוא
17 דלא מייתי דאפי' רשב"ג מודה בו אבל
18 מצאם לאחר זמן מייתי רבין שמעון: **ואמר**
19 **אין** לי עדים. ואפילו מצאם לאחר זמן אינו
20 סותר כרבנן: דספקא. שק ש עור שהיו

21 שטרותיו של אביו מוחזקי בו: התוקף את
22 חבירו בדין. בעל דין קשה ומפריח את
23 חבירו ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא
24 למקום וועד תלמידי חכמים הרבה שיהא זה
25 בוש מהם: נתעצמו. שנעשו קשין זה לזה:
26 אפילו **מבבריא** לצפורי. אע"פ ששיבת
27 טבריא גדולה משל צפורי הלך אחריו
28 לצפורי: והאמר רבי אלעזר. והא חזיקן
29 דפליג עלה ר' אלעזר לעיל ויהיב טעמא
30 למילתיה דמסתבר טעמא: **היכא** דקאמר
31 לזה. נלך למקום הוועד כופין אותו וידון כאן
32 ולא יוציא זה מנה על מנה: **מר** עוקבא. אב
33 ב"ד הוה במסכת שבת בממה בהמה יוצאה
34 (דף נה). לדיוו ליה כבר בתיה. כמשה

35 שהוא בן בתיה למי שמרקין עור פניו כמשה
36 רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה לשון אחר
37 כבר בתיה כמשה שהוא בן בית דכתיב
38 (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא לדיוו ליה
39 על שם שהיה חכם וכתוב (ספר הל' ח) חכמת
40 אדם תאיר פניו ומצאתי כספה הגדה שהיה
41 מר עוקבא בעל תשובה שנתן עיניו באשה
42 אחת והעלה לבו טינא ונפל בחוליו ואשת
43 איש היתה לימים נצרכה ללות ממנו ומתוך
44 דחוקה נתרצית לו וכבש יצרו ופטרה
45 לשלום ונתרפא וכשהיה יוצא לשוק היה נר
46 דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה
47 ר' נתן צוציתא במסכת שבת (דף נו) הכא
48 נמי להכי כתבו ליה הכי על שם האור שהיה
49 זורח עליו: עוקבן הכבלי קבל קדמנא. צעק
50 לפנינו ואמר ירמיה אחי העביר עלי את
51 הדרך איבד ממני דרך בני אדם שסירסו כך
52 שמעתי וי"א העביר עלי את הדרך לא נהג
53 עמי כשורה ועל עסקי ממון היה צועק: **אמרו**

54 לו לירמיה להתפיס עמו: השיאוהו ויראה פנינו במבריא. הכריחוהו והזיקוהו לבוא כאן לדון עמו: דיני קנסות. אלהים כתיב בזה (שמות כב) ובעיני סמוכין ובבבלי אין
55 סמיכה כדאמרין בפרק קמא (דף יד):

באלול מתחיל בחינת 'אני לדודי', דהיינו בחינת אתערותא דלתתא, ועל-ידי-זה נעשה בראש השנה ויום הכיפורים ההמשכה מלמעלה כו, שזהו ענין 'ודי לי'.

רְה סנהדרין דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום רביעי)

1 אֵלָא בּוֹפִין אוֹתוֹ וְאֵת הַלּוּחַ וְדִן בְּעִירוֹ.
2 אֵיתְמַר נְמִי – נִאמְרָה שְׂמוּעָה זֶה גַם מִפִּי חֶכֶם אַחַר, אֲמַר רַב סְפָרָא
3 (אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן), שְׁנַיִם שְׁנַתְעֲצָמוּ – שְׂנַעְשׂוּ קָשִׁים זֶה לּוֹחַ בְּדִין, אַחַר
4 אוֹמַר 'נְדוּן כָּאֵין' וְאַחַר אוֹמַר 'נֶלְךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד', בּוֹפִין אוֹתוֹ וְאֵת
5 הַשְּׁנַיִם וְדִן בְּעִירוֹ. וְאִף אִם הוֹצֵיף בֵּית דִּין דְּכָר לְשֹׂאֵל מִבֵּית דִּין
6 הַגְּדוֹל כְּדִי לְדוֹן דִּין זֶה, אִין בַּעַל הַדִּין יִכּוֹל לֹמַר 'אִם כֵּן נַעֲלָה אֲנוּ
7 לְשֵׁם וְנִדוּן, אֵלָא בֵּית דִּין בּוֹתְבִין וְשׁוֹלְחִין לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל, וְדַנִּים
8 כָּאן עַל פִּי שְׂבוּתָתָם. וְאִם אֲמַר בַּעַל הַדִּין לְבֵית דִּין, 'כְּתִבוּ וְתִנּוּ לִי
9 שְׂטֵר הַמְבָאָר מֵאִיָּהּ מַעֲם דְּתוֹנֵי וְחַיִּיבֹתוֹנֵי, בּוֹתְבִין וְנִתְנָן לֹא כְּדִי
10 שְׂיִוְכַל לִילֵךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד לְהִרְאוֹת לָהֶם, וְאִם יִרְאוּ שְׂטַעָה בֵּית
11 דִּין, יִשְׁלַחוּ לָהֶם וְיַחְזִרוּ בָּהֶם. וְהִיבְמָה הוֹלְכָת אַחַר הִיבָם לְבֵית דִּין
12 שְׁבַעִירוֹ כְּדִי לְהִתְיָרָה – שִׁיחְלוּךְ לָהּ, אִם אִינוּ רּוֹצֵה לְבוֹא לְמַקּוֹמָה.
13 שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: עַד כְּפָּה מְזַקִּיקִים אֵת הַיְבִמָה לְלַכַּת אַחֲרָיו.
14 וּמְשִׁיבָה: אֲמַר רַבִּי אֲמִי, אֲפִילוּ כְּמַבְרָיא לְצַפּוּרֵי, אִף שְׂבִיבַת טַבְרַיא
15 גְּדוּלָּה יוֹתֵר. הַגְּמָרָא מְבָאָרַת מִקּוֹר הַדִּין: אֲמַר רַב כְּהֵנָּא, מֵאי קָרָא
16 – מֵאיָהּ פְּסוּק לְמַדְנָהּ שְׂהִיבְמָה הוֹלְכַת אַחַר הַיְבִם, וְקָרָא לֹא וְקָנֵי
17 עִירוֹ' (דְּבָרִים כֹּה ת), וְלֹא נִאמַר 'וְקָנֵי עִירָה', וּמְשַׁמְעָה שְׂהִיא הוֹלְכַת
18 לְבֵית דִּין שְׁבַעִירוֹ.
19 הַגְּמָרָא מְבָאָרַת הַיָּאֵךְ הַהִלְכָה, כְּשַׁבַּעַל דִּין אַחַד רּוֹצֵה לְדוֹן בְּמַקּוֹם
20 הַנוּעֵד: אֲמַר אֲמִימֵר, הִילְכָתָא, בּוֹפִין אוֹתוֹ – אֵת זֶה שְׂרוּצָה לְדוֹן
21 בְּעִירוֹ, וְנֶלְךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד. אֲמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְאֲמִימֵר, וְהָא אֲמַר רַבִּי
22 אֶלְעִיָּזָר שְׂבוֹפִין אוֹתוֹ וְדִן בְּעִירוֹ. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: הֵי מִיָּהּ – דְּבַר זֶה,
23 שְׂכּוּכֵיָהּ אוֹתוֹ לְדוֹן בְּעִירוֹ, זְדוּ הִיבָא דְקָאָמַר לִיה – בְּאוּפִין שְׂאוּמֵר
24 לוּ לִוָּה לְמַלְכָּה נֶלְךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד, וּבּוּזָה אִמַר רַבִּי אֶלְעִזָר שְׂדַנִּים
25 בְּעִירוֹ, שְׂלָא יִצְטַרְךְ הַמְלוּחָה לְהוֹצִיא הוֹצֵאוֹת עַל הַדְּרָךְ, אֲכַל
26 הַמְלוּחָה שְׂרוּצָה לְלַכַּת לְמַקּוֹם הַנוּעֵד, כּוּפִים אֵת הַלּוּחַ לִילְךְ,
27 שְׂנִאמַר (מִשְׁלֵי כֹב ז) 'עֲבַד לִוָּה לְאִישׁ מְלוּחָה', שְׂהַלּוּחָה מְשׁוּעֵבַד לְמַלּוּחָה,
28 וּבְאוּפִין זֶה דִּיבַר אֲמִימֵר. וְאִף רַבִּי אֶלְעִזָר מוֹדָה לּוֹחָה.
29 אֲגַב שְׂנוֹכְרָה לְעִיל טַבְרַיא, מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה מַמְנוּ מוֹכַח
30 שְׂטַבְרַיא הֵיחָה מְקוֹם הַנוּעֵד: שְׁלַחוּ לִיה בֵּית הַדִּין שְׂבַטְבְּרַיא לְמַר
31 עוֹקְבָא, שְׂהִיא כֵּן בֵּית דִּין בְּבַבְלָא לְדִין לִיה כְּבַר בְּתִיָּה – לְמִי שְׂוִין
32 פְּנִיו דּוּמָה לְוִיו פְּנֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ, שְׁלָם – שְׁלום. עוֹקְבָן תְּכַבְּלֵי קַבְל
33 קְדָמָא – צַעַק בְּפָנֵינוּ, וְרַמְיָה אַחֵי הַעֵבֵר עָלֵי אֵת הַדְּרָךְ – לֹא נִהַג
34 עִמִּי כְּשׁוֹרָה בְּעַסְקֵי מַמּוֹן, וְאִם כֵּן אֲמַרוּ לוֹ לִירְמִיָּה שְׂבַבְל שִׁיתַּפִּיט
35 עִם עוֹקְבָן, הַשִּׁיאוּהוּ – הַכְרִיחוּהוּ לְבוֹא לְכָאן, וְיִרְאָה פְּנֵינוּ כְּמַבְרָיא
36 וְנִדְוֵנוּ.
37 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָא גּוֹפָא קְשִׁיא – נוֹסַח זֶה קְשָׁה תַּחֲלִילָתוֹ לְסוּפָה,
38 שְׂבַתְחִילָתוֹ אֲמַרַת 'אֲמַרו לו', אֲלָמָא – מְשַׁמְעָה שְׂדִינֵי טַבְרַיא
39 אוֹמְרִים לְמַר עוֹקְבָא דִּינְגוּחָה אֲתוּן – דּוּנוּ אוֹתוֹ אַתֶּם, בְּבַבְלָא. וּבּוֹסַף
40 כְּתָבוּ לוֹ 'הַשִּׁאוּהוּ וְיִרְאָה פְּנֵינוּ כְּמַבְרָיא, אֲלָמָא שְׂאוּמְרִים הֵם
41 שְׂדִירוּהוּ קָא – שְׂלַחוּהוּ לְכָאן.
42 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֵלָא הֵכִי קָאָמַרֵי – כֵּךְ כּוּוֹנְתָם, 'אֲמַרו לִיה'
43 לִירְמִיָּה שִׁיתַּפִּיט עִם עוֹקְבָן, כְּלוּמַר דִּינְיָה אֲתוּן, אִי צִיַּית – אִם
44 הוּא יִצִּיַּית לְדוֹן בְּפָנֵיכֶם, צִיַּיַת, דּוּנוּ אוֹתוֹ, וְאִי לֹא מְקַבַּל עֵלִיו
45 לְדוֹן בְּפָנֵיכֶם, אֵלָא רּוֹצֵה לְדוֹן בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׂבַטְבְּרַיא,
46 הַשִּׁאוּהוּ וְיִרְאָה פְּנֵינוּ כְּמַבְרָיא. תִּירוּץ נוֹסַף: רַב אֲשֵׁי אֲמַר, דִּינֵי
47 קְנָסוֹת הָיָה דִּין זֶה, וְלֹא דִינֵי מַמּוֹנוֹת, וּבְכַבְּל לֹא דִינֵי דִינֵי קְנָסוֹת,
48 שְׂהִיא רַק דִּינֵים סְמוּכִים יִכּוֹלִים לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת, וּבְבַבְלָא אִין
49 סְמִיכָה, וְלִכֵּן בְּקִשׁוֹ דִּינֵי טַבְרַיא שִׂיכְרִיחוּהוּ לְבוֹא אֵלֵיהֶם. וְהָא
50 דְשְׁלַחוּ לִיה הֵכִי בְּנוֹסַח 'אֲמַרו לִיה', שְׂמְשַׁמְעָה שִׁדּוּנוּהוּ בְּבַבְלָא, זְדוּ
51 רַק כְּדִי לְחַלּוֹק כְּבֹד לְמַר עוֹקְבָא.

הדרן עלך זה בורה

1 קְלָתִיָּה. תִּירֵץ רַב נַחֲמָן לְרַבָּא, בִּין דְּאֵיתְמַנְךָ כְּבִי דִינָא, אֲיַבְעָא
2 קְלָתִיָּה לֹא אֲמַרְנִין – אַחַר שְׂהִתְקַיִים הַשְּׂטֵר בְּבֵית דִּין, אִין לְהִאמְרִין
3 לָה בְּמִיגוּ, שְׂאִין כַּח בְּמִיגוּ לְבַטַל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין. מַקְשָׁה רַבָּא:
4 אֵיתְיָבִיָּה רַבָּא לְרַב נַחְמָן, שְׂנִינוּ בְּבִרְיַיתָא. סִימְפּוֹן – שְׂטֵר שְׂבִיד
5 הַלּוּחָה, שְׂכְּתוּב בּוּ שְׂנַפְרַע הַחּוּב, שְׂיִישׁ עָלֵיו עֵדִים, וְהִתְקַיִים כְּפּוֹחֻמְקִין
6 – יַעֲדוּ עֵדִים שְׂהִתְחִימוֹת אִינָן מְזוּיּוּפּוֹת, וְכַשֵּׁר הַסִּימְפּוֹן. וְאִם אִין
7 עָלֵיו עֵדִים, וְלֹא הִיָּה בִיד הַלּוּחָה אֵלָא יַעֲצָא מִתַּחַת יַדִּי שְׁלִישׁ, וְהַמְלוּחָה
8 וְהַלּוּחָה מְדַמִּים שְׂהַמְלוּחָה מִינְהוּ לְהִיּוֹת שְׂלִישׁ וְהַפִּקֵּד בִּידוֹ אֵת
9 הַסִּימְפּוֹן, אוּ שְׂיַצָּא אַחַר הֵיטוּם שְׂמִירוֹת – שְׂכְּתוּב הַסִּימְפּוֹן בְּשְׂטֵר
10 הַהַלּוּחָה עֲצָמוּ (שְׂבִיד הַמְלוּחָה) תַּחַת חֲתִימוֹת הָעֵדִים, כְּשֵׁר, שְׂאִין
11 לְחִשׁוּשׁ לְזִיוּף. אֲלָמָא שְׁלִישׁ מְהִיָּין – מוֹכַח מְהַבְרִייתָא שְׂשִׁלִישׁ
12 נַאמְן (מֵאַחַר שְׂהִאמְנִינוּ הַמְלוּחָה) לֹמַר שְׂהַחּוּב הַמוֹשַׁלֵּשׁ בִּידוֹ פְּרוּעַ,
13 אִף בְּלֹא מִיגוּ וְאִף אִם הַשְּׂטֵר הוֹחֹק בְּבֵית דִּין. אוֹמַרַת הַגְּמָרָא:
14 הִיבְיַתְמָא דְרַב נַחְמָן – כְּלוּמַרָה זֶה פִּירְכָא עַל רַב נַחֲמָן הַסּוֹבֵר שְׂאִין
15 שְׂלִישׁ נַאמְן לֹמַר שְׂשֵׁטֵר מְקַיִים פְּרוּעַ (מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תְּיִבְתָּא –
16 אִכָּן זֶה פִּירְכָא. וְאִין הִלְכָה כְּרַב נַחֲמָן).
17 הַגְּמָרָא מְבַרַרַת עוֹד אֵת דַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן, לְגַבִּי הַהִלְכָה בְּמַחְלוּקַת
18 הַשְּׂנִיָּה בְּמִשְׁנָה: כִּי אֲתָא – כְּשַׁבָּא רַב דִּימֵי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא,
19 אֲמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, לְעוֹלָם מְבִיא מְבִיא בַעַל הַדִּין רַבָּה, וְסוֹתֵר אֵת הַדִּין,
20 עַד שְׂיִסְתַּתֶּם מְעַנּוּתֵינוּ – שִׂיאֵמַר 'אִין לִי עֵדִים וְרַאיה', וְאַחַר כֵּךְ
21 כְּשׁוֹרָה שְׂמַתְחִיב בְּדִין יִאמַר 'קָרְבוּ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וְהַעֲדוּנֵי',
22 וּבְאוּפִין זֶה אִינוּ סוֹתֵר.
23 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָא גּוֹפָא – מִימְרָא זֶה עֲצָמָה קְשִׁיא תַּחֲלִילָתָה לְסוּפָה,
24 שְׂמַתְחִילָה אֲמַרַת שְׂמִבִּיא רַאיה 'עַד שְׂיִסְתַּתֶּם מְעַנּוּתֵינוּ', וּמְשַׁמְעָה
25 שְׂאִם נִסְתַּתְמוּ טַעֲנוּתֵינוּ (שְׂאֵמַר 'אִין לִי רַאיה') אִינוּ מְבִיא עוֹד רַאיה
26 לְאַחַר זְמַן, וּבּוּזָה אֲתָאן לְרַבְנָן – בְּאֵנוּ לְשִׁית רַבְנָן, וְהָדֵר – וְחֹזֵר
27 וְאֲמַרַת שְׂמִבִּיא רַאיה עַד שִׂיאֵמַר 'קָרְבוּ אִישׁ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וְהַעֲדוּנֵי',
28 שְׂרַק אִם אִמַר 'אִין לִי' וְאֵוּ הִבִּיא עֵדִים שִׂידַע בָּהֶם מַתְחִילָה,
29 פּוֹסְלִים, וּבּוּזָה אֲתָאן לְשִׁית רַבָּן שְׂמַעוּן רַבָּן גְּמִלְיָאֵל. וְאִם כֵּן קְשָׁה,
30 מַדּוּ דַעַת רַבִּי יוֹחָנָן, וְכִי תִיבָא – וְאִם תִּאמַר פּוֹלָה – שְׂכַל הַמִּימְרָא
31 הִיא כְּדַעַת רַבָּן שְׂמַעוּן רַבָּן גְּמִלְיָאֵל, וְפְרִישֵׁי קָא מְפָרֵשׁ – וְסוּף דְּבַרְיוֹ
32 מְפָרֵשִׁים תַּחֲלִילָתָם, שְׂמֵאי פִירוּשׁ 'עַד שְׂיִסְתַּתֶּם מְעַנּוּתֵינוּ', אִין
33 הַפִּירוּשׁ 'עַד שִׂיאֵמַר אִין לִי' אֵלָא 'עַד שִׂיאֵמַר קָרְבוּ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי
34 וְהַעֲדוּנֵי', וְאִם כֵּן פּוֹסַק רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבָּן שְׂמַעוּן. וְהָא – וְהִרִי אֲמַר
35 רַבָּה כִּי כִּרְ הֵיחָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּל מַקּוֹם שְׂשִׁינָה רַבָּן שְׂמַעוּן רַבָּן
36 גְּמִלְיָאֵל כְּמִשְׁתַּיְנִין, הִלְכָּה כְּמוֹתוֹ, חוּץ מְעַרְב וְצִדְדֵי וְרַאיה אַחֲרוֹנָה,
37 וְאִם כֵּן רַבִּי יוֹחָנָן אִינוּ פּוֹסַק כְּרַבָּן שְׂמַעוּן.
38 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֵלָא כִּי אֲתָא רַב שְׂמוּאֵל כִּי הִוָּדָה לְבַבְלָא, אֲמַר
39 בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, לְעוֹלָם מְבִיא רַבָּה וְסוֹתֵר, עַד שְׂיִסְתַּתֶּם מְעַנּוּתֵינוּ
40 וְיִאמְרוּ לוֹ בֵּית דִּין 'רַבָּא עֵדִים' וְאוֹמַר 'אִין לִי עֵדִים', אוֹמְרִים לוֹ 'רַבָּא
41 רַבָּה' וְאוֹמַר 'אִין לִי רַבָּה', שְׂאֵוּ אִינוּ סוֹתֵר, וְכַשִּׁית רַבְנָן. וּמוֹסִיף
42 רַבִּי יוֹחָנָן, אֲכַל אִם כְּפֹא עֵדִים מְפִרְיַת הֵם, אוּ שְׂהִתְיָה דִּיסקָיא 'שִׁק'
43 עוֹרוֹ שְׁל אֲבִיו מוֹפְקֵדָת כְּדִי אַחַר, וּבַה שְׂטוּרָתוֹ שֵׁל אֲבִיו, תְּרִי זֶה
44 מְבִיא רַבָּה זֶה אוֹ אֵת הָעֵדִים הַלָּלוּ וְסוֹתֵר, שְׂכֵן אִף לְדַעַת חֲכָמִים,
45 כְּשִׁלָּא יַדַע שִׁישׁ לוֹ רַאיה אוֹ עֵדִים, מַה שְׂאֵמַר 'אִין לִי' אִין זֶה
46 הַכּוּכָה שְׂהִרְאִיהָ מְזוּיּוּפִת.
47 מִימְרָא נּוֹסַפַת שֵׁל רַב דִּימֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כִּי אֲתָא רַב דִּימֵי, אֲמַר
48 בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, הַתּוֹקֵף – בַּעַל דִּין קְשָׁה שְׂתוּבַע וּמְטִירָה אֵת הַכְּרִיו
49 בְּדִין, וְאַחַר וְהַמְלוּחָה אוֹמַר 'נְדוּן בְּבֵית דִּין שְׂפָאוּ, וְאַחַר וְהַלּוּחָה
50 אוֹמַר 'נֶלְךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד' – לְבֵית דִּין שִׁישׁ בּוּ הַרְבָּה תַּלְמִידֵי
51 חֲכָמִים, כְּדִי שִׂיבּוֹשׁ הַמְלוּחָה מֵהֶם, בּוֹפִין אוֹתוֹ וְאֵת הַמְלוּחָה וְנֶלְךְ
52 לְמַקּוֹם הַנוּעֵד. אֲמַר לְפָנָיו – לְפָנֵי רַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי אֶלְעִזָר, רַבִּי מִי
53 שְׂנִישָׁה כְּכִבְרֵי מְנָה, וְיַצִּיא מְנָה עַל מְנָה – הָאִם יֵשׁ לְחַיִּיב אֵת
54 הַמְלוּחָה, שְׂרוּצָה לְגַבּוֹת מְנָה מֵהַלּוּחָה, לְהוֹצִיא לְשֵׁם כֵּךְ מְנָה עַל
55 הוֹצֵאוֹת הַדְּרָךְ לְמַקּוֹם הַנוּעֵד, הִרִי לֹא יִשְׂאֵר לוֹ מֵאוּמָה מַחּוּבּוּ.

.. משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאין – וכפי שמוסיף כ"ק מורי וחמי אדמו"ר: יוכלים – כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם וכו'. ממאמר פרשת ראה ה'תשכ"ז

פרק רביעי - אחד דיני ממונות

משנה

1 המשנה מבארת במה שוים דיני ממונות ודיני נפשות זה לזה, ובמה
2 הם חלוקים: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות שוים זה לזה
3 כדרישה ובתקנה, שחייבים בית דין לדרוש ולחקור את העדים,
4 כדי לברר שאינם משקרים, שנאמר בדיני נפשות (דברים יג טו)
5 'וְדִישָׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשָׁאַלְתָּ הַיָּטִב', ודיני ממונות נלמדים מדיני נפשות,
6 שנאמר (ויקרא כד כב), 'מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם'.
7 מה הם החלוקים שבין דיני ממונות לדיני נפשות: דיני ממונות דנים
8 בבית דין של שלשה דיינים, ודיני נפשות בבית דין של עשרים
9 ושלשה דיינים, והוא סנהדרין קטנה. ביני ממונות פותחין הדיינים
10 את המשא ומתן של הדין, בין בדברים שהם לזכות הנתבע, ובין
11 בדברים שהם לחובה לו, ובדיני נפשות פותחין בדברים לזכות
12 הנידון, ואין פותחין בדברים שהם לחובה לו.
13 דיני ממונות, אם חלק מהדיינים מחייבים וחלקם מזכים, מפיין על
14 פי אחד - מכריעים את הדין על פי הרוב, אף אם ההפרש בין מנין
15 המזכים למנין המחייבים הוא אחד בלבד, כגון ששנים אומרים כך
16 ואחד אומר להיפך, בין אם ההכרעה היא לזכות הנתבע ובין אם
17 היא לחובה לו. ובדיני נפשות, מפיין על פי אחד רק לזכות, כגון
18 ששנים עשר מזכים ואחד עשר מחייבים, ועל פי שניים לחובה -
19 אבל אם ההכרעה היא לחובתו, אין מטים את הדין אלא אם כן יש
20 רוב של שני דיינים המחייבים.
21 דיני ממונות, אם פסקו הדיינים את הדין ונודע להם שטעו,
22 מתוודין ומבטלים את הכרעת הדין, בין אם היתה לחובת הנתבע
23 ועכשיו מכריעים לזכות, ובין אם היתה לזכות ועתה מכריעים
24 לחובה, אבל ביני נפשות מתוודין רק באופן שהפסק היה לחובת
25 הנידון, ועכשיו מכריעים לזכות הנידון, ואין מתוודין אם הפסק היה
26 לזכות הנידון, ועכשיו רוצים להכריע לחובה.
27 דיני ממונות, חל וכל היושבים בבית הדין מלמדין זכות וחובה
28 על הנתבע, ואפילו תלמידים היושבים לפני הדיינים ולא התמנו
29 לדון, אבל ביני נפשות, חל מלמדין זכות ואין חל מלמדין חובה,
30 ואם אמר אחד מן התלמידים 'יש לי ללמד עליו חובה' משתיקים
31 אותו ואין שומעים לו. ביני ממונות, המלמד חובה מלמד זכות -
32 דין שהתחיל להביא ראיות לחובת הנתבע, יכול לחזור בו ולזכות
33 אותו, וכן להיפך המלמד זכות חוזר בו ומלמד חובה, אבל ביני
34 נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור
35 בו וללמד עליו חובה. ביני ממונות, דנין ונתחילים הדיינים את
36 המשא ומתן של הדין ביום, ולא בלילה, ואם התחילו ביום נזמדין
37 ומכריעים את הדין אפילו בלילה, אבל ביני נפשות, דנין ביום,
38 ונתמדין - וצריכים גם לגמור ולהכריע את הדין ביום ולא בלילה.
39 דיני ממונות, נזמדין הדיינים את הדין ביום שהתחילו אותו, בין
40 אם מכריעים לזכות הנתבע, ובין אם לחובה לו, אבל ביני נפשות,
41 נזמדין ביום ביום אם ההכרעה היא לזכות, ופוטרים אותו והולך לו,
42 אבל אם ביום שהתחילו את הדין לא מצאו איך לזכותו, מלינים
43 את דינו עד למחר, שמא בלילה ימצאו לו זכות, וזיום שלא תתרו
44 יכריעו את הדין לחובה אם לא מצאו לו זכות. לפיכך, אין דנין דיני
45 נפשות לא בערב שבת ולא בערב יום טוב, שמא ירצו לחיבו,
46 ויצטרכו להליץ את הדין עד למחרת, ואם יגמרוהו למחרת לחובה
47 לא יוכלו להמיתו בו ביום, שהרי מיתת בית דין אינה רוחה את
48 השבת, אלא יצטרכו להמתין מלהמיתו עד אחר השבת או היום
49 טוב, וזה אי אפשר, כיון שאחר שנגמר הדין לחובה אסור לענות
50 את הדין ולהשחרתו. ועל כן חובשים את הנידון בבית האסורים עד
51 אחד בשבת, ואו מתחילים בדינו.
52 דיני ממונות, וכן אם בא אדם לבית הדין לשאול על דיני הממונות
53 והתחרות, מתחילין לשאול מן הגדול שבדיינים, ואחר שיאמר את
54 דעתו ישאלו את הקטן ממנו, וכן הלאה. אבל ביני נפשות,
55 מתחילין לשאול את היושב מן הצד, דהיינו מן הקטן, משום שאם

56 ישאלו את הגדול תחילה, שמא יחייב, ולא ירצו האחרים לחלוק
57 על דבריו. ובדיני ממונות אין חוששים לכך.
58 חל כשרין לדון דיני ממונות, ואפילו ממזר. ואין חל כשרין לדון
59 דיני נפשות, אלא רק כהנים ולוים, וישראלים המשיאין לכהונה -
60 שהם מיוחדים וראויים להשיא את בנותיהם לכהנים.

גמרא

61 הגמרא דנה בדברי המשנה שגם בעדות ממון יש דרישה וחקירה.
62 מקשה הגמרא: דיני ממונות מי פעינן בהם דרישה וחקירה, ורמינהו
63 - וקשה על זה ממה ששינו בבביתא, שטר הלואה שזמנו - זמן
64 כתיבת השטר כתוב בתוכו, והוא באחד גניסן בשנת השמיטה,
65 ובאו לבית הדין עדים, ואמרו לעדים החתומים בשטר, 'היאך אתם
66 מעידין על שטר זה, והלא ביום פלוני הכתוב בשטר, עמנו הייתם
67 במקום פלוני', ולא הייתם במקום שבו נכתב השטר, הדין הוא
68 שאין העדים נעשים וזממין בעדות זו, אלא השטר כשר, ועדו
69 כשרין. והטעם, משום שהישיבין שטא ההלואה היתה לפני אחד
70 בניסן, והעדים החתומים על השטר אכן ראו את ההלואה, והטיל
71 עליהם הלוה לכתוב שטר, אך לא כתבו את השטר בו ביום, אלא
72 אחריו וכתבוהו באחד בניסן באותו מקום שהזמנים אומרים
73 שהיו שם עימם, ובגוף השטר כתבו את המקום שבו היתה
74 ההלואה, ולא את מקום כתיבת השטר, ולפיכך אין עדות הייתה
75 השנייה סותרת את אמיתות השטר. ואי סלקא דעתך שבדיני
76 ממונות פעינן דרישה וחקירה, תיבי תישיבין שטא אחריו וכתבוהו
77 ובכך להכשיר את השטר, והרי הדרישה והחקירה נועדו כדי
78 שיהיה אפשר להכחיש את העדים, ואיך באופן זה שהעדים כבר
79 הוכחו לפנינו על ידי עדים אחרים. נתרץ אנחנו את דבריהם
80 בדרך 'שמא'.
81 חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: וליטעמיה - ולשיתך
82 שאתה מקשה מהבביתא, תיקשי לך פתניתין - עדיף שתקשה
83 מהמשנה, שהיא תקיפה יותר ומפורסמת בפי הכל. שהרי שנינו
84 (שבועות פ"י מ"ד), שטר חוב המוקדמין - שנכתבו לפני ההלואה,
85 וכתבו בהם את הזמן של כתיבת השטר, פסולים, משום שמביאים
86 לידי תקלה, שהמלוה יוכל לגבות נכסים משועבדים שהלוה מכר
87 כבר מהיום הכתוב בשטר, והרי ההלואה לא היתה אלא לאחר
88 זמן, ונמצא שהוא גובה ממשועבדים שלא כדין. וכיון שכן, קונסים
89 אותו שלא יגבה בשטר זה נכסים משועבדים כלל, ואפילו נכסים
90 שהלוה אכן מכר בהלואה, שמא יבוא לגבות מנכסים שמכר
91 קודם לכן. ושטרי חוב המוקדמים, שבאו עדים והעידו שההלואה
92 היתה קודם לזמן הכתוב בשטר, כשרין, שאנו מתרצים את העדים
93 החתומים על השטר, ואומרים שהם אחרו את כתיבתו מיום
94 ההלואה עד היום הכתוב בו. ושטר זה אינו מביא לידי תקלה
95 ללקוחות, אלא להיפך, שהרי המלוה היה רשאי לגבות נכסים
96 שמכר הלוה מיום ההלואה, ועכשיו יגבה רק מיום כתיבת השטר,
97 ונמצא שהוא מוחל את השיעבוד המגיע לו מיום ההלואה עד יום
98 הכתיבה, והלקוחות מרויחים. ומקשה הגמרא: ואי סלקא דעתך
99 שבדיני ממונות פעינן דרישה וחקירה, שטרי חוב המוקדמים אמאי
100 כשרין, הרי הדרישה והחקירה נועדו כדי שיהיה אפשר להכחיש
101 את העדים ולפטול אותם, ואילו כאן כבר באו עדים אחרים
102 והכחישו את העדים הכתובים בשטר, וצריכים היינו לומר
103 שהעדים החתומים על השטר שקרנים הם, ולא ראו את ההלואה,
104 ומדוע אנו מתרצים את דבריהם.
105 דוחה הגמרא את הקושיא על המקשן: הא לא קשיא, לפי דעדיפא
106 מינה קאמרין - העדפנו להקשות מהבביתא דווקא משום
107 שחזקה את כוחו של דין זה יותר מהמשנה, וחידישה בו חידוש
108 גדול יותר, דאפילו אם התאריך הכתוב בשטר הוא אחד גניסן
109 בשנת השמיטה, הלא שכיחי אנשי דמוזפי - שבזמן זה לא מצויים
110 אנשים שמלויים ממון לחבריהם, משום שבסוף שנת השמיטה
111 נשטמים כל החובות, ואינם רוצים שחובם ישמט, דליכא למימר -

1 אחד דיני ממונות: בדרישה וחקירה. חקירות ודרישות שחוקרים את העדים
2 שנאמר משפט אחד יהיה לכם ובדיני נפשות כתיב ודרשת וחקרת (דברים יג): דיני
3 ממונות כשלושה. הא ליפינן בפרק קמא (דף ב): פותחין. תחלה במשאו ומתנו של
4 דין: בין לזכות בין לחובה. באיזה שירצו אבל בדיני נפשות פותחין לזכות ובגמרא

5 יליף לה: מטיין על פי אחד. מטין את הדין
6 אחר המרובין על פי דין אחד כגון שנים
7 אומרים וכאי ואחד חזיב או איפכא: ודיני
8 נפשות מטיין ע"פ אחד לזכות. שנים עשר
9 מזכים ואחד עשר מחייבים וכאי אבל לחובה
10 אין מטין אחר הרוב אלא אם כן רבו
11 המחייבין על המוכיח שנים כדאמרין בפרק
12 קמא (דף ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות
13 (לדיני ממונות ליכא לאוקמה כדאמר לקמן
14 (דף ב): לא תטה משפט אבינוך אבל אתה
15 מטה משפט שור הנסקל וכל שכן שאר דיני
16 ממונות: מחזירין. סותרין את הדין לאחר
17 שנמרזהו ודיעו שטעו מחזירין את הדבר בין
18 לזכות בין לחובה: ואין מחזירין לחובה.
19 בגמרא יליף לה: הכל מלמדין. ואפי'
20 תלמידים היושבין לפני הדיינים ולא נתמנו
21 בית דין על כך: המלמד חובה. דין שהתחיל
22 תחלה להביא ראיות לחובה יכול לחזור בו
23 ולזכות: אינו חוזר ומלמד חובה. סברא היא
24 דבעינן ההצילו ובגמרא (דף לד.) מוקים לה
25 בשעת משא ומתן הוא דלא יחזור דמתוך
26 שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחר
27 ראיות להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות
28 נכונות אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על
29 כל צדדין ונראה לו שאין דבריו נכונים חוזר
30 ומלמד חובה: דנין ביום. משא ומתן של דין:
31 וגומריין בלילה. אם רצו וכו' יליף בגמרא:
32 דיני נפשות גומרים בו כיום לזכות וכיום
33 שני אחריו לחובה. אם זיכורו ביום ראשון
34 פוסקין את דינו מיד והולך לו אבל אם לא
35 יכלו לזכותו ביום ראשון אין פוסקין את דינו
36 לחובה אלא מלינין את דינו עד למחר שמא
37 ימצא בלילה זכות: לא בערב שבת. שאין
38 יכולין לגומרו למחר אם יתחייב שאין מיתת
39 בית דין דוחה שבת לשהותו אי אפשר מפני
40 עיני הדין משגגרו חזקי: המהירות
41 והמטאות. אם בא אדם לישראל על דבר
42 טהרות מתחילין מן הגדול שואלין תחלה
43 לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר: מן

משנה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות,
בדרישה ובחקירה. שנאמר, 'משפט אחד
יהיה לכם'. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות: דיני
ממונות בשלשה, ודיני נפשות בעשרים ושלשה. דיני
ממונות, פותחין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות,
פותחין לזכות ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, מטין
על פי אחד, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות,
מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני
ממונות, מחזירין בין לזכות, בין לחובה. דיני נפשות,
מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה. דיני ממונות,
הכל מלמדו זכות וחובה. דיני נפשות, הכל מלמדו
זכות ואין הכל מלמדו חובה. דיני ממונות, המלמד

1 אחד דיני ממונות מה בין דיני ממונות לדיני נפשות. אף על גב דשנים בחקירה ודרישה
2 מדכתיב משפט אחד יהיה לכם לענין מילי דתלו בזכות וחובה אין להשוותם
3 דלא שייך בדיני ממונות: חיישינן שמא איחרוהו. פ"ה איחרוהו מלכתוב עד אחד
4 בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזימין ועל חנם דחק אלא י"ל כי יהי דגט פשוט
5 (כ"ב דף קעא. ושם) שטר שזמנו כתוב בו בשבת

או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר וה"נ
7 שטר זה נכתב לפני אחד בניסן של שמיטה
8 במקום הכתוב בשטר ונמצא כשהגיע אחד
9 בניסן של שמיטה שהוא זמנו של שטר לא היו
10 באותו מקום שהלכו למקום אחר וא"ת מאי
11 איריא משום דאיחרוהו כי לא איחרוהו נמי יש
12 להכשיר כדאמר איירי ידעיתו יומא דאקניו ביה
13 כתובו יומא דאקניו ביה ושמא לא באחד בניסן
14 נכתב אלא אחרי כן במקום הכתוב בו וי"ל
15 דהכא בשטר מלוה איירי דאין לכתוב אלא יום
16 שנכתב השטר דלא ליגיב ממשעבדי שלא כדון
17 ומיהו משמע מהכא דתלינן מספק להכשיר את
18 השטר וקשה לפ"ה דריש פ"ק ד"ה (דף ב. ושם)
19 ואין להאריך כאן:

באן
החכה מלמד זכות, והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות,
אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות, דנין ביום, וגומריין בלילה. דיני
נפשות, דנין ביום, וגומריין ביום. דיני ממונות, גומריין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני
נפשות, גומריין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה. לפיכך, אין דנין לא בערב שבת ולא
בערב יום טוב. דיני ממונות, הטמאות והטהרות, מתחילין מן הגדול. דיני נפשות, מתחילין
מן הצד. הכל פשרין לדון דיני ממונות, ואין הכל פשרין לדון דיני נפשות, אלא פהנים
ליום, וישראלים המשיאין לכהונה: גמרא דיני ממונות, מי בעינן דרישה וחקירה. ורמינהו,
שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, וכאו עדים, ואמרו 'היאך אתם מעדיין על שטר
זה, והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני', שטר פשר, ועדין פשרין. חיישינן, שמא
איחרוהו וכתבוהו. ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, היכי חיישינן שמא איחרוהו
ובכתבוהו. ולישמעיה, תיקשי לך מתניתין, שמי חוב המוקדם, פסולים. והמאחרים, פשרין.
ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, מאוחרין אמאי פשרין. הא לא קשיא, דעדיפא
מינה קאמרינן, דאפילו אחד בניסן בשמיטה, דלא שכיהו אינשי דמוזפי, דליפא למימר
שמא איחרוהו וכתבוהו, דלא מרע לשמריה. אפילו הכי, פון דשביעית סופה משמטת,
מכשרינן. מכל מקום, קשיא: סימן חרפ"ש: אמר רבי חנינא, דבר תורה אחד דיני ממונות
ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר 'משפט אחד יהיה לכם'. ומה טעם אמרו,
דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, פדי שלא תנעול דלת בפני ליון. אלא מעתה,
מען

הצד. מן הקטנים שמא יחייבו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו על רוב תענה על ריב (שמות כג) על דבריו של גדול רב כתיב בלא יוד: הכל בשרין. ואפילו ממו:
וישראלים המשיאין לכהונה. המיחסין וראוין להשיא בנותיהם לכהנים: גמ' באחד בניסן בשמיטה. לקמן מפרש אמאי נקט שמיטה: שזמנו כתוב. זמנו הוכיח שנכתב
באחד בניסן בשמיטה והוציא בעל חוב על חברו על ידי משכון או על ידי פרוחול שלא משמטתו שביעית או שהגיע זמנו לגבות קודם ראש השנה של שמינית ושביעית
בניסן אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לסוף שביעית וזה קדם ותבעו: חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. וקודם לכן ראו המלוה במקום
הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב שטר ואיחרוהו מלכותו עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזימין ולא כתבו שם המקום שנכתב בו השטר אלא שם המקום
שראו המלוה שם ואף על גב דאמרין בגיטין (דף פ). כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב דמימסרן לכו מילי בשילי מיהו אם כתבו בשילי לא מיפסילי הכחי והדיא
עצה טובה קמיל שלא יביאוהו לידי הומה דלא לימרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם בהיני: היכי. אמר שמא איחרוהו מכדי דרישה וחקירה לאכתוש קא אתיא והדיא
דקא מיכתשו קמן ניקו אגן מתרצינן למילתייהו בשמא: ולישמעיה. דמותבת מברייתא איתבי ממתניתין דאלימא ומצויה בפי כל: שמי חוב המוקדם. לכתב קודם
המלוה: פסולין. דקא בעי למיטרף לקחות זומן הכתוב שלא כדון וקניסין היתרא אטו איסורא ופסול אפי' זומן שני כדאמרין באיזה נשך: והמאוחרין. שבאו עדים
ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן: בשרין. דמעלייתא היא דקא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא אלמא לא בעינן דרישה וחקירה דא"כ היכי מתרצינן
למילתא דרשתי נימא יוזפא הוא ולא ראו עדים התרומים בו את המלוה הואת ואי משום הני סהרי אתריני תהוי כמלוה על פה ולא יטרוף לקחות דמלוה על פה לא
טרפא ממשעבדי דלית לה קלא: הא. דמקשה לי לותביה ממתניתין לא קשיא לי דעדיפא מינה קאמרין מתניתין דאותיבא מינה העדיפה והחזיקה כח דבבר יותר מאותה
משנה דאשמעין רבותא דאפילו שמיטה דאי לא דווקא קאמרי בו ביום לא הוה מרעי למילתייהו לכתוב שטר המלוה הנעשית קודם לכן באותו זמן: דלא שכיהו אינשי
דמוזפי. משום דמתיראין מן השמיטה שלא תשמט מעותיהם דליכא למימר איחרוהו וכתבוהו דלא מרעי לשטרתייהו שהכל מרנגן אחריו לומר מוויף הוא שאין דרך
להלות בזמן שמיטה: אפ"ה כיון דשביעית. אינה משמטת אלא בסופה כתיב מקץ תלינן באיחרוהו ומכשרינן: מכל מקום. מתני' קשיין אהודי: אמר רבי חנינא וכו'.
ומתניתין דאורייתא קמי תקנתא וברייתא דרבנן בתר תקנתא:

1 כאן בדין מרומה. לא שירעים בו שהוא מרומה דא"כ אין לדנו כלל כדררשינן בפרק
2 שבועות העדות (שבועות ל) מדבר שקר תרחק: קול רחיים בבורני. פ"ה שנת
3 גזירת המלכות היה שגורו שלא למול והיו יראים להוציא קול וקבעו סימן זה וכן משמע
4 בירושלמי דכתובות (פ"א) גבי הגזירה שגורו ביהודה דקאמר מה סימן היה קול מגרוס

5 בבורני משתה שם אור נר בברור חיל שבוע הבן
6 פירוש קול מגרוס רחיים של גרוסות הוא דכתיב
7 בירמיה (כ"ה) והאבדתי מהם קול ששון וקול
8 שמחה קול חתן וקול כלה קול רחיים ואור נר
9 איכא למימר שגם בראשונה היו עושין סימנין
10 אלו לשם שמחה: אור הנר בברור חיל. מכאן
11 נהגו להדליק נר במילה ומה שנהגו לפרוש
12 המפה על הפתח משום דאמר בריש המוכר
13 פירות (ב"ב דף צג) מנהג גדול היה בירושלים
14 כל זמן שהמפה פרוסה על הפתח אורחין כנסתי:
15 היכי אמר להו. פ"ה כשקבלו עדותן של
16 עדים ואם תאמר א"כ ב"מא חסמינן להו הא
17 כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכ"ש שיחזור
18 בהן תוך כדי דיבור כפ"ה הא מי יימר
19 כדאמריתו טפי מתוך כדי דיבור וכ"ה דלא
20 חשיב הפסק לימא אחר כדי דיבור אמרי' להו
21 ואף על גב דאין פתיחה זו מועלת ויש לומר
22 דה"מ לשנוי הכי אלא דשפיר משני וע"ל דעך
23 שלא נחקרה עדותן בב"ד יכולין לומר מבורין
24 אנו כדתניא בתוספתא מיהו בקונטרס פירש
25 דפתיחת זכות לאתר שדרשוש וחקרום ובאין
26 לישא וליתן וכפי' משמע ב"פ היו בודקין לקמן
27 ד' (מ) דקתני אם נמצאו דבריהם מכוננים
28 פותחין:

1 טעו, לא ישלמו? כל שקן, שתגעול דלת בפני
2 לווין. רבא אמר, מתניתין דהקא בדיני קנסות, ואידך
3 בהודאות והלואות. רב פפא אמר, אירי ואירי, בהודאה
4 והלואה. פאן בדין מרומה, פאן בדין שאינו מרומה.
5 פדריש לקיש, דריש לקיש רמי, פתיב 'בצדק תשפוט
6 עמיתך', וכתביב 'צדק צדק תרדף'. הא פיצד, פאן בדין
7 מרומה, פאן בדין שאין מרומה. רב אשי אמר, מתניתין
8 פדרשין קראי, אחר לדון ואחר לפשרה. פרתניא, 'צדק
9 צדק תרדף, אחר לדון ואחר לפשרה. פיצד, שמי
10 ספינות עוברות בנהר, ופגעו זה בזה. אם עוברות
11 שתיהן, שתיהן מובעות. בזה אחר זה, שתיהן עוברות.
12 וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון, ופגעו
13 זה בזה. אם עלו שניהן, שניהן נזפלין. בזה אחר
14 זה, שניהן עולין. הא פיצד, טעונה ושאניה טעונה,
15 תידחה שאניה טעונה מפני שאניה טעונה. קרובה ושאניה
16 קרובה, תידחה קרובה מפני שאניה קרובה. היו שתיהן
17 קרובות, שתיהן רחוקות, הפל פשרה ביניהן, ומעלות
18 שכתו זו לזו. תנו רבנן, 'צדק צדק תרדף, הלף אחר
19 בית דין יפה. אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן
20 בן זפאי לברור חיל'. תנא, קול רחיים ב'בורני', 'שבוע הבן שבוע הבן', אור הנר ב'ברור חיל',
21 'משפתה שם, משפתה שם'. תנו רבנן, 'צדק צדק תרדף, הלף אחר חכמים לשיבה. אחר רבי
22 אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זפאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל
23 לבינה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתאי לרומי, אחר רבי חנניא בן תרדיון לסביני,
24 אחר רבי יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי
25 לבית שערים, אחר חכמים ללשפת הגזית: דיני ממונות פותחין בו: היכי אמרינן? אמר רב
26 יהודה, הכי אמרינן להו, מי יימר בדרקאמרייתו. אמר ליה עולא, והא חסמינן להו. וליחסמו, מי
27 לא תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מסייעין את העדים במקום למקום כדי שתיטורף דעתן
28 ויחזרו בהן. מי דמי, התם, ממילא קא מידחו. הקא, קא דחינן להו בידים. אלא אמר עולא, הכי
29 אמרינן 'יש לך עדים להיוזמ' אמר ליה רבה, וכי פותחין בזכותו של זה שהיא חובתו של זה.
30 ומי הוויא חובתו, והתנן 'אין עדים זוממין נהרגין, עד שיגמר הדין'. הכי אמרינא, אילו שתיק האי
31 עד דמיגמר דיניה, ומייתי עדים ומזים להו, הוויא ליה חובתו של זה. אלא אמר רבה, אמרינן
32 ליה 'יש לך עדים להכחישן'. רב פהנא אמר, 'מדברייכם נודפה פלוני'. אבין ורבא דאמרי
33 תרווייהו, אמרינן ליה 'אי לא קטלת לא תדחל'. רב אשי אמר, 'כל מי שיודע לו זכות, יבא
34 וילמד עליו', תניא פותחיה דאבין ורבא, רבי אומר, אם לא שכב איש אותך ואם לא שמת וגו',

מיכן

1 טעו. ב"ד בדיני ממונות לא ישלמו דילמא אי שבקת להו לדרוש ולחקור הוה
2 רווחא למילתא ולא הוה טעו: כל שכן שאתה נועל. דמתיראין להפסיד ע"י ב"ד
3 טועין: רבא אמר. תרווייהו בתר תקנתא דרבנן ומתניתין בדיני קנסות דליכא
4 למיחש לנעילת דלת אבל בהודאות והלואות דאיכא למיחש לנעילת דלת
5 בהודאות והלואות בדיני מלוה זה בא
6 לידון בעדי הודאה שהודו לו בפניהם או
7 בעדי הלוואה שהלווהו בפניהם דאיכא
8 למיחש לנעילת דלת: מרומה. שביט דין
9 מכריח נבועה זה שהוא רמאי או מבניים
10 טענת רמאי בדבריו: בצדק תשפוט. ולא
11 כתיב בצדק צדק להחזיר ב"ד לדקדק בו כל
12 כך לדרוש ולחקור: מתניתא. שפיר איתרבו
13 בחד מהני שנייני אי כרבי חנינא אי כרבא אי
14 כרב פפא: אבל קראי. דרמי להו ריש לקיש
15 לא קשו דצדק צדק לאו לדרישה ולחקירה
16 אתי אלא צדק דין שלך וצדק פשרה שלך
17 לפי ראות עיניך ולא תרדוף את האחד יותר
18 מחבירו: שתיהן מובעות. שתדחוק זו את זו:
19 ואם כיו אחר זו. משתלך אתה אל היבשה
20 עד שתעבור חבירתה ואח"כ תעבור היא:
21 מעלות בית חורון. מקום צר ואין דרך לנסות
22 ימין ושמאל וצריך הא' לנסות לאחריו עד
23 שמוצא מקום לנסות: אם עולות שתיהן.
24 כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה
25 ופוגעות בראש חדוד של הר והבקעה
26 עמוקה מימין ומשמאל: קרובה. לעירה:
27 ומעלות שבר. לאחת ותידחה: קול רחיים.
28 שנשמעין: בבורני. מקום: שבוע הבן שבוע
29 הבן. סימן הוא שיש שם ברית מילה כמכרז
30 ואומר שבוע הבן כן והריחים סימן
31 לשחיכת סממנין למכת התינוק ושעת גזירת
32 המלכות היה שגורו שלא למול והיו יראים
33 להוציא קול וקבעו סימן זה: אור הנר בברור
34 חיל. ביום או נרות נראים הרבה בלילה סימן
35 הוא כמו שצווק שמתה שם משתה שם
36 ברית מילה קרי שבוע הבן על שם שהוא
37 לסוף שבוע: אחר חכמים לשיבה. בית
38 הוועד ששם בית דין קבוע כגון אחר ר'
39 אליעזר בלוד וכן כולם כל אחד במקומו:
40 לגולה. לפומבדיתא כדתנן ב"ה (דף כג) עד
41 שרואה כל הגולה לפניו כמדורת אש
42 ואמרינן (שם דף כג.) מאי גולה אמר אבין
43 פומבדיתא שעיקר ישיבת בבל שם היתה:
44 אחר חכמים. סנהדרי גדולה: היכי אמרינ'.
45 בפתיחת זכות כשקבלו עדותן של עדים
46 ודרשוש וחקרום ובאין לישא וליתן היכי
47 אמרי' להו לעדים: מי יימר בדרקאמרייתו.
48 שמת בעצה באתם וזו היא פתיחת הצלה
49 לזה: והא קא חסמינן להו. חוסמין אנו את
50 פיהם כשאנו מכחישין אותן ויחזרו בהן בתוך כדי דיבור: ופרכינן וליחסמו. מאי תיקיש ליחסמו ולהדרי בהו: מי לא תניא מסייעין. היו בית דין את העדים קודם קבלת
51 עדות ממקום למקום ומחזר לחזר כשבאין להעיד אמורים להם לא נקבל כאן אלא כאן וכן משם למקום אחר: אמן דיינין להו. וכתביב (דברים ט) ובערת היעי: שתהא
52 חובתו של זה. לחזר אחר עדי הזמה כדי שיהרגו הראשונים: ופרכינן מי הוויא חובתן אי הוו מיתומי השתא קודם גמר דין והא תנו וכו': הכי קאמינא. היכי מזהירין
53 להאי לחזר אחר עדי הזמה והא חובתן של אלו היא דילמא שתיק האי עד דמיגמר דין והדר מייתי להו: להכחישן. כגון אנו ראינו אותו הרוג אחר כך חי וקיים דהוויא
54 עדות בטילה דהוא הן פטורין דאין זוממין אלא בעמנו הייתם כדיליף במסכת מכות (דף ה.) רב כהנא אמר. כך פותחין בזכות לאחר קבלת עדות אומר מתוך דברייכם
55 מודכה פלוני סופו לצאת מבית דין וכו' לפי ראות עינינו ואחר כך נושאין ונותנין: אם לא שמת ונתנין: תחילת התנאי לזכות:

מיכן

עניין התפילה הוא לפעול דבר חדש לגמרי, שהגם שנגזר חסיושלום איזה דבר, הנה עליידי התפילה יוכל לפעול שיומשך להיות רופא
חולים ומבכר השני וכדומה, לשנות מכמו שנגזר קודם, שזהו עליידי שומשיכים רצון חדש.
ממאמר פרשת ראה ה'תשכ"ז

60 תַּרְדֵּף, בא הכתוב לומר תִּלְךָ אַחַר בַּיִת דִּין יָמָּה – שיש ללכת אחר
 61 בית דין טוב אפילו למקום רחוק, כגון אַחַר בית דינו של רַבִּי אֶלְעָזָר
 62 לְלוּד, או אַחַר בית דינו של רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי לְמָקוֹם הַנֶּקְרָא 'בְּרוּר
 63 חֵיל'.
 64 אגב שהוזכר המקום הנקרא 'ברור חיל', מביאה הגמרא ברייתא
 65 אודות מקום זה: תַּנְא, אִם נִשְׁמַע קוֹל שֶׁל טַחֲנִינָה בְּרִיחִים מְקוֹם
 66 הַנֶּקְרָא 'בְּרוּרִי', הֲרִי זֶה כְּמַכְרִיז 'שְׁבוּעָה הֵנָּה כֹּאן, שְׁבוּעָה הֵנָּה כֹּאן,
 67 דְּהֵינּוּ יָרִישׁ שֶׁם בְּרִית מִלֵּלָה, שְׁבִרִית מִלֵּלָה נִקְרָאת 'שְׁבוּעָה הֵנָּה',
 68 שְׁנַעֲשִׂית לְאַחַר שְׁבוּעָה מִלֵּידָתָהּ, בְּתַחֲלִית הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְרִיחִיִּים הֵם
 69 סִימָן לְבְרִית מִלֵּלָה, שְׁשׁוּחֻקִים בָּהֶם סַמְמָנִים לְרַפָּא אֶת הַמַּכְּהָ שֶׁל
 70 הַתִּינוּק הַנִּימּוּל. וְכֵן אִם נִרְאָה אוֹר הַיָּר בְּיוֹם או שְׁנֵרָא הַרְבֵּה נִרְוֹת
 71 בְּלֵילָה, יוֹתֵר מִמָּה שְׂרַגִּילִים לְהַדְלִיק, מְקוֹם הַנֶּקְרָא 'בְּרוּר חֵיל',
 72 הֲרִי זֶה כְּמַכְרִיז 'מִשְׁפָּחָה שָׁם, מִשְׁפָּחָה שָׁם', דְּהֵינּוּ מִשְׁתָּה שֶׁל נִישׁוּאִין.
 73 וְדַבְּרִים אֵלּוּ הַנְּהִיגוּ בְּשַׁעַת הַשְּׁמֵד שֶׁגִּזְרוּ שֶׁלֹּא לְמוּל וְלֹא לְהִינְשָׂא,
 74 וְהָיוּ יָרִישׁ הַלְּרוּצִיא קוֹל וְלְהוֹדִיעַ לְבָנָי אָדָם עַל 'שְׁבוּעָה הֵנָּה' וְעַל
 75 הַנִּישׁוּאִין, וְקִבְּעוּ סִימָנִים אֵלּוּ. וְאִם שְׁבַטְלָה הַגְּזִירָה, לֹא בִטַּל
 76 הַמְּנַגָּה.
 77 ברייתא נוספת אודות הפסוק הנ"ל: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, 'צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֵּף', בא
 78 הכתוב לומר תִּלְךָ אַחַר הַתְּקַמִּים לִישִׁבָּה – לבית הועד שלהם, שבו
 79 בית דין קבוע, כגון אַחַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְלוּד, אַחַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 80 זַכָּאי לְבְּרוּר חֵיל, אַחַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְפָקִיעוּן, אַחַר רַבִּי נְטַלְיָאֵל לְבִנְיָה,
 81 אַחַר רַבִּי עֲקִיבָא לְבִנְיָ בְּרַק, אַחַר רַבִּי מְתִיאֵל לְרוּמֵי, אַחַר רַבִּי תַנְיָיָא
 82 בֶּן תַּרְדֵּיּוֹן לְסִיכְנֵי, אַחַר רַבִּי יוֹסֵף לְצַפְּרוּרִי, אַחַר רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בְּתַרְיָה
 83 לְצַפְּרוּרִי, אַחַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְגוּלָּה – פּוֹמְבֵדִיתָא, אַחַר רַבִּי לְבִית
 84 שְׁעָרִים, וְכֵן אַחַר תְּקַמִּים – סְנַהֲדְרִין גְּדוּלָּה, לְלִשְׁבֵּת תַּנְיָיָת, שֶׁשֶׁם
 85 מְקוֹם מוֹשֵׁב הַסְּנַהֲדְרִין.
 86 שִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנָה: דִּינֵי מְזֻנּוֹת פּוֹתְחִין כּו' וְדִינֵי נִפְשוֹת פּוֹתְחִין לְזוֹת
 87 וְכו'.
 88 שואלת הגמרא: הֲכִי אֲמַרִּין – מה יאמרו הדיינים לעדים, לאחר
 89 שקיבלו את עדותם ודרשו וחקרו אותה, ומתחילים במשא ומתן,
 90 כיצד יפתחו לזכות. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה, הֲכִי אֲמַרִּין
 91 לָהּ, מִי יוֹמֵר בְּרַקְאָמְרִיתוּ – מי אומר שהאמת כפי שאתם אומרים,
 92 שמא באתם בעצה של שקר להעליל עליו. וזו פתיחה של הצלה
 93 לנידון.
 94 עולא מקשה על ביאורו של רב יהודה: אֲמַר לִיָּה עוּלָא, וְהָא תַּסְמִינֵי
 95 לָהּ – הרי אנו חוסמים בכך את פיהם של העדים כשאנו מכחישים
 96 אותם, ויחזרו בהם בתוך כדי דיבור.
 97 מקשה הגמרא על קושייתו של עולא: וְלִיָּה תַּסְמִינֵי – שאכן יחסמו ומה
 98 אכפת לנו שיחזרו בהם מעדותם, מִי לֹא תַנְיָא – האם לא שנינו
 99 בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר, מְסִיעִין – מעבירים היו בית
 100 הדין אֶת הָעֵדִים לְפָנָי קְבֵלַת הָעֵדוֹת מְקַמְּקִים לְמָקוֹם וּמַחְזֵר לְחֹדֵר,
 101 שְׁהָיוּ אֹמְרִים לָהֶם 'לֹא נִקְבַּלְתָּ אֶת עֵדוֹתְכֶם כֹּאן אֲלֵא בְּמָקוֹם אַחֵר',
 102 וּמִשְׁבָּאוּ לְמָקוֹם הַהוּא שׁוּב מְעַבְרִים אוֹתָם לְמָקוֹם אַחֵר, כְּדִי
 103 שְׁתִּמְרָף דַּעְתָּן וְיַחְזְרוּ בָּהֶן, וְאִם כֵּשֶׁם שְׁמִסְעִים אוֹתָם כְּדִי
 104 שִׁיחְזְרוּ בָּהֶם, כִּךְ נִשְׁאֵל אוֹתָם כֵּן כְּדִי שִׁיחְזְרוּ בָּהֶם.
 105 הגמרא דוחה את האפשרות על עולא: מִי דְמֵי, הֲתָם – שם בדינו של
 106 רבי שמעון בן אלעזר, אין בית הדין אלא מסייעים אותם, וּמְסִיעִים
 107 קָא מְיָדְחוּ – והעדים נדחים מעצמם, אֲבָל הַקָּא אִם נִאֲמַר לָהֶם
 108 בְּלִשׁוֹן כּוּזָה, נִמְצָא שְׁקָא דְחִינֵי לָהּ בְּיָדֵיהֶם – אנו דוחים אותם בידינו,
 109 וְזֶה אִי אִפְשָׁר, שְׁהָיוּ נִאֲמָר (דברים ט ט) 'בְּעֵרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ',
 110 שְׁמוּטַל עַל הַדֵּינִים לְעַבֵּר אֶת הָרַע, וְאִינֵם יוֹכְלִים לְדַחּוֹת אֶת
 111 הָעֵדִים הַבְּאִים לְהַעֲדֵי עַל מִי שֶׁעֲשָׂה רָע.
 112 הגמרא מבארת באופן אחר כיצד פותחים לזכות: אֵלּוּ אֲמַר עוּלָא,
 113 הֲכִי אֲמַרִּין לְנִידוֹן, הָאִם יֵשׁ לָךְ עֵדִים לְהוֹמִים'.
 114 מקשה הגמרא: אֲמַר לִיָּה רַבָּה, וְכִי פּוֹתְחִין בְּזוּבוֹתָי שֶׁל זֶה בִּאֲפוּן
 115 שְׁהָיָא חוּבְתָּו שֶׁל זֶה, וְהָלָא שְׂאֵלָה זֶה מְעוֹרֶרֶת חוּבָה לְעֵדִים,
 116 שְׁגוֹרְמַת שְׁעֵשׂוּ עֵדִים זּוּמְמִים וְהָרְגוּ.
 117 דוחה הגמרא את קושייתו של רבה: וְכִי הוּיָא חוּבְתָּו שֶׁל זֶה, וְהִתְנַן
 118 (מכות ה) 'אִין עֵדִים זּוּמְמִין נְהָרְגִין, אֲלֵא אִם כֵּן הוּמוּ עַד לְאַחַר

1 אִם מְעוּז הַדֵּינִים לֹא יִשְׁלַמוּ לְמִי שֶׁגִּרְמוּ לוֹ הַפְּסֵד, לְפִי שִׁיתְכֵּן שְׂאֵם
 2 הָיוּ יוֹכְלִים לְדַרְוֵשׁ וְלַחְקוֹר לֹא הָיוּ טוֹעִים, וּמְדוּעַ דִּינֵי שְׁטַעָה צָרִיךְ
 3 לְשַׁלֵּם.
 4 מותרת הגמרא: אִם יִפְטֹרוּ מִלְּשַׁלֵּם כָּל שְׁכֵן שֶׁתִּנְעוּל דְּלַת בְּפָנָי
 5 לוֹוִין, שֶׁלֹּא יִרְצוּ אֲנָשִׁים לְהַלוּוֹת, שִׁישְׁשׁוּ שֶׁהַדֵּינִים יִטְעוּ וְיִפְטֹרוּ
 6 אֶת הַלוּוֶה, וְגַם אִם יִתְבַּרַר שְׁטַעוּ לֹא יִשְׁלַמוּ, וְלָכֵן אִמְרוּ חַכְמַיִם
 7 שִׁישְׁלַמוּ.
 8 הגמרא מביאה תירוץ אחר על הסתירה אם דיני ממונות צריכים
 9 דרישה וחקירה: רַבָּא אֲמַר, בֵּין בְּמִשְׁנָה כֹּאן וּבֵין בְּמִשְׁנָה בְּשַׁבְעִית
 10 וּבְבִרְיָתָא, מְדוּבָר לְאַחַר שֶׁתִּקְנּוּ שְׂאִין דְּרִישָׁה וְחִקְרָה בְּדִינֵי
 11 מְמוּנוֹת, אֲלֵא שֶׁמִּתְנִיתוּן דְּהָקָא עוֹסֵקֵת בְּדִינֵי קְנָסוֹת, שְׁבָהֶם לֹא
 12 בִּיטְלוּ אֶת הַדְּרִישָׁה וְהַחִקְרָה, מֵאַחַר שֶׁאִין בָּהֶם חֶשֶׁשׁ שֶׁל נַעֲלַת
 13 דְּלַת בְּפָנָי לוֹוִין, וְאִיִּדָּךְ – וְאֵילוּ בְּמִשְׁנָה בְּשַׁבְעִית וּבְבִרְיָתָא, מְדוּבָר
 14 בְּהוֹרָאוֹת וְהַלְּאוֹת, שְׁבָהֶם שִׁיף חֶשֶׁשׁ זֶה.
 15 תירוץ נוסף: רַב פָּאָא אֲמַר, אִירִי וְאִירִי – בּוֹ בּוֹזוּ, מְדוּבָר בְּהוֹרָאוֹ
 16 וְהַלְּאוֹת, וְכֹאֵן – בְּמִשְׁנֵיתָנוּ מְדוּבָר בְּדִין מְרוּמָה – שֶׁהַדֵּינִים רּוֹאִים
 17 בּוֹ חֶשֶׁשׁ שֶׁקֶר, כְּגוֹן שְׁמַכְרִים בְּתוֹבַע שְׁהוּא רְמָאִי, או שְׁמַבְנִים
 18 בְּטַעֲנָתוּ שְׁהָיָא רְמָאוֹת, וְבוּזָה צְרִיכִים דְּרִישָׁה וְחִקְרָה אִפְילוּ
 19 בְּהוֹדָאוֹת וְהוֹלוֹאוֹת, כְּדִי לְבַרֵּר אֶת הָאֲמַת. וְאֵילוּ כֹּאֵן – בְּמִשְׁנָה
 20 בְּשַׁבְעִית וּבְבִרְיָתָא, מְדוּבָר בְּדִין שְׂאִינוּ מְרוּמָה. וּבְכַרְדִּישׁ לְקִישׁ,
 21 דְּרִישׁ לְקִישׁ רָמִי – הַקְּשָׁה סְתִירָה, כְּתִיב (ויקרא ט ט) 'בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט
 22 עַמִּיתְךָ', וְכְתִיב עוֹד (דברים טו ט) 'צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֵּף', וּבְפִסְקוֹ זֶה נִכְפְּלָה
 23 תִּבְיַת 'צֶדֶק', וְיֵשׁ לְמַלְמוֹד מִכָּךְ אוֹתוֹהָ לְבִית הַדִּין לְדַקְדָּק בְּפִלָּה
 24 בְּיוֹתֵר וְלַדְרוֹשׁ וְלַחְקוֹר אוֹתוֹ הֵיטֵב, וְאֵילוּ מִהַפְּסוֹק הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא
 25 נִכְפְּלָה הַמִּילָה 'צֶדֶק' מִשְׁמַע שֶׁאִין צָרִיךְ לְדַקְדָּק כֹּל כֵּךְ, הָא בְּצִד
 26 מְתִישְׁבִים שְׁנֵי הַפְּסוּקִים יַחְדוֹ, אֲלֵא כֹּאֵן – בְּפִסְקוֹ 'צֶדֶק צֶדֶק
 27 תִּרְדוּף' מְדוּבָר בְּדִין מְרוּמָה, וְבוּזָה נִאֲמַר שֶׁצְרִיכִים לַחְקוֹר וְלַדְרוֹשׁ
 28 הֵיטֵב, וְאֵילוּ כֹּאֵן – בִּין פִּסְקוֹ 'בְּצֶדֶק תִּשְׁפוֹט עַמִּיתְךָ', מְדוּבָר בְּדִין
 29 שְׂאִין מְרוּמָה, שְׁבוּ אִין דִּין צְרִיכִים לַחְקוֹר וְלַדְרוֹשׁ הֵיטֵב.
 30 תירוץ נוסף לקושיית ריש לקיש: רַב אֲשִׁי אֲמַר, אֶת הַקּוֹשִׁיא עַל
 31 מְתִינִיתִן יוֹסֵף לְקוֹשִׁיַּת רִישׁ לְקִישׁ, כִּי כֹּאחַד מִהַתִּירוּצִים שֶׁנִּאֲמָרוּ לְעַל, אֲבָל
 32 אֲבָל קָרָא – אֶת הַסְּתִירָה בֵּין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים, אִין צָרִיךְ לִישֵׁב כְּדַבְּרֵי
 33 רִישׁ לְקִישׁ, אֲלֵא שְׁבָא הַכְּתוּב 'צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדוּף' לומר אַחַר לְדִין
 34 וְאַחַר לְשִׁפְרָה, שְׁבִין כְּשִׁבְאִים לְדוֹן וּבֵין כְּשִׁבְאִים הַהִטְלַ פְּשֵׁרָה לֹא
 35 יִרְדְּפוּ הַדֵּינִים צַד אַחַד יוֹתֵר מֵרַעְהוּ, אֲלֵא יַעֲשׂוּם בְּצֶדֶק לְפִי רֵאוֹת
 36 וְעִינֵיהֶם, כְּתַנְיָא, 'צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֵּף', אַחַר לְדִין וְאַחַר לְשִׁפְרָה,
 37 וּכְנִאֲמוּר. מְבִיאָה הַבְּרִיתָא דּוּגְמָא לְדַבְּרֵי בְּצִד, שְׁתֵּי סְפִינּוֹת שְׁהָיוּ
 38 עוֹבְרוֹת בְּנָהָר, וּפְגַעוּ – נִפְגְּשוּ זֶה בְּזֶה בְּמָקוֹם צָר, שְׂאֵם עוֹבְרוֹת
 39 שְׁתֵּינֶהן, תְּדַחֵק הָאֲתָת אֶת הַשְּׁנֵי וְשְׁתֵּינֶהן מוֹבְעוֹת, אַךְ אִם
 40 תַּעְבוּרְנָה בְּזֶה אַחַר זֶה, שְׁתֵּינֶהן עוֹבְרוֹת. וְכֵן שְׁנֵי נְטִלִים שְׁהָיוּ עוֹלִים
 41 בְּמַעְלּוֹת בֵּית הַזּוֹרֵן, שְׁהוּא מְקוֹם צָר, וְהַגְּמַל הָאֶחָד עוֹלָה מִצַּד זֶה
 42 שֶׁל הָהָר וְהַשְּׁנִי עוֹלָה מִצִּידוֹ הָאֶחָד שֶׁל הָהָר, וּפְגַעוּ זֶה בְּזֶה בְּרֵאשׁ
 43 הָהָר, וְאִין שֶׁם מְקוֹם לְנַטוֹת לִימִין או לְשְׂמָאל, שֶׁהַבְּקָעָה עֲמוּקָה
 44 מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים, וְאִם עָלוּ שְׁתֵּינֶהן, שְׁתֵּינֶהן נִפְלְגִין לְבַקְעָה שְׁבַצְדִּים, אַךְ
 45 אִם יַעֲלוּ בְּזֶה אַחַר זֶה, שְׁגַמְל אַחַד יִזְוֹר לְאַחֲזוֹרֵי עַד שִׁמְצָא מְקוֹם
 46 שִׁיכּוֹל לְנַטוֹת בּוֹ לִימִין או לְשְׂמָאל, וְנִיחַ לְחַבְּרוֹ לְעַבּוֹר, וְאַחַר כֵּךְ
 47 יַעְבּוֹר הוּא, שְׁתֵּינֶהן עוֹלִין בְּלִי לִפּוּל, הָא בְּצִד – מִי יַעְבּוֹר תַּחֲלִילָה.
 48 אִם אַחַת הִיתָה מְעוּנָה בְּסוּחוֹרָה, וְהַשְּׁנֵי הִיתָה שְׂאִינָה מְעוּנָה,
 49 תִּתְדַחֵק שְׂאִינָה מְעוּנָה מִפְּנֵי הַמְּעוּנָה, וְהַטַּעֲנָה תַּעְבוֹר תַּחֲלִילָה. וְכֵן
 50 אִם אַחַת קְרוּבָה לְעִירָה שְׁכַמְנָה יֵצֵאָה, וְהַשְּׁנֵי שְׂאִינָה קְרוּבָה
 51 לְעִירָה שִׁיֵּצֵאָה מִמְּנָה אֲלֵא הִיא בְּאֲמַצַּע הַדֶּרֶךְ, תִּתְדַחֵק הַקְּרוּבָה
 52 מִפְּנֵי שְׂאִינָה קְרוּבָה. וְכֵן בְּגַמְלִים. וּמְקָרִים אֵלּוּ הֵם דּוּגְמָא לְצֶדֶק
 53 בְּדִין, וְכִיצַד הוּא צֶדֶק בְּפִשְׁרָה, כְּגוֹן אִם לֹא הִיָּה הַבְּדֵל בֵּין
 54 הַסְּפִינּוֹת, שְׁהָיוּ שְׁתֵּינֶהן קְרוּבוֹת בְּשׁוּוֹה, או שְׁהָיוּ שְׁתֵּינֶהן רְחוּקוֹת
 55 בְּשׁוּוֹה, וְשְׁתֵּינֶהן הָיוּ נוֹשְׂאוֹת מִשָּׂא או שְׁשֵׁתִיהֶן הָיוּ רִיקְנִיּוֹת, הַטַּל
 56 [עֲשָׂה] שְׁפָרָה בִּינֵיהֶן, וּמַעְלּוֹת שְׁכָר זוּ לוֹז – שֶׁאֲחַת מֵהֶם תַּעֲלֶה
 57 תַּחֲלִילָה, וְהַסְּפִינָה שְׁעַלְתָּה תַּחֲלִילָה תַּעֲלֶה שְׁכָר לְסַפִּינָה שְׁנַדְחָתָה,
 58 וְכֵן בְּגַמְלִים. וְזוֹ דּוּגְמָא לְצֶדֶק בְּפִשְׁרָה.
 59 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, 'צֶדֶק צֶדֶק

1 מיכן יש ללמוד, שפחותין פדיני נפשות תחלה לזכות, שהי אומר
 2 לה 'אם לא שטית וגו' הנקי', קודם שאומר 'את בי שטית וגו' (שם
 3 הו). ומכך שמקור הדין הוא מסוטה, מוכח כאביי ורבא, שהפתיחה
 4 לזכות היא 'אם לא עשית מה שמעידים עליך אל תחוש', כמו
 5 שאומרים לטוטה.
 6 שנינו במשנה: דיני ממונות מחזירין בו' בין לזכות בין לחובה.
 7 מקשה הגמרא: ורמינהו – וקשה על זה ממה ששינו בבכורות (כה),
 8 דין שדן את תנין וטעה, כלומר שזיפה את החיוב והיבי את הנזכאי,
 9 או שמיא את הטהור או שמייה את הטמא, מה שעשה עשוי –
 10 הדין קיים, והדין ישלם מביטו – מהממון שלו את ההפסד שנגרם
 11 בגלל הטעות. ומבואר שהדין אינו חוזר אף אם הדין טעה, ולא
 12 כמו ששינו במשנתנו שבדיני ממונות מחזירים בין לזכות בין
 13 לחובה.
 14 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, לא קשיא, כאן – במשנתנו מדובר
 15 בדין מומחה שנאמן לומר שטעה, ואילו כאן – במשנה בבכורות
 16 מדובר בדין שאינו מומחה, שהבעל דין שמפסיד מחזרתו יכול
 17 לומר לו שמא מתחילה צדקת ובעת אתה טועה, ולכן אינו יכול
 18 להחזיר את הדין.
 19 מקשה הגמרא: והאם מומחה מחזיר את הדין, והקתני בהמשך
 20 אותה המשנה, שאם היה הדין מומחה לבית דין, פטור מלשלם,
 21 ומוכח שגם הוא אינו מחזיר את הדין.
 22 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, כאן – במשנתנו מדובר שיש דין
 23 שגדול הימנו בתקנה ובמנין השנים, והגדול מחזיר את דברי הקטן
 24 ומבטלם. ואילו כאן – בבכורות מדובר שאין גדול הימנו בתקנה
 25 ובמנין. תירוצ נוסף: רב ששת אמר, כאן – במשנתנו מדובר כשפעה
 26 הדין בדין משנה – בדבר הכתוב במשנה, שבזה אין דינו דין כלל,
 27 ולכן חוזר, ואילו כאן – במשנה בבכורות מדובר כשפעה הדין
 28 בדבר התלוי בעת, ובזה אין הדין חוזר, דאמר רב ששת
 29 אמר רב אפי, טעה בדין משנה חוזר, טעה בשיקול הדעת אינו חוזר.
 30 אמר רב ליה רבינא לרב אשי, האם חוזר אפילו אם טעה בדבר הכתוב
 31 בתוספתא שסירדה רבי חייה רבי אשיא, או רק בדבר הכתוב
 32 במשנה, שסודרה על ידי רבי, שהיה גדול מהם, ואצלו היתה כל
 33 הישיבה, שהרי היה נשיא, ודקדקו בני הישיבה בדברים שכתב
 34 והעמידם על בריים. אמר רב אשי, אין, כן, גם בזה חוזר.
 35 הוסיף רבינא ושאלו: האם אפילו טעה בפסק דרב ושמואל
 36 שאמר והו מסברתם בלבד. אמר רב ליה, אין. הוסיף ושאל: האם אפילו
 37 טועה בדין וירדך – בדברים שאני ואתה אמרנו. אמר רב ליה רב
 38 אשי, תרוי שפירתי לך שגם הטועה דברי האמוראים האחרונים
 39 חוזר, במה אנו גרועים מהם, אטו אנן קטלי קני פאנא אנן – האם
 40 אין אנו אלא קוצצי קנים ומלקטי עצים באגם, בתמיה, אלא גם
 41 הטועה בדברינו חוזר.
 42 הגמרא דנה בדברי רב ששת. שואלת הגמרא: היכי דמי 'ומהי'
 43 טעות בשיקול הדעת, הרי אם הדין אינו כתוב בשום מקום, מנין לנו
 44 שטעה.
 45 משיבה הגמרא: אמר רב פפא, כגון תרי תנאי או תרי אמוראי
 46 דפליגי אתרדי – החולקים זה על זה, ולא איתמר הלכתא – לא
 47 נאמרה ההלכה לא כמר ולא כמר, ואיכרי ועבר פחד מיניהו –
 48 וקרה שהדין עשה כדברי אחד מהם, וסוגיא דשמעתא אולי פאיך
 49 – ורוב הדיינים נראים להם דברי השני, היינו – זוהי טעות בשיקול
 50 הדעת.
 51 הגמרא מקשה על רב ששת: איתביה – איתביה רב הוננא לרב
 52 ששת, שנינו במשנה (בכורות כה) 'מעשה פפרה (של בית מנחם) שנינו
 53 שנינו ביה – הרחם, בית ההריון שקלה, ושאלו את רבי טרפון מה
 54 דינה, ופסק שהיא טריפה ואסורה באכילה, ולכן האכילה רבי
 55 טרפון לבלבים. ובה המעשה לפני חכמים שישבו בנגנה, והתירוה,
 56 משום שאינה טריפה, שכן למדו ממה שאמר תודוס הרופא, אין
 57 פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים, אלא אם כן המצרים
 58 חותבין את האם – הרחם שקלה, פרי שלא תלד', ואותן הפרות
 59 ממשכות לחיות, ומוכח שאינה טריפה. אמר רבי טרפון, הלכה

60 המורה טרפון, כלומר, צריך אני למכור את חמורי, כדי שיהיה לי
 61 ממון לשלם את הפרה לבעליה. אמר לו רבי עקיבא, פטור אתה
 62 מלשלם, משום שקל דין או מורה הוראה המומחה לרבים שטעה
 63 בהוראתו, פטור מלשלם. ואי אתא – אם אכן דין שטעה בדבר
 64 משנה חוזר, לימא ליה – יאמר לו רבי עקיבא, פטור אתה מפני
 65 שמועה בדין משנה אתה, שהרי דבר זה שנינו בסתם משנה בחולין
 66 (נד). שאם ניטלה האם שלה כשירה, ומועה בדין משנה חוזר.
 67 מתרצת הגמרא: רבי עקיבא תרא ועוד [טעם אחד ועוד טעם]
 68 קאמר לרבי טרפון, דהיינו שיש שני טעמים לפטורו, תרא, ומועה
 69 בדין משנה אתה, ומועה בדין משנה חוזר. ועוד טעם, אי נמי
 70 'אפילו אם כשיקול הדעת מעית היית פטור, משום שמומחה
 71 לרבים אתה, וכל המומחה לרבים פטור מלשלם. והמשנה נקטה רק
 72 טעם אחד משניהם.
 73 הגמרא דנה בקושיית רב הוננא: אמר רב נחמן בר יצחק לרבא,
 74 מאי קא מתיב – מה הקשה רב הוננא לרב ששת מהמעשה בפרה,
 75 פרה הרי כבר האכילה רבי טרפון לבלבים, ולימא דתתיר – ואינה
 76 נמצאת כדי שיוכלו להחזירה לבעלים, ואין מועיל כאן מה שטעה
 77 בדבר משנה חוזר, כיון שאי אפשר להחזיר את הדין, ולכן נקט
 78 רבי עקיבא את הטעם שהוא מומחה ולא את הטעם שהוא טועה
 79 בדבר משנה.
 80 מתרצת הגמרא: הכי קאמר ליה רב הוננא לרב ששת, אי אמרת
 81 בשלמא – מובן הדבר אם היית אומר שמעה בדין משנה אינו חוזר,
 82 אלכא קם דינא – אם כן מוכח שהוראה שחכם הורה היא קיימת
 83 ועומדת, ואינה מתבטלת אפילו אם טעה, ואם כך היינו דקא
 84 מפחד רבי טרפון, שמא יצטרך לשלם, וקאמר ליה איהו – ואמר
 85 לו רבי עקיבא, מומחה לבית דין אתה, ואתה פטור מלשלם. אלא
 86 אי אמרת שמעה בדין משנה חוזר, אם כך לימא ליה רבי עקיבא
 87 לרבי טרפון, פטור אתה מלשלם, כיון דאילו תנאי והיית קיימתו
 88 הפרה, הריך לאו דינא – פסק ההלכה שלך היה מתבטל, והפרה
 89 היתה חוזרת להיות כשירה, ולא פלוג עבדת – במשנתנו שאל
 90 עשית שום נזק בהוראתך, ולכן השתא נמי – גם כעת שדבעל
 91 של הפרה האכילו אותה לבלבים לא פלוג עבדת – אתה לא
 92 עשית שום נזק, שהרי מציך אפשר להכשיר את הפרה, והבעלים
 93 שהאכילו אותה לבלבים הזיקו לעצמם, ופטור אתה מלשלם. ולא
 94 היה צריך רבי עקיבא לפטור משום שהוא מומחה.
 95 תירוצ נוסף על הסתירה בין המשניות: רב הוננא אמר, כאן –
 96 במשנה בבכורות מדובר שהדין נטל מהנתבע ונתן לתובע ביד
 97 ובעצמו, ובה אין הדין חוזר. ואילו כאן – במשנתנו מדובר
 98 כשלא נטל ונתן ביד, אלא צויה לנתבע, והלה נתן את הממון
 99 לתובע, ובאופן זה הדין חוזר, ויחזור הממון מזה שקיבל אותו לפי
 100 הכרעת הדין, לזה שנתן אותו.
 101 מקשה הגמרא: בשלמא מה ששינו בבכורות שאם הדין חייב את
 102 הנזכאי מה שעשה עשוי, בזה אפשר להעמיד כגון שהדין נטל ונתן
 103 ביד, שלקח מן הזכאי ונתן לתובע. אלא לגבי מה ששינו שם שאם
 104 זיכה את החייב מה שעשה עשוי, היכי משפכת לה – איך הוא
 105 האופן שהדין מוכח את החייב, על כרחך באופן דאמר ליה הדין
 106 לנתבע 'פטור אתה', והא – והרי באמירת 'פטור אתה' הדין לא
 107 נטל ונתן ביד, ואם כן מדוע מה שעשה עשוי, הרי לדעת רב חסדא
 108 כל שהדין לא נטל ונתן ביד הדין חוזר.
 109 מיישבת הגמרא: כיון דאמר הדין לנתבע 'פטור אתה', והנתבע
 110 שהיה מוחזק משאיר את הממון בידו על פי הוראתו של הדין,
 111 כמו שנטל ונתן ביד דמי, משום שבאמירתו נעשתה הכרעת הדין,
 112 ואין צורך לעשות כל מעשה נוסף כדי לקיים אותה. ולכן כשזיכה
 113 את החייב הדין אינו חוזר, כי אם לא נטל ונתן ביד ממש,
 114 שהכרעת הדין היא כנטילה ונתינה ביד.
 115 מקשה הגמרא: אלא, מתניתין דקתני שבדיני ממונות מחזירין בין
 116 לזכות בין לחובה, והעמידה רב חסדא כשלא נטל ונתן ביד, ולכן
 117 הדין חוזר, בשלמא לזכות – מובן הדבר כשמתחילה טעה הדין
 118 וחייב את הנתבע שלא כדין, ועכשיו צריך לחזור ולזכותו, שבזה

1 מיכן שפותחין בו. ומדיליף פתיחה הזכות מהכא היינו אי לא קטל לא תידחל
2 כאבי ורבא: מה שעשה עשוי. אלמא לא הדר: במומחה. יש בו כח לחזור ולא מצי
3 למימר ליה בעל דין אנא כי טעמא קמא דידך עבדינא אבל בשאינו מומחה מצי
4 אמר ליה מי יימר דטעמא בתרא דידך עיקר דילמא קמא עיקר ובהאי הוא דטעית:

5 פטור מלשלם. אלמא מה שעשה עשוי
6 ומיהו פטור מלשלם כדיון דמומחה הוא
7 ומלא בישא דההוא גברא גרם ליה למיטעי:
8 יש גדול הימנו. אותו גדול מחזיר דבריו של
9 זה דיש בו כח לבטל: אין גדול ממנו. לא
10 ציית ליה בעל דין לאהדורי עובדא ואפי' זה
11 אומר טעית לאו כל כמיניה: טועה כדבר
12 משנה. שטעונו מצינו בדבר המשנה אין דינו
13 דין לגמרי חוזר: שיקול הדעת. לקמן
14 מפורש: ואפי' טעה בר' חייא. האי דבר
15 משנה דקאמר מי אמר: דאפי' טעה דבר
16 המשנה בתוספתא דבי רבי חייא ורבי
17 אושעיא שהם סידרו התוספתא וסתמו בה
18 מה שסתמו ולא הוי עיקר כל כך כמשנתנו
19 שסתמה רבי שהיה גדול מהם וכל הישיבה
20 מצויה אצל על ידי שהוא נשיא ודקדוק
21 עמו בדברים העמידום על בוריים: ואפי'
22 בדרב ושמואל. בממטרא דידהו דענה בשל
23 מסברא שלחם ולא הוויא מתנני' אלא סברא:
24 אמו אנן קמלי קני באנמא אנו. אחרי
25 שאמרתין לך שאף הטועה בדברי האמוראים
26 האחרונים חוזר מאי גרעותנן מדאחרני:
27 קמלי קני. קוצצים קנים ומלקטי עצים: סוגין
28 דעלמא כאדרי. רוב הדיינין נראין להם דברי
29 השני: לרב ששת. דאמר טעה דבר משנה
30 חזר: האם שלה. בית הדין ונקראת טרפחת
31 ושלפוחית ובלעז מטררציה: והתירוה. מפני
32 שאמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה בו.
33 לפי שטובות הן ואין רוצין שהיו מצויות
34 במקומות אחרות וקא חזינו דמתקיימו:
35 הלכה חמורא שרשון. כלומר צריך את
36 למכור את חמורי ולהחזיר פרה לבעלים:
37 טועה כדבר משנה אמת. סתם משנה היא
38 באלו טרפיות (חולין נד.) ניטלה האם שלה
39 כשירה: וטועה כדבר משנה חזר. ולקמן
40 פריך הכא מאי חזרה איכא הרי האבילה
41 לכלבים: הכי קאמר ליה. רב המנונא אי
42 אמרת בשלמא בר' אלמא קם דינא. כלומר
43 מה שהורה הורה ואי נמי איתא קמן לא
44 הדרא מיתבשרא: היינו. דאמר ליה דאי לאו
45 דמומחה הוא הוה בעי שלומי: לאו כלום
46 עבדת. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה
47 שהשליכה לכלבים ואת לא אפסדת ליה
48 מידי במאי דפסקת עלה שם טרפות דהא אי
49 בעית למחדר הדרת: רב חסדא. מהדר לעיל
50 לשנוי מתניתא דן את הדין: נשא ונתן ביד.
51 מה שעשה עשוי: לא נשא ונתן ביד. אלא
52 צוה לבעל דין והוא עושה מעצמו מחזיר
53 המנומן מזה שקיבלו לזה שנתנו: נשא ונתן.
54 הוא עצמו גבה מזה ונתן לזה: בשלמא חייב
55 את הובאי. שפיר מצי לאוקמי מה שעשה
56 עשוי כדקתני בה שנטל מן הובאי ממש מידו
57 שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את
58 החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא
59 וזה היה מוחזק ועכבוהו על פיו כמי שנתן ביד דמי: אלא.
60 מחזיר לחובה ע"כ משמע מתחלה זכה ו"ל פטור אתה וקאמר מחזירין. ומשני חדא קתני. דלעולם לחובה
61 אין מחזירין מאחר שזיכחו אלא משלם מביתו ומתני' חדא קתני מחזירין הדבר לזכותו של זה אם הייבוחו תחלה ולא נשאו ונתנו ביד מחזירין לזכותו שהוא חובתו של
62 חבירו שמחזירין אותו לחזירי מה שגבה: דכוותה בני נפשות. על כרחיך הכי בעי לפרושה ולתת חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות:

1 מה שעשה עשוי ושלם מביתו. וא"ת טיהר את הטמא אמאי מה שעשה עשוי ועוד
2 אי מה שעשה עשוי אמאי משלם דאבתי לא מתקמא דעירבן עם פירותיו עד
3 לבסוף ו"ל הדשתא סבירא ליה כשעירבן בעל הבית ולבסוף ס"ל כשעירבן חכם והשתא
4 מה שעשה עשוי שעירבן ברוב פירותיו וטוריס דבטלי ברובא וישלם מביתו שעירבן
5 בפירות מועטים וא"ת למאי דסי' ב' עד כמה
6 (בכורות דף כח) דאתאי בר"מ הא שומעין ליה
7 בפרק הניזקין (גיטין ד' נד:) גבי נפלו ותפצעו
8 דאפי' שגג לא יעלו דקנסין שוגג אטו מיד ואם
9 כן יזכי בטלי ברובא ו"ל כיון דעל פי חכם עבד
10 לא קניס האי שוגג אי נמי לענין דינא דגרמי
11 מוקי לה בר' מאיר ב'פ' עד כמה (שם דף כח)
12 ולא כוותיה לכל מילי:

13 **כאן** במומחה. כולי סוגיא בטעה בשיקול
14 הדעת דאי דבר משנה הא רב נחמן
15 ורב יוסף גופיהו שומעין ליה בכחכות בפרק
16 אלמנה (ק' ר) דאמרי ב"ד שמכרו בלא הכרה
17 נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים וא"ת
18 ב'פ' דמכילתין (ד' ה.) דמר זוטרא בריה דרב
19 נחמן דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף אמר
20 ליה אי קבלוך עלייהו כו' כי טעה נמי בשיקול
21 הדעת אמאי לא היה חזר את מומחה הוה וי"מ
22 דממחה דהכא היינו בממחה דסובאי:
23 **השתא** נמי לא כלום עבדת. בלא נטל ונתן
24 ביד איירי דאי האבילה ר' טרפון לכלבים אי"כ
25 טובא עבד ותימה דב'פ' עד כמה (בכורות ד' כח)
26 (ושם) בההיא דן את הדין בעי לאוקמי בר"מ
27 מקמי דאוקי בשנטל ונתן ביד אמאי חייב חכם
28 כשטיהר את הטמא בבהו שעירבן בעל הבית
29 בפירותיו נימא כיין דאילו לא עירבן הוה הדר
30 השתא נמי לאו כלום עבד ו"ל דסוגיא דהכא
31 אתאי כרבנן אבל לר"מ דדן דינא דגרמי חייב
32 אע"ג דאילו לא עירבן הוה הדר דהא מראה
33 דינר לשולחני ונמצא רע מחייב לר"מ בהגזל
34 קמא (ב"ק ד' ק.) ושם אע"ג דאילו הוה קמן הוה
35 הדר:

1 **מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות: דיני**
2 **ממונות מחזירין בו: ורבינוהו, דן את הדין, ויפה את**
3 **החייב, חייב את הזכאי. טיפוא את המחזיר, טיהר את**
4 **המבוא. מה שעשה עשוי, וישלם מביתו. אמר רב**
5 **יוסף, לא קשיא. כאן במומחה, כאן בשאינו מומחה.**
6 **ובמומחה מחזירין? והקתני 'אם היה מומחה לבית**
7 **דין, פטור מלשלם'. אמר רב נחמן, כאן שיש גדול**
8 **הימנו בחכמה ובמנון, כאן שאין גדול הימנו בחכמה**
9 **ובמנון. רב ששת אמר, כאן שטעה בדבר משנה,**
10 **כאן שטעה בשיקול הדעת. דאמר רב ששת אמר רב**
11 **אפי, טעה בדבר משנה חזר, טעה בשיקול הדעת**
12 **אינו חזר. אמר ליה רבינא לרב אשי, אפילו טעה**
13 **ברבי חייא ורבי אושעיא? אמר ליה, אין. אפילו בדרב**
14 **ושמואל? אמר ליה, אין. אפילו בדידי ודידך? אמר**
15 **ליה, אטו אנן, קמלי קני באנמא אנן. היכי דמו שיקול**
16 **הדעת? אמר רב פפא, כגון תרי תנאי או תרי אמוראי**
17 **דפליגי אהדרי, ולא איחזר הלכתא, לא כמר ולא**
18 **כמר. ואיקרי ועבר כחד מיניהו, וסוגיא דשמעתא**
19 **אולי פאידיך, היינו שיקול הדעת. איתביה רב המנונא**
20 **לרב ששת, מעשה בפרה (של בית מנחם) שניטלה**
21 **האם שלה, והאבילה רבי טרפון לפלבים. ובא מעשה**
22 **לפני חכמים בביבנה, והתירוה, שאמר תודוס הרופא,**
23 **'אין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים,**
24 **אלא אם כן חותכין האם שלה, כדי שלא תלד'.**
25 **אמר רבי טרפון, 'הלכה חמורא מטרפון'. אמר לו רבי**
26 **עקיבא, פטור אתה שכל המומחה לרבים פטור מלשלם. ואי איתא, לימא ליה טועה בדרב**
27 **משנה אמת, וטועה בדרב משנה חזר. חדא ועוד, קאמר. חדא, דטועה בדרב משנה אמת, וטועה**
28 **בדרב משנה חזר. ועוד, אי נמי בשיקול הדעת טעית, מומחה לרבים אמת, וכל**
29 **המומחה לרבים פטור מלשלם. אמר רב נחמן בר יצחק לרבא, מאי קא מותיב רב המנונא**
30 **לרב ששת מפרה, פרה הרי האבילה לפלבים, וליתא דתהדרי. הכי קאמר ליה, אי אמרת**
31 **בשלמא טעה בדרב משנה אינו חזר, אלמא קם דינא. היינו דקא מפחיד רבי טרפון, וקאמר**
32 **ליה איהו, מומחה לבית דין אמת, ואמת פטור מלשלם. אלא אי אמרת טעה בדרב משנה**
33 **חזר, לימא ליה, כיון דאילו הואי פרה, דינד לאו דינא, ולא פלוס עבדת. השתא נמי, לא**
34 **כלום עבדת. רב חסדא אמר, כאן, שנטל ונתן ביד. כאן, שלא נטל ונתן ביד. בשלמא חייב**
35 **את הזכאי, כגון שנטל ונתן ביד. אלא יזכה את החייב, היכי משפחת לה. דאמר ליה 'פטור**
36 **אתה'. והא, לא נטל ונתן ביד. כיון דאמר 'פטור אתה', כמו שנטל ונתן ביד דמי. אלא,**
37 **מתניתין דקתני, דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. בשלמא לזכות משפחת לה,**
38 **דאמר ליה מעיקרא 'חייב אתה', ולא נטל ולא נתן ביד. אלא לחובה, היכי משפחת לה.**
39 **דאמר ליה 'פטור אתה'. והאמרת, כיון דאמר ליה 'פטור אתה', כמו שנטל ונתן ביד דמי.**
40 **חדא קתני, דיני ממונות מחזירין לזכות, שהיא חובה. דכוותה גבי נפשות 'מחזירין לזכות**
41 **ואין**

1 **ואין**
2 **חייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
3 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
4 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
5 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
6 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
7 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
8 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
9 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
10 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
11 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
12 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
13 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
14 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
15 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
16 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
17 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
18 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
19 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
20 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
21 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
22 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
23 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
24 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
25 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
26 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
27 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
28 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
29 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
30 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
31 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
32 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
33 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
34 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
35 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
36 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
37 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
38 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
39 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
40 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
41 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
42 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
43 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
44 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
45 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
46 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
47 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
48 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
49 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
50 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
51 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
52 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
53 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
54 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
55 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
56 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
57 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
58 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**
59 **החייב. על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא**
60 **במומחה וזהו שנטל מן הובאי ממש מידו**
61 **שלא כדן ונתן לתובע: אלא יזכה את**

שעירבן

עם פירוטיו. הקשה רבינו אפרים לא ידא אלא במטמא בידים דתנן בפ' הניזקין (גיט' ד' נב) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא ובשלמא לחזקה דאמר התם (דף נג.) אחד שוגג ואחד מיד חייב ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיוודעו וגיב חכם בעל הוראה אין לפטור מטעם כדי שיוודעו דכי נמי מחייבת ליה מודע ליה אלא לר' יוחנן דאמר

דבר תורה אחד שוגג ואחד מיד פטור ומה טעם אמרו במיד חייב שלא יהיה כל אחד ואחד מטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני הכא לא שייך לחייב מהאי טעמא מיהו למאי דמוק במסקנא שנטל נתן ביד יש לחייב כמו מיד דלמה לו לאדם לטול וליתן ביד אבל למאי דסבירא ליה מעיקרא שעירבן כה"ב קשה וי"ל דמכל מקום חייב כמו מיד שהיה לו לחכם לזקוק בהוראתו ולידע שבעה"ב יע"ב

אתיא רשע רשע תניא נמי הכי. תימה תקשה לרבא מבריי' דהבא דקאמר בפרק קמא (דף ג.) דמלקות תחת מיתה עומדת ולית ליה ג'ש דרשע וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשין משמע ואין משלשין במכות אבי אמר אתיא רשע רשע ורבא אמר בעינן באבי זמם וליכא ועוד אטו טתמא דהש"ס בפי' דמכות (שם) כאבי גבי אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין ואמר חייבי מלקות מניין אתיא רשע רשע ויש לומר דרבא אית ליה ג'ש אלא דלהגן מילי קאמר דלא צריך מיהו קשה דפי' אלו נערות (כתובות דף לה.) ושם גבי חייבי מלקות שוגגין פטורין מן ממון קאמר אבי אתיא רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה ולרבי יוחנן קשה נמי אמאי מחייב חייבי מלקות שוגגין בתשלומין ולא יליף ג'ש דרשע ועוד בהיותו פירקא (דף לו.) קאמר והא מהבא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו ומסיק חדא במיתה וממון חדא במלקות וממון והשתא במלקות וממון למילי קרא תיפוק ליה מג'ש דרשע רשע ויש לומר דרבא ורבי יוחנן לא דרשי התם גזירה שוה דרשע משום דלא הוי בגוף המלקות אלא לפטור ממון דבהוי מלקות וקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע והא דדריש רבא מכה מכה משום דגבי תשלומין כתיב מכה נפש בהמה שלמנה אבל אבי דריש ג'ש דרשע רשע בכל מלקות וסוגין ההוא פירקין גבי כדי רשעתו אליבא דרבא אתיא דלאבי מלקות ולממון לא צריך קרא דאתיא ג'ש דרשע רשע ומוקי חדא למיתה ומלקות כר"מ

טעה בנואף ונואפת מהו. פירש הקונטרס דבנואף ליכא טעות לזכות ועימה

דהא איכא מילי טובא כי הוהא דפליגי בשיליה פ"ק דמכות (דף י.) אי אמרינן במנאפין עד שיראו דרך מנאפין או עד שיראו כמכחול בשפופרת או חבר בעי התראה או שיתיר עצמו למיתה או שיתיר שני עריו מרתין בו וי"ל דמבעיא ליה אם יש בנואף ונואפת דבר שאין הצדוקן מודין בו וקאמר רבי יוחנן אימוקדך יקיד קרן כו בעוד שאתה עוסק בשמועתך שאמרת לך שיש חילוק בין דבר שצדוקן מודין בו לדבר שאין צדוקן מודין בו תן לב לחיבן מהו קן מודין ומהו אין הם מודין ועתה מפרש הש"ס ה"ד דבר שאין הצדוקן מודין בו: **שטעה** שלא כדרכה. פ"ה דלא מפרש חיובא בהדיא דילפנין ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הצדוקן מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיתיר בדבר שאין הצדוקן מודין בו ומסיק בגמ' דאמר' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקן מודין בו וי"ל דהבא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה נגמר ביאה אסור העראה שריא ע"ג דפרך ההם אתהיא שניא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם הדיא שניא שפיר: **אחד** מן התלמידים. תימה הא אמר בספ"ק (דף יז.) דאי אמר איני יודע וחדר אמר טעמא (למילתיה) לא שמעתי ליה ולא היא אלא כאחד מן התלמידים וי"ל דהתם באומר לחובה והכא באומר טעמא לזכות

זכות נרדתא. שהיא זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת או אשת איש: ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה. דהא לחובה ממש לא מצית לפרושה דהא בדיני ממונות נמי ליתא: חובתיה דגואל הדם. שקשה בעיניו שזה ניצול: בין בן. קתני ברישא בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא**. מהדר

לאוקומי לתירוציה דרב חסדא דמתני' כשלא נשא נתן ביד ודן את הדין כשנשא ונתן ביד ודקשיא לך זיכה את החייב מאי נשא ונתן ביד איכא כגון שהיה לו משכון לתובע מן הנתבע וזיכה הדיין את הלזה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלזה והחזירו ללוח: **מימא את המהור**. נמי משכחת לה כשנשא ונתן ביד דגנע בהו שרץ כשכא לישראל לפניו על דבר חספס דגולד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשלך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר והן לא היו אלא טהורות: **שיהר את הממא**. ונטלו הדיין עצמו ועירבן עם שאר פירות של נשאל ונמצא שטעה והרי הכל טמא: נקי. משמע מן החטא ואע"פ שנתחייב בדין: **צדיק**. משמע שנצטרך בדין ואע"פ שאינו נקי: **חייבי גלות מאי**. מי הוו כדיני נפשות אי לא: כתיב בחייבי מיתות (במדבר לה) יומת הרוצח וכתיב (שם) בחייבי גלות לנוס שמה רוצח: **רשע רשע**. כתיב בדיני נפשות (שם) אשר הוא רשע למות וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **תניא נמי הכי**. בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין לזכות: **דבר שאין הצדוקין מודין בו**. שאין טעותו מפורש בתורה בהדיא אלא במשנה או בדברי האמוראים: **י"ל קרי בי רב הוא**. תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום וחדר: **טעה בנואף ונואפת**. זיכה מתן מן אמרינן מהדרינן ליה לחובה דבשלמא ברוצח איכא למטעי במילי טובא דלא מיפרשי בהדיא כגון באומר אבן שחרגו בה לא היה בה כדי מיתה או במותרה מפי הרוג ואל מפי עדים או באומר הוא היה רודפני ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל אלא הרגו אבל בנואף ונואפת ליכא טעותא לזכותא: **עד דמוקדך יקיד קרן קרך וצלי**. בעוד שהש"ס דולקת קצוץ דלועין שלך וצלה אותן כלומר בעוד שאתה עוסק בשמעתך תן לב להבין ולהוסיף לקח הרי שמעת ממני טעה בדבר שהצדוקן מודין בו חזר והאי דבר שהצדוקן מודין בו הוא:

אלא היכי דמי אין חזרוין. דקתני מתניתין סתם דיני נפשות אין מחזירין לחובה ועריות נמי במשמע: **כגון שטעה**. הדיין זיכה בנואף ונואפת שלא כדרכה דלא מפרש חיוביה בהדיא דרבנן ילפי לה (לקמן דף נה.) ממשכבי אשה שני משכבות ואין הצדוקן מודין בו: **הכל ואפילו עדים**. שהעידו עליו יכולין ללמד עליו ראיות של זכות: **אמר רב פפא**. הכל דמתניתין לאיתוי תלמידים היושבין שורות לפני הדיינין קאמר דמלמדין זכות ואין מלמדין חובה ודברי הכל:

ורבנן ורבנן ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הצדוקן מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיתיר בדבר שאין הצדוקן מודין בו ומסיק בגמ' דאמר' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקן מודין בו וי"ל דהבא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה נגמר ביאה אסור העראה שריא ע"ג דפרך ההם אתהיא שניא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם הדיא שניא שפיר: **אחד** מן התלמידים. תימה הא אמר בספ"ק (דף יז.) דאי אמר איני יודע וחדר אמר טעמא (למילתיה) לא שמעתי ליה ולא היא אלא כאחד מן התלמידים וי"ל דהתם באומר לחובה והכא באומר טעמא לזכות

אלא

63 בית דין מלקות, (מניין) מאי – מה דינם, האם הם כדיני נפשות, או
 64 כדיני ממונות.
 65 השיב לו רב ששת: חיבי מלקות גם הם כדיני נפשות, שכן אָתְיָא
 66 – לומדים גזירה שוה מהמילה 'יָשַׁע' הכתובה בדיני נפשות,
 67 שנאמר בהם (במדבר לה לא) 'אָשֶׁר הוּא יָרָשַׁע לְמוֹת', למילה 'יָשַׁע'
 68 האמורה בחיבי מלקות, שנאמר בהם (דברים כה ב) 'וְהָיָה אִם בֵּן
 69 הַכּוֹהֵן הָרִשֵׁעַ'.
 70 שנינו בברייתא כדברי רב ששת: תִּנְיָא נְמִי חָבִי – שנינו כן בברייתא
 71 כמו שאמר רב ששת, 'חִיבֵי גְלוּת מְנִינן שְׁהֵם כְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אָתְיָא
 72 'רוּצַח' 'רוּצַח'. חִיבֵי מְלָקוֹת מְנִינן שְׁהֵם כְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אָתְיָא 'יָשַׁע'
 73 'יָשַׁע'.
 74 שנינו במשנה: דיני נפשות מחזירים לזכות ואין מחזירין לחובה. אָמַר
 75 רַבִּי תַּיְיָא בַר אַבְבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, והוא – דין זה, שאין מחזירים את
 76 הדין לחובה, מדובר כשפועה הדין פְּדָבָר שְׁאִין הַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ –
 77 שאינו כתוב בתורה בפירוש, אלא רק במשנה או בדברי
 78 האמוראים, ולכן הצדוקים אינם מודים בדין זה. אָבָל אִם שָׁעָה
 79 פְּדָבָר שְׁכְתוּב בְּתוֹרָה בְּפִירוּשׁ, שְׁאִפִּילוּ הַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ, מחזירים
 80 אפילו לחובה, שהרי זיל קריי בִּי רַב הוּא – לך ללמדו אצל הרב,
 81 כלומר הוא דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו,
 82 והטועה בדבר שכזה אין דינו נקרא דין כלל.
 83 בְּעָא מִיָּנִיה – שאל ממנו רבי תיאי בר אבא מרבי יוחנן, דיין שפועה
 84 בדינים של נואף ונואפת, וזיכה אותם, מהו – מה דינו, האם בזה
 85 מחזירים אפילו לחובה בכל טעות שפועה, שהרי כל הדינים שלום
 86 כתובים בפירוש בתורה, וממילא בכל טעות בדינם יחזור אפילו
 87 לחובה.
 88 אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חִיַּיא בַר אַבָּא דֶּרַךְ מִשַׁל, אֲדַמְקַדְּךָ יְקִיד
 89 – בעוד שהאש דולקת, זיל קיזן קְרָךְ וְצָלִי – לך קצוץ את הדלועים
 90 שלך וצלה אותם על אותה האש. כלומר, שהוד שאתה עוסק
 91 בשמועתך, שים ליבך להבין ולהוסיף לקח בה. שהרי שמעת ממני
 92 שבדבר שהצדוקים מודים בו, חוזר ונואף ונואפת הוא דבר
 93 שהצדוקים מודים בו, ואם כן הדין חוזר בוה אפילו לחובה, והיה
 94 עליך להבין זאת מתוך מה ששמעת ממני כבר.
 95 אֲתִמַּר נְמִי – נאמר כך גם בבית המדרש, אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי
 96 יוֹחָנָן, מְעָה בְּנוֹאֵת, חוֹר, משום שהוא דבר שהצדוקים מודים בו.
 97 שואלת הגמרא: אֵלֵא חִיבֵי דְמִי – איזה אופן יש בדיני עריות שאין
 98 חוֹזְרִין לחובה, שהרי במשנה נאמר בסתם שדיני נפשות אין
 99 מחזירין לחובה, ומשמע שהדבר שייך בכל דיני נפשות.
 100 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְיָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּגוֹן שְׁפַעָה הַדִּינִן,
 101 וזיכה נואף שבא על הנואפת שְׁאִי פְּדָבָרָהּ, שבאופן זה לא נאמר
 102 בפירוש בתורה שחיבים מיתה, אלא חכמים למדו (להלן נה). ממה
 103 שנאמר (ויקרא יח כב) 'מִשְׁקַבֵּי אִשָּׁה', שחיבים על שני משכבות,
 104 אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה. ומאחר שאינו מפורש בתורה,
 105 אין הצדוקין מודים בו, ואם טעו בזה וזיכו אין מחזירים את הדין
 106 לחובה.
 107 שנינו במשנה: דיני ממונות הפל בו' מלמדין זכות וחובה, דיני
 108 נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה.
 109 מבררת הגמרא: האם כוונת המשנה שהפל מלמדים ראיות של
 110 זכות בדיני נפשות, ואֲפִילוּ הַעֲדִים שהעידו לחובתו של הנידון,
 111 נִמָּא – אם כן יש לומר, דְּמַתְּנִיתִן כְּשִׁיתִּי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הֵיא,
 112 וְלֹא כְּשִׁיתִּי רַבִּינָן. תִּנְיָא בְּבִרְיָא. נאמר במקרא (במדבר לה ל) 'עֵד
 113 אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנַפְשׁוֹ', ויש ללמוד מכך שעדים אינם רשאים לחוות
 114 דעה בדיני נפשות פִּין לְזִכּוֹת הַנִּידוֹן וּפִין לְחֻבָּה. אלו דברי חכמים.
 115 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הֵעֵד עוֹנֶה לְזִכּוֹת – רשאי הוא ללמד
 116 זכות על הנידון, ואִין עוֹנֶה לְחֻבָּה – אך אינו רשאי ללמד עליו
 117 חובה. ומאחר שנתבאר במשנה ש'הכל מלמדים זכות', ומשמע
 118 מכך שאף העדים בכלל זה, אם כן בהכרח צריך לומר שהמשנה
 119 סוברת כשיטתו של רבי יוסי ברי יהודה ולא כחכמים.
 120 דוחה הגמרא: אָמַר רַבִּי שִׁמְשֵׁי, אִין כּוּוֹנַת הַמְּשֵׁנָה בְּאִמְרָה 'הַכֹּל'
 121 לרבות את אחד מן העדים, אלא עוסקת היא בְּאֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים
 122 היושבים לפני הדיינים, וְדַבְרֵי הַכֹּל – שבזה הכל מודים שרשאי
 123 הוא ללמד על הנידון זכות ולא חובה, כמבואר בדברי המשנה
 124 להלן (מ.).

1 וְאִין מְחֻזְרִין לְחֻבָּה, שמדובר על זכות שהיא חובה, וּמְחֻזְרִין
 2 לְזִכּוֹת' הביאור הוא שמחזירים לזכות מִיִּרְדָּתָא – כשהיא רק זכות
 3 לנידון, ואין בה חובה לאדם אחר, כגון אם דנים על מחלל שבת
 4 או הבא על אשת איש, וְאִין מְחֻזְרִין לְחֻבָּה' הביאור הוא שאין
 5 מחזירים לזכות שְׁהֵיא חֻבָּה – כשאותה הזכות היא חובה לאדם
 6 אחר. וקשה על זה, חֻבָּתֵיהּ דְּמָאן – למי יש חובה בדיני נפשות אם
 7 נפטר את הנידון.
 8 משיבה הגמרא: הָא לֹא קָשְׁיָא, – שגם בנפשות יש אופן שזכותו של
 9 הנידון היא חובה לחבירו, והיינו ברוצה, שהחזרת הדין לזכות
 10 הנידון היא חֻבָּתֵיהּ דְּנוֹאֵל תְּדָם, שקשה בעינינו לראות שהנידון
 11 ניצול מן הדין, ורוצה שיהרגוהו, ועל כך שנינו שבדיני נפשות אין
 12 מחזירים לזכות כשהיא חובה לאחר.
 13 מלכשה הגמרא: וכי משום חֻבָּתֵיהּ דְּנוֹאֵל תְּדָם – משום חובתו של
 14 גואל הדם, מְגַלְתִּין לִיה לְהָא – נהרג את הנידון אף שהדיינים טעו
 15 והוא זכאי.
 16 ועוד קשה לפי הביאור הזה במשנה, מָאִי – מהו הלשון שהמשנה
 17 נקטה 'בִּין לְזִכּוֹת בִּין לְחֻבָּה', שמלשון 'בין בין' משמע שיש כאן
 18 שני אופנים שמחזירים, ולא שמדובר באופן אחד של זכות שהיא
 19 חובה.
 20 קָשְׁיָא – הגמרא אכן נשאת בקושיא, שקושיא זו אכן קשה על
 21 ביאור זה.
 22 הגמרא מביאה ישוב אחר לקושיא שהקשו מהמשנה על רב
 23 חסדא: רַבִּינָא אָמַר, אִכֵּן אִפְשָׁר לְתַרְץ כְּרַב חֶסְדָּא. ומה שהקשו
 24 כיצד יש אופן שנטל ונתן ביד ביזכה את החיבי, יש אופן כזה, כְּגוֹן
 25 שְׁהָיָה לוֹ – לתובע פְּדוּ מִשְׁבּוֹן, וכשהדיין זיכה את הנתבע, נְטָלוּ
 26 מִמֶּנּוּ והחזירו לנתבע, ובכך נטל ונתן ביד. ובמִימָא אֵת הַתְּהוֹדוּ יֵשׁ
 27 אופן שנטל ונתן ביד, כגון דְּפָאֵנִי בִּיה שְׁרָן – שהדיין הניח שרץ על
 28 הפירות, כדי לחזק דבריו שהם טמאים, ובכך טימא אותם. ובמִימָה
 29 אֵת הַמִּמָּא, כגון שְׁעִירֶיךָ בִּין פְּדוּתָיו – שהדיין עירב את הפירות
 30 הללו בפירות אחרים של בעל הבית, כדי לחזק את דבריו שהם
 31 טהורים, ובכך גרם בידים שגם הפירות האחרים יהיו טמאים.
 32 שנינו במשנה: דיני נפשות בו' מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה.
 33 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לדין זה: תִּנְנוּ רַבְּנֵן
 34 בְּבִרְיָא. מְנִינן לְיוֹצֵא מִבֵּית הַדִּין חִיבֵי מִיתָה, וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד
 35 עָלָיו זְכוֹת וּלְפִטְרוֹ, מְנִינן שְׁפַחְזוּרִין אוֹתוֹ לְבֵית הַדִּין שׁוֹב בְּדִינּוֹ,
 36 תְּלַמּוּד לְזִמְרָה (שמות כג ט) וְנִקְי וְצִדִּיק אֵל תִּהְיֶה. שממה שנאמר 'נְקִי
 37 אֵל תִּהְיֶה' למדים, שלא להרוג אדם שהוא נקי מן החטא, כלומר
 38 שלפי האמת לא עבר את העבירה, אף על פי שכבר התחייב מיתה
 39 בבית דין. ומְנִינן לְיוֹצֵא מִבֵּית דִּין כְּשִׁהוּ זְכוֹא בְּדִין וּפְטוּר מִן הַמִּיתָה,
 40 וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חֻבָּה, מְנִינן שְׁאִין מְחֻזְרִין אוֹתוֹ לְבֵית
 41 הַדִּין לְדוֹן שׁוֹב בְּדִינּוֹ, תְּלַמּוּד לְזִמְרָה וְצִדִּיק אֵל תִּהְיֶה, ומתיבות אלו
 42 למדים שלא להרוג אדם שיצא מבית הדין צדיק בדין, אף שלפי
 43 האמת אינו נקי מן העבירה שעליה חייבוהו מיתה.
 44 הגמרא מבארת את דינו של מסיח, ששונה משאר דיני נפשות:
 45 אָמַר רַבִּי שִׁמְשֵׁי בַר אַשִּׁי, וְחִילּוּפֵיהּ לְמַסִּית – דינו של מסיח להיפך
 46 מהאמור כאן. שנסתית שיצא חיוב ואמר אחד 'יש לי ללמד עליו
 47 זכות' אין מחזירים אותו לזכות, ומסית שיצא זכאי ואמר אחד 'יש
 48 לי ללמד עליו חובה' מחזירים אותו לחובה. שכן נלמד מִדְּבָרֵיהּ
 49 לגבי מסית (דברים יג ט) 'לֹא תִחְמָלוּ וְלֹא תִכְסֶּה עֵלְיוֹ'.
 50 רַב כְּהֵנָּא מְתַנֵּי – למד דין זה ממה שנאמר במסית (שם יג ט) 'כִּי הִרָג
 51 הַתְּהַרְגֶנּוּ'.
 52 הגמרא מסתפקת אם הדין האמור נוהג גם בחיבי גלות או מלקות:
 53 בְּעָא מִיָּנִיה – שאל ממנו רבי זירא מרב ששת, חִיבֵי גְלוּת – רוצחים
 54 בשוגג שהם חיבים בגלות, (מניין) מָאִי – מה דינם, האם כדיני
 55 נפשות שאין מחזירים את דינם אלא לזכות, או כדיני ממונות
 56 שמחזירים בין לזכות בין לחובה.
 57 פשט לו רב ששת את הספק: חיבי גלויות הם כדיני נפשות, משום
 58 שְׁאֲתִיָּא – לומדים גזירה שוה מהמילה 'רוּצַח' האמורה בחיבי
 59 מיתות בית דין, שנאמר בהם (במדבר לה טו) 'מוֹת יוֹמַת הָרָצַח', למילה
 60 'רוּצַח' האמורה בחיבי גלויות, שנאמר בהם (במדבר לה ט) 'לִקְסֵי שָׁמָּה'
 61 הָרָצַח'.
 62 הוסיף רבי זירא ושאל את רב ששת: חִיבֵי מְלָקוֹת – מי שחייבוהו

הנידון, ועל כך מפורש במשנה ש'המלמד זכות אינו יכול לחזור
 וללמד חובה, ומבואר אם כן, שאף בשעת גמר דין אין המזכה
 יכול לחזור בו, ושלא כדברי רב.
 משיבה הגמרא: וְלִיִּטְעִימָךְ – ולשיטתך, לְמַחֲרַת מִשָּׂא וּמִתָּן מִי לִיבָא
 – האם לא היו הדיינים שבים לישא וליתן בדין למחרת קודם גמר
 דין, ודאי היו עושים זאת, ואם כן, כִּי קָתַנְי, בְּשַׁעַת מִשָּׂא וּמִתָּן –
 ניתן לפרש שמה שנתבעת במשנה שאין המזכה יכול לחזור בו אף
 למחרת, היינו דווקא בשיבת המשא ומתן קודם שייגמרו את הדין,
 אבל בשעת גמר דין יכול הוא לחזור בו, וכדברי רב.
 הגמרא מנסה להוכיח מהמשך המשנה שלא כדברי רב: תָּא שְׁמַע,
 שנינו בהמשך דברי המשנה (שם), שאם נחלקו הדיינים ביניהם ולא
 הגיעו לידי הכרעת רוב היו מוסיפים עליהם עוד דיינים, עד
 שבעים ואחד כמנין סנהדרין גדולה. ואם לאחר שהוסיפו עד
 שבעים ואחד היו שלושים וששה מחייבים ושלושים וחמשה
 מזכים, אי אפשר לחייב את הנידון על פיהם, מאחר שאין
 מכריעים לחובה בדיני נפשות על פי אדם אחד אלא על פי שנים,
 ולפיכך הרי הדיינים דְּנִין בדבר אֵלּוּ כְּנַגְדֵי אֵלּוּ, עַד שְׂרִיאַה אֶחָד מִן
 הַמְּיָרְבִּין אֶת דְּבָרֵי הַמְּיָרְבִּין וַיְחֹזֵר בו מדבריו, ונמצא שיהיו שלושים
 וששה דיינים מזכים ושלושים וחמשה מחייבים, ויצא הנידון זכאי
 בדינו.
 ולכאורה יש לדייק מן המשנה שלא כדברי רב, וְאִם אִתָּא – ואם
 נוקטים כדברי רב שיכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין ולחייב,
 אם כן מדוע כתוב במשנה רק אופן אחד, 'עד שיראה אחד מן
 המחייבין דברי המזכין', לְהִתְנֵי נְפִי אִיפְכָא – היה לה לשנות אופן
 נוסף, 'או שיראה אחד מן המזכין את דברי המחייבין', שבאופן כזה
 יהיו שלושים ושבעה מחייבים ושלושים וארבעה מזכים, ויצא
 הנידון חייב בדינו. ומאחר ולא נקטה המשנה כן, יש ללמוד שאף
 בשעת גמר דין אין המזכה יכול לחזור בו מדבריו, ושלא כדברי
 רב.
 דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מן המשנה, אלא יתכן שאף המזכה
 יכול לחזור בו בשעת גמר דין, ומכל מקום נקטה המשנה רק באופן
 שהמחייב חוזר בו, משום דתָּנַן אֲזֻכְתָּא קָא מְהֵרָה, אַחֲזֵבָה לֹא קָא
 מְהֵרָה – התנא מחזר אחר זכותו של הנידון ולא אחר חובתו,
 ולפיכך נקט רק באופן כזה שיוצא הנידון זכאי בדינו.
 הגמרא שבה ומקשה על דינו של רב: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר
 חֲנִינָא, אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים שְׂוִיבָה אֶת הַנִּידוֹן, וְמֵת קוֹדֵם שֶׁנִּגְמַר
 הַדִּין, אִזִּי בְּשַׁעַת גְּמַר הַדִּין רִוּאִין אוֹתוֹ וְאֵת אוֹתוֹ תִּלְמִידוֹ כְּאֵלּוּ
 הוּא דִּן וְעוֹמֵד בְּמִקְוָם רַב, וּנְשָׂא רַבְעוֹ לזכות את הנידון,
 ומצרפים אותו למנין המזכים.
 ולכאורה יש להקשות מכאן על דברי רב, וְאִם אִי – מדוע דנים אנו
 את התלמיד שמת כאילו הוא עומד בדעתו לזכות את הנידון, הרי
 מאחר ולדברי רב יכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין, נִימָא אֵלּוּ
 הָיָה קָרִיב הָדָר בֵּיה – יתכן לומר, שאם היה תלמיד זה חי היה חוזר
 בו מדבריו ומחייב את הנידון. אלא בהכרח יש לומר שרבי יוסי בר
 חנינא סובר שאין המזכה יכול לחזור בו אפילו בגמר דין, ושלא
 כדברי רב.
 דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדברי רבי יוסי בר חנינא, אלא
 יתכן שאף הוא מודה שיכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין,
 ומכל מקום דנים אנו את התלמיד שמת כאילו נשארו בדעתו
 לזכות, משום דהִשְׁתָּא מִיָּהָא לֹא הָדָר בֵּיה – שהרי עד שעת מותו
 לא חזר בו, ולפיכך אין לנו לחשוש שמה היה חוזר בו מדבריו.
 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לומר שדברי רבי יוסי בר חנינא
 מתיישבים אף לשיטת רב, וְהָא שְׁלַחוּ מִתָּם – שלחו מארץ ישראל
 לבבל, שְׁלֵדְבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא הַסּוֹבֵר שֶׁתִּלְמִיד שׁוֹיבָה וּמֵת
 נִמְנָה בְּכָלל הַמּוֹזְכִין, מוֹצֵא מְכַלְל רִבִּינֵי – אין זה כדברי רבינו רב,
 הסובר שבשעת גמר דין יכול המזכה לחזור בו ולחייב, מאחר
 שלדברי רב אין למנות את התלמיד בכלל המזכים.
 מתרצת הגמרא: לא כך שלחו מארץ ישראל, אלא אִין מוֹצֵא
 אִתְּמַר – שדברי רבי יוסי בר חנינא אינם סותרים לדברי רב, אלא

הגמרא מבררת את סברותיהם של רבי יוסי בר יהודה וחכמים:
 מֵאִי טְעִמָא דְּרַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁעֵדִים רְשָׁאִים לִלְמַד זְכוֹת
 על הנידון, הרי מבואר בכתוב שֶׁעַד אִינוּ רְשָׁאִי לַעֲשׂוֹת כֵּן, וכטענת
 חכמים.
 מבארת הגמרא: טעמו של רבי יוסי בר יהודה הוא משום דְּאָמַר
 קָרָא (במדבר לה ל) 'עַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת, וְיֵשׁ לִדְיִיק מִדְּבַרִּי
 הַכְּתוּב שְׁדוּוּקָא לְמוֹת הוּא דְּאִינוּ עוֹנֵה, דְּהִינּוּ שְׂאִינוּ רְשָׁאִי לִלְמַד
 חובה על הנידון, אֶבְל לְזֻכוֹת עוֹנֵה – אך רשאי הוא ללמד עליו
 זכות.
 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבֵּן – מה יענו חכמים על טענתו של רבי
 יוסי, המדייק מהפסוק שאין איסור על העד ללמד זכות על הנידון.
 מבארת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, טַעְמָם שֶׁל חַכְמִים הָאוֹסְרִים עַל
 העד אף ללמד זכות, מִשּׁוּם דְּמִיָּהוּ בְּנִזְנוֹן פְּעוּדוֹ – העד נראה
 כנוגע בדבר, שמאחר והוא מחזר שיצא דינו של הנידון לזכות, יש
 לחוש שמה מתחרט הוא עתה על שהעיד עדות שקר, וחושש
 שמה יגמר דינו של הנידון לחובה, ולאחר מכן הוא יביא עדים
 שיוזמו את העדים שעל פיהם חייבוהו, ולפי שאין העד יכול לחזור
 בו עתה מעדותו, לפיכך הוא מלמד זכות על הנידון, כדי שלא
 יגמרו הדיינים את דינו לחובה. ונמצא שבהכרח אי אפשר
 להעמיד את המקרא 'עד אחד לא יענה בנפש למוות' לגבי עדים,
 שהרי ממקרא זה יש לדייק שאפשר ללמד זכות ולא חובה, ואילו
 העדים אינם רשאים ללמד זכות, מחשש נגיעה בדבר.
 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבֵּן הַסּוֹבֵרִים שֶׁעֵדִים אִינֵם רְשָׁאִים לִלְמַד
 על הנידון לא זכות ולא חובה, הֵאִי לְמוֹת מֵאִי דְּרַבִּי בֵּיה – מה הם
 דורשים מן המקרא 'עד אחד לא יענה בנפש למוות', שמשמע מכך
 שישנו אופן שאדם יכול ללמד רק זכות ולא חובה.
 מבארת הגמרא: מוֹקְמִי לֵיה – חכמים מעמידים דרשה זו בְּאֶחָד מִן
 הַתְּלָמִידִים, שיכול ללמד זכות ולא חובה, אבל לא בעדים, מאחר
 שהם אינם רשאים ללמד אפילו זכות מחשש נגיעה בדבר. בְּדִתְנָא
 – כפי ששנינו בברייתא, שאם אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים בְּעֵת דִּין יֵשׁ לִי
 לְלַמֵּד עָלָיו וְעַל הַנִּידוֹן זְכוֹת, מִנִּין שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ בְּזֵה, תִּלְמִיד
 לוֹמַר 'עַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה, וְיֵשׁ לְדַרוֹשׁ מִן הַמְּקַרָּא שְׂאִינוּ עוֹנֵה כְּלָל
 לא לזכות ולא לחובה, וּמִנִּין אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים שְׂאֵמַר בְּבֵית דִּין
 יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו וְעַל הַנִּידוֹן חוֹבָה, מִנִּין שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ בְּזֵה,
 תִּלְמִיד לוֹמַר 'אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת, וְיֵשׁ לִדְיִיק מִדְּבַרִּי הַכְּתוּב
 שֶׁרַק לִלְמַד חוֹבָה אִין הוּא רְשָׁאִי, אֲבָל יִכּוֹל הוּא לִלְמַד עָלָיו זְכוֹת.
 שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: דִּינֵי נְפְשׁוֹת הַתְּלָמִיד בִּי' חוֹבָה מִלְּמַד זְכוֹת, אֲבָל
 הַמְּלַמֵּד זְכוֹת אִין יִכּוֹל לְחַזֵּר וּלְלַמֵּד חוֹבָה:
 אָמַר רַב, לֹא שְׁנוּ חַכְמִים דִּין זֶה בְּמִשְׁנָה, שְׂדִיין הַמְּלַמֵּד זְכוֹת בְּדִינֵי
 נִפְשׁוֹת אִינוּ רְשָׁאִי לְשׁוֹב וּלְלַמֵּד חוֹבָה, אֵלּוּ בְּשַׁעַת הַמִּשָּׂא וּמִתָּן
 שְׁבִין הַדִּינִים, שֶׁמֵּאֲחַר וְאִינוּ רְשָׁאִי לְשׁוֹב אֶת דַּעְתּוֹ, הוּא יִחְזֹר
 לְמַצּוֹא רְאִיוֹת לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרָיו וּלְזֻכוֹת אֶת הַנִּידוֹן, אֶבְל בְּשַׁעַת
 גְּמַר הַדִּין גַּם הַתְּלָמִיד זְכוֹת חוֹזֵר וְלִמְלַד חוֹבָה. דְּהִינּוּ, אִם מִתְּחִלָּה
 לִימַד אֶחָד הַדִּינִים זְכוֹת עַל הַנִּידוֹן, וְלֵאחַר מִכֵּן נִרְאָה לוֹ שְׂטַעָה
 בְּדָבְרָיו וְיֵשׁ לְחַיְבּוֹ, וְחִיפֵשׁ אַחַר רְאִיוֹת וְסִבְרוֹת לְזֻכוֹת אֶת הַנִּידוֹן
 וְלֹא מִצָּא, אִזִּי רְשָׁאִי הוּא לְחַזֵּר בוּ בְּשַׁעַת הַגְּמַר דִּין, וְלְהַצְטַרֵּף
 לְמִנִּין הַמְּחַיְיבִים.
 הגמרא מקשה על דברי רב: מִיָּתִיבִי. שנינו במשנה (להלן מ.)
 שלאחר שנשאו ונתנו הדיינים במשך היום והלילה בדיני נפשות
 ולא מצאו זכות לנידון, היו מלינים את הדין, וְלִמְחֲרַת הִיוּ הַדִּינִים
 מְשִׁבְּמִין וְקָאִין לְבֵית הַדִּין, וְהִיהָ הַדִּין הַמְּזוּבָה מֵאֲתַמּוֹל אֹמֵר, אִנִּי
 הַמְּזוּבָה, וְזוּבָה אִנִּי בְּמִקְוָם, דְּהִינּוּ עַדִּין מוֹכֵה אֲנִי, וְהַדִּין הַמְּחַיְיבִי
 מֵאֲתַמּוֹל אֹמֵר וְאִם לֹא מִצָּא לוֹ בְּמִשְׁךְ הַלֵּילָה זְכוֹת, אִנִּי הוּא
 הַמְּחַיְיב, וְיִתְחַיֵּב אִנִּי בְּמִקְוָם וְאִינוּ חוֹזֵר בִּי. הַדִּין הַמְּלַמֵּד חוֹבָה
 מֵאֲתַמּוֹל מְלַמֵּד עֵתָה זְכוֹת, כְּלוּמַר, רְשָׁאִי הוּא לְחַזֵּר בוּ מִדְּבָרָיו
 אֲתַמּוֹל וּלְלַמֵּד עֵתָה זְכוֹת עַל הַנִּידוֹן, אֶבְל הַדִּין הַמְּלַמֵּד זְכוֹת
 מֵאֲתַמּוֹל אִינוּ יִכּוֹל לְחַזֵּר בוּ וּלְלַמֵּד עֵתָה חוֹבָה.
 ויש להקשות מכאן על דברי רב. וְהָא לְמַחֲרַת גְּמַר דִּין הוּא – הרי
 למחרת היו שבים הדיינים לבית הדין כדי לגמור את דינו של

ורבנן. דאמר אפי' לכות לא יענה משום דנוגע הוא בדבר שמתחרט בו ודואג
שמו יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימן ומיהדר לא מצי הדרי בהו לאחר
כדי דיבור דכין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. מוקי לה באחד מן התלמידים. אבל
בעדים לא מתיקום משום גניעת עדות כדאמרנן: ת"ל אחד לא יענה כנפש למות.

למות הוא דאינו עונה כו' לא שנו אלא
בשעת משא ומתן: דבעינן שיעמוד בדבריו
לחור אחר ראיות שמו ימצא חיזוק לזכות
דשמו לא טעה: אבל בשעת גמר דין.
שחיפש כבר הכל ועכשיו נראה שטעה חזר
ומלמד חובה: למחרת. משנה היא בפרק היו
בודקין אותו (לקמן דף מ.) גבי הלנת דין: דנין
אלו כנגד אלו. היכא הנחלקו בדין שלשים
וששה מחייבין ושלשים וחמשה מוכיבין
וקיימא לן (לעיל דף פ.) אין משין לחובה על
פי אחד דנין בראיותיהן אלו כנגד אלו עד
שיחזור בו אחד מן המחייבין דהוה להו מוכיב
רובא אבל לחזור בו אחד מן המוכיבין לא
קתני ואם איתא דבגמר דין יכול לחזור
וללמד חובה ניתני גמי איפכא ונימא אז
אחד מן המוכיבין לא דברי המחייבין דאיכא
הטייה לרעה על פי שנים: תנא אוכרתא.
ניחא ליה לאהדורי ומיתני משום לישנא
מעליא וד'ה גמי איפכא: רואין אותו. לענין
המנין: והא שלחו מתם. כלומר היכי מצית
לתרצא להא דרבי יוסי בר חנינא כרב והא
שלחו מתם לדרבי ר' יוסי בר חנינא מוצא
מכלל רבינו הא דר' יוסי לא סבירא ליה דרב
דאמר בשעת גמר דין חוזר לחובה: ומשני
אין מוצא איתמר. הכי שלחו ליה לדרבי
רבי יוסי ברבי חנינא אין מוציאין מכלל דרבי
רב דטעמיה דר' יוסי משום דהשתא מיהא
לא הדר ביה: דברי המחייבין. פלוני חייב ומן
הטעם הזה פלוני זיכה ומן הטעם הזה
בשלמא דברי המחייבין. בעי למיכתב ביה
ראשון ואע"ג דמצי למיהדר דבעינן לידע
למחר הטעמים משום דאי הדר ביה חד
מנייהו מטעמא קמא ומחייב ליה למחר
מטעמא אחרנא בעי למיהדר ומיבעי הלנת
דין בטעמא תבא אולי יחזור בו הלילה:
אלא דרבי המוכיב. אם איתא דיכול ליה
בו למה לי למכתבינהו אי משום שעת משא
ומתן דלמחר הא מילתא בעלמא היא כדי
שיחור אחר הזכות לכתוב פלוני זיכה למה
לי למכתב טעמא אלא לאו משום דאי הדר
ביה לא שיתיין ליה הלכך בעי למיכתב
טעמא דלא נינשייה לטעמיה ונימא (ליה
שמוא) דבר שצדוקין מודים בו היית
טועה: טעם אחד משני מקראות. מפרש
לקמן היכי דמי: אין מונין להן אלא אחר.
חד מתוך קראי לאו להכי אתא דקיימא לן
לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד הלכך
חד מינייהו מטעמא טעי: אחת דבר אלהים
שתיים זו שמעתי. אבל שתיים לא ידר
אלהים לשמוע אחת: המוכח מקדש. פסולין
שום עלו לא ידרו: את הראוי לו. ובלבד

אלא דברי המחזקין מ"ט. פ"ה למה לי למיכתבינהו משום משא ומתן דלמחר הא מילתא
בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוני זיכה ל"ל טעמא אלא משום דאי הדר
לא צייתי ליה הלכך צריך למיכתב טעמא דלא לימא דבבר שהצדוקין מודין בו הייתי
טועה וא"ת ומהאי טעמא צריך לכתוב טעמא אע"פ שיכול לחזור בשעת גמר דין משום
דבשעת משא ומתן דלמחר שלא יאמר דבר
שצדוקין מודין הייתי טועה ויחזור וי"ל כיון
דליכא נפקותא כולי האי לענין פטור חובה של
נידון אלא כדי שיחזור אחר זכותו לא היה להם
לחוש לכתוב טעמא מאחר דבשעת גמר הדין
יכולין לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכולין
לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין שיש
נפקותא או ראוי לכתוב:

מה פטיש זה. רבינו שמואל גריס מחלק שאין
הפטיש מתחלק אלא הסלע וקשה דדוה
ליה למימר מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי
עקיבא (שבת פ"ה ושם) גריס מה פטיש מתחלק
לכמה ניצרות אף כל דיבור ודבור שיצא מפי
הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון והר"ל
למימר נמי מה סלע מתחלקת ומפרש ר"ת
וכפטיש יפרצן סלע שהפטיש מתחלקת מן
הסלע כדאמר' במדרש מטעשה בא' שלח
סנפירין הלך לבדוקו נתנו על הסדן והכחו
קבורנס ובקע הסדן ונחלק הקורנס וסנפירין
עומד במקומו היינו הוא דכתבי כפטיש יפרצן
סלע:

יום
כי קתני בשעת משא ומתן. תא שמע, דנין אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מן המחייבין
דברי המוכיבין. ואם איתא, ליתני גמי איפכא. תנא, אוכות קא מתדר, אוכבה לא קא מתדר.
תא שמע, דאמר רבי יוסי בר חנינא, אחד מן התלמידים שויפה ומת, רואין אותו פאיילו חי
ועומד במקומו. ואמאי, נימא אילו הוה קיים הדר ביה. השתא מיהא, לא הדר ביה. והא
שלחו מתם, לדרבי רבי יוסי בר חנינא, מוצא מכלל רבינו. אין מוצא, איתמר. תא שמע,
שני סופרי הדינין עומדין לפניהן, אחד מן תימין ואחד מן השמאל. וכותבין דברי המוכיבין
ודברי המחייבין. בשלמא דברי המחייבין, למחר הווי מעמא אחרנא, ובעו למעבד הלנת דין.
אלא, דברי המוכיבין מאי מעמא. לאו, משום דאי הווי מעמא אחרנא לחובה, לא משגחינן
בהו. לא, כדי שלא יאמרו שנים מעם אחד משני מקראות. דרבעא מיניה רבי אפי' מרבי
יוחנן, אמרו שנים מעם אחד משני מקראות, מהו. אמר ליה, אין מונין להן אלא אחד.
מנהני מילי, אמר אפי', דאמר קרא 'אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי פי עז לאלהים',
מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות. דבי רבי ישמעאל
תנא, וכפטיש יפרצן סלע', מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצרות, אף מקרא אחד יוצא
לכמה טעמים. היכי דמי, טעם אחד משני מקראות. אמר רב זבדי, דתנן, מוכח מקדש
את הראוי לו. רבי יהושע אומר, כל הראוי לאשים, אם עלה לא ידר, שצנאמר העולה על
מוקדה'. מה עולה שהיא ראויה לאשים, אם עלתה לא תדר. אף כל שהוא ראוי לאשים,
אם עלה לא ידר. רבן גמליאל אומר, כל הראוי לפזבה, אם עלה לא ידר, שצנאמר 'היא
העולה על מוקדה על המזבה'. מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבה, אם עלתה לא תדר.
אף כל שהוא ראוי לפזבה, אם עלה לא ידר. ותרווייהו, מאי קמרבו, פסולין. מר מיתתי
לה ממוקדה, ומר מיתתי לה ממזבה. והא התיב, מיפגל פליגי. דקתני סיפא, אין בין דברי
רבן גמליאל לדרבי רבי יהושע, אלא הדין וההסכים. שרבן גמליאל אומר לא ידרו, ורבי
יהושע אומר ידרו. אלא אמר רב פפא, פדתנא, רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שצנאמר

כ' שיהא דבר שנראה כבר למזבח ובזבחים מפרש למעוטי קמציים שלא קדשו בכלי אבל פיגול ונשפך דמו ונשחט במזבחת פסול אם עלו לא ידרו והתם מפרש טעמא
שהיה פסולין בקדש כלומר שנפסלו בעורה: רבי יהושע אומר כו'. קא סלקא דעתך דרבי יהושע לא לאיפלוגי אתא אלא למילפא מקרא: כל הראוי לאשים. גרסין
לאשים להקטרה על האש: העולה על מוקדה. ממוקדה דייק דהיינו אשים דאמר קרא כל הלילה תהא שם דכיון שעלתה לא תדר ומשום כשירה לא איצטרך כל הראוי
לאשים גרסין ולא גרסין כל העולה לאשים וטעמא דרבן גמליאל מעל המזבח: ותרווייהו מרבו פסולין. שנפסלו בעורה שאם עלו לא ידרו ולא פליגי אהרדי אלא מר
יליף ממקדה כו' ופרכינן התם הא מילי פליגי. ולא טעם אחד הוא: הדין וההסכים. שנפסלו לא ידרו דהא נראו למזבח: לר' יהושע ידרו. דאינן לאשים
כל

יום לתחלת דין. ואיפכא ליכא למימר דמסתמא תחלת הדין עיקר ועוד כיום הנחילו קבלת עדות הוא דהוי בתחלת הדין.

דכתיב וביזם הראות בו. מכנגע נראה לי דריש ליה רבא בפ"ק דמועד קטן (דף ח. ושם) לי ולא לאורי וקרא דהכא מוקים לה דיש יום שאי אתה רואה אותו

היכא דנגע נולד בחתן ונותנין לו ו' ולא יעטליתו אלא אורחא דהש"ס להביא הפשוט דאי לא

כנגע נראה לי הוה מוקמינן קרא דהכא ביום ולא בלילה וכה"ג איכא בכמה דוכתיב:

סתמא אחרינא אשכח דיני ממונות מתחילין ביום וגומרין בלילה. תימא דילמא

טעמא דמתני' דהכא משום דכתיב ושפטו את העם בכל על אבל לענין סומא מקשינן ריבים

לנגעים: דילמא דיני נחלות קא אמרת. פ"ה דביזם

היא צואת המת דין פסוק וא"צ הדבר עוד לדיינין וצריך לאוקומי קרא כשהקנה

דדברי שכיב מרע לאו ככותבין וכמסורין מדאורייתא אלא מדרבנן:

שלשה שנכנסו לבקר בו. מפורש בפ"ק (דף ט. ושם) גבי בזמן שהתירו בהן:

אבהו, שחט וזרק, איפא בינייהו. לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת. לדברי רבי

עקיבא, חייב שתיים. הא איתמר עלה, אמר אפי', אף לדברי רבי עקיבא נמי אינו חייב אלא אחת.

אחת. דאמר קרא, 'שם תעלה עולותיך ושם תעשה'. ערביניהו רחמנא, לכוהלו עשיות: דיני

ממונות דנין ביום וכו': (סימן משפ"ט מענ"ה מ"ו"ה): מנהני מילי, אמר רבי חייה בר פפא,

דאמר קרא 'ושפטו את העם בכל עת'. אי הכי, תחלת דין נמי. פדרבא, דרבא רמי, כתיב

'ושפטו את העם בכל עת', וכתיב 'יהיה ביום הנחילו את בניו'. הא כיצד, יום, לתחלת דין.

לילה, לגמר דין. מתניתין, דלא פרבי מאיר. דתניא, היה רבי מאיר אומר, מה תלמוד לומר

על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, וכי מה ענין ריבים אצל נגעים. אלא, מקיש ריבים לנגעים.

מה נגעים ביום, דכתיב 'ביום הראות בו'. אף ריבים, ביום. ומה נגעים שלא בסומין, דכתיב

לכל מראה עיני הפהן. אף ריבים, שלא בסומין. ומקיש נגעים לריבים, מה ריבים שלא

בקרובים, אף נגעים שלא בקרובים. אי מה ריבים בשלשה, אף נגעים בשלשה. ודין הוא,

ממונו בשלשה גופו, לא כל שפן? תלמוד לומר 'והוקא אל אהרן הפהן או אל אחד' וגו', הא

למדת שאפילו פהן אחד רואה את הנגעים. והוא סמיא, דהנה בשפכותיה דרבי יוחנן, דהנה

דאין דינא, ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מיד. היכי עביד הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם

משנה, ותנן, כל הפשר לדון, פשר להעיד. ויש שפשר להעיד, ואין פשר לדון. ואמר רבי

יוחנן, לאתויי סומא באחת מעיניו. רבי יוחנן, סתמא אחרינא אשפח, דיני ממונות דנין ביום

וגומרין בלילה. מאי אולמיה דהאי סתמא, מהאי סתמא. אי בעית אימא, סתמא דרבים עדיף.

ואי בעית אימא, משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא. ורבי מאיר, האי 'ושפטו את העם בכל

עת', מאי דריש ביה. אמר רבא, לאיתויי יום המעונן. דתנן, אין רואין את הנגעים שחרית ובין

הערבים, ולא בתוך הבית, ולא ביום המעונן, מפני שבהה נראית עזה. ולא בצעהרים, מפני

שענה נראית פהה. ורבי מאיר, האי 'ביום הנחילו את בניו', מאי עביד ליה. ההוא, מיפני

ל'כל הנוגע במזבח יקדש', שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי. תלמוד לומר 'כבשים', מה כבשים ראויין, אף

כל, ראוי. רבי עקיבא אומר, 'עולה', מה עולה ראויה, אף כל, ראוי. ותרנויהו, מאי קא ממעטו, פסולי. מר

מיייתי לה מ'כבשים', ומר מיייתי לה מ'עולה'. והאמר רב אדא בר אבהו,

עולת העוף פסולה, איפא בינייהו. מאן דמיייתי לה מ'כבשים', כבשים אין, אבל עולת

העוף, לא. ומאן דמיייתי לה מ'עולה', אפילו עולת העוף, נמי. אלא אמר רב אשי, כדתניא, דם והשב

לאיש שהוא דם שפך, לרבות את הזורק, דכרי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, 'או זבח', לרבות את

הזורק. ותרנויהו, מאי קא מרבו, וזיקה. מר, מיייתי לה מ'דם והשב', ומר מיייתי לה מ'או זבח', והאמר רבי

אבהו, שחט וזרק, איפא בינייהו. לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת. לדברי רבי

עקיבא, חייב שתיים. הא איתמר עלה, אמר אפי', אף לדברי רבי עקיבא נמי אינו חייב אלא אחת.

אחת. דאמר קרא, 'שם תעלה עולותיך ושם תעשה'. ערביניהו רחמנא, לכוהלו עשיות: דיני

ממונות דנין ביום וכו': (סימן משפ"ט מענ"ה מ"ו"ה): מנהני מילי, אמר רבי חייה בר פפא,

דאמר קרא 'ושפטו את העם בכל עת'. אי הכי, תחלת דין נמי. פדרבא, דרבא רמי, כתיב

'ושפטו את העם בכל עת', וכתיב 'יהיה ביום הנחילו את בניו'. הא כיצד, יום, לתחלת דין.

לילה, לגמר דין. מתניתין, דלא פרבי מאיר. דתניא, היה רבי מאיר אומר, מה תלמוד לומר

על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, וכי מה ענין ריבים אצל נגעים. אלא, מקיש ריבים לנגעים.

מה נגעים ביום, דכתיב 'ביום הראות בו'. אף ריבים, ביום. ומה נגעים שלא בסומין, דכתיב

לכל מראה עיני הפהן. אף ריבים, שלא בסומין. ומקיש נגעים לריבים, מה ריבים שלא

בקרובים, אף נגעים שלא בקרובים. אי מה ריבים בשלשה, אף נגעים בשלשה. ודין הוא,

ממונו בשלשה גופו, לא כל שפן? תלמוד לומר 'והוקא אל אהרן הפהן או אל אחד' וגו', הא

למדת שאפילו פהן אחד רואה את הנגעים. והוא סמיא, דהנה בשפכותיה דרבי יוחנן, דהנה

דאין דינא, ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מיד. היכי עביד הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם

משנה, ותנן, כל הפשר לדון, פשר להעיד. ויש שפשר להעיד, ואין פשר לדון. ואמר רבי

יוחנן, לאתויי סומא באחת מעיניו. רבי יוחנן, סתמא אחרינא אשפח, דיני ממונות דנין ביום

וגומרין בלילה. מאי אולמיה דהאי סתמא, מהאי סתמא. אי בעית אימא, סתמא דרבים עדיף.

ואי בעית אימא, משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא. ורבי מאיר, האי 'ושפטו את העם בכל

עת', מאי דריש ביה. אמר רבא, לאיתויי יום המעונן. דתנן, אין רואין את הנגעים שחרית ובין

הערבים, ולא בתוך הבית, ולא ביום המעונן, מפני שבהה נראית עזה. ולא בצעהרים, מפני

שענה נראית פהה. ורבי מאיר, האי 'ביום הנחילו את בניו', מאי עביד ליה. ההוא, מיפני

ל'כל הנוגע במזבח יקדש', שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי. תלמוד לומר 'כבשים', מה כבשים ראויין, אף

כל, ראוי. רבי עקיבא אומר, 'עולה', מה עולה ראויה, אף כל, ראוי. ותרנויהו, מאי קא ממעטו, פסולי. מר

מיייתי לה מ'כבשים', ומר מיייתי לה מ'עולה'. והאמר רב אדא בר אבהו, עולת העוף פסולה, איפא בינייהו.

כל הנוגע. אפי' פסולי: יקדש. ולא יד: שומע אני. בין שנראה בין שלא נראה כגון שאור ודבש ואילו וצבי וחולין: ת"ל כבשים. דסמך ליה וזה אשר תעשה על

המזבח כבשים בני שנה וגו': עולה. בההוא קרא נמי כתיב: ותרוייהו. קא ממעטי פסולין שלא נראו מעולם: לרבות את הזורק. דם קדישם בחוץ שהוא בכרת

ומתרבי מדם שפך ובפרשת שחטי חוץ כתיב: או זבח. גבי מעלה בחוץ כתיב: שחט

וזרק. בהעלם אחד לרבי ישמעאל אינו חייב אלא חטאת אחת דמייתי ליה לזורק מכרת

דכתיב בשחט וכיון דחד כרת וחד לאו אתרוייהו אין חילוק חטאת ביניהם כי

עבדיניהו בהעלם אחת: ולרבי עקיבא. דילף זורק מכרת דכתיב גבי מעלה הוה ליה שחט

חוורק שני כריתות חייב שתיים: אף ל' עקיבא אינו חייב אלא אחת. דא"ג דאיכא

שתי כריתות הואיל ואין בהן כלא אוהרה אחת אין חילוק חטאת ביניהם דאילו

במעלה כתיבא אוהרה באפי נפשה (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך ואילו

שחט חוורק אין בהם אוהרה אלא מהיקש דאיתקש למעלה דכתיב שם תעלה עולותיך

ושם תעשה איתקש שאר עשיות להעלה ומחכא נפקא לשחט חוורק (ובחיים דף קז.)

ביום הנחילו. משפט נחלות דהיינו דיני ממונות ביום: לילה לגמר דין. דכתיב ושפטו

ועיקר משפט היינו גמר דין: ריבים. אפי' גמר דין משמע: לאיתויי סומא באחת מעיניו.

ורבי מאיר היא דמקיש ריבים לנגעים: סתמא אחרינא אשפח. דמכשר סומין:

בלילה. דומיא דסומא: סתמא דריבים עדיף. דההיא רבי מאיר היא וכיון דבדוכתא

אחריני הדר רבי וסתם כרבנן עבדינא כוותיה: משום דקתני לה. לזא דהנין בלילה

גבי הלכתא דינא הכא בסנהדרין (דף לב.) תניא רבי גבי דיני ממונות שמע מינה עיקר

היא למילף מינה דאילו ההיא דכל הכשר במסכת נדה (דף מט) תניא רבי אגב גררא

דחניא התם כי הני מילי טובא בפ' בא סימן הלכך לאו אליבא דהלכתא סתם אלא

משום דמצריך ותני הנך דדמו אהרדי כגון כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ויש

שחייב במתנות ואין חייב בראשית הגז דכוותיה טובא: לאיתויי יום המעונן. א"ע

לדראית נגעים לא חזו לשפט חזי: שחרית ובין הערבים. אין כח אור החמה קיים: מפני

שבהה נראית עזה. ומסתמינן ליה שלא כדן: ולא בצעהרים. שאור החמה חזק

ומבלבל את העינים ואתי לטוהר את הטמא: מאי עביד ליה. הא נפקא ליה מהדיקשא: ואי

אתה מפיל בו, מפרש לה ואילו: דילמא דיני נחלות קאמרת. דביזם היא צואת מת

דין פסוק ואין צריך עוד לדיינין ובלילה לא הוי דין פסוק וצריך דיינין ואלו ששמעו

צואת המת יעידו בפניהם: לחזוק משפט. בפרשת נחלות דאש כי ימות וגו' כתיבא:

אורעה. נסתיימה: להיות דין. דמשמע הפלת נחלות דין קצוב הוא בשעת המיתה הכל

כמו שאמר המת ואין הדבר צריך דיינין אלא כל אחד מירשויו חזוקוהו שומעי

הצוואה בשלו: רצו כותבין. בלשון עדות והזורשים יבאו לביד וביד יעשו כפי

הצוואה: רצו עושין דין. והשומעין רשאין ושלטינן להיות מחזיקין כל אחד בשלו הכל כמו ששמעו: שנים אין עושין דין. דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין: אבל בלילה. שאינו ראוי לדון כותבין ואין עושין דין

60 חטאת אחת, אך לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שְׁחִיב כַּרְת בּוּרְק דָּם
 61 קְדָשִׁים בַּחוּץ נִלְמַד מַחֲבִיב כַּרְת שְׁנֵי מַעְלָה בַּחוּץ, חֵיִיב
 62 הַשּׁוֹחֵט וּזְרֵק כֹּאחַד שְׁתַּיִם – שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, מֵאֲחַר שֵׁשׁ כֹּאן שְׁנֵי
 63 חֵיבִיב כַּרְת, הָאֵחָד מִשּׁוּם שׁוֹחֵט בַּחוּץ שְׁנֵי מַעְלָה, כַּרְת לַעֲצוּמוֹ,
 64 וְהַשְּׁנִי מִשּׁוּם זְרֵק בַּחוּץ שְׁנֵי מַעְלָה, כַּרְת לַגְּבִי מַעְלָה, וְלִפְנֵי שֵׁשׁ
 65 כֹּאן שְׁנֵי חֵיבִיבִים יֵשׁ לוֹ לְהַבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. וְנִמְצָא, שֶׁאֵין כֹּאן טַעַם
 66 אֶחָד מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, אֲלָא 'שְׁנֵי טַעֲמִים', שְׁהָיָה יֵשׁ חִלּוּק בְּדִין בֵּין
 67 רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לְרַבִּי עֲקִיבָא.
 68 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָא אִיתְמַר עֲלָהּ – הָרִי נִאֲמַר עַל כֶּךָ בְּבֵית
 69 הַמִּדְרָשׁ, אֲמַר רַבִּי אֲבִי, אֵין הַדְּבָר כֵּן שֵׁשׁ חִלּוּק בְּדִין בֵּין רַבִּי יִשְׁמַעֵאל
 70 לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּשׁוֹחֵט וּזְרֵק כֹּאחַד, אֲלָא אֵף לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא נִמְי
 71 אֵינִי חֵיִיב הַשּׁוֹחֵט וּזְרֵק כֹּאחַד אֲלָא חֲטָאת אֶחָת, אֵף שְׁלִשְׁטֵיתוּ
 72 נִאֲמָרוּ עַל כֶּךָ שְׁתֵּי כְרִיתוֹת, וְהַטַּעַם הוּא, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִאֲמָרוּ שְׁתֵּי
 73 אֲזָרוֹת, אֶחָת לְשׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ וְאֶחָת לְזֹרֵק דָּמִם בַּחוּץ, אֲלָא
 74 נִאֲמָרוּ אֲזָרוֹת אֶחָת לְשֵׁנֵיהֶם, דְּאִמַר קְרָא (דְּבָרִים יב ד') 'שֵׁשׁ תַּעֲלֶה
 75 עוֹלוֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ תַּעֲשֶׂה', וְזוֹה עֲרִיבֵיהוּ דְּהַמִּנְחָה לְכֹלֵיהוּ עֲשִׂיזוֹת – עֵרִיבָה
 76 הַתּוֹרָה אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים שֵׁשׁ בְּהַקְרַבְתָּ קֶרֶבֶן כֹּאחַד, וְהִקְיֵשָׁה אֶת
 77 כּוֹלָם לְמַעְלָה קְדָשִׁים בַּחוּץ שְׁנֵי מַעְלָה בּוֹ אֲזָרוֹת לַעֲצוּמוֹ, וּמֵאֲחַר
 78 וּבְכָל פְּעוּלוֹת הַקְּרִבָן לֹא נִאֲמָרוּ אֲלָא אֲזָרוֹת אֶחָת, אֵי אִפְשָׁר
 79 לְחֵיִיב בְּשׁוֹחֵט וּזְרֵק כֹּאחַד שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, אֵף שְׁנֵי מַעְלָה בְּהֵם שְׁתֵּי
 80 כְרִיתוֹת לְרַבִּי עֲקִיבָא. וְנִמְצָא, שֶׁלְּדַבְּרֵי אַבְי אֵין חִלּוּק בְּדִין בֵּין
 81 רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲלָא שְׁנֵי מַעְלָה מְוִדִים הַשּׁוֹחֵט וְהוּזְרֵק
 82 כֹּאחַד אֵינִי חֵיִיב אֲלָא חֲטָאת אֶחָת, וְלִפְנֵיכֵן מִצִּינֵי כֹּאן טַעַם אֶחָד
 83 מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, שְׁנֵי מַעְלָה לִּזְרֵק דָּם בְּדִין אֶחָד, שֵׁשׁ חֵיבִיב כַּרְת בּוּרְק
 84 דָּם קְדָשִׁים בַּחוּץ, אֲלָא שְׂרֵבִי יִשְׁמַעֵאל לִמּוּד מִן הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ,
 85 וְאֵילוּ רַבִּי עֲקִיבָא לִמּוּד זֹאת מִן הַמַּעְלָה קְדָשִׁים בַּחוּץ.
 86 שְׁנֵינִי בְּמִשְׁנֵי: דִּינֵי מְמוֹנוֹת דִּינֵי בְּיָוִם (כּו') וְגוּמְרִין בְּלֵילָה, דִּינֵי
 87 נִפְשׁוֹת דִּינֵי בְּיָוִם וְגוּמְרִין בְּיָוִם. (סָפֵן מִשְׁפָּט מִצְוֵה מִפְּנֵי"ה) מְבַרְרַת
 88 הַגְּמָרָא: מְגַנְיָ מִלֵּי שְׂרָשָׁאִים הַדִּינִים לִגְמוּר דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּלֵילָה.
 89 מִבְּמֵאֵת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי חֵיָא בְּרַב פָּאָא, דִּין הוּא אֵינוֹ לִמּוּדֵי מִדְּאִמַר
 90 קְרָא (שְׁמוֹת יב כב) לְגַבִּי הַדִּינֵים הַדִּינִים דִּינֵי מְמוֹנוֹת 'וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם
 91 בְּכָל יוֹם', וְיֵשׁ לְלַמּוּד מִכֶּךָ שְׂרָשָׁאִים הֵם לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּכָל זְמַן,
 92 וְאֵף בְּלֵילָה.
 93 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: אֵי הָיָה שְׂרָשָׁאִים הֵם לְדוֹן בְּכָל עַת, תַּחֲלַת דִּין נִמְי
 94 – יִהְיֶה מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת אֵף אֶת תַּחֲלִילַת הַדִּין בְּלֵילָה, וּמְדוּעַ נִתְבָּאֵר
 95 בְּמִשְׁנֵי שְׂדֵינֵי מְמוֹנוֹת דִּין בְּיָוִם וְגוּמְרִין בְּלֵילָה, וּמִשְׁנֵי: יִשׁוּב
 96 קוּשִׁיא ז' הוּא פְּסוּקָא – כְּדַבְּרֵי רַבָּא, וְרַבִּי אֲבִי – רַבָּא הַקְּשָׁה
 97 סְתִירָה בִּין הַפְּסוּקִים, בְּפִסּוּק אֶחָד כְּתִיב (דֵּבִר) 'וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל
 98 יוֹם', דְּהֵינִי שְׁנֵיתָן לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּכָל זְמַן. בֵּין בְּיָוִם וּבֵין בְּלֵילָה,
 99 וּבְפִסּוּק אַחֵר הָעוֹסֵק בְּעֵינֵי דִינֵי הַנְּחִלוֹת כְּתִיב (דְּבָרִים כא טו) 'וְיָהִי בְּיָוִם
 100 הַתְּחִילוֹ אֶת כְּנִיּוֹ, וְיֵשׁ לְלַמּוּד מִמִּקְרָא זֶה, שֶׁמִּשְׁפָּט הַנְּחִלוֹת שְׁהוּא
 101 מִדִּינֵי מְמוֹנוֹת, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אֲלָא בְּיָוִם. הָא פְּרִיז – כִּיצַד נִיתָן לִישׁוּב
 102 אֶת הַסְּתִירָה שְׁבִין הַמִּקְרָאוֹת, בְּהַכְרַח צָרִיךְ לִמּוּד שִׁוּם לְתַחֲלַת דִּין,
 103 לֵילָה לְגַמְרֵי דִין, דְּהֵינִי שְׂצָרִיכִים הַדִּינִים לְהַתְּחִיל אֶת הַדִּין בְּיָוִם,
 104 אֲךָ אֵם לֹא סִימְוָהוּ בְּיָוִם רִשָׁאִים הֵם לְהַמְשִׁיכוֹ וּלְגַמְרוֹ בְּלֵילָה.
 105 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת שִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר שְׁנַחֲלַק עַל הַדִּין הַמְּבוּאֵר
 106 בְּמִשְׁנֵי: מְתַנְיָתִין הַסּוֹבֵר שְׂדֵינֵי מְמוֹנוֹת נִיתָן לְסִימְמֵם בְּלֵילָה, הֵיא
 107 דְּלֹא כְּשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר, דְּתַנָּא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֲמַר, מַה תַּלְמוּד
 108 לְזִמְרָא (דְּבָרִים כא ה) 'וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי וְגו', וְעַל פִּיהֶם יִתְּחַל כָּל רִיב
 109 וְכָל נַעַץ, וְכִי מַה עֵינֵי רִיבִים 'דִּינֵי מְמוֹנוֹת' אֲמַר רַבִּי נְעָעִים, אֲמַר
 110 מִקְּשִׁי הַכְּתוּב רִיבִים לְנַעָעִים, לִמּוּר לך, מַה רֵאִיתִי נְעָעִים אֵינֶה נַעֲשִׂית
 111 אֲלָא בְּיָוִם, דְּכְתִיב (דְּבָרִים יג ד') 'וְכִיּוֹם תִּרְאוּת בּוֹ, אֵף דִּינֵי הַרִיבִים
 112 אֵינִים נַעֲשִׂים אֲלָא בְּיָוִם, וְזֶה רֵאִיתִי נְעָעִים אֵינֶה נַעֲשִׂית אֲלָא שְׁלֹא
 113 בְּכַהֲנִים סוּמְיָן – עֵיזוּרִים, דְּכְתִיב (שִׁם יג ג') 'לְכָל מִרְאֵה עֵינֵי הַכְּהֵן, אֵף
 114 דִּינֵי הַרִיבִים אֵינִים נַעֲשִׂים אֲלָא שְׁלֹא בְּדֵינִים סוּמְיָן. דְּהֵינִי שֵׁשׁ
 115 לְלַמּוּד שְׁנֵי דֵינִים מִרֵאִיתִי נַעָעִים לְהַלְכוֹת דֵינִים, הָאחַד, שֶׁאֵין
 116 דֵינִים אֲלָא בְּיָוִם, וְהַשְּׁנִי שֶׁאֵין דֵינִים אֲלָא בְּדֵינִים שְׁאִינִים עֵיזוּרִים.
 117 וְעַתָּה מִפְּרִשְׁתָּ הַבְּרִייתָא דִּין אֶחָד שְׁלֹמִידִים מִהַלְכוֹת דֵינִים
 118 לְהַלְכוֹת נַעָעִים, וּמִקְּשִׁי הַכְּתוּב רֵאִיתִי נְעָעִים לְדֵינֵי הַרִיבִים, מַה דִּינֵי

1 'כָּל הַנּוֹגֵעַ בְּמִזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ', דְּהֵינִי, שֶׁאֵף פְּסוּלִים שַׁעֲלוּ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
 2 נִתְקַדְּשׁוּ עַל יְדוֹ לְהַכְשִׁירִים לְהַקְרִיבָה וְאֵינִים יוֹרְדִים מִעַל הַמִּזְבֵּחַ,
 3 שׁוֹמֵעַ אֵינִי – הֵיחָ מִקּוֹם לִמּוּר, שְׁדִין זֶה נִאֲמַר בֵּין אֵם הַקְּרִבָן הַנּוֹגֵעַ
 4 בְּמִזְבֵּחַ הֵיחָ רַבִּי מִתְחִילָה לְהַקְרִיבָה, וְבֵין שְׁאֵינִי רַבִּי מִתְחִילָה,
 5 שֶׁאֵף הוּא אֵם עֵלָה לֹא יֵרֵד, תַּלְמוּד לְזִמְרָא בְּפִסּוּק שְׁלֹא אַחֲרָיו (שִׁם כט
 6 ל) 'וְזוֹה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים', כְּדִי לְלַמְדוֹ שֵׁשׁ לְדַמּוֹת
 7 אֶת כָּל הָעוֹלָם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַבְּשִׁים, מַה כְּבָשִׂים שְׂרָאוּיִן הֵם
 8 מִתְחִילָה לְהַקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֵם נִפְסְלוּ וְעָלוּ לְאַחַר מִכָּן עַל
 9 הַמִּזְבֵּחַ נִתְקַדְּשׁוּ וְלֹא יֵרְדוּ, אֵף כָּל שְׁהִיָּה רַבִּי מִתְחִילָה לְמִזְבֵּחַ
 10 וְנִפְסְלוּ, אֵם עֵלָה לֹא יֵרֵד, אֲבָל דְּבַר שֶׁלֹּא הֵיחָ רַבִּי מִתְחִילָה
 11 לְהַקְרִיבָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֵף אֵם עֵלָה צָרִיךְ לְהוֹרִידוֹ וְאִסּוּר לְהַקְרִיבוֹ.
 12 רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר, שֵׁשׁ לְלַמּוּד דִּין זֶה מִתְּחִילַת 'עוֹלָה', מַה עוֹלָה
 13 שְׂרָאוּיָה הֵיחָה מִתְחִילָה לְמִזְבֵּחַ, אֵם נִפְסְלוּ וְעָלְתָה לְאַחַר מִכָּן עַל
 14 הַמִּזְבֵּחַ לֹא תֵרֵד, אֵף כָּל קֶרֶבֶן שְׁהִיָּה רַבִּי מִתְחִילָה לְמִזְבֵּחַ וְנִפְסְלוּ,
 15 אֵם עֵלָה לֹא יֵרֵד. וְתַרְוִיחוּ – שְׁנֵינֵהֶם, בֵּין רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וּבֵין רַבִּי
 16 עֲקִיבָא, (מֵאִי) קָא מְפָטְרוּ פְּסוּלִי – מִמַּעֲטִים הֵם קְרִבְנוֹת פְּסוּלִים
 17 שֶׁלֹּא הֵיוּ רַבִּי מִעוֹלָם לְמִזְבֵּחַ, שֶׁאֵף אֵם עָלוּ עַל גְּבֵי יֵרְדוּ, אֲלָא
 18 דְּמַר מִיָּתִי לָהּ – רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי לִמּוּד זֹאת מְפָטְרֵיהֶם, וְזִמְרָא מִיָּתִי
 19 לָהּ – וְאֵילוּ רַבִּי עֲקִיבָא לִמּוּד זֹאת 'מִעוֹלָה', וְנִמְצָא שֵׁשׁ כֹּאן טַעַם
 20 אֶחָד מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, שְׁהָיָה שְׁנֵינֵהֶם לִמּוּדִים דִּין אֶחָד, וְכָל אֶחָד
 21 לִמּוּד אוֹתוֹ מִמִּקְרָא אַחֵר.
 22 מִקְּשִׁי הַגְּמָרָא: כִּיצַד יִתְּכֵן לִמּוּר שְׂדַבְרֵיהֶם שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי
 23 וְרַבִּי עֲקִיבָא חֲשִׁבִים טַעַם אֶחָד, וְהָאֲמַר רַב אֲדָא בְּרַב אֶהֱבָה, עוֹלַת
 24 הָעוֹף פְּסוּלָה אֵיכָא בְּיַחְיָהוּ – שֵׁשׁ חִלּוּק בְּדִין בֵּין רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי
 25 לְרַבִּי עֲקִיבָא, לְעַנְיָן עוֹלַת הָעוֹף שְׁנִפְסְלוּ וְעָלְתָה לְאַחַר מִכָּן עַל
 26 גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, דְּמֵאֵן דְּמִיָּתִי לָהּ מְפָטְרֵיהֶם – שְׁלֹדַעַת רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי
 27 הִמְרַבָּה אֶת הַפְּסוּלִים מִתְּחִילַת 'כְּבָשִׂים', אוֹי כְּבָשִׂים אֵין – דּוּקָא
 28 כְּבָשִׂים שְׁנִפְסְלוּ אֵם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, אֲבָל עוֹלַת הָעוֹף שְׁנִפְסְלוּ, לֹא –
 29 אֵין הֵיא חֲזוּרַת קְרִיבָה, וְזֵמַן דְּמִיָּתִי לָהּ מְעוֹלָה – וְאֵילוּ רַבִּי עֲקִיבָא
 30 הִמְרַבָּה פְּסוּלִים מִתְּחִילַת 'עוֹלָה', אוֹי אֲפִילוּ עוֹלַת הָעוֹף שְׁנִפְסְלוּ נִמְי
 31 אֵם עָלְתָה לֹא תֵרֵד. וּמֵאֲחַר וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם חִלּוּק בְּדִין אֵין כֹּאן טַעַם
 32 אֶחָד מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, שְׁהָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם לִמּוּד דִּין אַחֵר מִמִּקְרָא
 33 אַחֵר.
 34 אֲמַר רַב אֲשִׁי, הָאוּפֵן שְׁבוּ מִצִּינֵי אֶת עֵינֵי טַעַם אֶחָד מִשְׁנֵי
 35 מִקְרָאוֹת, הוּא כְּתִיבֵיהֶם בְּבְרִיתָא, הַמְּבַרַת מִנֵּן לִמּוּדִים שְׁאֵדִים
 36 הוּזְרֵק דָּם קְדָשִׁים מַחוּץ לְמִקְדָּשׁ חֵיִיב כַּרְת. נִאֲמַר בְּמִקְרָא (וַיִּקְרָא י
 37 ד) לְגַבִּי הַשּׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ, דָּם יִחַשְׁבֵּן לְאִישׁ הָהוּא דָּם שְׁפָה,
 38 וְנִכְרַת הָאִישׁ הָהוּא מִקְרָב עַמּוֹ, וּמֵאֲחַר וְכַפַּל מִקְרָא 'דָּם יִחַשְׁבֵּן'
 39 'דָּם שְׁפָה' יֵשׁ לְלַמּוּד לְרִבּוּת אֶת הוּזְרֵק דָּם קְדָשִׁים בַּחוּץ, שְׁחֵיב
 40 כַּרְת כְּמוֹ הַשּׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ. אֵילוּ דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא
 41 אֲמַר, נִאֲמַר בְּכַתוּב (שִׁם יז ח) הָעוֹסֵק בְּמַעְלָה קְדָשִׁים עַל גְּבֵי מִזְבֵּחַ
 42 מַחוּץ לְמִקְדָּשׁ אִישׁ אִישׁ מִפִּיתִי יִשְׂרָאֵל וְגו' אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ
 43 יָבֵת, וְאֵל פֶּתַח אֲהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאָנוּ וְגו' וְנִכְרַת הָאִישׁ הָהוּא
 44 מִעַמּוֹ, וּמְרִיבֵי הַכְּתוּב בְּתִיבּוֹת 'אוֹ יָבֵת' יֵשׁ לְלַמּוּד לְרִבּוּת אֵף אֶת
 45 הוּזְרֵק דָּם קְדָשִׁים בַּחוּץ, שְׁחֵיב כַּרְת כְּמוֹ הַמַּעְלָה קְדָשִׁים עַל
 46 הַמִּזְבֵּחַ שְׁבִין בַּחוּץ. וְתַרְוִיחוּ – שְׁנֵינֵהֶם, בֵּין רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וּבֵין רַבִּי
 47 עֲקִיבָא, (מֵאִי) קָא מְרַבּוּ וְרִיקָה – מְרַבִּים חֵיבִיב כַּרְת לְזוּרֵק דָּם קְדָשִׁים
 48 בַּחוּץ, אֲלָא דְּמַר מִיָּתִי לָהּ – רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לִמּוּד זֹאת מִן הַתִּיבּוֹת
 49 דָּם יִחַשְׁבֵּן, וְזִמְרָא מִיָּתִי לָהּ – וְאֵילוּ רַבִּי עֲקִיבָא לִמּוּד זֹאת, מִן
 50 הַתִּיבּוֹת 'אוֹ יָבֵת', נִמְצָא שֵׁשׁ כֹּאן טַעַם אֶחָד מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת,
 51 שְׁנֵינֵהֶם לִמּוּדִים דִּין אֶחָד, וְכָל אֶחָד לִמּוּד אוֹתוֹ מִמִּקְרָא אַחֵר.
 52 מִקְּשִׁי הַגְּמָרָא: וְהָאֲמַר רַבִּי אֶבְהוּ, שְׁחַט וְזָרַק אֵיכָא בְּיַחְיָהוּ – יֵשׁ
 53 חִלּוּק בְּדִין בֵּין רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לְרַבִּי עֲקִיבָא, לְגַבִּי אֵדָם שֶׁשָּׁגַג וְשֵׁשׁ
 54 קְדָשִׁים בַּחוּץ וּזְרֵק שֶׁם אֶת דָּמָם בְּהַעֲלֵם אֶחָד, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא נִדְּעַ
 55 לוֹ עַל הָאִיסוּר בֵּין הַשְּׁחִיטָה לְזוּרִיקָה, לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל הַסּוֹבֵר
 56 שְׁחֵיבִיב כַּרְת בּוּרְק דָּם קְדָשִׁים בַּחוּץ נִלְמַד מַחֲבִיב חֲטָאת שְׁחֵיבִיב
 57 לְגַבִּי הַשּׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ, אֵינִי חֵיִיב אֵדָם זֶה הַשּׁוֹחֵט וּזְרֵק כֹּאחַד
 58 אֲלָא חֲטָאת אֶחָת, מֵאֲחַר שֶׁלֹּא נִאֲמַר בְּשׁוֹחֵט וּזְרֵק אֲלָא לֹא אֶחָד
 59 וְעוֹנֵשׁ כַּרְת אֶחָד, וּמִכִּיּוֹן שַׁעֲשֶׂה זֹאת בְּהַעֲלֵם אֶחָד אֵין לְחֵיבִיבֵי אֲלָא

המשך מעמוד הקודם

1 לראיית נגעים. דתן במסכת נגעים (פ"ב מ"ב), אין הכהנים רואין את
 2 הנגעים לא בשחרית – בשעת בוקר מוקדמת, ולא בשעת בין
 3 הערבים, ולא בתוך הבית אלא בחוץ תחת כיפת השמים, ולא ביום
 4 המעונן, והטעם בכל אלו הוא מפני שבהרת שהיא כהה – בעלת
 5 מראה חלש, נראית עזה – בעלת מראה חזק, מאחר שבכל אופנים
 6 אלו אין אור החמה ניכר כל כך, ועל כן נראה צבעו של הנגע חזק
 7 ממה שהוא באמת, ועלול הכהן לטעות ולטמא נגע שהוא טהור.
 8 וכמו כן לא רואים את הנגעים בשעת הצהריים מפני שבהרת שהיא
 9 עזה – בעלת מראה חזק, נראית כהה – בעלת מראה חלש, מאחר
 10 שאור השמש חזק ומבלבל את העינים, וצבעו של הנגע נראה
 11 חלש ממה שהוא באמת, ועלול הכהן לטהר נגע טמא שלא כדין.
 12 מבואר מדברי המשנה, שישנם זמנים שאינם כשרים לראיית
 13 נגעים, כמו יום המעונן, ולפיכך הוצרך רבי מאיר לריבוי המקרא
 14 'ושפטו את העם בכל עת', ללמדך, שאף שמקשים 'ריבים'
 15 לנגעים, מכל מקום מותר לדון בזמנים אלו.
 16 לשנה הגמרא ומבררת: ורבי מאיר, האי – מקרא זה שנאמר בו
 17 (דברים כא טו) 'ביום הנחילו את בניו, מאי עביר ליה – מה ידרוש בו
 18 רבי מאיר, הרי הוא אינו צריך ללמוד ממקרא זה שאין דנים אלא
 19 ביום, מאחר שהוא לומד זאת מהיקש ריבים לנגעים.
 20 מבאר הגמרא: ההוא מיבעי ליה – מקרא זה נצרך לשיטת רבי
 21 מאיר לכתני – לדון ששנה רבה בר חנינא קמיה ולפניו ריב נחמן,
 22 'הנה ביום הנחילו את בניו, ביום אתה מפיל (ומורישו) נחלות, ואי
 23 אתה מפיל נחלות בלילה.
 24 אמר ליה רב נחמן לרבה בר חנינא, אלא מעתה לפי דבריך, מאן
 25 דשכיב ביממא ירתון ליה בניה – אדם הנפטר ביום יירשו בניו את
 26 רכושו, ומאן דשכיב בליליא לא יירשו בניו את רכושו, ואילו אדם
 27 שנפטר בלילה לא יירשו בניו את רכושו, וכיצד יתכן לומר כן.
 28 דילמא דין נחלות קאמרת – שמא כוונת הברייתא שהבאת לומר
 29 'ביום אתה מפיל דין נחלות', הדיינו שאדם המצוה את נכסיו ביום
 30 הרי זה כפסק דין, ואין צריך מעתה עוד לדיינים, אך אדם המצוה
 31 את נכסיו בלילה, שהוא זמן שאינו ראוי לעשות בו דין, אין זה
 32 כפסק דין, וצריך שיבואו היושרים בפני הדיינים, ויעידו השומעים
 33 מה ציוה לם בעל הנכסים.
 34 דתניא, נאמר במקרא המסיים את דיני הנחלות (במדבר כא כ) 'והיתה
 35 לכני ישראל לחקת משפט', ומאחר שמקרא זה נכתב בסיום דיני
 36 הנחלות, יש ללמוד מכך דאירעה (נסתיימה) כל הפירשה בולה
 37 להיות דין, הדיינו, מקרא זה בא ללמד על כל הורשת נחלה שהיא
 38 כדין קצוב, ובדברי רב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב,
 39 שלשה אנשים שנכנסו לבקר את החולה, והורה להם החולה כיצד
 40 להתנהג בחלוקת נכסיו, אזי אם רצו המבקרים להיות עדים, הרי
 41 הם בותבין את דבריו של החולה בלשון עדות, ולאחר מכן יבואו
 42 היושרים לבית דין ויפסקו להם הדיינים על פי הדברים שאמר
 43 המוריש, אמנם אם רצו המבקרים להיות דיינים, הרי הם עושין דין
 44 על פי דבריו של החולה, ומחזיקים את כל אחד מן היושרים
 45 בנכסים כפי צוואתו.
 46 ובאופן שנכנסו רק שנים לבקר את החולה, הרי הם בותבין את
 47 דבריו בלשון עדות, ואין עושין דין – ואינם יכולים להיות דיינים
 48 בדבר, מאחר שאין דנים דיני ממונות בפתח משלשה. ואמר על
 49 כך רב תפא, לא שנו חכמים שיכולים שלשה מבקרים להיות
 50 דיינים, אלא כשבאו לבקרו ביום, שהוא זמן הראוי לדון דיני
 51 ממונות, אבל אם באו לבקרו בלילה, שהוא זמן שאינו כשר לדון,
 52 הרי הם בותבין את דבריו בתורת עדות, ואין עושין דין – ואינם
 53 יכולים להיות דיינים בדבר אפילו למחרת ביום, משום שהיו להו
 54 עדים – מאחר שכבר נעשו עתה עדים בצוואה זו, ואין עוד נעשה
 55 דין, הדיינו, אדם המעיד בענין מסוים, אינו רשאי לאחר מכן לדון
 56 בענין זה על פי עדותו.
 57 אמר ליה רבה בר חנינא לרב נחמן, אין הכי קאמינא – אכן, כך
 58 היתה כוונתי לומר בביאור דברי הברייתא, שביום עושים דין
 59 נחלות ולא בלילה.

1 הריקים אינם נעשים אלא שלא פדינים הקרובים לנידון, אף ראיית
 2 נגעים אינה נעשית אלא שלא בקרובים, דהיינו, שלא יהא הכהן
 3 הרואה את הנגע קרובו של הצרוע אשר בו הנגע.
 4 מבררת הברייתא: אי – שמא נאמר שיש ללמוד דין נוסף מהלכות
 5 דיינים להלכות נגעים, מה ריבים נידונים בשלשה דיינים, אף ראיית
 6 נגעים תהא בשלשה כהנים, ודין הוא – ומקל וחומר יש לומר כן,
 7 שהרי אם דיני ממונות שאינם נוגעים אלא לממוני של אדם, אינם
 8 נעשים אלא בשלשה דיינים, דיני נגעים הנוגעים לנופו של אדם,
 9 לא כל שכן שיש להצריך בהם שלשה, תלמוד לומר – לכך הוצרך
 10 הכתוב לומר (שם י"ג א) 'הובא אל אהרן או אל אחיו וגו', הא
 11 למדת מתיבת 'אחד' שאפילו בהן אחד רואה את הנגעים.
 12 מבואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי מאיר יש ללמוד דיני
 13 ממונות מראיית נגעים, שאין לעשותם אלא ביום, ואין לחלק בזה
 14 בין תחילת דין לגמר דין, ושלא כדברי המשנה הסוברת שמותר
 15 לגמרם בלילה.
 16 הגמרא מביאה מעשה שבו נקט רבי יוחנן להלכה שלא כדברי רבי
 17 מאיר: ההוא סמיא – מעשה היה בסומא באחת מעיניו, דהנה
 18 בשפכייהו – שהיה גר בשכנותו דרבי יוחנן, דהנה דאין דינא – והיה
 19 דן דיני ממונות, ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מידי – ולא העיר לו
 20 רבי יוחנן על כך מאומה.
 21 מקשה הגמרא: הכי עביר הכי רבי יוחנן, שלא אמר לאותו סומא
 22 שאסור לו לדון, והאמר רבי יוחנן להלכה כסתם משנה, דהיינו, בכל
 23 מקום שתם רבי את דברי המשנה, ולא כתב מי הוא שאמר את
 24 הדין המבואר בה, יש לפסוק להלכה כדברי המשנה, ותנן – והרי
 25 שנינו במסכת נדה (מ"ט), שכל אדם הפשר לדון בשר אף להעיר, ויש
 26 אדם שפשר רק להעיד ואין בשר לדון, ואמר על כך רבי יוחנן,
 27 שכוונת המשנה בזה היא לאתווי – לרבות סומא באחת מעיניו –
 28 עיור בעין אחת, שאף שכשר להעיד מכל מקום פסול הוא לדון.
 29 ומאחר וטובר רבי יוחנן שיש לפסוק להלכה כסתם משנה, נמצא
 30 שאין הסומא כשר לדיני ממונות, ומדוע לא אמר מאומה לשכנו
 31 הסומא שהיה דן דיני ממונות.
 32 מתרצה הגמרא: רבי יוחנן סתמא אחריתא אשבה – מצא 'סתם
 33 משנה' אחרת, שבה מבואר שסומא כשר לדיני ממונות, והיינו
 34 משנתינו הסוברת שדיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה, ומאחר
 35 ודין הנעשה על ידי דין סומא באחת מעיניו שוה לדין הנעשה
 36 בלילה על ידי דין שאינו סומא, ממילא יש ללמוד מדברי המשנה
 37 שאף הסומא כשר לדון, ושלא כדברי רבי מאיר.
 38 מבררת הגמרא: מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא – מה הוא
 39 חזקו של סתמא זה יותר מן הסתמא השני, כלומר, מדוע נקט רבי
 40 יוחנן להלכה כדברי הסתם משנה בסוגיינתו שסומא כשר לדון,
 41 ולא כדברי הסתם משנה' במסכת נדה הפוסלת סומא מלדון.
 42 מבאר הגמרא ענין זה בשני אופנים: אי בעית אימא משום דסתמא
 43 דרבים עריף – יש להעדיף את הסתם משנה' שהיא כדעת הרבים,
 44 ומאחר ומצינו שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדין זה, האם גומרים
 45 דיני ממונות בלילה, יש להעדיף את הכרעת המשנה בסוגיינתו
 46 כדעת חכמים, על פני הכרעת המשנה במסכת נדה, שהיא
 47 שהרי רבי מאיר.
 48 ואי בעית אימא משום דקתני לה נבי הלכתא דרינא – מאחר
 49 שכתבה רבי למשנה זו במסכת סנהדרין, יחד עם שאר ההלכות
 50 הנוגעות לבית דין, לפיכך יש לסמוך על כך להלכה, אבל המשנה
 51 במסכת נדה אינה שנויה לגבי הלכות סנהדרין, אלא אגב עניינים
 52 אחרים שנית שם, ולפיכך יש לומר שאינה עיקר.
 53 הגמרא מבררת מה ידרוש רבי מאיר מן המקראות שדרשו חכמים:
 54 ורבי מאיר, האי – מקרא זה, שבו נאמר (שמות יח כב) 'ושפטו את העם
 55 בכל עת, מאי דרש ביה – מה הוא דרש לרבות מנות, הרי
 56 לשיטתו אי אפשר לשפוט בכל עת ממש, שהרי אין דנים אלא
 57 ביום.
 58 מבאר הגמרא: אמר רבא, רבי מאיר סובר שיש לדרוש ממקרא
 59 זה לאיתווי – לרבות יום המעונן שמותר לדון בו, אף שאינו כשר

9 שִׁימִי בְּרַחֲמֵי יְהוָה, אָמַר קְרָא (במדבר כה ד) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה קַח אֶת
10 כָּל רְאֵשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לְה' נֶגֶד הַשָּׁמַיִם, כְּלוּמַר צוּה ה' לְמֹשֶׁה
11 לְקַחַת אֶת רְאֵשֵׁי הָעָם שִׁישְׁפְּטוּ אֶת מִי שֶׁעָבַד לַעֲבוּדָה זָרָה שֶׁשְׁמָה
12 'בְּעַל פְּעוּר' וְיוֹקִיעוּם נֶגֶד הַשָּׁמַיִם דִּהְיִינוּ בְיוֹם שֶׁאֵין הַשָּׁמַיִם זֹרְחִים.
13 וַאֲמַר רַב הַסְּדָא, מִנִּיין לְהוֹקֵעָה שְׁהִיא הִרְיָגָה עַל יְדֵי תְּלִיָּה, דְּכִתִּיב
14 (שְׁמוּאֵל ב' כ"א ו) 'וְהוֹקֵעֵנִים לְה' פְּגַמְעַת שְׁאוּל פְּחִיר ה', כְּלוּמַר,
15 הַגְּבֻעוֹנִים בִּיקְשׁוּ מִדּוּר לְתַלּוּת שְׁבַע מִבְּנֵי שְׁאוּל כְּעוֹשׂ עַל
16 שֶׁהִרְגָה שְׁבַע גְּבֻעוֹנִים,

1 נמצא, שאף שרבי מאיר לומד מההיקש של 'ריבים' ל'נגעים'
2 שדיני ממונות דנים ביום, מכל מקום הוא סובר שצריך אף למקרא
3 של 'ביום הנחילו את בניו', כדי ללמד שהנכנס לבקר את החולה
4 בלילה אינו רשאי לעשות על כך דין אף ביום שלאחריו, משום
5 שאין עד נעשה דיין.
6 שנינו במשנה: דִּינֵי נְפֻשׁוֹת דִּינֵין פִּיּוּם וְכוּ' וגומרין ביום. כלומר צריך
7 שגם תחילת הדין וגם גמר הדין ופסק דין יהיה דווקא ביום ולא
8 בלילה. מבארת הגמרא: מְנַהֲגֵי מִיָּלֵי – מנין לנו דין זה, אָמַר רַב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מנ"א, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

נבהלתי לשמוע אשר מרבה הוא בתעניות ומסגף את עצמו מבלי לאכול כמה וכמה שעות קודם התפלה וכיו"ב מעשים כאלו.

ברור הדבר בעיני שזהו דרך להחליש את הבריאות היפך פסק חז"ל שהובא ברמב"ם הלכות דעות רפ"ד, היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא, ונדוע ג"כ מ"ש הבעש"ט לתלמידו בעל התולדות יעקב יוסף, אשר "תרגז בטני" (התמים א' ז-ח) כששמע אשר מתענה הוא וכו', ואם בארזים כמו בעל התנייני אמרו כנ"ל, עאכ"כ באנשים כערכנו, ועפ"י פסק אדמו"ר הזקן באגרת התשובה פרק ג' כ"ז (מספר הצומות) באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות הראשונים, אבל מי שרוב הצומות מזיק לו שאפשר שיבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות וכו",

ולכן אם לקולי ישמע הרי תומי"י יבטל הנהגתו זאת, ואם יש לו בזה מנהג טוב שנהג ג"פ, הרי יעשה התרת נדר, ויאכל קודם התפלה, היינו מזונות ג"כ, ואם לפי מצב בריאותו נצרך לו יותר ע"ז הרי יאכל יותר ע"ז ולא יסמוך בזה על שקול דעתו, אלא ישאל דעת המנהל רוחני הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מוהרש"ח שי קעסעלמאן.

כן בנוגע לשאלתו באופן לימודו, שעלה בדעתו ללמוד ביחידות דוקא, כי אפשר שבלמוד בחברים הרי טבע חברים ישפיע עליו לגריעותא, הנה כבר ארז"ל במשנה, שהתורה נקנית בדבוק חברים, ואף שאין הדבר שכל הלמוד יהי בדיבוק חברים, כי לעתים תכופות הרי נדרש לעומק, כן אפ"ל מצב רוח שצ"ל הלמוד דוקא ביחידות, וכמובא ע"ז בענין דיון הסנהדרין אם הי' זוגות וזוגות או כ"א בפ"ע, אבל אחכ"ז צריך להיות לו עכ"פ א' או ב' חברים שיהי' לו עמהם קביעות עתים בלימוד ומזמן לזמן ג"כ יפלפל עמהם בתורת הנגלה ובתורת החסידות, ויתיעץ עם ההנהלה והר"מ באיזה חברים לבחור.

אקוה אשר בדואר החוזר, ירגיע את רוחי ויודיעני אשר עזב את הדרך של תעניות וסגופים, ויקויים פירוש הבעש"ט עה"פ אם תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגוי' עזב תעזוב עמו, וכמועתק הפיי ב"היום יום".

בברכת הצלחה בתורה ובעבודה ביר"ש, המחכה לבשו"ט ממנו ומהטבת בריאותו בגשמיות וברוחניות.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב מני"א, תשי"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - שמפני כמה סבות נתאחרה המענה עד עתה - שבו מודיע על מקרה שקרה עם זוגתו תחי' ומבקש תיקון בעדו ובעדה:

(א) הנה יפריש לצדקה 2/3 60 סלעים של תורה לצדקה בעבורו וכן כסכום הזה לצדקה בעד זוגתו תחי', ואצ"ל זה בבת אחת, ויוכל לסלק זה מעט מעט, ומה טוב אם יוכל ליתן זה כארבעים פעמים. שיעור הסלע של תורה יוכל להודע במחננו ע"י השיעור שנתנים לפדיון הבן שזהו חמש סלעים.

(ב) ישתדל בהשתדלות היותר גדולה בענין של שלום בית בינו ובין זוגתו תחי' היינו שיזהר בזה בתכלית הזהירות, וידוע מרז"ל נשים דעתם קלה ואשה דמעתה מצוי' ולכן טוב שיהי' הוא המוותר מצדו להפיק רצונה ובפרט במילי דעלמא, ואם בכל עת הפליגו רז"ל במעלת השלום בית, עאכו"כ בעש"ק, ואנו עתה כולנו בעש"ק לאחר חצות, כי קרב קץ גלותנו וביאת משיחנו.

(ג) בטח ידוע לו שהתקוני זהר מחולק לארבעים חלקים החל מער"ח אלול עד יוהכ"פ, ויאמר בימים אלו את השיעור המגיע לכל יום ויום.

(ד) מובן מעצמו, שעד לאחר יוהכ"פ צריך הוא להזהר ביותר בקיום ג' השיעורים השווים לכל נפש, בחומש תהלים ותניא, מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר.

יש לשער שהעלם וההסתר ביותר יהי' אצלו בנוגע לסעיף ה' היינו בנוגע לשלום בית; כי ידוע שגדול השלום וכל התורה כולה דרכי' דרכי' נועם וכל נתיבותי' שלום, ובפרט בגלות זה האחרון שכמרז"ל ביומא ט' ע"ב בא בסיבת העדר השלום, וכל כמה שמתקרב קץ הגלות הרי ההתאבקות מצד שכנגד הוא ביותר בנוגע שלא להניח לעשות שלום בעולם כלל ובין איש ואשתו דלמטה שהם בדוגמת איש ואשה דלמעלה בפרט, אבל לפום גמלא שיחנא, ובודאי נותנים הכחות ע"ז לעמוד בנסיון. ועייגי"כ קוני' החלצו.

וע"י כל הענינים הנ"ל הנה בטח סר וכו' וחטאתו תכופר. ובפרט שאינו אלא ספק בעלמא כפי הנראה ממכתבו.

מהנכון למסור כללות תוכן מכתבי גם לזוגתו תחי' כי בטח גם היא נעצבה לבה מהמקרה אשר קרה להם והשיי' יזכהו לבשר בשוי"ט בכל הנ"ל בפרט, וממצבו גו"ר בכלל - כבקשתו הזכרתים על הציון.

בברכה.

בי"ה, כ"ב מני"א, תשי"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"א מני"א, בו מודיע ושואל חו"ד:

(א) בנוגע להתעסקות... כמדריך ומורה אשר באחד ממכתביו הקודמים ביאר הפרטים בזה, ושואל חו"ד:

הנה נכון הדבר במאד ואם בכל העתים ובכל הזמנים היתה מלאכה זו מלאכת שמים ורז"ל דרשו ע"ז את הכתוב והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים כו' לעולם ועד. עאכו"כ בזמננו

אגרות קודש

זה אשר קרב קץ הגלות וצריך להכין את עם ישראל לביאת המשיח, ובדוגמא כמו שהי' בעת מ"ת הנה ארז"ל שאם הי' ששים רבוא חסר אחד הי' זה עכוב ח"ו במתן תורה. הרי גם ביציאה מהגלות ידוע דרז"ל שצ"ל כולו זכאי וכו' וזכות המתעסקים בזה הוא עד אין שיעור.

ב) שואל תיקון בנוגע לעניניו: הנה בטח שומר השיעורים השויים לכל נפש והם בחומש תהלים ותניא שהם מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר. ונוסף ע"ז יפריש לצדקה בכל יום - כמובן לבד שבת ויום טוב - ג"פ בבוקר וג"פ לפני מנחה. וכ"ז בלי נדר ועד אחר יום הכפורים הבע"ל, וכן יתרגל להרבות באותיות של תורה או של תפלה בהליכתו ברחוב...

בברכה שיבי"ט בכהנ"ל.

ב"ה, כ"ד מנ"א, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהו"ר שלמה חיים שי' שד"ר

שלום וברכה!

... ועתה באתי בהערה כללית ומטובו למסור זה לכל התלמידים:

אינני יודע הסיבה לזה, אבל כנראה שיש ביניהם תנועה שרוצים לנסוע לארצה"ב, ולא טוב בעיני הדבר, כי בטח עוד יוכלו להשתלם ביותר ובייותר בלימודים במקומם עתה, אפשר יש יוצא מן הכלל שאין זה תועלת בשבילו, אבל בכלל דער לויפען אין אמעריקא און לערנען דוקא אין ברוקלין, חוששני שמעורב בזה גם ענין של התפארות, ועל ההנהלה הרוחנית של התלמידים לשרש אח"ז, ולבאר לפניהם את האחריות של היציאה מאה"ק ת"ו שאינה מותרת אלא בשביל ת"ת ולישא אשה, ובמילא צ"ל זה ת"ת כזה שהתורה קוראה אותה ת"ת, ובתור תלמיד תו"ת הנה צריך לזה ג"כ הסכם תורת החסידות שלימוד זה ת"ת שמה.

נוסף ע"ז: לפי המצב עתה באה"ק ת"ו יש שם כר נרחב, להצלת מאות ואלפי של בני ובנות ישראל, ובמילא צ"ל על אתר מוסד שיוכל להיות במצב שיוכל להכריז: ראו גדולים שמגדל אני, ולא שיצטרך לאמר שהתלמידים נשלחו למקום אחר ויאמינו לו באמונה שכן הוא, ועוד במשך הזמן תקוטי חזקה, שחלק מסוים של התלמידים יוכלו להשתמש בהם בתור מחנכים ומדריכים עכ"פ לאיזה שבועות וחדשים אפילו במשך זמן למודם בהישיבה, וגודל ערך עבודה זו אין לשער.

... זה עתה נתקבל מכתבו שגם הוא רצונו לבוא לכאן ועל חודש השביעי היינו אותו הזמן שמשובע בכל טוב, וכל רגע שאפשר להשפיע בכיון זה על התלמידים יקר הוא מכל יקר, ותמורת זה רוצה לעזוב צאן מרעיתו לנפשם וכו' - קשה עלי בכלל להטיף מוסר, ובפרט שאיני יודע אם מש"כ במכתבו ע"ד הנסיעה לכאן הוא בתור שאלה או רק בתור סיפור דברים, ואז אין בכלל מקום למוסר וכיו"ב - אבל לא האמנתי למראה עיני כאשר קראתי את זה במכתבו.

מובן שחוות דעתי זו אינה נוגעת בענין השגת הניירות, ואם לא כתב אלא בתור הודעת החלטה מוחלטת - יכתוב ישר להמזכירות עדי"ז וישתדלו כפי היכולת.

אבל חו"ד אני - הוא בפשטות כנ"ל.

בברכה להצלחה בתל' ובעצמו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יו. אם חל יום טוב במוצאי שבת ורוצה לעשות מלאכה המתרת ביום טוב קדם שיבדיל בתפלה ואמר
2 ברוך המבדיל בין קדש לקדש בלא שם ומלכות:
- 3 יח. אותן הנשים שאינן מתפללות ערבית⁷⁵ ואינן מבדילות בתפלה במוצאי שבת יש ללמדן לומר ברוך
4 המבדיל בין קדש לחול קדם עשית מלאכה לפני הבדלה שעל הכוס ואם אינן יודעות לומר המבדיל
5 צריכות לשמע מאחרים.
- 6 ואם עושות קדם שמיעתן אין למחות בידן כי יש אומרים שלא אסרו אלא מלאכות גמורות כגון כותב
7 ואורג וחיטבת עצים וכו' ויצא בהם אבל הדלקת הנר בעלמא והוצאה מרשות לרשות וטלטול ד' אמות
8 ברשות הרבים שאין בהם טרח כלל לא אסרו כלל ואף שאין דבריהם עקר (ולא התרו מלאכות שאין בהם
9 טרח אלא ליש אומרים שאף שהבדיל בתפלה וגם אמר המבדיל בלא ברכה אסור במלאכה עד שיבדיל
10 על הכוס שלדבריהם על-פלפנים במלאכות שאין בהם טרח מתר מיד שהבדיל בתפלה שהרי מדליקים
11 נר להבדלה אבל קדם שהבדיל בתפלה אין היתר בשום מלאכה אפלו דברים האסורים מדברי סופרים
12 על-פלפנים אם לא אמר המבדיל) מפלמקום הנשים שנהגו כך אין צריך למחות בידן.
- 13 אבל אם הן עושות מלאכות גמורות צריך למחות בידן ולכן יש לדרוש ברבים שילמדו בנותיהם לומר
14 המבדיל במוצאי שבת מיד מפני שהרבה מהן מבעירות עצים ואש ומחממות מים שהן מלאכות גמורות:
- חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשחות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל טעמים יד"ח

ציונים והוספות

- 75) כדלעיל סי' קו סוף ס"ב: תפלת ערבית שהוא רשות מכל-מקום הנשים לא קבלו עליהם ורובן אינן מתפללות ערבית במוצאי שבת (ראה סי' רצו סי"ט בזה).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- 1 א מצות עשה מן התורה שיספנוך כל אחד מישראל
2 שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר
3 וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר
4 התנופה שבע שבתות תמימות תהינה ואומר שבעה
5 שבועות תספר לך וגו' ודרשו חכמים תספר לך יכול בבית
6 דין כמו ביובל שסופרין בבית דין שבע שבתות שנים
7 ומקדשין שנת החמשים ליובל תלמוד לומר וספרתם לכם
8 כדי לסופרה לכל אחד ואחד ואין הציבור או שליח צבור
9 יכולים לספור בעד כולם אף אם אחד מצוה לחבירו שיספור
10 בשבילו ועשאו שליח לכן אינו יוצא ידי חובתו כשלא שמע
11 הספירה מפי חבירו.
- 12 אבל אם הוא בעצמו שמע הספירה מפי חבירו אם נתכוין
13 לצאת ידי חובתו בשמיעה זו וגם חבירו המשמיע נתכוין
14 להוציאו יצא ידי חובתו מן התורה שהשומע הוא כאומר
15 והוא ששמע מפי המחויב במצוה זו ויש חולקין על זה
16 ואומרים שצריך שתהא ספירה לכל אחד ואחד ממש שכל
17 אחד יספור בעצמו ויש לחוש לדבריהם לכתחלה שלא
18 לסמוך על שמיעת הספירה מהש"ן.
- 19 אבל הברכה יכול לשמוע מהש"ן לכתחלה אף אם הוא
20 יודע לברך בעצמו שעשרה שעושין מצוה בבת אחת יכול
21 אחד מהן לברך בשביל כולם כמו שנתבאר בסימן ח' ואחר
22 ששמע הברכה יספור מיד:
- 23 ב נשים ועבדים פטורים ממצוה זו מפני שהוא מצות עשה
24 שהזמן גרמא ובמקצת מדינות שמו הנשים מצוה זו
25 עליהם חובה ואין חשש איסור במה שהן מברכות עליה אף
26 שהם פטורות ממנה עיין סי' י"ז].
- 27 ומצוה זו נוהגת בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית
28 ויש אומרים שבזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין
29 מקריבין העומר אין מצוה זו נוהגת כלל מדברי תורה אלא
30 מדברי סופרים שתיקנו זכר למקדש וכן עיקר ומכל מקום
31 כל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה ואין חילוק
32 ביניהם אלא בדברים שיתבאר:
- 33 ג זמן הקרבת העומר הוא בט"ז בניסן שנאמר ממחרת
34 השבת יניפנו וגו' וקבלו חכמים שזה הוא ממחרת יום

49 אלא הימים בלבד ולא הזכיר השבועות כלל יש אומרים
50 שאין צריך לחזור ולספור בזמן הזה שהספירה אינה אלא
51 זכר וכיון שספר הימים יצא.
52 אבל אם ספר שבועות בלבד כגון שאמר היום שבוע אחד
53 או שני שבועות ולא הזכיר מנין הימים צריך לחזור ולספור
54 לפי שעיקר הספירה הוא מנין הימים שבמנין הימים בלבד
55 יכולין לספור כל המ"ט יום אבל במנין השבועות בלבד
56 בלא הזכרת שום מנין ימים אי אפשר לספור אלא הימים
57 שהם סופי השבועות.
58 ויש אומרים שאף אם מנה הימים לבד צריך לחזור ולספור
59 שכל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה ויש לחוש
60 לדבריהם לחזור ולספור בלא ברכה:
61 ז' אם ספר באותיות א"ב שאמר היום יום אלף או יום ב'
62 או ג' ימים יש אומרים שיצא ידי חובתו ויש אומרים
63 שלא יצא ויש לחוש לדבריהם לחזור ולספור בלא ברכה.
64 אם לא אמר היום אלא מנה סתם כך וכך ימים לעומר לא
65 יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולספור בברכה דכיון שאמר
66 כך וכך ימים הרי לא ספר את עצם היום הזה שהוא עומד
67 בו והתורה אמרה תספרו חמשים יום שתספור היום עצמו
68 שיאמר היום כך וכך.
69 אבל אם אמר היום כך וכך ולא אמר לעומר יצא שמעיקר
70 הדין אין צריך לומר כלל לעומר אלא שנהגו כך לבאר יפה
71 בספירה לאיזה דבר סופרים ואין זה מעכב כלל בדיעבד ויש
72 נוהגין לומר בעומר ואין לשבש שום נוסח כי שניהם נכונים
73 (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר לעומר אחר מנין הימים
74 קודם מנין השבועות כגון היום שמונה ימים לעומר שהם
75 שבוע אחד ויום אחד):
76 ח' דרך צחות לשון הקודש לומר ימים לשון רבים משנים
77 ועד עשרה ועד בכלל אבל מאחד עשר ואילך יאמר יום
78 לשון יחיד וטוב לומר מנין המועט קודם מנין המרובה כגון
79 אחד ועשרים ולא עשרים ואחד במה דברים אמורים
80 במדינות אלו שדרך לספור מנין המועט קודם אבל
81 במקומות שדרך לספור מנין המרובה קודם יכול לומר גם
82 בספירה כמנהג מקומו:
83 ט' שבוע הוא לשון זכר ולכן יאמר שבוע אחד ולא אחת
84 ובשבוע השני יאמר שני ולא שתי ובשבוע השלישי
85 יאמר שלשה ולא שלש וכן בשאר השבועות:
86 י' מותר לספור בכל לשון שמבין אבל אם אינו מבין הלשון
87 שסופר בו אפילו ספר בלשון הקודש אם אינו מבין לא
88 יצא דכיון שאינו יודע המנין אין זו ספירה כלל:
89 י"א אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש
90 כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש ואין
91 בספירה זו עשיית מצוה כלל שהמצוה הוא לספור לעומר
92 ועכשיו אין לנו עומר לספור לו אלא שחכמים תקנו לספור
93 זכר למקדש לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים
94 המצוה כתקונה (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר אחר
95 כך מזמור אלהים יחננו ויברכנו ואנא בכח ורבונו של
96 עולם):

1 טוב הראשון של פסח ומיום זה עצמו מתחילין לספור ולא
2 מיום שלאחריו שנאמר מהחל חרמש בקמה תחל לספור וגו'
3 הא למדת שזמן הספירה הוא בזמן ראשית הקצירה דהיינו
4 בזמן קצירת העומר וקצירתו הוא קודם הבאתו ולא אח"כ.
5 ואי אפשר להתחיל הספירה ביום הבאתו ממש (ואין העומר
6 קרב אלא ביום ממש) שנאמר תמימות תהינה ואין אתה
7 מוצא תמימות אלא כשמתחיל לספור בערב דהיינו שמתחיל
8 הוא לספור יום הראשון בליל ט"ז קודם אור הבוקר והוא
9 הדין ספירת שאר הימים שאינה אלא בלילה שמן הסתם
10 ספירת כל הימים הם שוין.
11 וכל הלילה כשר לספירת העומר שאם שכח ולא ספר
12 בתחלת הלילה ונוכר קודם שעלה עמוד השחר חייב לספור
13 אבל לכתחלה מצוה מן המובחר לספור בתחלת הלילה מיד
14 אחר תפלת ערבית.
15 וקודם שיספור בלילה צריך לברך כדרך שמברכין על כל
16 המצות בין של תורה בין של דברי סופרים.
17 אבל אם שכח לספור בלילה ונזכר ביום יספור בלא ברכה
18 לפי שיש אומרים שאם לא נקצר העומר בלילה קוצרין אותו
19 ביום ולפיכך אם שכח או הזיד ולא ספר בלילה חייב לספור
20 ביום ולברך ויש חולקין על זה לפיכך יספור בלא ברכה
21 שספק ברכות להקל:
22 ד' הספירה צריך לברך מעומד שנאמר בקמה ודרשו חכמים
23 אל תקרא בקמה אלא בקומה תחל לספור ומכל מקום
24 אם מנה מיושב יצא לפי שדרשה זו אינה אלא אסמכתא
25 בעלמא:
26 ה' מן התורה צריך למנות הימים וגם השבועות שנאמר
27 תספרו חמשים יום כלומר עד חמשים ואומר שבעה
28 שבועות תספור לך כיצד יספור שניהם כשמגיע לשבעה ימים
29 יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וכשמגיע ליום
30 ארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות
31 וכן בשאר כל סוף שבוע ושבעה ואם לא עשה כן לא יצא
32 ידי חובתו מן התורה:
33 ו' אבל בימים שבין כל שבוע ושבוע דהיינו מיום ח' עד
34 יום י"ג ועד בכלל ומיום ט"ו עד יום עשרים וכן הימים
35 שבין שאר השבועות יש אומרים שאין צריך למנות בהן
36 השבועות אלא הימים בלבד כגון ביום ח' יאמר היום
37 שמונה ימים ואין צריך לומר שהם שבוע אחד ויום אחד
38 ויש אומרים להיפוך ביום ח' יאמר היום שבוע אחד ויום
39 אחד וביום ט"ו יאמר היום ב' שבועות ויום אחד ויש
40 אומרים שצריך לומר בהם סכום הימים והשבועות כגון
41 ביום ח' יאמר שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד וכן
42 בשאר כל הימים צריך לומר סכום כל הימים והשבועות
43 ומנין הימים העודפים על השבוע וכן נתפשט המנהג בכל
44 תפוצות ישראל ואין לשנות.
45 ומכל מקום אם טעה ומנה באחת מב' הספירות (הראשונות)
46 בימים שבאמצע השבועות אין צריך לחזור ולספור בזמן
47 הזה שהספירה מדברי סופרים ואף בימים שהם סופי
48 השבועות כגון יום ז' וי"ד וכיוצא בהם אם טעה ולא מנה

49 יהודה אלא לענין תפלה בלבד אבל לא לענין שאר דברים
50 שמצותם בלילה כמו שנתבאר בסימן רל"ה:

51 יג אבל המדקדקים לספור בצאת הכוכבים שטעו ביום
52 המעונן וספרו בבין השמשות אין צריך לחזור ולספור
53 כלל בצאת הכוכבים מעיקר הדין אפילו בלא ברכה לפי
54 שכבר יצא ידי חובתו לגמרי מעיקר הדין במה שספרו בבין
55 השמשות שהוא ספק לילה וספק דברי סופרים להקל (ומכל
56 מקום כדי לחוש לדברי האומרים שספירה בזמן הזה מן
57 התורה טוב להם שיחזרו לספור בצאת הכוכבים בלא
58 ברכה):

59 יד מי ששואל אותו חבירו בבין השמשות כמה ימי
60 הספירה בלילה זה יאמר לו אתמול היה כך וכך שאם
61 יאמר לו היום כך וכך לא יוכל הוא עצמו לחזור ולמנות
62 בברכה לפי שכבר יצא ידי חובתו במה שאמר לחבירו היום
63 כך וכך לפי דברי האומרים שאין צריך כונה לצאת אף שלא
64 אמר לעומר אין בכך כלום אבל השואל יכול לספור בברכה
65 אף ששמע כבר הסיפור מהמשיב מכל מקום בשעה ששמע
66 היה בדעתו לחזור ולספור שהרי בשביל כך הוא שומע
67 ונמצא שהיה בדעתו בפירוש שלא לצאת בשמיעה זו אבל
68 המשיב לא היה בדעתו בפירוש בשעת התשובה שרוצה
69 לחזור ולספור שנית אחר כך אף שבאמת כן הוא מכל מקום
70 כיון שלא היה בדעתו בפירוש יצא ידי חובתו להאומרים
71 שאין צריכות כונה.

72 אבל אם לא אמר לו היום כך וכך אלא השיב לו סתם כך
73 וכך לעומר לא יצא בזה לדברי הכל ויחזור ויספור בברכה
74 ומכל מקום יותר טוב לומר אתמול היה כך וכך:

75 טו וכל זה כששואלו בבין השמשות אבל קודם לכן אף
76 אם אמר לו היום כך וכך לעומר חוזר וסופר בברכה
77 כיון שהעיקר כהאומרים שאף מפלג המנחה ואילך אינו
78 חשוב כלילה אלא לענין תפלה בלבד וגם להאומרים שהוא
79 כלילה הרי יש אומרים שאף מצות מדברי סופרים צריכות
80 כוונה לצאת בהן (ומכל מקום לכתחלה טוב ליזהר מפלג
81 המנחה ואילך שלא יאמר היום כך וכך):

82 טז מותר לספור קודם תפלת ערבית אפילו במוצאי שבת
83 שמוסיפין מחול על הקודש שמכל מקום לילה הוא
84 ואינו נחשב ליום העבר אלא ליום המחרת ומכל מקום ראוי
85 להקדים תפלת ערבית לספירה שתפלת ערבית היא תדירה
86 והספירה אינה תדירה ותדיר קודם לשאינו תדיר:

87 יז ואם דרכו להתפלל ערבית מבעוד יום ולקרות על מטתו
88 כל הג' פרשיות אף שמותר לו לאכול קודם קריאת שמע
89 שעל המטה כמו שנתבאר בסי' רל"ה מכל מקום בימי
90 הספירה לא יתחיל לאכול אפילו סעודה קטנה חצי שעה
91 קודם זמן ספירה דהיינו חצי שעה קודם בין השמשות גזירה
92 שמה ימשוך בסעודתו וימנע מספירת העומר אלא אם כן
93 הוא מקום שנוהגין שהשמש קורא לספור ספירה כשמיגיע
94 זמנה שאז אין לחוש שמה ימשוך בסעודתו כמו שנתבאר
95 בסי' רל"ב.

1 יב יש אומרים שמותר לברך ולספור בבין השמשות אף
2 על פי שהוא ספק לילה וספק יום העבר ואם כן היאך
3 יאמר היום שני ימים שמה עדיין הוא יום ראשון מכל מקום
4 כיון שהספירה בזמן הזה מדברי סופרים ספק דברי סופרים
5 להקל ויש חולקין על זה ואומרים שלכתחלה אין להכניס
6 עצמו לידי ספק אפילו מדברי סופרים ואין לספור עד צאת
7 הכוכבים שהוא לילה ודאי וכן עושין המדקדקים וכן ראוי
8 לכל אדם לעשות ומכל מקום המנהג ההמון עכשיו כסברא
9 הראשונה לספור בבין השמשות.

10 ומי שרוצה לדקדק לספור בצאת הכוכבים והוא מתפלל
11 ערבית מבעוד יום עם צבור המתפללין ערבית עם סמוך
12 לחשיכה וסופרים בבין השמשות טוב שיספור עמהם בלא
13 ברכה ויחשוב בדעתו אם אשכח לספור בלילה הריני סומך
14 על ספירה זו לצאת בה ידי חובתי ואם לא אשכח בלילה
15 הרי דעתי עכשיו שלא לצאת בספירה זו שאף להאומרים
16 שמצות אין צריכות כוונה לצאת בהן ידי חובתו מכל מקום
17 כשמכוין בפירוש שלא לצאת בהן ידי חובתו בודאי אינו
18 יוצא בעל כרחו ולפיכך כשיזכור בלילה יספור בברכה.

19 אבל אם לא התנה בדעתו בפירוש שלא לצאת בספירה זו
20 כשיזכור בלילה אלא ספר סתם אף שלא בירך עכשיו וגם
21 לא ענה אמן אחר ברכת הציבור לא יברך כשיספור בלילה
22 שמה היה כבר לילה כשספר בבין השמשות וכבר יצא ידי
23 חובתו להאומרים שמצות אין צריכות כונה ואף להאומרים
24 שמצות צריכות כונה מכל מקום הספירה בזמן הזה מדברי
25 סופרים ויש אומרים שמצות מדברי סופרים לדברי הכל אין
26 צריכות כוונה כמו שנתבאר בסי' תע"ה.

27 ואפילו לא ספר עמהם כלל אלא ששמע הספירה מן אחד
28 ומן הציבור שספרו ולא נתכוין כלל להוציא וגם הוא לא
29 נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו לא יברך
30 כשיספור בלילה שהשומע כעונו ואפילו אם היה מחשב אין
31 אני מתכוין לצאת בספירה זו אין זה כלום להאומרים
32 שמצות אין צריכות כוונה כלל אלא אם כן מחשב אני
33 מתכוין שלא לצאת בה.

34 וכל זה הוא בבין השמשות אבל קודם בין השמשות אין
35 מנהג כלל לספור אפילו בערב שבת שמקדימין לגמור תפלת
36 ערבית בציבור בבית הכנסת קודם בין השמשות אין הציבור
37 סופרין כלל בבית הכנסת אלא כל אחד סופר בביתו כשיגיע
38 הזמן.

39 ואם טעו ביום המעונן ובירכו וספרו ואחר כך נתפזרו העבים
40 ונודע שהיה קודם בין השמשות צריכין לחזור ולספור אבל
41 לא יברך שנית אם כשספרו היה מפלג המנחה ואילך שהרי
42 מנהג העולם לקרות קריאת שמע של ערבית מפלג המנחה
43 ואילך לפי שסומכין על האומרים שמפלג המנחה ואילך
44 כשם שהוא כלילה לענין תפלת ערבית לרבי יהודה כך הוא
45 כלילה לענין קריאת שמע של ערבית וא"כ הוא הדין שהוא
46 כלילה לענין ספירת העומר לרבי יהודה לפי דבריהם ומכל
47 מקום צריכים לחזור ולספור כשיגיע הזמן לפי שהעיקר
48 כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אפילו לרבי

12 לחזור ולברך שנית קודם ספירתו אע"פ שבשעת ברכה
13 ראשונה לא היה יודע על איזה יום הוא מברך:
14 **יט** אבל לכתחלה אין לעשות כן ולא יברך עד שידוע איזה
15 יום הוא מהספירה כדי שידע על מה הוא מברך:
16 **כ** אם בירך על דעת לספור ארבעה ימים לעומר שהוא
17 סבור שהיום יום רביעי ולאחר שגמר הברכה נזכר
18 שהיום יום חמישי אין צריך לחזור ולברך אלא סופר מיד
19 חמשה על סמך הברכה שבירך כבר אף על פי שהברכה
20 היתה על דעת יום רביעי אין בכך כלום לפי שדברים שבלב
21 אינן דברים לענין זה כמו שנתבאר בסי' ר"ט:
חלק ג סימן תפט סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העומר:

1 (ואפילו במקומות שלא נהגו כן אם עבר והתחיל בסעודה
2 בתוך חצי שעה סמוך לזמן הספירה אין צריך להפסיק
3 באמצע סעודתו) אבל אם התחיל הסעודה לאחר שהגיע זמן
4 הספירה צריך להפסיק ולספור באמצע סעודתו להאומרים
5 שספירה בזמן הזה היא מן התורה כמו שנתבאר בסימן
6 רל"ה ואף שהעיקר כהאומרים שספירה בזמן הזה היא
7 מדברי סופרים מכל מקום בדבר שאין בו טורח כלל דהיינו
8 להפסיק מעט ולספור יש לחוש לסברא הראשונה:
9 **יח** אם אינו יודע איזה יום הוא בספירה ופתח וברך על
10 דעת שיספור כמו שישמע מחבירו ואחר הברכה שתק
11 ושמע מחבירו וספר כמוהו יצא ידי חובת הברכה ואין צריך

ל'קוטי תורה' פרשת ראה - הפרשה החסידית

ראה אנכי נותן

23 שהיא בחינת ביטול אליו יתברך, שלמעלה מן
24 ההשפלה והדעת המושג². ונקרא בחינת "משפיל
25 על דבר" (משלי טו, ב). וכתוב (תהלים פט, א): "משפיל
26 לאיתן האזרחי" - פירוש:
27 "משפיל" להיות "איתן" מלשון חיזוק, כמו "איתן
28 מושבך" (במדבר כד, כא). כי בחינה זו היא בחינה חזקה,
29 שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד בבחינת
30 "קשה עורף", כמו שכתוב (שמות לד, ט): "כי עם קשה
31 ערף הוא וסלחת וגו'", כמו שנתבאר במקום אחר. לפי
32 שהוא רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג.
33 וגם אותיות "איתן" משמשות לעתיד לבא (שהן
34 באין בראש התיבה להורות על שימוש הפעולה
35 להבא - אפע"ל, יפע"ל, תפע"ל, נפע"ל) כי לעתיד
36 לבא יהיה בחינת חכמה, בחינת ביטול הנ"ל -
37 בהתגלות בכל אחד ואחד מישראל. מה שאין כן
38 עכשיו, הרוח שטות מכסהו, שדומה בעיניו שעודנו
39 ביהדותו. כמו שנתבאר במקום אחר³.
40 וזהו "האזרחי" - מלשון "אזרח הארץ" (במדבר ט,
41 יד). שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאז מעולם. כי
42 "ישראל עלו במחשבה", "במקורא דכולא". ובחינה
43 זו היא בחינת יו"ד של שם הוי"ה ברוף-הוא⁴.
44 ובחינת ה"א-עילאה היא בחינת בינה, "רחובות

1 "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את
2 הברכה וגו'" (דברים יא, כ"ב):
3 הנה אמרו רז"ל: "כל מקום שנאמר "היום" הוא
4 נצחי ולעולם - גם היום הנה. ולהבין זה בכאן.
5 וגם מלת "לפניכם" - דהוי ליה לומר "לכם".
6 אף הענין:
7 כי הנה יש בכל אחד ואחד מישראל בחינת
8 פנימיות ובחינת חיצוניות¹. והנה כתיב (דברים ה, ד):
9 "פנים בפנים דבר ה' עמכם", כי בשעת קבלת
10 התורה נמשך לכל אחד ואחד מישראל בחינת
11 "הוי"ה" - בבחינת "פנים" שלהם, בכל ניצוץ
12 נשמותיהם. וזהו ענין קבלת הדבור "אנכי ה'
13 אלקיך" (שמות כ, ב), פירוש: שיהיה בחינת שם הוי"ה
14 מאיר ומתגלה בך כל בך, עד שיהא נקרא על שמך,
15 להיות "אלהיך" - אלהים שלך. כמו שנתבאר במקום
16 אחר.
17 וביאור ענין זה - איך יש בחינת שם הוי"ה בכל
18 אחד ואחד?
19 הנה אמרו רז"ל: "אפילו רשעים מלאים חרטות".
20 שנופלים להם הרהורי תשובה, מחמת שאינו רוצה
21 להיות נפרד מהקדוש ברוף-הוא. והוא בלי טעם
22 ודעת. מפני כי בחינה זו היא באה מבחינת חכמה,

שנתבאר בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה", פירוש
וענין "בקדמין" וישם (לקוטי תורה במדבר דף יג, א): שהוא ענין קדמות
השכל. מן שבה קדומה. דהיינו בחינת רצון העליון. מקור להיות בחינת
חכמה - ראשית הגילוי... והוא מקור התורה והמצוות. וזהו שכתוב
באין - "מאז מעולם כו".

וענין מה שנתבאר סוף פרשת שלח, בענין "ישאל" - "ליראש". וענין

1. (ענין מה שנתבאר מזה על פסוק "ויהי מקץ", בדבור השני).
2. (כמו שכתוב ב"ספר של בינונים", פרק י"ח).
3. (ענין ב"ספר של בינונים", פרק כ"ד).
4. (ענין ב"אגרת התשובה" פרק ד'. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל
"ביום השמיני שלח", בפירוש "נקדם צרתי". ובדבור המתחיל
"יונתי בחגיי", שהוא בחינת "מחשבה הקדימה". וענין מה

36 ואחר כך לבחינת ה' אחרונה, בחינת מחשבה,
37 דבור ומעשה, שהם כנגד ג' קוין שבה' אחרונה.
38 והוא בחינת "תורה שבכל-פה – מלכות – פה קרינן
39 לה"; ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

40 (ענין "נחל איתן" מבואר ב"אגרת הקדש" בסופו,
41 בדבור המתחיל "וצדקה כנחל איתן" (עמוס ה, כד), שהיא
42 הארת חכמה-עילאה שצייר בפנימית הלב, ליבטל
43 ביחודו יתברך בתכלית מעומקא דליבא. וכן נתבאר בדבור
44 המתחיל "בכ"ה בכסליו", שפנימית הלב מתאחדת עם המוח
45 בבחינת "תריין ריעין כו").

46 וזהו ענין המבואר לקמן בפרשת נצבים, בדבור
47 המתחיל "כי המצוה הזאת", בפירוש "ממעמקים קראתיך"
48 (תהלים קל, א) – לשון רבים, כי יש עומק למעלה מעומק כו.
49 "תשובה" – תשובה' במילוי יו"ד, שהה"א היא בחינת
50 תשובה-עילאה שהיא מעומק הלב. ומילוי הי"ד הוא
51 בחינת "תעלומות לב" (תהלים מד, כב), שבהעלם וכו'.

52 והיינו ב' יסודות דאבא ואימא: כי יסוד-אימא – בינה
53 – ליבא, וזהו בחינת פנימית-הלב, עומקא-דליבא. ויסוד'
54 אבא הוא הארת חכמה-עילאה המאיר בפנימית-הלב
55 ונקרא "תעלומות לב"⁸.

56 ועיין לקמן על פסוק (ישעיהו נד, יב) "ושמתי ככרד",
57 שבחינת אהבה זו הנמשכת מחכמה-עילאה נקרא (שם)
58 "אבני חפץ", שהיא עמוק עמוק כו. עיין שם.

59 והנה חפץ הוא פנימיות הרצון, וזהו ענין "ועמך לא
60 חפצתי" (תהלים עג, כה), "חפצתי" דייקא. והרצון הוא
61 חיצוניותו, וזהו שרש בחינת "נקודה בהיכליה". וכמו
62 שנתבאר בביאור האדרא מהאר"ל (דף כ"ב, עמוד א'),
63 שבחינת גלגלתא המקפת את המוח וזהו בחינת בינה,
64 שהוא היכל לחכמה הגנוזה בתוכה?⁹

65 והנה חכמה מקורה בחכמה-סתימאה. וזהו שהאהבה
66 הנמשכת מחכמה נקרא "אבני חפץ כו". וזהו ענין
67 "תעלומות לבו".

68 וזהו שכתוב בזהר, בשלח (דף ס"ג, עמוד ב'), בפירוש
69 "ממעמקים": "עומקא דכולא, עומקא דבירא"¹⁰, שהם ב'

1 הנהר" (בראשית לו, לו), שיש לה אורף ורוחב כו. דהיינו
2 ענין התבוננות בגדולת ה', כל חד לפום שיעורא
3 דיליה, איך הוא "בשמים ממעל, ועל הארץ מתחת
4 אין עוד" (דברים ד, ט), ו"כולא קמיה – בלא חשיב"
5 ממש.

6 וב' בחינות אלו צריכין להיות תמיד אצל האדם
7 בעבודת ה' בלי פירוד. כי על ב' בחינות אלו איתא
8 בזהר שהן "תריין ריעין דלא מתפרשין", לכן צריך
9 להיות גם באדם כו. דהיינו להתבונן ולהעמיק
10 שכלו ובינתו באורף ורוחב, כפי אשר יד שכלו ורוח
11 בינתו מגעת, וליבטל אליו, ולדבקה בו במסירת'
12 נפש ממש, בבחינת חכמה שלמעלה מטעם ודעת
13 המושג. שאם לא יהיה לו בחינת ביטול הנ"ל, אזי
14 אפילו אם יתבונן בגדולת ה' בהרחבה כפי כחו,
15 ויוליד מזה אהבה ויראה, לא יהיה להם קיום
16 אמיתי ויפול ממדרגתו חס ושלום.

17 כי "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב), פירוש
18 "בעליה": דתרגום "בעל" – "מרא"⁵ ו"רבוץ", דהיינו
19 אפילו מה שיש לו בחינת ממשלה על הארה
20 מבחינה זו; כי ההתבוננות בגדולת ה' בהרחבה
21 ובעומק יש לה מעלה יתירה על בחינת ביטול
22 שמבחינת חכמה הנ"ל,⁶ לפי שאין מחשבה תפיסא
23 ביה, כי אם הארה כל שהוא מבחינת חכמה. אבל
24 ההתבוננות, הרי המחשבה תפיסא בכולא. ואף על
25 פי כן הנה "החכמה תחיה".

26 ונקרא "נקודה בהיכליה"⁷ – שהנקודה מחיה את
27 ההיכל. שאם אין נקודה אין ההיכל משמש בלום.
28 וגם אם יהיה לו בחינת נקודה זו, אם אין היכל –
29 אינו בלום. ולפיכך צריך להיות שתיהן כאחד, והם
30 "תריין ריעין דלא מתפרשין" – למטה כמו למעלה:.

31 ב ובחינת וא"ו של שם הוי"ה הוא בחינת "נחל
32 איתן": שמבחינת "איתן" הנ"ל, יורד בחינת "נחל",
33 בחינת המשכה למטה, למקום מדות שבלב –
34 שנחלקין לשש בחינות, והוא בחינת וא"ו – להפכם
35 לקדושה.

מה שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזיך", בפירוש "כל האזרח
בישראל" (ויקרא כג, מב), בלומר מה שאני עתיד להזריח כו.

ושני הפירושים אמת: שלעתיד יזריח ויאיר בחינה זו בגילוי
בכל אחד מישראל).

5. ו"בעל הנלמות" (בראשית לו, יט) – תרגם אונקלוס: מרי חלקיניא]

6. (ועיין מה שנתבאר ריש פרשת לך לך, בענין "ה"א דאברהם". ועיין
ב"עץ חיים", שער אבא ואימא, פרק ב', שהבינה נקרא (משלי יב, ד):
"אשת חיל עטרת בעלה כו").

7. (עיין בזהר בראשית ד', ו). ובתיקוני זהר, תיקון ה': ועיין מה
שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי אתה נרי", בפרשת מקץ. ועל פי זה
יש לומר, דענין "פרץ של שמן שמצאו כו" הנזכר שם, זהו ענין
ה"נקודה שבדהיכליה", כי שמן הוא חכמה-עילאה. עיין שם).

8. ונתבאר מזה על פסוק "ביום השמיני שלח" הנ"ל.

9. ועיין מה שנתבאר לעיל סוף פרשת שלח, בפירוש "לי ראש".

10. ותרגום: "עומק הכל. עומק הבאר".

וביאר הענין:

34 כי הנה כתיב (דברים ל, ו): "ומל' ה' אלהיך את לבבך".
 35 וצריך להבין: דמשמע שבחינת מילה זו יהיה "מאת ה"
 36 לבדו, ודרי נאמר "ומלתם וגו'?"
 37 אף הענין:
 38 כי בחינת הערלה החופפת על הלב, דהיינו בחינת
 39 תאות וענינים גשמיים המונעים ומפסיקים בין שם י"ה
 40 לו"ה, שלא יהיה התגלות האהבה - "אין הדבר תלוי
 41 אלא בתשובה", כאמור: "עונותיכם מבדילים וגו'"¹⁴,
 42 וכתוב (משלי טו, כח): "ונרגן מפריד אלוף כו'".
 43 אף בענין התגלות עצמיות האהבה יש ב' בחינות -
 44 בחינת חיצוניות-הלב ובחינת פנימיות נקודת-הלב.
 45 דהיינו שיתגלה אהבתו כל כף, עד שתהיה בחינת ביטול
 46 לגמרי, ולא יהיה הרגש האהבה, מפני שהיא נקודה
 47 עצמיות מעומקא דליבא.
 48 כמו שנתבאר במקום אחר¹⁵ המשל, מענין אדם אם
 49 נוגע אל תוך פנימיות נקודת-לבו שלו, מעצמותו ומחותו
 50 ושכל חיו תלויין בזה.
 51 וזו הבחינה היא מבחינת "נחל איתן" המשמשות
 52 לעתיד, שלעתיד-לבא כתיב (דברים ל, דה): "אם יהיה נדחך
 53 בקצה השמים וגו', והביאך וגו', והיטבך והרפך מאבתך",
 54 שתהיה בעילוי אחר עילוי במדרגה גבוה מאד אפילו
 55 יותר מהאבות. כמו שכתוב (ישעיהו נב, ג): כי "הנה ישכיל
 56 עבדי ירים ונשא וגבה מאד" - "ירום - מאברקהם וכי".
 57 ואז כתיב (דברים ל, ו): "ומל' ה' אלהיך את לבבך" -
 58 "ערלת לבבך" לא כתיב, אלא "לבבך", דהיינו שכל
 59 בחינת חיצוניות-הלב ימול, לצאת מן ההעלם אל
 60 הגילוי, בחינת פנימיות נקודת-הלב הנ"ל.
 61 ד וזהו שאנו מתפללים: "יהא שמייה רבא מברך, לעלם
 62 ולעלמי עלמיא יתברך":
 63 כי בזמן הגלות "אין השם שלם כו'". ולזאת אנו
 64 אומרים:
 65 "יהי שמי'ה רבא" - שיגדל בחינת שם י"ה¹⁶. דהיינו
 66

1 יסודות דאבא-ואימא, נקודה בהיכליה כו'. דהיינו,
 2 חכמה-עילאה שבפנימית הלב, תשובה' במילוי יו"ד.
 3 ועל ידי זה מעורר גם כן למעלה בחינת "ממעמקים"
 4 שהוא בחינת גלגלתא, וחכמה הגנוזה בתוכה בחינת
 5 "מאד עמקו מחשבותיך כו'" (תהלים צב, ו), שהם שרש
 6 ומקור בחינת "נקודה בהיכליה" כנ"ל.
 7 וזהו "בשעה שישראל עונין אמן, יהא שמייה רבא
 8 מברך, הקדוש ברוך-הוא מנענע ראשו". וכדפירש לקמן:
 9 "יהי שם-י"ה רבא" - שיגדל בחינת שם י"ה, דהיינו גילוי
 10 חכמה-ובינה, בחינת "נחל איתן" כו'. לכן על ידי זה נמשך
 11 מלמעלה התגלות רצונו וקפצו יתברך, בחינת "ממעמקים
 12 קראתיך", "מאד עמקו מחשבותיך" כו'¹¹.
 13 וענין בחינות אלו הנרמזים בשם הו"ה, הוא ענין
 14 קבלת התורה בדבור: "אנכי הו"ה אלהיך".
 15 וזהו שאמרו רז"ל גבי "עובר בכטן אמו - נר
 16 דלוק על ראשו, ומלמדיו אותו כל התורה כולה":
 17 "נר דלוק" הוא בחינת יו"ד שבשם הו"ה.
 18 ו"מלמדיו אותו כל התורה" הוא בחינת ה"א
 19 אחרונה שבשם. לומר לה, שכל הענין מבחינות
 20 אלו שבשם הו"ה - מיו"ד עד ה"א אחרונה -
 21 "מלמדיו אותו" כדי להיות לו אחר לידתו וצאתו
 22 לאויר העולם יותר בנקל תפיסת וקליטת הבחינות
 23 האלו במוחו ולבו, ולצאת מהעלם אל הגילוי¹².
 24 ג אף אמרו רז"ל, שבזמן הגלות "אין השם שלם כו'¹³.
 25 דהיינו, שאותיות ו"ה הם מפורדים מאותיות י"ה.
 26 והענין בעבודת ה' הוא:
 27 שאף על פי שמתבונן ומעמיק בגדולת ה', ומעמיק
 28 דעתו בבחינת בטול אליו יתברך בבחינה שלמעלה
 29 מהדעת, עם כל זה אינן פועלים להיות נמשך בלב,
 30 להפך המדות אהבה ויראה בהתגלות הלב ברשפי אש
 31 ותשוקה לה' לבדו. ויהיינו בסיבת הגלות - שמוקבש
 32 בתאות וענינים גשמיים. ועל זה נאמר (דברים י, טו):
 33 "ומלתם את ערלת לבבכם וגו'".

14. "כי אם עונותיכם היו מבדילים ישעיהו נב, ט.
 15. (ב'אגרת הקדש", דבור המתחיל "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה".
 וענין שם).
 16. (זהו בפירוש ה"טור", אורח-חיים, סימן נ"ו, בפירוש "שמייה
 רבא". ולעיל סוף פרשת שלח, על פסוק "אני כו'", נתבאר
 ד"שמייה רבא" היינו "שמו הגדול". והוא כמו שכתב
 התוספות ריש ברכות. ושתי הכוונות אמת.
 וגם יש לומר, כי הא בהא תליא. על דרך שנוכר בביאר על
 פסוק "זכור" הנ"ל, שלהיות התחברות י"ה בו"ה הוא על ידי
 המשכה מאריך-אנפין, בחינת "קוצי דשערי" כו'.

11. וענין עוד מענין "איתן" בזהר פרשת ויחי (דף ר"ל, עמוד ב).
 ובסבא דמשפטים (דף ק"ו, סוף עמוד א'): "אית משכיל לעילא כו'".
 (ועמוד ב'). ובפרשת תרוימה (דף ק"ע, עמוד ב'). ובפרשת אחרי (דף
 ס"ו סוף עמוד ב'). וב"מקדש מלך" שם.
 12. (וענין מה שנתבאר מזה על פסוק "שחורה אני ונאורה" בשיר
 השירים, ובפרשת שלח, על פסוק "והיה לכם לציצית". וזהו שיר
 השירים א, ו): "משכני אחרך נרצה, הביאני המלך חדריו כו'".
 וכמו שנתבאר שם).
 13. (ענין מה שנתבאר מזה: על פסוק "ועשית ציץ". ועל פסוק "זכור
 את אשר עשה לך עמלק". ובמגלת אסתר, בדרוש הראשון שעל מאמר
 רז"ל "חייב אינש לבסומי בפו'א").

26 המצות, אשר לזאת גם במעשה המצות יש בחינת ביטול
27 הנ"ל. וצריך בעסק התורה והמצות שתכלה אליו הנפש,
28 ל"מקורא דכולא", מקור מים חיים וגו' (ירמיהו ב, יג). מה
29 שאין כן "האומר אין לי אלא תורה כו"ל¹⁸. ועל זה נאמר
30 (שם): "אותי עזבו, מקור מים חיים וגו'".

31 וזהו "ראה אנכי נותן" – פירוש:

32 "אנכי" – "מי שאנכי", דהיינו בחינת "אנכי ה'
33 אלהיך", שהוא דבור ראשון של קבלת התורה¹⁹.

34 "נותן לפניכם" – בבחינת פנים שלכם, בחינת
35 "ברכה". שבשביל שיש בבחינת פנים שלכם בחינת
36 הוי"ה, כי "ישאל עלו במחשבה", לזאת תוכלו
37 להמשיך עליכם בחינת ברכה מ"מקורא דכולא".

38 וזהו "את הברכה אשר תשמעו אל מצות הוי"ה"
39 (דברים יא, כז) – מפני כי "מראש מקדם נסוכה"²⁰.

40 וזהו "איש אשר כבדו בך אתם" (בראשית מט, כח),
41 ולכן אמר (בראשית מה, טו): "ואולם אחיו הקטן וגדל ממנו",
42 כי שרשו נעלה יותר. וזהו שבשביל ש"עלו במחשבה",
43 לזאת דייקא תוכל להמשיך אליכם בחינת ברכה כו"ל²¹.

קיצור

44 (א) בשעת קבלת התורה דכתיב "פנים בפנים דבר
45 הוי"ה עמכם", נמשך לכל אחד בחינת "הוי"ה" בבחינת
46 "פנים" בהנשמה²².

47 בחינת הוי"ד ד"שם" – הוא החכמה, שהיא בחינת
48 ביטול שלמעלה מהבינה והדעת²³. ונקרא "משפיל

וביאר ענין "ראה אנכי נותן כו"ל: הנה במקום אחר נתבאר
בענין ההפרש בין ברכה לתפלה, שהברכה היא גילוי השרש
שבהעלם – שיתברך ויהיה נמשך לידי גילוי, ולא המשכה
חדשה לגמרי. וזהו ההפרש בין ברכה לתפלה.

והנה מבואר לעיל, שההפרש בין ברכה להודאה – שברכה
היא בחינת ראייה, וזהו "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה",
שעל ידי ש"אנכי נותן לפניכם ברכה", על ידי זה "ראה" –
בחינת ראייה, שהוא בחינת ביטול דחכמה עילאה כו'.

ועוד יש לומר בענין "אנכי נותן כו' ברכה" – על דרך מה
שנתבאר סוף דבור המתחיל "האזינו השמים" בענין הברכה
(בראשית כו, כח): "ויתן לה האלקים מטל השמים כו'".

21. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואלה המשפטים" בפירוש כי
תקנה עבד עברי" (שמות כא, א):) להמשיך בהם בחינת הדעת
משרשן כו'. עיין שם.

22. (עיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "זכור ושמור": שהנשמות
שרשן מבחינת "גרמוהי", ועל ידי התורה מתעלים בבחינת
"חיוהי". וזהו שאזי נמשך בהם בחינת "הוי"ה". והיינו על ידי
דבור "אנכי" – בחינת "איהו" ממש.

ועיין מה שנתבאר על פסוק (שמות ו, א) "וארא כו' ושמי הוי"ה
לא נודעתי להם", כי אם זהו נמשך על ידי מתן תורה.

23. כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים", סוף פרק י"ח.

1 ההתבוננות בגדולת השם, והביטול אליו יתברך, עד
2 שיהיה –

3 "יתברך" – בחינת ברכה והמשכה למקום המדות,
4 להפכם לקדושה מעומק נקודת פנימיות הלב, וכידוע.
5 וכמו שנתבאר במקום אחר ענין ההפרש שבין ברכה
6 להודאה, כי ברכה הוא בחינת ראייה, בחינת ביטול
7 הנ"ל. ואחר כך יתפשט יותר:

8 "לעלם" – דהיינו העלם אחר, "ולעלמי" – העלם ב',
9 "עלמיא" – העלם ג'; דהיינו בחינת ג' לבושים: מחשבה,
10 דבור ומעשה. שאפילו בבחינת מעשה, שהוא העלם
11 ולבוש השלישי, החיצון מכולם – יאיר שם י"ה, שיהיו
12 כולם לה' לבדו, ובטלים אליו. דהיינו על ידי מחשבות
13 ודבורי התורה ומעשה המצות.

14 כי הנה "מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה
15 תחילה", פירוש:

16 "מראש" היינו מראשית כל השתלשלות העולמות.
17 ו"מקדם" היינו קודם ל"מראש", שהוא יתברך אינו בגדר
18 עלמין כלל, ו"אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה
19 הוא לאחר כו'", בלי שום שינוי. כמו שכתוב (מלאכי ג, ו):
20 "אני ה' לא שנית וגו'". כי הוא למעלה מבחינת עולמות,
21 מבחינת 'ממלא' ומבחינת 'סובב כל עלמין'. כי ממלא
22 וסובב שייך לומר בגדר ובחינת עולמות, אבל במהותו
23 ועצמותו לא שייך לומר – לא בחינת 'ממלא' ולא בחינת
24 'סובב'. ועל זה אמרו רז"ל²⁴: "מה לפנים מה לאחור כו'".
25 והנה בחינה זו ירדה ונשתלשלה ונתלבשה במעשה

וגם, על ידי ששם י"ה – "רבא" בנפש האדם, על ידי זה נמשך
גילוי בחינת "שמו הגדול".

וקמו שנתבאר בסמוך, בפירוש "בשעה שישאל אומרי: 'אמן זה
שמייה רבא מבור', הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו כו'".

17. ומשנה חגיגה ב, א: כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאלו לא
בא לעולם – מה למעלה, מה למטה, מה לפניו, ומה לאחור.

18. ואפילו תורה אין לו!

19. (ועיין גרבות ריש פרשת ראה: "אמר רבי אלעזר, משאמר כו'
והקדוש ברוך הוא הדבר הזה בטינו, באותה שעה: "מפי ענין לא
תצא תרעות ותשוב" (איכה ג, לח). אלא מאליה תרעה באה על עושי
תרעה, והתוהב באה על עושי תשובה.)

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידבר אלקים את כל הדברים
האלה").

20. (ופירוש "מקדם" יובן ממה שנתבאר בדבור המתחיל "חייב אינש
לכסומי בפירא", בענין שנקרא התורה (שמואל א' כו, יא): "משל
הקדמוני" – "קדמונו של עולם כו'". ובדבור המתחיל "ששת ימים
תאכל מצות", בפירוש "רוח קדים" (שמות י, יא) דגבי קריעת ים-סוף.
ובדבור המתחיל "ביום השמיני שלח", בפירוש "נקדם צרתני" כנ"ל.

ולשון "נסוכה" הוא כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק
(מיקה ה, ד) "ושמנה נסיכי אדם".

ידי זה הוא המְשַׁכֵּת הַבְּרָכָה לְהִיּוֹת בְּרוּךְ הַיּוֹ"ה כִּי מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם כִּי" (בתהלים סוף סימן ק"ו).
(ה) וגם, כי הנה התורה מתחלת בבי"ת, לפי שהוא סימן
בְּרָכָה³⁶. ואף על פי שהאל"ף הוא אותיות פלא
שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת בִּי"ת. אף הוא בבחינת פלא והעלם.
וגם כי שם הוא "בְּחֻשְׁבָּה כְּאוֹרָה כִּי"³⁷ (תהלים קלט, יב).
ואיאתא ברבות, ריש פְּרֻשֵׁת בְּרֵאשִׁית: "כִּי דוֹרוֹת הָיָה
הָאֱלֹ"ף קוֹרָא תִּגְרָר כִּי. לְמַחֵר אֲנִי בֹא לִיתֵן תּוֹרָה, וְאֲנִי
פּוֹתֵחַ אֶלָּא בְּךָ, שְׁנֶאֱמַר "אֲנֹכִי" כִּי".
והיינו פי על ידי שניתנה תורה אזי יוכל להיות גילוי
ההעלם. וגם אז נמשך "אנכי" להיות "הי"ה אלקיך" כִּי.
וְלִכֵּן נִיתְּנָה בְּהַר סִינַי – שִׁירְדָה שְׁנֵאָה עַל הָרַע"³⁸.
וזהו "ראה אנכי נותן לפניכם היום בְּרָכָה", היינו
שִׁמְבֻחֵינָת אֶלְף דְּ"אֲנֹכִי", שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְדֻרְגַת הַבִּי"ת,
נִמְשָׁךְ "הַיּוֹם" הַבְּרָכָה לְפָנֵינוּ כִּי.
והיינו על דרך מה שכתוב בזהר חלק א', וַיֵּצֵא, (קנ"ח,
ב). על פסוק: "בְּרוּךְ הַיּוֹ"ה כִּי מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" –
מֵעֲלָמָא דְאַתְכֻסְיָא לְעֲלָמָא דְאַתְגְּלִיא. דְהֵינּוּ עַל דְרָךְ
מֵהַ שְׁכָתוֹב לְפָנֵי "י"ג מְדוּת" – וַיִּקְרָא הַיּוֹ"ה הַיּוֹ"ה"
(שמות לד, ו), דְהֵינּוּ לְחַבֵּר וּלְהַמְשִׁיךְ שֵׁם הַיּוֹ"ה שְׁלֹמֶעֱלָה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁהוּא עֵתִיק, בְּשֵׁם הַיּוֹ"ה שְׁבֻסְדֵּר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת³⁹. וְהוּא עֲנִין שְׁמִיָּה רַבָּא
מְבָרַךְ כִּי".
וזהו למעלה ממדרגת הַבְּרָכָה מֵהַ שְׁנֵבְרָא הָעוֹלָם
בְּאוֹת בִּי"ת, שֶׁהוּא הַבְּרָכָה מִשֵּׁם הַיּוֹ"ה שְׁבֻהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
הָעוֹלָמוֹת כִּי. אָבֵל עַל בְּרָכָה וְהַמְשָׁכָה זֶה דְבַחֵינָת

לְאִיתָן²⁴. וּבְחִינַת הַ"א" עֵילָאָה הִיא בְּחִינַת בִּינָה –
הַתְּבוּנָנוֹת²⁵. וּב' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ נִקְרָא "נְקוּדָה בְּהִיבְלִיָּה".
וּנִקְרָא "תְּרִין רִיעִין"²⁶.
(ב) וּבְחִינַת וָ"ו הוּא הַהִמְשָׁכָה מִחֻמְקָהּ וּבִינָה לְשִׁשָּׁה
מְדוּת שְׁבָלָב, וּנִקְרָא "נְחַל אִיתָן"²⁷. וְאַחַר כֵּךְ ה' אַחֲרוּנָה
הִיא מְחַשְׁבָּה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ "גַּר דְּלוֹק
עַל רֵאשׁוֹ"²⁸ וּמְלַמְדִין אוֹתוֹ כִּי²⁹.
(ג) אַךְ עֲנִין שֵׁ"אִין הַשֵּׁם שְׁלָם", הַיּוֹנֵן שְׁאִין נִמְשָׁךְ בְּחִינַת
"נְחַל אִיתָן" לְתוֹךְ הַמְדוּת וּמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה³⁰,
וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת וּ"מִלְתָּם אֵת עֲרַלְת לְבַבְכֶם", שְׁעַל יְדֵי זֶה
אַחַר כֵּךְ "וּמַל ה' [...] אֵת לְבַבְךָ". גַּם מִיֵּלָה הַיּוֹנֵן
"מִל"י"ה".
וְהֵנָּה "אֵת לְבַבְךָ וְאֵת לֵבב זֶרַעְךָ" (דברים ל, ו) רֵאשִׁי
תִּיבוֹת אֱלוֹל, כִּי הֵם יְמֵי רְצוֹן³¹.
(ד) וְזֶהוּ שְׁאֲנוֹ מִתְּפַלְלִים: "יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ",
פִּירוּשׁ: שְׁמִי"ה יְהִיָּה "רַבָּא" – שִׁיְהִיָּה נִמְשָׁךְ בְּבַחֵינַת
וְהֵ"ה³². וְהַמְשָׁכָה זֶה הַיּוֹנֵן עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר שֶׁל
הַתּוֹרָה, וּמַעֲשֵׂה הַמְצוֹת. וְזֶהוּ "אֵת הַבְּרָכָה" – שִׁיְהִיָּה שֵׁם
י"ה "מְבָרַךְ" – זֶהוּ עַל יְדֵי "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֵל מְצוֹת
הַיּוֹ"ה"³³.
וגם כי מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂרָשָׁם בִּי"ה, וּמְצוֹת עֲשֵׂה
בִּו"ה³⁴. וְהֵינּוּ שְׁעִיקָר הַבְּרָכָה הוּא הַמְשָׁכָת אֹר ה' סוֹבֵב
כָּל עֲלָמִין, בְּחִינַת עֵתִיק – ב' מִמְלָא כָּל עֲלָמִין. וְהֵינּוּ
עֲנִין שִׁיְהִיָּה הַשֵּׁם שְׁלָם³⁵.
וְלִכֵּן הַכַּח הַזֶּה לְהַמְשִׁיךְ הַבְּרָכָה, זֶהוּ עַל יְדֵי דַבּוּר
"אֲנֹכִי", שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ בְּכָל אַחַד שֵׁם הַיּוֹ"ה, שְׁעַל

33. עֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא עַל פְּסוּק "וְעַתָּה יִגְדַל נָא כַח אֲדִנִּי. וַיְמַה
שְׁנֵבְרָא: סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "טוֹבָה הָאֲרָץ מֵאֲדָמָה". וְסוֹף דַּבּוּר
הַמִּתְחִיל "מִי מִנָּה".
34. כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן". וְעֵינִין מֵעֲנִין
"בְּרָכָה": בְּזֵהר חֵלֶק ב', בְּשֵׁלַח, (ס"ג, ע"ב). וּב' מֵאוּרֵי אוֹר", אוֹת בִּי"ת,
(סְעִיף ל"ה, ו'ל"ט).
35. עֵינִין זֵהר חֵלֶק ב': סוֹף פְּרֻשֵׁת תְּרוּמָה (קע"ה, ב'). וּבְפֻרְשֵׁת וַיִּשְׁלַח
(קס"ג, ב'). וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא מֵעֲנִין "וּבְרַכְתָּ אֵת ה'" – סוֹף דַּבּוּר
הַמִּתְחִיל "וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעֵת".
36. וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא מִזֵּה בְּזֵהר חֵלֶק א', רִישׁ פְּרֻשֵׁת וַיִּגַּשׁ (דף ר"ה,
עמוד ב').
37. וְכֵמוֹ שְׁנֵבְרָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "בְּשֵׁלַח פְּרָעָה", בְּעֲנִין "כְּמָה אֲרָךְ
אֲפִים כִּי".
38. עֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "מְצָה זֹ", בְּעֲנִין "בְּעֵבֹר זֶה
כִּי". וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין עֲנִין הַבְּרָכּוֹת", בְּפִירוּשׁ
"פּוֹתֵחַ בְּרוּךְ כִּי".
39. וְכֵמוֹ שְׁנֵבְרָא מִזֵּה סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּקְרָא יִשְׂרָאֵל אֵת הַיָּד
הַגְּדוּלָּה".

24. וְזֶה כְּפִירוּשׁ הַ"פְּרָדֵס", עֲרָךְ מִשְׁכִּיל, וְעֲרָךְ אִיתָן. זֵהר חֵלֶק ב',
מִשְׁפָּטִים (ק", סוֹף עמוד א'). (וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
"מְצָה זֹ", וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "מִי מִנָּה", בְּעֲנִין הַבְּחִינָה הַרְבִּיעִית ד' רֹבַע
יִשְׂרָאֵל".
25. (עֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרְתָּ").
26. וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא מֵעֲנִין "יז"ד שֶׁל שֵׁם", ב' בִּיאוּרֵי זֵהר", פְּרֻשֵׁת
אַחֲרֵי, עַל פִּי הַמְאָמָר שֵׁם (דף ע"ט, עמוד ב'): "הַבִּיאוּ עֲלֵי כְּפָרָה".
27. עֵינִין ב' "פְּרָדֵס" עֲרָךְ נְחַל, וּב' מֵאוּרֵי אוֹר" אוֹת נו", סְעִיף כ"ו.
28. (וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי אֵתָה גַרִי הַיְיָ").
29. (וְעֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא עַל פְּסוּק "וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי הַיּוֹ"ה". וְעֵינִין ב' מֵאוּרֵי
אוֹר", אוֹת לְמ"ד, סְעִיף כ"ט).
30. וְכַעֲנִין מֵהַ שְׁכָתוֹב בְּזֵהר חֵלֶק א' (דף ו', עמוד ב') עַל פְּסוּק "וְנָקְרָה
יְחֻרָב וְגִבְשׁ". וְעֵינִין בְּפֻרְשֵׁת שְׁמוֹת (דף ט', עמוד ב').
31. עֵינִין מֵהַ שְׁנֵבְרָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אֲנִי לְדוּדִי".
32. וְכֵן פִּירֵשׁ בְּזֵהר חֵלֶק ב', תְּרוּמָה, (קס"ה, עמוד ב') עַל פְּסוּק "סֵלוֹ
לְרֹכֵב בְּעֲרָבוֹת גִּי"ה שְׁמוֹ". וְעֵינִין שֵׁם הַרְמִי"ז. וַיְמַה שְׁכָתוֹב מִזֵּה בְּפִירוּשׁ
עַל פְּסוּק "כִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים".

1 "הַיְיָ"ה" – "ה" [..] מן העולם ועד העולם, על זה נאמר
 2 "ראה אנבי" – "מי שאנבי", "נותן לפניכם היום" דוקא –
 3 על ידי מתן-תורה – "ברכה" כו.
 4 ולהמשיך ברכה זו, והו על ידי "אשר תשמעו אל
 5 מצות ה'ה" כנ"ל. ועל דרך מאמר רז"ל: "היום – אם
 6 בקלו תשמעו"⁴⁰ (תהלים צה, ז).
 7 "והקללה אם לא תשמעו" (דברים יא, כח) הוא רק

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורה-אור' ו'לקוטי-תורה' לפרשת השבוע ההסידית
 מנקדים, מפסקים ועם פתיחות ראשי התיבות בפתורת: docs.com/LikutayTorah

גפרשת בקתי.

40. עיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ביום השמיני עפרת".

42. עיין מה שכתוב מזה ב"מאורי אור", אות נא"ו, סעיף ו'.

41. כמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אלה החוקים והמשפטים"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

1 **ששים** המה מלכות כו' אחת היא יונתי כו' ס' מלכות
 2 ס' מסכתות ופ' פלגשים אלו שמונים ברייתות.
 3 אחת היא שכנ"י למעלה מכולן וכמ"ש רבות בנות כו'
 4 ואת עלית על כולנה. וזה פלא דהלא התורה משפיע
 5 לכנ"י שנקרא כלה מאורשה כמ"ש וארשתיך לי כו' אך
 6 באמת יש שורש לכנ"י למעלה מהתורה שהרי לפעמים
 7 נקר' התורה כלה כמ"ש תורה צוה כו' מאורשה והענין
 8 הוא דהנה תחלה י"ל בטעם קריאת שם אחת לשון נוק'
 9 דוקא כידוע שהוא לפי שמקבלת מאחד שכנ"י היא
 10 בחי' בית קיבול לזה לקבל בתוכם בחי' יחו"ע דאח"פ
 11 בתכלית שהרי ידוע בפי' שמע ישראל ששמע לשון
 12 אסיפה וקיבוץ שבית קיבול דמוח ולב מקבל לתוכו כל
 13 הארות אור דיוח"ע דאחד הפשוט כשישראל קורין ק"ש
 14 אפילו הקטן שבהם משום דזהו כמו טבע בנשמתם
 15 להיות בית קיבול ממש לזה וראיה לזה ממה שאמרו
 16 השבטים ליעקב כשם שאין בלבך אלא א' כך אין בלבנו
 17 אלא א' ורבותא קאמר דגם שהשבטים הן בבחי' עולם
 18 הבריאה יש מאין כמו אתה בראת כו' אין בלבכם רק
 19 אח"פ שלפני האצילות וכמו שאין בלבו דיעקב שהוא
 20 באצילות ממש בשוה דיוח"ת שוה ממש ליחו"ע וזה
 21 פלא לכאורה מאחר שמסך מפסיק בין אצי' לבריאה
 22 אלא צ"ל שיש שורש לכנ"י למעלה בעצמות אא"ס
 23 ממש שלפני הקו"ח שורש האצילות ושם דוקא נקראו
 24 אחת שהם בית קיבול לאח"פ ממש כמו שהוא
 25 בעצמות שאין השתלשלות דקו"ח תופס מקום כלל
 26 וכלל כידוע והאבות סימן לבנים להניח להם טבע זו
 27 בירושה שיוכל כ"א מישראל להיות בית קבול להכיל

בלבו אח"פ ממש וז"ש אחת היא כו' שאין זה בס'
 מלכות דתורה כנ"ל. ולהבין זה הנה לע"ל ודאי יהיה כן
 ככנ"י דכתיב כי תהיו אתם ארץ חפץ וכן יקר' חפצי בה
 דהנ' פי' חפץ הוא ענין המשכה כללית מעצמות הנפש
 דהיינו כל פנימית ועצמות רצונו בדבר זה שחפץ שאין
 נופל ע"ז ענין רצון שנמשך בפרט שהרצון שנמשך
 בפרט בא לידי גבול והתחלקות שהרי הרצון יתפשט
 לפעמים בזה הדבר ולפעמים בדבר אחר וזולתו כאדם
 שיש לו כמה רצונות לכמה דברים כמו שרוצה בכבוד
 ורוצה גם בממון ויש לכ"א רצון והמשכה מיוחדת
 ומוגבלת ועד"ז יבא הרצון לכמה חלקים פרטים בכמה
 עניינים פרטים אבל החפץ הוא בחי' המשכת פנימיותו
 ועצמותו לדבר אחד שכולל כל מיני רצון דהיינו מה
 שתמיד ירצה בו כשיזכור עליו כוללם יחד טרם שירצה
 בו בגילוי שא"א לומר בפנימות זו ענין התפעלות רצון
 עדיין רק שודאי יתפעל תמיד ברצון עליו כמו כי חפץ
 בבת יעקב כו'. ונמצא שכל מיני רצון שיש לו הן חלקים
 מיוחדים וכולם כלא חשיבי ממש לגבי בחי' החפץ
 בדבר מצד שהוא פנימיותו ממש שכל מה שיבוא לידי
 רצון הכל כלול בזה כו' וזה שאמר כי תהיו ארץ חפץ
 ארץ שכולל כל מיני רצון שתמיד ירצה בה כנ"ל הוא
 הנקרא ארץ חפץ שכל חפצו בה וכולם כלולים בו וכלא
 חשיבו כל שארי רצונות הבאים בעניינים זולתה וז"ש
 אחת היא דגם שיש ששים מלכות ושמונים פלגשים
 ולכ"א יש רצון ואהבה הכל כלא נגד חפץ ורצון עצמו
 שבכ"י וכמ"ש רק באבותיך חשק ה' וידוע דחשוקה
 ודביקה וחפיצה הכל בשורש וענין א' כנ"ל וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 11 ויהענין הוא כי אל דיעות הוי' שיש ב' דיעות היינו
12 דעת עליון ודעת תחתון, דיעה עליונה הוא
13 מיש לאין שלמעלה הוא היש האמיתי וכל העולמות
14 הם כלא וכאין כי קמי' עצמותו כולא כלא חשיבי
15 בבחי' ביטול במציאות, ודיעה שבנבראים הוא מאין
16 ליש שכח אלקי הוא בהעלם והנברא שהוא היש
17 בגילוי, וזהו ב' מיני כבוד, ועל כל כבוד חופה בחי'
18 מקיף שמחבר ב' הדיעות שיהי' הגילוי למטה בנבראים
19 כמו למעלה, והיינו שכנ"י נק' כלה והקב"ה נק' חתן
20 וענין הזיווג בחי' יחוד דיעה עליונה למטה בד"ת

וידבר ג' החודש הזה לכם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 23 תורה הוא המעשה כי מבחי' דבור של האדם לא יתהווה
24 מאומה, משא"כ מבחי' המעשה, שע"י מעשה האדם
25 יוכל להעשות והרי הוא דומה לדבורו של הקב"ה
26 כביכול שמדבורו של הקב"ה נתהווה, וממעשה האדם
27 יוכל להעשות כו', משא"כ מבחי' הדבור כו'. אך מ"מ
28 מפני כי הדבור דומה קצת לדבורו של הקב"ה ששניהם
29 הם בחי' דבור לכן אסור מדרבנן גם בחי' הדבור כו',
30 וזהו ודבר דבר שדבור אסור רק מדרבנן כו'.
31 וע"פ הקבלה מעשה בראשית נת' בפרד"ס בשער
32 ערכי הכנויים שהוא בחי' מל' ובל' המד"ר נק'
33 אדריכל, וענין הצמצום הוא בחי' הפרסא ויש כמה
34 בחי' פרסא שיש פרסא באצ"י גופא שזהו מ"ש
35 והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קד"ה"ק כו', וגם
36 בבחי' מל' דאצ"י יש בחי' פרסא ויש פרסא שמפסיק
37 בין יצ"י לעש"י שמסתיר ומעלים לגמרי, הגם כי קמי'
38 ית' אינו מסתיר כלל אבל מאחר שמסתיר לפנינו לכן
39 מותר בעשיית מלאכה, כי זהו אינו נק' בפני המלך כי
40 הפרסא מסתיר כו', אבל בשבת הוא בחי' עליות הדבור
41 ומאיר למעלה מן הפרסא הרי העושה מלאכה בשבת
42 דומה כעושה מלאכה בפני המלך כו', לכן בשבת אסור
43 עשיית מלאכה, ואפי' דבור אסור מדרבנן כי בשבת
44 הוא בחי' עליות הדבור למקורו כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

40 "ברוך" הוא ההמשכה בליבו של האדם, שהאדם
 41 ממשיך אל ליבו את בחינה ש"אמר והיה העולם",
 42 והיינו שמהתבוננות דשאמר והיה העולם יהיה
 43 ההתפעלות בלב בו,
 44 וכן המשך הברכה ברוך הוא פירושו הוא שבחינת הוא
 45 שמצד עצמו הוא בחינה של "נסתר" יהיה בבחינת גילוי
 46 בלב שיהיה הלב מתפעל בו.
 47 וכל זה הוא על-ידי תוספת אור מלמעלה שזהו ענין
 48 ברוך שאמר להיות בחינת אמירה זו בבחינת תוספת
 49 אור משרשה ומקורה בחינת עצמות אין סוף ברוך הוא,
 50 כלומר לא מספיקה ההמשכה מצד עצמה, אלא תוספת
 51 ההמשכה שהאדם פועל בכח עבודתו, שעל ידי זה -
 52 התוספת אור - יהיה הגילוי למטה בנפש האלקית
 53 ובגילוי בעולם להאיר את החשך בו, שזה האופן
 54 הראשון - התגברות האור על החושך.
 55 ועל ידי זה אחר כך ההמשכה מבחינת עצמות אין סוף
 56 ברוך הוא בחינת ישת חשך סתרו¹⁸³ כלומר המשכה
 57 מהעצמות ממש, שהוא בחינת "חשך" שלמעלה מכל
 58 אור וגילוי, בחינת העלם העצמות שלמעלה מבחינת אור
 59 בו. שהוא הופך את החושך עצמו לאור - האופן השני.
 60 ועל פי זה יובן מה שאומרים זה היום תחלת מעשיך, -
 61 דבתחילת המאמר הקשה: א. הלא ראש השנה הוא יום
 62 ו' למעשה בראשית שהרי בכ"ה באלול נברא העולם,
 63 וכן מובן ממה שאומרים "זכרון ליום ראשון" דראש
 64 השנה אינו יום ראשון, ומפני מה נקרא תחלת מעשיך.
 65 ב. מהו ענין שראש השנה הוא "זכרון ליום ראשון".
 66 פירוש תחלת מעשיך לא לתחילת בריאת העולם בפועל
 67 אלא היינו עיקר הכוונה דתכלית הכוונה בבריאת
 68 והתהוות העולמות הוא להמשיך גילוי אור אין סוף
 69 למטה, וזה נשלם על-ידי העבודה דנשמות ישראל בנוכר
 70 לעיל.
 71 וזהו זה היום דראש השנה שהוא יום בראש אדם הראשון
 72 הוא תחלת מעשיך למרות שהעולם נברא ששה ימים
 73 קודם, אלא כי שזהו עיקר הכוונה בבריאת העולם
 74 שממשיכים בחינת גילוי אור-אין-סוף למטה בו. וזהו
 75 תירוץ הקושיה הראשונה.
 76 וזהו שממשיך זכרון ליום ראשון, יום ראשון הוא
 77 התחלת כל ההשתלשלות בחינת הרצון לעולמות בחינת
 78 הרצון הפשוט בו, - היינו, הדרגה הא' של "ברוך

1 ועל ידי זה הוא פועל גם כן בעולם שמכרר ומהפך גם
 2 כן חשבת העולם ולהיות גילוי אלקות בעולם בו,
 3 מה הסיבה שבשביל להאיר את העולם צריך להאיר את
 4 נפשו של האדם? - על זה אומר הרבי נ"ע - דגם את
 5 העולם נתן בלבו¹⁸⁰ שהעולם נתון בלבו של אדם -
 6 כלומר שכל חשיבות ומציאות העולם היא מה שמשפיע
 7 על התודעה האנושית של האדם, שעל-ידי שממשיך
 8 הגילוי בנפשו ויצא מחשבת הנפש הבהמית בו' על ידי
 9 זה הוא יכול גם כן להפוך את העולם.
 10 והיינו, שכשם שבגשמיות העולם שמסביב משפיע על
 11 ליבו של אדם, וגם מושפע ממנו, כך ברוחניות כשהאדם
 12 משנה ומהפך את ליבו, הרי הוא בעצם משנה ומהפך
 13 את העולם. ולכן כל תיקון העולם תלוי בעבודה
 14 הפנימית של האדם.
 15 (ובזה יש ב' אופנים אופן ראשון: או שיצא מהחשך
 16 היינו שעל-ידי הגילוי בנפשו הרי הוא למעלה מעניני
 17 החומרים שעל ידי זה נחלש החומריות דנפש הבהמית
 18 בו', כלומר האדם מאיר אור, ועל-ידי האור שמאיר הוא
 19 מתעלה מחומריות העולם ומתגבר על החושך של הנפש
 20 הבהמית שלו, אך לא הופך את החושך עצמו. כלומר
 21 על-ידי התגברות הנפש האלקית, נחלשת הנפש
 22 הבהמית, וממילא יש פחות העלם בעולם, אך לא
 23 שהעולם עצמו נתהפך.
 24 ויש אופן שני נעלה יותר: או שעל-ידי הגילוי בנפשו
 25 פועל בהנפש הבהמית גופא (עצמה) לצאת מן החשך,
 26 והיינו שבהתבוננות מבין גם השכל הטבעי של הנפש
 27 הבהמית את הענין האלקי, ובהתעוררות המדות הנפש
 28 הבהמית שהם העיקר של הנפש הבהמית מתעורר גם
 29 הנפש הבהמית בבחינת רצוא ואהבה לאלקות בו'.
 30 כלומר שאותה תאוה שהיתה לנפש הבהמית לענייני
 31 העולם נהפכת לתאוה לאלוקות.
 32 וזהו עיקר העבודה ותכלית הכוונה שגם החושך עצמו
 33 נהפך לאור וכמו שכתוב¹⁸¹ ואהבת את ה' אלקיך בו'
 34 בכל לבבך ודרשו חכמים¹⁸² בשני יצריך בו', ועל ידי זה
 35 פועל בעולם להיות אתהפכא השוכא לנהורא (הפיכת
 36 החושך לאור) שיהיו הדברים התחתונים בלים לאלקות
 37 בו').
 38 וזהו ברוך שאמר והיה העולם, פירוש להיות שאמר והיה
 39 העולם בבחינת ברוך וגילוי בלב האדם כלומר שענין

182. ברכות נד, א במשנה. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ.

183. תהילים יח, יב.

180. קהלת ג, יא.

181. ואתחנן ו, ה.

34 הוא ירדת הנשמה להאיר חשך העולם על-ידי העבודה
 35 בהתבוננות ואהבה ויראה להאיר חשך הנפש הבהמית.
 36 ובוה יובן מה שאומרים זה היום דראש השנה בריאת
 37 האדם תחלת מעשיך עיקר הכוונה, זכרון ליום ראשון
 38 הוא הרצון על העולמות.
 39 סיכום המאמר:
 40 בתחילת המאמר סוקר ומסכם הרבי נ"ע את מה
 41 שנתבאר באריכות מתחילת ה'המשך' בחילוק בין האור
 42 הפנימי לבין האור המקיף, דהחילוק ביניהם הוא כבר
 43 בשרשם - באור-אין-סוף לפני הצמצום, וכן באופן
 44 המשכתם ופעולתם בעולמות והנבראים.
 45 ובכדי לפרט יותר עניינם של המקיפים הפרטיים, מקדים
 46 ביאור ענין "בריש הורמנתא דמלכא" - המשכת הרצון
 47 לעולמות שנעשה ברשות ובבחירה כיון שבא מהיכולת
 48 שבעצמות, והוא ענין "ברוך שאמר והיה העולם" -
 49 האמירה הכללית שכל פרטי ההתהוות כלולים בה.
 50 אלא שברצון זה הכל בהעלם, ועל כן צריך להיות
 51 "ברוך הוא" שהוא ההשערה בפועל ושם יש התגלות
 52 הפרטים. וממשיך, שכיון שגם בהשערה מתגלה האור-
 53 אין-סוף, הוצרך להיות צמצום באופן של סילוק בשביל
 54 שיתהווה המחשבה של 'אדם קדמון', שהיא כבר שייכת
 55 לפועל, והוא ענין "ברוך אומר ועושה". אלא שזהו
 56 עדיין 'הסכם' בלבד ולכן צריך להיות רצון בדרגת יצירה
 57 דכללות, והוא ענין "ברוך גוזר ומקיים". ואחר כך
 58 הרצון של האצילות הנקראת עשיה, והוא ענין "ברוך
 59 עושה בראשית".
 60 נמצא, כי סדר השתלשלות האור מחולק לה' מדריגות:
 61 הרצון העצמי, ההשערה, 'אדם קדמון', עקודים, אצילות
 62 - וכולם טמונים ב"ברוך שאמר".
 63 ה' מדריגות אלו הם כנגד ה' חלקי הנפש - נפש רוח נשמה
 64 חיה יחידה. ועבודת האדם היא להמשיך את פנימיות
 65 הרצון למטה, שזוהי מטרת ירדת הנשמה - להאיר את
 66 חושך העולם על-ידי שמאיר חשך הנפש הבהמית.

1 שאמר" שנתבארה לעיל באריכות, ולהיות דבראש השנה
 2 ממשייכים כל שנה מחדש בחינת הרצון למלוכה שזוהו
 3 מבחינת עצמות אור-אין-סוף ברוך הוא, היינו שמתגלה
 4 הכוונה הפנימית של עצמות אין סוף, שלמעלה הרבה
 5 מההמשכה החיצונית של קיום העולמות, הרי זה זכרון
 6 ליום ראשון - דענין הזיכרון הוא לדבר מרוחק, שלכן
 7 צריך פעולה מיוחדת של זכירה, דבחינת רצון הנוכח
 8 לעיל שהוא בחינת היצונית ואינו כערך בחינת
 9 העצמות, על כן צריכים על זה זכרון בו'. כלומר כיון
 10 שזה הארה חיצונית, שאין לה ערך וחשיבות מול
 11 העצמות ממש, הרי היא צריכה "זכרון", ביחס עצמות.
 12 ומכל-מקום נמשך הזכרון על זה דעל-ידי הרצון למלוכה
 13 נמשך הרצון לעולמות ושיהיה בבחינת גילוי אור בו'.
 14 וזהו תירוץ הקושיה השניה.
 15 וזהו סיכום הפירושו: זה היום דראש השנה יום ברוא
 16 אדם הראשון הוא תחלת מעשיך עיקר הכוונה בו',
 17 דבכ"ה כאלול נברא העולם הוא בחינת היצונית הרצון,
 18 כיון שעדיין לא נברא האדם שעניינו לגלות את הכוונה
 19 הפנימית - המשכת אלקות בעולם, אבל פנימיות הרצון
 20 הוא בנשמות ישראל וזה ממשייכים בראש-השנה שעניינו
 21 עבודת האדם, והוא זכרון ליום ראשון בחינת הרצון
 22 שבעולמות ויהיה בגילוי בו'. דאף שבתחילת הבריאה
 23 היה המשכת הרצון מעצמו, הרי היום בעבודת האדם
 24 הדבר תלוי.
 25 קיצור.
 26 נמצא יש ה' מדריגות בחינת רצון הפשוט, ובחינת גליף
 27 גליף, והן בחינת יחידה וחיה, כי ההשערה יש לה
 28 מכל-מקום שייכות אל העולמות, ונ' מדריגות לאחר
 29 הצמצום והן נפש רוח נשמה, וברוך שאמר הוא שיומשך
 30 מן העצמות להיות בחינת אמירה ורצון, כי עבשיו
 31 באתערותא דלתתא תליא מילתא, והעיקר להמשיך
 32 בחינת פנימיות הרצון שעל ידי זה יהיה הגילוי למטה,
 33 וזהו ענין המשכת הרצון למלוכה בראש השנה, ועל זה

זה היום תחילת מעשיך
 ליל ב' דר"ה, תער"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ש"ת

1 בר"ה ויוהכ"פ - העבודה מצד עצם הנשמה, ולכן אהבה ויראה יכולות להיות ביחד.
 2 בעבודה שמצד עצם הנפש - מאריכים ימיו, למעלה מהגבלה והתחלקות
 3 וכן באהבה ויראה שכולים להיות ביחד, וכמו בראש
 4 השנה יום הפפורים שהם זמני יראה ונקראים

6 עֲבוֹדָה עֲצִמִית מְעַצֵּם הַנְּשָׁמָה, אֲכָל זֶה בָּא עַל יְדֵי הַקְּדָמַת "אֲזוּמְרָה"
7 לְאֱלֹקֵי בְּעוֹדֵי", שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּכַטּוּל הַגּוּף בְּאַתְּכַפֵּיָא,
8 שְׁהִיא הָעֲבוֹדָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, מְגִיעִים לְהָעֲבוֹדָה
9 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת בְּאַתְּהַפְּכָא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, וְעַל
10 יְדֵי זֶה הוּא גְלוּי כַּחוֹת עֲצִמִים שְׁהוּא עֲנִין אֲרִיכוֹת זְמַיִם.

שבת פרשת פנחס בסעודה, ש"ת

1 עֲבוֹדָה עֲצִמִית מְעַצֵּם הַנְּשָׁמָה בְּאַתְּהָה וְיִרְאָה בְּאֶתְדֵי¹⁵,
2 וְזֶהוּ יוֹם שְׁכָלוֹ אַרְוֶף, שְׁלֹא יֵשׁ הַתְּחַלְקוֹת דְּיוֹם וְלִילָה כִּי
3 אִם שְׁנֵיהֶם בְּאֶתְדֵי. וְזֶהוּ "מְאָרִיכִין לוֹ יָמָיו וְשְׁנוֹתָיו", גְלוּי
4 הַמַּדּוֹת דְּעַצְמָם הַנְּפֶשׁ שְׁהֵם בְּאַרִיכוֹת בְּלֵי הַגְּבֻלָה
5 וְהַתְּחַלְקוֹת, וְזֶהוּ "אֲהַלְלָה הַגֹּי בְּחַיֵּי", שְׁזֶהוּ הַעֲקָר לְהִיּוֹת

(15) ראה לקוטי תורה נצבים [מאמר] דיבור המתחיל שוש איש.

ספר השיחות - ה'ש"תתש"א בלה"ק

ליל שמחת תורה לפני הקפות¹

32 ב. כשהובילו אותי, כילד בפעם הראשונה
33 ל"חדר", היו נוכחים אבי והדוד הרז"א, הם זרקו עלי,
34 כפי המנהג, סוכריות, ואמרו לי שמלאך מיכאל הוא
35 שזרק לי אותן.

36 אבי סיפר לי, כשהוא החל ללכת ל"חדר" היה עוד
37 הרבי ה"צמח צדק" בחיים, והוא זרק לו אז סוכריות
38 באמרו שמלאך מיכאל זרק לו אותן. הדבר נתקבל
39 עליו ולא רצה לאכול אותן, כי הן היו יקרות לו
40 ביותר. בערב פסח היה המנהג לבדוק כסי הבגדים
41 של הילדים הקטנים. קראו ה"צמח צדק" ושאל אותו
42 היכן הסוכריות, ונאלץ אז לאכול אותן. חינוך כזה
43 צריך שיהיה לנו.

44 ג. יתן לנו השי"ת שנה אורה, שנת תורה, מנוחה,
45 ברכה וגאולה ונתבשר בשורות טובות מאחינו
46 שבגולה. לאמיתו של דבר הרי גם אנו נמצאים בגלות,
47 אלא שזקוקים לעין חדה ולחוש שמיעה טוב, ומי
48 שיש לו ראייה ושמיעה טובות, רואה ושומע זאת.

49 ד. בשמחת תורה תרנ"ב היה שלמה הצהוב -
50 שלמה דער געלער - בליובאוויטש. שלמה היה גבה
51 קומה וכשהיה מחזיק ב"עץ החיים" ורוקד, היה
52 הדבר ניכר מאד, וכולם ראו שהוא כולו רטוב
53 מהריקוד. אמר עליו אבי - שהוקיר אותו מאד -
54 שהוא נכד טוב. החסיד ר' אלי' בער החרש היה סבו
55 של שלמה הצהוב. ר' אלי' בער היה בעל חוש שמיעה
56 טוב, אלא קראו לו "החרש", מפני שבילדותו, כשהיה
57 אצל רבנו ה"צמח צדק", ושמע חסידות, ובתוך
58 הדברים שמע שרכילות ולשון הרע לא צריכים
59 לשמוע, פעל הדבר עליו, שלא ישמע אפילו אבק לשון
60 הרע ואבק רכילות. ולכן קראו לר' אלי' בער
61 "החרש".

62 ה. החסיד ר' אלי' בער סיפר, שפעם שאלו את
63 הוד כ"ק רבנו ה"צמח צדק", מה ההפרש בין העבודה

1 א. היום שמחת תורה, רבותינו ז"ל אומרים² בכל
2 יום ויום בת קול מכרזת ואומרת אוי להם לבריות
3 מעלבונה של תורה. ופירש רש"י שהיא עלובה שאין
4 לה עוסקים. לכאורה היה צריך לומר שאין לה
5 לומדים. אלא הענין הוא שבלימוד התורה ישנן
6 דרגות: טל, יין, דבש, שמן וחלב. כך, יש מי שיש לו
7 חוש בתורה, ויש כאלה שאומרים שאין להם חוש
8 בתורה והם עוד מתנצלים בכך שאין להם חוש
9 בתורה, שלכן אין הם לומדים. לאמיתו של דבר הם
10 היו צריכים להתבייש לומר שאין להם חוש בתורה.
11 כמו בעל עסק, אם יאמרו לו שאין לו חוש בעסק
12 ואינו יודע איך לנהל את עסקיו - הרי בודאי שיחרה
13 לו היטב, ואילו הם, לא זו בלבד שאינם מתביישים,
14 הם עוד מתנצלים בכך.

15 ברם, זה שייך רק בענין לימוד התורה, ואילו
16 בענין עסק התורה כולם שווים. כל אחד לפי ענינו
17 יכול להיות מתעסק בתורה. אחד מתעסק בהשגת
18 כמה דולרים, שני מתעסק בהקמת חדרים ובהשגת
19 תלמידים ושלישי משיג מלמד טוב. שלא כפי הנהוג
20 כיום, שאף המלמד אינו יודע פירושי המלות, ומכל-
21 שכן שהילד אינו יודע. הרי שבכלל זה צריכה להיות
22 ההתעסקות גם שה"חדר" יהיה כפי שהיה בדור
23 הישן, שרוב רובם של אחינו בני ישראל באמריקה
24 עדיין זוכרים איך היה החינוך שם, בבית.

25 עשרה יהודים הנמצאים במקום מסוים - עליהם
26 להקים שם "חדר". זה משמעות הענין של התעסקות
27 בתורה, שבכך כולם שווים. ההתעסקות צריכה להיות
28 במסירות נפש, והכוונה במסירות נפש היא, המסירה
29 והנתינה לדבר, להיות שקוע בו. יכולים ללמוד כמה
30 שעות ביום ולא להיות מתעסק בתורה, ולהיפך אם
31 פועלים - נקראים מתעסק בתורה.

22 והאחיזה ב"עץ החיים" של ספר תורה מביאה חיות
23 בקיום המצוות.
24 ו. ריקודם של יהודים בשמחת תורה, עושה
25 רושם למעלה, הרבה יותר מאשר חידושים מסויימים
26 בש"ס ורמב"ם.
27 החידושים ספק שהם אמת, ובודאי לא אמת
28 לאמיתו, ואילו ריקודי שמחת תורה ושמחת ישראל
29 הם בודאי אמת מצד הנשמה.
30 ז. קשה לדבר, אך עוד יותר קשה לשתוק.
31 משה רבנו ידע איך לברך, וח"ו גם להיפך ידע.
32 משה רבנו אומר⁴ "ונפלינו אני ועמך" בשני
33 ענינים⁵, שתשרה שכונה עלינו, ושלא תשרה על
34 אומות העולם. כשמשה שומע שקרח ועדתו חולקים
35 על ענין העבודה, פגע בו הדבר. גם לחכמה דאצילות
36 חרה הדבר. ואז "ויפול על פניו"⁶. נפל - בפנימיות.
37 חכמה דאצילות היא בבחינת מקיף לגבי עולמות
38 בריאה-יצירה-עשיה. המקיף מעלה עד אין שיעור,
39 ולהיפך, ח"ו, מוריד כו', ויפול על פניו, ויאמר גו'
40 וירדו חיים שאולה. גם העליה וגם הירידה בספירת
41 החכמה הן בחיות פנימית.

1 של חודש אלול ותשרי לבין העבודה של שמחת
2 תורה. וענה בקצרה: ישראל ותורה הם בן ובת. האב
3 דורש ותובע מהבן יותר מאשר מהבת, ומתקרב
4 ונהנה מן הבת יותר מאשר מן הבן. ביאורו של דבר
5 הוא: חודש אלול, כשעושים חשבון הנפש, נעשה רע
6 מאד על הלב, מתפשטים מעניני עולם הזה. לאחר
7 מכן בראש השנה, האדם הוא בבחינת קנטוניסט³,
8 העבודה בעשרת ימי תשובה היא לבדוק כל תנועה
9 ותנועה. ביום כיפור עומדים לפני הוי'. בניעילה -
10 אומר הרבי האמצעי - מתעוררת גם בקל שבקלים
11 הנקודה הפנימית למסור נפשו על קידוש השם בפועל
12 ממש. ובחג הסוכות כאשר מגיע הושענא רבה,
13 כשהוא מקבל את הפיתקא, הרי הוא הולך
14 להתחשבן, בטענו: ריבונו של עולם, מדוע מגיע לי כך,
15 ונעשה בטל בהעדר תפיסת מקום, שאין לו מקום
16 כלל, רק בכך שהוא תופס עצמו ב"עץ החיים", ויוצא
17 בריקוד עם התורה. ובזה כולם שווים, גם אלה
18 שבעשרת ימי תשובה ויום הכיפורים היו רחוקים, אך
19 בשמחת תורה היו תופסים עצמם ב"עץ החיים". לא
20 היה להם הרגש של גילוי, אך הנשמה התרעננה. הרי
21 שהריקוד של שמחת תורה הוא בעונג נשמתי

ליז שמחת-תורה לפני הקפות

(5) ברכות ז, א.
(6) במדבר טז, ד.

(3) חיילים ברוסיה בזמנו של ניקולאיי הראשון היו משרתים עשרים
וחמש שנה תחת משטר חמור.
(4) שמות לג, טז.

אגרות קודש

בי"ה, יום ב' ר"ח תמוז תרס"ה לפ"ק
ואגזאל דוינסק

כבוד ידידי עוז הרה"ג הנכבד ומרומם
אי"א מו"ה שמואל מיכיל שי' טראיינין,
פטרבארג

1 אחדשה"ט!

2 מטרת מכתבי זה הוא להמליץ טוב עבור ידידי עוז ר'י
3 שמעון שי' קלעמפערט הנוסע כעת להעורך דין
4 גרוזענבערג. ידידינו הנוכחי הוא איש נכבד, ומצבו הי'
5 בטוב ת"ל, ומקום מגורו הוא אצל אחת התחנות ממסה"ב
6 חארק' ניקאל', ויש לו שם ת"ל עסקים טובים. אמנם יד
7 ה' כו' בו, ובחג הפורים העבר עברו דרך התחנה אני"ח
8 הנוסעים למזרח הרחוק, ושללוהו ושסוהו וכל רכושו
9 במשך שעה קלה נהפכה לגל, וגם אותו הכוהו עד אשר הי'
10 מסוכן בפוי"מ - לייע ר"ל - האני"ח אינם מהזאפאס כ"א
11 מהדיסטויטעלענע, עד אשר השומע תצלילה אזניו מכל

12 המאורע אתו. ועפ"י עצת טוב פנה אל העורכי דין דאדעס
13 וקיעו, והם לא קבלו העסק עליהם, עד אשר א' מידידי
14 נסע לפ"ב לעסקו וסיפר דבר הנעשה לגרוזענבערג,
15 והאחרון פנה אל זה בהרגש ובשים לב, ובקשהו במכתבו
16 שיברר לו ביותר הענינים, ובגלל זה נוסע הוא עתה לפ"ב.
17 אשר ע"כ גודל בקשתי להיות בעוזרי האיש ידידינו הנ"ל,
18 אם ידרש לו איזה הכירות והדומה, כי מי הוא אשר מאן
19 ימאן לעזר לאיש סובל כזה אשר סבל הרבה מאד, וברצות
20 ה' יוכל לגבות הכל בע"כ.

21 הנני נוסע כעת עם זוגי תי' לקראנץ, ובהיות כי לא
22 הספיק לי העת לכתוב המכתב לכבודו בביתי הנני כותבו
23 בפה על הואגזאל, ויהיו לרצון בהנוגע אל הפועל מכתבי
24 זה עבור ידידינו הנ"ל.

25 ויקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשו ונפש
26 ידידו עוז דו"ש באה"ר תכה"י, מכבדו כרום ערכו

27 יוסף יצחק ש"ס

פרק ו משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת, אוי להם לפריות מעלבוניה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה, נקרא נוף, שנאמר: גם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת מעם. ואומר: והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה חרי זה מתעלה, שנאמר: ומתנה נחליאל, ומנחליאל במות.

נקודות משיחות קודש

ואת הגסות הללו; זאת נעשה על-ידי הבת-קול שנוזפת בהן ומייסרת אותן - "אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה!".

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 123)

להר חורב יש עוד ארבעה שמות ובדרך-כלל כשמוזכרים הר זה בקשר לתורה, משתמשים בשם "הר סיני" נכמו "משה קיבל תורה מסיני"; מדוע אפוא בחר התנא בשם "חורב" דוקא?

יש לבאר כי בזאת ביקש רבי יהושע בן לוי לבטא ענין מיוחד הקשור לדרגתו ולאופן עבודתו. על המיוחד את עבודתו של רבי יהושע אפשר ללמוד מהמסופר עליו בגמרא⁵ ש"נכנס חי לגן עדן" וכן "לא נראתה הקשת בימיו".

את הענין הראשון ("נכנס חי לגן עדן") מצאנו גם אצל אליהו הנביא, ש"עלה בסערה השמימה". והנה בתורת החסידות⁶ מבואר ענין עליית אליהו הנביא בסערה השמימה, שזה נבע מכך, שעיקר עבודת אליהו היתה בזיכוך גופו - הוא זיכך את גופו עד כדי כך שגם הגוף יכול היה להעשות "כלי" לזיו השכינה שבגן-עדן.

לפי זה נבין גם בענינו: רבי יהושע בן לוי עסק בעיקר בזיכוך גופו עד כי נכנס חי לגן עדן. לא רק את גופו שלו זיכך, אלא גם את כל העולם סביבו, עד שנשללה לגמרי האפשרות של הורדת מבול על העולם ולכן לא היה צורך בקשת. ומובא עוד⁷ שרבי יהושע בן לוי היה לומד תורה עם חולים "בעלי ראתן" ("שרץ יש לו במוחו") אף-על-פי ששאר האמוראים התרחקו מהם וכאזרת רבי יוחנן, "היהירו מזבובי בעלי ראתן". נמצא שרבי יהושע בן לוי הפיץ תורה גם במקומות השפלים ביותר.

ולפי שעבודתו העיקרית היתה בזיכוך החומר שלו ושל העולם, לכן גם בלימוד התורה היתה עיקר כוונתו לבחינה המיוחדת שבתורה שבכוחה לזכך את חומר הגוף ואת חומריות העולם, כדי שיוכלו להיות "כלי" לאלוקות. זאת מדגיש רבי יהושע בן לוי באומרו "בת קול יוצאת מהר חורב" וכדברי חז"ל⁸ "חורב" למה? שבו ניתנה התורה שנקראת חרב", כלומר ששם זה מבטא את כח התורה להחריב את החומריות שבאדם ושבעולם.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1228)

ידועה השאלה - איזו תועלת יש באותה "בת קול" שאיש אינו שומע את הכרזתה?

על כך משיבה תורת החסידות¹ שאת ה"בת קול" שומעת הנשמה שלמעלה, דהיינו אותה חלק בנשמה שלא ירד למטה להתלבש בגוף הגשמי - שומע את הבת-קול. וחלק זה בנשמה מעביר "הד" מהבת-קול גם לאותן בחינות תחתונות יותר של הנשמה שנתלבשו בגוף. ועל כך נאמר² "אף על גב דאיהו לא חזי מזליהו חזי". לכן רואים במוחש כי לפעמים מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה פתאומיים. הרהורים אלה הן תולדה של שמיעת הבת-קול על-ידי החלק הגבוה של הנשמה. [ואולם מכיון שהתעוררות זו באה מלמעלה וללא שום פעולה של האדם למטה, סופה לחלוף כלא-היתה; אלא-אם-כן ניצל האדם את אותם רגעי התעוררות להתבוננות פנימית ולהוספה בפועל בלימוד תורה ובקיום מצוות³].

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 25)

מכיון שמטרת הבת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, עדיף היה, לכאורה, להכריז הכרזה חיובית בשבח לימוד התורה, ומדוע מדגישה הכרזה את החיסרון שבהעדר לימוד תורה?

שאלה זו מתחזקת עקב העובדה שקריאת הבת-קול פונה (גם) ל"בריות" - "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא" (כביאור רבנו הזקן⁴) - וקוראת להן לעסוק בלימוד תורה; וכדי לעודד "בריות" שכאלה ללימוד תורה בוודאי מוטב היה להבליט את מעלת הלימוד מאשר לייסרן בתוכחה על העדר עיסוקן בתורה!

ויש לבאר זאת:

בתוך כל יהודי ויהודי שוכנת נפש אלקית שכל רצונה הוא לקיים את כל המצוות. כמו כן יש בנשמת כל יהודי ויהודי "אוצרות יקרים" של אמונה ואהבת ה'. על-פי גישה זו אין צורך להסביר לנפש האלקית את מעלת העסק בתורה; כל מה שצריך הוא לגלות את פנימיותו של היהודי ואזי ממילא יעסוק הוא בתורה.

ומכיון שהמשנה עוסקת ב"בריות", שחומריות וגסות מכסות על אור נשמתן - מן ההכרח הוא "לשבר" את החומריות

(1) ליקוטי-תורה תצא לו, ד. 2) מגילה ג, א. 3) ראה ספר המאמרים 'תשי"ב ד"ה אמר רבי יהושע בן לוי (עמ' 139). 4) תניא פרק לב. 5) כתובות עז, ב. 6) יו"ט של ר"ה תרס"ו (המשך) עמ' קנו ואילך. 7) בגמרא שם. 8) שמות-רבה סוף פרק ג"א.

פרשת ראה

יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְקָלָה: ^א אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּן אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם: ^ב וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּן אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: ^ג וְהָיָה כִּי יִבְיָאֵד יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הַר גְּרִזִים וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הַר עִיבָל: ^ד הַלֹּא־הִמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרַי דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמַשׁ בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֵרְבָה מִזֶּה הַגְּלִיל אֲצֵל אֲלוֹנֵי מִרְהָ: ^ה כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא לְרִשֵׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וּיְרִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: ^ו (ל) וְיִשְׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם: ^ז אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כְּלֵי־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה: ^ח אַבְדֵּן תֵּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עָבַדְתֶּם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמוֹיִם וְעַל־הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: ^ט וְנִתְצַתֶּם אֶת־מִזְבְּחֹתֶם וְשִׁבְרֶתֶם אֶת־מִצְבְּחֹתֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדַּעוּן וְאַבְדֶּתֶם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ^י לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{יא} כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׂבִטֵיכֶם לְשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנֹו תִדְרָשׁוּן וּבֹאתֶם שָׂמָה: ^{יב} (ש) וְהִבַּאתֶם שָׂמָה עֲלֵיתֶיכֶם וּבְחִיכֶם וְאֶת־מַעֲשֵׂי־תִיכֶם וְאֶת־תְּרוֹמַת יַדְכֶם

וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכַרְתֶּם בְּקֶרְכֶם וְצִאֲנֹכֶם: וְאֶכְלַתֶּם־שָׂם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יַדְכֶם אִתָּם וּבְתִיבֵיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכֹךְ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: ^ה לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל־אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים כִּי הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: ^ו כִּי לֹא־בֹאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: ^ז וְעַבְרֶתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אִתְּכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֵיבֵיכֶם מִסְּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּמָחָ: ^ח עַד כִּאֵן כְּחֹל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 121)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אִתְּכֶם

כָּאֲשֶׁר מִתְרַחֵשׁ דְּבַר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכֵב אֶת עֲבוֹדַת ה', יִשׁ לְדַעַת שְׂכַל מֵה שְׁקוּרָה בְּעוֹלָם הוּא מֵאֵת ה', וְלִכְּנֹן לֹא יִתְכַּן שֶׁהַדְּבַר יִנְגַּד בְּאֵמֶת לְעֲבוֹדַת ה', וְאִין זֶה אֶלֶּא נְסִיוֹן. "כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אִתְּכֶם". וּמִטְרָחוּ הַתְּחִיבֵי וְהַתְּעִלוֹת בְּעֲבוֹדַת ה'. כָּאֲשֶׁר יִדְעֶה זֶה 'קְלֻטָּה' בְּאֵדָם בְּאֵמֶת - הוּא רוֹאֵה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם בְּעֵינֵי בִּשְׂר, אֵת הָאוֹר הַנוֹסֵף עַל יְדֵי הַהַעֲלָם וְהַהִסְתָּר.

שְׁנֵי ^א וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׂמָה תִּבְיֹאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם עוֹלְתֵיכֶם וּבְחִיכֶם מִעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְתְרוֹמַת יַדְכֶם וְכָל־מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה: ^ב וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אִתָּם וּבְנִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אִין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם: ^ג הַשְּׂמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^ד כִּי אִם־בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׂבִטֵיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה: ^ה רַק בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֶכְלַת בִּשְׂר כְּבִרְבֵּת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֵיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאֶכְלָנוּ כְּצִבִּי וּכְאֵיל: ^ו רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ

בנראה במוחש, שכשמחליטים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על פי ספר הישר תורתנו הקדושה, רואים שהקשיים פחותים מאשר שצרום מראש, והכחות להתגבר עליהם פכירים יותר מאשר היו בהשערה.

שלישי כ כִּי־יִכְרִית׃ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשָׁתָּ אוֹתָם וַיִּשְׁבְּתָּ בְּאַרְצָם׃ הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדִם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעִשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי׃ לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם׃ יג ׀ אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּרֵף עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ׃ פ כ כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ גִּבּוֹר אוֹ חַלֵּם חָלוּם וַתֵּן אֱלֹהִים אוֹת אוֹ מוֹפֵת׃ וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבֹדֶם׃ ה לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַגִּבּוֹר הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֵם הַחָלוּם הַהוּא כִּי מִנְּסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּיב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ ה אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן׃ וְהַגִּבּוֹר הַהוּא אוֹ חַלֵּם הַחָלוּם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיִיחֶךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ׃ ס ׀ כִּי יִסִּיתְךָ אַחֲיֶיךָ בֵּן־אִמְךָ אוֹ־בְנֶהךָ אוֹ־בֵתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ בִּפְתָר לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאַבְתִּיךָ׃

תִּשְׁפָּכְנוּ כַּמּוֹיִם׃ ה לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מִעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל־נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹשׁ וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדֶיךָ׃ ה כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶהךָ וּבֵתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׂמְחֹת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ׃ ו הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חֵלְוֵי כָל־יְמֶיךָ עַל־אֲדַמְתְּךָ׃ ס כ כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי־תֵאָוֶה וּנְפִשְׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אֹרֶת וּנְפִשְׁךָ תֹאכֵל בָּשָׂר׃ כ כִּי־יִרְחַק מִמּוֹד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּבַחֲתָ מִבְּקִרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאַכְלָתָ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹרֶת וּנְפִשְׁךָ׃ כ אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכֵל אֶת־הַצִּבּוֹר וְאֶת־הָאֵיל בֶּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ׃ כ רק חֹזֵק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר׃ כ לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכְנוּ כַּמּוֹיִם׃ כ לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃ כ רק קִדְשֵׁיךָ אֲשֶׁר־יִתֵּנוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִשָּׂא וּבָאת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה׃ כ וְעִשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זֶבַחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹאכֵל׃ כ שְׂמֹר וְשִׂמְעָתָ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב ענף 361 ממכתב)
 כִּי מִנְּסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם
 מִבָּאָר בְּסַפְרֵי מוֹסֵר, וּבִקְטָר בְּאוֹר בְּסַפְרֵי חֲסִידוֹת, הַעֲנִין
 דְּלָפוּם גְּמֵלָא שִׁיחָנָא, הֵיינו שְׂפִיחָד עִם הַנְּסִינּוֹת נִתְּנוּ גַם בֶּן
 הַכַּחוֹת הַמִּתְאִימִים לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם. אֵלָּא שְׂזָכָה דוֹרְנוּ,

רביעי יד « כָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תתְגַדְּדוּ וְלֹא תִשְׂמְיֻוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְכֵן בְּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: ס לֹא תֹאכַל פֶּלִי־תוֹעֵבָה: וְזֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר עֹשֶׂה כְּשִׂבִים וְשֵׂה עֵינִים: ה אֵיל וְצִבִי וְנַחְמוֹר וְאֶקֶוּ וְדִישָׁן וְתֹאוּ וְזֹמֵר: ו וְכֹל־בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פִרְסוֹת מֵעַל־גֵּרָה בְּבֵהֵמָה אַתָּה תֹאכְלוּ: ז אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ אֵל וּמִמְּפָרִיטֵי הַפִּרְסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלִי וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת וְאֶת־הַשֶּׁפֶן כִּי־מֵעֵלָה גֵּרָה הִמָּה וּפִרְסָה לֹא הַפְּרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֵם: ח וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיטֵי פִרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טְמֵא הוּא לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: ט אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּפִמִּים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשְׁתַּת תֹּאכְלוּ: י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשְׁתַּת לֹא תֹאכְלוּ טְמֵא הוּא לָכֵם: יא כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: יב וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּגֶשׁ וְהַפֶּרֶס וְהַעֲוֹנִיָּה: יג וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ: יד וְאֶת־כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו: טו וְאֶת בֵּת הַיַּעֲנֵה וְאֶת־הַתַּחֲסִים וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינָהּ: טז אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׂמֹת: יז וְהַקָּאֵת וְאֶת־הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשֶּׁלֶף: יח וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהַעֲטָלָף: יט וְכֹל שֶׂרֶץ הָעוֹף טְמֵא הוּא לָכֵם לֹא יֹאכְלוּ: כ כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ: כא לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְנַנֶּה וְאֹכְלָהּ אוֹ מִכֹּל לְנֹכְרֵי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי כַּחֲלָב אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 292)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

כאשר יהודי מעמיד את עצמו בתקף לא להתפעל מן

מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם תִּקְרְבִים אֵלֶיךָ אוֹ הִרְחַקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ: ט לא־תֹאבֵה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֹם עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמַל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו: פי הָרֹג תַּהַרְגֵנּוּ יָדְךָ תַּהִי־בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעַם בְּאַחֲרָנָה: ׀ וְסִקְלָתוֹ בְּאֲבָנִים וְמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: יב וְכֹל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא־יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ס כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרֻיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבַת שָׁם לֵאמֹר: ז יֵצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי־כֹלֵעַל מִקְרִבְךָ וַיְדַיְחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: ט וְדַרְשַׁת וְחִקְרַת וְשִׁאלַת הַיָּטֵב וְהַנָּה אִמַּת נְכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: טב הַכָּה תָכֶה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֲרֹב הַחֲרֵם אַתָּה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־חֲרֹב: יז וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָה תִקְבֹץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָה וְשִׂרְפַתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָה כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: יח וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֲרֵם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיֶךָ: טט כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמּוֹל אֶת־כָּל־מִצּוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִישֵׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 388 - ממכתב)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

ידוע פתגם כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר, ש'ש'ש'בא משיח צדקנו, יצטערו ויתחרטו ביותר על הימים והתקופה הכי טובה שבסוף זמן הגלות, שהיו כוללים לפעל בתורה ומצות בהתגברות על כל ההצלמות וההסתרים דאז, שאז העבודה נעימה יותר ונביכה יותר, הן לעובר והן לזה שצנח על העבודה, בורא העולם ומנהיגו, מה שאין כן פשרות השמאה יעבר מן הארץ ואין מנגידים.

אשר ישה בְּרַעְיָהוּ לֹא יִגַּשׁ אֶת־רַעְיָהוּ וְאֶת־
אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: אֶת־הַנִּכְרִי תִגַּשׁ
וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדֶיךָ: אָפֶס
כִּי לֹא יִהְיֶה־כֶּךָ אֲבִיוֹן כִּי־בָרַךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן־לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ: הֲרַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: וְכִי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
בְּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְהִעֲבַמְתָּ גּוֹיִם רַבִּים
וְאִתָּה לֹא תִעֲבַט וּמְשַׁלֵּת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא
יִמְשְׁלוּ: ס וְכִי־יִהְיֶה כֶּךָ אֲבִיוֹן מֵאֲחֵד אֲחִיךָ
בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לְךָ לֹא תֹאמַן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדֶיךָ
מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן: הֲכִי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדֶיךָ לוֹ
וְהִעֲבַט תִּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֵר לוֹ:
ט השְׁמֹר לְךָ פְּנֵי־יְהוָה דַּבֵּר עִם־לִבְּךָ בְּלִיעַל
לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה וְרַעְיָה
עֵינֶיךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ
אֶל־יְהוָה וְיִהְיֶה כֶּךָ חֲטָא: נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע
לִבְּךָ בְּתַתֶּךָ לוֹ כִּי בְּגַלְלֵל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ:
כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאֶרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מְצַוְךָ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדֶיךָ לְאֲחִיךָ
לְעֵנֶיךָ וְלֹא־יִבְנֶךָ בְּאֶרֶץ: ס וְכִי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ
הַעֲבְרִי אוֹ הַעֲבְרִיָה וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשְּׁנָה
הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ: ז וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ
חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: ח הַעֲגִיק
תַעֲגִיק לוֹ מִצְאֲנָה וּמִגִּרְנָה וּמִיִּקְבָה אֲשֶׁר בְּרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ: ט וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מְצַוְךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: י וְהִיָּה כִּי־יֹאמֵר
אֲלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעַמְּךָ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ
כִּי־טוֹב לוֹ עַמְּךָ: יֵי וְלִקְחַתָּ אֶת־הַמְרָצֵעַ וְנָתַתָּה

הַנְּסִיּוֹן - מִתְּגַלָּה כִּי־צַד הַכֹּהֵנָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַנְּסִיּוֹן גּוֹפָא הִיא
תּוֹסֶפֶת וְעֵלּוּי בַעֲבוּדָתוֹ, וּכְפָרוֹשׁ רַבְּנֵי הַזֶּמֶן שׁ"מִנְּסָה" הוּא
מִלְשׁוֹן גַּם וְהִרְמָה, "אָרִים נִסִּי".

חמישי כ עֶשֶׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זְרַעְךָ
הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: כ וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם
מֵעֶשֶׂר דִּגְגָנְךָ תִירֶשֶׁךָ וַיְצַחֲרֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקֹרֶךָ
וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כָּל־הַיָּמִים: כ וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדָּרָךְ כִּי לֹא
תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: כ וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶיךָ
וְהִלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בוֹ: ט וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּאֵוֶה נִפְשֶׁךָ
בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ
נִפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַחְתָּ
אִתָּה וּבֵיתְךָ: ט וְהָלַו אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא
תַעֲזֹבֵנוּ כִּי אִין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: ס
כ מִקְצֵה אֶשְׁלֵשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר
תְּבוּאֹתֶיךָ בַשָּׁנָה הַהוּא וְהִנַחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: כ וְכֹא
הָלַו כִּי אִין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוּם
וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׁבְעוּ לְמַעַן
יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשֶׁר

תַעֲשֶׂה: ס

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (קוּטִי שִׁיחוֹת כַּד עַמ' 40)

כִּי מִנְּסָה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם

בַעֲבוּדוֹת הַבְּרוּרִים מִתְּעַסְקִים עִם דָּבָר גַּשְׁמִי כַּדִּי לְגַלוֹת
אֶת תְּכִלְתּוֹ, שׁוֹבְרָא לְשִׁמֵשׁ אֶת קוּנוֹ, וְכֵן לְגַלוֹת אֶת הַנְּצִוּוֹת
הָאֱלֹקִי שָׁבוּ. אִךְ הַנְּצִוּוֹת הָאֱלֹקִי שׁוֹבְנִסִּיּוֹן נִפְל לְמִטָּה בֵּיתוֹת,
עַד שֶׁהוּא בְּהַעֲלֵם לְגַמְרִי, וְכַדִּי לְגַלוֹתוֹ יֵשׁ לְבַטֵּל הָעֵלֶם זֶה.
וְאִךְ בַעֲבוּדוֹת הָאֲדָם בַּעֲצֻמוֹ כֶּךָ: בַעֲבוּדוֹת הַבְּרוּרִים הוּא
'פּוֹתַח' אֶת כַּחוֹתָיו, שְׁכָלוּ וּמְדוּתָיו; וּבְנִסְיֹן הוּא פּוֹעֵל הַסֶּךָ
טְבָעוּ, מִתּוֹךְ מִסִּירוֹת נִפְשׁ.

שישי טו « מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַעֲשֶׂה שְׁמִיטָה:
ז וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁמוֹט כָּל־בְּעַל מִשְׁהָ יָדוֹ

אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בְּבַקֵּר
וְהִלַּכְתָּ לְאֵלֹהֶיךָ: ^ח שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
מְלָאכָה: ^ט שְׁבַעַת שָׁבָעַת תִּסְפְּרֶנּוּ מִהַחֵל
חֲרֹמֶשׁ בַּקֶּמֶה תַחֲלֵל לְסַפֵּר שְׁבַעַת שְׁבַעוֹת:
וְעֵשִׂיתָ חֹג שְׁבַעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת גְּדֻבַת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^י וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר
וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁפְן שְׂמוֹ שֵׁם: ^י וּזְכַרְתָּ
כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת־
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: ^פ חֹג הַסֵּכֶת תַּעֲשֶׂה לְךָ
שְׁבַעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִקִּבְּךָ: ^ד וְשִׁמַּחְתָּ
בְּחֻגְךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי
וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
^ט שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲוֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהָיִיתָ אֶךָ שְׂמֵחַ:
^ט שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרְךָ
אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחֹג
הַמִּצֹּת וּבְחֹג הַשְּׁבַעוֹת וּבְחֹג הַסִּפּוֹת וְלֹא יִרְאֶה
אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיקָם: ^י אִישׁ כַּמַּתְנַת יָדוֹ בְּבִרְכַּת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: 000

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן כחיכוך וכיומיוכוך וכחי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא

בְּאֲזֹנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאֶף לְאִמְתְּךָ
תַּעֲשֶׂה־כֵּן: ^ח לֹא־יִקְשֶׁה כְּעִינְךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ
חֲפָזִי מֵעֲמֹךָ כִּי מוֹשְׁנָה שְׂכָר שְׂכִיר עַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וּבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 426 - ממכתב)

כי מנסה ה' אלמיקם אתכם

כל ענינו של הציור הרע הוא להלחם נגד אֲשֶׁרוֹ שֶׁל
הָאָדָם, הַרוּחִי וְהַגִּשְׁמִי, בְּהַסְבְּרוֹת שְׂאִין לְהֵן יְסוּד בְּשִׁכְל
הַבְּרִיא, וְכֹל מְצִיאוֹתֶיךָ הִיא "כִּי מִנְסֶה ה' אֱלֻמִּיקָם אֶתְכֶם".
וְכַשְׁמַתְאֻמָּן וְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן - רוֹאֶה גַם הָאָדָם עֲצָמוֹ אִיךָ
שֶׁבְטֵלָה כֹּל מְצִיאוֹתֶיךָ הַמְדָמָה.

שביעי ^ט פֶּלֶא־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךָ וּבְצִאֲנֶךָ
הַזְכָּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכֹר
שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צִאֲנֶךָ: ^ב לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה אֶתָּה וּבִיתְךָ: ^ג וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח
אוֹ עוֹר כֹּל מוֹם רַע לֹא תוֹבְחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^ד בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כְּצִבִי
וְכַאֲלֵּי: ^ה רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ
תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: ^פ טוֹז ^א שְׂמוֹל אֶת־הַדָּשׁ
הָאֵזִיב וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחַדָּשׁ
הָאֵזִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:
^ב וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁפְן שְׂמוֹ שֵׁם: ^ג לֹא־תֹאכַל
עָלָיו חֲמֵץ שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם
עֲנִי כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר
אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
^ד וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שֹׂאֵר בְּכֹל־גְּבֻלְךָ שְׁבַעַת יָמִים
וְלֹא־יִלְוִין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן לְבָקָר: ^ה לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח
בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^ו כִּי
אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁפְן
שְׂמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ
מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: ^ז וּבְשַׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בְּמָקוֹם

בְּרִיךְ הוּא. אִמּוֹן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט 288)

איש כמתנת ידו (טו, יז)

כֵּן נֶקֶט לְשׁוֹן מִתְּנָה, וְאֵלּוּ לְעִיל (פסוק י) נֶקֶט מִסֵּת נְדָבָת דָּךְ. וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה פְסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּעֵשִׂיר (כְּפִרּוּשׁ רש"י), וְלִכֵּן לֹא מִתְּאִים לְשׁוֹן נְדָבָה, שֶׁהֵרִי עֲשִׂירוֹת הִיא בְּגֵד פְּקֻדוֹן, וְנִתְּיַנֵּת הַצְּדָקָה הִיא בְּסֵף-הַכֹּל מְלוּי חוֹכָה וְתַפְקִיד - לְהַעֲבִיר לְעֵנִי אֶת הַכֶּסֶף שְׁלוֹ, שֶׁל הָעֵנִי. אִף עֲלוּי לְתֵת צְדָקָה זֹו בְּדָרְךְ נִתְּיַנֵּה, בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, כְּמֵאִמֵר כָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵין יָפָה נּוֹתֵן. וְאֵלּוּ לְעִיל מְדַבֵּר בְּאֵדָם שְׁאִינוּ עֲשִׂיר, וּבְאֵדָם כְּזֶה יִמְכֵן שְׁכֶסֶפוֹ נִתֵן לוֹ כְּדִי לְפָרְגֵס אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ, לֹא בְּשִׁבִיל עֲנִיִּים; זֶה כֶּסֶף שְׁלוֹ. וּמִלְמַדְנֵנוּ בְּכַתוּב, שְׂאֵף-עַל-פִּי-כֵן עֲלוּי לְהִיּוֹת נְדִיב לֵב וְלַהֲפָרִישׁ מִכֶּסֶפוֹ לְצְדָקָה. וְקֻדְמָה נְדָבָה לְמִתְּנָה, כִּי מִי שְׁנּוֹתֵן צְדָקָה בְּדָרְךְ נְדָבָה זֹוֹכֵה לְתֵת בְּדָרְךְ מִתְּנָה.

מִפְטִיר תִּחַג הַסִּפְתָּ תַעֲשֶׂה לְךָ שְׁבַעַת יָמִים בְּאֶסְפָּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֹּךָ: וְשִׁמְחֵת בְּחֻגְךָ אֶתְּהָ וּבְנֶךָ וּבְתוֹךְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: שְׁבַעַת יָמִים תִּחַג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ וְהָיִית אִךְ שִׂמְחָה: שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצֻּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבַעַת וּבְחַג הַסִּפְתָּ וְלֹא יִרְאֶה אֶת-פָּנָי יְהוָה רִיקָם: יִישׁ כְּמִתְּנַת יְדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ: ססס

קכ"ו פסוקים, פלא"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִי-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְחִיָּה שְׁלוֹם. אִךְ יָמִים בְּמִיָּנָה, בְּשִׂמְחָה עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר:

מדדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

יא) אַתָּה הִנֵּה מַרְבִּיץ מִשְׁכֵּב וּמִסֵּד בַּפּוֹדֵף בַּחֹל, וְהוּא דַק פֶּעַן הַחֹל אֲבָנֶיךָ אֲבִי הַרְצָה, וְיִסְדְּתִיךָ וְיִסְדֵּךָ בְּעֲצָמוֹ אֲרֻבִּין בַּסְּפִירִים אֲבָנִים יְקִירֹת: יב) וְשִׁמְתִי מֵאֶן כְּרֹכֵךְ הַבְּחִיר בִּיתֵךְ שִׁמְשִׁתֶּךָ מִחַיֹּצוֹת הַחַלּוֹנוֹת שֶׁהִשְׁמַשׁ וּזְרַחַת דָּרְךָ בָּם וְשִׁעְרֶיךָ מִזְוֹזוֹת הַשְּׁעָרִים יִהְיֶכּוּ לַחַיֹּת לְאֲבָנֵי אֶקְדָּה הַמֵּאִירִים בְּיִתֵךְ וְכָל־גְּבוּלְךָ אֲבִי רִצְפַת כָּל גְּבוּלְךָ וְיִהְיֶכּוּ לַחַיֹּת לְאֲבָנֵי־חַפְצֵי אֲבִי יִקֵּר שֶׁהָאֵדָם חַפֵּץ וְרוֹצֵה בְּהֵן: יג) לְמוֹדֵי ה', בְּלוֹמֵר, וְשִׁפְלוּ בְּחֻקְכָה כְּאִלוּ הֵיוּ תִלְמִידֵי ה': יד) בְּצַדִּיקָה תִפְוֹנֵנִי, בְּעִבּוֹר הַצְּדִיקָה שֶׁמַּעֲשֵׂי תִהְיֶה מִבְּסִסְתָּ. רַחֲמֵי מַעֲשֵׂךְ, תִּהְיֶה מִרְחַקַת מַעֲשִׂיָם. כִּי לֹא תִירָאִי, וְלֹא תִפְחָדִי מִמֶּנּוּ. וּמִמְחַתָּה, מִשְׁכָּר וּפְחָד. טו) גֹּדֵר יְגוּר, עֲנֵן פְּחָד. כִּמוֹ "לֹא תִגְוֹר" (דְּבָרִים א.ו.ז). אֲפֹס מְאוֹתֵי, מִי שְׂאִין אֲנִי עִמוֹ. מִי גֵר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוּל, מִי שֶׁיִּתְגַּדֵּר אֶתְךָ לְהִלָּחֵם בְּךָ, עַל הַרְוֵךְ וּפִל. יז) כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ, כָּל כְּלֵי נֶשֶׁךְ אֲשֶׁר יוֹצֵר לְהִבִּיא עֲלֶיךָ. א) הוּא, לְשׁוֹן קְרִיאָה. כָּל צְמֵא לְכוּ לְמוֹם, כִּמוֹ שֶׁהֲצֵמֵא מִתְאַוֶּה לְמוֹם, כִּד הַנֶּפֶשׁ הַחֻקְקָה מִתְאַוֶּה לַחֹרֵה וְלִחְקֻקָה. וְכִמוֹ שֶׁאִמֵּר הַנְּבִיא עִמוֹם "לֹא רָעַב לִלְחֵם וְלֹא צָמֵא לְמוֹם כִּי אִם לְשִׁמְעַת אֵת דְּבַרֵי ה'" (עֲמוֹס ח.א). וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף, בְּלוֹמֵר, הַמֵּאֵב לְדַבֵּר ה' יִלְךְ אֶל הַנְּבִיא לְשִׁמְעַת דְּבַר ה' מִכְּלֵי שִׁצְמוֹרֵד לְשִׁלֵּם כֶּסֶף. שְׂבָרוּ, לְשׁוֹן קִנְיָה. יִזֵּן וְחֻלְבֵי, נִמְשָׁלֵה הַתּוֹרָה לְיוֹן הַמִּשְׁפָּחָה, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מִשְׁפָּחֵי לֵב" (תְּהִלִּים יט.ט). וְנִמְשָׁלֵה לְחֻלְבֵי שֶׁהוּא מְקוּם וּמְגִדֵּל אֵת הַתִּינּוֹק, כִּי דְבַרֵי הַתּוֹרָה הֵם קִיּוּם הַנְּשִׁמָּה וְגִדּוּלָה, שֶׁהוּא הוֹלֵכֵת וְגִדְלָה בְּמִדְרָגָתָהּ עַל יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה. ב) בְּלוֹא לְחֵם, בְּלוֹמֵר, לְמָה תִרְבוּ לָתֵת מַחִיר עִבּוֹר לְמוֹד חֻקְמוֹת נְכִרְיוֹת שְׂאִין בָּהֶם תּוֹעֵלֵת. וְיִגְעַכְּם, כִּסְפָּכֶם הֵבֵא לָכֶם עַל יְדֵי וְיִגְעֵה. בְּלוֹא לְשַׁבְּעָה, בְּדָבָר שְׂאִינוּ

יא) אַתָּה הִנֵּה מַרְבִּיץ מִשְׁכֵּב וּמִסֵּד בַּפּוֹדֵף בַּחֹל, וְהוּא דַק פֶּעַן הַחֹל אֲבָנֵיךָ אֲבִי הַרְצָה, וְיִסְדְּתִיךָ וְיִסְדֵּךָ בְּעֲצָמוֹ אֲרֻבִּין בַּסְּפִירִים אֲבָנִים יְקִירֹת: יב) וְשִׁמְתִי מֵאֶן כְּרֹכֵךְ הַבְּחִיר בִּיתֵךְ שִׁמְשִׁתֶּךָ מִחַיֹּצוֹת הַחַלּוֹנוֹת שֶׁהִשְׁמַשׁ וּזְרַחַת דָּרְךָ בָּם וְשִׁעְרֶיךָ מִזְוֹזוֹת הַשְּׁעָרִים יִהְיֶכּוּ לַחַיֹּת לְאֲבָנֵי אֶקְדָּה הַמֵּאִירִים בְּיִתֵךְ וְכָל־גְּבוּלְךָ אֲבִי רִצְפַת כָּל גְּבוּלְךָ וְיִהְיֶכּוּ לַחַיֹּת לְאֲבָנֵי־חַפְצֵי אֲבִי יִקֵּר שֶׁהָאֵדָם חַפֵּץ וְרוֹצֵה בְּהֵן: יג) לְמוֹדֵי ה', בְּלוֹמֵר, וְשִׁפְלוּ בְּחֻקְכָה כְּאִלוּ הֵיוּ תִלְמִידֵי ה': יד) בְּצַדִּיקָה תִפְוֹנֵנִי, בְּעִבּוֹר הַצְּדִיקָה שֶׁמַּעֲשֵׂי תִהְיֶה מִבְּסִסְתָּ. רַחֲמֵי מַעֲשֵׂךְ, תִּהְיֶה מִרְחַקַת מַעֲשִׂיָם. כִּי לֹא תִירָאִי, וְלֹא תִפְחָדִי מִמֶּנּוּ. וּמִמְחַתָּה, מִשְׁכָּר וּפְחָד. טו) גֹּדֵר יְגוּר, עֲנֵן פְּחָד. כִּמוֹ "לֹא תִגְוֹר" (דְּבָרִים א.ו.ז). אֲפֹס מְאוֹתֵי, מִי שְׂאִין אֲנִי עִמוֹ. מִי גֵר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוּל, מִי שֶׁיִּתְגַּדֵּר אֶתְךָ לְהִלָּחֵם בְּךָ, עַל הַרְוֵךְ וּפִל. יז) כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ, כָּל כְּלֵי נֶשֶׁךְ אֲשֶׁר יוֹצֵר לְהִבִּיא עֲלֶיךָ. א) הוּא, לְשׁוֹן קְרִיאָה. כָּל צְמֵא לְכוּ לְמוֹם, כִּמוֹ שֶׁהֲצֵמֵא מִתְאַוֶּה לְמוֹם, כִּד הַנֶּפֶשׁ הַחֻקְקָה מִתְאַוֶּה לַחֹרֵה וְלִחְקֻקָה. וְכִמוֹ שֶׁאִמֵּר הַנְּבִיא עִמוֹם "לֹא רָעַב לִלְחֵם וְלֹא צָמֵא לְמוֹם כִּי אִם לְשִׁמְעַת אֵת דְּבַרֵי ה'" (עֲמוֹס ח.א). וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף, בְּלוֹמֵר, הַמֵּאֵב לְדַבֵּר ה' יִלְךְ אֶל הַנְּבִיא לְשִׁמְעַת דְּבַר ה' מִכְּלֵי שִׁצְמוֹרֵד לְשִׁלֵּם כֶּסֶף. שְׂבָרוּ, לְשׁוֹן קִנְיָה. יִזֵּן וְחֻלְבֵי, נִמְשָׁלֵה הַתּוֹרָה לְיוֹן הַמִּשְׁפָּחָה, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מִשְׁפָּחֵי לֵב" (תְּהִלִּים יט.ט). וְנִמְשָׁלֵה לְחֻלְבֵי שֶׁהוּא מְקוּם וּמְגִדֵּל אֵת הַתִּינּוֹק, כִּי דְבַרֵי הַתּוֹרָה הֵם קִיּוּם הַנְּשִׁמָּה וְגִדּוּלָה, שֶׁהוּא הוֹלֵכֵת וְגִדְלָה בְּמִדְרָגָתָהּ עַל יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה. ב) בְּלוֹא לְחֵם, בְּלוֹמֵר, לְמָה תִרְבוּ לָתֵת מַחִיר עִבּוֹר לְמוֹד חֻקְמוֹת נְכִרְיוֹת שְׂאִין בָּהֶם תּוֹעֵלֵת. וְיִגְעַכְּם, כִּסְפָּכֶם הֵבֵא לָכֶם עַל יְדֵי וְיִגְעֵה. בְּלוֹא לְשַׁבְּעָה, בְּדָבָר שְׂאִינוּ

הַפְטָרָה לַפְרֻשֵׁת רֵאָה לְשָׁנִים מִקְרָא

וְאַחַד תִּרְגוּם כִּישְׁעִיהַ פֶּרֶק נֵד

נֵד יֵא עֲנִיָּה סְעָרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה אֲנֹכִי מַרְבִּיץ בַּפּוֹדֵף אֲבָנֶיךָ וְיִסְדְּתִיךָ בַּסְּפִירִים: יב) וְשִׁמְתִי כְּרֹכֵךְ שִׁמְשִׁתֶּךָ וְשִׁעְרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּה וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי־חַפְצֵי: יג) וְכָל־גְּבוּלְךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: יד) בְּצַדִּיקָה תִפְוֹנֵנִי רַחֲמֵי מַעֲשֵׂךְ כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמְחַתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלַיךָ: טו) גֹּדֵר יְגוּר אֲפֹס מְאוֹתֵי מִי־גֵר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוּל: טז) הִנֵּה אֲנֹכִי בְּרֵאִתִּי חָרַשׁ נִפְחָה בְּאֵשׁ פְּחָם וּמוֹצִיא כְּלֵי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֵאִתִּי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: יז) כָּל־כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־לְשׁוֹן תְּקוּם־אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת נַחֲלַת עֲבָדֵי יְהוָה וְצַדִּיקְתֶּם מֵאֵתִי נְאֻם־יְהוָה: נה) א הוּא כָּל־צְמֵא לְכוּ לְמוֹם וְאֲשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שְׂבָרוּ וְאֶכְלוּ וְלָכוּ שְׂבָרוּ בְּלוֹא־כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יִזֵּן וְחֻלְבֵי: כ) לְמָה תִשְׁקְלוּ־כֶּסֶף בְּלוֹא־לְחֵם וְיִגְעַכְּם בְּלוֹא לְשַׁבְּעָה שְׂמִעוּ שְׂמִעוּ

כֶּסֶף לֹא יִחַשׁ, אֵלֵא לְכוּ שְׂבָרוּ וְאֶכְלוּ וְלָכוּ שְׂבָרוּ בְּלוֹא־כֶּסֶף קֵנוּ דְבַרֵי מֵאֶכֶל וְאֶכְלוּ. וְעַל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה יֵאמֵר וּבְלוֹא מִתּוֹן מַחִיר קֵנוּ יִזֵּן וְחֻלְבֵי כִּי נִמְשָׁלֵה הַתּוֹרָה גַּם לְיוֹן וְחֻלְבֵי: כ) לְמָה תִשְׁקְלוּ־כֶּסֶף בְּלוֹא־לְחֵם לְמָה תִרְבוּ לָתֵת מַחִיר עִבּוֹר לְמוֹד חֻקְמוֹת נְכִרְיוֹת שְׂאִין בָּהֶן תּוֹעֵלֵת וְיִגְעַכְּם לְמָה תִתְנוּ הוֹן

שי למורא

עטרת מרים

הבא ביניעה בלוא לשבעה בעבור חכמות הגוים דכר שאין משיבוע שמעו
 שמוע אלו ללמוד חכמת התורה ואכלו טוב ונתקרא חכמת התורה (משלי
 ד) ותתענג בדישו נפשכם וזו תענג הנשמה בעולם הבא: ג תפו אוזנכם
 לשמע אמרי ולכו אלו ללמוד תורתו
 שמעו אלי ותחי נפשכם ותופו
 לעמוד בתורה בימי המשיח ואכרתה
 לכם ברית אהבה להיות מתקנת
 עד עולם בחסדי דוד הנאמנים
 אשר הבטחתי לו שלא תפסק המלוכה
 מזרעו: ד הן עד לאומים נתתיו
 את דוד שדבר ה' יקום לעולם, והמשיח
 הבא מזרעו יהיה נגיד ומצוה
 לאומים אל הגוים את המעשה אשר
 יעשון: ה כמו שמתקנים החסד
 שהבטחתי לדוד, כן יתקנים החסד
 שהבטחתי לך, כי הן גוי אשר
 לא תדע מעולם, הוא תקרא אלוד
 לשמש אותך, וגוי אשר לא ידעוך
 מעולם אלוד יוצו להיות כרים למשמעתך למען יהנה אלהיך השוכן בקרבך ולקדוש ישראל כי פארך אשר נתן לך פאר להשיות שכינתו בקרבך:

משיבוע. ותתענג בדישו נפשכם, תענג הנפש בעולם הבא. ג חסדי
 דוד הנאמנים, חסדי דוד הנאמנים. והוא מלך המשיח, שנקרא על שם
 דוד, ככתוב "דוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל לז, כח). ד עד
 לאומים, שר וגדול עליהם, ומוכיח
 ומעיד דרכיהם על פניהם. נגיד
 ומצוה לאומים, המלך המשיח
 יהיה ראש על העמים, ומצוה להם
 את המעשה אשר יעשון. ונקרא
 "נגיד" על שם שפונים נגיד בכל
 עניניהם. ה גוי לא תדע תקרא
 וגו', גוי שהוא רחוק מארץ ישראל,
 תקרא אותו וקבא לפנך, ארבע-פי
 שלא תדעו ולא ידעו עד היום, כי
 ישמע את הנפלאות שיעשה ה' עם
 ישראל. ורוח לעבודתך. ולקדוש
 ישראל, ולמען חקב"ה. פארך,
 לשון פאר ופי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
 האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
 נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא
 ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
 דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשפח במהרה
 בימינו. ברוך אתה יי, משפח ציון בכניה:
 שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
 ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרַת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ג, שְׁעָה 10 בְּבוֹקֵר, 44 דְּקוֹת וְ15 חֲלָקִים.
 רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרִבְעִי הַבֶּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל־
 שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם
 בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: וְעַל־פִּי א שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
 עֵדִים יוֹמַת הַכֹּהֵן לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אַחֵר:
 וְיָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ כְּרֹאשְׁנָה לְחַמְיָתוֹ וְיָד
 כְּלִי־הָעֵם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ: פ ה פִּי
 יִפְלֹא מִמּוֹךְ דָּבָר לְמוֹשֶׁפֶט בֵּינֵדָם א לָדֵם בֵּין־דִּין
 לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת
 וְעֲלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
 וּבָאת אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וּדְרֹשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר
 הַמִּשְׁפָּט: וְעֲשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ
 מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַת
 לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶךְ: (שְׂדֵא) א עַל־פִּי הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר יֹרֶךְ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָךְ
 תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין
 וּשְׂמָאל: ב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּזוֹן לְבַלְתִּי
 שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא
 וּבְעֵרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ג וְכֹל־הָעָם יִשְׁמְעוּ
 וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: ד

קְרִיאת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
 ה שְׁפָטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן־לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת־
 הָעָם מִשִּׁפְט־צֶדֶק: ו לֹא־תִטֶּה מִשִּׁפְט לֹא
 תִפִּיר פְּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹל
 עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: ז צֶדֶק צֶדֶק
 תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחַיֶּה וְיִרְשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ: ח (ל) א לֹא־תִטֶּע לָךְ
 אֲשֶׁר־הָאֵץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: ט וְלֹא־תִקֵּם לָךְ מִצִּבְחָה אֲשֶׁר שָׂא
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: י יו א לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 שׂוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כָּל דְּבַר רָע כִּי
 תוֹעֵבֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: יא ב כִּי־יִמְצָא
 בְּקִרְבֶּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן
 לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי
 יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: יב ג וְיִלְךָ וְיַעֲבֹד
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְיִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְלִשְׂמֹשׁ א אוֹ
 לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צִבְאָה הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:
 יג ד וְהִגַּדְתָּ לָךְ וְשִׁמְעַת וּדְרֹשְׁתָּ הַיָּטֵב וְהִנֵּה אָמַת
 נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
 יד ה וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה

במענה על מכתבו בו כותב, אשר נדמה לו אשר אין גורלו מצליח וכו' והנה יסיח דעתו מכל זה כי אינו אמת, והקודש ברוך־הוא בורא העולם ומנהיגו שהוא עצם הטוב, משגיח על כל אחד ואחת מבני ישראל בענייניהם כשעושים הכלים המתאימים לקבלת ברכות בורא העולם.

לוח זמנים לשבת פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:57	19:01	19:46	19:53	19:19	19:26	10:32	10:32	09:25	09:23	08:49	08:47	06:09	06:05	באר שבע (ק)
19:59	18:55	19:48	19:55	19:24	19:30	10:31	10:30	09:23	09:21	08:46	08:44	06:06	06:02	חיפה (ק)
19:56	18:44	19:46	19:52	19:23	19:30	10:30	10:30	09:22	09:21	08:46	08:44	06:06	06:03	ירושלים (ק)
19:59	19:02	19:48	19:55	19:21	19:27	10:32	10:32	09:24	09:23	08:48	08:46	06:08	06:04	תל אביב (ק)
20:52	19:45	20:37	20:49	20:01	20:12	10:37	10:35	09:24	09:21	08:33	08:27	05:54	05:46	אוסטריה, וינה (ק)
18:28	17:30	18:17	18:12	17:49	17:44	10:36	10:39	09:40	09:44	09:03	09:07	07:00	07:08	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:49	19:44	20:35	20:46	20:00	20:10	10:40	10:39	09:28	09:25	08:40	08:35	06:01	05:53	אוקראינה, אודסה (ק)
20:25	19:19	20:11	20:22	19:35	19:46	10:11	10:09	08:58	08:55	08:08	08:02	05:29	05:21	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:38	19:31	20:23	20:35	19:47	19:58	10:22	10:20	09:09	09:05	08:17	08:12	05:39	05:31	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
21:10	20:00	20:54	21:07	20:16	20:28	10:46	10:44	09:32	09:29	08:38	08:31	06:00	05:51	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:03	19:54	20:48	21:00	20:10	20:21	10:38	10:36	09:25	09:21	08:30	08:23	05:52	05:43	אוקראינה, קייב (ק)
21:12	20:10	20:58	21:08	20:26	20:36	11:07	11:06	09:56	09:53	09:08	09:04	06:29	06:22	איטליה, מילאנו (ק)
18:52	18:03	18:43	18:45	18:21	18:22	10:16	10:18	09:14	09:15	08:45	08:46	06:14	06:16	אקוודור, קיטו (ח)
19:04	18:09	18:54	18:50	18:27	18:23	11:08	11:11	10:11	10:15	09:36	09:39	07:29	07:35	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:51	18:50	19:39	19:33	19:09	19:03	12:02	12:06	11:07	11:12	10:28	10:33	08:29	08:38	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:38	19:39	20:26	20:35	19:56	20:04	10:54	10:53	09:44	09:42	09:03	09:00	06:23	06:18	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:31	19:31	20:18	20:27	19:48	19:56	10:43	10:42	09:33	09:30	08:50	08:47	06:10	06:04	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:31	19:32	20:19	20:28	19:48	19:57	10:43	10:42	09:33	09:31	08:51	08:47	06:11	06:05	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
21:11	20:10	20:59	21:08	20:27	20:36	11:18	11:17	10:08	10:05	09:24	09:20	06:44	06:38	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:35	19:42	20:24	20:31	19:59	20:05	11:14	11:13	10:06	10:05	09:31	09:29	06:51	06:48	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:12	19:17	20:01	20:09	19:34	19:40	10:42	10:42	09:34	09:33	08:57	08:55	06:17	06:13	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:28	19:36	20:18	20:24	19:53	19:58	11:15	11:15	10:08	10:07	09:34	09:33	06:56	06:53	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:28	19:28	20:16	20:25	19:45	19:53	10:38	10:37	09:28	09:26	08:45	08:42	06:05	05:59	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:54	19:55	20:42	20:51	20:11	20:20	11:07	11:06	09:57	09:55	09:15	09:12	06:35	06:29	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:28	19:28	20:16	20:25	19:44	19:53	10:37	10:36	09:26	09:24	08:43	08:39	06:03	05:57	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:57	18:06	18:48	18:47	18:25	18:23	10:40	10:42	09:40	09:42	09:10	09:12	06:48	06:51	בוליביה, לה-פס (ח)
21:51	20:40	21:35	21:48	20:56	21:08	11:22	11:20	10:08	10:04	09:12	09:05	06:35	06:26	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:49	20:39	21:33	21:46	20:55	21:07	11:22	11:20	10:09	10:05	09:13	09:06	06:36	06:27	בלגיה, בריסל (ק)
18:26	17:38	18:16	18:14	17:56	17:54	10:17	10:19	09:18	09:21	08:46	08:49	06:29	06:34	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:14	17:22	18:05	18:03	17:40	17:38	10:04	10:07	09:05	09:08	08:34	08:36	06:16	06:21	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
21:10	20:03	20:54	21:07	20:16	20:28	10:40	10:37	09:26	09:22	08:29	08:22	05:52	05:43	בריטניה, לונדון (ק)
21:27	20:15	21:10	21:24	20:28	20:41	10:46	10:44	09:32	09:27	08:30	08:21	05:56	05:45	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:20	20:09	21:04	21:17	20:25	20:37	10:45	10:42	09:31	09:26	08:31	08:23	05:56	05:46	גרמניה, ברלין (ק)
21:29	20:20	21:14	21:26	20:36	20:48	11:06	11:04	09:53	09:49	08:58	08:52	06:21	06:12	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:24	17:37	18:14	18:12	17:56	17:53	10:18	10:21	09:20	09:23	08:47	08:50	06:33	06:38	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:37	18:46	19:27	19:32	19:03	19:07	10:35	10:35	09:29	09:29	08:58	08:57	06:21	06:19	הודו, מומבאי (ח)
19:32	18:42	19:23	19:27	18:59	19:03	10:31	10:31	09:26	09:26	08:54	08:54	06:17	06:16	הודו, פונה (ח)
20:38	19:32	20:24	20:35	19:49	19:59	10:26	10:24	09:14	09:11	08:24	08:19	05:45	05:37	הונגריה, בודפשט (ק)
20:37	19:37	20:24	20:33	19:53	20:02	10:47	10:46	09:37	09:34	08:54	08:51	06:14	06:08	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:54	19:56	20:43	20:51	20:13	20:21	11:14	11:13	10:04	10:02	09:24	09:21	06:44	06:39	יוון, אתונה (ק)
20:58	19:52	20:44	20:55	20:09	20:19	10:47	10:46	09:35	09:32	08:46	08:41	06:07	05:59	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:18	06:16	09:26	09:26	08:55	08:54	10:32	10:32	19:01	19:05	19:25	18:43	19:34	
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:22	07:31	09:56	10:01	09:13	09:18	10:50	10:54	17:45	17:38	18:17	18:11	18:30	
נפאל, קטמנדו (ח)	05:36	05:33	08:50	08:49	08:15	08:14	09:57	09:57	18:38	18:44	19:04	19:10	19:14	
סינגפור, סינגפור (ח)	07:04	07:05	10:04	10:05	09:35	09:36	11:07	11:08	19:13	19:14	19:35	19:37	19:44	
פולין, ורשא (ק)	05:26	05:16	09:00	08:56	08:02	07:54	10:15	10:12	19:52	20:04	20:32	20:46	20:49	
פרו, לימה (ח)	06:19	06:22	09:14	09:16	08:44	08:46	10:14	10:16	18:04	18:04	18:27	18:27	18:36	
צרפת, ליאון (ק)	06:46	06:38	10:13	10:10	09:25	09:20	11:24	11:23	20:42	20:52	21:16	21:27	21:30	
צרפת, פריז (ק)	06:49	06:41	10:19	10:16	09:27	09:21	11:32	11:30	21:00	21:11	21:35	21:47	21:50	
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:53	08:54	08:55	08:25	08:25	09:57	09:58	18:07	18:09	18:30	18:32	18:39	
קנדה, טורונטו (ק)	06:27	06:20	09:52	09:49	09:07	09:02	11:03	11:01	20:17	20:26	20:47	20:57	21:00	
קנדה, מונטריאול (ק)	06:00	05:53	09:27	09:24	08:39	08:35	10:38	10:37	19:56	20:06	20:29	20:39	20:42	
קפריסין, לרנקה (ק)	06:09	06:04	09:27	09:25	08:49	08:46	10:35	10:35	19:29	19:36	19:57	20:05	20:08	
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:39	05:28	09:17	09:12	08:11	08:01	10:29	10:32	20:20	20:33	21:03	21:18	21:21	
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:09	04:57	08:49	08:44	07:40	07:28	10:05	10:02	19:59	20:13	20:40	20:56	20:59	
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:23	05:15	08:52	08:48	08:02	07:57	10:04	10:02	19:26	19:36	20:01	20:12	20:15	
שוויץ, ציריך (ק)	06:27	06:20	09:56	09:53	09:06	09:01	11:07	11:07	20:35	20:45	21:06	21:17	21:20	
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:06	06:05	09:12	09:12	08:41	08:41	10:16	10:17	18:38	18:41	19:01	19:05	19:10	

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00591
13/08/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

2 3 0 4 - 3 3 7 7